ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Том XVI.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНЇ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

Др. ІВАН ФРАНКО.

Випуск 2. (Відати—Дїти).

У ЛЬВОВІ, 1901—1905.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

GALIZISCH-RUTHENISCHE VOLKSSPRICHWÖRTER.

Gesammelt, redigiert und erklärt

VON DR. IVAN FRANKO.

Bd. I. (A—Djity).

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНЇ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

Др. ІВАН ФРАНКО.

Том перший.

(А—Дїти).

У ЛЬВОВІ, 1901—1905.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка.
під зарядом К. Беднарского.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ ПРИПОВІДКИ.

Передмова до першого тому.

Випускаючи в сьвіт перший том моєї збірки Галицько-руських народніх приповідок, приказок, порівнань та образових речень уважаю потрібним поперед усього сказати дещо про повстанє сеї збірки.

Збирати та записувати всякі матеріяли з уст народа, казки, пісні, приповідки, образові реченя, порівнаня, проклятя, заклинаня, мудрованя та поодинокі слова я розпочав іще в ґімназії, і то не лише буваючи літом дома на вакаціях, у Нагуєвичах та инших сусідніх селах (Ясениці Сільній, Унятичах), але також у Дрогобичі. Живучи на станціях у ріжних дрогобицьких міщан та передміщан я знайомив ся залюбки з такими, що заховали в памяти богато старої руської міщанської традиції (назву тілько кравця Івана Гутовича та теслю Деревака, тоді, в початку 70-их років, уже звиш 70-літнього діда); від них і многих инших я списував не мало етноґрафічного матеріялу, та иноді при помочи товаришів вишукував також инших оповідачів по передмістях, платив їм скромний почастунок і заставляв їх цілими ночами співати та оповідати всяку всячину. Таким робом зібрав я ще в ґімназії досить показну збірну пісень (звиш 800 н-рів) і не менше показну збірку инших матеріялів, у тім числі також приповідок.

Не мало їх я тоді вже записав у ріднім селі Нагуєвичах. Мої батько й мати мали дар досадного, образового висловлюваня своїх думок; правда, батька я затямив дуже мало, бо він відумер мене шестилітньою дитиною і з його оповідань тілько дещо заховало ся в моїй памяти; за те від мами я позаписував і вивчив на память не мало пісень, в тім числі також повний весільний цикль, який на жаль у заверюсі пізнійших літ десь мені затратив ся. Що до приповідок, то я записав їх богато від покійних нагуївських сусідів Івана Гайґля, Івана і Гната Рибяків, Мартина Лялюка та його сина Дмитра, від мойого вітчима Гриня Гаврилика і від богатьох инших селян, що день у день бували в нашій хаті. Особливо велику силу того скарбу зібрав я в роках 1880–1882, коли я, по-

терпівши розбите своєї карієри у Львові, на якийсь час осів був на селі і займав ся селянською роботою.

Моя увязнене в р. 1877 і девятимісячний побут у львівській вязниці, пізнїйше (з початку 1880 р.) увязнене в Коломиї і вандрівка „шупасом“ (етапом) із Коломиї до Дрогобича, а також численні екскурзії в ріжні сторони краю, чинені тоді й пізнїйше, зводили мене до купи з великою силою ріжних людий, від яких я мав нагоду записувати ріжнородний етнографічний матеріял. Із тюрми я виніс також невеличкі збірочки приповідок із Крехова, Батятич, Рогатина, Городка, Янова і т. п. Та особливо богато й ітересного матеріялу я записав у коломийськім арешті 1880 р.: тут повстала богата збірка приповідок із Ценева, списана з уст Кароля Батовського, не менше богата збірка з уст Івана Васильківського, міщанина з Коломиї; коломийську збірку я доповняв іще пізнїйше в часі моїх побутів у тім місті; в арешті повстали також невеличкі збірочки з Матієвець, Гвіздця, Богородчан, Туглукова та инших покутських місцевостий, записувані від ріжних принагідних арештантів. Побут у Скваряві коло Жовкви лїтом 1879 р. придбав менї збірочку тамошнїх приказок; побут у Березові долїшнїм коло Коломиї весною 1880 р. обогатив мою збірку також гарною коллекцією тамошнїх приповідок.

Десятилїтня участь моя в радикальній агітації, при чім менї доводило ся відвідати та об'їхати майже всю східню Галичину від Перемишля та Дидьови над Сяном аж до Підволочиск, Борщева та Снятина, дала менї крім усього иншого також показну збірку нових приповідок. На вічах і зборах виступали деякі бесідники-селяни, що так і сипали приповідками, мов добрим намистом, і я іноді не вспівав записувати всього, що обивало ся о мої вуха. Так повстав основний контінґент моєї збірки.

Коло половини 80-их років я війшов був у переписку з пок. дром Ізидором Копернїцким, професором Краківського унїверситету і редактором відомої публїкації „Zbiór wiadomości do antropologii krajowej“, для якої я дав йому записане д-кою Ольгою Рошкевичівною (зам. Озаркевичевою) та її братом пок. Ярославом Рошкевичем лолинське весїлє. Довідавши ся, що у мене лежить маса записок з приповідками, яких публїкації в якімось руськім виданю годі було тоді надїяти ся, пок. Копернїцкий запросив мене впорядкувати свою збірку і прислати її йому для „Zbioru“. Я зараз узяв ся до працї, попереписував свої проповідки латиньскими буквами, порівняв їх із давнїйшими нашими збірками, друкованими вже (головно Ількевича, Віслоцкого, Петрушевича та Головацкого), і зладив своє „доповнене“ до тих збірок, упорядкувавши й свій матеріял поазбучно після першого слова кождої приповідки, так само, як

і всї наші старші збірки. Одержавши грубий рукопис моєї збірки, що містив більше матеріялу, нїж усї старші збірки взяті до купи, Копернїцкий дуже врадував ся і обіцяв ся зараз друкувати її. Але справа затягла ся якось, тим часом у „Kwartalniku Historycznym“ вийшла моя троха приостра рецензія на Копернїцкого „Górali beskidowych“, пок. учений розсердив ся на мене і звернув менї рукопис приповідок, жадаючи, щоб я впорядкував його інакше, методом Номиса, і докладно визначив усї Номисові паралелї. Се була задача по над мої сили. Як відомо всякому, хто переглядав Номиса, його збірка впорядкована так нераціонально, що як би розписати конкурс на невідповідне та непрактичне впорядковане матеріялу, то наш Номис певно одержав би першу премію. Одержавши назад свій рукопис, я покраяв його на шматочки і почав укладати з нього нову збірку, але вже по новому пляну.

Я тепер рішучо зрезиґнував із думки друкувати свою збірку в якім будь польськім виданю. Натомісь я задумав дати повний корпус галицько-руських народнїх приповідок, упорядкованих відповідно до вимогів новочасної науки. В тій цїли я поперед усього переписав на окремих картках усї свої й инші дотеперішні друковані збірки галицько-руських приповідок, а власне:

1. Йосифа Левіцкого, подані в додатку до його Grammatik der Ruthenischen oder Kleinrussichen Sprache in Galizien von Joseph Lewicki. Przemyśl 1834, стор. 201—210.

2. Григорія Ількевича, видані окремою книжкою п. з. Галицкіи приповѣдки и загадки зôбраніи Григоримъ Илькевичомъ. У Вѣдни 1841, стор. VI+124.

3. Йосафата Кобринського, подані у взірцях мови в його букварі п. з. Букварь новымъ способомъ уложеный для домашнои науки. Въ Львовѣ 1842; приповідок тут усїх 45.

4. Якова Головацкого дві збірочки, з яких одна була друкована в книжцї „Вѣнок Русинам на обжинки“, Вѣдень 1847, т. II. стор. 240—254, а друга в Slavische Bibliothek, oder beiträge zur slavischen philologie und geschichte herausgegeben von Fr. Miklosich, Wien 1851, т. I. стор. 264—266.

5. Стефана Петрушевича, друкована в польській часописї „Przyjaciel Domowy“ п. з. Przysłowia i przypowieści ludu ruskiego w Galicyi, zebrane przez S. P. z Dobrzan (Przyjaciel Domowy, Lwów 1857).

6. М. Гнїдковського, що війшла в склад збірки Віслоцкого, друкованої пз. Пословицы и поговорки Галицкой и Угорской Руси, изд. С. Петербургъ 1868. (Записки Имп. Русскаго Географическаго Общества по отдѣленію этнографіи, т. II. С. Петербургъ 1868, стор.

227—362). В се видане крім рукописної збірки М. Гнідковського (ум. 1861 в Мостищах Калуського пов.) війшли давнійше друковані збірки Левицького, Головацького та Ількевича, от тим то виділивши з видання Вісльоцкого ті давнійші збірки, решту значив я назвою Гнідковського (Гнідк.)

7. Ґреґоровича збірка гуцульських приказок (усїх 12) у брошурі Przewodnik dla zwiedzających Czarnogórę położoną w powiecie Kossowskim, napisał Jan Gregorowicz. Lwów 1881, ст. 43—44.

8. Кольберґа збірка поміщена в його виданю Pokucie, obraz etnograficzny Oskara Kolberga, 4 tomy. Kraków 1883—1899, див. том. III. стор. 179—198.

9. Садока Барончa збірка приповідок, подана в додатку до його книжки пз. Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi, zebrał ks. Sadok Barącz. Drugie wydanie. Lwów 1886.

10. Незабитовського невеличка збірочка руських приповідок із Сяніцького пов. війшла в склад польської збірки пз. Przysłowia polskie zebrał Franciszek Karol Brzozowski. Kraków 1896.

11. Іван Верхратський, Про говор галицких Лемків. (Збірник фільольоґічної секциї Наук. Тов. ім. Шевченка, т. V.) У Львові 1902, збірка приповідок і загадок стор. 224—232.

Крім тих друкованих збірок увійшли в мою збірку ось які більші або менші, давнійші або новійші рукописні збірки:

12. Бажанська Олеся (зам. Озаркевичева), збірка з Сорок коло Львова.

13. Белей Іван, записки з Перевізця, Войнилова і инших сїл калуського та станїславівського повітів.

14. Бордуляк Тимотей, збірка приповідок із Бордуляків, Тучна, Утїхович.

15. Бохенська Евгенїя, кілька збірок із Красносїлець збараського пов., Збаража та Голишова бобрецького пов.

16. Валюх Іван, збірка з Урового, дрогобицького пов.

17. Веретельник Андрій, збірка з Камінки Струмилової та Сїлця Беньковогo, камянецького пов.

18. Гнатюк Володимир, записки з Пужник та Коропця, бучацького пов.

19. Даровский Олександер Верига, збірка невідомо де зібрана, списана десь у першій половинї XIX віку і перехована в рукописнім відділї бібліотеки Оссолїнських у Львові під ч. 2244 пз. Przysłowia ruskie, zebrał M. Darowski. Вони мають закраску подільського діялекту і для того я включив їх у свою збірку, хоч і не маю певности, чи вони зібрані по сей, чи по той бік Збруча.

20. О. Деревянка, записки зі Львова, Підмихайлович та Журова рогатинського пов.

21. Дерлиця Теодор, декілька приповідок із Подусильної, перемишлянського пов.

22. Дубицький Омелян, збірка приповідок записаних 1863 р. у Стоянові.

23. Єндик Дмитро, кілька збірок, а головно з Комарна, місточка рудецького пов., Зазулинець залїщицького пов. і Гринявн косївського пов.

24. Желехівський Евген, декілька приказок із Станїславова.

25. Заклинський Богдан, збірка дуже гарних матеріялів записаних у пов. станїславівськім, богородчанськім та товмацькім.

26. Зубрицький Михайло, кілька гарних збірок із Мшанця старосамбірського пов. та деяких инших сїл; записи цїнні особливо тим, що майже при кождім нумері подано пояснене зачерпнене чи то з уст народа, чи то з обставин, серед яких приказка була вжита даною людиною.

27. Іван з над Прута, невідомий по прозвищу збирач, гарна збірка приповідок із Замулинець снятинського пов.

28. Кирчів Богдар, збірочка з Корчина стрийського пов.

29. Кобилецький Іван, збірка з Ясеницї Сільної дрогобицького пов.

30. Косевич Евген, збірка з ріжних неозначених блише сїл станїславівського пов.

31. Кохановський Іван, збірка з Козової та Скольового, стрийського пов.

32. Кузїв Іван, кілька збірок із Грушової та инших сїл дрогобицького пов. і з Дидьової турецького пов.

33. Левінський Володимир, збірочка з Дрогобича.

34. Лучаківський Володимир, бувший бурмістр Тернополя, дуже гарна і богата збірка приповідок, на жаль невідомо, де списуваних. О скільно знаю від д. Ол. Барвінського та дра Е. Олесницького, за якого посередництвом я від пок. Лучаківського дістав був до вжитку його рукопис, покійник списував їх у значній части в Ременові львівського пов., а також із ріжних сїл тернопільського та збаразького пов. від селян, із якими мав дїла як адвокат. Усї приповідки з його збірки я зазначував його прозвищем (Лучак).

35. Лятoровська Людмила, збірка з Сапогова, борщівського пов.

36. Маковей Осип, гарна збірка приповідок із Яворова, яворівського пов.

37. Мартович Лесь, збірочка приказок із Русова та инших сїл снятинського пов.

38. Мінчакевич Филимон, товариш Маркіяна Шашкевича, збірка приповідок записаних ще десь у 30-их роках XIX в. невідомо в якій місцевости, але судячи з діялекту, десь у горах турецького або старосамбірського пов. Рукопис у бібліотеці Нар. Дому у Львові.

39. Мочульський Михайло, збірка записана в Миколаєві над Дністром жидачівського пов.

40. Навроцкий Володимир, записки роблені в Голгочах та Котузові підгаєцкого пов.

41. Павлик Михайло, записки з Коссова, з Лімни турецького пов., з Лолина долинського пов., з Тяглова белзького пов.

42. Петрушевич Стефан, збірка записана в 30-их роках у Добрянах стрийського пов. Крім друкованої збірки, названої висше під ч. 5., я користував ся власноручними копіями збирача, що зберегають ся між рукописами бібліотеки Оссолінських у Львові та в бібліотеці львівського університету під знаком 2 D 37 і в моїй бібліотеці. Всї ті копії мають деякі відміни супроти друкованого тексту.

43. Равлюк Василь, збірка приповідок із Орелця снятинського пов.

44. Рошкевичі Ольга й Ярослав, записки з Лолина долинського пов.

45. Скрипчук Василь, збірка з Городенки.

46. Стеблецкий Стефан, збірка з Теребовлї.

47. Стоцкий Кароль, збірка зі Стрия.

48 Туземець З. (мабуть псевдонім), збірка з Добросина і инших сіл жовківського пов.

49. Щурат др. Василь, кілька збірок із Грибович львівського пов., Кобиловолок та Папірні теребовельського пов.

50. Ясеницький Кипріян, збірка з Балигорода, Стежниці та инших місцевостий ліського пов.

Крім сих збірок я використав цїлий ряд безіменних записів з ріжних околиць нашого краю. Всїм тим Впов. Добродіям і Добродійкам, що потрудили ся над збиранєм того нашого народнього добра і були ласкаві чи то посередно чи безпосередно збогатити ним мою збірку, складаю на сьому місці найсердечнїйшу подяку. Тілько завдяки такій численній участи збирачів менї було можливо дати вченому сьвітови збірку так богату, яка не вважаючи на обмежену ґеоґрафічно терріторію (сама Галичина, не то без російської України, але навіть без Буковини й Угорської Руси) та на цїлковите поминенє творів нашої лїтератури, в троє або і в четверо перевисшує збірку Номиса, в яку крім українських війшли, як відомо, також старші галицькі збірки. Те богацтво одначе показує менї чим далї тим виразнїйше, що й отся збірка дуже далека ще від вичерпаня всього скарбу нашої мови і народнього досьвіду; кожда нова збірочка, хочби яка мала і хочби як принагідно зроблена, дає менї обік річий відомих бодай кілька інтересних варіянтів і бодай кілька нових, невідомих доси приповідок. От тим то я й звертаю ся тут з уклінною просьбою до всїх любителів нашого народа і його гарної, образової та многовіковим досьвідом збогаченої мови, не покидати й далї своїх заходів коло збираня тих коштовних перлин. Публікація моєї збірки тілько що розпочата; отсей перший том, як тепер бачу, творить ледво пяту часть того, що вже нагромаджено в мене, і при найкорнїйших обставинах публікація решти займе ще 8 – 10 лїт. Скілько за той час можна ще зібрати! І я маю надію, що коли менї пощастить довести се дїло до кінця, то наше наукове письменство буде мати памятку, що справдї гідна буде назвати ся цїнним вкладом у науку народовіданя.

Ще одно важне питанє зазначене в моїй збірцї, хоч певно далеке від повного вияснення, а власне питанє про ґеоґрафічне розширенє приповідок. Певна річ, обік загально розповсюджених, а по части інтернаціональних приповідок в устах кождого люду раз у раз творить ся, обертає ся і забуває ся велика сила місцевих приказок, дотепів та bonmots, із яких деяким щастить здобути собі ширшу популярність, а деякі забувають ся не вийшовши поза тїсну сферу одного села чи околицї. От тим то при збираню приповідкового скарбу я поклав прінціпом (і тут моя збірка виріжняє ся від усїх відомих менї доси), при кождій приповідцї зазначувати місцевість, де вона записана. Певна річ, при найбільшій части нумерів ся ґеоґрафічна ремарка має вартість зовсім принадкову: там і там записана приповідка, але се ще не значить, щоб її не знали де інде. Вже троха більше значіня мають такі ремарки, коли під одним нумером бачимо варіянти тої самої приповідки з ріжних місцевостий, хоча, розуміє ся, про межі розповсюдження даної приповідки і се ще зовсїм не рішає; на се кидає сьвітло аж дальше порівнанє даного нумеру з приповідками инших країв і народів. Але важне значінє мають ґеоґрафічні ремарки при приповідках записаних діялектом; вони дуже часто позволяють сконтролювати вірність самого запису. З сього погляду треба пожалкувати прим., що не зазначено ніяких місцевостий при збірцї Ількевича, в якій усї приповідки мають українські, мягкі закінчення: ходить, робить і т. д. Де їх записано і чи додержано тут місцевий виговір, чи може систематично змінено його? Я особисто вважаю се друге правдоподібнїйшим, хоча мягкий виговір слів стрічає ся декуди в Галичинї, прим. у Дрогобичі та в Брідщинї й загалом на галицькій Волинї.

Сей прінцип ґеоґрафічного умісцевленя приповідок додержаний у моїй збірці всюди, де се було мені можливе, тоб то де або записував я сам, або міг на певно знати, звідки походить збірка. Декуди такі означеня менше докладні, де я мав у руках збірки безіменні і з невідомих мені сіл; тут я зазначував хиба відповідно до почтового стемпля місто, з якого прийшла посилка; відси в збірці такі численні ремарки з іменами міст: Тернопіль, Жовква, Збараж, Сянок, Станіславів, Тисьмениця і т. д. В таких випадках треба звичайно розуміти не саме місто, а й його околицю. Тільки при приповідках узятих із старших збірок, яких збирачі відомі, а місцевости, де вони збирали, не подані, я зазначував назви збирача: Лев. (Левицький Йосиф), Кобр. (Кобринський Йосафат), Мінч. (Мінчакевич Филимон), Ільк. (Ількевич), Гол. (Головацький Яков), Петр. (Петрушевич Степан), Гнідк. (Гнідковський Михайло), Лучак (Лучаківський Володимир), Дар. (Даровский Мечислав), Кольб. (Кольберґ). Ось реєстр місцевостий, у яких записувано приповідки:

Балиг. — Балигород, місточко ліського пов.
Батят. — Батятичі, село жовківського пов.
Белел. — Белелуя, село снятинського пов.
Береж. — Бережниця, село жидачівського пов.
Берез. — Березів, село коломийського пов.
Бібр. — Бібрка, місточко бобрецького пов.
Бір. або Бор. — Бірки або Борки Великі, село тернопільського пов.
Богородч. — Богородчани, місточко богородчанського пов.
Болех. — Болехів, місточко долинського пов.
Борисл. — Борислав, село дрогобицького пов.
Борки — див. Бірки.
Бортн. — Бортники, село бобрецького пов.
Будил. — Будилів, село снятинського пов.
Ви. — Вислік Великий (Верхр. Лемк.)
Винн. — Винники, місточко львівского пов.
Вік. — Вікно, село скалатського пов.
Вовчк. — Вовчківці, село снятинського пов.
Войн. — Войнилів, село калуського пов
Войткова, село добромильського пов.
Воля Задерев. — Воля Задеревацка, село
Воробл. — Вороблевичі, село дрогобицького пов.
Гвозд. — Гвоздець, місточко коломийського пов.
Голг. — Голгочі, село підгаецкого пов.
Голоб. — Голобутів, село стрийського пов.

Горб. — Горбачі, село рудецького пов.
Горова, село борщівского (?) пов.
Городен. — Городенка, місточко городенського пов.
Гор., Город. — Городок, місточко городецького пов.
Граб. — Грабовець, сего стрийського пов.
Гриб., Грибов. — Грибовичі, село львівського пов.
Грин. — Гринява, село косівського пов.
Груш. — Грушова, село самбірського пов.
Дверн. — Дверник, село ліського пов.
Д. ВЛ. — Дарова грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Дидь. — Дидьова, село турецького пов.
Дмит. — Дмитровичі, село львівського пов.
Добрівл. — Добрівляни, село дрогобицького пов.
Добр. — Добромиль, місточко добромильського пов.
Доброс. — Добросин, село жовківського пов.
Доброст. — Добростани, село городецького пов.
Довгоп. — Довгополе над Черемошем, село косівського пов.
Довж. — Довжанка, село тернопільського пов.
Дол. — Долина, місточко долинського пов.
Дорож. — Дорожів, село самбірського пов.
Дрог. — Дрогобич, місто дрогобицького пов.
Дул. — Дуліби, село стрийського пов.
Жабє, село косівського пов.
Жидач. — Жидачів, місточко жидачівського пов.
Жовк. — Жовква, місто жовківського пов.
Жуків, село бережанського пов.
Жураки, село богородчанського пов.
Зав., Завад. — Завадів, село стрийського пов.
Завад. Рим. — Завадка Риманівська, село сяніцького пов.
Зазул. — Залулинці, село заліщицького пов.
Заліщ. — Заліщики, місто заліщицького пов.
Заліє, село золочівського пов.
Залуче, село коломийського пов.
Зазулинці, село коломийського пов.
Заставці, село підгаєцкого пов.
Збар. — Збараж, місточко збараського пов.
Іваник. — Іваниківка, село богородчанського пов.
Іванівці Ж. — Іванівці, село жидачівського пов.
Кал. — Калуш, місточко калуського пов.
Карл. — Карлів, село снятинського пов.
Кіндр. — Кіндратів, село турецького пов.

Климець, село стрийського пов.
Ключів, село коломийського пов.
Кнїгин. — Кнїгинин, село станїславівського пов.
Княж. — Княждвір, село коломийського пов.
Коб., Кобил. — Кобиловолоки, село теребовельского пов.
Кол., Колом. — Коломия, місто коломийського пов.
Ком., Комар — Комарно, місточко рудецького пов.
Короп. — Коропець, село бучацького пов.
Корч. — Корчин, село стрийського пов.
Косс. — Коссів, місточко косівського пов.
Кот, Котуз. — Котузів, село підгаєцкого пов.
Красноіля, село косівського пов.
Красное. — Красносільцї, село збаразького пов.
Крех. — Крехів, село жовківського пов.
Кривор. — Криворівня, село косівського пов.
Кун. — Кунин, село жовківського пов.
Кути, місточко косівського пов.
Лемк. — Лемківщина
Лис. — Лисятичі, село стрийського пов.
Лім. — Лімна, село турецького пов.
Лїбух. — Лїбухора, село стрийського пов.
Лїсько, місто лїського пов.
Лол. — Лолин, село долинського пов.
Ло. ВЛ. Лосе, село горлицкого пов. (Верхр. Лемк.)
Любінь, село рудецкого пов.
Люб. — Любша, село жидачівського пов.
Лют. — Лютовиска, місточко лїського пов.
Льв. — Львів.
Матв. — Матвіївцї, село коломийського пов.
Махн. — Махновець, село золочівського пов.
Мик. н. Д. — Миколаїв над Днїстром, місточко жидачів-ського пов.
Мо. ВЛ. — Мохначка, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Мост. — Мостиска, місточко мостиського пов.
Мшан. — Мшанець, село старосамбірського пов.
Наг. — Нагуєвичі, село дрогобицького пов.
Немил. — Немилів, село брідського пов.
Ожидів, село брідського пов.
Орел. — Орелець, село снятинського пов.
Орт. — Ортиничі, село самбірського пов.
Отин. — Отиневичі, село бобрецького пов.

Папір. — Папірня, село теребовельського пов.
П. ВЛ. — Перегримка, село ясельського пов. (Верхр. Лемк.)
Перегинсько, село калуського пов.
Печен. — Печенїжин, місточко коломийського пов.
Підвол. — Підволочиска, місточко скалатського пов.
Пістинь, місточко косівського пов.
Подус. — Подусильна, село перемишлянського пов.
Пол. — Поляни, село сяніцкого пов. (Верхр. Лемк.)
Пост. — Постолівка, село гусятиньского пов.
Пужн. — Пужники, село бучацького пов.
Пустом. — Пустомити, село львівского пов.
Рава Р. — Рава Руська, місточко равського пов.
Рогат. — Рогатин, місточко рогатинського пов.
Самб. — Самбір, місто самбірського пов.
Сапог. — Сапогів, село борщівського пов.
Сенеч. — Сенечів, село стрийського пов.
Синев. — Синевідсько, село стрийського пов.
Сїл. Б. — Сїлець Беньків, село камінецького пов.
Скал. — Скалат, місточко скалатського пов.
Сквар. — Сварява село жовківського пов.
Сморже, місточко турецького пов.
Сният. — Снятин, місточко снятинського пов.
Сор. — Сороки, село львівского пов.
Стан. — Станїславів, місто станїславівського пов.
Стара Сіль, місточко старосамбірського пов.
Стежн. — Стежниця, село лїського пов.
Стоян. — Стоянів, місточко каменецького пов.
Стрий, місто стрийського пов.
Стрільб. — Стрільбичі, село старосамбірського пов.
Сяніц. — Сяніцкий повіт, приповідки зібрані Незабитовским, не знати в яких селах.
Тарн. — Тарноруда місточко скалатського пов.
Тереб. — Теребовля, місточко теребовельського пов.
Терноп. — Тернопіль, місто тернопільськозо пов.
Тисьм. — Тисьмениця, місточко товмацького пов
Тїсна, село лїського пов..
Товсте, місточко скалатського пов.
Топільн. — Топільниця, село старосамбірського пов.
Торки, село перемиського пов.
Туглук. — Туглуків, село снятинського пов.
Турильче, село борщівського пов.

Ту. — Туринсько, село сяніцького пов. (Верхр. Лемк.)
Турка, місточко турецького пов.
Туст. — Тустановичі, село дрогобицького пов.
Тухля, село стрийського пов.
Тучно, село перемишлянського пов.
Тяглів, село равського пов.
Тюд. — Тюдів, село косівського пов.
Угерці, село самбірського пов.
Угн. — Угнів, місточко равського пов.
Угр. гор. — Угринів горішний, село станїславівського пов.
Унят. — Унятичі, село дрогобицького пов.
Ур. — Уриче, село стрийського пов.
Устер. — Устеріки, село косівського пов.
Утїх. — Утїховичі, село
Хиринка, село перемиського пов.
Ходор. — Ходорів, місточко бобрецкого пов.
Цен. — Ценів, село коломийського пов.
Циг. — Цигани, село борщівського пов.
Ч. Вл. — Чорний, село горлицького пов. (Верхр. Лемк.)
Чорт. — Чортовець, село городецького пов.
Явора, село турецького пов.
Явор. — Яворів, місточко яворівського пов.
Янів, місточко городецкого пов.
Яс. С. — Ясениця Сільна, село дрогобицького пов.

Як бачимо, тих 178 місцевостий вичислених тут, репрезентують майже всї повіти заселені Русинами, але головний контінґент матеріялу дало Підгіре (повіти дрогобицький із 9 місцевостий, стрийський із 14, коломийський із 11, снятинський із 7) та деякі гірські повіти (турецький із 6, косівський із 10 місцевостий); і що до числа зібраних приповідок ті повіти дали найбільше. Скількож-то ще вдячної працї для збирачів! Бажалось би, щоб дальші томи хоч по части доповнили прогалини сього першого та щоб дальші лїта дали до нього як найбільше доповнень (дещо є вже й тепер!).

Дуже важна річ при робленю покажчиків, при пошукуваню та цитованю — нумерация. Деякі збірки, як ось білоруська Носовича і инші задля браку біжучої нумерациї роблять неможливим порядне цитоване, бо вказавши сторону книжки, де на сторонї міститься ся 15—20 нумерів, дослїдникови всетаки завдасть ся працю переглядати цїлу сторону, поки знайде відповідне число. Оттим то в моїй збірцї за прикладом Вандера й Адальберґа заведено порядкове нумероване приповідок під кождою темою, а надто для цїлої

покажчика заведено також порядкове нумероване всеї коллекциї, що йде в живій паґінациї на версї кождої сторінки. Надію ся, що ся „подвійна бухгальтерія“, хоч і як богато причиняє менї працї, покажеть ся практичною і здобуде собі признане.

Само зібране матеріялу, се ще одначе лише половина, і то, можна сказати, менша половина працї. Богацтво збірки залежить від сутїку щасливих обставин; далеко важнїйша річ обробити і опублїкувати зібраний матеріял так, щоб із нього була найбільша можлива користь для науки. Тут перша і найважнїйша річ — упорядковане матеріялу. Особливо при приповідках дуже важна річ упорядкувати їх так, щоб при величезнім числї нумерів як найлекше було знайти те, чого бажаєть ся. Сьому вимогови не відповідає анї поазбучне впорядковане по початковим буквам тексту кождої приповідки, бо та початкова буква першого слова тай загалом перше слово може бути зовсїм припадкове, зміняти ся в ріжних варіянтах, не маючи нїчого спільного зі змістом приповідки. Малі збірнички добре порядкувати таким способом, бо там за годину, за дві, тай прочитаєш усю збірку і вже тямиш, де чого шукати. Але великих збірок, де матеріял числить ся десятками тисяч нумерів, так порядкувати не можна, бо за таким чисто механїчним упорядкованєм пропадає всяке наукове уґруповане матеріялу, а в многотї дрібних деталїв пропадає можність знайти і скомплєтувати такі ґрупи, яких треба для даних студій.

Другий спосіб, уживаний давнїйше при впорядкованю більших збірок (Челяковского, Даля, Номиса), се був тзв. ф і л ь о з о ф і ч н и й. Уважаючи приповідки фільозофією, мудрістю народа (Челяковский так і назвав звою збірку Mudrosloví) впорядчики силкували ся уложити з них суцільну систему фільозофії народної, ґрупуючи приповідки по темам, узятим не так із змісту самих приповідок, як із певної фільозофічної системи. Отже йшли за чергою ґрупи приповідок про Бога, ангелів, небо, душу, загробне жите, гріх, пекло, кари і т. и. зовсїм як у підручнику догматики, або: вічність, простір, земля, твір, звір і т. и. відповідно до матеріялїстичної фільозофії. Розуміє ть ся, що вся маса приповідок нїяк не хотїла вміщати ся в таку штучну систему і приходило ся дуже богато зовсїм відкидати (фрази, приказкові звороти, проклятя, мудрованя і т. и.), або впихати великі купи в додаткові рубрики „мішанини“, „varia“ і т. д. Що такий спосіб порядкованя був не лише ненауковий, але по просту антінауковий, се видно не лише з тих додаткових ґруп, що завсїгди являють ся testimonium paupertatis для даної системи, але також із того, що даний матеріял без переведеня відповідних детальних дослїдів

над ним від разу вжито для будови певної цілости, яка з нього може й не повинна вийти, а навіть для ілюстрації чи підпираня певних тез, яких підпиранє може зовсім противить ся самій натурі даного матеріялу. Ненаукове, доґматичне й апріорне думанє лежало в основі такого впорядкованя приповідок, і для того наука мусїла закинути його.

Ходило о те, щоб винайти посередню систему, якаб з одного боку не була зовсім механїчна, а з другого вільна була від якоїбудь апріорности, подавала матеріял способом легким до перегляду і пригідним для студій. Такій задачі найлїпше відповідє система принята К. Вандером у його клясичнім „Sprichwörter-Lexicon"-ї, а власне впорядкованє по темам. Приказки, звороти і т. и. зводить ся в ґрупу під титулом того слова, що в них найважнійше або характеристичне, чи то буде іменник, прикметник, дієслово, чи яка инша часть мови, без огляду на те, чи те слово стоїть на початку, чи в середині, чи на кінці приповідки, і ті ґрупи порядкують ся по їх титуликах (темах, по нїм. Stichwort) поазбучно. Сей спосіб дає подвійну користь. Раз що запобігає мішаню матеріялів неналежних до себе, запирає ворота довільности, не позволяючи порядкувати після понять, які ніби то висловлені в приказках, а змушує держати ся слів, які є в їх текстї, запобігає підсуваню якихось власних чи доґматичних чи фільософічних поглядів там, де їх може й зовсім не бути, а по друге: подає дослїдникови, лїнґвістови, етноґрафови матеріял упорядкований привичним йому лексиконовим способом і зведений уже в ґрупи знов таки не самовільно, а після найпевнїйшого можливого крітерія — самого тексту приповідок. Правда, бувають приповідки, в яких таких тем, таких важних та характерних слів більше, не одно, або в яких характерне та для дослідника важне слово стоїть що до свого синтактичного значіня на другім місці і не може вважати ся основною темою приповідки. Щоб не збільшувати збірки і не повтаряти одної такої приповідки кілька разів під ріжними темами, а про те дати дослїдникови можність переглянути від разу, де поза даною темою приходить іще інтересне для нього слово, на се служить загальний покажчик тем, що повинен бути доданий при кінці збірки. Брак такого покажчика, се дуже поважна хиба кольосального лексикона Вандера; натомісь добрі покажчики мають новійші славянські збірки — польська Адальберґа і словацька Затурецкого[1]). Вандер і Затурецкий, порядкуючи матеріял (сей остатній

[1]) Подібним покажчиком старав ся й наш Номис направити хиби свого „фільософічного" впорядкованя укр. приказок, але на лихо собі його покажчик, надрукований неможливо дрібним друком, має таку масу помилок у цифрах, що хто коли пробував покористувати ся ним, мусїв певно так як і я кинути сю безплодну роботу. Нове виданє укр. приповідок новою методою буде метою дальшої моєї працї, si sors dabit otia vitae скінчити галицькі.

ще подекуди старим фільософічним способом) розріжняють властиві приповідки від приказкових речень та фраз. Не розуміючи наукової цїли такого розріжненя, що надто дуже часто буває зовсім припадкове і самовільне, я йдучи за прикладом Адальберґа не держав ся того і порядкував увесь матеріял під одною темою суцільно, поазбучно після початкових слів кождої приповідки.

Чим найбільше відріжняєть ся моя збірка від збірок Вандера, Адальберґа та Затурецкого, се поясненями, які я додаю до кождої приповідки. Вандер і Адальберґ додають їх лиш декуди. Я пішов тут за дезідератом петербурської Академії Наук., висловленим збирачеви білоруських приповідок Носовичу і переведеним у його гарній (на жаль, механїчно, поазбучно впорядкованій і ненумерованій) збірцї. Може деякі з тих пояснень видадуть ся декому зайвими, бо в них даєть ся лише парафраза приповідки і без того зрозумілої кождому. Та хто перегляне досить значне число приказок (особливо зі збірки Гнїдковського), при яких у мене зазначено: „значінє неясне", той зрозуміє певно, що метода — пояснювати кожду, хоч тепер для нас ясну приказку, має значну наукову вагу. Приповідка як монета: поки в обігу, кождий знає її цїну, а вийде з обігу, то й робить ся нераз просто загадкою, особливо коли вона оперта на якійсь грі слів або являєть ся ремінїсценцією якоїсь мандрівної анекдоти або якогось місцевого, давно забутого факту. Надто при сих поясненях являєть ся можність торкнути ся многих народнїх звичаїв, вірувань, поведінок, діялектичних окремішностий та инших етнольоґічних та язикових появ, які попадають під руки збирачеви і можуть мати немале значінє для всякого будущого дослїдника.

Та обік того par excellence національного елементу приповідок, що вводить нас у духа язика, в психольоґію народа, показує in flagranti процес твореня місцевої та історичної традиції, вірувань, поведінок, жартів та ущипливих вигадок, не треба забувати про те, що самі форми житя, віруваня і традиції народа — результат довговікового історичного розвою і що в тім розвою велику ролю грали посторонні, чужонародні культурні та полїтичні впливи. Отсей інтернаціональний елємент грає визначну ролю також і в формованю та всьому контінґентї приповідок. Зазначити його, вказати хоч приблизно його розмір, тобто вказати в нашім приповідковім скарбі процент елементів чи то занесених до нас із чужих жерел, чи взагалї спільних нашому народови з иншими, се була також важна і не легка задача, яку я поклав собі при обробленю своєї збірки приповідок. Розуміеть ся, вичерпати в тій цїли всю величезну при-

повідкову літературу ріжних народів було по над мої сили й засоби; я обмежив тут свою задачу о стілько, що перевів найстараннійше порівнане наших приповідок з польськими (збірки Адальберґа та Бжозовского), словацкими (Затурецкого), чеськими (Челяковского), білоруськими (Носовича), староруськими (Сімоні); далеко менше використано російську збірку Даля, литовську Шляйхера, серболужицьку Муки; та головним і найбогатшим жерелом порівнань служила пятитомова збірка Вандера, де обік німецьких надруковано масу аналоґічних приповідок французьких, італійських, шведських данських, чеських, польських, хорватських та мадярських у оріґіналах, російських та орієнтальних у перекладах. Я тілько виємково подавав чужі тексти, а зрештою обмежав ся на бібліоґрафічних вказівках дотичних паралель. Та що при тім мусів для ощади місця вживати скорочень, то подаю тут усю вжиту в поясненях літературу як пояснене тих скорочень:

Adalb. — Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich, zebrał i opracował Samuel Adalberg. Warszawa 1889—1894.

Ант. Драг. — Историческія пѣсни Малорусского народа, съ объясненіями Вл. Антоновича и М. Драгоманова, Кіевъ 1874, 1875 (2 томи).

Bartoš — Moravský Lid. Františka Bartoše sebrané rozpravy z oboru moravské lidovědy. V Telči 1892.

Beb. — Heinrich Bebels Proverbia germanica, bearbeitet von W. K. D. Suringar. Leiden 1879.

Brzoz. — Przysłowia polskie, zebrał Franciszek Korab Brzozowski. Kraków 1896.

Wahl I. — Das Sprichwort der hebräisch-aramäischen Literatur mit besonderer Berücksichtigung des Sprichwortes der neueren Umgangssprachen. Ein Beitrag zur vergleichenden Parömiologie von Dr. M. C. Wahl. Erstes Buch. Zur Entwickelungstheorie des sprichwörtlichen Materials. Leipzig 1781.

Wahl II. — Das Sprichwort der neueren Sprachen. Ein vergleichend phraseologischer Beitrag zur deutschen Literatur von Dr. M. C. Wahl. Erfurt 1877.

Wand. — Deutsches Sprichwörter-Lexikon. Ein Hausschatz für das deutsche Volk, herausgegeben von Karl Friedrich Wilhelm Wander. Leipzig 1867—1880, перше видане 5 томів; друге видане було докладним повторенем першого (Titelausgabe).

Wacł. z Ol. — Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego, z muzyką instrumentową przez Karola Lipińskiego, zebrał i wydał Wacław z Oleska. We Lwowie 1833.

Wisła — Wisła, miesięcznik gieograficzno-etnograficzny. Warszawa від 1887. (Цитат на стор. 447 недокладний, має бути VI, 263 і д.)

Wlisl. — Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. Aus eigenen und fremden Sammlungen übersetzt von Dr. Heinrich von Wlislocki. Hamburg 1891.

Wojc. — O przysłowiach historycznych i rolniczych ludu w Polsce i na Rusi, przez K. Wł. Wojcickiego. Warszawa 1885. (В книзї Złota przędza poetów i prozaików polskich, t. II. стор. 639—652).

Wurzb. — Die Sprichwörter der Polen, historisch erläutert, mit Hinblick auf die eigenthümlichsten der Lithauer, Ruthenen, Serben und Slovenen und verglichen mit ähnlichen anderer Nationen, mit beigefügten Originalen. Ein Beitrag zur Kenntniss slavischer Culturzustände von Dr. Constant Wurzbach, 2. Ausg. Wien 1852.

Haller — Altspanische Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten aus den Zeiten des Cervantes. Von Dr. Joseph Haller. Zweiter Theil. Regensburg 1873.

Hempel — Lateinischer Sentenzen- und Sprichwörter-Schatz. Gesammelt von Dr. Hermann Hempel. Bremen 1872.

Гильф. — Старинный сборникъ сербскихъ пословицъ, изд. А. Гильфердингъ. Записки Имп. Русскаго Географическаго общества по отдѣленію этнографіи, т. II. С. Петербургъ 1869, стор. 117—224.

Голов. Пѣсни — Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, собранныя Я. Ѳ. Головацкимъ. Москва 1878, 3 части в 4 томах.

Giusti — Raccolta dei proverbi Toscani con illustrazioni, cavata dai manoscritti di Giusseppe Giusti. Firenze 1853.

Grimm DM. — Deutsche Mythologie von Jakob Grimm.

Груш. Іст. — Михайло Грушевський, Історія України-Руси, том. I. Виданє друге. Львів 1904.

Даль — Пословицы русскаго народа, сборникъ... Владиміра Даля, изд. 2. два тома. С. Петерб. Москва 1879.

Дик. — М. Л. Дикаревъ, Воронежскій этнографическій сборникъ. Воронежъ 1891.

Драгом. Розв. — Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство (Збірник фільольоґ. секції Наук. Тов. ім Шевченка, т. II і III). Львів 1899, 1900.

Етн. Зб. — Етноґрафічний збірник, видає Етноґрафічна Комісия Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, томи I—XV.

Етнол. мат. — Материяли до україньско-руської етнольогії, видане Етноґр. Комісиї за редакциєю Хв. Вовка. т. I—VI.

Ефим. Малор. зак. — Сборникъ малороссійскихъ заклинаній, составилъ П. Ефименко. Москва 1874.

Желех. — Малоруско-нїмецкий словар, уложив Евгений Желеховский. Львів 1886, 2 томи.

Zátur. — Slovenská přísloví, pořekadla a ùsloví, sepsal Adolf Petr Záturecký. V Praze 1897.

Lud — Lud, organ Tow. ludoznawczego, pod red. prof. A. Kaliny. Lwów, виходить від. р. 1895.

Knap. — Thesaurus polono-latino-graecus Gregorii Cnapii, t. III., continens Adagia polonica selecta. Varsaviae 1632.

Cnyrim — Sprichwörter... bei provanzalischen Lyrikern von Eugen Cnyrim. Marburg 1887.

Kolb. III. Lud, jego zwyczaje, sposób życia, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka, tańce. Serja III. Kujawy. Warszawa 1867.

Ком. — Нова збирка народнихъ малоруськихъ приказокъ, прислївъівъ, помовокъ, загадокъ и замовлянь. Впорядкувавъ М. Комаровъ. Одесса 1890.

Krumb. — Sitzungsberichte der Königl. bayer. Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-philologische Classe, Sitzung von 8 Juli 1893. Prof. K. Krumbacher, Mittelgriechische Sprichwörter. München 1893.

Leutsch — Corpus paroemiographorum graecorum, edidit Dr. Ernestus Ludov. a Leutsch. t. II. Gottingae 1851.

Libl. — Česká přisloví a pořekadla. Sebral a zestavil Jan Slavibor Liblínský. W Praze 1848.

Linde — Słownik języka polskiego przez M. Samuela Bogumiła Linde. Wydanie drugie, Lwów 1859.

Muka — Přisłowa a přisłowne hrónička a wusłowa Hornjołužickich Serbow. Zběrał a zhromadźił Jan Radyserb Wejla. Dorjadował a wudał Dr. Ernst Muka. Budyšin 1902.

Нос. — Сборникъ бѣлорусскихъ пословицъ составленъ И. И. Носовичемъ (Записки Р. И. Геогр. Общества по отдѣл. этнографіи, т. I. С. Петербургъ 1867), передрукований без зміни також у Сборникѣ отдѣленія русск. яз. и словесн. И. Акад. Наукъ т. XII. С. Петербургъ 1874.

Oesterley, Wend. — Wendunmuth von Hans Wilhelm Kirchhof. Herausgegeben von Hermann Oesterley (Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart, томи 95—99). Tübingen 1869.

Osm. — Osmanische Sprichwörter, herausgegeben durch die K. K. Orientalische Akademie in Wien. Wien 1865.

Павлик, Читальнї — Про руські народнї читальнї в Галичинї. Написав М. Павлик. Львів 1886.

Памятки — Памятки україньско-руської мови і лїтератури, вид. Археоґрафічна Комісия Наук. тов. ім. Шевченка, томи I—III. Львів 1896, 1899, 1902.

Pazzaglia — Ingresso al Viridario proverbiale aperto a curiosi amatori della vera moralitá insegnata da proverbi antichi e moderni... di Giov. Antonio Pazzaglia. Hannovera 1702.

Петруш. — Общерусскій дневникъ церковныхъ, народныхъ, семейныхъ праздниковъ и хозяйственныхъ занятій, примѣтъ и гаданій, составилъ А. С. Петрушевичъ. Львовъ 1866.

E. Rot. — Adagia, id est Proverbiorum, paroemiorum et parabolarum omnium, quae apud Graecos, Latinos, Hebraeos, Arabes etc. in usu fuerunt, collectio absolutissima Des. Erasmi Rotterdami et aliorum. Francofurti 1670.

Roszk. O. — Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego w Lolinie, zebrała Olga Roszkiewicz. (Odbitka ze Zbioru wiadomości do antropologii krajowej, t. XII).

Seybold — Viridarium, dh. Der Lustgarten von auserlesenen Sprichwörtern, von Joh. Georg. Seybold. Nürnberg 1667.

Сим. — Старинные сборники русскихъ пословицъ, поговорокъ, загадокъ и проч. XVII — XIX столѣтій. Собралъ и приготовилъ въ печати Павелъ Симони. Выпускъ первый, I — II. С. Петербургъ 1899.

Simr. — Die deutschen Volskbücher, gesammelt von Karl Simrock, Bd. V. Deutsche Sprichwörter. Frankfurt a. M. 1846.

Сумцовъ, Разыск. — Проф. Н. Ф. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдотической литературы. Анекдоты о глупцахъ. Харьковъ 1897.

Tendlau — Sprichwörter und Redensarten deutsch-jüdischer Vorzeit. Als Beitrag zur Volks-, Sprach- und Sprichwörterkunde. Aufgezeichnet aus dem Munde des Volkes und erläutert von Abraham Tendlau. Frankfurt a. M. 1860.

Tunniz. — Tunnizius, Die älteste niederdeutsche Sprichwörtersammlung, herausgegeben... von Hoffmann von Fallersleben. Berlin 1970.

Franck — Sprichwörter durch Sebastian Francken. Frankenfurt a. M. 1541.

Франко, Карпаторуське письменство. (Відбитка з Записок Наук. Тов. ім. Шевченка) Львів 1901.

Frischb. — Preussische Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten, gesammelt von H. Frischbier. Königsberg 1861.

ZDMG. — Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Leipzig. Виходить від 1841 р.

Zingerle — Die deutschen Sprichwörter im Mittelalter, gesammelt von Ignaz von Zingerle. Wien 1864.

Cinc. — Przysłowia, przypowieści i t. p. ludu polskiego na Szląsku, zebrał Andrzej Cinciała. Kraków 1884.

Czap. Księga przysłów, sentencyi i wyrazów łacińskich używanych przez pisarzów polskich, zebrał Leopold Czapiński. Warszawa 1892.

Čelak. — Mudrosloví národu Slovanského v přislovích... uspořádal Fr. L. Čelakovský. V Praze 1852.

Český Lid, zborník věnovaný studiu lídu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Vydava Dr. Čeněk Zíbrt. V Praze. Виходить від р. 1892.

Чуб. — Труды этнографическо - статистической вксцедиціи въ Западнорусскій край, снаряженной Имп. Р. Геогр. Обществомъ. Югозападный отдѣлъ. Матеріялы и изслѣдованія собранныя П. П. Чубинскимъ, т. I, 2.

Schleicher — Litauische Märchen, Sprichwörter, Rätsel und Lieder. Gesammelt und übersetzt von August Schleicher. Weimar 1857.

Другий (подвійний) випуск отсього першого тома друкуєть ся за спеціяльною запомогою ц. і к. Мiнїстерства просьвіти, яке ще в початку 1903 р. признало Науковому Тов. ім. Шевченка 1000 К. на видане збірки приповідок. На жаль Товариство довідало ся про се й одержало сю запомогу наслїдком проволоки, яка зайшла в галицькім намісництві, аж рік пізнїйше і через се запізнило ся також видане книжки.

Про видане роблене з такого сипкого матеріялу і ще до того з таким скомплїкованим апаратом, а надто роблене чоловіком так перетяженим усякими вншими роботами як я, з більшим правом як про пісні можна повторити слова Драгоманова, що мусїлиб хиба ангели і то коллеґіяльно вести його редакцію і корректуру, щоб у ньому не було помилок. Що буде їх значне число і в моїй збірцї, се певно. Деякі пропуски чи то самого матеріялу, чи порівняних бібліоґрафічних вказівок будуть подані в доповненях, що появлять ся аж на кінці цїлости. Деякі помилки в упорядкованю матеріялу або маловажні, або легкі до справленя, тай не нарушують характеру тексту (вкажу прим. на стор. 225—240, де в живій паґінації приповідок (нумери над сторінками) помилено цифри о 17, і сю помилку треба справити на цїлому аркуши, хоча на дальших аркушах нумерація йде правильна). У мене не було часу систематично перешукати всїх 600 сторін сього тома за друкарськими помилками, тож подаю тут лише дещо, що принагідно впало менї в очи, і прошу Впов. читачів, комуб іще щось пригодило ся, вказати менї для справленя в дальших томах. І так на стор. 250 під ч. 115 до остатнїх слів уваги Етн. Зб. V треба додати стор. 161. Стор. 284 ч. 75 зам. Дрот. читай Дрог. Стор. 287 ч. 6 зам. Нич. читай Наг. Стор. 401 ч. 8 зам. Балич. читай Балиг. Стор. 437 ч. 81 зам. Ноч. чит. Наг. Стор. 438 під Гостина ч. 7 зам. Heller чит. Haller. Стор. 481 ч. 22 зам. Лит. читай Лис.

Кінчачи отсю передмову вважаю своїм милим обовязком зложити сердечну подяку голові Наук. Тов. ім. Шевченка проф. М. Грушевському, який своїми порадами і вказівками був менї помічний при укладаню пляну виданя, а також ласкаво читав корректуру перших 200 сторін сього тома і дуже часто робив свої цїнні уваги. Так само ще раз уклінно дякую всїм, хто чи то помічю чи порадою допоміг менї в отсїй нелегкій працї.

Львів д. 20 лютого 1905.

Др. Іван Франко.

2. Не відає Тересї о тім антересї. (Берез.)
   Не знаю про се діло, не розумію ся на тім.
3. Ніхто не відає, як бідний обідає. (Колом.) ...як хто... (Ільк.)
   Знач. ніхто не розуміє положеня бідного або загалом иньшого чоловіка, не відчуває його горя так, як він сам. Пор. Нос. 457: Хто вѣдае, якъ хто обѣдае?
4. Хто відає, той сї довідає. (Наг.)
   Відати тут у значіню: розпитувати, шукати вісти.

Відбиркати ся. 1. Відбиркала сї наша дівонька. (Наг.)
   Відбиркати ся говорять властиво про вівцю, коли спарує ся з бараном. Жартують із дівки, що перед шлюбом зайшла в тяж.

Відбити. 1. Відбив-єм сї від доброї догоги. (Наг.)
   Зійшов нї на що, опустив ся морально.
2. Відбив му охоту. (Кол.)
   Знеохотив його, первісно: відстрашив бійкою.
3. Відбив му печінки. (Дрог.) ...клебенї. (Наг.)
   Знач. побив так тяжко, що у нього болить у нутрі, позбивав шкіру з тіла.
4. Відбив сї від хати, як вівцьи від череди. (Наг.)
   Про непорядного чоловіка, бурлаку, що не пильнує своєї хати, своєї сїм'ї.
5. Відобєш собі то на нїм. (Наг.)
   Знач. відбереш, винадгородиш собі свою страту.
6. Гет сї відбив від рук. (Наг.)
   Про непослушного хлопця, що відвик від роботи, розлайдачив ся, блукає кудись і не пильнує діла.
7. На відбиване пішло. (Збор.)
   Знач. почали робити один одному на перекір.
8. Ще ми сї відбиває вчорашне. (Наг.)
   Знач. відригає ся, образово — споминає ся дуже живо, болить, коли мова про побої.
9. Що ти мінї відбиваєш купцьи? (Дрог.)
   Знач. відмовляєш або перетягаєш до себе.

Відбігати ся. 1. Відбігала сї як корова. (Наг.)
   Згірдно говорять про дівку, що заходить собі з парубками. Корова відбігала ся або відлїтила ся — її водили до бугая.

Відбігти. 1. Відбіг як злодій краденої річи. (Наг.)
   Про чоловіка, що покинув розпочате діло, злякавши ся трудностий.
2. Не далеко відбіг єден від другого. (Наг.)
   Знач. не велика між ними ріжниця, один такий добрий (resp. ледачий), як і другий.
3. Свого відбіг, чужого не ззімав. (Наг.)
   Своє покинув, щоб ловити чуже.
4. Ци тебе відбіг до решти твій дурний розум? (Снят.)
   Знач. чи ти одурів, стратив розум до решти?

Відбуркнути. 1. Відбуркнув як пес із буди. (Наг.)
Мовлять про нечемну відповідь.
2. Відбуркує черево на голий борщ. (Наг.)
Образово, зам. від борщу бурчить у череві.

Відбути. 1. Відбув єм свою панщину. (Наг.)
Сповнив якийсь неприємний обовязок, зробив важку а безплатну роботу.
2. Відбув тьжку покуту. (Наг.)
Знач. відпокутував, зазнав богато біди.
3. Відбуло води на пів берегів. (Наг.)
Знач. повінь уменшила ся до половини, але також переносно про богача, що стратив половину свого богацтва.
4. Відбуло му сала. (Наг.)
Знач. уменшило ся його добра, достатку; переносно: його обставини змінили ся на гірше.
5. Що не відбудеш руками, то відбудеш плечима. (Кол.)
Себ-то, чого не відробиш, те з тебе здруть або відібють. Мова про панщину.

Відбуток. 1. Кому на відбуток, а міні на прибуток. (Наг.)
Коли хтось знайшов таке, що инший загубив, або коли кому щось вода принесла.

Відвага. 1. Без відваги ве—ти сї в розвагу. (Наг.) ...й розвага пса варта. (Льв.)
Чоловік, що занадто розважає, а не має відваги до діла, робить ся трусливим.
2. Без відваги й зиску нема. (Бор.)
Відвага тут у значінію різіка. Пор. нїмецьке: Muth gewinnt Gut. Wand. III, (Muth 799).
3. Без відваги чоловік за онучу не варт. (Наг.) ...вояк за шуфецу... (Голоб.)
Мабуть вислід військової цівілїзації, як показує голобутівський варіянт, трохи чи не первісний. Пор. Wand. IV, 800 (Muth 121): Wenn der Muth weg ist, taugt der Mann nichts.
4. Без відваги зазнаєш зневаги. (Мат.)
Хто не сьміє оборонити себе, того всякий зневажить.
5. Без відваги нема поваги. (Кол.)
Повага чоловіка в тім і лежить, щоб ніхто не сьмів зневажити його.
6. Більше відваги ніж розуму. (Кол.)
Про глуповатого а сьмілого, що не розваживши дїла йде на осліп у небезпеку. Нїмець кпить із такого, у кого „Mehr Muth, als Gut" (Simrock, 7207).
7. Де відвага, там і щастє. (Ільк.)
Сьмілому, рішучому звичайно щастить ся. Пор. лат. Audaces fortuna juvat (Czap. 46); Wand. III, 802 (Muthiger 3); Adalb. Odwaga 6.
8. До відваги треба розваги. (Кол.)
Треба бути сьмілим, та при тім обережним, оглядним. Пор. Adalb. Odwaga 1; нїм. Der Muth soll nicht ausgehen ohne seinen Bruder Verstand. Wand. III, 798 (Muth 11).
9. Здобув сї на відвагу. (Наг.)
Говорить про несьмілого, що нарештї таки зважив ся на якесь дїло.
10. Зібрало му сї на відвагу. (Наг.)

Жартують із трусливого, що нахваляєть ся зробити щось небезпечне.
11. Коби до тої відваги та ще троха розваги. (Цен.)
Жартують із сьмілого а нерозважного запалька.
12. Набрав до нього відваги. (Наг.)
Осьмілив ся виступити проти чоловіка шановного або відомого своєю силою.
13. То відваги треба не малої. (Наг.)
Scil. щоб се зробити. Говорять подивляючи якийсь незвичайно сьмілий учинок.

Відважити ся. 1. Відважив бис сї, коли бо не сьмієш. (Наг.)
Наруга над марними погрозами несьмілого, нерішучого чоловіка.
2. Відважив сї на або-або. (Наг.)
Себ-то на велику небезпеку, на таке, що або жити, або згинути.
3. Відважив сї як заяць на миш. (Наг.)
„То заяць хвалив сї раз, що таку-м, каже, війну мав, най Бог боронит. — А з ким? — Та з мишов. То такий самий і отой відважний, як той заяць". Так пояснив селянин Іван Гайґель сю приказку, коли кпив із одного чваньковитого боягуза.
4. Відваж сї, а потому сї розважиш. (Наг.)
Жартують із несьмілого, що перед усяким дїлом занадто довго розважає.
5. Відваж сї, то тї страх мине. (Наг.)
Жартують із страхополоха.
6. І як він сї відважив руку на нього піднести! (Наг.)
Коли син бє батька або взагалї молодший старшого.
7. Найтьжше сї раз відважити. (Наг.)
Початок усякого дїла найтруднїйший. Пор. Adalb. Odważyć się 2.
8. Хто сї відважит, той переважит. (Наг.)
Сьмілість у рішучій хвилї дає чоловікови перевагу, веде до побіди. Пор. Adalb. Odważyć się 1., а також Wand. III, 800 (Muth 126): Wo der rechte Muth, da geht alles gut, а також тамже 127.
9. Як ся відважу, то й вас усїх зневажу. (Рава)
Нагрожував ся пяний до компанії, що веліла йому бути тихо.
10. Я сї відважу, а ти вдар. (Наг.)
Жартують із такого, що грозить, а не має відваги вдарити когось сильнїйшого.

Відважний. 1. Відважний, батька бє. (Мінч.)
Іронїчно про такого, що знаходить відвагу на ледаче, недоріке дїло.
2. Відважний батько: в лоб бє. (Дар.)
Жартливо про чоловіка, що в небезпечнім місці, або в якійсь прикрій ситуації знаходить найсьмілїйше слово.
3. Відважний з за плота стрільнє. (Наг.)
Насьміх над боягузом або інтриґантом, що потайно цькує людий одних на одних, а сам хоче бути з усїми добрий.
4. Відважний Жид і в школї бздить. (Ільк.) ...набздит. (Наг.)
Жартують із чоловіка, що на перекір, на злість иньшим зробить якусь дурницю, якої-б сам повинен соромити ся.
5. Відважний син і батька бє. (Лучак.)

Жартують із лихого, невдячного сина, пор. висше ч. 1.

6. Відважний як Жид в танци. (Наг.)

Жиди в опінії народа не визначають ся відвагою, а до танцю відваги не потрібно. Жартують із чоловіка, що силкуєть ся показати себе відважним у зовсім невинному і негрізному ділї. Німець каже жартливо: Es gehört ein guter Muth zu tanzen, Wand. III, 797 (Muth 34), але тут guter Muth має також значіне: веселий настрій.

7. Відважний як пес за плотом. (Цен.)

Жартують із боягуза або підступного, що боїть ся виступити отверто до боротьби, а все ховає ся за чужі плечі. Пор. Adalb. Odważny 3.

8. Відважного кулї минає. (Наг.)

В небезпечнім положеню нераз відвага і рішучість ратує чоловіка більше, ніж боязлива обережність. Пор. Wand. III, 802 (Muthiger 4): Der Muthige fürchtet den Tod nicht.

9. Відважного страх сї не бере. (Наг.)

Мабуть тому, що відважний; для страхопуда се дивно.

10. Відважному всюди добре. (Залїсє)

Бо він усюди пробє собі дорогу, дасть собі раду. Пор. Adalb. Odważny 4; Wand. III, 802 (Muthiger 1): Dem Muthigen gehört die Welt.

11. Відважному не страшно. (Наг.)

Пор. висше ч. 9.

12. Відважному щістит. (Наг.)

Пор. латинське: Audaces fortuna juvat, нім. Dem Muthigen will das Glück; Wand. III, 802 (Muthiger 3); висше ч. 10.

13. З відважним добре в лїс іти. (Наг.)

Лїс — осїдок вовків та иньших диких зьвірів, а відважний їх не боїть ся.

14. На відважного трафило. (Наг.)

Знач. добре, що відважному стала ся така пригода, то він і не побояв ся, а несьміливий був би пропав.

15. Не штука тому відважним бути, хто сї не боїт. (Наг.)

Жартує боязливий із сьмільчака.

16. Тому він відважний, бо ся не боїт. (Кол.)

Наївна дефінїція в устах боягуза, пор. ч. 15.

Відвергнути. 1. А відверг бис руки й ноги! (Наг.)

Проклятє: щоб ти здох і простяг ся так як здохла коняка, що відкине, випростує ноги.

2. Відвергло ти, що не хочеш їсти? (Наг.)

Знач. чи якийсь демон збридив тобі їду, відібрав тобі апетит? Говорять сердито до такого, що не хоче їсти поданої йому страви.

Відвернути. 1. А відвернув би сї Бог від тебе, так як ти сї відвертаєш від хлїба сьвјитого! (Наг.)

Клинуть такому, що не хоче їсти хлїба, прим. коли йому дають сам тай ще сухий хлїб.

2. Відверни, Господи, все лихо на гори та на дебрі! (Наг.)

Так молять ся в часї якогось нещастя (бурі, граду) або в часї наглої, „насланої“ хороби.

3. Відвернув сї до нього плечима. (Наг.)

Знач. знехтував його, показав йому свою неввагу або погорду, не вислухав його просьби.

4. Десь сї, бачу, Господь від нас відвернув. (Наг.)

Знач. неласкав на нас, не дивить ся на нашу біду.

Відвести. 1. Відвело сї від коли та аж досї. (Сор.)

Знач. відтягло ся, запізнило ся ось який довгий час.

2. Відвело сї до нинїшного дньи. (Наг.)

Знач. забуло ся, занедбало ся, справа не полагоджена.

3. Відвів ї в холод. (Наг.)

Про парубка, що підмовив дївку, щоб зійшла ся з ним десь на самоті.

4. То сї відвело, але сї не забуло. (Наг.)

Знач. хоч опізнило ся, а про те не пропало, пор. польське: Co się odwlecze, to nie uciecze (Adalb. Odwlec się 2).

Відвикнути. 1. Відвикнути від біди не штука, а привикає чоловік цїлий вік, тай то не може. (Наг.)

До добра легко привикнути, до біди тяжко.

Відвинути. 1. Як відвину́ руку, як ти дам, то ти більше не треба буде. (Наг.)

Знач. ударю цїлим розмахом.

Відвід. 1. Я з ними на відво́дї. (Жел.)

Знач. держу ся осторонь від них.

Відвідати. 1. А відвідала би ті лиха година! (Наг.) ...долї! (Наг.)

Лиху годину або лиху долю уявляють ся тут як людину, що ходить по візитах, відвідує кого їй треба.

2. Бодай єм відвідав Іванову хату! (Наг.)

Клене ся чоловік тюрмою: scil., щоб я в тюрмі сидів, коли я се або те зробив!

3. Відвідав кождий кут. (Голоб.)

Знач. заглянув усюди в хатї й на обійстю шукаючи чогось.

4. Не так ми сї хотїло вас відвідати, як у вас пообідати. (Наг.)

Жартує гість, що прийшов голодний у гостину.

Відвінувати. 1. Вже-с десь відвінував капелюх! (Наг.)

Знач. загубив.

Відволока. 1. Як піде на відволоки, то зїдьит сороки. (Наг.)

Знач. коли якусь справу почнуть відкладати та опізнювати, то вона зведе ся нї на що, стане ся немов падлина, яку з'їдає хиже птаство. У Поляків: Odwłoka często szkodliwa (Adalb. Odwłoka 2; Odwłaczać 1).

Відволокти. 1. Що сї відволоче, то не втече. (Наг.) Хоть сї відволокло, але не втекло. (Кол.)

Знач. хоча щось припізнило ся, не стало ся тепер, то воно стане ся ще пізнїйше. Пор. нім. Aufgeschoben ist nicht aufgehoben і покр. Wahl. II, 19 Adalb. Odwlec się 2; Wand. I, 164 (Aufschieben 2).

Відворкнути. 1. Відворкнув як пес із ланцюха. (Наг.)
Знач. відбуркнув сердито, відповів коротко й нерадо, пор. Відбуркнути 1.

Відгризти. 1. Відгризай сї, а не дай сї! (Наг.)
Знач. борони ся словами.

2. Мусит сї чоловік відгризати на всї боки. (Наг.)
Мусить боронити ся, доходити свойого права.

Відгрівати. 1. Відгріваєш торічну капусту. (Цен.)
Знач. повторяєш давнї сплїтки або дурницї.

2. То відгріваний квас. (Кол.)
То стара дурниця.

Віддаванє. 1. Добра то річ бранє, коби не віддаванє. (Цен.)
Жартують із неточного довжника.

2. З віддаваньом не квап сї! (Наг.)
Іронїчно говорить той, хто позичає щось другому, знач. не забудь віддати швидко.

Відданиця. 1. Відданицї, а посагу дві спідницї. (Наг.)
Жартують із дївки, що радаб вийти замуж, а не має посагу.

Віддати. 1. А віддав бис тото, щос тут іззїв! (Наг.)
Знач. щоб виблював те, що з'їв.

2. А віддала бис сї за Фавльи! (Наг.)
Жартливе прокляте. Фавель був знаний свого часу в дрогобицькім повітї Жид-опучарь, старий і дуже поганий лицем чоловік.

3. „Віддавалабись ся?“ — „Здало би ся“. — „Шматя меш?“ — „Знайшло би ся“. — „А знеш ти робити?“ — „Яке ви стали говорити!“ (Балиг.)
Насьміх над богатою а лїнивою дївкою.

4. Віддав му туй на місци. (Наг.)
Образово: на удар в тїй же хвилї відповів ударом.

5. Віддав як пан пес. (Наг.)
Жартливо про кепського довжника або такого, що пробував присвоїти собі чужу річ і в кінцї мусїв віддати її з мусу або з соромом.

6. Віддай, шос винен! (Цен.)
Упімнене до довжника, пор. лат. Redde quod debes.

7. Віддай, що не твоє! (Наг.)
Жартують, коли хтось вомітує, або здіймаючи з дитини сорочку перед купілю.

8. Віддай, як пес ходак! (Наг.)
Жартливо або сердито говорять до такого, що взяв чужу річ.

9. Віддала сї — воліла сї втопити. (Наг.)
Нещасливе подруже дуже часто в піснї й поговірцї порівнюють з утопленєм, пор. далї ч. 10, а також під Втопити.

10. Віддала сї — втопила сї. (Наг.)
Значінє ut supra, пор. далї Втопити ч. 8.

11. Віддала сї за лиху долю. (Наг.)
В піснї й поговірцї муж, особливо лихий, називає ся просто „доля“, себ-то суджений долею, прим.:

Любила я парубочка, та не свою долю,
Ой тож я сї натерпіла немалого болю. (Завад.)

або: Моя доля в коршмі лежит,
Нагайочку в руцї держит. (Цен.)

12. Віддала сї на дрібні дїти. (Наг.)
Себ-то за вдівця з дрібними дїтьми, або до такої сїм'ї, де дрібні дїти в хатї.

13. Віддалас сї — не тужи, що-с дістала, то держи. (Голоб.)
Говорять до молодицї, що вийшовши замуж не може з разу привикнути до нових обставин.

14. Віддам ти на жидівське пущіньи. (Наг.)
У Жидів нема посту анї пущаня; знач. не віддам нїколи.

15. Віддам тобі то на сьвятого Нїколи. (Наг.)
Гра слів: Николи = нїколи; значінє як у попереднїм. Пор. Adalb. Oddać 6.

16. Відданий то хліб! (Сор.)
Знач. се добродійство не за дармо, за нього треба віддячити ся; послуга, за яку зажадають взаїмної послуги. Натяк на звичай сїльських господинь — в браку власного хлїба зичити бохонець у сусїдки і віддавати їй потім бохонець власного печива.

17. Віддасть іще тото сїнце. (Наг.)
Знач. хоча тепер видає ся сухим, але полежавши в копицї воно ще відвогне, відсировіє, бо ще не зовсїм сухе.

18. Коби не віддавати, не оден би любив брати. (Ком.)
Жартують із такого, хто жалує ся, що не має відки заплатити довгу.

19. Коли прийде віддати, то нема що брати. (Ільк.)
Говорять про неоплатного довжника, у якого нема що й заграбити.

20. Най ти тото Бог віддасть! (Наг.)
Знач. нехай тебе покарає за мою кривду.

21. Не віддалас ся на сиркис — терпи-ж! (Заставцї)
Сиркис знач. пущанє. Говорять дївчинї.

22. Нїм сї віддасть, то псу води дасть, а як сї віддасть, то й собі не дасть. (Яс. С.)
Говорять про лїниву жінку, що перед шлюбом удавала дуже роботящу та услужливу, а як вийшла замуж, то лїнує ся сама собі подати води.

23. Тоди сї віддаш, коли на мої долони волосє вiросте. (Кольб.)
Говорять дївцї, сварячи на неї або загалом сердячи ся. Волосє на долонї див. висше Бути 24.

24. Як сї ни віддам, то сї й дома здам. (Кольб.) ...собі... (Лучак.)
Відповідає дївчина на погрозу або прокляте: щоб ти не віддала ся! Знач. потрафлю й дома заробити собі на удержанє.

Віддзвонити. 1. Вже по нїм віддзвонили тай переклепали. (Кривор.)
Говорять про якогось не дуже симпатичного покійника, що недавно вмер, мовляв: уже його нема, не встане більше. Остатнє слово, ужите в подібнім зна-

чіню також Федьковичем (Писаня I, 128), натякає на старий звичай бити по помершому в клепала, не в дзвони.

Віддихнути. 1. І раз віддихнути не дасть. (Наг.)

Про господаря або економа, що раз-у-раз підгонює робітників до праці.

Віддути. 1. Віддув губи як капиці. (Наг.)

Говорять про губатого або про сердитого, що закопилив губи. Капиця (з нім. Kappe) — шкіряне вушко на ціпиві, до якого ремінною сьвіркою (съ-вор-ка) причіпляють билень. (Желех. I, 334).

Відібрати. 1. Відбирай Грицю то в с— то в г—цю! (Наг.)

Так характеризують колишню панську юрісдікцію.

2. Відобрав же він там своє за своє. (Наг.)

Знач. за свої злі вчинки дістав тяжку кару.

3. Відібрав тай не квітував. (Льв.) ...не підписав сї. (Наг.)

Знач. зазнав якоїсь неприємности.

4. Відобрали го до бундзиків. (Кол.) ...до бульби. (Наг.)

Давнїйше рекрутам узятим до війська обстригали голову так, що була кругла мов бундз. Те саме значінє мав мб з разу й нагуївський варіянт, та пізнїйше його почали викладати так: взяли його (нездару), щоб при війську в кухні теребив бульбу.

5. Відобрали го до Марцугелів. (Наг.)

В першій половині XIX в. був у самбірськім окр. полк Маццукелі, який селяни звали „марцугелями". Мабуть служба в тім полку була дуже тяжка, бо й доси говорять про такого, що наняв ся до якоїсь тяжкої роботи, прим. пішов до бориславських копалень, що його „відобрали до Марцугелів".

6. Як не відберу, то хоць відібю на нїм. (Наг.)

Первісно натяк на право — бити неоплатного довжника за довг, відбивати довг на його тїлї. Тепер: коли не відберу грішми, то відплачу, винадгороджу собі иньшим способом, прим. працею його або його худоби.

Відігнати. 1. Відогнав го як пса від хати. (Наг.)

Говорять про слугу, якого прогнано без заслуженини, або про свояка, якому не дано частки маєтку.

Відійти. 1. А відійшла би ті тота погана пара! (Наг.)

Значінє двояке: 1) проклін, знач. щоб ти загиб, щоб ти позбув ся душі; 2) жартом: щоб у тебе минула ся злість, примха.

2. Відійшла нам корова, пай сї преч каже. (Наг.)

Знач. згибла. Оповідаючи про такий випадок годить ся все додати зворот про відвернене сього лиха від даної хвилї.

3. Відійшло ми від серцьи. (Наг.)

Знач. минула хороба, злість, сердитість.

4. Не бійте сї, полежит тай відійде. (Наг.)

Говорили про пяного, що впав безтямний; знач. полежить і прийде до себе.

Віділляти. 1. Ледво го відолльили водов. (Наг.)

Про чоловіка, що був зомлїв і його ледви відтерли водою. Пор. коломийку:

Ой як мене відобрали, куцу барву дали,
Тогди мою миленькую водов відливали. (Наг.)

Відімчати. 1. Відімчьив го, як дїдько грішну душу до пекла. (Наг.)

Віднїс, забрав, прим. жандарм арештанта.

Відірвати. 1. Відорвав сї від шибеницї. (Наг.) ...від сухої галузи. (Наг.)

Говорять про обдертого, занедбаного, опущеного чоловіка.

Відки. 1. А відки ви? — Відтам, де красний пес, а на воротах вязанка води висит. (Крех.)

Жартлива відповідь прохожого на питанє: відки ви? коли запитаний не хоче відповісти виразно.

2. Відки я? Відки й ти: оба-смо з єдної дьири. (Наг.)

Відповідає той, кому дорікають у сварцї походженєм із чужого села.

3. Я не з відки, а з доброї горівки. (Тарн.)

Знач. іду з коршми.

4. Я не з „відки", а з Слобідки. (Жовк.)

Жартлива відповідь на питанє „відки ви?" Тут „відки" бере ся нїби за якусь місцевість сього імени.

Відливати. 1. Відливаних двацїть пjить дістав. (Наг.)

Знач. 25 буків таких, що по кождім зомлївав і його відливали водою; образово: дуже сильних, цупких ударів.

2. Такого варто відливати водов а бити. (Наг.)

Знач. бити так, щоб зомлїв, потім відтверезити його водою і бити далї.

Відлїв. 1. Дай му на відлїв! (Наг.)

Знач. удар його хребтом руки, замахнувши від себе.

2. На відлїв годит сї лиш злого духа бити, а чоловіка ньи. (Наг.)

Віруванє, що від удару на відлїв злий дух щезає.

3. На відлїв го вдарив, як злого духа. (Наг.)

Вдарити когось на відлїв, тоб-то горішньою частею руки, не долонею, вважає ся більшою зневагою, нїж удар долонею.

4. Ци то я злий дух, аби ти мене на відлїв бив? (Наг.)

Пор. попереднї ч. 2, 3.

Відміна. 1. То якась відміна, не дитина. (Коб.)

Натяк на загально розповсюджене віруванє про духів, що закрадають ся до хат, де полишено малу дитину саму, крадуть дитину а лишають у колисцї свою, демонську, дуже крикливу та пажирливу. Знач. погана, неслухняна, збиточна дитина. Пор. Wand. IV. 1840 (Wechselbalg 1).

Відпарити. 1. Відпарив сїм миль пішки. (Наг.)

Знач. пройшов поспішаючи, без відпочивку.

2. Тебе би варто так відпарити, абис на ню не сїв зо три дни. (Наг.)

Відпарити в значіню набити.

Відпасти. 1. Відпала му охота. (Льв.)

Знач. стратив охоту до чогось, знеохотив ся.

2. Відпала му цицька від рота. (Наг.)

Знач. не стало якоїсь дармички, якоїсь нїчим незаслуженої користи.

3. Ти би віднас батіг з рук і капелюх з голови! (Кол.)

Знач. згубив би, забув би десь. Лають нездару та забудька, що забуває навіть те, що перед хвилею мав у руках.

2

Відпекати ся. 1. Відпекав сї від нього, як від лихого. (Наг.)

Пе́кати — досл. говорити: Пек, плювати. Знач. відцурав ся. Про силу слини, що проганяє злого духа, див. ZDMG. XXXI, 261; Grimm, DM. 1076: про відпекуванє від злого духа див. Памятки I. 326; Der Urquell II, 182.

Відперти. 1. Відпер ми в живі очи. (Наг.)

Знач. заперечив тому, що я сам бачив, не дав заплати, яку я заробив.

2. Відпирає дух-тїло. (Наг.)

Знач. заперечує якийсь факт зовсїм категорично, його матеріяльну й духову сторону.

Відпитати. 1. Ледво відпитав меже людьми. (Наг.)

Знач. віднайшов щось заглублене, розпитуючи людий, чи хто не бачив; говорять про заблукану або вкрадену скотину або дитину.

2. Пішов відпитуючи другої голови. (Наг.)

Знач. шукаючи чогось непотрібного, якоїсь фантастичної або маловартої згуби.

Відповідати. 1. Відповідаю всїм, що маю. (Дрог.)

Говорять беручи на себе необмежену одвічальність цїлим своїм добром.

Відповідь. 1. На мою відповідь бий! (Наг.)

Знач. на мою одвічальність.

Відповісти. 1. Відповів бим ти крайне слово. (Дрог.)

Знач. сказав би я тобі якесь грубіянство, але не хочу сього чинити при людях.

2. Відповіш за мене тьиженько перед Богом. (Наг.)

Знач. потерпиш тяжку кару за мою кривду.

3. Я за то відповім. (Наг.)

Знач. понесу одвічальність, а ти роби.

Відпотарайкати. 1. Відпотарайкав від хати. (Наг.)

Знач. відніс десь і загубив, змарнував, запропастив якусь річ.

Відправити. 1. Відправив го голїруч. (Наг.)

Знач. пустив, пагнав його нї з чим.

2. Відправив му водосьвятіє. (Наг.)

Знач. набив сильно так, що той аж зомлїв і його відливали водою.

Відпросити. 1. Відпросив сї від моїх рук. (Наг.)

Знач. випросив ся, що я пустив його з рук живого або небитого.

2. Не відпросиш сї, нї відмолиш сї: що ти має бути, то ти буде. (Наг.)

Говорять звичайно про смерть, а також загалом про те, що призначене чоловікови.

Відпуст. 1. То не відпуст, а розпуст. (Наг.)

Говорять про громадні збіговища народа на відпусти в Кальварії Пацлавській (добромильського пов.) і ин., де серед великого здвигу народа буває богато ріжнородної деморалїзації. Те саме у Поляків Adalb. Odpust 3.

Відпустити. 1. Як сам собі відпустиш, то ти Біг і люди відпустят. (Гнїдк.)

Думка не зовсїм вірна. Чоловік звичайно відпускає сам собі всяке зле дїло далеко швидше, нїж йому відпускають иньші люди. В тім дусї й польське: Odpuszczaj łacno drugiemu, nie łacno sobie samemu, Adalb. Odpuszczać 1.

Відригати. Лїпше відригаючи, нїж спльовуючи. (Збар.)

Знач. лїпше виїхати в дорогу попоївши, нїж натщо. Пор. Нос. 340.

Відрізати. 1. А то му відрізав як ножом! (Наг.)

Знач. відповів різко, рішучо.

Відробити. 1. Вжем сї відробив у свого ґосподарьи. (Наг.)

Знач. закінчив свою роботу, свою службу.

2. Не відробиш, то відсидиш. (Кол.)

Про довг, який хтось зобовязав ся відробити і йому за недодержанє умови грозить тюрма.

3. Не хочеш відробити, то мусиш відсидїти. (Берез.)

Про неоплатного довжника, пор. висше.

Відробок. 1. Взьив на відробок. (Наг.)

Позичив щось з тим, що вирівнає довг роботою.

2. На відробок гіркий заробок. (Наг.)

Scil. брати. Даванє гроший або зерна в часї передніпвку з тим, щоб довжник відроблював узяте в жнива, се одна з найтяжших форм лихви, що висисає найбіднїйшу часть сїльської людности.

Відрубати. 1. Відрубав му як сокиров. (Наг.)

Знач. відповів різко, досадно.

Відсадити. 1. Відсадив го від корита. (Наг.)

Образово: відсунув від якогось дохідного дїла.

Відступити. 1. Ци тебе Пан Біг відступив? (Наг.)

В значіню: чи ти збожеволїв, стратив усяке моральне почутє?

Відчепити ся. 1. Відчепи сї мене, а чепи сї сухої верби! (Наг.)

Говорять напасникови. Суха верба — місце пробуту нечистого духа, загалом нечисте місце.

Відчіпне. 1. Як ти дам відчіпного, то лиш ногами задриґаєш. (Наг.)

Дати відчіпного знач. дати якусь оплату конкурентови, що перебиває торг, підбиваючи в гору цїну товару, нераз навіть не маючи справдї наміру купити товар. Тут у значіню: вдарю, щоб кідчепив ся.

Відумерщина. 1. Ци вже по відумерщину йдеш? (Лол.)

Питав хорий чоловік якогось нелюбого свояка, що прийшов відвідати його. Знач. думаєш, що я вже вмер і йдеш домагати ся своєї частки.

Відхідне. 1. На відхіднім ще по єднім! (Дрог.)

Scil. випиймо ще по однім келїшку. Припрошують любих гостий, коли ті збирають ся відходити.

Відхрестити ся. 1. Відхрести сї від мене лївою рукою! (Сор.)

Знач. відчепи ся. Хреститн ся лївою рукою селяни вважають гріхом.

2. Відхрещу сї обома руками. (Наг.) ...руками й ногами. (Цеп.)

Знач. відпекаю ся, відцураю ся якогось дїла.

3. Нї відхрестиш сї, нї відмолиш сї. (Наг.)

Знач. се дїло неминуче, так мусить стати ся, хоч і як се тобі немило.

Відь. 1. Відь би тї втьила! (Яс. С.)

Прокляте. Відь — той сам корінь, що в слові „відь-ма“, знач. якийсь поганий демон, сила чарів.

Відьма. 1. Відьма не відбирає, але сполікує молоко. (Кол.)

Віруванє, що відьма не відбирає молока безпосередно у коров, а сполоскує його з пашї, з трави, яку їдять корови, ілюструють ся оповіданями в роді того, що якийсь чоловік почуючи з кіньми на пасовиску в ночи перед Юрієм побачив, як відьма згортала молоко з трави решетом. Наслїдуючи її рухи він замахнув кілька разів по траві трензлею, яку власне мав у руці, і коли рано вернув до дому і повісив трензлю на клинку, з неї почало текти молоко.

2. Ти відьмо шуруєш собов на Лисі гори. (Лол.)

Лайка. Натяк на віруванє про відьомські збори (Hexensabbath) на якійсь Лисій горі. Шурувати (від нїм. scheuern — мити) — їздити при помочи чародійської масти, якою буцїм-то натирали ся відьми, заким вилетїти в комин.

3. Як прийде відьма до хати, то заткни ніж або іглу в віник і постав край дверий, то не вийде з хати. (Кол.)

Один із многих приписів, як пізнавати відьми, хоронити ся від них або ловити їх.

Відьомський. 1. То ще відьомський накоренок! (Цен.)

Лають старих жінок або взагалї жіночий рід.

Війна. 1. А тут що за війна меже вами? (Наг.)

Знач. чого ви бєте ся?

2. Бодай го в війнї перша куля не минула! (Наг.)

Проклятє, пор. пісню: Бодай Хмеля Хмельниченка перва куля не минула.

3. В війнї брат брата не знає. (Наг.)

Бо кождий дбає лише за власне житє. Пор. хорватське: Kad je rat, nigdo nikomu brat. (Čelak. 366).

4. В війнї нема нї брата нї свата. (Снят.)

Знач. пропадають звичайні звязки та огляди.

5. В війнї хто дужший, той лїпший. (Кол.)

Хто переважить, той звичайно диктує закони побідженому. Пор. нїмецьке: Im Kriege hat der Stärkere recht. Wand. II, 1621 (Krieg 90).

6. Війна права не питає. (Кол.)

Пор. латинське: Leges silent inter arma; Wand. II, 1620 (Krieg 77).

7. Війна своє право має. (Наг.)

Знач. те, що вільно і можна робити в війнї, буває злочином у часї спокою. Пор. француське: A la guerre comme à la guerre.

8. „Іди, сину, на війну, забий два три тай вертай швиденько!“ — „Мамуню, а як мене забют?“ — „А тебе, синку, за що?“ (Ценів).

Жартують із наївного та одностороннього чутя, що вважає для себе дозволеним те, чого не позволяє иньшим.

9. Лопотова війна перейшла. (Яс. С.)

Говорять, коли в хатї було декілька говірливих жінок, або коли була голосєва сварка.

10. На війнї не з бичьй стрільнют. (Наг.)

Знач. війна не маловажне дїло, з яким будь оружем до неї не можна йти.

11. На війну йдучи по чужу голову і свою неси. (Залїсє)

В противенстві до попереднього висловлено, що війна однакове різіко для обох противних сторін. Пор. нїмецьке: Wer in den Krieg zieht, spielt mit seinem Blute. Wand. II, 1626 (Krieg 213).

12. По війнї відважних много. (Гнїдк.)

Іронїчно про чваньків, що величають ся тодї, коли минула небезпека.

13. У хатї як по війнї. (Наг.)

Говорять по виїздї численних гостий, що повиїдали та повипивали все, що було наготоване.

14. „Цит, мамуню, не плачте! Не я оден іду на війну; забю зо два Турки, тай ся поверну́“. — „А як тебе забют?“ — „А мене за що?“ (Стрий)

Пор. висше ч. 8. Характеризують наївне, дитиняче розуміне важного дїла.

Військо. 1. Без привода і військо гине. (Гнїдк.)

Знач. усяке дїло потребує проводу та певного обміркованя. Пор. нїмецьке: Ein Heer ohne Haupt ist bald zerstaubt, Wand. II, 455 (Heer, 3); Adalb. Hetman 2.

2. В воську дадут черевик, хоць єс на то не навик. (Наг.)

Знач. у війську треба привикати до таких звичаїв та порядків, яких парубок не зазнав дома; пор. пісню:

Дали мінї черевик,
Я ходити в тім не звик (Кол.).

3. В воську мусиш песьсьої скири слухати. (Наг.)

Себ-то барабана, обтягненого песьою шкірою.

4. Йому в воську лише бульбу теребити, а не ґвером махати. (Наг.)

Говорять про нездару або слабосилого парубка.

5. Кікімун, польське войско, самі рабусняки! (Льв.)

Жидівсько-польсько-руська приказка; Kick ihm an = ади на нього! Се мабуть останок із часів історичної Польщі, коли польське військо, не оплачуване відповідно з державної каси, мусїло удержувати ся грабуючи в своїм власнім краю, і ті грабунки особливо давали ся в знаки Жидам.

6. Наперед воська не виривай сї, а з заду воська не зіставай сї. (Наг.)

У всякому дїлї найрозумнїйше держати ся середини, не надто ризикуючи і не занедбуючи ся. Приказка взята з колядки.

Військовий. 1. В мене воськовий порядок. (Кол.)

Знач. твердий, острий порядок.

2. Знає воськовий ри́хтай. (Наг.)

Знач. його держали остро, він робить що звелять і не перечить ся. Ри́хтай — нїмецька команда: Richt' euch!

3. Я вас буду по воськовому тримати. (Наг.)

Знач. у строгій карности, в порядку та послусї.

Війт. 1. Без війта справи нема. (Наг.).

Знач. без компетентного судії нема суду; без майстра нема нїякого дїла.

2. Бодай нїхто війтом не бідував, хиба мої дїти! (Гнїдк.)... хиба я тай мої дїти. (Наг.)... не дочекав війтом бути, тілько я... (Городен.)

Іронїзують селяни, коли війт нарікає, як то йому тяжко сповняти свій уряд.

3. Бодай нїхто чесний війтом не був! (Кол.)

Бо бувши війтом і нехотя когось скривдиш, а многим не догодиш. Пор. нїм. Es ward nie kein gut Vogt geboren, Wand. IV, 1676 (Vogt 11).

4. Війта скинути, то не воробцьи з кола зігнати. (Цен.)
Знач. діло не легке. Вибір війта і затвердженє залежить не лише від волї громадян, але також від висших властий.
5. Війт громадський слуга. (Наг.)... поштуркач. (Голоб.)
Бо мусить стояти за громадськими справами. Пор. німецьке: Der Vogt ist ein Knecht und kein Herr, Wand. IV, 1676 (Vogt, 3, 4).
6. Війт завинит, а ти громадо відповідай! (Наг.)
На таке найчастійше виходить наша громадська автономія.
7. Війт ніколи не вмирає. (Лучак.)
Розумій: війтівський уряд, який не гине зі смертю одного війта, а переходить на його наступника.
8. Де віт нінащо, там громада ледащо. (Ур.)
Може справедливійше було-б навпаки: віт ледащо може серед наших обставин і порядну громаду звести нінащо.
9. Добрий війт, то тато в громадї, а лихого, то й вітчимом не можно назвати. (Пістинь).
Ілюстрація патріархального погляду на громадські справи.
10. Коли-с ни війт, то ни роби справу. (Кольб.)
Загально: не мішай ся не в своє діло, не розпоряджай ся тим, що до тебе не належить.
11. Пане війте, Бога сї бійте! (Наг.)
Жартливе, а часом і плачливе упімненє покривдженого селянина, якому війт не по правдї робить справу. Пор. Adalb. Wójt 6.
12. Чень з тим до війта не підемо. (Наг.)
Коли зайде суперечка за дрібницю, за яку не варто правувати ся.
13. Хоть піду до віта, то все я кобіта. (Наг.)
Значінє не зовсїм ясне; діло йде очевидно про якусь суперечку, де покликають ся на сьвідоцтво жінки, яка з гори застерігає ся, що перед війтом її сьвідоцтво може не мати такого значіня, як сьвідоцтво мужчини.
14. Як сьвіт сьвітом, не була баба вітом. (Яс. С.) .. н-ка... (Яс. С.) ...не буде Жид... (Луч.) ...Сарабрин... (Наг.)
Війтівство і взагалї всякі урядові становища здавен давна були прівілеґією мужчин, які не хочуть повірити, щоб і в будущому се могло змінити ся. Вар. 3 се саме відносить і до Жидів, уважаючи їх очевидно нерівноправними. Вар. 4 має льокальне значінє: Сарабрин, господар у Нагуєвичах, чоловік дуже обмеженого розуму, кілька разів кандидував на війтівство і все падав при виборі, так що на сьміх йому зложили сю поговірку. Та він нарештї таки завдав їй брехню і був вибраний війтом.
15. Я ти без війта справу зроблю. (Наг.)
Погроза: набю.

Війтівство. 1. Війтівство, то велике дїдівство. (Ур.)
„Бо ци не правда — поясняв менї урицький війт. — Таже чоловік як дїд (жебрак) мусит не раз на рік до кождої хати заглянути, мусит кождій біді поклонити ся, по канцеляріях вистоювати, кождого наказу слухати, а за то ще клинут і злословлят і обмовляют“.
2. Звергли го з війтівства. (Наг.)

Знач. усунули його з війтівського уряду, образово: перестали його слухати.
3. Скинув ся з війтівства. (Лол.)
Знач. зрік ся сам добровільно війтівського уряду.

Війтувати. 1. Волю хорувати, ніж війтувати. (Наг.)
Говорив такий, що бувши війтом зазнав богато прикростий і страт.
2. Довійтував-єм сї лихої години. (Голоб.)
Зазнав війтуючи неприємностий.
3. Хто війтує, сам собі біду готує. (Кол.)
Бо сам заходить ся зароблаючи на нелюбов або у громади, або у висшої власти.

Віз. 1. Борше сї віз снопів набере, ніж сї баба вбере. (Наг.)
Жінка одягає ся дуже пиняво. Пор. Wand. IV (Wagen 77).
2. Буває на возї, хто був під возом. (Городен.)
Знач. по лихій долї надходить добра. Пор. Adalb. Wóz 9.
3. Бути на возї тай під возом. (Гнідк.)
Образово схарактеризовано переміну людської долї: раз чоловікови веде ся добре, потім знов лихо. Пор. Adalb. Wóz 2.
4. Віз там мусить, де го конї тягнуть. (Ільк.)
Образово: підвладні, челядь, члени сїм'ї чи громади мусять туди йти, те робити, що велить старшина. Пор. Wand. IV (Wagen 25, 27); Adalb. Wóz 24.
5. Де віз? Там де конї. А де конї? Там де віз. (Наг.)
Конї й віз творять немов одну цїлість; де одна часть, там повинна бути й друга. Але приповідку я чув у гумористичнім значіню про роззяву, якому на ярмарку вкрали конї з возом.
6. Маєш віз і перевіз. (Лев. Ільк.)
Коли когось налаяли і ще й набили, або в загалї до разу знищили його надії, відправили нї з чим. Adalb. Wóz 17; Wand. IV (Wagen 185).
7. Мечи віз, бери сани. (Наг.)
Так говорить у осени одна пташина до чоловіка.
8. Мій віз, мій перевіз, най теркоче, куди хоче. (Колом.)
Значить: се моє дїло, нехай іде як хоче, а нїхто иньший нехай не мішає ся до нього.
9. На чиїм возї їдеш, того пісеньку співай. (Ільк. Петр.) ...візку... (Дрог.)
Від кого ти залежний, тому повинен догоджувати. Пор. Wand. IV (Wagen 7, 9); Hoc. 358; Osm. 415; Čelak. 380; Frischb. II, 4320.
10. Не жаль би ми й воза, коби дївка гожа. (Кол.)
Scil. не жаль би менї поїхати до неї.
11. Не мій віз, не мій кінь, най теркоче, куда хоче. (Лїсько) Нї мій віз нї перевіз. (Ценів).
Знач. се не моє дїло, менї байдуже, як воно робить ся і до якого кінця дійде.
12. Пустив віз на довгу розвору. (Наг.)
Образово: почав розповідати про щось дуже довго та нудно.
13. Розкинув віз на великі драбини. (Комар.)
Образово: виступає з великими претензіями, багато жадає.
14. „Сїдайте на віз!“ — „Не маю коли сїдати, мушу йти“. (Дрог.)

Жартують, коли хто спішить ся, а робить не до ладу. Пор. нім. Neben einem geladenen Wagen ist gut zu Fuss gehen. Wand. IV (Wagen 85).

15. Ще вози не запіяли, вже когути поїхали. (Зазул.)
Сьміють ся про баламутного оповідача, буцім то він сказав таке зам. ще когути не запіяли, а вже вози поїхали.

16. Що з воза впало, то пропало. (Наг.)
Образово: чого не завважено, до чого пропущено добру нагоду, чого не вбережено, те пропало. Пор. Сим. 2639; Нос. 472; Adalb. Wóz 5; Wand. IV (Wagen 100); Čelak. 191.

Вік. 1. Біжит мій вік, як вода по каміню. (Наг.)... по лотоках. (Лол.)
Знач. минає марно, не лишаючи сліду; пор. віршу „Плач убогого студента“:
Часы плывутъ марно, якъ быстрыя рѣки,
Лѣта молодыи якъ зъ дождю потоки,
Все то марно минаєтъ. (*Ів. Франко*, Карпаторуське письменство ст. 67).

2. Бодай му Бог віку доброго не дав. (Наг.)
Проклятє: щоб швидко вмер або жив у горю.

3. Бодай ти короткий вік був! (Наг.)
Проклятє: щоб ти швидко вмер.

4. Бодай ти такий вік був! (Наг.)
Scil. як ти мені добра бажаєш.

5. Бог би ти віку урвав! (Наг.)
Проклятє. Вік уявлено як нитку.

6. Вже-м свій вік проплакала. (Наг.)
Знач. наплакала стільки, що було би досить на ціле житє.

7. Від віку-правіку все так бувало. (Наг.)
Знач. з давен давна, від незатямних часів.

8. Віка кого збавити. (Наг.)
Знач. тяжко побити, скалічити, відібрати здоровлє або забити на смерть.

9. Вік вічистий єсмо сї не виділи. (Наг.)
Знач. довго, богато літ.

10. Вік єм звікував, а в такі кавзї не бував. (Наг.).. за таке-м не чував. (Наг.)
Знач. прожив довгі літа. Кавза — останок давньої латинсько-польської правничої терміньольоґії. лат. causa, знач. судова справа, тут загальнїйше: погана справа, лиха пригода.

11. Вік єм свій спропу́див у біді та в нуждї. (Наг.)
Знач. прожив ціле житє.

12. Вік живи, вік учись, а дурньом умреш. (Дар.)
Поле науки, досьвіду необмежене; в поступках і словах померлого потомним легко винайти помилки та недогляди, і хоч би він за житя був і найрозумнїйший, потомні можуть признати його дурнем. Пор. Сим. 436; Нос. 280.

13. Віки-вічисті чекаю. (Наг.)
Знач. дуже-дуже довго.

14. Вік пережити — не поле перейти. (Гнїдк.)
На віку трапляєть ся богато доброго й злого: треба вміти приймати та перенести одно й друге. Перейти поле, то не жадна штука.

15. Віку ми вкоротив. (Наг.)
Знач. побив мене тяжко, покалічив.

16. Віку собі надторочив. (Лол.)
Мовили про вдівця, що в-друге оженив ся.

17. Дай ти Боже вік, а здоровля ніт. (Пост.)
Проклятє; довге житє в хоробі тяжше і страшнійше від смерти.

18. Дай ти Боже вік, а на старість торбу на бік! (Стеж.)
Знач., щоб ти на старість зійшов на жебрака.

19. До віка каліка. (Наг.)
Жартують, коли хто, особливо дитина, троха вдарить ся, а сильно плаче.

20. З віком розум приходит. (Кол.)
Чим старший чоловік, тим розумнїйший. Пор. Wand I, 60 (Alter 25); французьке: Avec l' âge on devient sage, і лат. Aetate reddimur prudentiores.

21. З роду, з віку в нас того не бувало. (Наг.)
Знач. нїколи: анї за тямки одного чоловіка (вік), анї від коли сягає родова традиція.

22. Кана́рити свій вік. (Наг.)
Знач. жити в бідности, в нехлюйстві та безладі, або в гризотї та слабости.

23. Кому на вік, тому на лїк. (Ільк.)
Знач. хто має жити, тому який будь лїк поможе видужати зі слабости.

24. Красний вік до сто літ. (Наг.)
Красний вік — великі літа, звичайно по над 70.

25. Марно ми вік пішов. (Наг.)
Знач. не зазнав добра, не доробив ся нїчого. Пор. висше ч. 1.

26. На ввесь вік єм утоплений. (Наг.)
Говоритъ чоловік, що нещасливо оженив ся або взагалї стратив надію на поправу своєї долї.

27. На вік би ми того стало. (Наг.)
Знач. на ціле житє було-б менї досить того, scil., що иньший змарнує за день чи за якийсь короткий час.

28. На вік віком а́мінь пропало. (Наг.)
Знач. на завсїгди, безповоротно.

29. На своїм віцї всякого зазнаєш. (Кол.)
Знач. добра й зла.

30. Не дав би ти Бог віку! (Наг.)
Проклятє: щоб ти не жив довго, щоб умер за молоду.

31. Не за нашого віку то було. (Наг.)
Не на нашій памяти, не в нашім часї.

32. Не на рік, а на вік. (Наг.)
Scil. беруть шлюб.

33. Пішов мій вік нї сяк нї так. (Снят.)
Знач. прожив своє житє не зазнавши нї добра, нї особливого нещастя, безбарвно або й зовсім погано.

34. Поганий би му вік був! (Наг.) ... вічище. (Наг.)

Знач. щоб жив погано, зазнавав нещасть а ще більше сорому та зневаги між людьми.

35. Сам себе віку збавив. (Наг.)
Говорять про самовбійця.

36. Сам собі віку вкоротив. (Кол.)
Значінє такеж, як у попереднїм.

37. Тільки вік як по грудї проволїк. (Збар.)
Говорив чоловік про своє довге жите проведене в нуждї. Пор. польське Prze żył wiek nie tak jak człowiek (Adalb. Wiek 3).

38. Свій вік пендити самому без жінки, нема веселости нїякої. (Берез.)
Говорив удовець. Пендити — очевидний польонїзм (pędzić), уживаний зрештою і в Наг.

39. Чужим віком не пажиеш ся. (Кол.)
Що менї з того, що хтось житиме, як я згину.

40. Що вік, то инший сьвіт. (Ільк.)
Кожде нове поколїнє заводить у себе инші порядки, а бодай девчому зміняє старі порядки.

41. Як на свій вік він іще дерзкий. (Наг.)
Знач. не вважаючи на глубоку старість він іще здоров і кремезний.

42. Як буде на вік, то буде й на лїк. (Орел.)
Як має видужати хорий, то й лїк на його хоробу знайдеш. Пор. висше ч. 18.

Вікно. 1. Вікна кому висипати. (Наг.)
Знач. вибити або попідбивати очи. Дословно: вибити вікна так, щоб шибки розлетїли ся на шматочки та порозсипали ся. Пор. нїм. Es ist besser ein Fenster, denn ein Aug ausgeschlagen. Wand. I, 980 (Fenster 7).

2. Вікна посивіли. (Наг.)
Знач. свитає, днїє. В ночи вікна чорні, а над раном сивіють.

3. Вікна так замерзли, що мож по них саньми їхати. (Наг.)
Коли в зимі на шибках намерзнє не лише ледова, але й снїгова верства.

4. Вікном му рік вийшов. (Гнїдк.)
Значінє не ясне; мб. при легкій роботї, так як соняшне сьвітло крізь вікно входить і виходить без нїякого труду.

5. Вікно три річи псує: сїрник, сіль і гарну жінку. (Тереб.)
Сїрник у вікнї псує ся від сьвітла, сіль від вохкости, а жінка визираючи на вулицю.

6. Де много вікон, много сьвітла, але правди не видко. (Гнїдк.)
Говорять про панські двори. В селянських хатах вікон звичайно лиш двоє, тай ті маленькі і не пропускають богато сьвітла до середини.

7. І в моє віконце засьвітить сонце. (Ільк.). Іще і в... блисне колись... (Гнїдк.)
Знач. і я ще зазнаю добра, і менї колись пощастить. Пор. Нос. 305.

8. Іду я під вікно, а воно ся й там за мною поволокло. (Мшан.)
Говорять про якесь невідступне лихо, що переслїдує чоловіка.

9. Пішов по під чужі вікна. (Наг.)
Знач. пішов жебрати.

10. Там де великі вікна, богато сьвітла, а мало правди. (Ільк.)
Варіянт приповідки поданої висше ч. 6.

11. Хто кріз вікно до хати зазирає, тому цїлий зад струпами обмече. (Наг.)
Жартують із цікавого сусїда, що любить підглядати, що робить ся в чужій хатї. Можливо, що кінцевий уступ мав первісно таке значінє, що такого цікавого шпіона злапали і набили, а він стидаючись признати ся говорив, що у нього чираки на задї і тому не може сїсти.

Віл. 1. А що, бра? — Вола. — А як? — Двайцять. — Ого! — Ага-га! (Дрог.)
Передразнюють лаконїчну гутірку Бойків. Буцїм то здибали ся два Бойки, один іде з ярмарку, а другий із села і питає ярмаркового, що купив? Вола. За яку цїну? За сто двацять ринських. Перший дивує ся, що так дорого, а другий заявляє, що на ярмарку були високі цїни.

2. Без вола хата гола. (Лучак.)
Господарство без вола, тоб-то без таглої худоби, без робучої сили нїчого не варте.

3. Віл за сїдлом, а кінь за ярмом зітхає. (Гнїдк.)
Метафорично: кождий бажає не того що має, а того, що для нього недоступне або й зовсїм непридатне. Пор. Wand. III, 1096 (Ochs 75).

4. Віл має довгий язик, а не може говорити. (Орел.)
Переносно про дурного, нерозмівного чоловіка, що не вміє виясннти, чого йому треба. Пор. Wand. III, 1093 (Ochs 11); Adalb. Wól 54.

5. Від чого віл брикає, від того кінь здихає. (Заставцї).
Віл задоволяє ся гіршою пашею, якою годї годувати коня. Переносно: що для одного корисне, те иншому не вистарчає або виходить на шкоду.

6. Віл гребе і сам на себе персть мече. (Ільк.)
Вірна обсервація природи: віл готуючи ся кинутись рогами на противника гребе землю ратицею, і підкидає її в гору, так що вона тутже й паде на нього. Приповідка характеризує завидющого, злого чоловіка, що бажаючи напакостити иншому не вагає ся видимувати небилицї і кидати сим погане сьвітло на себе самого. Пор. Wand. III, 1096 (Ochs 79, 80).

7. Віл забув, коли телятем був. (Гнїдк.) Забув віл... телятьом.. (Лев. Ільк.)
Говорять про богатого, гордого та нелюдяного, що колись був у бідности і користував ся підмогою людий, яких тепер цурає ся. Пор. Wand. III, 1095 (Ochs 43, 70); Adalb. Wól 59.

8. Віл землю бортит, а персть на нього летит. (Гнїдк.)
Значінє те саме, що в ч. 6. Слово бортити властиво тесельський термін, знач. видовбувати в стовпі рівчак, куди вкладає ся делинє; тут воно вжите в загальнїйшім значіню: копати, рити.

9. Він до того такий здалий, як віл до карити. (Сор.)
Знач. нездалий, невідповідний до якогось дїла.

10. Вола вяжуть мотузом, а чоловіка словами. (Ільк.)
Образово висловлена ріжниця між фізичним і моральним примусом, якому підлягає чоловік. Пор. Wand. III, 1094 (Ochs 38, 176); Čelak. 76.

11. Вола голова не боліла, коли корова теля родила. (Ільк.)
Образово: батько не почуває болю, коли мати родить дитину, і не може так як мати дорожити тою дитиною.

12. Воли даю тай що маю, долі не вгадаю. (Гнїдк.) Воли, корови... (Ільк.)
Говорить батько віддаючи дочку замуж, пор. весільну пісню:

Я, доню, даю, що лиш сам маю,
Доленьки не вгадаю. (Кос.)

13. Воли, конї по оборі, а біда перед очи як у день, так і в ночи. (Гнїдк.)... по перед очи. (Ільк.)
Воли, конї — символ хлїборобського достатку, богацтва. Знач. само богацтво ще не дає щастя, не забезпечує чоловіка від гризот.

14. Воли по убочи, а біда по перед очи. (Сор.)
Значінє те саме, що ч. 13. Докладнїйше висловлено те почутє, що маєток — річ зверхня, а грижа, незадоволенє близші, бо йдуть із самого нутра.

15. Воли попоїдьит тай пют, тай ми будем жити, тай будем пити. (Наг.)
Приговорюють, беручи ся по обіді до чарки.

16. Воли ричат до вовків. (Гнїдк.)
Значінє не зовсїм ясне: чи того ричать, що чують близькість вовків, чи почуваючи, що вовки з'їдять їх.

17. Воли ся менї крутят. (Орел.)
Знач. неспокійні задля спеки та овадів; образово: менї прикрить ся ждати.

18. Воли такі, що би-м сї на сто риньцьких не дивив. (Наг.)
Знач. не взяв би за них 100 р., цїнив би дорожше.

19. Воли як соколи. (Кол.)
Загально вживане поетичне порівнанє, часте в народнїх піснях, але також у звичайній бесїдї. Порівнанє основане мб. на сїрім колїрі волів і сокола, та загальне вживанє його пішло мб. із того, що оба слова дають добрий рим.

20. Волови дай полови, буде робив поволи. (Наг.)
Задовольнить ся якою будь їжою. Пор. Zátur. XI, 444.

21. Волом заяця гонити. (Мінч.)
Знач. робити щось недотепне, безглузде та невідповідне. Пор. Wand. III, 1101 (Ochs 197); E. Rot. 14.

22. Волом заяця не догониш. (Кобр., Ільк.)
Невідповідними способами дїла не зробиш. Пор. Wand. III, 1098 (Ochs 121).

23. Дивить ся, як віл на нові ворота. (Ільк.)
Говорить про дурного, роззяву, що дивує ся всякій і найзвичайнїйшій річи.

24. Горе тобі воле, коли тебе корова коле. (Стоян.) Лихо... коли тя... (Ільк.) Біда... (Петр.) Шкода... (Утїх.)
Образово говорить про мужа, яким верховодить жінка. Пор. Hoc. 228; Adalb. Wół 4.

25. Добре тому волови, що хоч постоїт коло корови. (Лучак.)
Говорить нежонатий чоловік, завидуючи жонатому. Пор. Wand. III, 1095 (Ochs 54, 147).

26. Єдним волом не доробиш ся. (Лучак.)... ніхто не доробив ся. (Ільк.)
Одного вола не можна запрягати то роботи. Образово: з господарства западто дрібного та позбавленого засобів не добудеш зиску. Пор. Adalb. Wół 20.

27. Жени воли в лїс, а перед ними все біс. (Явор.)
Говорять про неспокійні воли, які не люблять пасти ся на місцї, а скачуть у шкоду та бігають, мов би перед ними було щось страшне та полошило їх. В лїсї звичайно добра паша тай холод, то худоба любить пасти ся.

28. Забули воли, як телятами були. (Терноп). Забув віл, коли тельитом був. (Наг.)
Значінє такеж, як і ч. 7; пор. Bebel 173; Zátur. III, 211.

29. Задниця вола боліла, коли корова телє родила. (Петр.)
Іронїчне твердженє в значіню неґациї, пор. ч. 11.

30. З єдного вола дві шкирі не деруть. (Ільк.)
Дерти дві шкіри з одного вола — образове означенє надмірного, несумлїнного здирства, великої кривди. Пор. Wand. III, 1100 (Ochs 181); Čelak. 356; Hoc. 436; Adalb. Wół 47; Zátur. VIII, 1103.

31. І віл за много на роги не возьме. (Наг.)
Натяк на старий звичай запрягати вола за роги до тягненя тягарів.

32. І віл над силу не потягне. (Дар.)
Говорять, коли хтось жадає чогось по над силу, чи то працї, чи яких иньших услуг. Пор. Wand. III, 1093 (Ochs 15).

33. І вола гуси обалят. (Пост.)
Маса дрібних сил може переважити одну велику.

34. Коли волови гаразд, то йде на лїд бутїти. (Гнїдк.)
Образово: чоловік у щастю шукає собі якоїсь приключки до біди. Бутїти в знач. брикати, гуляти. Пор. Wand. I, 869 (Esel 400).

35. Коли не мож по волах, бодай по оглоблях. (Гнїдк.)
Scil. ударити. Говорить ся, коли хтось ображений чи покривджений, не можучи безпосередно помстити ся на тім, хто винуватий супроти нього, мстить ся на його свояках чи знайомих, або загалом виявляє свою злість якимсь убічним, менше відповідним способом.

36. Котрий вів тьигне, того ще й бют. (Орел.)
Образово: хто працює, на того нарікають, того судять та гудять.

37. Не болит вола гу—ця, як ся родит телиця. (Мінч.)... як сї телит... (Яс. С.)
Значінє як у ч. 11 та 28, а також ширше: що одному долягає, те другому байдуже.

38. Не віл пердить, то чоловік говорить. (Ільк.)
Говорять з докором, коли хтось обертає на кпини чиїсь слова.

39. Непаристі воли пнут ся. (Гнїдк.)
Не дібрана спілка розлазить ся, живе в незгоді. Пор. Wand. III, 1093 (Ochs 9, 134); Adalb. Wół 32.

40. Пасує, як волам карита. (Сїл. Б.)
Говорять, коли щось комусь не до лиця або хтось береть ся до дїла невідповідного для нього.

41. Придав ся, як віл до карити. (Гнїдк.)
Значінє такеж, як і в ч. 40. Пор. Wand. III, 1904 (Ochs 34); Adalb. Wół 17.

42. Старий віл борозни не попсує. (Дар.)

Добрий, вправний робітник не попсує свого діла. Пор. Wand. III, 1093 (Ochs 7); Adalb. Wół 41.

43. Тікай з волами, бо процесия йде. (Явор.)
Знач. дрібна, буденна річ мусить уступити перед важнійшою.

44. Чого ждати від вола? Кавалец мяса. (Явор.)
Образово: від простого, неотесаного чоловіка крім фізичної праці не жди нічого висшого, духового. Пор. Wand. III, 1093 (Ochs 19, 187, 194). Adalb. Wół 9.

45. Щоби тя волами возили! (Лучак.)
Знач. щоб ти вмер. Натяк на давній звичай — везти домовину з покійником на кладовище не инакше, як волами.

Вільний. 1. Вільний як птах. (Наг.)
Птах — символ свободи, бо може летіти куди хоче.

2. Вільному воля, спасенному рай. (Колом.)
Знач. роби що хочеш, вибирай який хочеш шлях. Пор. Дик. 992; Сим. 392; Нос. 273.

Він. 1. Вже по нім. (Наг.)
Знач. умер, пропав. Пор. нім. Es ist aus mit ihm, Wand. I, 187 (Aus 5).

2. Як з ним, так без нього. (Наг.)
Знач. байдуже мені про його поміч чи загалом присутність.

3. Як не з ним, то ні з ким. (Кол.)
Scil. візьму шлюб. Говорить дівка, що не хоче йти замуж ні за кого крім свого коханого.

Вінець. 1. Бодай-сь тоді мала вінець, як сьвіту буде конець! (Пост.)
Мати вінець — символічно зам. вийти замуж; проклятє дівчині.

2. Вінець — і ділу конець. (Наг.)
Натяк на те, що жнива кінчать ся плетенєм збіжевого вінка, — отже загально: діло скінчене вдатно.

3. Вінец, тай дівоцтву конец. (Кол.)
Весілє, на якім дівчина виступає в вінку, се заразом конець її дівоцтва.

4. Доки до вінцьи, то дівка. (Берев.)
Знач. доки не взяла шлюбу, не вийшла замуж.

Віник. 1. Новий віник добре замітає. (Гнідк.)
Символічно: кождий, хто обняв новий уряд, нову функцію, з разу силкуєть ся бути пильним, дбайливим, роботящим; іронічно підрозуміваєть ся, що з часом се буде инакше.

Віннїпеґ. 1. Коби мінї до Вінїпку, там я знайду хліба дрібку. (Перегиньско).
Віньїпеґ — головне місто канадийської провінції Альберти, центр канадийської еміґрації гал. Русинів. Приповідка повстала серед перших східно-галицьких еміґрантів.

Віно. 1. Віно або вовк з'їсть, або згине само. (Ільк.)
Віно, себ-то придане, яке дають за дівчиною, звичайно складає ся з худоби та шматя; поле за дівчатами дають рідко; відси й зневажлива приказка про віно, що швидко може пропасти. Пор. Adalb. Wiano 2.

2. З віном дівці не сидіти. (Залісє).
Дівчину, що має богате придане, швидко візьмуть заміж.

3. Ото мені віно: панна тай коліно. (Лучак.)
Коліно тут треба розуміти „голе коліно“, ширше — голота. Знач. панна без приданого.

Вінок. 1. Вінок загубити. (Гнідк.)
Знач. стратити дівоцтво; пор. пісню:

Ой як прийшла до домоньку, мати доньку била:
Ой на щож ти, суко доню, вінок загубила?

Пор. також Wand. II, 1587 (Kränzchen 2).

2. Вінок му з голови не знаде. (Гнідк.)
Знач. не буде ущербу його гідности, він не понизить себе зробивши щось, не понесе нїякої шкоди.

Вінчувати. 1. Вінчує щістьом, здоровјом, а дарує безголовјом. (Наг.)
Про фальшивого, облесного чоловіка, що за масними, побожними словами криє лихі наміри.

2. Вінчую вас з тим новим роком, аби вам Біг дав той рік щісливо опровадити, другого дочекати, рік від року на многа літа! (Наг.)
Обрядове вінчоване нового року, з яким уступає в хату кождий посторонній чоловік. Так само на різдвяні сьвята говорить ся: Вінчую вас з тими сьвјитами, аби вам Бог дав тоти опровадити і т. д.

3. Вінчую вас з тим новим роком, аби-сте с-ли кіньським оброком. (Наг.)
Пародія на обрядове вінчоване (з нім. wünschen — бажати, scil. усякого добра), пор. ч. 2.

4. Вінчую, вінчую, тай не перестану, поки що не дістану. (Дрог.)
Жартлива відповідь на вінчоване колядників під вікном, які за свою пісню та вінчоване ждуть датку.

Віра. 1. Віра без діл мертва. (Дрог.)
Речене з письма сьв. Пор. Adalb. Wiara, 16; Wand. I, 1698 (Glaube 54—58.)

2. Віра віров, а бриндзя за гроші. (Коб.)
Відповідь на просьбу повірити щось, дати без гроший.

3. В добрій вірі то зробив. (Дрог.)
Знач. без злого наміру. Пор. Wand. I, 1703 (Glaube 156).

4. В неї віри, як на бистрій воді піни. (Кол.)
На бистрій воді піни не видно, бо втікає.

5. В нього віра, як циганська міра. (Кол.)
Циганська міра — фальшива, ошукана.

6. Дати кому за віру. (Наг.)
Знач. повірити його словам, особливо коли він сьвідчить у суді.

7. Ладно, що вже сї й жидівська віра до хлопської роботи бере. (Наг.)
Жидівська віра тут загально зам. Жид.

8. Має віру і офіру. (Лучак.)
Знач. чоловік побожний не лише на словах, але такий, що документує свою віру також ділами, жертвами.

9. На віру набрав. (Кол.)
Знач. на борг, у позику.

10. Найлїпша віра — своя пядь-міра. (Кол.)
Лїпший досьвід, нїж вірити на слово. Пор. польське: Każdą wiarę bierz pod miarę, Adalb. Wiara 8; нїм. Der beste Glaube ist baar Geld, Wand. I, 1696 (Glaube 7).
11. Не дай му за віру. (Тих.)
Знач. Не вір, не спускай ся на його слово.
12. Не знати, кому тепер віру дати. (Кол.)
Такі тепер часи, що не можна вірити нїкому. Пор. Adalb. Wierzyć 13.
13. Що віра, то міра. (Лучак.)
Віра тут, як у ч. 7 зам. нациї, породи; знач. селянин Русин має свою міру, а Жид свою, відмінну. В більше абстрактнім значіню також загалом про етичну оцїнку всяких людських поступків: що одні вважають гріхом, злом, те другим дозволено.
14. Яка віра, така офіра. (Ільк.)
Знач. від нещирого, лукавого чоловіка й поміч, жертва нещира. Пор. Adalb. Wiara 7; Wand. I, 1702 (Glaube 130).
15. Я такої віри, що їй нема кінця нї міри. (Стан.)
Жартуючи говорив голодний косар беручи ся до їди.
16. Я такої віри, що каже: гріх, аби пироги в мисцї лежали. (Мат.)
Говорив ненажера, уплїтаючи вареники.
17. Я такої віри, що як спю, то їсти не хочу. (Наг.)
Жартуючи говорив слуга, дуже добрий їдець, хоч не особливий робітник.

Вірити. 1. Вір Богу тай своїм очом, тай то не дуже. (Цен.)
Жартливо висловлений скептицизм, знач. і на власні очи надто сильно не впевняй ся.
2. Вірит в нього, як Жиди в приказáньи. (Наг.)
Покладає ся безоглядно на його слово. Пор. Adalb Wierzyć 21.
3. Вірит му, як самому Богу. (Наг.)
Говорять про надмірне довірє. Пор. Adalb. Wierzyć 22.
4. Вір мому слову! (Наг.)
Говорять звичайно жартуючи, коли дурять когось.
5. Вір не вір, а переконай сї. (Наг.) ...я своє сказав. (Наг.)
Звичайна відповідь, коли хтось сумнїває ся в правдї нашого твердженя.
6. Вірте, люде, моїм словам, а на мої дїла не дивіт сї! (Наг.)
Оповідають, що так говорив якийсь пін, що вів неморальне житє, а на проповідях картав людий дуже остро.
7. Віру вам і без присяги. (Кол.)
Коли хтось хоче правду своїх слів затвердити клятьбою, то другий зупиняє його: Та дайте спокій, не клепїть ся, віру вам і т. д.
8. Віру вам на слово. (Наг.)
Знач. повичу без нїякого документа.
9. Доти не звіриш, доки не зміриш. (Явор.)
На само слово чоловіка годї покладати ся, а треба переконати ся про його правдивість досьвідом. Пор. Adalb. Wierzyć 8.
10. Коли ми не віриш, то я зараз готов присьигнути. (Наг.)

Присяга вважаєть ся остаточним потвердженєм правдивости сказаного слова, де нема річевих доказів. Пор. Adalb. Wiara 6.
11. Най ти такий вірит, що тї не знає. (Наг.)
Говорять звісному брехунови, який запевняє про правдивість свойого твердженя.
12. Не вір, бо звір: як не вкусить, то наляка. (Дар.)
Остерігають перед псом або конем, коли хто занадто зближає ся до них.
13. Не вірь губі, бо вона часом бреше. (Лев.)
Образово: не вір словам, а додивляй ся до дїл.
14. Не вір му, хоць би дух-тїло кльив. (Наг.)
Знач. хоча-б присягав ся на душу й на тїло.
15. Не вірь кобилї в дорозї, бо серед болота скипе. (Гнїдк.)
Знач. не вір жінцї в тяжкій пригодї, бо заведеш ся.
16. Не вір нїкому, не зрадит тя нїхто. (Мінч., Петр.)
Сей пессімістичний погляд не стільки абсолютно правдивий, скільки сьвідчить про сумний суспільний лад, у якому довгими віками ошукувано довірє народа. Пор. Adalb. Wierzyć 16; Hoc. 363.
17. Не вір нї псови нї коневи. (Сор.)
Пес і кінь — зьвірі, у щоденному житю найближші чоловікови і знані зі своєї вірности, та й вони иноді роблять шкоду та пакість свойому господареви.
18. Не вір, поки не зміриш! (Кол.)
Основою віри повинен бути досьвід. Пор. Adalb., Wierzyć 18; Wand. I, (Glauben 19).
19. Не вірь псови, бо тя вкусить. (Ільк., Петр.)
Найчастїйше вживають образово про лихого, безхарактерного чоловіка, що прикидає ся добрим, а потім несподївано вшкодить свойого приятеля.
20. Не вірь хлопу, най бє копу. (Гнїдк.)
Знач. не вірь тому, що він говорить; вірне, безсумнївне й корисне лиш те, що він ізробить.
21. Не віру ти, аби-с тут передо мнов землю гриз. (Наг.)
Гризенє або їдженє землї вважало ся колись у нас найстрашнїйшою присягою, пор. Квітчине „Перекотиполе". Пор. Adalb. Wierzyć 14.
22. Не віру ти, хоць бис сї Богом клав. (Наг.)
Знач. хоча-б ти видавав себе сьвятим або й самим Богом.
23. Не увіриш, поки не зміриш. (Лев.) ...поки сам... (Ільк.) Не увірит... змірит. (Петр.)
Говорять, коли хтось не слухає пересторог і вдає ся в якесь небезпечне дїло, товаришує з непевним чоловіком і можна надїяти ся, що дійде до поганого кінця. Пор. Adalb. Wierzyć 12; Čelak. 251; Wand. I (Glauben 104).
24. Ни вір, а мір. (Кольб.)
Осторога легковірному, щоб не спускав ся на голе слово. Пор. Adalb. Wierzyć 18, 25.
25. Нинї собі самому чоловік не може вірити. (Наг.)
Знач. буває таке, що чоловік упевнив ся про щось, а потім показує ся, що се неправда. Пор. Adalb. Wierzyć 13.

26. Ніхто не вірит, хіба як увидит та змірит. (Наг.)
Говорив бідний, описуючи свою біду. Пор. Adalb. Wierzyć 8; Wand. I 1706 (Glauben 59).

27. Та ци вірив би хто такій каваї? (Наг.)
Питанє замісь заперечення: ніхто-б не повірив у таке диво.

28. Хто кождому вірит, того кождий за дурня має. (Кол.)
Надмірна легковірність дає кепське сьвідоцтво про інтеліґенцію чоловіка. Пор. Adalb. Wierzyć 11.

29. Хто нікому не вірит, сам віри не має. (Кол.)
Бо вірить про людий лише саме зле, знач. доводить їх до того, щоб і про нього думали зле. Пор. Adalb. Wierzyć 10; Wand. I (Glauben 79).

30. Хтось би ти тому вірив! (Наг.)
Знач. сьому ніхто не повірить.

31. Чень і тому хтось повірит! (Наг.)
Жартують слухаючи якогось мало правдоподібного оповіданя.

32 Я би му не вірив, хоть би сторцом з неба злетів. (Гнідк.)
Жартливо: хоча-б з'явив ся з неба так, як звичайно малюють ангелів, що злітають стоячи, свобідно, а не падуть як звичайне тіло.

33. Як би ми то инший сказав, то бим ніколи не вірив. (Наг.)
Scil. але я перекопав ся на власні очи, або: але тобі мушу вірити.

Вірний. 1. Вірний, але не мірний. (Кол.)
Про слугу, що хоч добре робить, але любить упити ся.

2. Вірний, але собі, не міні. (Наг.)
Іронїчно про самолюбного, захланного чоловіка, про злодійкуватого слугу.

3. Вірний як злото. (Наг.)
Знач. щирий, правдомовний чоловік. Пор. Wand. IV (Treu 19, 20); мабуть на основі біблійного: aurum igne probatum.

4. Вірний як пес. (Дрог.)
Звичайно іронїчно про чоловіка, що служить иньшому (пану) не дбаючи про себе анї про свою гідність. Пор. Adalb. Wierny 3; нїм. Treu wie ein Kettenhund, Wand. IV (Treu 23), де іронїя висловлена ще різкійше, бо пес припятий на ланцюзї не може втекти.

5. Тот бідний, то в мене вірний. (Завад. Рим.)
Бідний додержує віри вже хоч би для інтересу.

Вірник. 1. То ще панський вірник! (Наг.)
Іронїчно про мазуна та шептуна, що підмазує ся до пана і любить при тім пошкодити своїм співгромадянам.

Вірую. 1. Вірую за кобилу сїрую. (Кол.)
Жартують із тих, що подають старцям милостиню і велять їм молити ся за якусь одну худобину або за иньшу таку дрібну річ. Знач. треба тут розуміти: Змовте Вірую і т. д.

2. Вірую — їхали Жиди фірою; я сї хотів причепити, та хотїли мене бити. (Іваник.)
Пародія початку звісного канона, який відмовляють щодень у молитві.

Вісїмнацять. 1. А то ще вісїмнацїтий туман! (Наг.)

Знач. чоловік дуже дурний, тумановатий. Чому як раз вісїмнацятий, незвісно.

2. Єден за вісїмнайцять, а другий за без двох двайцять. (Петр.)
Знач. один такий самий, так само злий, як і другий. Без двох двацять замісь вісїмнацять — давнїй вислов, що ще полишив ся декуди в горах: для висловленя якогось негладкого числа подає ся на сам перед кругле, а потім число единиць, які від нього треба відняти, щоб мати жадану цифру. Пор. латиньске undeviginti зам. 19 і т. п.

3. Так я собі за вісїмнайцять, як хто за без двох двайцять. (Мінч.)
Відповідає жінка, коли її лають і докоряють чимсь нечесним; знач. і ти не ліпший від мене.

Віск. 1. Кілько воску, тілько й сьвічки. (Ільк.) Скілько... стілько... (Гнідк.)
Знач. продукту не буде більше, ніж було сирого матеріялу. Давнїй звичай сукапя сьвічок на громадських чи братських сходинах із воску, який приносили поодинокі братчики, див. Записки Наук. Тов. ім. Шевч. т. 44.

2. Тілько воску й ладану. (Ільк.)
Знач. стілько всього добра, — говорить ся, коли чогось мало лишило ся або загалом було мало.

3. Тілько мого воску й сьвічки. (Наг.)
Знач. отсе й усе, що маю. Пор. попереднє ч.

Вісний. 1. Не вісний єм нї о чім. (Котуз.)
Знач. не знаю нїчого в певнім (спорнім) ділї.

Вість. 1. Бодай лише вість за ним прийшла, як піде! (Лол.)
Проклятє: знач. як піде кудись, то щоб уже не вернув, аби лише вість прийшла, що загиб.

2. Доходьит нас вісти: хотьит нам дати їсти. (Наг.)
Жартують гостї перед обідом, особливо коли ґосподиня заставляє їх довго ждати. Зрештою се двовірш узятий із весїльної пісні. Пор. Нос. 412.

3. Ніт вісти-що вигадує. (Лім.)
Видумує нечувані, неправдоподібні річи.

Вісь. 1. Вісь ми сї вломила. (Бор.)
Знач. не стало чогось важного в житю, якоїсь помочи.

2. Що вісь, то иншая пісня. (Ільк.)
Тут „вісь" ідентична з польським wieś, але польської приповідки „Co wieś, to inna pieśń" анї в Adalb. анї у Brzoz. нема.

Вітер. 1. Аби мі троха вітер обвіяв. (Наг.)
Говорить хорий, що довго лежав у хатї і бажає вийти троха на сьвіже повітрє.

2. А то му вітер у ногах! (Наг.)
Знач. іде швидко, мов вітер летить.

3. Без вітру з ніг паду. (Наг.)
Говорить слабосилий чоловік.

4. Вийшов на вітер. (Наг.)
Знач. стратив усе, звів ся нї на що.

5. Від вітру паду. (Наг.)... валю сї. (Наг.).
Знач. слабий, безсильний. Пор. пісню:

Як не бачу Петруся,
То від вітру валю ся.

Пор. також німецьке: Jeder Wind bläst ihn um, Wand. V (Wind 378).

6. Вітер аж землю рве. (Наг.)
Говорять про сильний вітер.

7. Вітер — божий дух. (Ільк.)
Ремінісценція з Біблії.

8. Вітер го знає. (Наг.)
Тут вітер в значіню: лихий його знає, або: ніхто його не знає. Пор. Нос. 280.

9. Вітер мі з ніг валит. (Наг.)
Знач. вітер такий сильний, що не можу встояти ся, або я такий слабий.

10. Вітер сї обернув. (Наг.)
Знач. повіяв у иньшім напрямі, ніж доси.

11. Вітер у кішеньох свище. (Наг.)
Знач. кишені пусті, чоловік не має гроший.

12. Вітер хмарами колотит. (Наг.)
Говорять про непевну погоду, коли не можна зміркувати, в який бік ідуть хмари.

13. Вітра в полї шукати. (Гнїдк.)
Знач. робити зовсїм недоладне, безнадїйне дїло, шукати чогось або когось, не маючи нїякого слїду анї вказівки.

14. Вітра з'їсти. (Наг.)
Знач. не осягнути задуманого, пошити ся в дурнї.

15. Вітри би тї сперли! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе роздуло, розсадило.

16. Вітром жити. (Наг.)
Знач. жити нї з чого, без доходів. Пор. Wand. V (Wind 402), хоча нїмецьке „vom Winde leben" має инше значінє: жити брехнею та ошуканством. Пор. врештою ibid. 156.

17. Вітром підбитий. (Наг.) ...підшитий. (Кол.)
Говорять про легку, подерту одежу, що не може хоронити чоловіка від холодного вітру, або про непостійного, верткого чоловіка. Пор. Дик. 880; Нос. 280; Zátur. VIII, 714.

18. Гонило би тобов, як вітер лугом! (Наг.)
Проклятє: щоб ти не знав спокою, кидав ся з місця на місце.

19. Дивит сї, відки вітер віє. (Наг.)
Говорять про хиткого, безхарактерного чоловіка або такого, що спекулює на панську ласку. Пор. Wand. V (Wind 339).

20. Доганьвй вітра в поли! (Наг.)
Знач. лови невловиме, коли хтось утїк або може втекти і його не можна піймати.

21. За густий вітер на рідку одежу. (Лучак.)
Говорять, коли чоловік легко одягнений мерзне від острого вітру.

22. З вітром би полетїв. (Наг.)
Знач. такий легкий, худий, марний, особливо про занедбану домашню птицю, курку або гуску.

23. З вітру того не дістала. (Наг.)
Про дївчину, що зайшла в тяж, а не хоче признати ся, з ким мала зносини.

24. Іди на десять вітрів! (Загул.)
Знач. іди на пусте поле, в безлюдні, незаселені місця, де вітер з кождого боку віє свобідно. Інтересне число 10 на означенє ріжних сторін та напрямів вітру.

25. І я вмію на вітер сцяти. (Льв.)
Знач. докучити комусь, наразити ся на прикрости. Звязок образів неясний менї.

26. Маєш вітер під носом, то дуй. (Наг.)
Вітер під носом, се та течія повітря, яку робить чоловік видихаючи повітре з себе. Говорять, коли кому поставлено горячу страву і він не може їсти її.

27. Мене би видиш і вітер з ніг звалив. (Наг.)
Говорить хорий, слабосилий чоловік. Пор. висше ч. 9.

28. На вітер говориш. (Наг.)
Знач. на дармо, не переконаєш мене, я тебе не послухаю Пор. Čelak. 558; Wand. V (Wind 310, 356); Zátur. IV, 177.

29. На всї вітри. (Гнїдк.)
Scil. іди в безвісти, куди хочеш.

30. На самім вітрі стоїт. (Наг.)
На продуві, на горбі, без захисту, особливо про хату або будинок виставлений на вітер, незахищений деревами.

31. На щось нам Бог дав вітер під носом. (Комар.)
Scil. щоб могли простудити горячу страву, пор. ч. 26.

32. На якого вітра мінї тото потрібне?
Згірдно: по що менї се? Менї сього зовсїм не треба.

33. Не давай ся кождому вітрови повівати. (Ільк.)
Знач. не піддавай ся впливови кождої обставини, намові або радї кождого чоловіка.

34. Пігнав ся на штири вітри. (Лучак.) ...а на пятий шум. (Терноп.)
Згірдно про когось нелюбого, що пішов або поїхав кудись у неозначенім напрямі або в напрямі, про який бесїдник не хоче говорити докладнїйше.

35. Побіг вітра здоганяти. (Наг.)
Знач. бере ся до якогось фантастичного, неможливого дїла. Пор. висше ч. 20.

36. По вітрі подавати ся. (Гнїдк.)
Не мати своєї власної волї, йти за чужою радою.

37. Повіяти ся з вітрами. (Гнїдк.)
Говорять про чоловіка, що покинув свою оселю, свою батьківщину і пішов десь у чужину. Пор. висше ч. 34.

38. Почув, відки вітер віє. (Наг.)
Знач. надумав ся, що йому кориснїйше, почув вість, що вплинула на його постанову. Пор. Čelak. 518; Wand. V (Wind 344), а також висше ч. 19.

39. Проти вітру попелом не кидати. (Залїсє).
Знач. проти переваги не встоїш.

40. Пустий вітер йому в голові. (Замул.)
Знач. він думає про якісь пусті, непрактичні або неморальні річи.

41. Розігнав на штири вітри. (Наг.)
„Штири вітри" прастарий символ усіх можливих напрямів, цілого видокруга. Пор. висше ч. 34; Wand. V (Wind 355).
42. Стань си за вітром. (Наг.)
Знач. у місці захищенім від вітру, образово: винайди собі протекцію, ласку у можних та захист у потребі.
43. То вітром підшите. (Наг.)
Знач. се справа ненадійна, з якої годі надіяти ся користи. Пор. висше ч. 17.
44. То в тебе дідьчий вітер, що раз студит, а раз гріє. (Наг.)
Жартували з чоловіка, що хухав на перезяблі пальці і тут-же студив горячу страву. Говорять також про двоявичного чоловіка, що вміє рівночасно і похвалити і зганити ту саму річ.
45. Той вітер певне дожджу нарве. (Наг.)
Вітер, що зриває ся в часї погоди, звичайно наганяє дожджові хмари. Пор. Wand. III (Regen 113)
46. Тепер уже не тим вітром повіяло. (Наг.)
Знач. не ті часи, не ті порядки, не той настрій. Пор. Wand. V (Wind 379).
47. То пустий вітер. (Наг.)
Знач. легкомисний, марнотратний або неморальний чоловік, а також річ непотрібна, лихо зроблена. Пор. висше ч. 40; Дик. 878; Wand. V (Wind 357).
48. То якесь таке, як вітром надмухане. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що нїби виглядає добре, але не має анї сили анї доброго здоровля, а також про якусь річ на око гарну, але нетривку.
49. Хто від вітру гине, тому бздинами дзвонят. (Снят.)
Знач. хто налякає ся погрози, прикрого слова, той не візьме ся до дїла і замісь результату добуде лише сором.
50. Хто вітер сїє, збере бурю. (Льв.)
Знач. хто легкомисно викликає незадоволене та заїлість у своїх ворогів, той дізнає від них ще більшого лиха.
51. Хто на вітер сїє, вітром жити вміє. (Гнїдк.)
Знач. хто пускає свою працю на марно, мусить зійти на нїнащо, згинути з голоду.
52. Ци відти вітер віє? (Наг.)
Окрик зачудуваня, коли хтось у знайомого бачить зміну погляду або настрою і догадує ся її причини. Пор. висше ч. 19; Wand. V (Wind 38).
53. Щоби й вітром по тобі не пахло! (Бор.)
Scil. забирай ся геть; в українськім: щоб і дух твій не пах.
54. Яким тебе вітром принесло? (Наг.)
Говорять при несподіванім прибутю якогось чоловіка, що жив далеко і нїколи не навідував ся. Пор. Wand. V (Wind 404).
55. Як вітер повіє, так він сї хилит. (Наг.)
Про слабохарактерного, плохого чоловіка. Пор. Wand. V (Wind 412).
56. Якого вітра ти дам? (Наг.)
Сердито: не маю тобі що дати.

Вітрити. 1. Вітрит як пес. (Наг.)

Говорять про хитрого чоловіка, що шукає якогось зиску. Пор. Adalb. Wietrzyć 1.

Вітріти. 1. Вивітріло ми з голови. (Наг.)
Знач. відвик від чогось, забув таке, що знав давнїйше.

Вітчим. 1. Казав вітчим: як мене не будеш слухав, будеш нїчим. (Зазул.)
Пасерб повинен вітчима слухати так як рідного батька, инакше зійде нї нащо.
2. У вітчима чорт меже очима, а в мачохи два. (Луч.)
Вітчим не любить пасербів, а мачуха ще гірше.

Віхоть. 1. Віхтїма хату за собов замітає. (Наг.)
Знач. ходить у таких подертих чоботах або ходаках, що віхті вилазять.
2. За віхоть го не маю. (Наг.)
Вислов погорди і маловаженя.
3. За віхоть ми нїчого не дав. (Наг.)
Знач анї найдрібнїйшої, найменше вартої річи.
4. Я в тебе не віхоть. (Наг)
Я не твій попихач, невольник, не думаю тобі підлягати.

Вішати. 1. Аби-сте мі зараз віщьили, то инакше не скажу. (Наг.)
Знач. обстоюю за правдивістю своїх слів, хоч би се стягло на мене найтяжшу кару.
2. Або вішай, або пускай, бо мінї треба на ярмарок. (Лучак.)
Так мав сказати Циган, коли його мали вішати і дуже помалу вели до шибеницї. Говорять жартуючи, коли хтось задля малого дїла готов занедбати далеко важнїйше. Пор. Adalb. Wieszać 1.
3. Вішайте напів, коли пани хотят, а я не хочу. (Гол.)
„За що мене вішаєте?" питав засуджений Циган. — „Так пани хотять" — відповіли кати. На се засуджений відповів висше поданою приказкою, якої дотеп лежить у перемішаню активного „хотять" (в значіню „велять") з пасивним. Пор. Етн. Зб. VI, 263.
4. Не вішьийте мі панове за шию, бо я сї дуже скобочу. (Наг.)
Так мав просити ся Циган засуджений на шибеницю.
5. Сама му сї на шию вішьиє. (Наг.)
Говорять про жінку або дївчину, що сама набиває ть ся мужчинї.
6. Хто сї вішьиє, тому дїдько мотуз подає. (Наг.)
Загальне віруванє, що самовбійство — наслїдок чортівської намови і самовбійци стає неохибною здобичю чорта. Оттим то чорт усякими способами влекшує чоловікови доконанє самовбійства.
7. Чого сї тут вішьиєш? (Наг.)
Згірдно зам. чого тут потребуєш?

Віщий. 1. Що-бим був віщим, то бим біди не знав. (Ільк.)
Scil. бо міг би провидїти й обминути її.

Віщувати. 1. Віщує моє серце, що буде біда. (Наг.)
Так висловлюють лихе прочутє, що иноді находить чоловіка.

В'їдливий. 1. В'їдливий як гадина. (Кос.)
Завзятий до злого, злопамятний.

В'їсти ся. 1. В'їв ми сї в печінки. (Наг.)

Знач. докучив, наробив богато клопоту.

В'їхати. 1. В'їхав на псї в хату. (Наг.)

Говорять, коли хто входячи до хати впускає з собою й пса.

Владика. 1. Владико, владико, висит над тобов лико. (Наг.)

Висьміваують назву „владика" зам. епископа. Оповідають, що колись був неписьменний піп, що був висьвячений за гроші, а коли епископ приїхав до нього на візітацію і велїв йому правити службу божу, піп повісив над кріслом епископа кошіль з сороківцями і розпочав свою відправу отсим „заспівом": „Владико, владико, висит над тобов лико: потьигни і розвјижи, а що найдеш, нїкому не кажи". Епископ буцїмто зрозумів делїкатний натяк, узяв гроші і лишив попа на парафії.

2. І владицї не годит сї. (Наг.)

Знач. правила приличности та моральности важні не лише для простих людий, але й для найвисших.

3. І владицї пригоди́т сї. (Голоб.)

Знач. се така річ, що кождому стане в пригоді, кождому трапить ся.

4. І у владики два язики (Мінч. Петр.) У вл... (Ільк.)

Знач. і владика може сказати раз так, а раз сяк, одурити та кривити душею.

5. Руський владика до польської владичицї на хрестини пішов. (Торки).

Так мав відповісти селянин латинникам на їх кпини над руським епископом.

Влас, Власій. 1. Не пий з Власом, бо поки́миш пласом. (Грин.)

„Поки́миш" гуц. діалект. зам. потямиш в знач. дістанеш, обірвеш, обахмориш. „Пласом" — обухом від топірци.

2. Сьвіткуй Власія, не сказит кіточка маржини. (Грин.)

Сьв. Власія, д. 11 лютого у Гуцулів називає ся „худобяче сьвятце". Сьв. Власій — перемник поганського Велеса, худобячого бога. „Кіточка" — у Гуцулів ласиця; Гуцули вважають її дуже їдовитою, не менше від гадюки, і небезпечною для худоби; заклинанє від її вкушеня див. Етноґрафічний Збірник V, 60.

Влетїти. 1. Влетит ти муха в рот! (Дрог.)

Остерігають такого, що стоїть з роззявленим ротом тай дивує ся.

2. Влетїла ми майка в око. (Дрог.)

Говорить такий, що плаче чогось а не хоче до того признати ся. Майка — малесенький комарик.

3. Влетїло му щось у голову. (Наг.)

Видумав щось дивне, несуразне.

4. Яке влетїло, таке й вилетїло. (Наг.)

Говорять про якусь несподівану пригоду, що заповідала важні наслїдки, а минула без нїчого, або про несподїваного гостя, що наробив шуму і швидко забрав ся.

5. Як не влетит, то хоць улїзе. (Наг.)

Як щось не швидко стане ся, то стане ся хоч пізнїйше.

Влїзливий. 1, Влїзливий як вош. (Самб.)

Про облесного, а впертого чоловіка.

Влїзти. 1. Вже сї в тебе не влазит? (Наг.)

Говорять захланному ненажері, коли їв, їв і решту лишає.

2. Влїз би му в с—ку, як би міг. (Наг.)

Про облесного підхлїбника.

3. Влїз би сї в мишачу нору. (Цен.)

Такий маленький та скромний; говорять звичайно іронїчно.

4. Влїзло му в голову. (Наг.)

Думає про щось ненастанно, має idée fixe. Пор. Adalb. Wleźć 5.

5. Влїз ми на ґрунт. (Наг.)

Заінтабуловав ся, записав на себе мою землю.

6. Влїз му під бік. (Наг.)

Осели ся біля нього, зробив ся його сусїдом.

7. Влїз по колїна. (Наг.)... по самі вуха. (Наг.)

Знач. попав у великий клопіт.

8. Влїзти не штука, вилїзти штука. (Льв.)

Говорив злодїй, діставши ся до вязницї. Пор. Adalb. Wleźć 2.

9. Влїз у солому тай шелестит. (Колом.)

Жартують, коли хтось із дрібної річи робить великий поговір.

10. Влїз у тото, як свиня в баюру. (Наг.)

Вдав ся в якесь погане дїло. Німець каже: як свиня в жидівську хату, пор. Wand. II (Hineinkommen 5).

11. Десь сї тото в тебе влазит! (Наг.)

Дивують ся, коли хто їсть богато.

12. Коли вмів улїзти, най же вміє й вилїзти. (Наг.)

Scil. а я не буду помагати. Говорять про легкодуха, що попав ся в халепу і просить помочи. Пор. Wand. II (Hineinkommen 1).

13. По при двох і третий сї влїзе. (Наг.)

Знач. де місце на двох, знайде ся й на третього.

14. То му сї в голову не влїзе. (Наг.)

Він того не зрозуміє. Пор. Wand. II (Kopf 521).

15. Тут би сї два влїзли. (Наг.)

Говорять про занадто широку одежу.

16. Що сї не влїзе, того не втолочиш. (Наг.)

Говорять, коли хто занадто щільно пакує. Пор. Wand. II (Hineinkönnen 1).

17. Я в нього не влїзу, абим знав, що в нїм кіпит. (Наг.)

Не проникну в його душу, щоб знав його думки. Пор. Wand. II (Hineinkriechen 1).

Влупити. 1. Тебе би влупити, що ступити. (Голоб.)

Знач. бити би на кождім кроцї.

Влущити. 1. Влущив му лущьників. (Наг.)

Набив. Лущак — горіх, що сам вилущує ся з зеленої оболочки.

2. Влущив му як бобу. (Терн.)

Набив міцно.

3. Влущу ти, що не зможеш нести. (Збар.)

Набю так, що не зможеш іти.

4. Так ти влущу, що й живого не пущу. (Воробл.)

Знач. битиму доки ти живий.

Внадити ся. 1. Внадив сї, як кіт до сала. (Наг,)

Вчащає кудись, запринзнив ся з вимось.

Воведеніє. 1. Кілько буде на Воведеніє води, тілько на Їря трави. (Мшан.)

Воведеніє, д. 21 падол. загалом сьвято, до якого привязують богато віщовань; може завдяки своїй назві, а може завдяки свойому положеню на границі між осінію й зимою воно вважає ся немов закінченєм старого і початком (введенєм) нового року, пор. слїд. приповідку.

2. На Воведеніє перший полазник. (Наг.)

Полазником називає ся всяка „жива душа", що перша війде до хати. Отже селяни уважають дуже, хто або що перше війде до хати на Воведеніє. Коли війде пес або якась людина хора, погана, зла, без гроший, то се толкують як злий знак, що в хаті весь рік буде вести ся погано. Щоб запобігти сьому, вводять раненько до хати якусь найкращу штуку худоби, теличку або бичка, витають її тут радісно, дають із руки їсти хлїба, соли, і називають „першим полазником". Натякаючи на се, що „перший полазник" звичайно бичок або теличка, жартують часом із невторопного хлопця або дївчини: „Ой ти перший полазнику!" в значіню: ой ти теля! Пор. Етн. Зб. V, 205.

3. Як буде на Воведеніє в слїду вода, то в Їрю буде трава. (Мшан.)

Знач. коли осїнь мокра, то буде погідна весна.

4. Як на Воведеніє буде вода, то в лїтї буде молоко. (Мшан.)

„Буде вода" — знач. ще не замерзне.

5. Як нема на Воведеніє води, не буде на Їря трави. (Мшан.)

Знач. коли осїнь посушна або завчасу хоплять морози, то буде весна пізнє

Вовк. 1. Аби вовк був ситий і баран цїлий. (Ільк.)

Говорить ся, коли хтось хоче доказати великої штуки, погодити суперечні інтереси без обопільного ущербку. Пор. Wand. V (Wolf 281); Сим. ст. 86, ч. 442; Adalb. Wilk 19; Нос. 643; Гильф. 1544.

2. Аби мінї вовк цїлий і баран ситий. (Наг.)

Жартлива переставка попередньої приповідки, — розуміє ся, в супротилежнім значіню. Німець жартує: Den Wolf schlage nicht und das Schaf lass nicht hungern, Wand. V (Wolf 51).

3. А вовк його знає! (Наг.)

Окрик пересерди, зам. я не знаю.

4. Агій, та чень вовк з лїса не прийшов тото зробити. (Наг.)

Коли щось пропало з під рук або стало ся таке, що годї зміркувати, хто і по що міг би се зробити. „Вовк з лїса" часто кладеть ся жартом як виясненє якої будь неясної, загадкової річи. „Хто з'їв страву, що була в печи?" — „Певно вовк із лїса прийшов" — відповідають не вміючи або не хотячи вказати дїйсного справця.

5. А куш, вовки би тї ззїли! (Наг.)

Особливо коний кленуть часто вовком: кінь — par excellence вовче стерво, „вовча мерші". Пор. Zátur. XVI, 316.

6. Був би добрий за вовка до ягнят. (Кол.)

Говорить про злого, злодїйкуватого та накісливого чоловіка, якому дано власть над иншими. Пор. Wand. V (Wolf 570, 578, 621); у Сим. ст. 96, ч. 753 читаємо: Добръ волкъ до овецъ, да пасти ему не дадутъ. Пор. Osm. 359.

7. Був вовк у сїти і перед сїтю. (Ільк.)

Знач. бувалий, досьвідний вовк; переносно про бувалого чоловіка, що зазнав і сам робив богато лиха. Пор. Adalb. Wilk 4.

8. Видер як вовкови з горла. (Наг.)

Знач. відібрав з тяжкою бідою, прим. довг від несумлїнного довжника. Пор. Wand. V (Wolf 559); Leutsch, 113.

9. Виликав вовка з лїса. (Наг.)

Спровокував якогось сварливого, напасного чоловіка, накликав на себе нещастє, клопіт. Пор. Adalb. Wilk 132.

10. Виють тоє вже й вовки в лїсї. (Ільк.)

Знач. річ загально відома. Пор. Adalb. Wilk 131.

11. Він би вовкови з горла видер. (Наг.)

Дерун над дерунами. Пор. нїм. Er jagt dem Wolfe das Fleisch ab, Wand. V (Wolf 612, 613).

12. Вовка в плуг, а віл к чорту в луг. (Лев., Ільк.) Бери... а він сї дивит у... (Наг.) Вовка тягнут... (Петр.)

Хто до чого нездібний, до того й не має охоти. Те саме у Чехів Čelak. 224; Adalb. Wilk 99.

13. Вовка голод з лїса гонит. (Наг.)

Змушує його наражати ся на небезпеку; пор. лат. Quod lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens deus; Wand. V (Wolf 152, 519); Нос. 271.

14. Вовка натура до лїса тягне. (Петр.)

Так само злого, зіпсованого чоловіка все тягне до злого дїла.

15. Вовка не треба вчити, як свиню різати. (Наг.)

На се він напрактикований.

16. Вовка не треба кликати з лїса, він і сам прийде. (Наг.)

Не треба шукати собі біди, небезпеки, напасти.

17. Вовка ноги годують. (Лев., Ільк.) ...живят. (Петр.)... а пса кости. (Колом.) ...гадают. (Лучак.)

Знач. бігаючи непастанно шукає поживи. Так характеризує своє положенє чоловік, що не має своєї землї і мусить жити з заробітку, якого доводить ся шукати по хатах або ходячи з села до села. Вживають сеї приповідки і в ширшім значіню, коли хтось задля якоїсь користи або приємности мусить їти порядний шмат дороги. Пор. Wand. V (Wolf 56); Adalb. Wilk 95; Нос. 271.

18. Вовка сї бояти, в лїс не йти. (Наг.)

Небезпека або ріжко не повинно відстрашувати чоловіка від задуманого дїла. Німець каже: Хто вовка боїть ся, най не держить овець, Wand. V (Wolf 509); Adalb. Wilk 34; Нос. 264; Сим. 2285.

19. Вовка треба оженити. (Ільк., Бор.)

Scil. щоб пізнав порядок, щоб зазнав біди.

20. Вовка щось усе до лїса тягне. (Ільк.)

Говорять про злого, збиточного чоловіка, що не може запанувати над собою, коли трапить ся зробити иншому шкоду або прикрість. Пор. висше ч. 14.

21. Вовка як годуй, а він у лїс дивить ся. (Ільк.)... скілько не годуй... (Залїсє).

Від злого, ледачого чоловіка не жди вдячности. Пор. Adalb. Wilk 139.

22. Вовк вовка в яму не втрутит. (Спят.)
Злий зі злим буде радше держати спілку, ніж ворогувати.

23. Вовк вовком буде, хиба го ожениш. (Гнїдк.)
Знач. злий не покине своєї злости, хиба сам попаде в велику халепу, пор. ч. 19.

24. Вовк зими не ззїсть. (Наг.)
Зима не пропаде, не вменшить ся. Пор. Wand. V (Wolf 189, 242).

25. Вовки го з'їли. (Ільк.)
Десь бавить ся, довго не вертає. Пор. Adalb. Wilk 88.

26. Вовк і з ліку вівці бере. (Гнїдк.) ..і лїчені... (Ільк.) ...і пораховану вівцю ззїсть. (Наг.) ...раховані вівцї бере. (Петр.)
Саме почисленє овець не оберeже їх ще від вовка. Так само чоловікови не досить знати, кілько має якого добра, але треба пильно і дїяльно берегти його. Пор. Adalb. Wilk 3; Zátur. X, 1207.

27. Вовк лежачи не утне. (Ільк., Петр.)
Знач. мусить бігати, працювати. Так само чоловік лїнивий не набуде добра. Пор. Wand. V (Wolf 203); Adalb. Wilk 101.

28. Вовк знає, що їсти має. (Наг.)
Віра в те, що вовкови призначено, що має з'їсти, а того, що йому не призначено, він навіть не пробує хапати. Німець висловлює те саме ще яснїйше: Der Wolf kann nicht beissen, was er will, Wand. V (Wolf 151).

29. Вовк не в своїй скурі ходит. (Наг.)
Бо як його убють, то шкіру здіймають. Голяндцї кажуть: Вовк мусить у своїй шкірі здихати, коли йому її вперед не здруть, пор. Wand. V (Wolf 107).

30. Вовк не такий лихий, як страшний. (Городен.) ...недобрий... (Тереб.)
Оба варіянти очевидно жартливі; чи вовк лихий, чи недобрий і страшний, се на одно виходить. Нїмцї й Італїйцї кажуть, що вовка все роблять більшим, ніж він є направду, пор. Wand. V (Wolf 297); Pazzaglia 205, 7; Adalb. Wilk 112.

31. Вовкови барана з горла не видреш. (Ільк.)
Звірі при пожираню здобичі дуже сердиті. Пор. Wand. V (Wolf 358); Čelak. 143; Adalb. Wilk 117, 118; Zátur. X, 925.

32. Вовкови поросяти з горла, а котови миши з зубів не видреш. (Гнїдк.)
Пор. попереднє ч. і Zátur. X, 923.

33. Вовком орати не будеш. (Наг.)
Орати вовком, се символїчний вислов для означеня якоїсь неможливої річи. Пор. Wand. V (Wolf 312).

34. Вовк серсть, але не природу покидає. (Гнїдк.)
Образово: злий чоловік хоч удає доброго, але своєї вдачі не змінює. Пор. нїм. Der Wolf unändert wol sein Haar, aber er bleibt, wie er war, Wand. V (Wolf 59); Zátur. II, 222.

35. Вовк ситий і вівця цїла. (Ільк.) ...коза... (Лучак.)
Говорять при кориснім залагодженю спору, де жадна сторона не кривдує собі. Пор. висше ч. 1; Brzoz. Wilk 10; Wand. V (Wolf 557).

36. Вовк сї лїнит, але натури не змінит. (Колом.)

Пор. висше ч. 34, а також лат. Lupus pilum mutat, non animum, Wand. V (Wolf 41, 59).

37. Вовк старий не лїзе до ями. (Ільк.)
Знач. обережний, досьвідний. Давнїйше ловили у нас вовків у ями викопані в такім місцї, куди нічю ходили вовки.

38. Вовк ся старіє, але не добріє. (Гнїдк.)
Так само й злий, лукавий чоловік. Пор. Wand. V (Wolf 5, 14, 130).

39. Вовк у лїсї рує, як видит господарський товар у полонинї. (Карл.)
Говорить про завидющого чоловіка.

40. Вовк через посли не тне. (Ільк., Петр.)
Говорять проти посередників, що нїби то трудять ся для нашого добра, але властиво самі наживають ся нашим коштом.

41. Вовк хований, приятель перепрошений, син прибраний і Жид хрещений, то все непевні. (Ільк.)
Приповідка книжного складу. Пор. Wand. V (Wolf 263); Adalb. Wilk 102; Hoc. 271; Brzoz. Wilk 23.

42. Вовче, вовче, за морьом ти вечиря! (Мшан.)
Се властиво примівка, якої вживають при згадцї про вовка з інтенцією — відвернути його від власного хозяйства, а бажанем йому вечеряти десь далеко, за морем.

43. Вовче, вовче, на ти зварявний камінище в пащечище! (Мшан.)
Заклинанє. „Зварявний камінище", се той камінь, який розпалюють у печи і потім кидають у окріп, яким золять шмате. В основі сеї й попередньої приказки лежить погляд, що навіть вовкови не слїд бажати смерти, хоч би й при заклинаню, а треба замісь звичайної його і призначеної йому Богом добичі силою заклинаня піддати йому щось иньше, далеке або таке, що він міг би взяти без шкоди для чоловіка.

44. Впустив вовка до обори. (Дрог.)
Віддав беззахистних на поталу дужшому та лихому. Пор. Adalb. Wilk 94.

45. Говоримо на вовка, скажім же й за вовка. (Наг.)
Навіть супроти ворога треба при осудї заховати обєктивність, розміркувати pro і contra. Пор. Adalb. Wilk 18, 40.

46. Говорім за вовка, говорім і по за вовка. (Ільк.)
Знач. крім вовка міг і хтось инший зробити те лихо, про яке йде мова.

47. Годуй вовка, аби ті ззїв. (Наг.)
Говорять про невдячних дїтий або загалом про сусїда чи приятеля, який за одержані добродїйства відплатив ся ворожнечею. Пор. Wand. V (Wolf 192, 487); Сим. 1365.

48. Дайте но ми там самого спідного вовка! (Наг.)
Жартлива погроза, що, мовляв, не мщу ся на ворогах аж до найдальшого. Натяк на звісну казку про нещасного вовка, який завзяв ся з'їсти чоловіка, а коли сей вилїз на дерево, скликав цїлу катагу вовків і ставши в низу велїв иншим вовкам лїзти на себе, щоб дістати чоловіка на дереві; колиж вовки вилазячи все один на одного почали вже досягати чоловіка, сей крикнув: „Дайте но менї самого спідного вовка!" Сей спідний перелякав ся

і кинув ся тікати, і всї вовки оперті на його плечех попадали.

49. Де вовком коли хто доробив ся! (Борисл.)

Так само з ворогом тяжко мати якесь корисне дїло.

50. Дивив сї вовк до кошьири тай казав: „Усьо би тут добре було: і пастухи як вуйки, і пси як рідні братї, лиш біда, що вівцї не стрижені, то ми вовна меже зуби позалазит". (Наг.)

Кепкують із чоловіка, що чуючи перевагу противника не міг сповнити свого злого наміру і вибріхує ся, що властиво й не задумував нїчого злого.

51. За вовка помовка, а вовк іде. (Ільк.) ...у хату. (Тереб.) ...тут. (Наг.) ...суне. (Кол.)

Лихе нераз досить згадати, а воно вже й являєть ся. Говорять иноді й жартом, коли в хату входить той, про кого як раз говорено. Пор. Wand. V (Wolf 348); Čelak. 145; Zátur. XVI, 21.

52. За вовка помовка, а то лис кобилу стис. (Сїл. Б.)

Кепкують із злого чоловіка, якого переконано в злому дїлї, а він усе ще відпираєть ся і складає на когось иншого. Пор. Wahl. II, 22; Krumb. 30; Haller 15; Hoc. 415.

53. Заклав до воза вовк кобилу, та лишив лишень гриву. (Залїсє).

Кепкують із незручного помічника, що помагаючи зробить більше шкоди, нїж пожитку.

54. Замкнув вовка межи вівцї. (Ільк.)

Говорять про недібране товариство, де хтось один псує гармонїю. Пор. Wand. V (Wolf 574, 624); Zátur. VIII, 957.

55. Захотїв ти від вовка каяньи, а від пяного встиду! (Наг.)

Знач. захотїв чогось неможливого.

56. З вовка кепський пастух, а з пяницї війт. (Кол.)

Пор. нїм. Wölfe geben böse Hirten, Wand. V (Wolf 543).

57. З вовком до паю не ставай. (Сапог.)

Бо він не любить дїлити ся своєю здобичю.

58. З вовком жити, вовком бути. (Гнїдк.) ...по вовчому вити. (Лім.)

Чоловік рад не рад уподоблюєть ся до свойого окруженя. Пор. Wand. V (Wolf 193, 471, 473, 503); лат. Ulula cum lupis, cum quibus esse cupis; Adalb. Wilk 31, 32; Zátur. VIII, 441.

59. З живого вовка сьшкиру продає. (Наг.)

Знач. строїть фантастичні пляни, оповані на занадто горячій надїї.

60. Ззїв вовк кобилу, най ззїсть і лоше. (Кольб.)

При більшій шкодї і менша не так болить. Нїмець досаднїйше: Hat der Wolf den Ochsen gefressen, so fress' er auch die Hörner, Wand. V (Wolf 265, 266).

61. Зїркає очима як вовк. (Сор.)

Говорять про поганий, захланний погляд.

62. Змок як вовк, і змерз як пес. (Наг.)

Вовк мусить бїгати по слотї, а пес зимою ночує на дворі на морозї.

63. І вовки свого патрона мают. (Наг.)

Патроном вовків уважаєть ся у нас сьв. Николай, який буцїм то кождому вовкови замикає й відмикає зуби.

64. І вовк свої вовченьита любит. (Наг.)

Любов до власного кодла ще не значить, що той чоловік добрий і для инших.

65. І вовк хоче жити. (Наг.)

Гуманне почутє признає всьому, що живе, рацію його істнованя.

66. Із нехотя з'їв вовк порося. (Ільк.)

Жартують, коли хтось зробив иншому якусь пакість і виправдує ся, що зробив се нехотя.

67. І на вовка перепадує, не то на чоловіка. (Дид.)

Перепадує — заходить лиха пригода. Значінє: і на вовка, дикого, сильного, свобідного звіря заходить лихо, а на чоловіка й поготів.

68. І небоя вовки з'їли. (Ільк.) ...ззїдьит. (Наг.)

Відповідають хвалькови або сьмільчакови, який каже, що того а того не боїть ся. Нїмець каже: Die Wölfe fressen auch oft gescheidte Hündlein, Wand. V (Wolf 180).

69. І нараховану вівцю вовк із'їсть. (Лучак.)

Пор. висше ч. 26; Osman. 360.

70. Кізми вовка не тровити. (Дар.)

Говорять про невідповідні способи, яких уживає хтось для свойого дїла. Нїм. Wölfe kann man nicht mit Schafen fangen, Wand. V (Wolf 573).

71. Кого, як кого, а вовка при тім певне не було. (Колом.)

Говорять про лихе дїло, якого справець невідомий. Пор. висше ч. 4.

72. Коли йдеш до вовка на обід, бери пса з собою. (Ільк.)

Коли пробуєш мирити ся з ворогом, то держись обережно. Пор. Wand. V (Wolf 472, 476, 480, 498, 515); Čelak. 249; Brzoz. Wilk 14.

73. Лїпшіє, як молодий вовк. (Гнїдк.)

Жартливо в значіню: робить ся що раз гіршим; молодий вовк що далї робить ся гіршим. Нїмець каже: Je jünger der Wolf, je besser, Wand. V (Wolf 267).

74. Ловив вовк, ловив, а колись і вовка зловлять. (Ільк.)

Такий, що кривдить людий, верховодить над ними, наскочить колись на дужшого, завзятїйшого, який і його візьме під ноги. Пор. Čelak. 146; Adalb. Wilk 38.

75. Має тї вовк іззїсти, волю я. (Наг.)

Говорив чоловік дорізуючи вівцю скалїчену вовком.

76. На вовка помовка, а заяць кобилу ззїв. (Петр.)

Жартливо, коли хтось вибріхуєть ся від дїла, яке очевидно зробив сам. Пор. Čelak. 345.

77. На вовка помовка, а злодїй кобилу украв. (Лев.,Ільк.)

Іноді чоловік занадто береже ся одного ворога, і потерпить лихо від другого. Пор. Hoc. 349.

78. На, вовче, ззїдж мі! (Наг.)

Окрик розпуки, коли чоловік притиснений бідою не вміє собі порадити.

79. Нагнав му вовка. (Колом.)

Зам. пагнав страху.

80. Най вам вовк помагає! (Цен.)
Кричать жартуючи, зам. най вам Бог помагає.

81. Най тото вовк ізЇїсть! (Наг.)
Говорять про якесь невідхильне лихо, якому чоловік не може дати ради. Пор. Wand. V (Wolf 561).

82. Наставило ся вовкови в зуби. (Ільк.)
Говорять про брикливе, збиточне теля або порося.

83. На таке й вовк не пристане. (Дрог.)
Коли мова про якісь дуже кривдні, некорисні умови.

84. На таке сї вовк женив, та й доси жінки не має. (Кол.)
Коли мова про якісь фантастичні пляни та певеві обіцянки.

85. Натягає ся як вовк. (Гнідк.)
Значіне неясне. Як натягає ся вовк?

86. Не буде з вовка баран. (Уриче).
З лихого чоловіка не зробить ся добрий. Пор. Adalb. Wilk 138; Wand. V (Wolf 13—15); Zátur. II, 223.

87. Не виводи вовка з ліса. (Лев., Ільк.) Не викликай... (Наг.)
Не накликай сам на себе напасти. Пор. висше ч. 9, 16; Wand. V (Wolf 318); Adalb. Wilk 61; Zátur. IX, 224; V, 561.

88. Не видреш, як вовкови з горла. (Гнідк.)
Говорять про тугого, неточного довжника або скупаря. Пор. висше ч. 11; Wand. V (Wolf 358).

89. Не за те вовка бют, що сира нема, але що вівцю з'їв. (Гнідк.)
Делікатне розріжнене близших і дальших причин. В дальшій консеквенції бють власне за те, що сира нема, тоб-то, що не стало користи, яку вівця приносила чоловікови. Німець каже: Не за те вовка бють, що сїрий, але за те, що вівцї їсть, див. Wand. V (Wolf 290); Adalb. Wilk 66.

90. Не затрубит так пес, як вовк. (Петр.)
Жартують із бідного, слабосилого, коли поривать ся рівняти ся з богатшим, сильнїйшим.

91. Не мав вовк чим ср.... та ликами. (Ільк.) Не має... (Петр.) ...та ликом. (Наг.) ... личем. (Лім.)
Говорять, коли хтось недотепно вибріхуєть ся від свого дїла або коли про когось пущено якусь несуразну брехню. Пор. Нос. 379.

92. Не мав вовк чим ср.... та пішов до ліса лика драти. (Лучак.)
Говорять про несуразне, необдумане дїло.

93. Не навчиш вовка орати. (Гнїдк.)
Хто вродив ся або став ся нездарою, злим, того не наломиш до трудящого, чесного житя. Пор. Wand. V (Wolf 13, 312); Adalb. Wilk 82.

94. Не продавай вовка, аж го забєш. (Ільк.)
Жартують, коли хто строїть фантастичні пляни, або похваляєть ся, що я те й те зроблю свому ворогови. Пор. Wand. V (Wolf 343).

95. Не ручу, ино за вовка і за себе. (Гнїдк.) ...нїза кого... (Наг.)
Scil. що не зробив того дїла.

96. Не треба вовка бити, треба го оженити. (Наг.)
В дусї старих поучень про жіночу злобу се буде для нього найтяжша кара. Подібно і в нїм.: Der Wolf denkt net gern an die Hochzeit, Wand. V (Wolf 162).

97. Не туди вовка тягне, де для нього нїчого не пахне. (Лисятичі).
Говорять про самолюбців та користолюбців, що пристають лиш до такого дїла, яке обіцює їм особисту користь.

98. Нї вовк, нї пес. (Гнїдк.)
Говорять про хиткого, слабохарактерного чоловіка. Німець каже: Er ist bald Wolf, bald Fuchs, пор. Wand. V (Wolf 610).

99. Носит вовк носит, а колись і вовка понесут. (Гнїдк.) ...винесут. (Петр.) Носив... понесли... (Наг.)
Злий чоловік кривдить инших, поки й йому самому не прийдеть ся покутувати Пор. Čelak. 146, 263; Adalb. Wilk 68; Нос. 273; Zátur. X, 1026.

100. Обійде ся без вовка в кошарі. (Уриче).
А без лихого чоловіка в чесній компанії.

101. О вовку помовка, а вовк у кошарі. (Ільк.)
Про лихе досить нагадати, а воно вже й тут. Пор. висше ч. 33, 51; Adalb. Wilk 71.

102. Ой уже, що ти вовком наореш! (Наг.)
Непотрібом, марнотратником не доробиш ся. Пор. висше ч. 93; Adalb. Wilk 107.

103. Остатна річ вовком орати. (Ільк.)
Так характеризує чоловік своє бизвихідне положене, де мусить користувати ся радою або услугою свойого ворога. У Чехів: Z vlka nebrze bude orač, Čelak. 168; пор. висше ч. 102.

104. Певне вовк у лїсї здох! (Наг.)
Говорять почувши якусь несподївану новину.

105. Переказами вовк не ситий. (Наг.)
Себ-то тим, чого сам не зловить і не з'їсть. Німець каже: Der Wolf wird nicht satt, wenn er Boten nach Schöpsenfleisch schickt, Wand. V (Wolf 128); пор. висше ч. 40; Гильф. 1594.

106. Пізнати вовка по голосї. (Наг.) ...по серсти. (Уриче).
Він не утаїть своїх прикмет. Пор. Adalb. Wilk 135; Zátur. II, 137.

107. Пізнати вовка, хоть в баранїй шкірі. (Ільк.)
Злого чоловіка пізнаєш, хоч чинить ся добрим.

108. Пожалував вовк кобилу, лишив хвіст і гриву. (Кобил.)
Жартують із милосердя лукавого та захланного чоловіка. Тільки перша половина у Adalb. Wilk 86.

109. Раховані вівцї вовк бере. (Кобил.)
Може відгук старого віруваня, що власне почислені предмети найшвидше дізнають шкоди. Пор. Wand. V (Wolf 39, 40, 68); лат. Lupus non veretur etiam numeratos oves devorare; висше ч. 26, 69.

110. То вже велика біда в лїсї, як вовк вовка їсть. (Кол.)
Злі люди держать ся дружно і не радо виступають один против одного. Пор. Adalb. Wilk 24; Zátur. II, 241.

111. То лиш вовк очима сьвітит. (Наг.)

Говорить чоловік, коли йому велить шукати чогось на потемки.

112. То ще вовк в овечій ськирі. (Наг.)
Хитрий, лихий чоловік, що удає доброго та спокійного. Wand. V (Wolf 598, 624); Adalb. Wilk 114; Zátur. V, 558; Cnyrim 498.

113. Туди сї вовк пхає, де гнїздо має. (Комар.)
Знач. і вовк почуває любов до своїх вовченят.

114. Уже се і вовки в лїсї виют. (Гнїдк.)
Знач. стара новина, дїло всїм давно відоме, пор. висше ч. 10.

115. Уклепав, як біда вовка. (Наг.)
Говорять про незугарно, невміло зроблену річ. Натяк на оповідане про те, що вовка сотворив не Бог, а чорт.

116. Ци виділисте, аби вовк дав мньисо псови? (Карл.)
Тай взагалї нїхто не любить зрікати ся своєї користи, щоб дати її свойому противникови. Нїмець каже коротше: Der Wolf hat kein Fleisch zu Kauf. Wand. V (Wolf 83).

117. Хто вродив ся вовком, тому бараном не бути. (Гнїдк.)
Моральні прикмети чоловіка в дуже великій мірі залежать від його фізичної органїзациї; відси народня віра в те, що злим або добрим чоловік уже родить ся, що злі або добрі прикмети держать ся в родї. Нїмець каже: Aus einem alten Wolfe wird nicht erst ein Schaf, пор. Wand. V (Wolf 14, 15).

118. Що вовк здибле, то мусит із'їсти. (Лучак) ...то його. (Наг.)
Віра, що вовк здибає тільки те, що йому призначене на здобич і, значить, він не може милосердити ся над своєю жертвою. Пор. Wand. V (Wolf 354); Adalb. Wilk 7.

119. Що вовк назначив, то його. (Гнїдк.)
Знач. що раз мав у зубах, покалїчив, те мусить з'їсти коли не зараз, то пізнїйше. Віра, що прим. товарина, раз відбита від вовка, мусить таки згинути в його зубах. Пор. Adalb. Wilk 5.

120. Що сїре, то й вовк. (Дар.)
Сьміють ся з боягуза, якому в усьому сїрому привиджуєть ся вовк, а в дальшій лїнїї з чоловіка, який усюди вітрить небезпеку. У Чехів навпаки: Není vše vlk, co šerou barvu ma, Čelak. 269; пор. Wand. V (Wolf 254).

121. Як би був вовк не с—в, був би барана спіймав. (Кол.)
Жартують із лїнивого, непорадного чоловіка, що прозївав добру нагоду. Пор. Wand. V (Wolf 336).

122. Як би вовк не сидїв за горою, був би за другою. (Ільк.)
Небезпека все грозить чоловікови коли не з одного боку, то з другого.

123. Як вовка бют, у вівцю дух вступає. (Уриче)
Знач. вона почуває себе безпечнїйшою. Пор. Wand. V (Wolf 134).

124. Як не вовк, то бурий пес. (Хиринка).
Сьміють ся з боягуза, що налякав ся, а сам не знає гаразд чого. Пор. Adalb. Wilk 2.

Вовна. 1. Вже на нїм вовна поросла. (Наг.)
Вже троха доробив ся, забогатїв. Пор. Wand. V (Wolle 35).

2. Вовна не вовна, аби кишка повна. (Сапог.)

Коли чоловік голодний, то не перебирає в страві, чи вона добра, чи менше добра. Пор. Adalb. Wełna 5.

3. Вовнов кишки не напхаєш. (Збар.)
Самими непотрібними річами ситий не будеш. Сказано було в тім значіню, що пустим балаканєм не можна просьвітити людий.

Вовчий. 1. А куш, ти вовча вечере! (Голоб.)
Кричать на коня. В великоруській билїнї коня називають „волчья сыть, травяной мѣшокъ“.

2. Він десь у вовчій школї був. (Збар.)
Навчив ся безправства, несумлїнности.

3. Вовчим правом узяв. (Кол.)
Знач. силою, розбоєм. Пор. Adalb. Wilk 92.

4. Вовчі щенята годувати. (Гнїдк.)
Знач. примножувати собі ворогів, пор. лат. Alere luporum catulos (Seybold 17); Wand. V (Wolf 634); Čelak. 530.

5. Вовчу звізду побачити. (Гнїдк.)
Терпіти голод, нужду, властиво вити з голоду. Голодне витє вовків у ночи жартливо кладуть у звязок з витєм собак до місяця; мовляв: вовк виє тому, що побачив вовчу звізду.

6. Вовчу хоробу мати. (Гнїдк.)
Вовча хороба — ненажерність. Пор. Adalb. Wilk 89.

7. Де не стає вовчої скіри, надстав лиса. (Ільк.)
Мабуть кушнїрська приказка, та може мати й ширше значінє: де не можеш силою, там пробуй хитрощами. Пор. Adalb. Wilk 14; Zátur. VIII, 602.

8. Зараз ти тут вовчий каганець засьвічу. (Наг.)
Дам по пицї, так що аж в очах засьвітить ся.

9. Іди до вовчої мами! (Наг.)
В значіню: іди до чорта.

10. Ото нївроку вовчий голосок! (Наг.)
Коли хтось заспіває незугарним, хрипливим голосом.

11. Пішов бис вовчими слїдами! (Наг.)
Проклятє: щоб ти пішов блукаючи, звів ся нї-на-що.

12. Пішов вовчими стежками. (Кол.)
Знач. пішов лїсами, нетрами.

13. То вовче горло. (Крех.)
То ненаситний, захланний чоловік.

14. Того на єден вовчий зуб не вистане. (Лім.)
Вовчий зуб — символ ненаситности, пажерливости. Жартують голодні, коли їм насиплють богато страви, мовляв: на такий голод і сього мало.

15. То якась вовча тїчня. (Лім.)
Про громаду сердитих, завзятих людий.

16. Уздриш вовчу звізду. (Ільк.)
Знач. зазнаєш іще нужди. Пор. висше ч. 5.

Вода. 1. Анї в студеній водї не вмиєш ся. (Ільк.)
Знач. не очистиш ся від закидів, від лихої слави. Пор. Wand. IV (Wasser 589).

2. Анї сьвящена вода не поможе. (Ільк.)
Сьвячена вода вважаєть ся ліком на ріжні слабости, особливо такі, що буцїм-то спричинені злими духами, які боять ся її, пор. висше Боятп ся 8; Adalb. Woda 35. Zátur. VI, 492; II, 304; XII, 478.

3. Анї сьвященною водою не відхристиш ся. (Ільк.)
Приповідка оперта на тім самім віруваню, що сьвячена вода проганяє злого духа.

4. А що, налльило ти сї води в вуха? (Наг.)
Знач. зазнав еси біди? Пор. Wand. IV (Wasser 654).

5. Без води й борщу не звариш. (Збар.)
Жартливо говорять про пожиточність води.

6. Блаженна вода не мутяща ума! (Ільк.)
Говорять у докір пяницям ті, що пють саму воду. Пор. Čelak. 289; Wand. IV (Wasser 415); Zátur. XIII, 97.

7. Богато води до моря уплине, заким ся то стане. (Ільк.)
Приповідка основана на давнім звичаю міряти час упливанєм води. Пор. Zátur. XII, 406.

8. Бодай єс сї тогди вернув, коли сї вода горі ріков оберне! (Наг.)
Проклятє: вода в гору не вертає ніколи.

9. Бодай-сь не мав пристанівку, як та вода! (Сор.)
Проклятє: вода — елемент рухливий, а у чоловіка ідеал — супокій.

10. Бодай ти з водов поплив! (Вікно).
Проклятє: щоб ти щез безслїдно.

11. Борше сї вода до гори оберне. (Наг.)
Scil. нїж се й те стане ся. Говорять про щось неможливе. Пор. висше ч. 8; Wand. IV (Wasser 776).

12. Вари воду, вода буде. (Лев.)
Говорять про безплодну роботу, даремні зусиля, пусту бесїду. Пор. Adalb. Woda 74; Wand. IV (Wasser 150).

13. Вари воду, вода буде; сип крупи, каша буде. (Тереб.)
Пор. ч. попереднє. Як антітезу до нього додано образець невеликої роботи, що й осягає позітівний результат.

14. Варю з себе воду. (Вікно).
Варити з себе воду — проливати піт; знач. працюю тяжко, труджу ся.

15. В водї стоїт, а пити кричит. (Кол.)
Говорили про богатого скупаря, що жалував ся на свою бідність.

16. В глубокій водї велика риба. (Кол.)
Так само й чоловік при достатку робить ся міцний, красний та розумний. Пор. Adalb. Woda 28; Čelak. 165; Wand. IV (Wasser 10, 14, 175, 176, 192); Zátur. X, 31.

17. Велика вода снит сї — якась пригода буде. (Яс. С.)
Велика вода — повінь, символ незвичайної пригоди.

18. Вже би тота вода млин обернула, що я нинї випив. (Наг.)
Мовив у лїтї косар пючи раз по разу воду.

19. Вже му вода до вух доходит. (Наг.)

Знач. біда крайня, небезпека грозить згубою. Пор. Wand. IV (Wasser 443, 445).

20. Від великої води надїй ся чкоди. (Лім.)
Так само і від великих панів, — додав селянин сказавши сю приповідку.

21. Він і в водї не тоне і в огни не горит. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що зазнав усякої біди і про те не стратив веселости й відваги.

22. Він і на холодну воду дує. (Дрог.)
Говорять про надмірно обережного чоловіка.

23. Він у десятьох водах митий. (Кол.)
Знач. бувалий, досьвідний чоловік. Німець каже: у всіх водах митий, пор. Wand. IV (Wasser 677).

24. В котрій ріцї вода до гори вертає? (Комар.)
Говорять у відповідь, коли хтось жадає звороту річи, яка йому не належить ся, або якої йому не хочуть віддати. Пор. Adalb. Woda 57; Wand. IV (Wasser 71).

25. В лижцї води би мнї втопив. (Сор.)
Говорять про завзятого ворога, який чигає на нашу згубу або шкоду. Пор. Wand. IV (Wasser 695); Čelak. 553.

26. В мутній водї риби ловити. (Кол.) В каламутні... (Наг.)
Прастарий образ інтриґанта, що силкуєть ся заплутати справу для власної користи. Пор. Wand. IV (Wasser 211, 465, 466); Дик. 978.

27. Вода би го не протонула. (Гнїдк.)
Recte: він би не втонув у водї. Приказка основана на віруваню, що великі грішники, чародії не тонуть у водї. Пор. Квітка, Конотопська відьма.

28. Вода би му ся на голові остояла. (Гнїдк.)
Значінє неясне. Мб. такий тихий та спокійний.

29. Вода все сполоще, лише злого слова нїколи. (Ільк.)
Контраст між матеріяльним і духовим заплямленєм. Пор. Čelak 73; Wand. IV (Wasser 85).

30. Вода в решетї не встоїть ся. (Ільк.)
Говіркий не заховає тайни — пояснєнє Ільк. Значінє ширше: марнотратник не заховає даного йому добра. Пор. Adalb. Woda 32, ще близше Knap. 629.

31. Вода — гусьиче вино. (Наг.)
Жартують пяницї. Пор. Adalb. Woda 79.

32. Вода єдному бере, другому дає. (Наг.)
Говорить ся про повінь. Пор Adalb. Woda 56; Wand. IV (Wasser 371); Zátur. XI, 581.

33. Вода з водою зійде ся і чоловік з чоловіком. (Ільк.)
Всї води йдуть до моря і там сходять ся; так само люди сходять ся в громадї, в суспільности. Пор. Čelak. 265; Wand. IV (Wasser 394).

34. Вода з огньом не товариші. (Кол.)
Говорять про людий ріжної вдачі або відмінних соціяльних становищ. Пор. Čelak. 228; Wand. IV (Wasser 424).

35. Вода каламутна як чир. (Наг.) ...як кіселицї. (Наг.)
Чир — підгірська страва: мука заколочена на горячій водї.

36. Вода мутна, жона смутна, обі не до смаку. (Гнідк.)
Каламутна вода і в інших випадках являєть ся символом смутку.
37. Вода на мій млин. (Сор.)
Знач. се мені на користь. Пор. Adalb. Woda 53; Zátur. XII, 341.
38. Вода — наша мама. (Лучак.)
Відгук прастарого погляду, що вода — жерело всякого органічного житя.
39. Вода, то смерть: лізь у воду — втопиш ся, їдж рибу — вдавиш ся. (Загул.)
Мабуть рефлєксії пияниці. Пор. частково Adalb. Woda 31.
40. Вода ума не мутит тай голови не смутит. (Гнідк.)
Водою не впєш ся і через те не придбаєш клопотів, які трапляють ся пияниці. Пор. Adalb. Woda 58; Zátur. XIII, 97.
41. Вода чиста як сльоза. (Наг.)
Коли говорять про дуже чисту воду.
42. Води маємо нівроку, ще коби лиш хліб, то би можна жити. (Лол.)
Говорять гірняки, коли посторонні хвалять їх воду.
43. Води хоць мий ся, ліса хоць бий ся, а хліба хоць плач. (Цен.)
Говорив подоляк зайшовши в гори.
44. Водов не впєш сї. (Наг.)
Знач. можна пити до схочу. Пор. Adalb. Woda 62.
45. Водов ситий не будеш. (Наг.)
Відповів селянин, коли міщанин любував ся, яка в селї гарна вода. Німець каже: Вода добра, але свиний нею не нагодуєш, пор. Wand. IV (Wasser 404).
46. Водов того ни віділєш. (Кольб.)
Знач. треба відпити чим иньшим, головно горілкою. Говорить, коли хтось образив когось або взагалі зробив щось таке, за що звичай велить участувати ображених — звісно, не водою.
47. Водою що схочеш, лиш лихого слова не сполочеш. (Гнідк.)
Вода змиває матеріяльні плями, але не змиває духових. Пор. висше ч. 29.
48. Воду вари, вода буде. (Петр., Ільк.)
Пор. висше ч. 12.
49. Воду вари, вода буде, як крупів ни вкинеш. (Кольб.)
Пор. висше ч. 13.
50. Воду в ступі не втовчеш. (Наг.)
Знач. для її опанованя треба інших способів. Пор. Wand. IV (Wasser 382).
51. В плиткій воді не навчиш сї плавати. (Наг.)
Scil. треба йти на глубоку. Пор. Wand. IV (Wasser 202).
52. Втопив мі без води. (Карл.)
Знач. скривдив, занапастив мій вік.
53. Вчорашної води не догониш. (Наг.)
Знач. не завернеш того, що минуло.
54. Глянь на воду та на свою вроду. (Дар.)
Вода примітивному чоловікови служить за зеркало.
55. Добра вода, бо не мутить ума. (Ільк.) Добрая.. немутящая... (Лев.)
Пор. висше ч. 6, 40.

56. До якої води прийдемо, таку пиймо. (Гнідк.)
Знач. якої нагоди діждемо ся, з такої користаймо. Пор. Čelak. 227; Wand. IV (Wasser 255).
57. Е, то давно з водов поплило. (Наг.)
Знач. минуло ся безповоротно.
58. З водов тай вогнем ни грай. (Кольб.)
Одно й друге — елементарні сили, супроти яких чоловік буває безсильний.
59. І в Йорданській воді не відмиєш сї. (Сор.)
Йорданська вода — особливо сьвята. Пор. висше ч 1, 2, 3.
60. І вода як довго стоїт, то сї засмердит. (Наг.)
Говорять про лінивого чоловіка. Пор. Čelak. 134; Wand. IV (Wasser 125, 306, 310); Zátur. X, 516.
61. І води не замутит. (Гнідк.)
Такий сумирний і спокійний. Пор. Adalb. Woda 39; Wand. IV (Wasser 563, 566, 655); Zátur. VIII, 560.
62. Іде му як з роси, з води. (Наг.)
Знач. поводить ся добре.
63. Іде як вода по каміню. (Яс. С.)
Говорять про час, вік людський, що минає і не вертає назад.
64. Ідут як по сьвјичену воду. (Наг.)
Говорять, коли кудись іде богато народу, прим. за порадою, до ворожбита або лікаря.
65. І з роси і з води і з усьої лободи. (Кол.)
Бажають один одному поводження, scil. аби тобі йшло добро.
66. Каламутна вода снит сї, то якась напасть, обмова. (Яс. С.)
Символїка дуже ясна і загально розповсюджена.
67. Каламутна вода, як кисіль, як жур. (Ільк.)
Дуже звичайне порівнанє. Кисіль або жур варить ся з вівсяної муки.
68. Кождий на своє колесо воду навертає. (Гнідк.) ..коло... тягне. (Коб.) ..горне. (Кол.)
Знач. кождий дбає про свою користь. Пор. Adalb. Woda 20; Čelak. 57; Wand. IV (Wasser 218).
69. Красітна вода. (ПВЛ.)
Знач. чиста, холодна.
70. Мала вода, великий шум. (Климець.)
Говорять, коли за для малої річи робить ся великий гомін. Пор. Wand. IV (Wasser 548).
71. Най гуси воду пют, а ми будем горівку. (Кол.)
Говорять пияниці. Пор. Wand. IV (Wasser 50).
72. На чистій воді не жаль і тонути. (Гнідк.)
Образово: за добре, чесне діло не жаль і головою наложити.
73. На чисту воду го вивів. (Наг.)
Знач. відслонив, виявив його погані справи.
74. На що в криницю воду ляти? (Петр.)

Говорять про всяку зайву роботу. Пор. Adalb. Woda 67; Wand. IV (Wasser 267); Zátur. X, 1022, 1023.

75. Не вір воді, не втопиш сї. (Наг.)
Знач. не йди в воду неоглядно. Пор. Wand. IV (Wasser 258, 259).

76. Не в кождій воді мило розпустить ся. (Ільк.)
І чоловік не в кождій компанії чує себе свобідним та веселим.

77. Не з гусь во́ди. (Гнїдк.)
Знач. се не така байдужна справа, яка-б не зачіпала мене так як гуси вода. Пор. чеське S husi voda, a se mně junáka lživa slova, Čelak. 90; Wand. IV (Wasser 546).

78. Не лїзь у воду не знаючи броду. (Цен.)
Не бери ся до дїла, не знаючи його шанс. Пор. Adalb. Woda 36; Wand. IV (Wasser 120).

79. Не лїй води до криницї. (Гнїдк.)
Не роби зайвого, вже раз зробленого дїла. Пор. висше ч. 74; Wand. IV (Wasser 141, 148); Zátur. X, 1023, 24

80. Не мав що робити, пішов воду гатити. (Наг.)
Говорять про дармоїда, що вишукує собі непотрібну роботу. Пор. Wand. IV (Wasser 640)

81. Нема ми кому раз води подати. (Наг.)
Говорить хорий, опущений чоловік. Подати води — символїчний вислов зам. пильнувати недужого, услугувати йому. Пор. Wand, IV (Wasser 646, та тут значінє інше); Zátur. VII, 804.

82. Нема міцнїйшого трунку як вода, бо вода млини обертає, а горівка нї. (Збар.)
Жартував тверезий із пяного. Пор. Wand. IV (Wasser).

83. Не скропиш того сьвяченов водов. (Ільк.)
Знач. не відженеш чим будь сього лиха. Пор. висше ч. 1, 2, 3, 59.

84. Не сьміє ся вода з болота, лиш болото з води. (Гнїдк.)
Звичайно брудний, злий, глупий сьміє ся з чистого, чесного та розумного, а не навпаки.

85. Нї вода, нї окріп. (Гнїдк.)
Те саме, що: нї зимний, нї горячий, чоловік неозначеного характеру.

86. Нї води, нї роси. (Печен.)
Знач. нема нї великого богацтва, нї скромного достатку, а тільки бідність.

87. Ой, тота певно з водов не поплине. (Наг.)
Говорять про вередливу, перекірну жінку.

88. О, то тиха вода! (Кол.)
Знач. скритий, нерозмівний чоловік. Пор. Wand. IV (Wasser 675).

89. Пішов по воду, як рак по дріжджі. (Наг.)
Знач. довго не вертає ся. Оповідають, що рак як пішов по дріжджі в велику пятницю одного року, то вернув аж у вел. суботу другого р. Пор. висше Ваг. 1.

90. Пішов по над воду, як бідному за долев. (Наг.)
Знач. шукає невідомо чого, блукає без цїли.

91. Прийшло з води невидьомо, пішло до води на десять вітрів. (Комар.)

Про добро, що прийшло несподївано, без труду, і потім так само легко розійшло ся.

92. Прийшло з води, пішло з водою. (Зазул.)
Значінє також, як і попередньої.

93. Принеси води тай сам сї напєш. (Наг.)
Говорять лїнивому, що рад би мати користь, а не хоче задля неї потрудити ся, аби й інші не скористали. Польське „Przynieś wody, dam ci pić“, хоч близьке що до слів, має инше значінє, Adalb. Woda 48.

94. Против води кепсько плисти. (Кол.)
Тяжко бороти ся з перемогжними обставинами. Пор. Wand. IV (Wasser 170).

95. Пустив сї на бистру воду. (Наг.)
Пішов на небезпечне дїло, вдав ся в ризиковну спекуляцію.

96. Решетом води не наносиш. (Кол.)
Говорять про безтямну, необдуману роботу. Пор. Adalb. Woda 22, 51; Wand. IV (Wasser 583, 712); Zátur. IX, 585.

97. Розгуляли сї води як дунаї. (Наг.)
Говорять про велику повінь.

98. Росте як з води. (Наг.)
Scil. як скупаний у воді. Пор. Adalb. Woda 19.

99. Студеної води бажит. (Кол.)
Говорять про хорого, всїми опущеного чоловіка.

100. Такий став, як у воду опущений. (Наг.)
Знач. безрадний, безпомічний.

101. Так як тота вода не має місцьи, так я йду та йду сьвітами. (Наг.)
І тут вода символ неспокою та непосидючости, пор. висше ч. 9.

102. Тиха вода береги ломить, а бистра тамує. (Ільк.) ...ломе. (Петр.)
Говорять про тихого, але пристрасного, завзятого чоловіка. Бистра вода иноді сама спиняє свій біг, наносячи собі тами та загати — звісно, не на користь тим, що сидять біля неї. Пор. Adalb. Woda 3.

103. Тиха вода береги лупає, а бистра йде тай перейде. (Ценів.)
Тихий а завзятий чоловік розсердивши ся накоїть більше лиха, ніж бистрий, запальний, що швидко вибухне, але швидко й подобріє. Пор. що до другої половини Wand. IV (Wasser 112).

104. Тихая вода греблю рве. (Тереб.)
Пор. висше ч. 102; Wand. IV (Wasser 99, 100, 305, 312).

105. Тихий як глубока вода. (Корч.)
Про тихого, а глубоко чутливого чоловіка.

106. То вода на мій млин! (Кол.)
Се менї корисне, се як раз по моїй думцї. Пор. висше ч. 37; Čelak. 522; Wand. IV (Wasser 579, 588, 614, 616).

107. Товчи воду в ступі. (Наг.)
Знач. робити щось безглузде, недоладне. Пор. висше ч. 50; Adalb. Woda 52; Wand. IV (Wasser 591, 788).

108. Тогди то буде, як вода горі берегами потече. (Наг.)
Знач се не може бути. Пор. висше ч. 11, 24; Adalb. Woda 64.

109. Той і лижки води не дасть. (Наг.)
Говорять про скупаря, завидющого. Пор. Wand. IV (Wasser 617).

110. То йому як з гуськи вода. (Наг.)
Се йому байдуже, не робить ніякої турботи. Пор. висше ч. 77; Adalb. Woda 18.

111. То на воді записано. (Кол.)
Се пропало, про се нема що говорити. Пор. Wand. IV (Wasser 730).

112. Треба му в сїм пасо́м воду осьвятити. (Ільк.)
Знач. набити гарапником сплетеним із сїмох шнурів (пасо́м від па́смо).

113. Тут така вода, що в нїй дна нема. (Наг.)
Знач. дуже глибока. У Нїмця навпаки кожда, навіть найглибша вода має дно, пор. Wand. IV (Wasser).

114. Хоть при воді, а собі. (Дид.)
Scil. будую хату. При воді будівля наражена на вічну небезпеку, та все таки мила чоловікови, коли його власна.

115. Хто би сї напив води там, де пє веселиці, той би сї зробив паця́ґов. (Берез.)
Загально розширене віруванє, що веселка — живе сотворінє, що вона пє (тягне, смокче) воду з криниць та рік і наповняє нею хмари. Не менше загальне віруванє й те, що пити воду з того самого місця і безпосередно по тім, як пила веселка, дуже шкідливо для чоловіка. Пор. Етн. Зб. V.

116. Хто воду пє, тому сї в череві жаби заплодьит. (Наг.)
Жартують пияцї з тверезого. Нїмець та Словак каже, що від води плодять ся воші в животї, пор. Wand. IV (Wasser 357); Zátur. VI, 337.

117. Хто лїзе до води, той має мокрі поли. (Комар.)
Образово: хто війде між напасних, лихих людий, не мине шкоди або прикрости. Пор. польське: Nie chodź do wody — nie obleją cię, nie chodź do karczmy — nie obmówią cię, Adalb. Woda 30, 81; Zátur. IX, 315.

118. „Ци добра в вас вода?“ — „Най буде берегам добра, у нас ладна“. (Наг.)
Не годить ся говорити про воду „добра“, а треба казати „ладна“.

119. Чиста вода снит сї — щось добре приплине. (Яс. С.)
Чиста вода в снї ворожить добру новину.

120. Ще много води уплине, заки то буде. (Наг.)
Говорять про непевну будущину. Пор. Čelak. 488; Wand. IV (Wasser 574, 575, 576); Zátur. XII, 406.

121. Ще не оден став води втїкне. (Сор.)
Scil. заким се стане ся. Пор. висше ч. 120; Wand. IV (Wasser 160).

122. Я води і в чоботьох не люблю, не то в череві. (Наг.)
Говорить пияця. Пор. Čelak. 141; Wand. IV (Wasser 60, 62, 74, особливо 185, 402, 403); Zátur. VI, 339.

123. Яка вода мјигка, а камінь зглодже. (Сор.)
Так і слабосилий чоловік поборює далеко більші елементарні явища природи. Пор. Adalb. Woda 6; Wand. IV (Wasser 54).

124. Яка вода, такий млин; яка мати, такий син. (Кол.)
Прикмети характеру передають ся дїтям через матір. Пор. Wand. IV (Wasser 545).

125. Як на водї бульки стают, то буде слота. (Наг.)
Загально розповсюджене спостереженє, пор. Wand. IV (Wasser 451).

126. Як на водї слина. (Наг.)
Scil. розійшло ся. Про змарноване добро.

127. Як у воду камінь. (Наг.)
Scil. пішов, пропав.

128. Як у воду капув. (Вікно.)
Знач. пропав безслїдно, без вісти. Пор. Wand. IV (Wasser 683).

129. Як хто в воду скаче, то й ти за ним скочиш? (Дрог.)
Говорить, коли хтось звиняєть ся, що зробив щось зле тому, бо й иньші так робили. Пор. Wand. IV (Wasser 474).

Водити. 1. А водили би тї до Берна! (Наг.)
До Берна на Мораві водили ще до 60-их років тяжких злочинцїв для відбуваня кари.

2. Водит го блудними дорогами. (Наг.)
Тягне його в погане товариство, наводить на лихо.

3. Водит го за ніс. (Дрог.)
Знач. дурить, ошукує. Образ узятий із звичаю водити за ніс ведмедя, пор. Adalb. Wodzić 1.

4. Водит го за підбоки. (Наг.) ...сї з ним... (Наг.)
Знач. поводить ся з ним фамілїярно, підхлїбляє йому.

5. Водит го як слїпого. (Наг.)
Держить його в залежности від себе.

6. Водити як кота за ниткою. (Гнїдк.)
Знач. дурити, мати когось за дурня.

7. Водит мі як кітку за стеблом. (Наг.)
Знач. дурить мене, відволїкає справу з дня на день.

8. Водит очима як блудна вівцьи. (Наг.)
Говорять про заляканого, безрадного чоловіка.

9. Водит сї з ним по під руки. (Наг.)
Товаришує, вдає великого приятеля; пор. висше ч. 4.

10. Водиш мі як дїтину на пояску. (Кол.)
Не позволяєш менї самому розважити якесь дїло.

11. Таке то сї водит меже миром хрещеним. (Наг.)
Знач. таке буває — говорять про якийсь незвичайний випадок.

12. Тобі лише слїпі дїди водити. (Наг.)
Говорять до нездари, лїнивого та нетямущого чоловіка.

13. Тяжко того водити, хто сам не хце ходити. (Войткова коло Добромиля).
Переносно: зайва річ радити тому, хто не хоче слухати доброї ради. Пор. Zátur. III, 51.

Воєвода. 1. Воєвода — в печи мече горшками. (Наг.)
Кепкують з такого, що до роботи лїнивий, а ласий на їжу, або з такого, що розсердивши ся на жінку бє горшки в печи.

Воздух. 1. Підньили го на воздухи. (Наг.)

Говорять про зомлілого або тяжко побитого, якого тверезять держачи на руках.

Возити. 1. А возив би тобов дідько поліна на тамтім сьвіті! (Воробл.)
Проклятє основане на віруваню в таку кару в загробнім житю.

2. Возили би тї по дохторах! (Наг.)
До лікаря везли давнїйше тілько в випадку дуже тяжкої слабости, звичайно тоді, коли вже нїякий лік не міг помогти хорому.

3. Возьит сї по нїм, як Мошкові бахурі. (Наг.)
Знач. верховодять над ним, поневіряють його. Пор. Zátur. VIII, 784.

Вознесеніє. 1. Як на Знесїнє цьвіт, то на Петра хліб. (Ожид.)
Господарська приказка. Цьвіт розуміється: збіжє цвите.

Возний. 1. Возний — тягниверета, а левізор — теребилюлька. (Кол.)
Возний чи судовий чи адмінїстраційний звичайно по селах має кепську репутацію, бо приносить візваня до заплати податків і кар, а в разї невиплати має бути присутний при екзекуції довгу, тоб-то при забираню з хати движимого добра. Ревізори (фінансові стражники) виявляли давнїйше свою службистість ловлячи таких селян, що курили перемичений тютюн і в тій цїли вишпортували недокурки з люльок.

Возраст. 1. Не в возрастї сила, не в подобі розум. (Мшан.)
Приказка мб. книжного походженя. Можна бути великим і слабим, гарним на вроду і глупим.

Воле. 1. Най має й два воля, коли мила мо́я. (Балиг.)
Говорив Лемко женячи ся з вольоватою дївкою.

Волї-волї (теж що або - або).

1. Волї так, волї сяк. (Любінь).
Діалект, зам. або-або, пор. Або-або 1.

Воліти. 1. Волиш свої вуши бити, як чужі гроші рахувати. (Мінч.) Волїєш свої воши ...лічити. (Ільк.)
Бути касієром при чужих грошах — річ дуже марудна і завдає богато одвічальности.

2. Волїв би чоловік свої тріски збирати, як чужі гроші рахувати. (Мшанець.)
Пор. ч. 1.

3. Волю гой нїж йой. (Наг.)
Знач. волю радість нїж біль або гризоту.

4. Що волиш: чи миску хробаків, чи макітру пирогів? (Войн.)
Рід загадки. Пироги — жаби, хробаки — жито. Питаючий лічить на те, що відповідач волїтиме друге, нїби апетитнїйше, а на правду гірше. І в такім разї відповідь викликає загальний сьміх.

5. Що волиш: чи скислий горох їсти, чи на здохлу бабу лїзти? (Наг.)
Питанє в родї попереднього. Скислий горох — г—о, здохла баба — ніч.

Воловий. 1. Будеш ти ще з волового слїду воду пити. (Наг.)
Докоряють тому, хто продає воли, знач. будеш жалувати їх. Натяк на звісну казку, де хлопець напивши ся води з волового слїду робить ся волом.

2. Ой ти х.. воловий! (Льв.)
Знач. нездаро, непотрібе.

Воловід. 1. Тебе, бачу, аж на воловодї до церкви поведут. (Наг.)
Кплять із такого, що не хоче йти до церкви.

Волокти. 1. Волоче сї, як великий піст. (Наг.)
Говорять про немилу справу, злидні, процес. Пор. Wand. V (Ziehen 33).

2. Волоче ся, як голодне лїто. (Ільк.)
Знач. і кінця годі дождати ся. Wand. V (Ziehen 57).

Волос. 1. Аж волосє на собі рве. (Наг.)
Характеристичні рухи великого пересердя, розпуки, жалю. Пор. Wand. II (Haar 154. 206).

2. Аж ми волосьи в гору встало. (Наг.)
Коли говорить ся про перестрах, трівогу. Пор. Wand. II (Haar 220, 223).

3. Анї за волосок нїчого не дістанеш. (Наг.)
Анї крихітки. Волосок — найменша, наймаловажнїйша часть скотини тут як символ найдрібнїйшої части маєтку.

4. Анї на волос не попущу. (Наг.)
Волос (його грубість а не довгота) тут знак найдрібнїйшої доступної людському оку міри. Пор. Wand. II (Haar 158, 209).

5. Анї на волосок не хибло. (Наг.)
Анї крихітки, сповнено все чисто. Пор. Wand. II (Haar 215).

6. Бере сї міні до волосьи. (Наг.)
Силкуєть ся вхопити мене за́-волоси, взяти верх наді мною.

7. Блищит му сї волосє, як псу єйцї. (Наг.)
Говорять з насьміхом про такого, що надто щедро намаже волосє маслом.

8. Борше волосьи на моїй долони виросте. (Наг.)
Scil. заким се стане ся. На долонї волосє не росте нїколи. Пор. Wand. II (Haar 242); Adalb. Włos 6.

9. Бодай ти волосьи облїзло з тої голови розумної! (Наг.)
Жартливе проклятє. Розумний чоловік часто буває лисий.

10. Взьив го за́-волоси та під ноги. (Наг.)
Коли характеризують завзяту бійку. Пор. Wand. II (Haar 229).

11. Волоса як би хто спив, то би пук. (Наг.)
Волос тут означає звісного водяного хробака (Gordius aquaticus). Віруванє про його шкідливість загально розширене.

12. Волосє ми стало на голові. (Наг.)
Я перелякав ся, жахнув ся, пор. висше ч. 2.

13. Волосє мьнитке як льон. (Наг.)
Загальне вживане порівнанє, особливо жіночого волося з льняним повісмом.

14. Волосє стирчит як щітка. (Наг.) ...як на їжи. (Наг.)
Про кострубатого, твердоволосого чоловіка.

15. Волос сивіє, а голова шалїє. (Ільк.)
Сивий волос — символїчний знак старшого віку. Німець каже: Graue Haare und Weisheitszähne kommen nicht stets miteinander, Wand. II (Haar 46) у Поляків навпаки: Gdy włos siwieje, to rozum dojrzeje, Adalb. Włos 3.

16. Волос у гору пішов. (Скалат).
Знач. страх мене пройняв. Пор. Wand. II (Haar 223).

17. Волосьи му сї наїжило, як стріха на вітер. (Наг.)
Говорять про нечесаного, нечепурного або злого чоловіка.

18. Вчинит сї як волос, а буде як колос. (Стан.)
Значінє мені не зовсім ясне, мабуть про злого чоловіка, що чинить ся покірним, а осягнувши свою ціль показує ся грубіяном і жорстоким.

19. Довгий волос, а короткий розум. (Наг.)
Звичайна характеристика жінки. Пор. Čelak. 392; Wand. II (Haar 81, 82); Adalb. Włos 2.

20. І волос ти з голови не спаде. (Наг.)
Знач. не бій ся нічого, ніяке лихо тобі не станеть ся. Пор. Wand. II (Haar 221, 222, 274); походженє біблійне.

21. Кождий волосок на мнї прокльитий. (Наг.)
Оповідала сирота про те, як вона жила з мачухою і як та проклинала її.

22. На волоску висит. (Наг.)
Знач. ледво держить ся, ось-ось пропаде. Образ узятий мабуть із класичного оповідання про Дамоклїв меч завішений на волоску чи на тонкій ниточці над чоловіком посадженим на тронї. Пор. Wand. II (Haar 216); Brzoz. Włos 1.

23. Не має тілько волосьи на голові, що довгів. (Наг.)
Число волося на голові справді велике, а в пародї воно вважає ся сінонїмом якоїсь незлїченої суми. Пор. Wand. II (Haar 192, 197, 219).

24. Не облїзе волосьи з дурної голови. (Наг.)
Боронить ся лисий, коли хто сьміє ть ся з його лисини. У Поляків навпаки: Z głupiej głowy mądre włosy uciekają, Adalb. Włos 8.

25. Облїзло му волосьи з великої жури. (Наг.)
Говорять про лисого, часто іронічно.

26. О волосок був бим упав. (Наг.)
Знач. не богато хибувало, пор. висше ч. 4. 5.

27. О малий волос був би мі забив. (Наг.)
Знач. дуже мало хибувало, а був би трафив. Пор. Wand. II (Haar 145).

28. Пішло му проти волоса. (Дрог.)
Знач. против його волї, наперекір йому. Пор. Wand. II (Haar 153).

29. По за волосє дістав. (Наг.)
Теж, що поза вуха, в потилицю набито.

30. Розстрапане волосє, ги коли би го бурі збила. (Наг.)
Говорить про пелехатого, нехарапутного чоловіка.

31. Сивим волосом сьвітити. (Наг.)
Для замужних жінок, особливо для старших показуванє прилюдно волося вважаеть ся соромом. Вийти замуж для жінки значить рівночасно „покрити косу“

32. Тогди то буде, як на долони волосє виросте. (Ільк.)
Знач. не буде нїколи. Пор. висше ч. 8.

33. Тьигни зá-волоси, як пса до буди. (Наг.)
Пес не любить іти до буди, де його припинають на ланцюх. Поляк порівнює: як коня за гриву, Adalb. Włos 1.

34. Хто не вшанує сивого волоса, бодай го не дочекав. (Кол.)
Сивий волос тут симболїчно — старий чоловік або старість.

35. Як на волоску висит. (Гнїдк.)
Знач. ледви держить ся. Пор. висше ч. 22.

Волохатий. 1. Хто волохатий, буде богатий. (Ільк.)
Говорять про такого, у кого сильно і вчасно обростають руки, ноги, груди.

Волочити ся. 1. Волочит сї за мною, як тельи за коровою. (Сор.)
Не попускає ся анї па крок.

2. Волочит сї сьвітами, як Циган. (Наг.)
Кочовий спосіб житя Циганів викликає зачудуванє та нехіть у осїдлих людий. Пор. Adalb. Wlec się 13.

3. Волочить ся, як волоцюга у плуга. (Ільк.)
Волоцюга, инакше підволока, прилад, на який вкладають плуг везучи його в поле: він двома раменами тягне ся по землї.

4. Волочит сї, як крадена шкапа. (Наг.)
Крадену шкапу злодії силкують ся як найшвидше перепродати і вона переходить живо з рук до рук і з повіту в повіт.

Волхв. 1. З волхвами що зачинати. (Гнїдк.)
Scil. не доведе до добра, бо одурять, очарують, накличуть лиху пригоду.

Воля. 1. Аби ваша воля, а моя повинність. (Крех.) ...панська волї, а наша... (Наг.)
Фраза з панщизняних часів, тепер уживає ся іронїчно, коли хтось хоче занадто верховодити над чоловіком та розказувати йому. Scil. не маєш менї нїчого розказувати, бо я не обовязаний робити.

2. Аби добра воля, а борщ буде. (Вікно).
Говорять, коли хтось відмовляє ся від дїла тим, що не було доброї нагоди. Пор. Wand. V (Wille 11).

3. Без доброї волї й дар не дар. (Кол.)
Дар — сам собою вираз доброї волї, отже дар без доброї волї — абсурд або має якісь побічні цїли. Пор. Wand. V (Wille 18, 21, 29).

4. Виломав сї з моєї волї. (Наг.)
Говорив батько про непослушного сина.

5. Вирвав сї на волю, як кінь із припону. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що був доси під тяжкою рукою батька чи господаря і раптом опинив ся свобідний.

6. Вольному воля, а спасенному рай. (Залїсє).
Говорять характеризуючи ріжнородні змагання та забаганки людий. Пор. висше Вільний 2.

7. Воля ваша, а суд царів. (Дар.)
Говорив чоловік попавши в руки розбійників. Пор. нїм. Dein Wille, mein Königreich, Wand. V (Wille 153).

8. Вчиню ти твою волю. (Кол.)
Зроблю, як хочеш, як бажаєш. Пор. пісню:

Яж ти, сину, не бороню,
Чини собі свою волю. (Кол.)

Або иншу: Ой мужу мій, мужу, вчиниж мою волю,

9. Дай кому волю, а собі неволю. (Ільк.)
Знач. зроби щось після волї иншого, то тим самим звяжеш свою власну волю. Пор. Wand. V (Wille 55); Adalb. Wola 4.
10. Дай серцю волю, а сам підеш в неволю. (Ільк.)
Звичайно про закоханих: закохавши ся чоловік робить ся невольником укоханого предмету.
11. Даш серцю волю, то собі неволю. (Сап.)
Коли попустиш поводи свойому вподобаню, своїй пристрасти, то тим самим обмежиш свою свобідну застанову і свободу діяльности.
12. Даю ти на волю. (Наг.)
Знач. роби як хочеш, не буду тебе нї на що силувати.
13. Добра воля стане за учинок. (Ільк.)
Розуміє ся тодї, коли вчинок був неможливий. Пор. Wand. V (Wille 38, 68); Čelak. 280; Adalb. 5.
14. З доброї волї борщу не звариш. (Кол.)
Відповідь на приказку під ч. 2.
15. Лїпше по воли, як по неволи. (Збар.)
Обік зовсім ясного значіня є тут і гра слів, бо поволї значить також помалу, по́вагом. Пор. Adalb. Wola 10.
16. Маєш добру а непримушену волю? — Ой-ой-ой, маю! (Дрог.)
Говорять про шлюб недібраної пари. Оповідають, що одна дївчина любила коваля, а її присилували йти за муж за шевця. Коваль упросив ся до нього за дружбу, і коли йшли до шлюбу, взяв під полу в клїщах розпечений підкосок, а коли станули в дверех церкви, коваль устромив йому зелїзо в холяву. Сьвященник питає молодого: „Маєш добру і непримушену волю?“ а шевця припекло, він почав скакати та кричить: „Ой-ой-ой, маю! Ой-ой-ой, маю!“ Його признали божевільним і коваль узяв шлюб з молодою.
17. Моя воля, моя сила. (Кол.)
Зам. я так хочу і так зроблю. Пор. нїм. Mein Will' ist mein Gesetz, Wand. V (Wille 109).
18. На злу волю не порадиш. (Наг.)
Всякі способи поради та переконаня мають значінє лише тодї, коли чоловік має добру волю приймити те, що йому видасть ся розумним і хосенним.
19. Не хочеш по добрій воли, то мусиш по неволи. (Наг.)
Мовив рибак загоняючи рибу в сїть. Пор. Adalb. Wola 9, 12.
20. Най сї діє божа волї! (Наг.)
Окрик розпуки і безрадности, коли чоловік у якійсь тяжкій пригодї вичерпав усї способи ратунку і опускає руки.
21. Свойов волев до добра не дійдеш. (Наг.)
Говорять упертим, непослушним дїтям.
22. Своя волї на гак заводит. (Наг.)
Уперті, непослушні дїти роблять ся з часом злочинцями і попадають на шибеницю. Пор. Wand. V (Wille 48, 58); Zátur. IX, 344.
23. Татову волю гріх ломати. (Наг.)
Розуміє ся тут: остатню волю, заповіт.
24. Тобі лиш дай на волю! (Наг.)

Знач. потурай тобі, то ти наявіш лиха.
25. Хто без волї, той без долї. (Наг.)
Хто не має власної волї, той не може бути щасливий.
26. Ци по воли, ци по неволи? (Дрог.)
Питав чоловік злодїя, якого жандарм провадив до суду. А злодїй каже: Та певно, що поволи, бо не маю сї чого квапити.
27. Що ваша волї! (Наг.)
Звичайна формула жебрака, в значіню: що хочете, те й дайте.
28. Що воля: чи сніг, чи брага? (Гнїдк.)
Альтернатива неясна, мабуть було тут якесь оповіданє для її поясненя, та збирачем не записане.
29. Я його волї не нагну. (Наг.)
Не всилую його, щоб робив так, як менї хочеть ся. Пор. Wand. V (Wille 44).
30. Яка воля, така доля. (Збар.)
Чоловік доброї волї звичайно буває задоволений і чує ся щасливим, хоч і в бідности. Пор. Adalb. Wola 7.

Воняти. 1. Вонит як тхир. (Наг.)
Тхір уважає ся типом вонючого зьвіря. Пор. Adalb. Cuchnąć 1; Wand. III (Stinken 32. 61, 65).
2. Єдин воне, другий не пахне. (Гнїдк.)
Один не лїпший від другого. Нїмець каже: Один воняє чісником, а другий цибулею, Wand. III (Riechen 6).
3. Що воне, то не пахне. (Голоб.)
Уживають і переносно: що погане, нечесне, те не гарне.

Воркнути. 1. Воркнув як пес у будї. (Наг.)
Про нелюдяного, сердитого чоловіка.

Воркотїти. 1. Воркотїв кілько хотїв, а зробити мусїв. (Цен.)
Воркотанє не помогло.
2. Воркотїла — не хотїла, потім сїла тай іззїла. (Голоб.)
Говорять про таку, що чогось сердила ся, а потім перепросила ся.
3. Воркоче як окріп у горшку. (Наг.)
Сьміють ся з такого, що все воркоче.
4. Най воркоче, як хоче, лиш най моєї голови не клопоче. (Наг.)
Нехай бурчить сам собі, аби не сварив ся зо мною.
5. Хто воркоче, той робити не хоче. (Наг.)
Говорять про такого, що все воркоче, коли йому велять щось робити.

Воробець. 1. „А ти сконд?“ — „Видер воробцї з ґонт.“ (Лол.)
Із звісної анекдоти, де представлено розмову пана-Поляка з селянином Русином. Часто цитують як приклад розмови людий, що не розуміють, або не хочуть розуміти один одного.
2. Воробець на себе смерти не має. (Ільк.)
До сеї приповідки у Ільк. додано: казка, але казки нїякої не приписано. І з Комарна передано менї сю приказку в тій самій формі з увагою, що її жерело — народнє віруванє, буцїм то в осени буває така одна ніч дуже бурлива, з громами і блискавицями, і тодї злий дух збирає всїх воробцїв, насипає їх

повні чвертки і тільки згортає долонею чуб: що в чвертці, те забирає собі, а що згорнено, те лишаєть ся і плодить ся далї. Значить, найбільша часть воробців не гине природною смертю, а дістаєть ся злому духови. Се і инші нар. віруваня про воробця див. Wand, III (Sperling 24); Етн. Зб. V, 172, 248.

3. Воробцї тобі в голові цьвіркают. (Наг.)
Значить: думаєш про зайві, пусті річи. Пор. Adalb. Wróbel 3.

4. Воробцї то так як Мазури, що в чуже гнїздо лїзут. (Мшан.)
Натяк на сучасну мазурську кольонїзацію в східній Галичинї.

5. Де то сї ті бідні воробцї дїют, як хата згорит? (Наг.)
Турбував ся дурень дивлячи ся, як горить його хата.

6. Лїпший воробець у руцї, як журавель у небі. (Терн.)
Знач. лїпша мала користь, але певна, нїж більша та непевна. Пор. Wand. I (Besser 182); (Spatz 5, 17; Sperling 4, 9, 18, 19, 27); Adalb. Wróbel 6; Čelak. 255; Muka. I, 1931.

7. Старого воробця на полову не зловиш. (Терн.)
Досьвідного чоловіка не зловиш пустими словами. Пор. Wand. III (Spatz 11; Sperling 23).

8. Як воробець напє ся в Воведенію в добиччачім слїду води, то ся напасе худоба до Їря трави. (Мшан.)
Господарське правило. див. Етноль. матер. III, 51.

Ворог. 1. А враг тебе знає! (Наг.)
Сердитий окрик. Враг тут має значінє нечистої сили, злого демона.

2. Без ворогів у сьвіті не проживеш. (Наг.)
Житє — боротьба; значить, мусять бути й вороги.

3. Бодай мій ворог знав, що нинї за день! (Ільк.) ...так знав.. (Наг.)
Scil. як я знаю те й те. Говорить тяжко зажурений чоловік, якого питають про якусь посторонню для нього річ.

4. Бодай мій ворог скапав як сьвічка! (Наг.)
Проклятє основане на віруваню, що можна вшкодити свойого ворога, наймивши службу божу і стоячи підчас тої служби в церкві зі сьвічкою в руках та держачи її скісно так, аби віск капав на землю, поки вся сьвічка отак не скапає. Таке „скапуванє ворога" підчас служби божої селяни вважають великим гріхом, а про те практикують иноді в пересердю. Пор. Етн. Зб. V, 97, 261.

5. Бодай мої вороги виздихали до ноги! (Явор.)
Проклятє. До ноги — до нащадка, без потомства.

6. Бодай так мій ворог до завтра дочекав! (Наг.)
Scil. як я знаю про се або хто вчинив се. Клине ся чоловік підозрений за якесь зле дїло. Пор. Adalb. Wróg 1.

7. Бодай так мій ворог знав, що му нинї за день, як я знаю, що в тї бідї робити! (Наг.)
Пор. висше ч. 3.

8. Будут сї мої вороги тїшити. (Наг.)
Говорить чоловік попавши в якусь лиху пригоду.

9. Весь тиждень давай, а в суботу не дай, тай маєш ворога. (Наг.)

Близькі сусіди в селї дуже часто йдуть один до одного жадаючи якоїсь дрібної підмоги або позички; вистарчить раз відмовити її, щоб між ними почало ся ворогованє.

10. Від ворога вчи сї розуму. (Наг.)
Він змушує бути обережним. Пор. Wand. I (Feind 4).

11. Ворог не спит. (Наг.) ...не дрімає. (Завад.)
Знач. усе знайде час пошкодити. Пор. Wand. I (Feind 26).

12. Ворогови хлїба, як скаженїй собацї дати. (Гнїдк.)
Приказка записана мабуть недокладно. Скаженїй собацї хлїба не дають. Пор. далї ч. 15; Adalb. Wróg 10.

13. Ворог то, не птах, що в своє гнїздо каляє. (Ільк., Петр.)
Синтактичне значінє таке: То не птах, а ворог, знач. се птах поганий, сам собі ворог. Пор. далї під Птиця.

14. Вороже тяжкий та темний! (Клим.)
Окрик, найчастїйше жартливий, до доброго приятеля, що тягне на якесь дїло і не слухає нїяких вимівок.

15. Враг силен, і горами трясе. (Гнїдк.)
Говорив пяний дяк, коли йому допікали, що не твердо держить ся на ногах, мовляв: гори не такі тверді, тай ті іноді трясуть ся від ворожої сили.

16. Дай ворогови хлїба, як псу сьвяченої паски. (Наг.)
Приказка основана на віруваню, що пес, якому на Великдень дадуть перший шматок сьвяченої паски, і то крізь вікно, в разї скаженини втече геть від хати і не зробить нїякої шкоди.

17. Дай мінї Боже дурних ворогів мати! (Кол.)
З дурними ворогами лекше дати собі раду, як з розумними.

18. Дай хлїба-соли ворогови, хоть як скаженому псови. (Ільк.)
І сей варіянт треба вивести з того жерела, що висше ч. 16.

19. Десь сї мій воріг потїк. (Наг.)
Говорила жінка про нелюбого мужа-пяницю.

20. І ворог у спільнім нещастю милий. (Гнїдк.)
Спільне нещастє зближає людий, велить їм забувати особисте ворогованє, особливо зза дрібних ураз.

21. Менї так межи ворогами, як тїй керничцї межи дорогами. (Явор.)
І з одного боку і з другого пють і запечищують.

22. На́ тобі, вороже, хлїба, тай відчепи сї! (Кол.)
Приказка основана на тім самім віруваню, що й ч. 3, 16, 18.

23. Най наші вороги плачут, не ми. (Наг.)
Потїшають себе такі, що при якійсь радісній пригодї або при розетаваню розплакали ся.

24. Не дати і каміня ворогови голову си провалити. (Гнїдк.)
Се вже вершок ворожнечі, що граничить із чоловіколюбністю.

25. Не діждут наші вороги в долонї плескати. (Корч.)
Селянин живе все в тій вірі, що кождий його крок і поступок слїдять ворожі очи, які й радують ся кождій його злій пригодї. Плескати в долонї — символь утїхи.

26. Не до ворога йду, а до свого. (Наг.)
Мабуть ремінісценція тих відносин, коли поза обсягом свого „роду“ все чуже було рівночасно й вороже.

27. Нема гіршого, як мати мудрого ворога. (Ком.)
Бо такий усе тебе підійде тай захопить у такім місці, що й не пікнеш. У Чехів, Німців і инш. навпаки, ліпший мудрий ворог, як дурний приятель, пор. Čelak. 233; Wand. I (Feind 7)

28. Ніхто собі не ворог. (Наг.)
Знач. сам собі не бажає зла. Говорить чоловік, що несьвідомо зробив сам собі шкоду, відповідаючи на докір, що він сам тому винен.

29. Ніякий воріг так не допече, як свій домашний. (Наг.)
Домашні найблизше знають себе і стикають ся що день, для того ворогованє між ними буває найтяжше.

30. Отто раз воріг тяжкий! (Богородч.)
Знач. лихий, жорстокий чоловік.

31. Підньити ся ворогів. (Граб.)
Знач. наробити собі ворогів, підняти людий против себе.

32. Скачи враже, як пан каже. (Ільк.)
„Враже“ тут у пестливім значіню, зам. „дитинко“, „голубе“. Знач. кори ся панській самоволі, підлягай дужшому, коли не маєш сили спротивити ся йому.

33. Тай на мене вороги не з медом. (Лисят.)
Знач. і мені допікають. Іти до кого з медом — символічно зам. з ласкою, з доброю волею.

34. То мій перший ворог. (Кол.)
Знач. найтяжший, найгірший.

35. Хочеш ворога мати, нагодуй його хлібом. (Дар.)
Знач. нагодований тобою напевно виявить ся невдячним і відплатить тобі ворожнечою.

36. Хочеш ворога нажити, позич йому гроший. (Дар.)
Ще найменше лихо, коли візьме і не покажеть ся більше. Пор. Čelak. 276; Wand. I (Feind 173).

37. Ци то в мене ворогів мало? (Сор.)
Відмовляв ся чоловік, коли йому казали виступити против якогось надужитя в громаді.

38. Через вороги тяжко в пеклі бути. (Коб.)
Хід думок не зовсім ясний. Певна річ, поборюванє ворогів внутрішніх і зверхніх веде чоловіка до ступневого вдосконаленя і поступу, отже відводить від того стану упадку та зледащіня, який вульґарно можна висловити назвою „пекло“, але дуже сумнівно, чи отся й слідуюча приповідка має саме таке значінє.

39. Через вороги тяжко до пекла дістати ся. (Ільк.)
Пор. попереднє ч. 38.

40. Ще бим того й ворогови не відмовив. (Наг.)
Се вже найсильнійший арґумент, коли приятель приятелеви відмовляє якоїсь послуги.

41. Я своїй дитині не воріг. (Наг.)

Говорив батько силуючи дочку замуж за того, хто йому сподобав ся, а не їй.

Ворожбит. 1. Ворожбит людськов чкодов сит. (Лім.)
В часї шкоди, коли чоловікови щось украдуть або згуба трафить ся, то такий іде до ворожбита. Чи віднайде свою шкоду, чи ні, а ворожбитови заплати.

Ворожиля. 1. Вореж, ворожильо, де я ся оддам: ци горі, ци долов, ци до чорной землї? (ВЛ.)
Примовляють до комашки званої зазулькою або бабрунею. Пор. висше під Бабруна, стор. 18, ч. 1.

Ворожити. 1. Може би я ту що тій скльниці поворожив? (Наг.)
Жартують потрясаючи фляшкою, мовляв, чи не забулькоче в ній горівка. Мабуть натяк на звісне оповіданє про подорожного-ворожбита, що підглянувши господинині секрети потім перед чоловіком виявляє їх, буцім то виворожививши. Пор. Житє і Слово 1.

2. Навчит біда ворожити, як нема що в губу вложити. (Лев.) ...в рот... (Петр.)
З біди, з потреби люди беруть ся до всякого ремесла, в тім числї й до ворожбитства. Порівнай нпр. оповіданє „Як баба ворожкою стала“ в Ж. і Сл. II, 359.

3. На двоє баба ворожила. (Лев., Петр.)
В значіню: се діло сумнївне, не знати ще, як воно буде.

4. На двоє бабка ворожила: або вмре, або буде жила. (Залїсє).
Насьміх над двозначними ворожбами і загалом над неясними висловами про річи, яких чоловік не знає. Пор. висше Баба 45; Wand. IV (Wahrsager 3, 7); латинське: Fatidicus verum fatur vel figmina rerum.

5. Не ворожи, коли-с не Біг! (Кобил.)
Ворожбитів на кпини називають селяни „земними богами“ або просто „богами“.

6. Хоць ворож, не ворож, а не зробиш, бо не мож. (Наг.)
Селяни часто (а Жиди майже все) перед важнійшим ділом удають ся до ворожбита (Жиди до тзв. рабіна-чудотворця) з просьбою, щоб їм виворожив удачу. Отсею приказкою инші селяни сьміють ся над такими, що полягаючи на ворожбі беруть ся до діла, якого неможливість посторонньому чоловікови очевидна.

7. Хто много ворожит, той мало має. (Наг.)
Бо спускаючи ся на виворожене будуще занедбує теперішнє.

8. Що люде ворожат, то виворожат. (Збар.)
Бо ворожба часто виплеває з бажаня, а бажанє попихає до діла.

Ворожка. 1. Ворожка дала всїм по трошка. (Даг.) ...псам... (Наг.) ...псїм... (Уриче).
Кплять із ворожки, яка всякому стараєть ся сказати те, що йому пожадане.

2. Ворожка каже: „Будеш, чоловіче, сїм літ бідувати“. — „А потому?“ — „Потому привикнеш“. (Дид.)
Дуже мудре віщованє для чоловіка, що від ворожби надіє ся поправи своєї долї.

3. Покажи ми ворожко, де моя дорожка? (ВЛ.)
І тут під ворожкою розуміеть ся звісна комашка, пор. висше Бабруна ст. 18; Ворожиля ч. 1.

4. У ворожки хліба трошки. (Петр.)

Знач. иншим ворожить уське добро, а собі не може виворожити нічого по над те, що їй дадуть люди.

Ворон. 1. Ворон воронови ока не виклює. (Ільк.)

Між злими людьми стоїть природний, інстінктовий союз; один злий не буде шкодити другому. Пор. Wand. II (Krähe 7, 47, 63—66, 77); Adalb. Wrona 31.

2. Ворон не бє на голу кість. (Лучак.)

Образово: вороги не бють на такого чоловіка, з якого не надіють ся ніякої користи. Пор. Wand. I (Aas 7).

3. І ворон мої кости туди не занесе. (Гнідк.) Ні ворон... (Ільк.)

Таким висловом характеризують далекі, невідомі краї. Глуха ремінісценція тих часів, коли людські трупи валяли ся непоховані по полях і ворони розносили з них кости „по степах, по байраках“.

4. Той ворон краче, що жир має. (Гнідк.)

Хто ситий, богатий, той і величає ся. Пор. Adalb. Wrona 16.

Ворона. 1. Бодай му ще ворони очи довбали! (Наг.)

Проклятє. Ремінісценція тих часів, коли трупи чи то вбитих на війні, чи то повішених полишано птаству на жир.

2. Бодай над тобов ворони каркали! (Кол.)

Проклятє рівнозначне з тим, щоб ти погиб насильною смертю і щоб тебе не похоронено по христіянськи.

3. Вилетіла ворона, вилетіли дві. (Наг.)

Характеризує швидке наростане брехень та сплїток при передачі від одного чоловіка до другого. Основою приказки була анекдота, забута в тих сторонах, де я чув приказку, але захована в иньших (у Росії, пор. Русс. зав. сказки ст. 166 та в старих німецьких шванках) про те, як один чоловік бажаючи випробувати свою слизькоязику жінку, повірив їй секрет, буцім то у нього з задниці вилетіла ворона, і як ся відомість, облетївши кружок кумась, виросла до великих розмірів. Пор. Wand. (Krähe 55).

4. Влїз меже ворони, кракай як і во́ни. (Дрог.)

В яку компанію попав ся, до такої й підладжуй ся. Пор. Adalb. Wrona 1, 11.

5. Ворона вороні ока не виклює. (Кол.)

Злий злому шкоди не зробить. Пор. Ворон 1; Adalb. Wrona 31; Wand. II (Krähe 7, 47, 63—66, 77).

6. Ворона в осени гівнюх знайде тай кричить: кал, кал, кал! А в зимі знайде тай кричить: колач! колач! (Дрог.)

Так коментують ріжні окрики ворони.

7. Ворона за сім миль стерво чує. (Наг.)

Так і злого чоловіка тягне туди, де коїть ся якесь лихо.

8. Ворона і за море літала, а все чорна вертала. (Комар.)

Ледачий хоч і скілько досьвіду набереть ся, а все буде ледачим. Пор. Wand. II (Krähe 46, 72).

9. Ворона із галузи, а сокіл на галузу. (Гнідк.)

Значінє не зовсїм ясне. Мабуть треба догадувати ся, що се говорить дївка, яка спекала ся (або має надію спекати ся) поганого жениха, а дістала (або надіє ся дістати) гарного.

10. Ворона ніколи не каже: куку! лише все: кра! (Гнідк.)

Так само злий, завидливий чоловік ніколи не похвалить иньшого, не заохотить, а все згудить та зневохотить.

11. Ворона ти в рот влетит. (Дрог.)

Говорять, коли хтось позіває або забувши ся слухає чогось із роззявленим ротом. Пор. Дик. 1277.

12. Ворона хоть мала, а рот має великий. (Ільк.)

Ворона тут символізує ненаситну людську захланність.

13. Годуй ворону, а она ти потім очи видовбає. (Наг.)

Говорять про невдячного сина або годованця. Пор. Wand. II (Krähe 104, 110).

14. Для ворони нема кращих дїтий, як воронячі. (Збар.)

Понятє краси дуже зглядне; кождий судить красу по своїм смаку. Пор. Wand. II (Krähe 1, 75).

15. Дре сї як ворона. (Наг.)

Знач. кричить, докучає; пор. Adalb. Wrona 24.

16. Закракали би ворони на твою голову! (Лол.)

Проклятє: щоб тебе повісили і щоб ворони крачучи сідали на твою голову. Пор. висше 2; Wand. II (Krähe 143).

17. Злетїли сї як ворони на мою працю. (Наг.)

Ворона тут символь нажирливого, ненаситного дармоїда.

18. Їхав, мамо, ворона, і зачепив мене дишльом в губу. (Дар.)

Жалував ся роззява. „Ворона“ тут очевидно також у значіню „роззява“, неуважний чоловік.

19. Йому й ворона за соловія стане. (Кол.)

Йому байдуже, він задовольняєть ся чим будь.

20. Кракали би над тобов ворони! (Колом.)

Проклятє, пор висше ч. 2.

21. Кракала ворона, як горі летїла, а як долів летїла, то і крила опустила. (Ільк.)

Сьміють ся з чоловіка, що брав ся до дїла з великими надіями і самохвальбою, а скінчив зневохочений, зі стратою. Пор. Čelak. 89; Wand. II (Krähe 20).

22. Куди ворона, туди й фіст. (Наг.)

За одним злим чоловіком тягнуть ся його кумпани. Пор. Wand. II (Krähe 115); відмінна стилїзація, але подібне значінє Adalb. Wrona 21.

23. Летїла ворона до гори тай не кракала, а з гори летївши і крила опустит. (Сор.)

Знач. почало ся дїло без великої надії на успіх, а скінчить ся повною невдачею.

24. Мала ворона велику штуку мяса проковтне. (Петр.) ковкне. (Мінч.)

Говорять про лакому дитину, про малого а захланного чоловіка.

25. Най там над ним ворони кракают! (Наг.)

Клинуть неприсутного, пор. висше ч. 2, 20.

26. На кого ворони, на того й сороки. (Лев., Ільк.)

Говорить чоловік, на якого ворогують з ріжних боків і з ріжних причин. Пор. Wand. II (Krähe 85).

27. Не кракала ворона, як до гори летіла, не буде кракати, як з гори полетит. (Лев.) ...але буде кракала... (Ільк.)
Знач. обійшло ся діло без паради в початку, обійдеть ся і при кінці. Пор. Adalb. Wrona 14.

28. Не поможе вороні купіль, а крукови мило. (Городен.)
Які чорні були, такі й лишать ся. Так само злому не поможе навчане та просьба. Пор. Wand. II (Krähe 29, 51); Adalb. Wrona 15.

29. О, вже летьит ворони на стерво! (Наг.)
Говорять з огидливістю, коли Жиди приходять забирати добро за довг.

30. Пізнати ворону по пірю. (Ільк.)
Так само ледачого чоловіка пізнати по його поводженю. Пор. Wand. II (Krähe 13).

31. Проси в ворони сира! (Наг.)
Звісно, не дасть, бо як би мала, то би сама з'їла. Говорять про безплодне прохане у немилосерного та захланного чоловіка.

32. Рвали би вас ворони, як ви мою працю рвете! (Наг.)
Проклятє на кривдників, пор. ч. 17.

33. Стріляв ворону, трафив корову. (Снят.)
Кепкують із невлучного стрільця. Пор. Wand. II (Krähe 30, 116).

34. Така, нівроку їй, біла як ворона. (Наг.)
Кепкують із брунетки, або з брудної сорочки.

35. Тілько що вороні по фіст. (Сор.)
Scil. стілько трави, знач. голо, нема що пасти товарови.

36. У ворони комашні, як у ґосподарьи кобила здохне. (Наг.)
Лихий чоловік радує ся, коли иншому трапить ся нещастє.

37. Яка ворона в воду, така й з води. (Льв.)
Хоч і як миє ся, а все чорна. Пор. Adalb. Wrona 8.

Воронячий. 1. А шукали би ті за вороньичим криком! (Наг.)
Кляв чоловік шукаючи заблуканої коняки. Тоб то: щоб ти здохла і щоб ворони клюючи твоє стерво дали вказівку, де тебе шукати.

2. Вороньичим голоском заспівав. (Наг.)
Кепкують із такого, що має хрипливий, різкий голос.

3. Вороньичі діти годувати. (Наг.)
Робити непотрібну роботу, з якої не буде добра, хиба шкода.

4. Вороняче гнїздо в голові має. (Терноп.)
Такий нелад у його думках, говорить не до ладу, сам собі перечить.

5. На вороньичу комашню трафив. (Наг.)
Наскочив на місце, де ворони клюють стерво. Образово: війшов у хату, де бють ся та кричать.

6. Не треба й вороньичого гнїзда, такий тут гармідер. (Наг.)
Ворони годуючи молодих у гнїзді роблять великий вереск.

7. То ще вороняче горло! (Збар.)
Про крикливого або непаситного чоловіка.

8. То якесь вороняче весілє! (Збар.)
Говорять про безладний крик, вереск.

Ворота. 1. В мене ворота весь день як скрип, так скрип. (Терн.) ...не запирают сї. (Наг.)
Хвалить ся чоловік, що до нього часто люди ходять та гості вчащають.

2. Ворота запреш, людьом писки не запреш. (Луч.)
Знач. від людської обмови та сплїток чоловік нїяк не охоронить ся.

3. Де ворота скрипливі, там баби сварливі. (Цен.) ...і пси брехливі. (Чорт.)
Приказка основана мабуть на дїйсній обсервації якихось місцевих фактів.

4. Для нього мої ворота за вузкі. (Кол.)
Знач. дуже великий пан, або лише загордів.

5. Запри ворота! (Дрог.)
Кричать на такого, що стоїть з роззявленим ротом або ходить розхристаний так що видно груди, або на такого, що розкричав ся. Пор. Wand. IV (Thor 16).

6. Коби за ворота, а там най тебе пси рвут! (Збар.)
Мовить ласкавий господар випроваджуючи наприкреного гостя; буцїмто: колиб лиш із мойого обійстя ти вийшов цїлий, а там хоч пропадай.

7. Кожді ворота для бідного заперті. (Наг.)
Знач. піде йому нема доступу, нїкуди його не пускають.

8. Лежит за ворітьми до гори чобітьми. (Кол.)
Про пяницю, що заснув у рові біля своїх воріт.

9. Стоjит у воротьох в червоних чоботьох. (Наг.)
Говорять про кокетливу дївку, що любить гарно одягати ся та „сушити зуби“ до прохожих.

10. Там то му ворота не стают! (Скварн.)
Scil. раз-у-раз скриплять. Говорить про балакучого, сварливого чоловіка.

11. Ще ти будеш під ворітьми почувати, як пан пес. (Наг.)
Говорять вередливому, що нарікає на невигоду в хатї.

Ворохобити. 1. Ворохобит мя в зимі на суниці. (Цен.)
Підмовляє мене на якесь неможливе і непотрібне діло.

2. Зворохобив сї на дармицю. (Наг.)
Знач. полакомив ся і пішов кудись в надїї одержати щось за дармо.

3. Хто ся на чуже ворохобит, той на своїм не робит. (Збар.)
Надїючи ся загарбати чуже занедбує своє.

Ворсити ся. 1. Ворсит сї на мене, як Дїв на слоту. (Наг.)
Знач. бурить ся, дивить ся грізно, понуро. Діл, себ-то карпатські гори покриті лїсами перед слотою залягає густа мряка.

2. Ворсит сї на слоту. (Наг.)
Зам. хмарить ся.

Воскресити. 1. Я тобі не воскрешу хлїба, як нема. (Наг.)
Воскресити тут у значіню сотворити, видобути невідомо відки.

Воскреснути. 1. А ти відки тут воскрес? (Наг.)
Знач. відки тут узяв ся?

2. Воскрес Ісус од гроба, на всїх Жидів хороба. (Дрог.)
Передразнене звісної церковної пісні в антісемітськім дусї.

Вош. 1. А вош не боже сотворіньи? (Наг.)
Відповів чоловік, якого названо вошивим.

2. А я тут за що вуши годую? (Жабє).
Говорив Гуцул жалуючи ся на те, що його безвинно держать у арешті.

3. Богач — одних вуший не перелїчити. (Вікно).
Сьміють ся богачі з бідного, що вдає заможного.

4. Бодай так вош кашлала! (Кол.)
Scil. як се правда. Говорять завдаючи комусь брехню. Про кашлане воши див. Wand. II (Laus 66).

5. Бойкові вуши що недїлї пущіньи мают. (Наг.)
Бо він що неділї намащує волосє маслом.

6. Борони Боже від скаженої воши! (Гнїдк.)
Мале, непочесне а сердите, більше наробить сорому, як шкоди

7. Вже вуши з волосьи мотуз крутьит тай тебе в воду затьигнут. (Наг.)
Грозять дїтям, що не дають себе чесати та вніськати.

8. Вже мі далї вуши розточат у тім кременалї! (Жабє).
Жалував ся Гуцул, якого довго держали в слїдстві.

9. Вже му вуши віджили. (Луч.)
Знач. уже поправив ся, забогатів тай загордів.

10. Він із вуший не вилазит. (Наг.)
Образово, зам. із бідности та недостатку. Вош як символ бідности та клопотів також у Німців, див. Wand. II (Laus 132).

11. В нього хіба вуши мают добру пашу. (Голоб.)
Бо їдять його самого. А челядь та худоба голодують. Так кплять богачі з бідного.

12. Вош би сї до нього не причепила. (Наг.)
Знач. такий сухий, твердий та худий. Пор. Wand. II (Laus 121).

13. Вош би сї сьвјтила! То бідне сотворіньи, має чисте сумлїньи тай не втїкає. А блоха, то погана! (Снят.)
Гумористично висловлена обсервація над ріжницею темпераментів тих двох природних людських товаришів.

14. Вош би сї на нїм розщеховзла. (Наг.)
Так як ситий віл може розщеховзнути ся на леду. Знач. такий гладкий, товстий.

15. Вош бідница чьимна, не втїкає, а блиха винна, то втїкає. (Жабє).
Пор. висше ч. 13. Німець каже, що вош людська (або панська), а блоха собача, пор. Wand. II (Laus 17, 48).

16. Вош, то бідного вся худоба. (Наг.)
Кепкує сам над собою бідак. Німець каже: Läuse und Fleh äs das beste Veh, Wand. II (Laus 35).

17. Вош то така худоба, що нї злодїй не вкраде, нї на ню нїяка пошесть не зайде. (Голоб.)
Кепкували богачі з бідного чоловіка.

18. Вуши — божі баранчики. (Дрог.)
Чому саме — я не міг дізнати ся. Німець каже: Läuse und Heuschrecken sind Gottes Kriegsleut, die Bösen zu strafen, Wand. II (Laus 34).

19. Вуши го обсїли. (Наг.) ...присїли. (Наг.)
Знач. заплодили ся у нього в великім числї. Німець каже: щоб тебе воши з'їли! Wand. II (Laus 118).

20. Вуший собі баби в Бога випросили. (Наг.)
Оповідають, що колись баби не мали так богато роботи і дуже нудили ся, от одна й почала просити Бога, щоб їй дав хоч яку „шіпавочку", і Бог послав їй воши, пор. Жите і Слово II, 185; Етн. Зб. XII, 29.

21. Вуший, що хоць згортай. (Наг.)
Знач. богато, густо. Пор. Wand. II (Laus 82, 83).

22. Вушима будеш довг платити? (Наг.)
Мовив богач бідному, коли сей хотїв позичити в нього гроший.

23. Вуши мої коханії, тримайте сї кумпанії! Котра буде на краю, перевалю як свиню. (Яс. С.)
Приказував бідний чоловік бючи воши.

24. Вуши мої чорнобриві, якіж бо ви непоцтиві! Ци ви мене не знаєте, що ви мі так кусаєте! (Яс. С.)
Не то приказка, не то співанка бідолахи, якому вже надто докучала його „пасїка".

25. Вуши мої чорнописк, маю я вас зо три миски: на голові гнїздо звили, через плечі стежку вбили тай гуляют як кобили. (Снят.)
Так насьміхають ся з вошивого чоловіка.

26. Вуши, то така дичина, що що забєш, то гет вержеш, а що не забєш, то до дому несеш. (Дид.)
На сю тему є й оповідане, широко розповсюджене у ріжних народів. Пор. Wand. II (Laus 72).

27. Вуши як біб. (Наг.) ...як бабруни. (Наг.)
Таких порівнань можна би набрати й більше.

28. Держит ся, як вош кожуха. (Гнїдк.)
Знач. держить ся міцно, тяжко його вигнати, як вош із кожуха. Німець каже: як вош залїзе в кожух, то вже її тяжко видобути, пор. Wand, II (Laus 65).

29. Дує сї як вош на морозї. (Наг.)
Кплять із глупо-гордого та нїкчемного чоловіка.

30. Залїз як вош у кожух. (Голоб.)
Знач. нїяк його видобути, вигнати відтам, пор. висше ч. 28.

31. І вош на щось Пан Біг сотворив. (Наг.)
Міркуваня селян про те, яку що цїль має в природї, дуже часто зупиняють ся на питаню, яку цїль мають воши; звичайна відповідь на се питанє не йде далї сеї неозначеної поговірки.

32. Лишьий вуши на недїлю! (Наг.)
Недїля, особливо лїтом у робучу пору, одинокий у тижнї день для роблення туалєти, чесаня і т. и. В будний день нїколи.

33. Лїпше свої вуши бити, як чужі гроші рахувати. (Наг.)

Говорять про прикрости касієрства та обрахунків. Пор. висше Болїти 1, 2; Нос 340.

34. Най ся тебе твої воши держат! (Цен.)

Знач. жий собі в бруді та нехарстві або в бідности, scil. коли не хочеш слухати доброї ради.

35. Не досить, що мі вуши кусають, а ще й гниди. (Сор.)

Говорить чоловік, якого крім старих, поважних людий чіпають, напастують недолїтки або якісь нікчемні люди. Пор. Wand. II (Laus 73).

36. Нудит як вош. (Кол.)

Про нестерпного, влїзливого чоловіка.

37. Об'їли би тобі вуши голов, а міль хорбаку! (Грин.)

Проклятє: щоб ти звів ся нїнащо, на дїдовода.

38. Підеш вуши годувати. (Наг.)

Знач. зійдеш на біду, підеш до вязниці. Пор. висше ч. 2.

39. Причепив сї як вош до кожуха. (Наг.)

Про невідступного напасника або підлизайка. Пор. висше ч. 28.

40. Там то вушом жїтьи! (Наг.)

Жартують побачивши пелехатого чоловіка. Пор. Wand. II (Laus 90).

41. То така вош, що лиш би на єден нохоть посадити, а другим придавити. (Наг.)

Говорять про невеликого ростом, а при тім сварливого, зачіпливого чоловіка.

42. У нього вуший, як карамхи. (Наг.)

Знач. дуже богато.

43. Що вош, то і гнида, все одна огида. (Коб.)

Про нікчемних, напасливих людий, що пристають до чоловіка, хоч він бридить ся ними.

44. Що робить вош, коли сї сказить? Викотить сї христянинови на ковнїр у церкві. (Кобил.)

Знач. завдасть чоловікови сорому як раз там, де повинен виглядати як найпоказнїйше.

45. Що там вуший! що звізд на небі. (Яс. С.)

Сьміють ся богачі з бідного, що хоче класти себе в один ряд з ними.

46. Як би не вуши, то би сї чоловік нїколи не чесав. (Наг.)

Значить, є таки з них деякий пожиток, особливо для нехарних та лїнивих людий.

Вояк. 1. Вояк, до бульби го відобрали. (Наг.)

Насьміх над нездарою-парубком, калїкою або малорослим, пор. Бульба 1 (стор. 129).

2. Добрий вояк і горшка чиру не бојит сї. (Наг.)

Вояк тут насьмішливо: такий, що вміє добре воювати ложкою

3. Пане вояк, карабін вам украли! (Льв.)

Насьміх над роззявою-вояком.

4. Такий вояк, як кождий Поляк. (Наг.)

Іронїчно про чваньковитого а не дуже то відважного чоловіка, що шукає собі зачіпки надїючи ся на трусливість противника, але бачучи опір уступає.

Воячка. 1. Ци на воячку, пане Полячку? (Яс. С.)

Поговірка селян із 1846 р., що особливо тоді творили селянські варти і ловили дїйсних і мнимих бунтівників.

Воювати. 1. Воює ним дїдько по всїх кутах. (Наг.)

Говорять про збиточного, непосидючого хлопця.

2. Добре воювати, коли мир готовий. (Гнїдк.)

Насьміх над чваньком, що хвалить ся в часї спокою своїми военними дїлами. Пор. Wand. II (Kriegen 5).

3. Доти воюєш, доки щось не звоюєш. (Наг.)

Осторога непосидющому; „звоюєш" тут знач. зробиш якусь шкоду собі або кому иншому. Пор. Wand. II (Kriegen 20).

4. Хто чим воює, від того й гине. (Наг.)

Варіянт звісного євангельського: хто мечем воює, від меча гине. Пор. Adalb. Wojować 1.

5. Який з тебе дїдько воює! (Наг.)

Кричать на збиточного, непосидючого, мов би припускаючи, що се не він сам робить, а якийсь демон, що сидить у ньому і кермує його вчинками.

Впадати. 1. Впадайте на Бога! (Дрог.)

Зам. тямте божу заповідь, згадайте про Бога, змилуйте ся — звичайна формула жебрацької просьби, пор. далї під Дати.

2. То менї не впадає. (Богородч.)

Се менї не на руку, до сього невідповідна пора.

Впасти. 1. А впав би-с сїм раз на єднім місци! (Дрог.)

Проклятє, коли хтось грозить другому, що „впадеш іще в мої руки".

2. А впав бис у безодню, аби за тобов заклекотїло! (Наг.)

Проклятє; слуга посланий за пильним дїлом запізнив ся і звиняв ся тим, що біжучи впав із кладки і потовк ся; господар видно не вірив сьому і відповів отсим проклятєм.

3. А впала би на тебе кавза! (Наг.)

Знач. щоб ти зазнав якоїсь лихої пригоди.

4. А впало би на тебе тьижке нещістьи! (Наг.)

Нещастє уявлене як якийсь тягар, що паде на чоловіка і пригнїтає його.

5. Ану впадь, ци буде мене болїти! (Наг.)

Сьміють ся над необережним, що впав або пошпотав ся.

6. Бода-с уже впав тай не встав! (Наг.)

Кляла жінка ведучи до дому пяного чоловіка, що раз-у-раз падав.

7. Борзо впав, ще борше встав. (Наг.)

Потїшають жартуючи такого, що впав.

8. Впав меже них як вихор. (Наг.)

Знач. розбив, розігнав, перелякав їх своєю появою.

9. Впав меже них, як заяць меже пси. (Наг.)

Попав ся між ворогів, між захланних та здирливих людий.

10. Впав му в ноги. (Наг.)

Зам. упав йому до ніг, цїлує його ноги.

11. Впав на гладкій дорозї. (Наг.)

Знач. без видимої причини.

12. Впав на добру гадку. (Наг.)
Зам. прийшла йому добра думка до голови.
13. Впав сми в нех. (Жабє).
Знач. я попав у занедбанє, в поневірку у людий чи то в своїй хаті.
14. Впав у злість. (Наг.) ...у лютість. (Ком.)
Знач. розлютив ся.
15. Впав у самий вар. (Кол.) ...у сам клекіт. (Наг.)
Знач. у найгірше лихо, в найтяжше положенє.
16. Впав у тьижку недугу. (Наг.)
Зам. тяжко занедужав.
17. Впав як голий у кропиву. (Наг.) ...у терньи. (Наг.)
Попав ся між вороги, в прикрі обставини.
18. Впав як камінь у воду. (Наг.)
Знач. пропав безслїдно. Пор. висше Вода 127.
19. Впав як кіт на рівні ноги. (Наг.)
Знач. лиха пригода не зломала, не вшкодила його. Пор. Wand. II (Fallen 76).
20. Впав як котьи в борщ. (Наг.)
Попав ся туди, де його зовсїм не треба було.
21. Впав як муха в окріп. (Наг.)
Попав у велику біду, в нагле нещастє. Пор. Adalb. Wpaść; Wand. II (Fallen 74).
22. Впав як сливка в г– о. (Наг.) ...в тепле... (Льв.)
Попав ся в несподївану халепу, дістав ся в лиху компанїю.
23. Впав як сніп. (Наг.) .. як галушка... (Наг.) ...як глина. (Наг.)
Знач. безсильно, без опору.
24. Впадеш ти ще в мої руки. (Наг.)
Знач. буду ще я мати власть над тобою, потребувати мені моєї помочи, а я не дам.
25. Впало ми сї, як заяць у вершку. (Кол.)
Трапив ся несподїваний зиск. Натяк на звісну анекдоту, пор. Етн. Зб. VI.
26. Впало му сї на горіхи! (Наг.)
Знач. дістав прочуханку або лайку.
27. Впало на мене, як цегла на голову. (Кол.)
Трапило ся менї несподїване лихо.
28. Дай Боже впасти і щасливо встати! (Топільн.)
Без упадку, без гріха чоловік не проживе, та по кождім упадку важно те, щоб назад устати та поправити ся.
29. Де впав, там спав. (Кол.)
Про втомленого, пяного.
30. Кому сї що впаде. (Голоб.)
Знач. кому яке щастє.
31. Легко впасти, але тьижко встати. (Наг.)
Образово: легко позбути ся маєтку, доброї слави, але тяжко доробити ся. Пор. Wand. II (Fallen 18).
32. Лекше впасти, як устати. (Збар.)

Думка та сама що в попереднїм. Пор. Wand. II (Fallen 24).
33. Не штука впасти, а штука встати. (Наг.)
Говорив чоловік, що збіднївши не з власної вини з тяжким трудом доробляв ся давнього добробуту. У Німцїв: не штука впасти, але штука зручно впасти, Wand. II (Fallen 21).
34. Ой-ой, ой, був бим упав! (Наг.)
Крикнув сліпий упавши з кладки. Жартують, коли хто по невчасі жалуєть ся на лиху пригоду, якої не вберіг ся в пору. У Нім. Ich wäre bald gefallen, sagte der Hans, da lag er auf der Nase, Wand. II (Fallen 35).
35. Оттут лише впадь тай охай! (Цен.)
Знач. нема нїякої ради, положенє розпучливе.
36. Раз упав, три рази встав. (Топіль.)
Сьміють ся з пяного, що впавши на землю даремно силкуєть ся встати.
37. Сам собі впаду, сам собі встану. (Наг.)
Говорив пяний, коли його остерігали, аби не йшов на вулицю, бо може впасти.
38. Та ти не впав, але скочив. (Наг.)
Потїшають дитину, що впала і починає плакати.
39. Хоць що-то́ ми сї впало. (Наг.)
Знач. хоч троха дещо скористав.
40. Хто впав, того підійми. (Кол.)
Знач. поратуй чоловіка в пригодї.
41. Хто впав, той пропав. (Наг.)
Scil. у війнї, в битві.
42. Хто впав, той ще може встати. (Дрог.)
Знач. хто провинив ся, може ще поправити ся.
43. Хто впаде, той певно не полетит до неба, лише до землї. (Наг.)
Жартують із такого, що падучи кричить зо страху. Пор. Wand. II (Fallen 38).
44. Хто нинї впав, завтра може встати. (Кол.)
Хто раз прогрішив ся, того не треба ще вважати пропащим. Пор. Wand. II (Fallen 42).
45. Ще не впав, а вже йойкає. (Наг.)
Говорять про песіміста, що нарікає, хоч не зазнав іще нещастя.
43. Що впало, то пропало. (Наг.)
Знач. що не могло остояти ся. Пор. Adalb. Padać 1.
44. Як впадеш, то пошкробай сї в тото місце. (Наг.)
Насьміх над дитиною, що часто паде. Німець каже: то не забудь устати, Wand. II (Fallen 32).
45. Як сї кому впаде. (Наг.)
Як трапить ся, як чиє щастє. Пор. висше ч. 30; Wand. II (Fallen 63).

Впекти. 1. А то му сї впекло! (Наг.)
Знач. пощастило йому, минуло його лихо.
2. Впік мі тим словом, не треба й огню. (Наг.)
Знач. дошкулив, образив.

Вплїсити ся. 1. Вплїсив сї як кліщ під пахов. (Наг.)

Всадив ся, вкорінив ся, здобув собі міцне становище.

Впертий. 1. Впертий як Русин. (Льв.)

Так характеризують Поляки тугу вдачу і твердий характер Русина.

2. Впертий як цап. (Самб.)

Цапи і кози своєю впертістю та неслухняністю доводять пастухів до одчаю.

Вперти ся. 1. Впер сї, анї руш. (Наг.)

Не поступить кроком, не дасть переконати себе.

2. Впер сї як вів рогами. (Наг.)

Взяв собі щось до голови, хоче поставити на своїм.

3. Впри сї тай не їдж. (Наг.)

Жартують із упертого, що завзято обстоює при якійсь дрібници.

4. Як ся впре, то го й пара волів з місця не рушит. (Кол.)

Говорять про впертого чоловіка, тугого на всякі докази.

Впертість. 1. На впертість нема ліку. (Дрог.)

Впертість жартливо уважають якоюсь хоробою.

Впилити. 1. Впилив мі як гадина. (Наг.) ...як оса. (Наг.) ...як пес. (Наг.)

Дословно: вкусив, — образово: докучив, зробив прикрість.

Впирати. 1. Впирає в мене, як в Жида хоробу. (Льв.)

Вмовляє, переконує мене, що я зробив щось таке, про що я не знаю.

Вписати. 1. А вписав би ті дїдько меже свої слуги! (Наг.)

Так кляв чоловік писаря.

Впити ся. 1. А бодай ви сї впили! (Наг.)

Жартливе прокляте. в роді того: а бодай вам добро було, або под.

2. Бігме впю сї на твоїм весїлю! (Наг.)

Говорить старший чоловік парубкови або дївцї, коли вони зробили йому якусь невеличку прислугу, подали огню до люльки або води.

3. Впив сї від єдної порції. (Наг.)

Говорять про чоловіка „слабого на голову", що не може витримати алькоголю, але також про такого, що подає ся під найменшим лихом.

4. Впив сї як свиня. (Дрог.) ...як штік. (Наг.)

„Штік" мб. із нїм. Stock, яке в злуцї з иньшими словами значить: дуже, прим. stockfinster — дуже темно, stockdumm — дуже дурний і т. п.

5. Впив ся в нього як пявка. (Терн.)

Знач. причепив ся і ссе, висискує його.

6. Впий сї, а розум май! (Наг.)

На жаль звичайно буває се неможливо.

7. Єднов не впєш сї. (Наг.)

Одною чаркою. Приговорюють, коли хто не хоче пити другої чарки горілки.

8. Нї впив, нї в'їв, нї красно входив. (Наг.)

Знач. змарнував свій вік, не зазнав нїякого добра.

9. Ой, впилам сї, паноньку, але хіба своїми сльозами. (Наг.)

Відповіла баба пану, який сказав їй: „Ти, бабо, впила ся".

10. Хоть бим мав ся впити нинї: многа літа ґосподинї! (Санок.)

Приговорює гість випиваючи на здоровле господинї.

11. Ци то мінї много треба, аби сї впити? (Наг.)

Знач. я не богато випю і впю ся.

12. Як сї впє, то чистий варіят. (Наг.)

Говорять про такого, що впивши ся „дуріє", хапає ся до бійки.

Впросити ся. 1. Впросив сї в комірне. (Наг.)

Випросив у господаря, що той пустив його до себе в хату жити.

Впрягти. 1. Впрьигли чоловіка, як вола в ярмо. (Наг.)

Говорив наймит нанявши ся до служби.

2. Коли впрьигати, то не льигати. (Наг.)

Знач. коли пора брати ся до дїла, тодї не пора на спочинок.

3. Менї колй-тóгди впрягти ся, як тому волови. (Кос.)

Знач. швидше чи пізнїйше треба взяти ся до важкої працї або до якогось иньшого обовязку.

Впустити. 1. Впустив вовка до стайнї. (Наг.)

Дав здирцеви, кривдникови власть над слабшими. Пор. Вовк. 44.

2. Впустив му кирвú. (Наг.)

Знач. набив до крови, але образово також: обдер, обциганив, звів на нїнащо.

3. Що впустиш, того не підоймеш. (Кол.)

Пропустиш нагоду до якогось дїла, то вже її не вернеш.

Впутати ся. 1. Впутав сї в погану справу. (Наг.)

Вмішав ся, встряв.

Враждувати. 1. Враждує на мене, як бим му вітцьи забив. (Наг.)

Глухий відгомін тих часів, коли вбійство близького родича тягло за собою обовязок кровавої пімсти. (Врáжда декуди, прим. у Чехів, і значить забійство).

Вражий. 1. Вража мати ті там знає. (Наг.)

Знач. нечиста, погана сила. Пор. пісню: Вража його мати знає, на що він гадає.

2. Іди до вражої маттери! (Наг.)

Сердито зам. іди до біса.

Врач. 1. Врачу, ізціли ся сам! (Гнїдк.)

Відправа таким, що иньших картають, а самі грішні тими самими хибами. Пор. лат. Medice cura te ipsum; Wahl. I, 153; II, 29; Wand. I (Arzt 1). Узято з Притч Соломонових XVIII, 20, пор. єванг. Луки IV, 23.

Вректи. 1. Коби не вречи! (Наг.)

Приговорюють описуючи щось гарне, миле, здорове, нпр. дитину або худобину.

Время. 1. Время ослячим ступом іде, і нїхто го не дожене. (Гнїдк.)

Приказка мб. книжного походженя, пор. Горацієве: Fugit, ach fugit irreparabile tempus.

Вритний. 1. Вритний як свиня. (Богородч.)

Впертий, що все в однім місцї, в однім дїлї робить шкоду, докучає.

Врізати. 1. Вжем два рази врізував, тай ще коротке. (Наг.)

Кепкують із нетямучого майстра, що робить незручно і не може потрафити на добру міру.

2. Врізав му в морду. (Льв.)

Вдарив по лицї.

3. Врізав му по макоїдах. (Дрог.)
Ударив у рот, у лице.

Врода. 1. Врода як у Ірода. (Збар.)
Знач. поганий, каліка.

2. Не диви ся на вроду, але на природу. (Залїсє).
Знач. не уважай на гарну поверхованість, але на вдачу, характер та виховане.

3. Не питай за вроду, але за пригоду. (Берез.)
Не питай, відки я родом, але поратуй у лихій пригоді.

4. Яка врода, такий смак. (Наг.)
Хто гарний на вроду, той звичайно й любить гарно вдягати ся, смачно попоїсти.

5. Я собі своєї вроди не віскакав. (Жабє).
Знач. я тому не винен, що невродливий.

Вродити ся. 1. Вроди ся — вдай ся, а ні, то скапарай ся. (Орел.)
Знач. уродивши ся чоловік або нехай буде щасливий, а коли нї, то краще нехай заздалегідь умре.

2. Вроди сї та вдай сї. (Тисьм.)
Знач. уроди ся в щасливу годину.

3. Вродит сї, де го не посїєш. (Наг.)
Говорять про злого, напасного чоловіка.

4. І ти сї тутка вродив? (Наг.)
Знач. і ти сюди прийшов? При якімось збіговищу.

5. Ледво сї вродит, а вже верховодит. (Наг.)
Говорять про малу дитину, якій треба услугувати та догаджати, аби не кричала.

6. Лїпше сї не вродити, як весь вік бідити. (Наг.)
Нарікає бідний чоловік, наслїдуючи біблїйного Іова. Пор. Wand. I (Geboren 21).

7. Най ся перше вродит, а тогди закличемо попа тай охрестимо. (Бібр.)
Уговкують таких, що сперечають ся за назву якоїсь ще не доконаної річи.

8. На що-сь ся вродив? — На біду. (Доброс.)
Оповідають, що таку відповідь дав якийсь парубок сьвященникови на катехізації.

9. Раз ми ся вродили і раз вмирати будеме. (Тих.)
Знач. нема чого боятн ся, нїщо по над те не може нам трапити ся. Пор. Adalb. Urodzić się 4.

10. Уроди ся щасна, а не красна. (Тисьм.)
Щастє важнїйше в житю, нїж краса, і часто не йде з нею в парі.

11. Ще сї не вродило, а ти вже хрестиш. (Цен.)
Ще річ не готова, дїло не зроблене, а ти вже прикладаєш назву до його наслїдків. Пор. Adalb. Urodzić się 3, 9. У Нїмців: Ще не вродила ся, а ти вже замуж віддаєш, Wand. I (Geboren 37).

12. Ще сї не вродит, а вже по людьох ходит. (Наг.)
Знач. ще дїло не зроблене, а вже про нього вість чи сплїтка пішла по людях.

13. Ще ся той не вродив, аби всїм догодив. (Петр.)
Всїм людям, добрим і злим догодити неможливо. Пор. Wand. I (Geboren 6, 8).

14. Що ся вродило, то і вмерти мусит. (Терн.)
Потїшають тих, що плачуть по смерти якогось близького покійника. Пор. Wand. I (Geboren 25, 26).

15. Яке сї вродило, таке й згине. (Наг.)
Говорять про злого, нелюбого, збиточного чоловіка. Пор. Wand. I (Geboren 1).

16. Який-єс ся вродив бідний, такий бідний згинеш. (Рогат.)
Нарікає бідний чоловік не бачучи виходу зі своєї бідности.

Врожай. 1. Не вважай на врожай, сїй жито, хлїб буде. (Цен.)
Властиво: не вважай на те, який урожай ворожать.

Вроки. 1. Змеч ле мі врокы девятеракы. (Лос.) ВЛ.
Просить селянка ворожки.

2. На пса вроки! (Наг.)
Примовляють оповідаючи про щось гарне та здорове, напр. про малу дитину, аби не наврочити. Віруванє, що похвала приваблює до хваленого предмету злих, шкідливих демонів, пор. ZDMG XXXI, ст.

Всадити. 1. Всадив му кольку під бік. (Наг.)
Зробив якусь пакість.

2. Всадив сї з ходаками. (Наг.)
Влїз без церемонїї в якесь товариство, вмішав ся не в своє дїло.

3. Всадила ми сї якась мара в груди. (Наг.)
Знач. щось болить у грудях.

4. Всадили го до Іванової хати. (Наг.)
Посадили до вязницї.

5. Де го всади, там сї прийме. (Наг.)
Говорять про потульного, сумирного чоловіка, що в усякім становищі вміє дати собі раду.

6. Як ти всаджу, то не бій сї. (Наг.)
Погроза: набю, напакощу.

Всипати. 1. Всипав му, що сї влїзло. (Наг.)
Знач. набив що мав сили.

2. Всипали му як бобу. (Наг.)
Набили, звич. канчуками або палицями.

3. Всиплю ти, аж буде с—ка огню давати. (Наг.)
Набю здорово. Пор. Zátur. XVI, 166.

4. Хто перший всипле, той перше змеле. (Наг.)
Хто швидше розпочав якесь дїло, той швидше й скінчить. Пор. Wahl. II, 42; Wand. I (Aufschütten 1).

Всї. 1. Ану всї за мнов, а я за вами! (Наг.)
Сьміють ся з такого, що удає сьмільчака, а в небезпецї ховає ся за иньших.

2. Всї за єдного, єден за всїх. (Наг.)
Звичайна формула найширшої солїдарности.

3. Всїма́ на нього. (Лол.)
Знач. усї в хатї на нього ворогують.

4. Всїм баки сьвітит. (Наг.)
До всїх піддобрює ся, підлещує ся.

5. Всїм вам велике нас... матери. (Льв.)
Вислов погорди та легковаженя до компанії.

6. Всїм вам сї не дам. (Наг.)
Знач. не переможете мене чи то силою, чи богацтвом, чи розумом.

7. Всїм до мене засї. (Наг.)
Не сьмійте мішати ся в мої діла.

8. Всї ми в нашого Пана Бога дурні. (Льв.)
Уговкують хвалька, що чинить себе дуже мудрим супроти инших.

9. Всї ми грішні в Пана Бога. (Наг.)
Знач. нїчим одному перед другим гордити ся. Пор. Wand. I (Alle 9).

10. Всїм нам єден конець буде. (Наг.)
Підемо в землю гнити. Пор. Wand. I (Alles 18).

11. Всїм нам єдна дорога. (Наг.)
Знач. усї помремо.

12. Всїм не догодиш. (Наг.)
Пор. висше: Вродити ся ч.; Wand. I (Alle 7, 8).

13. Всї на мене бий-забий. (Наг.)
Знач. ворогують.

14. Всї-смо в Бога рівні. (Наг.)
Говорять, коли хтось зазадто величає ся або дає иншим пізнати свою висшість. Пор. висше ч. 8, 9.

15. Всї-смо си братї. (Наг.)
NB. по божому закону; людські закони і встанови часто показують зовсїм не те.

16. Всї там підемо. (Наг.)
Знач. у могилу. Говорять при похоронї. Пор. Wand. I (Alle 10).

17. Всїх вас сї не бою. (Наг.)
Ви не страшні для мене, не переможете мене. Пор. висше ч. 6.

18. Всїх за ніс водит. (Дрог.)
Знач. дурить, туманить.

19. Всїх нас єдно чекає. (Кол.)
Scil. смерть, пор. висше ч. 10, 11, 16.

20. Всїх нас Пан Біг на щось держит. (Наг.)
Знач. не слїд помітувати ся нїким.

21. Всїх не перепреш. (Наг.)
Не переконаєш, не переможеш.

22. Всїх нї за що має. (Наг.) ...за нїц... (Дрог.)
Маловажить, погорджує.

23. Всїх сї раджу, а свій розум маю. (Наг.)
Говорить чоловік, як кажуть, собі на умі, що вислухуючи чужих рад не покидає си своєї власної постанови.

24. Всїх сї радь, а своє роби. (Наг.)
Себ то, вислухуючи чужих рад не давай себе збити ними з пантелику.

25. Всїх собі спротивив. (Наг.)
Підняв проти себе своїм поступуванєм.

26. За всїх і за вся. (Наг.)
Scil. говоримо, згадуємо. Фраза взята з лїтургійної формули для означеня широкого обсягу тем розмови, alles Mögliche.

27. Зі всїми добрий, собі лихий. (Наг.)
Знач. безхарактерний, хоча запобігає у всїх ласки. але нї в кого не має пошани.

28. І нам то всїм буде. (Наг.)
Знач. помремо. Говорять почувши про смерть когось знайомого.

29. Коли всї злі, то й ти не лїпший. (Наг.)
Говорять клеветникови, що на всїх виговорює поза очи та осуджує їх.

30. Коли всїм, то й псїм. (Лютов.)
Хто з усїми хоче бути добрий, той буває добрий і в негідними та підлими.

31. На всїх вас єден фрас! (Лол.)
Гумористичне прокляте, якого початок узятий із лїтургійної формули. Фрас — frasunek, турбота, нещасте.

32. На всїх не пастарчиш. (Наг.)
Scil. роботи, поживи.

33. Най вас тут усїх грім трісне! (Наг.)
Звичайне прокляте.

34. Най всї гинут, аби він мав. (Наг.)
Говорять з докором про самолюба.

35. Нам уже всїма́ лиш торби брати та на ви́проси йти. (Лол.)
Так ми збіднїли.

36. Не на всїх єдна мьира. (Наг.)
Одного в сьвітї цїнять та поважають більше, другого менше.

37. При всїх і єдному буде. (Наг.)
При більшій громадї й ще один помістить ся.

38. При всїх набрав. (Наг.)
Еліптично: набрав ся сорому або дістав буки при всїй громадї.

39. При всїх ти встиду наробю. (Наг.)
Знач. прилюдно осоромлю тебе.

40. При всїх тї виганьбю як пса. (Наг.)
Нечесть зроблена комусь прилюдно далеко гірше доймає, як у штири очи.

41. Про всїх байдуже, аби мінї було. (Наг.)
Звичайний прінціп егоїста. Пор. висше ч. 34.

42. Тим ми всї грішні. (Кол.)
Се така похибка, слабість, що спільна всїм людям, знач. нема підстави карати за неї одного.

43. То всїх обходит, не мене єдного. (Наг.)
Знач. справа спільна, громадська.

44. У всїх добрий, то не добре. (Кол.)
Знач. чоловік облесний та дволичний.

45. Хто всїм годит, нїкому не догодит. (Збар.)

Швидко опинить ся серед суперечних інтересів і змагань. Пор. Wand. I (Alle 4, 5).

46. Що всїм до мене? Ци мене всї зробили? (Наг.)
Обороняє ся егоїст проти авторітету загалу.

47. Що всїм, то й мінї. (Наг.)
Заява солїдарности і готовости приймати однакову долю з громадою.

Вскочити. 1. Вскочив по колїна. (Наг.)
Вбрав ся в якийсь клопіт, нажив біди.

2. Вскочив у саму патоку. (Наг.)
Іронїчно: устряв у дуже прикре дїло, наскочив на неприємну сцену.

3. Вскочив як пес у сливки. (Дрог.)
Попав ся в мало для нього відповідне окружене.

4. Вскочив, як у клїтку. (Кос.)
Знач. дістав ся в таку компанїю, що обмежила його волю.

Всохнути. 1. А всхла би му рука! (Наг.)
Клинуть злодїя, або поганого сина, що бє батька.

2. Всохло як перець. (Наг.)
Говорять про сїно, дерево і т. и.

3. Всох на нни. (Наг.)
Говорять про чоловіка, якого всушила грижа або хороба.

Вставанє. 1. Гірке моє вставанє! (Наг.)
Зам. прикро або тяжко менї вставати.

2. Раннє вставанє, вчаснє снїданє. (Кол.)
Зам. хто рано встане, той вчасно снїдає.

3. Ране вставаньи, але пізне обуваньи. (Наг.)
Докоряють такому, що вставши рано до роботи довго обуває ся в постоли.

4. Що втрачу на вставаню, то си надоложу бодай на обуваню. (Наг.)
Говорить лїнивий, якого рано збудили до роботи.

Вставати. 1. Вставай, гнилице, бо сї в тобі г – о запече. (Наг.)
Корнять лїнивого неробу.

2. Вставай, не лежи, хапай ложку тай держи! (Кол.)
Упімнене до такого, що спить довго, коли инші вже снїдають.

3. Вставайте, мерцї, заглядайте в горцї. (Лол.)
Жартливо будять рано сонних, мовляв: пора снїдати. В Дрогобичі по польськи: Wstawajcie, umarli, możebyście co żarli. У Adalb. анї у Brzoz. сеї приказки нема.

4. Встає з курми, а льигає з свиньми. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що рано працює запопадно, а вечером любить упити ся.

5. Встаючи й льигаючи Богу дьикуймо. (Наг.)
Знач. рано й вечір, непрестанно.

6. Хто встає в рана, вийде на пана. (Войткова).
Загально розширена похвала раннього вставаня, запопадливости в працї. Пор. Wand. III (Morgenstunde 1—7).

Вставити. 1. Вставив му окуляри. (Наг.)
Знач. попідбивав очи.

2. Встав го си в рамцї! (Наг.)
Говорять матери або батькови про лїниву, розпещену дитину, що не бере ся нї до якої роботи, не слухає упімнень.

3. Встав сї за мнов до Пана Бога! (Наг.)
Жартливо говорить такий, що лишаєть ся дома, до такого, що йде до церкви.

Встати. 1. А встав бис до гори ногами! (Наг.)
Корнять лїнивого або заспаного.

2. „А встань но, Мошку!“ — „Нї, не встану“. — „Ей, чень дасть Бог, що встанеш“. — „Ей, чень дасть Бог, що не встану“. (Наг.)
Жартлива передача розмови селянина, що будив у ночи заспаного Жида.

3. Бода-с не встав відтам, де сї положиш! (Наг.)
Проклятє: щоб ти вмер нагло ще сеї ночи підчас сну. Нагла смерть, а особливо в часї сну, вважаєть ся особливим і страшним божим допустом, бо чоловік умирає без сповіди.

4. Встав єм лиш такий як тїнь. (Наг.) .. як створ. (Наг.)
Говорить хорий, обезсилений чоловік після слабости.

5. Встав, ледво сї в нїм пара держит. (Наг.)
Ледво живий після побитя або тяжкої недуги.

6. Встав му як друк. (Наг.)
Говорять про мужеський член.

7. Встав, оперезав ся — зовсїм зібрав ся. (Ільк.) ...тай зовсїм. (Дрог.)
Кепкують із такого, що має мало одежі, так що й одягти ся йому не довго.

8. Встав разом з курми. (Наг.)
Знач. досьвіта, коли ще кури почали піяти.

9. Вставши рано промий чоло, ци не дасть Пан Біг чого. (Наг.)
Знач. чи не дадуть де чого поснїдати.

10. Встав як кіт заспаний. (Наг.)
Про такого, що схопить ся з просоня та не тямить іще, що з ним дїє ся.

11. Встав як оборожина. (Наг.)
Підняв ся в гору високий а тонкий.

12. Встало би ти волосьи на голові! (Наг.)
Клинуть такого, що не хоче встати: щоб ти наїв ся страху!

13. Встань рано, досьвіта поїдемо. (Орт.)
Жартлива диспозиція, бож рано значить пізнїйше, ніж досьвіта.

14. Встань рано, їдж мало, роби як кляч, то будеш богач. (Цен.)
Говорять іронїчно про богацьке житє.

15. Встань тай сьидь собі. (Наг.)
Докоряють лїнивому, що вставши сидить і не бере ся нї до якої роботи.

16. Встань тай почухай сї. (Наг.)
Говорить чоловік, що вставши рано зараз знаходить предмет для гризоти, прим. що в хатї нема хлїба.

17. Не встане так голодному, як ситому. (Цен.)
Голодний не має часу анї сили думати про такі роскоші, про які думає ситий.

18. Не жьиль і встати, як зараз дают снїдати. (Наг.)
Говорять гостї, що ночували в гостинї і яких рано будять до готового снїданя.

19. Так як бим з гробу встав. (Наг.)
Говорить чоловік, що перебув тяжку недугу, з якої не надіяв ся вийти.
20. Треба встати, погадати, що би дітьом їсти дати. (Наг.)
Говорив бідний, а многодітний господар.
21. Ще не встав, а вже їсти кричит. (Наг.)
Говорять про ліниву, вередливу дитину.

Встигнути. 1. Не встиг єм сї обернути. (Наг.) ...обіздріти. (Наг.)
Scil. аж уже се й те стало ся. Характеризують наглий, несподіваний прихід якоїсь події.

Встояти ся. 1. І встояти сї на ногах не можу. (Наг.)
Говорить хорий, слабосилий чоловік.
2. Не встоjит сі вода на броду́. (Наг.)
Бо там раз-у-раз біжить.
3. Не встоjит сї перед ним нїщо. (Наг.)
Знач. усе він знайде, порушить, попсує, вкраде.

Вступити ся. 1. Вступи ми ся з очий! (Богородч.)
Еліптично зам. з перед очий, іди геть від мене.
2. Вступи сї, най тї па очи не виджу! (Наг.) .. аби тї мої очи не виділи! (Наг.)
Знач. забирай ся, тїкай геть.
3. Вступи ти мінї раз, то я тобі два рази вступлю. (Ком.)
Говорить гордяк, що вдає з себе податливого, а все таки жадає, аби иньший насамперед подав ся перед ним.
4. Вступіт, загостїт, на нас памятайте, нас не забувайте, тай не заваджайте. (Балиг.)
Жартливі запросини до гостий, щоб зайшли в хату та не довго гостили ся.
5. Коби то в нього такий дух вступив! (Наг.)
Говорять про злого, сердитого чоловіка: коби він у данім випадку був добрий, слухняний.
6. Не вступит му анї на крок. (Наг.)
Образово: сварить ся і не змовчить, не дасть випередити себе.
7. Хто не вступит, той не продасть і не купит. (Ком.)
Продаж і купівля полягають на обопільних уступках купця і продавця.
8. Що вступит, то влупит. (Наг.)
Говорять про забіяку або деруна.
9. Щось в нього вступило. (Наг.)
Якийсь демон опанував його; переносно: надумав ся, повзяв іншу постанову, ніж мав уперед.
10. Як не вступиш, то не продаш і не купиш. (Ком.)
Пор. висше ч. 7.

Всьо. 1. Або всьо, або нїчого. (Кол.)
Характеризують безтямно завзятого та гордого чоловіка. Пор. лат. Aut Caesar, aut nihil; Wand. I (Alles 21).
2. Бодай єс ся всього збув! (Кол.)

Клинуть, коли хтось не хоче уступити якоїсь невеликої річи, scil. щоб ти всьо стратив.
3. Вже по всьому. (Наг.).
Знач. скінчило ся якесь діло. „Вже по всьому в церкві“ — скінчила ся служба божа.
4. Всїм би сї рад сам удавити. (Наг.)
Мова про захланного, що рад би все загарбати в свої руки.
5. Всїм єсмо контетні. (Наг.)
Говорять гості встаючи з за стола.
6. Всїм сї з тобов поділю, лиш жінков сї не поділю. (Наг.)
Говорить приятель до приятеля.
7. Всьо байка. (Наг.)
Знач усьо пусте, маловажне. Пор. Wand. I (Alles 8).
8. Всьо би якось пішло. (Наг.)
Scil. як би не було якоїсь завади.
9. Всьо божа міць! (Наг.)
Окрик при якійсь несподіваній, грізній появі, нпр. при ударі грому.
10. Всьо буде, як Бог дасть. (Наг.)
Звичайний вислов резиґнації та надії на божу волю.
11. Всьо в божих руках. (Наг.)
Залежить від божої ласки: що Бог дасть, те й буде.
12. Всьо від Бога призначено. (Наг.)
Віра в призначене сильна серед нашого народа, хоча маємо не мало приказок, що просто суперечать їй.
13. Всьо задармо. (Наг.) ...нї на що. (Наг.)
Знач. марна праця, се нї до чого не доведе.
14. Всього відбіг. (Наг.)
Утїк і всьо покинув, говорять про наполоханого злодія.
15. Всього му мало. (Наг)
Говорять про захланного, ненаситного.
16. Всього му сї відхотїло. (Наг.)
Знач. лежить недужий або вмер.
17. Всього му сї забагає. (Наг.)
Властиво забагає всього такого, чого в данїй хвилї нема.
18. Всьо на́-всьо о-стілько. (Наг.)
Знач. більше нема анї крихіточки.
19. Всього сї відрік. (Наг.)
Знач. умер, утїк
20. Всього сї збув. (Наг.)
Значіне двояке: 1) всьо стратив, 2) всьо перетерпів і увільнив ся від лиха.
21. Всьо зачинає, нїчого не кінчит. (Наг.)
Говорять про розтріпаного легкодуха.
22. Всьо знає, нїчого не вміє. (Кол.)
Знане теоретичне, а вміне показує ся при практичній дїяльности.
23. Всьо йде за сьвятим хлїбом. (Лучак.)

Всї шукають заробітку, користи.

24. Всьо ми йде не так як треба. (Наг.)
Нїщо не вдає ся, не доходить до путя.

25. Всьо ми сї рве. (Наг.)
Що я задумав, не виходить, мої пляни псують ся.

26. Всьо му в рот клади. (Кол.)
Се значить: на кождім кроцї в житю давай йому пораду, бо він сам не вміє порадити собі.

27. Всьо му в руки дай! (Наг.)
Непорадний, незугарний до роботи.

28. Всьому дай раду. (Наг.)
Знач. про все дбай, усе доведи до ладу.

29. Всьо му дай, тай ще мало. (Збар.)
Характеризують ненаситного, загрібущого чоловіка.

30. Всьо му з рук летит. (Наг.)
Слабий або переляканий такий, що не може володїти собою.

31. Всьому кінцьи не доїдеш. (Наг.)
Знач. усїх трудностий у житю не переобореш, усїх непорозумінь не вияснищ.

32. Всьому лад дай. (Наг.)
Зам. усе доведи до порядку.

33. Всьо му не в лад. (Наг.) ...не так. (Голоб.) ...не на руку. (Колом.)
Нїщо його не може задовольнити.

34. Всьому свій стрій потрібний. (Голоб.)
Знач. усяке дїло треба доводити до путя властивим йому і відповідним способом.

35. Всьо му сї здає. (Наг.)
Говорять про підзорливого, гіпохондра.

36. Всьо му сї не веде. (Наг.)
Не має нї в чім успіха. Пор. висше ч. 24, 25.

37. Всьо на божу волю здай. (Наг.)
Знач. не жури ся нїчим.

38. Всьо на добре вийде. (Наг.)
Запевненє оптиміста, який і в лихих випадках уміє знайти запоруку добра.

39. Всьо на купу! (Наг.)
Значить гурт на гурт, коли купують або продають гуртом.

40. Всьо на моїй голові. (Наг.)
Знач. я за всьо дбаю, про всьо думаю і за всьо відповідаю.

41. Всьо на мою голову. (Наг.)
Знач. про всьо я мушу турбувати ся, зі всїм маю клопіт.

42. Всьо на себе горне. (Наг.) ...валит. (Голоб.)
Бере на себе всю вину, всю одвічальність.

43. Всьо не по божому йде. (Наг.)
Пессімістичний погляд на сьвітові порядки.

44. Всьо не так як треба. (Наг.) ...як повинно бути. (Наг.)
Кривдує собі чоловік, що звичайно сам не вмів би зробити лїпше.

45. Всьо не тим Богом іде, як би повинно. (Наг.)
Знач. не по правдї йде, без ладу. Пор висше ч. 43.

46. Всьо приймай, що Бог дав. (Наг.)
Фаталїстичний вислов, що дуже часто крие за собою матеріяльну й моральну апатію.

47. Всьо пусте, небо ґрунт. (Дрог.)
Говорив пияниця, пропиваючи остатнїй гріш. Пор. Wand. 1 (Alles 9),

48. Всьо пусто та дурно. (Наг.)
Знач. усякі заходи, зусиля коло якоїсь річи потрачено даремно.

49. Всьо сї в мнї перевертає. (Наг.) ...бурит. (Дрог.)
Характеризують стан сильного подразненя або обуреня.

50. Всьо то на мої плечі. (Наг.)
Знач. я мушу се зробити або витерпіти.

51. Всьо у нас не як у людий. (Наґ.) ...не по людськи. (Яс. С.)
В значіню: погано, безладно ведеть ся

52. Годї єдному всьо знати. (Дрог.)
Анї знаня, анї вмілости у всїх галузях один чоловік не може обняти.

53. Добре всьо вміти, а не всьо робити. (Наг.)
Не здібність, не вмілість, а саме дїло підпадає під кваліфікацію доброго або злого. Пор. Adalb. Umieć 4.

54. До всього майстер. (Наг.)
Дуже часто в докірливім значіню: здібний і до таких дїл, що не приносять великої чести, злодійкуватий. Пор. российське: На всѣ руки мастеръ.

55. До всього чоловік привикне, лиш до біди не може. (Наг.)
Де инде кажуть навпаки, пор. висше Ворожка. ч.

56. Зі всїм сї пильнуй. (Наг.)
Говорять там, де злодїйкувате село і нї з чим чоловік не чує ся безпечним.

57. Зі всього виростеш. (Наг.)
Знач. усьо — говорить ся спеціяльно про щоденні дрібні прикрости — з часом минеть ся.

58. Коби му всьо описане! (Дрог.) ...готове. (Наг.)
Говорять про лїнивого та недбалого, що жде, аби хто робив за нього його роботу. „Описане“ — війшло в приказку з анекдоти. Обіцював пан бабі чвертку проса, а дочка питає: „А чи описане, паноньку? Пор. Вѣнок Русинам на обжинки 1847, т. II, стор. 392.

59. Кому все, тому й ще. (Кол.)
Знач. хто все має, той іще дістає, тому щастить ся.

60. Має всього по горло. (Наг.) ...от поти. (Наг.)
Живе в достатку.

61. На всїм готовім. (Кол.)
Scil. живе; говорять про безтурботне, легке житє.

62. На всьо махнув руков. (Наг.)
Стратив надїю, зневірив ся, покинув дїло.

63. На всьо мене мусит стати. (Наг.)
Мушу всьо вистарати, зробити, купити.

64. На всьо плюну! (Наг.)
Окрик зневоохоти, зам. усьо покину і піду геть.
65. На всьо свій чьис. (Наг.)
Усяке діло треба робити (або буде зроблене) в відповідну пору. Пор. Wand. I (Alles 4).
66. На всьо сї не розірву. (Наг.)
Всеї роботи не зроблю відразу.
67. На всьо стало, на єдно не стало. (Наг.)
Говорять, коли після довгих приготовань до якогось діла покаже ся, що забуто або занедбано одну якусь важну річ.
68. Най всьо страчу, а свого не дарую. (Наг.) Радше... (Наг.)
Вислов завзяття і твердої постанови — обстоювати за своє право.
69. Не всьо від разу! (Наг.)
Scil. роби, починай.
70. Про всьо би стало. (Наг.)
Знач. усьо би можна приняти, з усїм би можна погодити ся, scil. як би щось одно не було на заваді.
71. Тепер уже всьому амінь. (Наг.)
Знач. усе пропало.
72. Ще не всьо пропало. (Наг.)
Знач. є ще надія.
73. Ще про всьо стане. (Наг.)
Знач. не вважаючи на всї хиби та недостатки діло буде зроблене.
74. Ще сї всьо вияснит. (Льв.)
Говорить про темне, загадкове діло, якого причин і ходу не можна зрозуміти.
75. Як усьо, то й тото. (Дрот.)
Знач. коли принято всї инші умови, то треба приняти й отсю (якусь спеціяльну).

Всякий. 1. Зо всякими всякий. (Гнїдк.)
Говорять про практичного чоловіка, що вміє з добрими бути добрий, а супроти злих злий.

Всячина. 1. А най тобі всячина! (Збар.)
Чоловік розмахнув ся заклясти тай зупинив ся і топить своє пересердє в неяснім загальнику.
2. Там тілько всьичини, що аж очи блудьит. (Наг.)
Всячина тут у спеціяльному значіню: добро, достаток.

Всюди. 1. Всюди бував, нїде місцьи не загрів. (Дрог.)
Про непостійного чоловіка, волоцюгу. Троха иньше значінє має ческе Všudy byl, nikam nedošel, Čelak. 557; пор. Wand. IV (Ueberall 8).
2. Всюди він рогом зачепит. (Цен.)
Знайде собі з кождим зачіпку.
3. Всюди добре, де їсти дают. (Цен.)
Жартують із глуповатого та ненаситного чоловіка. Пор. латинське Ubi patria, ubi bene.
4. Всюди добре, де нас нема. (Наг.)

Декуди додають до сього: а де ми прийдемо, зараз напсуємо.
5. Всюди добре, дома найлїпше. (Наг.)
Бо дома чоловік чує себе найсвобіднїйшим. Пор. Wand. IV (Ueberall 1, 4).
6. Всюди дурних найбільше. (Наг.)
Давнє пессімістичне спостереженє.
7. Всюди дурного бют. (Кол.)
Бо не вміє оборонити себе.
8. Всюди єдна біда. (Наг.)
Знач. однакове лихо.
9. Всюди його повно. (Наг.)
Знач. він усюди бігає, вештаєть ся, богато балакає.
10. Всюди йому не рехт. (Ком.)
Нїде не може всидїти, всюди йому недогода.
11. Всюди ним темлює. (Наг.)
Знач. він усюди віткнеть ся, у всяке діло вмішаєть ся.
12. Всюди піду, а в материну утробу назад не піду. (Жабє).
Говорив Гуцул оповідаючи, як його гонили з місця на місце і він не мав де подїти ся.
13. Всюди робити треба. (Перег.)
Говорив чоловік оповідаючи про американські заробітки.
14. Всюди свини єднака честь. (Цен.)
На поганім, самолюбнім чоловіцї всюди пізнають ся і надїлять його однаковою антіпатією.
15. Всюди собі місце знайде. (Кол.)
Говорять про трудящого, дбайливого чоловіка.
16. Всюди собі сьвіта зайде. (Наг.)
Дасть собі раду, доробить ся добра.

Втворити. 1. Втворив ним двері. (Наг.)
Побічна форма зам. отворив, відчинив. Знач. випхнув його з хати так нагло, що він сам своїм тягаром відчинив двері і вилетїв у сїни.

Втека. 1. Лїпша втека, нїж видима смерть. (Збар.)
Говорить трусливий вояк. Пор. Wand. I (Fliehen 3).
2. Пустив сї на втеки. (Наг.)
Кинув ся втїкати.

Втекти. 1. А втекла би з тебе пара! (Наг)
Проклятє: щоб ти згинув, здох.
2. А втїк би від тебе твій дурний розум! (Наг.)
Значінє двояке: 1) щоб ти здурів зовсїм, 2) щоб твоя дурнота втекла і ти-б набрав ся лїпшого розуму.
3. А втїк бис від своєї сорочки! (Наг.)
Проклятє: щоб ти збожеволїв і скинув із себе сорочку та бігав голий. Є мабуть така форма божевіля.
4. А втїк би ти язик у г—цю! (Наг.)
Жартливе проклятє слизькоязикому, обмівникови.
5. Був би втїк, як би го не йимили. (Наг.)

Кепкують із зловленого на горячім злодія.

6. Був би втїк, як би ноги довші. (Наг.)
Знач. утїкав, а його таки зловили.

7. Втїк, аж сї за ним закурило. (Наг.)
Біжучи збив за собою куряву. Пор. Adalb. Uciekać 8.

8. Втїк, і слїду нема. (Наг.)
Знач. так легко, швидко втїкав. Нїмець каже: Wer flieht, berührt den Boden nicht, Wand. I (Fliehen 30).

9. Втїк, лиш блиснув... дмухнув... мигнув. (Наг.)
Так швидко, що годї було й добачити його виразно.

10. Втїк, лиш пятами накивав. (Збар.)
Гумористично малюють сам процес утїкання. Пор. Котляр. Енеїда I.

11. Втїк не втїк, а побічи можна. (Наг.)
В загальнім значіню: чи буде успіх чи нї, а попробувати не завадить.

12. Втїк, уже й місце застило. (Наг.)
Знач. давно втїк.

13. Втїк як заяць. (Наг.)
Налякав ся. Пор. Adalb. Uciekać 25.

14. Кік, кік, вс—сї тай втїк. (Дрог.)
Передразнюють звичайний жидівський окрик: кік-кік (диви, диви, з нїм. gucken, в швабськім діялектї kücken, у саксоньськім kieken).

15. Не втечеш ти моїх рук. (Наг.)
Погроза: ще я зловлю тебе.

16. Не втїк, лише троха побіг. (Наг.)
Та се на одно вийшло. Жартують із трусливого втїкача.

17. Хиба би втїк на тамтой сьвіт. (Наг.)
Scil. щоб я його не зловив.

18. Хто втече, тому сї вмече. (Наг.)
Знач. той уйде без кари за споминений учинок, від якого доводило ся втїкати.

19. Хто втїк, того не судьит. (Наг.)
Очевидно тому, що його не мають у руках.

20. Хто втїк, той мудрий. (Наг.)
Знач. уникнув поганої справи.

21. Ще нїхто не втїк від своєї долї. (Кол.)
Вислов віри в невідхильність долї, тоб то того, що чоловікови суджено.

Втелити ся. 1. Отто сї втелив! (Наг.)
Іронїчно про скупаря: показав ся щедрим, дав якусь дрібницю.

Втепенити ся. 1. Втепенив-єм сї, ледво дихаю. (Наг.)
Замочив ся, змучив ся страшенно, прим. дорогою або працею на слотї.

2. Втепенив сї, що му й очий не видно. (Наг.)
Заляпав ся, забризькав ся, особливо лице.

3. Втепенив сї, як хлющі. (Наг.)
Замочив ся, забризькав ся болотом.

Втиркнути. 1. Мусїв ти й там свого носа втиркнути. (Дрог.)

Знач. замішав ся в те дїло, в яке не слїд було.

2. Не втиркай сї до того, що до тебе не належит. (Воробл.)
Осторога занадто цїкавому.

3. Втиркни мене Боже, де мене не треба. (Бібр.)
Сьміють ся з чоловіка, що любить устрявати там, де його не треба. Пор. висше Бог 149.

4. Не втиркай ся в тото, що не твоє. (Бібр.)
Осторога влазливому чоловікови.

Втїк. 1. Сьвятий Втїк не славний, але пожиточний. (Наг.)
Жартлива персонїфікація втеки, що не приносить слави, але нераз ратує житє. У Дрогобичі сього оріґінального сьвятого називають по жидівськи сьв. Антлойф (від нїм. Entlauf). Пор. Adalb. Uciekać 9.

2. Сьвітим Втїком не гордїте. (Явор.)
Моралїзація немов витягнена з попереднього.

Втїкати. 1. Буду втїкати і свої слїди забирати. (Наг.)
Говорить чоловік, якому надокучило жити в однім місцї.

2. Втїкав і капцї погубив. (Наг.)
Сьміють ся з Жида, що чого будь лякаєть ся і втїкає.

3. Втїкає, аж сї пјитами в с—у бє. (Наг.)
Так сильно замахує ногами.

4. Втїкає від мене, як чорт від сьвјиченої води. (Наг.)
Загальне віруванє, що чорта можна прогнати сьвяченою водою, пор. Adalb. Uciekać 12; у Нїмцїв від хреста, Wand. I (Fliehen 41).

5. Втїкає як від лихого пана. (Кол.)
З докором говорить приятель про приятеля, scil. аж йому не зробив нїчого злого. Ремінїсценція панщизняних часів та їх загально розповсюдженого втїкацтва.

6. Втїкає як від огню. (Ниг.)
Боїть ся, пор. висше Бояти ся 3; Adalb. Uciekać 15.

7. Втїкай, голий, обідру тї! (Наг.)
Іронїзує бідний над небезпекою драч та втрат, мовляв: що з мене здреш? Пор. польське: Ucieka, jak goly przed zbrojnymi, Adalb. Uciekać 21.

8. Втїкай і не обзирай сї! (Наг.)
Звичайний наказ, який дають чародїї тому, хто має робити чари в якімось відлюднім місцї. Нїмець каже: хто втїкає, той не оглядає ся. Wand. I (Fliehen 36).

9. Втїкай, куди видиш. (Наг.)
Знач. де бачиш вільне місце, догідне для втеки.

10. Втїкай куди гладко. (Дрог.)
Знач. де рівне поле або добра дорога.

11. Втїкай, куди тї ноги несут!
Знач. куди будь, аби тільки не лишав ся на місцї.

12. Втїкай на Подїлє! (Наг.)
Знач. шукай собі догідного місця, дармого хлїба. Натяк на твв. „тісні роки“, коли з гір та з Підгіря богато людий вандрувало на Подїлє, відки більшість їх уже зовсїм не вертала.

13. Втїкай що духу! (Кол.)
Що сили, скілько стане віддиху в грудях.

14. Втїкали би від тебе люде, як від заповітреного! (Яс. С.)
Проклятє з ремінїсценцією про чуму: зачумлених держали окремо і втїкали від них, аби не стрічати ся з ними. Пор. Adalb. Uciekać 14, 20.

15. Втїкати не ладно, але пожиточно. (Цен.)
Краще було-б вистояти на місцї, зміряти ся з противником, як би малась відвага. Пор. висше Втїк 1.

16. Куди втїкай, то втїкай. (Наг.)
Знач. не питай дороги, а втїкай куди будь.

17. Не втїкає чоловік від колачьи, лише від мечьи. (Наг.)
Знач. не від роскоші, а від біди.

18. Не втїкаю, але йду, не роскіш лишаю, але біду. (Дрог.)
Такий напис лишив був якийсь челядник на свойому варстатї втїкши від майстра.

19. Сам втїкає і сам кричит: Лапай! (Дрог.)
Про резолютного злодїя, що таким способом уйшов погонї.

20. Хто втїкає, лїпшого шукає. (Кол.)
Також мабуть натяк на панщизняних утїкачів, що втїкши від злого пана шукали лїпшого.

21. Хто втїкає, той дає ся винним. (Кол.) ...винен. (Наг.)
Невинний чоловік не втїкає і від найстрашнїйшого видовища. Пор. Adalb. Uciekać 2; Wand. I (Fliehen 4).

22. Хто втїкає, той не питає. (Наг.)
Знач. не дбає на перешкоди, а готов усяку перемогти.

23. Хто втїкає, тому всьо на заваді. (Наг.)
В страху бачить заваду та ворогів навіть там, де їх нема. Пор. Wand. I (Flüchtling 1).

24. Хто втїкає, тому всюди дорога. (Цен.)
Знач. утїкає й такими місцями, куди звичайно нїхто не ходить.

Втїха. 1. Без утїхи й житє не миле. (Наг.) ...жи́тьи на́-пiц. (Голоб.)
Радощі, хоч і короткі, красять житє, додають йому принади.

2. Було втїхи штири міхи. (Бібр.)
Кепкують із таких, що гуляли, пили і зійшли через те на біду. Пор. Brzoz. Uciecha 1.

3. Втїха, як з подертого міха. (Наг.) ...дїравого... (Збар.)
Знач. мала втїха, нема чим тїшити ся. Пор. Adalb. Uciecha 1.

4. Втїхи годину, а біди до смерти. (Наг.)
Говорять про недібране подружє. Пор. Brzoz. Uciecha 1.

5. Гірка то втїха, що по нїй плач наступає. (Ком.)
А про те се звичайний житєвий порядок. Пор. Wand. I (Freude 45, 46).

6. Єдному втїха, другому смуток. (Наг.)
Та сама подїя нераз одного тїшить, другого смутить. Пор. Wand. I (Freude 41, 42).

7. Зі втїхи аж в долонї плеще. (Наг.) ...підскакує. (Наг.) ...аж си місцьи не може найти. (Наг.)
Характеризують ся звісні оживлені рухи при радіснім почутю. Пор. Zátur. IV, 302.

8. Зо втїхи аж не знає, що з собов робити. (Наг.)
Знач. затуманїв, сам себе не тямить. Пор. Zátur. IV, 304.

9. Кому втїха, а мінї плач. (Наг.)
Говорила стара баба на весілю, підпивши собі та жалуючи, що не може танцювати.

10. Коротка втїха, довгий жаль. (Кол.)
Прикрі враження та почутя звичайно трівають довше від приємних. Пор. Wand. I (Freude 92); Adalb. Uciecha 2; Zátur. XII, 204.

11. Мала втїха, малий жьиль. (Наг.)
Говорять по стратї чогось маловартого або немилого.

12. Нам на втїху, а нашим ворогам на смуток. (Наг.)
Приговорюють випиваючи чарку.

13. Нема втїхи без смутку. (Збар.)
Людське житє складає ся з нерозривного ланцюха радощів і гризот. Пор. Wand. I (Freude 86, 88, 89).

14. По втїсї смуток наступає. (Кол.)
Звичайна колїя людського житя. Пор. Wand. I (Freude 5, 6, 96); Adalb. Radość 2; Zátur. XII, 205.

15. То така втїха, що сльози на верха. (Кол.)
Позірна втїха, сьміх крізь сльози.

16. Що втїха, то не плач. (Наг.)
Втїха впливає корисно на здоровлє, на красоту чоловіка, а плач утомляє.

17. Яка втїха коло повного міха! (Бібр.)
Повний міх, scil. збіжа або муки для бідних людий значить забезпека від голоду.

Втїшити ся. 1. А втїшив би сї тобов дїдько! (Наг.)
Проклятє, коли хтось тїшить ся з лихої пригоди иньшого.

2. Втїшьиє сї, місцьи си не знайде. (Яс. С.)
Втїха робить чоловіка рухливим, оживленим, пор. Втїха 7.

3. Втїшив сї ним, як не знати чим. (Наг.)
Знач. дуже втїшив ся.

Втїшний. 1. Втїшний, аж підскакує. (Наг.)
Підскакуванє з утїхи властиве малим дїтям, у яких чутє проявляєть ся живійше, нїж у дорослих, пор. Втїха 7; Zátur. IV, 305.

2. Втїшний, мало в долонї не плеще. (Наг.)
Плесканє в долонї належить також до дитячих ознак радости. Пор. Втїха 7.

3. Втїшив сї як рідним братом. (Наг.)
Scil. якого давно не бачив.

Вткнути. 1. А вткнуло би тї меже штири дошки! (Кол.)
Кляла баба возного, що домагав ся, аби й йому дещо „вткнула в руку“.

2. Вткни му в руку, то скаже куку. (Цен.)

Дай хабаря, то промовить ласкаво, — річ іде про возного або иншу урядову посіпаку.

3. Вткнув ніс у папери тай сьвіта не видит. (Наг.)
Нарікають на книжного чоловіка, урядовця, що з поза книжок та паперів не бачить живих людий.

Втолочити. 1. Не втолочиш му того в голову. (Наг.)
Знач. не витолкуєш, не навчиш його.

Втонути. 1. Він анї в водї не втоне, анї в огни не згорит. (Наг.)
Про хитрого, оборотного чоловіка, який уміє вилабудати ся з усякої злої пригоди.

2. Він би вжє втонув у тїй горівцї, що ї випив. (Наг.)
Говорять про безпросипного пяницю.

3. Волю втонути, як за нелюбом бути. (Рогат.)
Катеґорична заява дївчини, що не хотїла йти за немилого їй чоловіка.

4. Втонув небіщик, най би го був дїдько не ніс на глїбоке. (Кол.)
Тоном виявляють мішане чутє: жаль, жаль небіщика, але все таки він сам винен своїй смерти.

5. Втонув, ще й захлиснув сї. (Наг.)
Жартують із такого, що оповідаючи про важну річ ще доповняє її маловажними дрібницями.

6. Втонув як камінь. (Наг.) ...як сокира. (Наг.)
Про такого, що пішов до води не вміючи плавати і втопив ся.

7. Втонула, лиш раз руков махнула. (Наг.)
Оповідали про дївчину, що втопила ся підчас повенї ловлячи рибу, а потім уживано тої фрази загально, коли говорено про якесь нагле лихо.

8. Втонути, то дуже тьижка смерть. (Наг.)
Селяни вірять, що втоплене один із найтяжших родів смерти.

9. Кому втонути, тому води не минути. (Збар.)
Scil. кому судило ся втонути. Фаталїстична віра в призначенє.

10. Не страшно втонути, страшно в воду штрикати. (Кривор.)
Жартували з такого, що хотів топити ся та не зважив ся скакати в воду.

11. О, тота би певно в водї не втонула! (Наг.)
Говорять про чарівницю, про яку загально вірять, що не тоне в водї (пор. Квітчина Конотопська відьма), тай загалом про злу, сварливу жінку.

12. Тото вже втонуло в непамяти. (Лім.)
Знач. забуло ся.

13. Хто втонув, той уже не буде висїти. (Кол.)
Говорять про злого чоловіка, що знайшов собі якийсь непочесний конець (не конче втоплене), значить, тим самим уник шибеницї, яка йому буцїмто належала ся.

14. Що втонуло, то вже не виплине. (Кол.)
Образово: що забуло ся, покрите прощенєм, те вже не буде предметом сварки та незгоди. Говорили при перепросинах ґосподарі, що доси ворогували між собою.

15. Що втонуло, то сї минуло. (Наг.)
Втонуло тут у значіню: забуло ся, покрите непамятю.

16. Як втонув, тогди прибігли ратувати. (Город.)
Добрі пориви по невчасї не мають нїякої вартости.

Втопити. 1. А втопив бис сї в першій калабани! (Наг.) ...з першої лавки!
Проклятє. В гірських та підгірських селах кладок через ріки дуже богато і нераз перехід з одної хати до другої, особливо в ночи, грозить смертю.

2. А втопили би тї мої сльози! (Наг.)
Говорила жінка до війта, що зробив їй якусь кривду.

3. Вже я втоплена на віки! (Наг.)
Нарікала жінка, що мала мужа пяницю.

4. Волїв сї втопити, як мав мене сватати. (Наг.)
Говорила жінка про нелюбого чоловіка.

5. Втопив би мі в лижцї води. (Наг.)
Ворогує на мене, рад би мене знївечити. Пор. висше Вода 25; Adalb. Utopić 1; Wand. I (Ertränken 2); Hoc. 450; Krumb. 56.

6. Втопив мі без води. (Карл.)
Знач. оклеветав, довів до нещастя.

7. Втопив розум у горівцї. (Наг.)
Допяничив ся до одуру, по пяному зробив якусь дурницю.

8. Лїпше сї втопити, як з нелюбом жити. (Наг.)
Говорила жінка, яку віддали замуж за нелюбого чоловіка. Пор. Втонути 3.

9. Не втопила вода, втопила людська обмова. (Наг.)
Говорили про жінку, що втопила ся доведена до розпуки ріжними сплїтками, які затроїли її житє з мужем.

10. Хто сам сї втопит, того дїдько вхопит. (Наг.)
Самовбійство вважає наш нарід тяжким гріхом, безпосереднїм наслїдком підшептів злого духа. Спеціяльно той самовбійця, що втопив ся, робить ся на днї води й сам лихим демоном, утопельником або потопельником, який хапає живих людей у купелї за ноги і тягне на дно вира.

Втопленик. 1. Втопленик у водї за ногу хапає. (Дорож.)
Віруванє, що корч, який часто корчить ногу тому, що купає ся в глубокій водї, се дотик утопленика, який силкує ся живого чоловіка затягти на дно, пор. висше Втопити ч. 10.

2. Не дай Боже втопленика горілиць на земли положити! (Дорож.)
Віруванє, що коли тїло втопленика витягнене з води покласти горілиць на землї, то воно накличе велику повінь. Тому таке тїло і на березї і в гробі кладуть лицем до землї.

3. Так як би мі втопленик за ногу хапав. (Наг.)
Кричав переляканий чоловік, якого в водї підчас купелї хопив корч у нозї.

Втяти. 1. Ану втни такої, аби ноги самі підскакували. (Кол.)
Говорять музицї, що грає до танцю.

2. А то втяв, як ножем! (Сор.)
Знач. відповів остро, дотепно.

3. Втяла би тя смага! (Жабє).
Проклятє. Смага — горячка, запаленє.

4. Отто втяв гопки! (Дрог.)
Кепкують з бойківського танцю.
5. Отто втяв штуку не аби яку! (Стан.)
Зробив якесь мудре, дотепне діло, або іронічно: зробив велику дурницю.
6. Не втне Панько тіста, бо ячмінне! (Цен.)
Жартують, коли хтось береть ся до надто тяжкої або нелюбої роботи.
7. Не втне Панько шилом борщу. (Ільк.)
Не зробить сього діла, не осьмілить ся.
8. Не втнеш сего. (Гнїдк.)
Не здужаєш, не зумієш.
9. Ой не втнеш! (Лев.)
Те саме значінє, що в попереднім.
10. От такої втяв! (Сморже).
Викрикнув Бойко, коли йому давали за воли зовсім невідповідну ціну.
11. Як втяв по пироги! (Наг.)
Жартують, коли гість не хоче більше їсти, хоч його просять. Приказка оперта на анекдоті про Цигана, який бажав погостити ся в господаря, та сей удавав, що вони вже по обіді Але Циган бачив, що господиня на кінці лави поставила миску з пирогами. От він буцїмто квапить ся тай каже: Агій, ґосподарю, ба чи така у вас лава довга, як у пана війта? І знявши ремінь давай міряти лаву, а дійшовши до миски крикнув: Як втяв по пироги.

Вуголь. 1. Без вугльи коваль не майштер. (Наг.)
Бо не може розігріти заліза.
2. В зимне вугля дармо дути. (Кол.)
Старій бабі даремно говорити про любощі. Пор. Wand. II (Kohle 26).
3. Від вугльи почорниш сї. (Наг.)
Образово: від нечистої справи набереш ся нечести та сорому.
4. В старе вугля чорт дуе. (Гнїдк.)
В старім тїлї ворушать ся иноді грішні (полові) забаганки. Пор. Wand. II (Kohle 10).
5. Вугльом у комині записати. (Наг.)
Говорять жартуючи про якусь маловажну річ, ніби про щось дуже важного, що вартоб записати для памяти, але вугльом у коминї. Пор. Adalb. Węgel 1.
6. На вуголь згорів. (Наг.)
Говорять і про такі річи, що зовсїм не подібні до вугля, прим. трава від посухи, уста від горячки згоріли на вуголь і т. и.
7. Вуголь і в попелї тлїє. (Наг.)
І в старім віці не один заховує ще молодечий запал. Пор. Wand. II (Kohle 19).
8. Звер접 я ти вугльи! (Наг.)
Дословно: виконаю над тобою звісний знахарсько-лікарський обряд; переносно: вилічу тебе від уроєної слабости нагаєм або иншим подібним драстичним способом. Пор. Wand. II (Kohle 62).
9. Кождий горне вугльи до свого горшка. (Наг.)
Знач. дбає про свою користь та вигоду. Пор. Čelak. 57; Wand. II (Kohle 25).
10. Підсипав му вугльи. (Наг.)

Знач. додав духа, запалу, відваги. Порівнане взяте з ковальського ремесла, де підсипане сьвіжого вугля до огнища збільшує огонь.
11. Притих, як би му вугльи вгасили. (Дрог)
Так як би йому поворожили, як би прогнали від нього якусь хоробу.

Вудвуд. 1. Вудуд — бздюх меже птахами. (Наг.)
Говорять так задля його неприємного запаху.
2. Вудуд — жидівська зазулї. (Наг.)
Основано на звісній анекдоті про те, як Жиди ходили в ліс бачити зазулю. Вертають вони, а селяни питають їх: „А що, бачили зазулю?“ — „Ох, чому нї!“ — кажуть Жиди. — „То дуже гарне птах, таке чубате та сорокате. А яке мудре! Як тілько нас побачило, тай зараз нас пізнало тай каже: Юд, Юд!“ А то вони бачили вудуда. Тай від тодї вудуд став жидівською зазулею. (Наг.)
3. Вудуд ладне пірьи має, коли бо смердит. (Наг.)
На поверховий вигляд не покладай ся.
4. Вудудом і канї бридит сї. (Наг.)
Каня такий хижак, що не дуже перебирає, а й вона, кажуть, не їсть вудуда.

Вудка. 1. Вудка то така річ, що до неї причеплений єден дурень у водї, а другий на березї. (Кол.)
Жартували з такого, що довго стояв з вудкою і не міг нїчого уловити. Дурень у водї — червяк на гачку, що не може привабити риби.
2. На вудку прошена риба йде. (Наг.)
Знач. ловить ся тільки та, що сама захоче. Говорять рибаки, що волять ловити сїтями. Німець навпаки каже, що вудка витягає й таку рибу з води, що не хоче йти, пор. Wand. I (Angel 4).
3. На голу вудку риба не йде. (Кол.)
Чоловіка не з'єднаєш голими обіцянками. Пор. Adalb. Węda 1; Wand. I (Angel 6, 17).

Вуж. 1. Звиває сї як вуж. (Цен.)
Про прудкі, верткі рухи, та також про хиткого, облесного чоловіка, що запопадає чийоїсь ласки.
2. Нассав сї як вуж. (Наг.)
Про захланного, ситого чоловіка. Основано на віруваню, що вуж ссе молоко в коров.

Вужище. 1. Тьигне сї як вужище. (Наг.)
Вужище — довга, груба липва. Говорять про чиїсь повільні, отяжілі рухи, про лїнивого, незграбного чоловіка.

Вузкий. 1. Най буде й вузка! (Гнїдк.)
Значінє неясне.

Вуйко. 1. Лїзе му вуйко з носа. (Наг.)
Говорять про засмарканих дїтий.

Вуйчина. 1. Вуйчина на біду ня вивчила: веліла ми красти і в торбину класти; веліла ми їсти і по друге лїзти. (Мшан.)
Вуйчина — вуйкова жінка.

Вурда. 1. Фурда вурда, коби бриндзя була. (Цен.)
Вурда — сир з переваренoї жентиці, отже менше варт від бриндзї.

Вус. 1. Вара вус, коли бороду голят. (Гнїдк.)
Вусів звичайно не голять. Приповідкове значінє неясне. Пор. Adalb. Wąs 7.
2. Вже має пляц на вуса. (Дрог.)
Сьміють ся з головусого, що пхає ся між дорослих.
3. Вже му на вусах сметана налипла. (Наг.)
Постарів ся, вуси посивіли.
4. Він собі то всьо на вус мотає. (Наг.)
Знач. слухає і бере в тямку.
5. В кого чорний вусок, тому рибки кусок. (Кольб.)
Властиво перша половина пісеньки, а друга: В кого сива борода, тому й жаб-ки шкода. Жінка все волить молодого, ніж старого
6. Вуса йому обсмалили. (Наг.)
Наробили сорому, публїки.
7. Вуса як мітли. (Наг.)
Про довгі, настопирчені вуси. Пор. Zátur. VI, 139.
8. Вуса як у кота. (Наг.)
Наїжені, щетинясті.
9. Вуса як у сома. (Льв.)
Великі, замашні, що звисають у низ. Пор. Adalb. Wąs 11.
10. Вус му ся засіяв. (Гнїдк.)
Характеризують підпарубоцький вік.
11. На вус мотати. (Гнїдк.)
Знач. тямити собі, нотувати в думках, пор. висше. ч. 4.
12. Нипає вусами як кіт. (Наг.)
Говорять про такого, що сердить ся мовчки, тільки вусами рушає.
13. Обстригли му вуса. (Наг.)
Наробили сорому, вкоротили його амбіцію, збили з нього пиху.
14. Підкрутив вуса на гельбе-цвельбе. (Наг.)
Гельбе-цвельбе очевидно перероблене з нїмецького halbe zwölf, але що зна-чить сама поговірка, докладно не знаю. Говорять про такого, що підкручує вуса в гору, удає хвата.
15. По вусах текло, в ротї сухо було. (Кол.)
Говорять про якесь сподіване добро, що одначе минуло чоловіка. Пор. Adalb. Wąs 4; Wand. I (Bart 85). Вандер подає приказку як литовську.
16. Старший вус від бороди. (Голоб.)
Може тому, що висше росте, а може тому, що його не голять. Пор. Adalb. Wąs 5.
17. Ще лиш місце на вуса має. (Цен.)
Кплять із головусого, що мішає ся між старших. Пор. висше ч. 2.
18. Ще му сї вус не засіяв. (Наг.)
Ще молодий, дурний, недосьвідний. Пор. висше ч. 10.

Вухатий. 1. Вухатий як заяць. (Наг.) ...як спюх. (Наг.)
Про клаповухого. Спюхом називають також заяця тому, що звичайно спить у день.

Вухо. 1. Аж вуха больит. (Наг.)
Scil. так кричить або грає погано. Пор. Adalb. Ucho 1.

2. Аж ми сї вухами прохапує. (Наг.)
Говорять про голосний крик, виск або верескливий спів.
3. Анї вухом не веде. (Гнїдк.) ...в той бік. (Уриче).
Знач. не слухає, не уважає, що йому говорять.
4. Анї му сї тото вух не бере. (Наг.)
Не слухає, не дає переконати себе.
5. Без вух підеш. (Наг.)
Погроза: обірвуть вуха. Пор. Adalb. Ucho 6; Zátur. XVI, 423.
6. В вухах ми дзвонит. (Наг.)
Знач. заглушило мене (прим. грім, вистріл), не чую добре. Пор. Wand. III (Ohr 116).
7. Вже ми й вух не видно з того болота. (Наг.)
Говорив чоловік про своє нестерпне житє серед домашнїх сварок та клевет.
8. Вже ми ся вухами ллє. (Лучак.)
Маю того досить. Образ узятий із потапаня: кому вухами ллє ся вода, той близький утонути. Пор. Zátur. VI, 208.
9. Взьив го за вуха. (Наг.)
Запанував над ним, здобув перевагу. Пор. Wand. III (Ohr 158); Zátur. XVI, 196.
10. Від вуха ріже. (Наг.)
Scil. музика, спеціяльно скрипач, грає притуливши скрипку горішнїм кінцем до вуха.
11. Він то все поминмо вуха пускає. (Наг.)
Знач. не вважає на се, легковажить упімнення.
12. В котрім мінї вусї дзвонит? (Наг.)
Запитують, коли кому в вусї дзвонить. Коли запитаний угадає, то се знак, що він правду говорив, або що любить того, хто його спитав. У Нїмців дзво-нене в правім вусї значить, що про дотичного чоловіка хтось поза-очи го-ворить, пор. Wand. III (Ohr 97).
13. Вухами стриже як кінь. (Наг.)
Про такого, що вмів рушати вухами.
14. Вуха му намну. (Кол.) ...наторгаю. (Дрог.)
Звичайний рід доразної кари, особливо у ремесників на неслухняного уче-ника. Пор. Adalb. Ucho 8.
15. Вуха нащурити. (Гнїдк.)
Прислухувати ся уважно і мовчки. Пор Wand. III (Ohr 86); Zátur. V, 383.
16. Вуха як у старого віслюка. (Цен.)
Сьміють ся з вухатого чоловіка. Пор. Adalb. Ucho 15.
17. Вухо мі свербит. (Наг.)
Знач. почую якусь лиху вість, хтось поза очи обмовляє мене. У Нїмців се віщує добру новину, пор. Wand. III (Ohr 115, 217).
18. Вхопив го за вуха. (Наг.)
Здобув над ним перевагу в бійцї або й так у житю. Пор. висше ч. 9; Wand. III (Ohr 158).
19. Дав му по за вуха. (Наг.)
Вдарив у лице, в потилицю. Пор. Wand. III (Ohr 148); Adalb. Ucho 4.

20. Далеко тобі до моїх вух. (Цен.)
Знач. не здужаєш увяти мене за вуха, здобути наді мною перевагу.
21. Дійшло до моїх вух. (Наг.)
Знач. до мойого слуху, до моєї відомости. Пор. Wand. III (Ohr 216).
22. Дістав по-за́-вуха. (Наг.)
Одержав удар у лице або в потилицю. Пор. висше ч. 19.
23. Добре чуже вухо гризти. (Гнідк.)
Бо свойого не вгризеш. Образово: добре уділювати комусь иншому прикру новину. Пор. Čelak. 183; Wand. III (Ohr 26, 33).
24. До вуха не понесе. (Наг.)
Scil. ложки при їдженю, знач. на те, що для нього корисне, має досить розуму.
25. Єдним вухом слухає, другим випускає. (Лучак.)
Знач. слухає неуважно, без тями. Пор. Wand. III (Ohr 82, 83, 215, 291); Adalb. Ucho 5: Гильф. 1062.
26. За вуха го відтам витьигну. (Наг.)
Виведу з соромом, силою. Пор. Wand. III (Ohr 197); Zátur. XVI, 196.
27. Заїхав му поза вуха. (Наг.)
Вдарив у карк, пор. висше ч. 19, 22; Wand. III (Ohr 160).
28. Затулив вуха тай з хати! (Наг.)
Scil. утік, не хотячи слухати крику, сварні. Пор. Wand. III (Ohr 122).
29. Звісив вуха. (Наг.)
Стратив відвагу, охляв. Пор. Wand. III (Ohr 189).
30. Коби-сь пустив свої вуха на торг, учув бись богато о собі. (Ільк.)
Пустити вуха — знач. піти підслухати, що люди говорять. Пор. Wand. III (Ohr 128); Brzoz. Ucho 8.
31. Коло вуха заверуха. (Наг.)
Гармідер довкола, бійка.
32. Кому в вухах дзвонит, той новину вчує. (Кол.)
Вірять, що дзвонене в правім вусі значить добру, а в лівім лиху новину, декуди навпаки, пор. висше ч. 12.
33. Ліпше чуже ухо гризти, як своє. (Лучак.)
Ліпше передавати иншому якусь прикру для нього відомість, ніж як би нам передавали щось прикре для нас. Пор. висше ч. 23.
34. Маю того по самі вуха. (Наг.)
Знач. досить менї того, надоїло. Пор. Brzoz. Ucho 1; Wand. III (Ohr 94); E. Rot. 214.
35. Може тут стіни вуха мают? (Кол.)
Говорять напоминаючи до обережности, аби хто не підслухав.
36. На єдно вухо оглух, а на друге й тілько не чує. (Ценів).
Жартують із глухого або неуважного чоловіка. Пор. Adalb. Ucho 7.
37. На свої вуха тото чув. (Наг.)
Не через посередники, значить, се певна правда. Пор. Wand. III (Ohr 236).
38. На то чоловік вуха має, аби чув. (Наг.)
Коли хтось дивує ся, відки инший знає про якусь річ. Пор. Wand. III (Ohr 74).

39. Натуркав ми повні вуха. (Наг.)
Набалакав до несхочу. Пор. Wand. III (Ohr 142).
40. Нащурив вуха. (Наг.)
Настобурчив, слухає уважно. Пор. Wand. III (Ohr 169); Zátur. III, 172.
41. Не вздриш, як свого вуха. (Лучак.)
Не побачиш ніколи.
42. Оближеш тут поза вуха. (Ком.)
Погроза: набють, нароблять бешкету, коли будеш тут виробляти збитки.
43. Опустив вуха, як свиня в дощ. (Льв.)
Стратив охоту, відвагу. Пор. висше ч. 29; Adalb. Ucho 10.
44. По вухах віслюка пізнают. (Кол.)
Насьміх над довговухим чоловіком. Пор. лат. Ex aure tenemus asellum; Wand. III (Ohr 1).
45. По вуха в довгах. (Наг.)
Дуже задовжений, так що не може виплатити ся. Пор. Wand. III (Ohr 211); Даль. II, 7; Adalb. Dlug 16.
46. По самі вуха в болоті. (Наг.) ...захляпаний. (Наг.)
Знач. від ніг до голови. Пор. висше ч. 7; Wand. III (Ohr 94).
47. Провертіти вуха. (Гнідк.)
Знач. наговорити богато, наприкрити ся.
48. Пусти вуха меже люде, то цимало учуєш. (Ільк.)
Слухай уважно, що люди говорять. Пор. висше ч. 30.
49. Розвісь вуха тай слухай! (Дрог.)
Жартують, у кого великі вуха. Пор. нїм. Sperr die Ohren auf, Wand. III (Ohr 281).
50. Слухай обома вухами! (Наг.)
Знач. пильно, уважно. Пор. Wand. III (Ohr 260).
51. Стулив вуха, як заяць слухи, тай утїк. (Дрог.)
Злякав ся, засоромив ся. Пор. Wand. III (Ohr 165).
52. То му ся вухами ллє. (Гнідк.)
Має того досить, чував се вже нераз. Пор. висше. ч. 8.
53. То му сї вух не бере. (Наг.)
Він собі про те байдуже.
54. У вухах ми гримит. (Наг.)
Говорить той, хто чогось перелякав ся або почув якусь прикру відомість. Пор. Wand. III (Ohr 116).
55. Ци вже ти вуха заступило? (Наг.)
Чи ти оглух, чи не чуєш, що я говорю? Zátur. III, 217.
56. Шепнув му до вуха. (Наг.)
Сказав потаємно. Пор. Wand. III (Ohr 150).
57. Як ми дав по за вуха, аж ми сьвічки в очох стали. (Наг.) ...аж єм не знав де стою. (Наг.)
Знач. ударив сильно. Пор. Wand. III (Ohrfeige 19).
58. Як ти дам по за вуха, то свого тата не пізнаєш. (Наг.) ...то ти ся небіжка привидит. (Уриче).

Погроза: вдарю сильно в потилицю. Пор. Wand. III (Ohr 162).

59. Я на сесе вухо глухий. (Колом.)

Знач. не чую, не хочу сього чути. Пор. Wand. III (Ohr 90).

60. Я ти вуха обірву тоти клапчасті. (Наг.)

Погроза. Обірвати вуха — соромна кара. Клапчасті вуха — признак глупоти. Пор. Wand. III (Ohr 241).

Вхопити. 1. А вхопив би-с сї за зуб! (Наг.)

Проклятє: щоб тебе нагло заболів зуб.

2. Вхопив єс мі за руку? (Наг.)

Scil. коли мене називаєш злодієм. Пор. Нос. 362.

3. Вхопив як лихі грішну душу. (Бор.)

Про насильне вхоплене, арештоване і т. п.

4. Вхопив як умерлий руков. (Наг.)

Знач. ухопив міцно і не пускає. Приказка основана на віруваню, що мрець іноді може розклепути руку (певно не без впливу нечистої сили), і коли в такім разї вхопить щось або когось, то вже не випустить.

5. Вхопив як шилом борщу. (Наг.)

Знач. ухопив чогось дуже мало, квапив ся дуже, не мав часу пообідати.

6. Вхопили би тї кольки! (Наг.)

Проклятє: щоб у тебе закололо під грудьми. Кольки, як і взагалї всї внутрішні хороби уявляють собі прості люди якимись спеціяльними не то органами, не то живими або навіть демонїчними істотами, що „хапають“, мучать чоловіка, коли їм захочеть ся.

7. Як тя вхоплю, то іно раз хлявкнеш. (Лімна.)

„Вхоплю“ тут очевидно pars pro toto, знач. не лише вхоплю, але також вдушу, вдарю об землю.

8. Як що вхопит, то вже з рук не пустит. (Наг.)

Про захланного, скупаря, здирцю. Пор. Wand. II (Hand 730)

Вцїдити. 1. Вцїдив му по за вуха. (Кол.)

Знач. сильно вдарив.

2. Як ти вцїджу, то й сьвіта божого не ввидиш. (Цен.)

Погроза: вдарю так (розуміеть ся — в лице), що тобі в очах потемнїє.

Вцїлити. 1. Вцїлив у саме центро. (Дрог.)

Трафив у саму точку, відгадав як слїд, наскочив на добру нагоду.

2. Вцїлив як кулев у пліт. (Наг.)

Говорять, коли хтось догадуєть ся чогось зовсїм хибно або зробив не до ладу.

Вчений. 1. Воно таке вчене, що вже до мами нїяк не каже, лише: ти стара к—во. (Льв.)

Характеристика великоміського простолюдного зїпсутя.

2. Вчений, але не довчений. (Дрог.)

Говорять про такого, що лизнув троха науки, але порядно не навчив ся нїчого. Нїмець каже: Er ist gelehrt, aber es weiss es niemand, Wand. I (Gelehrt 28, 29); Brzoz. Uczony 3.

3. Вчений, але не друкований. (Наг.)

Сьміють ся з такого, що ходив до школи, а не виніс із неї нїчого. „Друкований“ тут у двоякім значіню; не вміє читати друкованого і не битий друком, не приневолюваний до науки.

4. Вчений, але не на таких книжках. (Дрог.)

Жартують із неписьменного; „не такі книжки“ мають спеціяльнє значінє — забави з дївчатами. Нїмець каже: Er ist gelehrt wie ein Stier, kann nichts lesen als sein Brevier, Wand. I (Gelehrt 30).

5. Вчений, але не товчений. (Наг.) ...мало товчений. (Голоб.)

Гра слів: товчений — довчений, та при тім і гірка іронїя над давною педаґоґією, що без биття не знала вчіня.

6. Вчений а перевчений, то гірше нїж невчений. (Наг.)

Під перевченим розуміють звичайно такого, у кого книжкова наука заслонила все практичне житє. Пор. Wand. I (Gelehrt 1); Adalb. Uczyć 10.

7. Вченого за стів саджьнют. (Наг.)

Зам. шанують та частують. Нїмець каже: Wer gelehrt, der ist wert, Wand. I (Gelehrt 21).

8. Вченому перога дают. (Наг.)

Образово, зам. першенство у всякім дїлї. Француз каже: De savoir vient avoir (Körte 1989), а Нїмець: Den Gelehrten allein gehört der Wein, Wand. I (Gelehrter 1).

9. Господи Боже, що то вчений може! (Кол.)

Зітханє невченого, якому здаєть ся, що вчений Бог зна як богато може.

10. І я вчений на хліб печений. (Наг.)

Знач. узяти щось добре і я потрафлю, загалом: розумію, що менї корисне.

11. Нїхто сї вченим не вродив. (Кол.)

Щоб бути вченим, треба вчити ся, працювати. Пор. Čelak. 216; Wand. I (Gelehrter 39, 50); Adalb. Uczony 10; Zátur. III, 52.

12. То-то вчений, як жидівський рабін. (Дрог.)

Посьміхують ся з таких, що вдають дуже мудрих. Рабіни, вчені в Талмудї, бувають зовсїм нетямущі в иньших науках і в практицї житя. Пор. Adalb. Uczony 7.

13. Хто вчений, їсть хліб печений, а хто дурний, їсть сирий, тай того нема. (Бусов.)

Се простолюдне розуміне користий із науки.

14. Через ті вчені все лихо на сьвіті. (Наг.)

Вони позаводили тисячні інституції, в яких невчений і неосьвічений що крок терпить шкоду й упослїджене.

15. Що вченого вчити! (Дрог.)

Він і без того знає, навчив ся давнїйше. Пор. Čelak. 218; Wand. I (Gelehrt 57, 63).

Вчепити. 1. А вчепила би сї тебе фрибра! (Наг.)

Проклятє. Вірять, що „фрибра“, лихорадка може причепити ся до чоловіка так, що нїякі ліки не проженуть її, доки пацієнт сам яким будь способом не „спротивить“ і не прожене її. Спротивити фрибру можна найлекше їдячи та пючи в часах нападів те, „чого вона не хоче“, себ-то таке, що пацієнтови в ту пору найгірше противне та неапетитне.

2. Вчепив го за самі нирки. (Льв.)

Вхопив за болюче, підійшов його зі слабого боку, піддав йому доказ, якому сей не міг оперти ся.

3. Вчепив сї як вош кожуха. (Наг.)
Пристав невідлучно, докучливо. Пор. Вош 28; Adalb. Uczepić się 1.

4. Вчепив сї як пјивка. (Наг.)
Говорять про такого, що пристає до чоловіка з наміром обдурити, його.

5. Вчепив ся мене, як біда болота. (Рогат.)
Чорт („біда") по народньому віруваню найлюбійше чомусь сидить у болотї, до якого й заваблює необережних або пяних.

6. Вчепи сї сухої верби, не мене! (Наг.)
Суха верба в нар. віруваню нечисте місце, осїдок злих демонів. Пор. Верба 4.

7. Вчіпив ся, як пяний плота. (Луч.)
Шукає в менї опори, підмоги, або шукає собі зачіпки без нїякої підстави.

8. Як тї вчепю, то ти тут амінь буде! (Наг.)
Знач. забю, задушу.

Вчинити. 1. А не вчинили би ви мінї дещо гроший? (Наг.)
Вчинити тут у значіню позичати.

2. Вчинили му ся дві дязї на єдній нозї. (Крех.)
Дословно дві болячки. Говорять образово, коли кого постигло тяжке нещастє.

3. Щем сї не вчинив серед села, вже мі біда найшла. (Наг.)
Вчинити ся — опинити ся, дійти.

4. Щось му вчинили. (Наг.)
Знач. очарували його, накликали чарами якесь нещастє або хоробу.

Вчити. 1. Всього треба вчити ся, а того нї. (Мик. н. Д.)
Scil. спаня з жінкою. Пор. Wand. III (Lernen 14).

2. Вчив бим сї, аж мі підносит! (Наг.)
Говорив старший неписьменний чоловік.

3. Вчив ти мене розуму, тепер я тебе буду. (Наг.)
Вчити розуму має спеціяльне значінє: дурити, збиткувати.

4. Вчи дурньи розуму, а він тобі голову провалит. (Наг.)
Знач. лїпше нехай буде дурний, то буде й менше шкідливий.

5. Вчи лукавого на свою голову. (Голоб.) ...собі на біду. (Завад.)
Знач. собі на шкоду, бо він оберне науку на те, аби шкодити иншим.

6. Вчи сї азбуки, прийде хлїб у руки. (Дрог.)
Приговорював дїтям старий учитель Черниґевич.

7. Вчи сї за молоду, не зазнаєш на старість голоду. (Кол.)
Бо зумієш забезпечити собі засоби на старість. Пор. Adalb. Uczyć 13; Wand. III (Lernen 27).

8. Вчи сї й від дурньи, абис не був такий як він. (Наг.)
Можна вчити ся від розумного позитивно, а від дурного неґативно.

9. Вчи сї не до старости, але до самої смерти. (Наг.)
Відповідь на увагу, що я вже за старий учити ся. Пор. Wand. III (Lernen 169); Zátur. III, 34.

10. Вчи сї, та не перевчи сї! (Снят.)
Знач. не втрать тих засобів чесноти та доброго серця, які дає тобі невчене

окруженє. Наші селяни зі своїми вченими синами робили аж надто часто сумні досьвіди. Німець каже: Besser gar nicht gelernt, als unrecht. Wand. III (Lernen 4, 6).

11. Вчи сї чужого розуму, та свого не згуби. (Цен.)
„Свій розум" треба розуміти в значіню морального почутя, так як і висше ч. 10.

12. Вчити сї нїколи не пізно. (Наг.)
Чоловік учить ся до смерти, по волї чи по неволї. Пор. Wand. III (Lernen 12, 45).

13. Вчити тї вчили, але мало били. (Дрог.)
Знач. таки не навчили нїчого путнього, або навчили розуму, але зіпсували моральне почутє.

14. Вчит сї, аж му сї чуприна курит. (Дрог.)
Іронїчно: не замісь учити ся. Пор. Wand. III (Lernen 11).

15. Вчит сї, а йому тото голови не держит сї. (Наг.)
Говорять про непамятущого або неуважного ученика.

16. За молоду не вчиш сї, на старість пожьилуєш. (Наг.)
Говорив чоловік, що замолоду не навчив ся письма. Пор. Adalb. Uczyć 7.

17. Мене вчили лише з тої чорної книги читати. (Дрог.)
Знач. учили бавити ся з дївчатами, читати в їх очах.

18. Най сї вчит, як не вміє. (Наг.)
Реплїка, коли когось оправдують, що не вміє чогось зробити. Пор. Wand. III (Lernen 37).

19. Най ся дурні вчат, я й без того розум маю. (Крех.)
Часто стрічаєть ся серед селян той погляд, що в школї вчать ся лише такі, що не мають відповідного розуму або сили для господарської роботи.

20. Не вчи ворога, бо сам собі нашкодиш. (Кол.)
Resp. він зуміє потім лїпше нашкодити тобі. Пор. висше ч. 4, 5.

21. Не добре мі вчили, але міцно. (Кол.)
Іронїчна характеристика старої школи: не богато навчили, але міцно били.

22. Нїм сї навчи́ш, нераз закричиш. (Кол.)
Scil. нераз набереш субіток. Пор. Wand. III (Lernen 108).

23. Отто тї красно вчили! (Наг.)
Присоромлюють школяря, захопивши його на якімось негарнім дїлї.

24. Так мі вчили, що й доси с-ка свербит. (Цен.) ...на ню сїсти не можу. (Кол.)
Знач. били крепко.

25. Так му сї хоче вчити, як псу орати. (Дрог.)
Говорять про лїнивого ученика.

26. То так тї тато з мамов навчили? (Наг.)
Соромлять дитину, що говорить сороміцькі слова або яку придибають на якімось поганім учинку.

27. Треба сї вчити, хтївши в сьвітї щось значити. (Наг.)
Звичайний утілїтарний погляд на школу: вона дає можність добити ся становища в сьвітї. Пор. Wand. III (Lernen 24).

28. Хто сї не хоче вчити, піде пси бити. (Наг.) ...свинї пасти. (Дрог.)

Грозять лінивим та недбалим ученикам. Пор. Wand. III (Lernen 114).

29. Хто сї того не вчив, той того не вдасть. (Наг.)
Говорять селяни „вченому“ міщухови, що береть ся робити селянську роботу і не потрафляє. Поляк каже: хто не вчив ся, той не навчить иншого, пор. Adalb. Uczyć 9; Wand. III (Lernen 87).

30. Хто тебе вчив, дурно гроші взьив. (Наг.)
Знач. не навчив тебе нічого, ти як був дурень, так і єси.

31. Чого-с сї вчив, тото й роби. (Дрог.)
З науки користай, переводи її в діло. Пор. Adalb. Uczyć 3; Wand. III (Lernen 75, 81).

32. Чоловік сї вчит від колиски до гробової дошки. (Наг.) ...не до старости, а до смерти. (Дрог.)
Ціле житє, се наука, набиране досьвіду. Пор. Wand. III (Lernen 60, 63, 66); Čelak. 217; E. Rot. 690; Zátur. III, 34.

33. Чоловік сї до смерти вчит, а дурньом умирає. (Берез.)
Жартують із старого, що робить якусь дурницю перед сертю. Пор. Wand. III (Lernen 63).

34. Чоловік сї з малу не вчив, а тепер як сліпий. (Наг.)
Говорить неписьменний.

35. Що малого не навчиш, то так як бис старому вкрав. (Збар.)
Бо старий би скористав із того, чого навчив ся малим.

36. Як го дома навчили, так воно говорит. (Наг.)
Говорять про дитину, що не тямлячи того повторяє зачуті від инших соромні слова або проклятя.

Вчінє. 1. Таке його вчіньи, як голодного с—ньй. (Наг.)
Не хоче вчити ся або не має здібности.

Вчути. 1. Що вчує, то далї кочує. (Кути).
Знач. розносить усякі сплїтки.

Вязанє. 1. Вязанє без ґудза нічого не варта. (Збар.)
Так і мірковане без міцної постанови, балакане без діла. Пор. Wand. I (Binden 2). Серб каже: Вяжи мя, лиш ґудза не роби!

Вязати. 1. Вјижіт мі, січіт мі, за пліт не мечіт мі! (Завад.)
Кричав Циган, коли його зловили в саду на крадіжи і він бажав, щоб його викинули за пліт.

2. Вязав, а ґудза не зробив. (Кос.)
Робив діло недбало, забув щось важне, від чого залежить успіх.

3. Гречку вязала, а правду казала. (Орт.)
Сьміють ся з такого, що на потверджене якогось нїби правдивого факту цитує посторонні і з тим фактом зовсім не звязані обставини.

4. День вязала, два дни лежала. (Ком.)
Говорять про лїниву або хоровиту робітницю.

5. Не вјижут ми сї кінці. (Наг.)
Не виходжу на своє, трачу на якомусь ділї. Порівнане взяте мб. із ткацького ремесла.

6. Якось му сї то не вјиже. (Наг.)
Не складаєть ся до ладу, не ведеть ся.

Вязи. 1. Бодай єс си вјнзи скрутив! (Наг.)
Те саме, що голову зломив, пропав.

Вянути. 1. Вяну як цьвіт без сонця. (Кол.)
Говорила жінка про своє бідоване.

Вятїр. 1. Що ся голий у вятері загріє? (Крех.)
Говорять про якусь незначну поміч, яка зовсім не заспокоює потреби.

Г.

Габляк. 1. Габьлик урізуй, кахтан латай. (Наг.)
Габляк — довга одежа з тонкого сукна; кафтан у Наг. із полотна. Значінє приказки: для гіршого, маловартого не посьвячуй ліпше, цїннїйше.

2. З габьлика на кахтан, а з кахтана на лахман. (Наг.)
Scil. зійшов. Говорять про ступневий упадок чоловіка чи то в значіню зубожіня, чи в значіню моральности.

Габтахт. 1. Будеш ти мінї на гаптах стояти. (Наг.)
Знач. будеш стояти як при військовій команді Habt Acht! (Уважно). Навчу тебе послуху та уважности.

Гаврило. 1. Гаврило, дістанеш у рило! (Цен.)
Брутальна погроза: дістанеш по пиці.

2. Гаврило — свиньске рило. (Наг.)
Дразнять хлопця на імя Гаврило.

3. Гавриїла — сердите сьвято (Мшан.)
Гавриїла архангела, д. 13 липня, час, коли найчастїйше бувають громи.

4. Гавриїла, Трискучої Анни і Пантелемона — громові сьвята. (Мшан.)
Трискучої Анни, мб. Анни Зачатіє, д. 25 липня. Пантелемона, д. 27 липня.

5. Гавриїл завідує громами. (Мшан.)
В переважній части укр. народа тай у инших Славян спеціяльний громовик — Ілля. Пор. Етнол. матер. III, 48.

6. Дістав Гаврило, що му не мило. (Наг.)
Знач. побили або вилаяли.

7. На тобі, Гаврило, що мінї не мило. (Наг.)
Немилої річи чоловік рад збути ся, хоч би мав при тій нагоді показати ся великодушним і віддати її комусь иншому.

8. Наш старший брат Гаврило має в руках кадило. Рученьками вимахує, ноженьками підскакує, а ми його величаєм. (Сквар.) ...має найбільше сьвітило. (Жидач.)
Стихира про старшого брата Гаврила, варіянт дальшого числа.

9. Старший брат Гаврило взєв сьвітло і кадило, і за ксьондзом поступає, конов горівки нам дає. (Пужн.) ...і горівку під пахою, вихваляймо го з собою. (Пужн.)
Приказка основана на анекдоті про старшого брата Гаврила, який конче хотів, аби його в церкві величали в спеціяльній піснї, пор. Етн. Зб. VI, ч. 34.

Гад, гадь. 1. Гад би го жер! (Збар.)

Проклятє. Вкушенє гадини вважають страшним нещастєм.

2. Гадь би тї їла! (Яс. С.)

Проклятє. Пор. висше ч. 1.

3. Кого гад укусив, той і глисти боїть ся. (Ільк.)

Хто зазнав більшої шкоди, був у більшій небезпеці, той звичайно боїть ся меншої. Пор. Zátur. VI, 280.

4. Ще мня гад не їсть. (Лім.)

Ще я не здурів, не притисла мене остатня крайність.

5. Як укусит гад, три рази курят порохниноў буковоў або вербовоў і приговорюют: „Ара, шора, сара!“ (Ч. ВЛ.)

Чародїйське лїченє гадючого вкушеня. Що значить формула „ара, шора, сара“ — не відомо.

Гадати. 1. А ми тут гадаємо, перегадуємо, хто би то міг бути. (Лол.)

Здалека не пізнали і вгадували.

2. Вжем гадав, що мнї нема. (Наг.) ...що по мнї буде. (Наг.)

Думав, що пропав або пропаду зараз — говорить чоловік оповідаючи про якусь тяжку пригоду.

3. Ви гадаєте, що я з тих, що нїчо з них? (Орел.)

Знач. і я не щобудь, не ледащо.

4. Вільно вам гадати, як собі хочете. (Наг.)

Говорить чоловік зміркувавши, що инші не згоджують ся з ним.

5. Він гадає, що нима понад него тай понад попову свиню. (Кольб.)

Говорять про гордого а дурного чоловіка, що дре носа без причини.

6. Гадав, гадав і не вгадав. (Явор.)

Гра слів, що полягає на двоякім значіню слова „гадати“ — думати і говорити. Говорять, коли хтось забалакав ся і занедбав дїло.

7. Гадав тай розгадав сї. (Наг.)

Знач. думав зробити так, а потім передумав инакше.

8. Гадає, що він ту сам. (Наг.)

Про неотесаного чоловіка, що не вміє поводити ся в товаристві.

9. Гадає, що вже нема над нього. (Наг.)

Про зарозумілого та гордого чоловіка. Пор. Wand. I (Denken 114).

10. Гадає, що Бога за ноги вхопив. (Сор.)

Думає, що його щастє непохитне та незмінне. Пор. висше Бог 205; Wand. III (Meinen 100).

11. Гадає, що всї розуми поїв. (Дрог.)

Говорять про зарозумілого та гордого. Пор. Wand. III (Meinen 93).

12. Гадає, що нікого нема на сьвіті, лиш він та його дїти. (Наг.)

Характеризують егоїста та самолюба.

13. Гадає, що сї без нього не обийде. (Наг.)

Коли хто дорожить ся своєю помічю або радою. Пор. Wand. I (Denken 132); III (Meinen 114).

14. Гадай, не гадай: що-с узьив, то віддай. (Наг.)

Знач. у такім разї нема чого надумувати ся.

15. Гадай, перегадуй, нїчого сї не можу догадати. (Наг.)

Imperat. двох перших слів бесїдник звертає сам до себе, немов до другої особи Пор. Zátur. IV, 127.

16. Гадай си що хочеш, а не говори що не вільно. (Яс. С.)

Говорять такому, що через занадто свобідне балаканє нажив клопоту. Першу половину сеї приказки пор. Wand. I (Denken 11, 22, цїлість тамже 31); Zátur. V, 288.

17. Гадай що хочеш, роби що можеш, а дай що мусиш. (Цен.)

Правило житевої мудрости загально розповсюджене. Вандер виводить часть сеї приповідки „Denkt was ihr wollt und gebt was ihr sollt“ від Фрідріха II пруського, I (Denken 36), та мабуть приказка старша.

18. Дурень гадає, а розумний знає. (Наг.)

Бо дурень як зробить яку дурницю, то все каже: „Я си гадав, що так треба“. А розумний знає, що треба, чого не треба

19. Кождий своє гадає. (Наг.)

Кождий дбає про себе, турбуєть ся своїм дїлом, а не має часу піклувати ся иньшими. Пор. Wand. I (Denken 44); Adalb. Myśleć 3.

20. Менше гадай, більше дїлай. (Сквар.)

Гадай і тут зам. говори.

21. Не гадано прийшов. (Наг.)

Знач. несподївано, коли нїхто не думав про нього.

22. Не много гадавши лус його по за вуха. (Наг.)

Знач. не надумуючи ся, без ваганя та без остраху.

23. Перше гадай, потім повідай. (Кол.)

Говори тільки обдуманє. Пор. лат. Lingua mentem ne praecurrat; Wand. I (Denken 23, 43); Osm. 266.

24. Ти собі гадаєш, що я твій дурень? (Наг.)

Вислов протесту против кпин та насьміхів або против коверзованя одного чоловіка над другим. Пор. Wand. III (Narr 291).

25. Хто би то був гадав! (Наг.)

Звичайний окрик нетямучого чоловіка при неприємнім випадку, якого він, розуміє ся, не надіяв ся і думає, що й нїхто инший не міг би предвидїти його. Пор. Wand. I (Denken 131).

26. Хто гадає, той вигадає. (Яс. С.)

Хто займає ся чимось інтензивно, той дійде до чогось нового, видумає щось. Пор. Adalb. Myśleć, 4.

27. Чоловік собі всяко гадає. (Кос.)

Знач. міркує і сяк і так, придумує ріжні комбінациї.

28. Що люде гадают, то й вигадают. (Городок).

В значіню: що говорять, те нарештї й справдить ся. Про силу обмови та лихого поговору, пор. Adalb. Gadać 2.

29. Що си тепер гадаєш? (Наг.)

Говорить чоловік до противника маючи його в руках.

30. Що-с си гадав, як єс падав? (Наг.)

Сьміють ся з необережного, що замисливши ся впав.

31. Що чоловік у день гадає, то му сї на сон набиває. (Наг.)

Звичайне спостереженє. Пор. Adalb. Myśleć 8.

32. Я вже гадав, що по мні буде. (Наг.)
Думав, що пропаду.
33. Я гадав, що вже ті більше не ввиджу. (Наг.)
Говорить чоловік витаючи ся зі знайомим по довгій розлуці.
34. Я гадала, що біда здала. (Наг.)
Передразнюють такого, хто зробивши якусь дурницю звиняєть ся тим, що він думав, що так треба.
35. Я й не гадала, що біда така нездала. (Наг.)
Говорить жінка, що вийшла замуж за нездару, не пізнавши його близше.
36. Як гадав, так гадав, аби но що дав. (Комар.)
Гадати тут діялект. у значіню: говорити, отже: що говорив, те говорив. знач. байдуже, чи хвалив, чи лаяв.
37. Я си гадав, що вже ти дідько голову скрутив. (Наг.)
Знач. що ти пропав, загинув.
38. Я си гадав, що вже ті десь вирвало. (Наг.)
Що ти вже загиб, пропав з поміж живих людий.
39. Я си гадав, що мі на місци шляк трафит. (Наг.)
Так сердив ся ждучи довго, або переляквав ся. Пор. Wand. III (Meinen 157).
40. Я си гадав, що незнати що буде. (Наг.)
Сподівав ся чогось дуже великого, важного. Пор. Wand. I (Denken 155).
41. Я си гадав, що сї тебе не дочекаю. (Наг.)
Сказано до чоловіка, що дав на себе дуже довго ждати.
42. Я ще не гадаю вмирати. (Наг.)
Знач. не чую себе старим, недужим.

Гадє. 1. Гадьи — сичьи. (Довгоп.)
Так називають Гуцули всяку гадюку, а найчастійше, звісно, вужа, досить частого в їх горах.
2. Гадя як трави-листа. (Войн.)
Богато гади, видимо-невидимо.
3. З ним си зайти, то так як на гадьи наступити. (Кол.)
Дуже прикрий, мстивий чоловік. На гадє наступити босою ногою — готова смерть.

Гадина. 1. Аби гадина на нїм сичьила, то би вкрав. (Наг.)
„На нїм“ значить на якімось предметї, а не на злодію. Характеризують завзятого, безоглядного злодія. Нїмець каже, що вкрав би гадинї яйця, на яких би вона сидїла, Wand. IV (Schlange 79).
2. Верг сї до мене, як гадина. (Наг.)
Про напасного, злого чоловіка. Віра в те, що гадина роздрочена кидає ся на чоловіка.
3. Вив ся, як гадина. (Ільк.)
Говорять про злого чоловіка притисненого злою пригодою, що на всї боки шукає ратунку, пор. висше Вуж ч. 1.
4. Вигрів гадину за пазухов. (Наг.)
Виховав собі невдячника. Натяк на звісну Езопову байку про хлопця й гадюку. Пор. Wand. IV (Schlange 60, 61, 82, 84); Čelak. 50; E. Rot. 487; Zátur. VIII, 480.

5. Гадина би ти до очий скочила! (Наг.)
Проклятє, коли хто прим. іде в ліс у велике сьвято. Віра в те, що гадина може скрутити ся обручем, кинути ся на чоловіка і вигризти йому очи.
6. Гадина в його словах дихає. (Ільк.)
Його слова їдовиті, повні злоби й ненависти.
7. Гадина, пек си їй, погане їй імньи. (Наг.)
В звичайній розмові не годить ся вживати слова „гадина“, а коли вже треба його вжити, то додають такі або подібні заклинання.
8. Гадина — тота довга — тота краса. (Наг.)
Слова „тота довга“ або „тота краса“ вживають ся часто зам. слова гадина, якого не годить ся вживати в розмові Про сей евфемізм див. Етн. Зб. V, 173.
9. Гадина — тота під корчом. (Наг.)
Слова „тота під корчом“ часто вживають без нїчого замісь „гадина“, пор. попереднє число.
10. Гадино, гадино! Як не можеш в сонцю анї в місяцю гнїзда ввити, так абис не могла їдь пустити! (Мшан.)
Заклинанє від укушеня гадини, а властиво охоронне перед укушенєм, відмовляють на сьвятий вечір перед вечерею. Пор. Етнол. матер. III, 53.
11. Гадину видїти, а не забити, то гріх. (Наг.)
Наші селяни почувають такий забобонний страх перед усякою гадюкою, не розріжняючи їдовитих від невинних, що їх нївеченє вважають моральним обовязком. Нїмець каже: Wer eine Schlange heute tödten kann, muss sie nicht bis morgen leben lassen. Wand. IV (Schlange 66).
12. Гадину має за пазухою. (Ільк.)
Облесний, зрадливий чоловік, готов кождої хвилї нашкодити. Гадина за пазухою пор. Wand. IV (Schlange 14); Zátur. VIII, 481.
13. Гадину сїчи, а кусні сї мечут. (Яс. С)
Незвичайна живучість гадюки також одна з причин забобонного страху наших селян перед тими сотворінями.
14. Годує си гадину за пазухов. (Наг.)
Про злу дитину, з якої батькови не віщують добра. Лат. Viperam in sinu alit; пор. висше ч. 4; Wand. IV (Schlange 90); Zátur. VIII, 480.
15. Звив сї як гадина. (Наг.)
Сховав ся, чатує, щоб напасти і пошкодити. Говорять про злого чоловіка.
16. Іще мя гадина не їла. (Печен.)
Знач. не маю чого попадати в розпуку, спішити ся, пор. висше Гад ч.
17. Не штука чужими руками гадину ловити. (Гнїдк.)
Говорять про такого, що для прикрого, небезпечного дїла любить послугувати ся иншими людьми. Пор. Wand. IV (Schlange 89).
18. Сичит, як гадина під корчом. (Наг.)
Говорять про лайку сварливого, сердитого та злого чоловіка.
19. Ти гадино сороката! (Наг.)
Лайка, обернена до злої людини Подібна у Нїмцїв Wand. IV (Schlange 87).
20. То гадина, не дїтина. (Наг.)
Знач лиха, невдячна дитина

Гадка. 1. Анї-м гадки не мав, як то на мене впало. (Наг.)
Не сподївав ся, не міркував про те.

2. Анї ми то в гадцї. (Наг.)
Менї про се байдуже.

3. Бю сї з гадками. (Наг.)
Сумнїваю ся, міркую за і против, не можу зважити ся.

4. Випало ми з гадки. (Наг.)
Знач. забув.

5. Від гадок аж ми голова трїщит. (Наг.)
Від турботи та клопотів аж голова болить. Пор. Zátur. IX, 118.

6. Він лихої гадки на мене. (Наг.)
Сердить ся, задумує зробити менї щось злого.

7. Гадка гадку гонит. (Наг.)
Одна думка набігає за другою, чоловік раз так міркує, то знов інакше. Пор. Wand. I (Gedanke 53)

8. Гадка гадку пошибає. (Кол.)
Одна думка доганяє другу в людськім умі, перечить ся з нею. Так характеризують стан рефлексії та сумнїву. Пор. Wand. I (Gedanke 37); Дик. 298.

9. Гадка гадку прошибає, що нїчого не має. (Ільк.)
Образ не ясний; значінє очевидно таке, що бідний турбуєть ся своєю бідністю.

10. Гадка за горами, а смерть за плечами. (Ільк.) ...за плечима. (Наг.)
Чоловік лїтає думками в далекі місця і часи, не тямлячи, що швидко може вмерти. Пор. Сим. 1505; Нос. 347; Дик. 298. Adalb Gadka 1.

11. Гадка ним якась шибнула. (Богородч.)
Щось йому прийшло до голови, надумав ся

12. Гадки ми голову розпирают. (Цен.)
Від тяжкої задуми болить голова. Нїмець каже іронїчно, що великі думки не можуть поміститити ся в малій голові, Wand. I (Gedanke 57); Zátur. IX, 118.

13. Гадки не май! (Наг.)
Не турбуй ся! Scil. роби що задумав, усе буде добре.

14. Дай ти Боже тільки гадки, аби-сь о мнї забув. (Ільк.)
Побожне бажанє, що містить у собі суперечність, бож забутє, се брак думки про даний предмет.

15. З гадки ми не сходит. (Наг.)
Не можу забути, не можу досить надивувати ся. Пор. Zátur. IV, 127.

16. Кому би то на гадку прийшло? (Наг.)
Хто би то се подумав! Се таке диво, така несподївана річ.

17. Має тільки гадок, що пес стежок. (Ільк.)
Впадає на ріжні концепти, має богато плянів.

18. Не мож до гадки прийти. (Печен.)
Не можна на щось одно зважити ся, вияснити собі якусь річ.

19. Ношу сї з гадков. (Наг.)
Довго міркую, надумую ся, чи зробити якесь дїло, чи нї. Пор. Wand. I (Gedanke 105).

20. Оба-смо єдної гадки. (Наг.)

Однаково думаємо про якусь річ, змовили ся на якесь дїло. Пор. Zátur. XVI, 248.

21. Поклав-єм собі гадку до вас забесїдувати. (Вовчк.)
Надумав ся, уложив собі плян.

22. Тілько гадок, що в решетї дїрок (Ільк.)
Богато всяких плянів у якогось чоловіка. Так характеризують легкодушну, вихровату вдачу. Пор. висше ч 17.

23. У нього тілько гадок, що в заяця стежок. (Ком.) ...хаток. (Луч.)
Значінє те саме, що попереднїх ч. 17, 22.

Гаду-гаду. 1. Гаду, гаду, а миши в крупах. (Ільк.)
Словами „гаду-гаду“ характеризують довге, спокійне балаканє, нїби то: ми собі забалакали ся, а миши крупи їдять. Жартують із довгої балачки сїльських кумась про пусті річи, при чім занедбуєть ся робота. Пор. Adalb. Gadu gadu 1.

2. Гаду-гаду, а вечір близько. (Наг.)
Забалакавши ся занедбали роботу. Пор. Adalb. 4.

3. Гаду, гаду, дїдько з заду. (Наг.)
Дитячий окрик; коли дїти йдуть гусаком, то переднї кричать так на заднїх. Пор. висше Веред 1.

Гадячий. 1. Гадьича їдь у його словах. (Наг.)
Чоловік злобний, облесний та спокусливий. Пор. Гадина 6.

2. Гадьичу їдь у собі має. (Наг.)
Про злого, обмівного чоловіка.

3. О, то гадьичий язик! (Наг.)
Про язикатого, обмівного чоловіка. Загальне віруванє, що змия не кусає, але шпигає своїм язиком і що власне в тім язицї її отрута.

Гадюка. 1. Не грій гадюки в пазусї, бо вкусит. (Лев.) ...бо тя... (Ільк.)
Не роби добра невдячному та безхарактерному, бо за твоє добро заплатить тобі злом. Пор. висше Гадина 4.

Гай. 1. Гай, гай, а за гайом іще гай. (Лол., Лучак.)
Жартують, коли хтось задумавши ся зітхає та каже „Гай-гай!“

2. Гай, гай, тай не дома, де сї рушу, все солома. (Туст.)
Зітхав чоловік, що в дорозї мусїв заночувати десь у гаю в стозї, а пробудивши ся в ночи звільна нагадував собі, де він спить. Також договорюють жартом, коли хтось починає зітхати без важної причини.

3. Гай йому розвив ся. (Лучак.)
Знач. йому добре дїє ся.

Гайнувати. 1. Хто в лїтї гайнує, тот в зимі голодує. (Ільк.)
Лїто — пора громадженя засобів, а не гулянок і гайнованя.

Гак. 1. Аби сте мі на гак тягли, то нїчого не скажу. (Наг.)
Гак — pars pro toto — шибениця; тягнути на гак — вішати. В польськім przywieść na hak — довести до упадку, Adalb. Hak 1.

2. Ану, на гак мі беріт, ци маю вам що дати. (Наг.)
Не маю нїчого, хоч вішайте. Говорив неоплатний довжник своїм вірителям.

3. Загнув му гака доброго. (Цен.) ...не малого. (Кол.)

Завдав клопоту, видумав штуку, над якою той мусить добре помучити ся, щоб її розвязати.

4. Закидає гак на велику рибу. (Кол.)
Носить ся з якимись великими плянами, спекулює на великий інтерес. Пор. Wand. II (Haken 19).

5. Зігнув сї як гак. (Наг.)
Згорбив ся від хороби або нужди.

6. Мене хоць на гак, я все буду так. (Наг.)
Хоч вішайте, а я свойого слова, своєї вдачі не зміню.

7. Скулений як гак. (Наг.)
Згорблений, зігнув ся в три погибелї.

8. Такий став як гак. (Наг.)
Знач. худий, нужденний, згорблений.

9. Такий ходит, як би сї з гака зірвав. (Наг.)
Страшний, подібний до розбійника, що вже його вішали, а він вирвав ся.

10. Там треба доброго гака вигнути. (Цен.)
Дословно: обійти кривою дорогою, збочити з дороги; образово: ужити хитрости та підступу для осягненя цїли.

11. Ще його гак не мине. (Наг.)
Говорять про злого, збиточного чоловіка, знач. ще повисне на шибеницї.

Гала. 1. Вилетїла як гала з колопень. (Войн.)
Гала тут у значіню галки, чорної птахи. Що їй за дїло було в коноплях — невідомо. Говорять, коли якась жінка або дївчина в розмові вирве ся з чимось недотепним, з якоюсь нісенїтницею.

2. Гала драла! (Мінч., Ільк.)
Старий окрик, передразнене татарського „Allah“, уживають, коли хтось зірветь ся бігти кудись або взагалї до якогось енергічного руху.

3. Гала пала! (Наг.)
Окрик на означенє безладного поспіху, пор. Adalb. Hałapała 1.

Галабурда. 1. Наробив галабурди. (Наг.)
Знач. сварки, заколоту, неспокою.

2. То якийсь галабурда, не чоловік. (Наг.)
Галабурда — неспокійний дух, бунтівник, незгідливий.

Галай. 1. За галай сьвіта пішов. (Наг.)
Знач. пішов Бог зна куди. Дословне значінє приказки менї неясне.

2. На галай, на балай. (Ільк.)
Знач. як будь, без ладу, scil. зробити щось. Пор. Adalb. Hałaj 1.

3. Пішло галай на балай. (Наг.)
Дїло зроблено поспішно та недбало, без ладу та складу. Галай на балай — ремінїсценція татарського оклику, пор. старе: Алай булай — кримскіе пѣсни, там их и трѣсни, Сим. 33.

4. Ти дурний галаю! (Яс. С.)
Галаєм називають крикливого а мало тямущого чоловіка.

Галайкотати. 1. Галайкочут, як Жиди в школї. (Наг.)
Про безладний гамір змішаний з голоснїйшими криками.

Галатим. 1. То якийсь галатим запливомізький. (Дрог.)
Якийсь божевільний, неповного розуму чоловік. Се прозвище пригадує оповіданє в „Вістнику“ 1850 р. про о. Григоровича з Белелуї, якого сусіди за його хлопольобство називали insensatum Galatum. Значить, таке прозвище, з якого оте дрогобицьке являєть ся копією, було десь у 30-их роках розширене серед нашого попівства. Що значить той „Galatus?“ Розуміеть ся, не Галилеєць, як дехто толкує, пор. Павлик, Нар. читальні стор. 20.

Галич. 1. Відси ріка, відти гора, а в середині біда — то Галич. (Ільк.)
Положенє нового Галича схарактеризоване вірно.

2. Старший Галич відо Львова. (Ільк.)
Мабуть рефлексія якогось книжника, ледви чи записана з уст народа.

Галу-балу. 1. Галу, балу, а свинї в ріпі. (Ільк.)
Знов ономатопоетичні слова на означенє довгого балаканя, за яким занедбано важне дїло — вигнати свиний. Пор. висше Гаду-гаду 1.

Галуза. 1. А галуза би на тебе впала! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе постигло нещастє.

2. В велике галузя зайти. (Гнїдк.)
Знач. вдати ся в скомплїковану справу або договорити ся до далеких консеквенцій.

3. Верхове галузя вітри ломлят. (Гнїдк.)
Визначний чоловік найборше стягає на себе неприязнь та напади ворогів і паде під їх ударами, коли тимчасом пересїчні людці живуть собі спокійно.

4. Кождій галузї кінцьи не дійдеш. (Наг.)
Знач. кождої справи не полагодиш, кождого непорозуміня не вияснишь.

5. Молоду галузу пригинай, бо старої не пригнеш. (Кол.)
Учи чоловіка за молоду, бо на старість годї вже. Пор. Adalb. Gałąź 3; Wand. V (Zweig 8, 13); Čelak. 407.

6. На яку ми ті галузу треба? (Наг.)
Згірдно: по якого біса, до хріну менї тебе треба.

7. Якої си галузи шукаєш? (Наг.)
Знач. якої лихої пригоди? Галуза тут еліптично в значіню приладу, на якім можна повісити ся.

Галушка. 1. Впав як галушка в окріп. (Наг.)
Попав у клопіт, зазнав лиха.

2. Єдна галушка всї зжерла. (Пол.)
Через дрібницю дійшло до великої страти. Основано на анекдотї про нетямучу куховарку, що не вміла варити галушок, пор. Етн. Зб. VI, ч. 178.

3. Круглий як галушка. (Дрог.)
Про невеличкого ростом, заживного чоловіка.

Галя. 1. Далї, далї аж до Галї, а від Галї іще далї. (Наг.)
Кричать дїти бігаючи від хати до хати.

2. Не буде Галя, буде другáя. (Ільк.)
Говорить парубок, коли одна дївка відправить його сватачів.

Галяр. 1. Гáлярьи зломаного не маю. (Наг.)
Галяр, нїм. Heller, дрібна монета, тепер сотик. Пор. Wand. II (Heller 75).

Галь-паль. 1. Пішло на галь-паль. (Наг.)

Діло поведено без ладу, скваппо, а неоглядно.

2. Як будь, галь-паль, аби борше. (Наг.)

Так характеризують поквапну, але безладну, непорядну роботу.

Гаман. 1. Битий як жидівський Гаман. (Печен.) Будеш битий... (Дрог.)

Говорять про тяжко побитого або про такого, що його часто поштуркують. Пор. Бити 4, 40.

2. Гамани-вухи. (Дрог.)

Гамановими вухами називають ся невеличкі трикутні колачики, які печуть Жиди на те сьвято і роздають знайомим, в тім числі й християнам. Дехто говорить, що в тих коржиках містить ся чари, якими Жиди привертають християн до себе, аби горнули ся до них. От тим то таких християн, що горнуть ся до Жидів, і називають „Гамани-вухи“.

3. „Мошку, дай тобі Боже того сьвјитого Гамана дочекати!“ — „Ни, ни, аби й ти такий сьвјитий був, як він!“ (Наг.)

Селяни часто дразнять Жидів „святим Гаманом“, а Жиди сердить ся за се.

4. Ой ти Гамане жидівський! (Наг.)

Говорять до неповоротного, часто битого та нетямущого чоловіка.

Гам-гам. 1. Гам, гам, ходи хлібе 'д нам! (Наг.)

Жиди перед своєю Пасхою вимивають усю посуду, щоб не лишити ані сліду кислого хліба, а по сьвятах знов вертають до нього. Наші селяни й говорять, що вони перед сьвятами палять і проклинають хліб, а по сьвятах перепрошують його отакою формулою. Та її уживають і в розмові, коли хтось не хоче їсти сухого або лихо спеченого хліба, то йому говорять: „Чекай, колись і такого не буде! Буде тобі колись: гам-гам, ходи хлібе 'д нам“.

Гамерика. 1. В Га́мериці, гва́рят, добре, але й там не довго так буде, як наші грішні люде найдут. От кажут, що там уперед громів не было, а тепер уже гирмит. (Дид.)

Приклад віруваня, що виросло, так сказати, на наших очах, на тлі американської еміграції. Пор. висше Америка 1.

Гамувати. 1. Гамуй сї в словах! (Наг.)

Стій, обдумай, що говориш.

2. Гамуй ся, кобило, горшки везеш! (Збар.)

Передразнюють фірмана, що не загальмувавши воза кричить на кобилу, щоб вона гальмувала себе сама.

Гандель. 1. Аби гандель ішов. (Льв.)

Купецька формула: продаю так дешево не для зиску, але аби йшов гандель, аби товар не лежав. Але формула вживаєть ся в розмові в згірднім значіню, коли хтось робить якусь погань, крадїжку та шахрайство не з дійсної потреби, але так сказати, з аматорства, з привички.

2. Гендель Мендель. (Наг.)

Мабуть дразнили так колись якогось Менделя. Адальберт толкує, що се значить, буцїм то лише Жид здібний до торговлї (Handel 4), та се толковане не видаєть ся менї влучним.

3. На гендель пустив. (Наг.)

Продав щось або купив спекулюючи на заробіток.

4. Найлїпший гандель з Богом. (Гнідк.)

Бо Бог, по церковному віруваню, платить за всяке добре діло і нічого не забуває.

5. Пустив сї на гендель. (Наг.)

Дословно: подав ся на купця, але частїйше вживають у згірднім значіню: шахрує, обдурює, волочить ся не пильнуючи роботи.

6. Трафив ми сї гендель. (Наг.)

Найшов на мене клопіт, чепила ся якась напасть. Пор. Wand. II (Handel 43).

Гандлювати. 1. Гандлює свойов скиров. (Наг.)

1) Тратить на якімось дїлї, сходить на біду. 2) Говорять також про проституток.

2. Кождий гандлює як може. (Льв.)

Гандлює в згірднім значіню: циганить, крутить, запопадає для себе. Пор. Wand. II (Handeln 8).

Гандзя. 1. Маєш Гандзю книш. (Явор.)

Говорять, коли на когось спаде якась несподївана біда, кинуть поговір.

2. От на-маєш Гандзю книш: тобі грают, а ти спиш. (Луч.)

Знач. про тебе говорять, тебе осуджують, а ти й не знаєш нічого.

3. Пішла Гандзя в поле жати, той забула серп узяти. (Ком.)

Се властиво куплет із пар. піснї, але його часто прикладають і в мові до забудькуватої, недбалої служницї.

4. Пішла Гандзї на горіхи тай набрала штири міхи: в кождім міху по горіху, наробила Гандзї сьміху. (Наг.)

Співанка, але й її вживають у розмові, коли хтось наперед хвалив ся блискучим успіхом задуманого дїла, а результат вийшов мізерний.

Гануся. 1. І Ганусї не бою сї. (Цен.)

Жартує парубок, якому говорять, що його будуть женити, мовляв: і я сам того бажаю.

Ганьба. 1. Вже як має чоловіка ганьба спіткати, то го спітче й на гладкій дорозї. (Наг.)

Віра в неминучість призначеня. Від напасти та пригоди не встережеш ся.

2. Від ганьби не вмреш. (Цен.)

Від сорому, скандалу, лайки. Пор. Zátur. IV, 262.

3. Від ганьби не сховаєш сї. (Наг.)

Стілько, що від злої пригоди, напасти.

4. Ганьба би тї вкрила! (Наг.)

Прокляте: щоб ти зійшов нінащо, став людським посьміховищем.

5. Ганьба ми лице їсть. (Наг.)

Нагоняє на лице румянець стиду.

6. Ганьба очи дре. (Наг.)

Робить чоловікови неможливим дивити ся иньшим просто в очи.

7. Ганьба очий не виїсть, але не дає сї меже люде показати. (Наг.)

Знач. хоч і нематеріяльна, а все таки докучає.

8. Ганьба сї мене чепила. (Наг.)

Якесь непочесне дїло набігло, з якого годї вилабудати ся.

9. Збув єм сї ганьби. (Наг.)
Позбув ся клопоту, напасного чоловіка.
10. Зійшов на ганьбу. (Наг.)
Зам. зійшов нї на що, занедбав ся.
11. Іди без ганьби! (Наг.)
Іди, не шукай собі клопоту.
12. Наїв сї ганьби. (Наг.)
Зам. набрав ся, наслухав ся знаружливих слів.
13. Отто ганьба ладна! (Наг.)
Жартливо хвалять щось негарне, прим. невродливе лице.
14. Пішло му на ганьбу. (Наг.)
Говорять про скотину, що за хоробою та недоглядом змарніла, звела сї нї на що, або про недужого чоловіка. Пор. Zátur. XII, 306
15. Такої ти ганьби наробю, що сї в десїтьох водах не вмиєш. (Наг.)
Нароблю сорому або клопоту.
16. То би вже остатна ганьба була. (Наг.)
Scil. як би се або те стало ся. Був би крайнїй скандал.
17. Через ганьбу не тьижко в біду впасти. (Наг.)
Лайка, пуста напасть часто доводить до бійки, до калїцтва або зтбійства.
18. Чого тота ганьба від мене хоче? (Наг.)
Тут „ганьба" в значіню: погана, непочесна людина.
19. Щем сї з єдної ганьби не вмив, а вже сї друга чіпає. (Наг.)
Не очистив ся, не позбув ся клопоту.

Ганьбити. 1. Аби то лиш ганьбили! (Наг.)
Scil. а то ще бють.
2. Ганьбив, але поза очи. (Цен.)
Говорять іронїчно про трусливого чоловіка, який свойому противникови не сьміє сказати правди в очи, а тільки поза очи лає його.
3. Ганьбив го на остатні декрети. (Токи).
Дуже лаяв. При чім тут декрети, не легко вгадати. Мабуть натяк на те, що судовий декрет за злочин сам собою кидає пляму на чоловіка.
4. Ганьбив на всї спусти. (Наг.)
Що влїзло ся, висипав увесь засіб ганебних слів
5. Ганьбив на фунти. (Дрог.)
Що хвилї додавав нову лайку. Лайка представлена як товар, який важать на фунти.
6. Ганьбив як пса. (Наг.)
Зневажав словами до краю. Пес дуже часто в устах народа має те privilegium odiosum, що з ним рівняють усе підле, погане та гідне погорди, див. далї під Пес.
7. Ганьби го, а він сї сьміє. (Наг.) ...а йому то сьміх. (Яс. С.)
Говорить про безсоромного, цинїчного чоловіка.
8. Ганьбити кождий потрафит. (Дрог.)
Говорить чоловік, якого на його думку несправедливо поганьбили. Пор. Wand. IV (Tadeln 1).

9. Його ганьбити — дармо си груди псувати. (Наг.)
Псувати груди напружуючи голос, щоб говорити з притиском.
10. Його ганьбити — на стїну горохом метати. (Наг.)
Знач. даремно, безуспішно.
11. Його ганьбити, то так як на воду плювати. (Наг.)
Плювати на пливучу воду — нема слїду; лаяти безсоромного чоловіка, то се не робить на нього нїякого вражіня.
12. Кого ганьбили, а мене й побили. (Цен.)
Говорить такий, що провинуватив ся і був зловлений на горячім учинку та побитий; його спільники повтїкали і пізнїйше їм обійшло ся самою лайкою.
13. Лекше ганьбити, нїж самому зробити. (Льв.)
Відповідь премудрим критикам, що їм усе не до ладу, а які самі нїчим не доказали свого хисту. Пор. Wand. IV (Tadeln 6, 7); Adalb. Ganić 8.
14. Най би ганьбили, аби не били. (Наг.)
Говорить такий, у кого притуплене чутє сорому, так що тілько бійка промовляє йому до переконаня.
15. Не штука ганьбити, штука лїпше зробити (Снят.)
Говорить чоловік, що за свою працю, буцїм то не зовсїм добру, ще набрав ся лайки. Пор. Wand. IV (Tadeln 1, 5, 8); Adalb. Ganić 4.
16. Що ганьбили, то сї не рахує. (Наг.)
Знач. крім лайки там було ще щось більше та грубше.

Ганя. 1. Говори до Ганї, а вна си мислит, що вна панї. (Наг.)
Говорять про гордовиту, обмежену та зарозумілу жінку.
2. Хоць я собі Ганї, я на своїм панї. (Цен.)
Знач. хоч проста жінка, а в своїм хозяйстві я маю повне право.
3. Чекай, Ганю, по снїданю. (Дрог.)
Scil. зроблю тобі се або те, а поперед усього дай снїдати.
4. Яке в Ганї, таке і в панї. (Мшан.)
Жінка, жіноча вдача все однакова без огляду на суспільне становище.

Гапка. 1. Гапка — люди, свиня — худоба? (Сіл. Б.)
Іронїчне питанє замісь заперечення. Чому Гапка не люди, годї вгадати.
2. Наж тобі Гапко книш! (Вікно).
Окрик, коли на когось спадає якесь розчарованє, несподіваний клопіт. Пор. висше Гандзя ч. 1, 2.
3. Наж тобі Гапко червоне ябко! (Голоб.)
Червоне яблоко, яке дає парубок дівчинї, — символ любови, залицяня. Приповідка має іронїчне значінє, коли хтось надіяв ся якогось добра, а на нього спадає клопіт.
4. То ще дурна Гапа. (Кол.)
Гапа — Агафія, Гапка. Імя Гапа зійшло на сінонїм дурної жінки мабуть під впливом польського gap — дурень.
5. Чи і Гапка люде? (Бар.)
Іронїзованє над якоюсь бідною Гапкою, що перейшло в поговірку, коли хтось мішаєть ся в товариство, яке його вважає нившим від себе.

Гаразд. 1. Бода-с не зазнав гаразду на своїм обійстю! (Наг.)
Проклятє: щоб тобі не вела ся худоба або дїти.

2. Був гаразд, але мене не було дома. (Цен.)
Трафляло ся якесь щасте, але я прогавив добру нагоду.

3. Буде гаразд, як мене не буде. (Наг.)
Вислов безнадійности чоловіка, що бідував увесь вік, а якого потішають, що ще буде й йому гаразд.

4. Було там того гаразд. (Цен.)
Знач. було богато, щедро давали.

5. Від гаразду голий до дому йду. (Кол.)
Говорив Гуцул вертаючи з заробітків у Бесарабії, де його морили голодом і обдерли.

6. Від гаразду й сьвіта не виджу. (Наг.)
Знач. жию в біді та горю, плачучи раз-у-раз.

7. Від гаразду чоловік не втїкає. (Кол.)
Говорять про такого, що втік із дому або зі служби.

8. Він сї в гаразді не знає. (Наг.) ...не тьимит. (Наг.)
Має стільки добра, що й сам не знає його ліку та його ціни.

9. Все гаразд, жінка ледащо: не зварить, не спече, коли нема що. (Ільк.)
Відповідає іронїчно бідний чоловік на витальне питане: чи гаразд ся маєте?

10. Всипали му гаразд. (Наг.)
Знач. набили сильно, наганьбили.

11. Всюди гаразд, а дома найлїпше. (Ільк.)
Вислов звичайної у простих людий ностальґії за своїм домом. Пор. висше Всюди 2.

12. Всюди гаразд, де нас нема. (Ільк.)
Знач. нам здаєть ся, що там усюди геразд, бо ми бачимо й відчуваємо лише свою біду. Пор. висше Всюди ч. 4.

13. Гаразд, Богу дьикувати. (Наг.)
Витальна формула: відповідь привитаного на питане: чи гаразд ся маєте?

14. Гаразд, коби Бога не прогнївити. (Цен.)
Добре поводжене, се особлива ласка Божа для чоловіка. Досить чоловікови прогнївити Бога сьвідомо або несьвідомо, а його гараздови може бути конець.

15. Гаразд, коби Бог гіршим не карав. (Наг.)
Знач. ведеть ся добре, а хоч і не зовсїм добре, то все таки могло би бути ще гірше.

16. Гаразд, коби витримати. (Ільк.)
Іронїчно, зам. біда, що тяжко й витримати. Пор. Adalb. Dobrze 21.

17. Гаразд має роги, а нужда ноги. (Гнїдк.)
В гаразді чоловік робить ся зарозумілим і завсїгди любить зачепити когось, а в нужді бігає шукаючи підмоги. Пор. Adalb. Szczęście 68.

18. Гаразд му сї діє. (Наг.)
Знач. він живе в гаразді, не турбуєть ся нічим.

19. Гаразд му сї діє: когут му здох, курка му піє. (Наг.)
Іронїзують про поводжене бідолахи, якому з дня на день ведеть ся все гірше. Коли курка піє, то се віщує лихо. Пор. Етн. Зб. V, 249 (Курка).

20. Гараздови не хоче, а біді мусит терпіти. (Петр.) Гаразду ...а біду мусить. (Ільк.)
Вже Ґете сказав: Es ist nichts schwerer zu ertragen, als eine Reihe von guten Tagen. У гаразді чоловік усе знайде собі якусь зачіпку, а в біді робить ся сумирний та тихий. Пор. Wand. V (Wohl 33).

21. Гаразд сї діє: курка здохла, когут піє. (Голоб.)
Іронїчно про лихе поводжене в господарстві. Пор. висше ч. 19.

22. Гаразд сї маєте! (Наг.)
Формула привитаня, властиво запитане: чи гаразд, чи щасливо живете?

23. Гаразд ся маю, сли дотримаю. (Гнїдк.)
Відповідь бідного, хорого чоловіка на витальне питане про гаразд.

24. Гаразд татови і мамі не лихо. (Ком.)
Жартливо відповідають на питане про те, чи дома всї в гаразді. Пор. Wand. V (Wohl 62).

25. Гаразд тобі, сидиж собі. (Ільк.)
Знач. коли тобі гаразд, то сиди спокійно. Пор. Adalb. Dobrze 13; Німець каже: Ist dir wohl, so bleib, Wand. V (Wohl 19, 36); Араб навпаки каже: коли на тебе нещасте впаде, то сядь собі (Mez, 149)

26. Гаразд тому, що ми в його дому! (Яс. С.)
Scil. дай Боже! Бажане гостий господареви дому.

27. Гаразду знести не може, а біду терпить. (Ільк.)
В добробутї шукає собі якогось клопоту, а в біді сидить тихо. Пор. висше ч. 19.

28. Гаразд у хату! (Вікно).
Говорять при входї гостя, або вносячи до хати нововроджене теля або ягня.

29. Гаразд як у терню. (Наг.)
Іронїчно, знач. біда, зо всїх боків щось докучає.

30. Гаразд як шевцеви в зимі, а дростарови в жнива. (Дрог.)
В зимі люди найбільше потребують чобіт, а в жнива носячи в поле їсти найбільше псують глиняної посуди, то й дротар має найбільше роботи.

31. Дав би ти Бог гаразд, абис і не витримав. (Дрог.)
Проклятє: щоб ти попав у лиху пригоду.

32. Дав ти Пан Біг гаразд, та не так, як людям. (Глещ.)
Говорять до родичів, у яких уродила ся нежива дитина. „Гаразд“ спеціяльно значить те, що Нїмцї називають „ein freudiges Familienereignis“, уродини або весїлє. І так весїльний обряд у Наг. зачинаєть ся піснею: Ізійди Боже до нас, Бо нинї гаразд у нас.

33. Дай Боже в гаразді дочекати. (Голоб.)
Говорять згадуючи про щось будуще: сьвята або празник.

34. Дай Боже гаразд, а гроші будут. (Наг.)
І тут „гаразд“ у значіню приросту родини, хрестин або весїля, на які все мусять знайти ся гроші.

35. Дай Боже гаразд добрий, та не довго ждати. (Гнїдк.)
Відповідь на бажаня та обіцянки грядущого добра, на яке тепер не заносить ся.

36. Дай Боже гаразд, пок біді не подаст. (Стежн.)

Друга половина граматично не зовсім ясна; значінє її мб. таке: поки біда не настане. Пор. висше Біда 162.

37. Дай Боже людім гаразд, то буде і для нас. (Мшан.)

Вислов почути залежности добробуту та вадоволеня одиниці від добробуту громади, загалу.

38. Дай ти Боже гаразд тай дихавицю в груди! (Дрог.)

Бажають потайному ворогови, що вдає приятеля, знач. щоб ти мав добро і не міг уживати його задля тяжкої хороби.

39. З такого гаразду аж не виджу куди йду. (Наг.)

Мовила жінка, що йшла плачучи задля якоїсь кривди.

40. Йому не перед гараздом ся діє. (Гнідк.)

Знач. він тепер у скрутнім положеню, в великім клопоті або трівозї.

41. Коби гаразд був, якось би сї витримало. (Цен.)

Відповідь на приказку в роді: Гаразд, коби лише витримати.

42. Майте ся в гаразді, як х—й в п—ді. (Пужн.)

Цинічне бажанє при розставаню.

43. Ми в гаразді, як чайка на гнїздї: хто не хоче, то сполошит. (Колом.)

Знач. наше добре становище дуже хитке, залежне від усякого капризу долї.

44. На гаразд му пішло. (Наг.)

Повело ся йому добре, але також іронїчно: зійшов на біду.

45. На гаразд нїколи не пізно. (Цен.)

Потїшають такого чоловіка, який жалуєть ся, що його молодість минула в біді та нужді, мовляв: хоч у старших лїтах, а все ще поживеш у гаразді.

46. На гаразд усе чьис. (Наг.)

Чоловік бажає хоч часок пожити в гаразді.

47. Не було нам гаразду тай не буде. (Ільк.)

Вислов безнадійности бідного чоловіка, що не зазнав добра і не надїєть ся зазнати його.

48. Не вміє сї в гаразді шьинувати. (Наг.)

Шукає собі добровільно клопоту та лихої пригоди.

49. Не гаразд ми сї стало. (Наг.) ...трафило. (Наг.)

Говорить чоловік, у якого дома стало ся якесь лихо, хтось у хатї вмер або згибла худобина.

50. Нема біди без гаразду. (Пужн.)

В кождій злій пригодї буває щось корисне для чоловіка. Пор. Wand. IV (Uebel 46).

51. Нема гаразду в хатї. (Наг.)

Говорять про таку хату, де муж із жінкою не люблять ся або де нема дїтий.

52. Не можеш гараздови терпіти, а біді мусиш. (Кол.)

Остерігають такого, хто занадто гуляє та брикає в добрі. Пор. висше ч. 20, 27.

53. Нікому так не гаразд, як мінї самому: чужі жінки їдьит сїно, а моя солому. (Наг.)

Коломийка, яку вживають за приповідку, жартуючи зі своєї бідности, особливо на переднівку.

54. Оставайте сї в гаразді! (Наг.) ...в добрім гаразді. (Наг.)

Звичайна формула при прощаню; говорить той, хто виходить із чийогось дому.

55. По біді гаразд, по сьміху плач. (Лім.)

Звичайне чергованє людського житя, пор. висше ч. 50.

56. По гораздови буде біда, а по біді горазд. (Мшан.)

Значінє те саме, що і в попереднім. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 250.

57. Такий гаразд не снив би сї! (Наг.)

Знач. тяжке горе, нещасна пригода. Формули „не снив би ся“ уживають як заклятя-відвороту при згадці про покійників або про всяке лихо.

58. То не гараздом пахне. (Наг.)

Се грозить якоюсь бідою, з того може бути великий клопіт.

59. Упав у гаразд, як муха в сметану. (Ільк.)

Знач. у такий гаразд, що виходить йому на шкоду, грозить загибілю.

60. Упав у гаразд, як сливка в болото. (Ільк.) ...в г—о. (Мінч., Петр.)

Вскочив у лиху пригоду, в якесь погане, соромне дїло. Пор. висше Впасти ч. 22; Adalb. Szczęście 95.

61. Упливає в гаразді, як муха в сметанї. (Явор.)

Нещасливий, хоч живе в богацтві.

62. Хтївши гаразд мати, треба ухом землї приймати. (Ільк.)

Значінє не ясне менї. Чи „приймати вухом землї“ значить падати на землю (від бити), чи щось инше?

63. Хто біди не зазнав, той не вміє гаразду шьинувати. (Цен.)

Біда вчить чоловіка шанувати добро.

64. Ца гаразд вам сї бесїдує? (Наг.)

Витає ся чоловік, що входячи до хати застає товариство при розмові.

65. Ци гаразд ночували? (Наг.)

Витають гостий, коли ті рано побудять ся.

66. Ци гаразд сї маєте? (Наг.)

Звичайна витальна формула, яку промовляє той, хто входить до хати або починає витанє.

67. Ци гаразд спали, ци сухо встали? (Наг.)

Жартуючи витають малих дїтий, коли ті повстають рано.

68. Ци гаразд, ци здорові, ци на весїльи просите? (Наг.)

Жартуючи витає старший чоловік молодих дївчат або парубків

69. Ци гаразд чувати коло вашої хати? (Наг.)

Формула привитаня, коли знайомі здиблють ся десь далеко від дому.

70. Чини кому гаразд, ляж з його жінкою спати. (Петр.)

Іронїчно жалує ся чоловік, якого знайомий стрічає якимись докорами.

71. Чоловік гараздови не витерпит, а біді мусит. (Пужн.)

Значінє теж, що й висше ч. 20, 27, 52.

72. Як ся чоловік гаразд має, то і сусїд буває. (Ільк.)

Сусїдська приязнь звичайно цвите доти, доки один із сусїдів не попаде в біду. Пор. Adalb. Szczęście 47.

73. Як я ся гаразд мав, кожний мене добре знав; а як став убогий, не приходять гості в мої пороги. (Ільк.)

Широко, віршованим складом висловлена та сама думка, що в попереднїм ч.

Гараздувати. 1. Гараздую: люде їдьит, а я сї облизую. (Наг.)
Іронїзує бідний над своїм невідрадним положенем.

2. Гараздую: люде скачут, я бідую. (Цен.)
Думка та сама, тілько без іронїчного забарвленя

Гарак. 1. Вйо, гарак, вйо! (Наг.)
Кричав пияиця в нестямі, пропивши на гарацї конї.

Гарап. 1. Без гарапа нема порядку. (Кол.)
Приказка давнїх панів, що вважали гарап за ultima ratio того морального виховання, яке вони давали народови.

2. Білий як Гарап. (Наг.)
Іронїчно зам. чорний, брудний. Гарап — Араб, якого уважають мб. сінонїмом Неґра.

3. Буде пан гарап по плечох гуляти. (Нат.)
Так грозили атамани лїнивим панщизнякам.

4. Гарапом го оперезав. (Наг.)
Знач. ударив канчуком так, що сей обвив ся довкола тїла.

5. Гарап старший пан, як пан. (Торки).
Бо пана можна й не послухати, але гарапника кождий мусить послухати, — так поясняв сю приказку старий чоловік, що ще сам зазнав панщизняної роботи і карности.

6. Дофіґлював ся до гарапа. (Город.)
Знач. жартував з паном чи наставником, доки сей не побив його гарапом.

7. Чорний як Гарап. (Наг.)
Значінє таке саме, як висше ч 2.

Гарас. 1. Гáраса скакати. (Наг.)
Знач. сердити ся, кидати ся з лютости. Що значить „гарас" у тім реченю, не знаю.

Гарасим. 1. Гарасим аж підносив, а Никола тьигав довкола. (Наг.)
Оповідала дївка, як з нею танцювали парубки.

2. Гарасиме, г—о стипе. (Наг.)
Мудроване. Хлопця, що зветь ся Гарасим, кличуть по імю, а коли він відізветь ся, йому відповідають отсею цинїчною фразою.

3. Гарасим не косив, то з косаріма їсти не буде. (Наг.)
Знач. хто разом з компанїєю не працює, не має права їсти з нею.

4. Гарасим не носив, а Ілько ще й тілько. (Цен.)
Відмовляєть ся той, кого заставляють до якоїсь надпрограмової, надсильної роботи — носити дрова або що.

5. Гарасим попросив, а Штефан узьив сам. (Наг.)
Характеризують ріжницю між вдачею несьмілого і резолютного чоловіка, очевидно на підставі якогось одиничного факту.

6. Гарасим — скурвий син. (Яс. С.)
Дразнять хлопця, що зветь ся Гарасимом.

7. Зробив би Гарасим, як би го хто попросив. (Тисьм.)
Scil. сам не догадаєть ся, не почуває себе зобовязаним. Жартують із лїнивого, тумановатого слуги.

8. Їв би Гарасим, коби му хто під ніс підносив. (Кольб.)
Говорять про лїнивого, безрадного дармоїда.

Гаратати. 1. Гаратав як капусту. (Наг.)
Знач. бив завзято, на осліп, калїчив.

Гарбуз. 1. Аби вам гарбуз не покотив ся! (Ільк.)
Жартливе прокляте, здаєть ся, без особливого значіня.

2. Бодай вам гарбуз отелив сї! (Цен.)
Знов жартливе проклятє в роді попереднього.

3. Бодай ви сї на гарбуз задивили! (Кол.)
Говорить дївка, коли хто надто пильно придивляє ся до неї.

4. Виїдж миску гарбуза тай подиви сї на вербу, то зараз будеш знов голодний. (Наг.)
Жартують робітники, коли господиня дає на обід гарбуза, мовляв: нема від чого бути ситим.

5. Гарбуза наїж ся, а на вербу подиви ся, то будеш голоден. (Ільк.)
Пор. попереднє ч. 4. Чому як раз верба, а як кажуть декуди, суха верба має викликати голод після гарбузового обіду, про се годї довідати ся.

6. Гарбуз без пшона і без молока то лише свинї любят. (Берез.) ...то свиньска їда. (Кол.)
Звичайна приправа гарбуза: його варять, колотять, засипають пшоном і заливають молоком і так знов варять.

7. Гарбуз мамі, а татови диня. (Ільк.)
Жартлива лайка, без нїякого злого значіня.

8. Гарбуз маттери твої! (Наг.)
Жартлива лайка.

9. Гарбузом ситий не будеш. (Наг.)
Говорили женцї, яким господиня дала колоченого гарбуза на обід.

10. Гарбуз твої динї! (Дрог.)
Жартлива лайка. Хто любить гарбуз.

11. Я про гарбузи, він про образи. (Печен.)
Коли хтось відповідає не до річи на питанє або в тягу розмови про один предмет нї з того нї з сього зачинає говорити про иньший.

Гармідер 1. Гармідер як у жидівській школї. (Наг.)
Гомін безладних, змішаних голосів, пор. Adalb. Hałas 3; Wand. II (Lärm 8).

Гарний. 1. Гарний, як Панькові штани. (Сіл. Б.)
Іронїчно про поганого, брудного.

2. Гарному всьо до лиця. (Золоч.)
Знач. усяка одежина додасть йому краси.

Гарт. 1. Був єми в гартї. (Жабє).
Знач. в арештї, в бідї, в недостатку.

2. Задав му гарту. (Косс.)
Набив його, наробив клопоту.

Гартувати. 1. Біда гартує чоловіка, як вода залізо. (Наг.)
Робить його обережним, відпорним, терпливим або твердосердим.

2. Гартує сї, аж сичит. (Наг.)
Про зраненого, побитого, що здержує себе, аби не кричати, а тілько сичить з болю. Порівнане взяте з розпеченого зеліза, що сичачи гартуєть ся в воді.
3. Гартує сї, як вош на морозї. (Наг.)
Знач. пропадає, пївечить своє здоровлє.
4. Гартуй си, мой, скидай сердак! (Жабє).
Говорив екзекутор Гуцулови, забираючи з нього в зимі остатню теплу одежину.

Гарувати. 1. Гарує як віл у ярмі. (Борки).
Тяжко працює, бідує. Пор. Adalb. Harować 3.
2. Гарує, як кінь у кираті. (Дрог.)
Бєть ся з безвихідною нуждою, працює без надії поліпшеня долї. Пор. Adalb. Harować 3; Wand. I (Arbeit 71, 78).
3. Гарую, аж ми очи з голови лїзут. (Наг.)
Бідую; образ узятий із двиганя великого тягару, при чім напружують ся також мязи, що порушують очима.
4. Так гарує, як чорний віл. (Кольб.)
Чому спеціяльно чорний віл має гірше томити ся в ярмі від білого, невідомо.

Гаснути. 1. Гасне як сьвічка. (Наг.)
Говорять про тяжко хорого, якого сили вичерпують ся. Пор. Wand. I (Auslöschen 2).
2. Що гасне, то не ясне. (Кол.)
Образово: хорий, слабосилий чоловік не може бути веселий.

Гася. 1. Поїхала Гася тай вернула ся. (Ільк.)
Жартують із такого, що поквапив ся на якесь діло і не зробивши його покинув.

Гатити. 1. Гати в плечі як у бодню! (Наг.)
Бий кулаком, аби аж гуло.
2. Гатит як у дим. (Наг.)
Знач. бє на ослїп, не розбираючи куди.

Гачок. 1. На голий гачок не йде щупачок. (Кол.)
Голим словом, не попертим нїякими річевим доказами, не приєднаєш собі нїкого, пор. висше Вудка ч. 3.
2. Я на такий гачок не піду. (Наг.)
Не дам ся на таку підмову, сим мене не завабиш.
3. Що гачком бути має, вчасно ся загинає. (Гнїдк.)
Хто чим має бути в житю, до того за молоду почуває охоту. Пор. нїм. Was ein Häkchen werden will, krümmt sich beizeiten, Wand. II (Haken 5).

Гварити. 1. Добре ся гварит, як ся в горшку варит. (Дверн.)
Знач. любо бесїдувати дожидаючи вечері, але погано тодї, коли нема чого ждати.
2. То старі люде гварили. (Дверн.)
Знач. се не аби яка пуста видумка, се слово поважне і розумне.
3. Як якийсь гварив. (Дверн.)
Звичайна інтродукція приповідки, на яку всилають ся як на не свою, а стару, загально приняту мудрість.

Гепнути. 1. Як ним гепнув, аж у нїм ґевкнуло. (Наг.)
Знач. кинув ним до землї так, що аж у його нутрі заклекотїло.

Гер. 1. Гер — витьигни з г—ці тер. (Яс. С.)
Мудроване; тер — діялект. зам. терен. А „гер“ тут не значить мб. нїчого, тілько докомпоноване для риму до „тер“.

Герлїчка. 1. Герлїчкова би тя неволя побила! (Устєр.)
Герлїчка, Hrdlička, остатнїй мандатор в Устєріках, що мав право слїдити за опришками і навіть карати їх смертю. Підозрених та арештованих катовано страшенно в підземних льохах в Устєріках, і відси пішло між Гуцулами прокляте, що являєть ся немов pendant до звісної „сьвятої Коднї“ на правобережній Україні. Про Грдлїчку див. Етн. Зб. V. ст. 36—38.

Гетьта. 1. Гетьта, віська, поїдемо аж до міста. (Наг.)
Забавляють дїтий, гуцкаючи їх на колїнї, буцїм то їдуть на кони.
2. Гетьта впала, вісьта встала. (Мінч., Ільк.)
Гетьта — на право, вісьта — на ліво, окрики, якими кермують коний, властиво від руки (правої, якою ведуть коня за поводи) і до себе. Значінє приповідки менї не ясне.
3. Гетьта, стара, до Самбора! (Наг.) Вісьта... (Наг.)
Стара, очевидно кобила. Покрикують жартливо їдучи до Самбора. З Нагуєвич їдуть туди звичайно лиш раз у рік, на Успенiє, тим то їзда до Самбора, особливо для дїтий — незвичайний празник.

Гибати. 1. Гибай на псю маму! (Наг.)
Знач. утікай, забирай ся.

Гибіти. 1. От гибит як собака. (Луч.)
Гибіти — гинути, пропадати.

Гиблювати. 1. Гиблюйте, гиблюйте, а тато прийде та поправит топором. (Кольб.)
Жартують із такого, що розпоряджаєть ся не до ладу. Приказка оперта на анекдотї, див. Етн. Зб. VI, 14.
2. Гиблюйти, тату, гиблюйти, а я зайду простов сокиров, тай поправю за вами. (Пужн.)
Значінє також, як і попередньої.

Гид. 1. Гид го їсть. (Гнїдк.)
Гид — щось гидке, погань, спеціяльно воши.
2. Не зачіпай гида, не каляй собі вида. (Ільк.)
Гид тут у ширшім значіню: погань, щось обридливе.

Гидити ся. 1. Гидит ся ним, як Жид салом. (Збар.)
Гидує, бридить ся. Жид салом хоч і не бридить ся, але почуває до нього відразу силою своїх обрядових приписів. Пор. Adalb. Brzydzić się 9.

Гидкий. 1. Чи то я такий гидкий, що мене обминаєте? (Збар.)
Говорить господар запрошуючи до себе гостий.

Гидко. 1. Аж гидко сї дивити на таку роботу. (Цен.)
Говорить трудящий, зручний, дивлячи ся на роботу лїнивого або невправного.
2. Тото гидко і в скінки взьити. (Наг.)
В скінки беруть і викидають із хати дїточі або скотячі екскременти. Приказкою характеризують якогось ненависного, злохарактерного чоловіка.

Гидно. 1. Єдно нам гидно, що старости не видно. (Лол.)
Формула, первісно пісня, якою свахи на весїлю прикликають до себе весїльного старосту.

Гидь. 1. То гидь погана! (Наг.)
Се щось гидке, обридливе.

Гиля. 1. Він варт гилї. (Наг.)
Варт, щоб його повісити, ледачий, поганий чоловік.

2. На суху гилю з ним! (Наг.)
Погроза, знач. повісити його.

3. Обох би їх на єдну гилю повісити. (Наг.)
Оба однаково ледачі та погані.

4. Якої ти там гилї не стає? (Наг.)
Чого тобі хибує, чого кричиш, чого домагаєш ся? Говорять сердито до вередливого або напасного чоловіка.

Гиляка. 1. Нагинай гиляку, доки молода. (Ільк., Кобр.)
Образово: вчи дитину послуху та розуму, доки молода та податлива. Пор. Adalb. Gałąź 3, 7.

Гимон. 1. Ти ги́моне якийсь! (Кіндр.)
Ги́мон тут у значінню якогось злого духа. Се лихе значінє слова зрештою почесного (игемон, грецьке ἡγεμόν — провідник, воєвода) пішло з того, що в церковнім письменстві, головно в євангелїях, слово се прикладаєть ся постійно до Пилата, „що Христа мучив“.

Гиндри. 1. Гиндри бют, аж хата ходит. (Іваник.)
Знач. жартують, бють ся жартома, аж у хатї повно галасу. Пор. Adalb. Handry 1.

Гинути. 1. Аби-с гинув, то ти не дарую. (Наг.)
Вислов завзятої ворожнечі. Старий звичай велить і найгіршому ворогови перед його смертю дарувати його провину.

2. Або гинь, або смерть твоя. (Наг.) ...а нї, то... (Наг.)
Жартлива альтернатива, якою характеризують безвихідне положенє чоловіка, що попав ся в руки розбійників або в иньшу якусь халепу.

3. Аж гине за нев. (Наг.)
Так закоханий, тужить.

4. Ану, гинь! (Наг.)
Вислов безвихідного положеня, розпуки. Знач. хоч гинь, то не поможе.

5. Гине з голоду, як пес під плотом. (Наг.)
Порівнанє з псом малює погорджене, самітне та безпомічне становище нещасливого.

6. Гине зо страху. (Наг.)
Знач. дуже боїть ся, тратить притомність зо страху.

7. Гине ми на очах. (Наг.)
Знач. умирає (прим. дитина) перед моїми очима, а я не можу дати їй ратунку.

8. Гине як сіль у водї. (Наг.)
Пропадає безслїдно, прим. добро в руках марнотратника або пияницї. Пор. Adalb. Ginąć 1.

9. Хоць гинь зараз, а моє мусит бути. (Наг.)

Характеризують немилосердного здирцю, лихваря або спосіб стяганя урядових данин.

10. Гину без чьису. (Наг.)
Знач умираю в молодих лїтах, не наживши ся.

11. Гине як слина на водї. (Наг.)
Пропадає, коли мова про великі видатки, що вичерпують усї доходи, або про крадїжки.

12. Гине як сніг на сонци. (Кол.)
Про недужого, сухотника, що що разу слабне та марнїє.

13. Гину за нї за що. (Наг.)
Знач. гину невинно, за дурницю.

14. Гину на пни. (Наг.)
Пропадаю марно. Порівнанє взяте з трави, що сохне нескошена (на пни) від спеки.

15. Гинут як мухи. (Наг.)
Про людий, що вмирають від пошести або в війнї. Пор. Adalb. Ginąć 12.

16. Гинь, пропадь від мене! (Наг.)
Окрик обуреня, обридженя або переляку. Гинь тут у значінню: щезай.

17. Лихе не гине. (Наг.)
Воно довговічне і плодюче. Пор. Біда 40.

18. Най зараз гину, а від правди не відступлю. (Кос.)
Говорив селянин Фокшей на суді в Коломиї 1880 р.

19. Наймі я за ним гину! (Наг.)
Іронїчно говорить дївка про парубка. Мовляв: менї про нього байдуже.

20. Не жьиль і гинути, як би було за що. (Цен.)
Говорив чоловік засуджений за якусь дурницю.

21. Овва, так дуже гину за ним! (Наг.)
Іронїчний вислов: менї про нього зовсїм байдуже.

22. Ой гину, мамо, гину за дївчину Катерину! (Наг.)
Властиво приспівка, якої вживають також для поговірки оповідаючи, що якийсь парубок дуже закоханий у якусь дївчину.

23. Радше най гину, а свого не покину. (Кол.)
Характеристика впертого чоловіка, що до крайности встоює на своїм.

24. Так за ним гину, що аж нїкуди. (Наг.)
Знач. зовсїм не дбаю про нього, не тужу за ним.

25. Хоць гинь зараз, а моє мусит бути. (Наг.)
Характеризують немилосерного здирцю, лихваря або спосіб стяганя урядових данин.

26. Чень ще там не гинеш. (Наг.)
Уговкують такого, що кричить чогось, кличе до себе чоловіка занятого роботою.

27. Хоць гинь, а не дай сї! (Наг.)
Хоч би прийшло ся пропасти, не піддай ся, не зломай слова, не спроневір ся свойому сумлїню.

28. Хто гине, той всьо покине. (Снят.)
Умираючи полишить своє добро.

29. Ще абим крем гинув, то тебе не буду о ласку просити. (Наг.)
Вислов гордої незалежности та непохитности чоловіка супроти противника.
30. Що має гинути, най гине. (Кол.) ...най не заваджьиє. (Наг.)
Вислов резиґнації та при тім рішучости сильного, робучого чоловіка, якому ніколи панькати ся з хорим та слабосилим.

Гир. 1. А йди до гиру! (Наг.)
Знач. пропадай, уступи ся від мене.
2. Бодай ти гир був! (Наг.)
Проклятє: щоб ти пропав.
3. Бодай ти сї гир загирив! (Наг.)
Проклятє: щоб і слїд твій пропав.
4. Вчора-с казав: бир-бир, а нинї гир-гир. (Наг.)
Молодого Бойка вівчаря взяли в рекрути, так ото його мати й плакала за ним. Бир-бир, звичайний оклик на вівцї, а гир, нїм. hier — оклик рекрута, коли викличуть його імя.
5. Гир би му ся загладив. (Лім.)
Проклятє: знач. як висше ч. 3.
6 Гир би на тя впав. (Уриче).
Щоб тебе постигло тяжке нещастє.
7. Гир-гиренний би ти був! (Наг.)
Проклятє: знач. як висше.
8. Гир гирови даруй. (Наг.)
Передразнено церковне: мир мирови даруй, у значіню: щоб погані, марнотратні люди погирили ся, попропадали.
9. Гир му ся став. (Борис.)
Знач. пропав, звів ся нї на що.
10. До гиру пропало. (Наг.)
Пропало безслїдно, до решти.
11. Жеби тя гир обяв! (Лім.)
Проклятє, знач. як висше ч. 2, 3, 5—7.
12. Зо всїм гиром загирив ся. (Лол.)
Пропав, зійшов на нї-на-що з усею своєю родиною.
13. На гир єм зійшов та на остатну нужду. (Дрог.)
Жалував ся налоговий пияниця на свою долю.
14. На гир му пішло. (Наг.)
Звів ся нї-на-що, занедбав ся.
15. Най му там гир буде! (Наг.)
Проклятє: щоб пропав там, куди забрав ся.
16. Най сї за ним гир загирит! (Наг.)
Проклятє: нехай за ним і слїд пропаде.

Гира. 1. Взяв го за гиру. (Збар.)
Дословно: за волосє. Образово: переміг його, підігнув під свою власть.
2. Вивів го за гиру з хати. (Наг.)
Витяг за волосє, викинув силою.
3. Дібрав му сї до гири. (Голоб.)

Знач. осьмілив ся взяти його за волосє або загалом зневажити його.
4. Забагає гира проти ночи. (Вікно).
Scil. ось чого. Говорять про неоправдану, глупу претенсію.
5. Коби-с гиру цїлу виніс! (Наг.)
Сьміють ся з такого, що нагрожує ся, мовляв: піду там і там і набю того й того.
6. Обірвав му гиру. (Наг.)
Обмикав волосє, сплюжив і зневажив.
7. Чого гира хоче, кісників! (Дар.)
Гира — волосє, звичайно довге, розкуйовдане. Приказкою висьміюють усяку неоправдану претенсію. Пор. висше ч. 4.
8. Ще твоя гира буде за то відповідати. (Льв.)
Погроза: за те тебе наторгають за волосє, тяжко побють, зневажать.

Гирити. 1. Гирив працю, гирив, тай сам до гиру пішов. (Наг.)
Говорять про марнотратника, пияницю, що дійшов до повної руїни.

Гичка. 1. Бери го за гичку! (Дрог.)
Гичка — властиво чуб листя на деяких окопових ростинах (моркві, буряках, петрушцї), переносно також чуприна у чоловіка. Приказка значить ще дальше образово: зломай його самоволю, зроби його собі послушним та покірним.
2. Обскуб му гичку. (Дрог.)
Обскуб волосє в бійцї, намняв чуба.
3. Урвала му сї гичка. (Наг.)
Знач. минула ся якась користь, не стало якогось догідного посередника, що допомагав йому в його дїлах.
4. Чия гичка, того корінь. (Дрог.)
Чиє волосє, того й голова. Повідають, що раз Русин бив ся з Нїмцем, та коли вхопив його за волосє і думав, що вже переможе противника, показало ся, що у Нїмця на голові була перука. Тодї Русин обурений крикнув: Агі, я думав, що чия гичка, того й корінь, а дїдьчий Нїмець і тут одурив.

Гі. 1. Гі на тя! (Ільк.)
Бойківський оклик переляку або обуреня, те що укр. тю на тебе!
2. Гі на тя, згучав бис ся! (Дрог.)
Дразнять Бойка. „Згучати ся“ мабуть те, що сказити ся.
3. Гі на тя, пропав бис! (Дрог.)
Дразнять Бойка, переборщуючи його оклик.

Г—о. 1. Бодай єс у г—о вступив! (Дрог.)
Жартливе проклятє: щоб ти встряв у якусь погану, немилу справу.
2. Війт у кіньске г—о палицев штуркає тай каже: В тім моя голова! (Крех.)
Висьмівали війта, що чинив ся дуже розумним та дбайливим за добро громади, а нїчогісїнько не тямив у громадських справах.
3. Він усе на своїм г—нї сїдит. (Наг.)
Знач. усе пережовує якусь одну пікчемну справу, все заговорює про неї, хоч усїм уже обридло слухати се.
4. Г—о до г—на! (Наг.)

Поганий чоловік горне ся до такогож як і він, погань до погані.

5. Г—о з'їдж тай оближи сї, а потім мене бити бери сї. (Наг.)
Відповідають такому, що грозить бійкою.

6. Г—о з того буде (Кол.)
Знач. нічого не буде, се справа пропаща. Пор. Wand. I (Dreck 126).

7. Г—о й перець переможе. (Цен.)
Німець висловлює анальогічну думку про сильнійше ділане погані, ніж доброго приказкою: Beim Dreck ist Rauchwerk übel angebracht, Wand. II (Dreck 3).

8. Г—но й сотнар переважит. (Цен.).
Бо сотнар утримаєш коли не в руках, то на плечех, а г—а не втримаєш, як хоче на двір, — пояснив К. Батовский, від якого я чув сю приказку. Сю саму думку ще в XVIII віцї висловив якийсь Поляк ось яким двостихом:

Ciężki cetnar ołowiu, lecz cięższe nierówno,
Gdy się na świat napiera uporczywe g—o.

9. Г—ном запечьитано. (Груш.)
Говорять про справу, що скінчила ся скандалом, сваркою або бійкою. Пор. Wand. I (Dreck 45, 60).

10. Г—о ми в с—ці гримит. (Наг.)
Се діло мене зовсїм не обходить, я з ним не хочу мати нічого спільного. Nexus idearum для мене неясний.

11. Г—ом на верха. (Наг.)
Scil. показав ся, виявив перед людьми свою домашню скандальну справу, показав себе підлим, безхарактерним.

12. Г—о смердит, а хлїб родит. (Снят.)
Відповів селянин міському посїпацї, який лаяв його: „Ty chłopie śmierdzisz gównem". Пор. Wand. I (Dreck 83).

13. Г—о снит ся — щастє буде. (Ком.) .. гроші будут. (Ком.)
Із народного сонника. Nexus idearum не зовсім ясний; можливо, що людські екскременти своєю жовтою барвою в народній фантазії викликали представлене золота (у Поляків ozłocić уживає ся декуди в значінію закакати), а в дальшій лінії гроший, і ще далї — щастя, яке в понятю бідного чоловіка нерозривно вяжеть ся з посїданєм гроший.

14. Г—о хлопу не дзиґарок, коли не знає, котра година. (Кол.)
Найкраща річ у невідповідних руках тратить свою вартість.

15. За г—о сварка. (Льв.)
Знач. за дурницю, за якусь нікчемну річ. Пор. Wand. I (Dreck 166).

16. З г—а бич робити. (Наг.)
Робити щось з невідповідного матеріялу або невідповідним способом.

17. Зїдж г—о, як тобі всьо єдно. (Наг.)
Говорять такому, що вдає байдужного і на всяку пропозицію відповідає: мінї всьо єдно.

18. Коло г—на ще й нас—но. (Снят.)
Говорять, коли при доконуваню якоїсь дрібної річи стрічають ся ще побічні великі перешкоди.

19. Моє г—но, най мінї смердит. (Наг.)

Знач. се моя домашня справа, хоч і прикра, а ти до неї не мішай ся. Відправа влазливому сплїткареви.

20. Мусиш кожде г—но обнюхати? (Цен.)
Докір такому, що любить устрєти в усяку сварку, вмішати ся в чужі інтімні справи і звичайно паскакує при тім на непріємности. Пор. Wand. I (Dreck 117).

21. Най сї тебе твоє г—но держит! (Голоб.)
Іди від мене зі своєю поганою справою, зі своїми обмовами і т. и.

22. На що г—но розбабруєш? (Наг.)
Пощо рушаєш сю немилу, погану справу?

23. Не руш г—на, не буде смердїти. (Дрог.)
Не зачіпай ся з поганим, сварливим чоловіком, не заходи з ним ні в які зносини, бо вони напевно закінчать ся скандалом. Пор. Wand. I (Dreck 10, 30, 34).

24. Отто-с г—но розтолочив! (Голоб.)
Із за дрібної річи наробив богато сварки та лайки. Пор. Wand. I (Dreck 108).

25. По що тото г—но місити? (Наг.)
По що виволікати погані справи, сплїтки або клевети? Вислов докору непоправному сплїтникови. Пор. Wand. I (Dreck 94).

26. Розвіз г—но на все село. (Голоб.)
Наробив скандалу, розніс якусь погану, брехливу відомість.

27. Рубай тото г—но, щос під плотом лишив. (Наг.)
Відповів у сварці чоловік другому, який грозив йому, що „я тебе сокиров порубаю".

28. Своє г—но не смердит. (Наг.)
Погані та нужденні обставини, серед яких чоловік виріс, не сердять і не обурюють його, бо він привик до них. Пор. Wand. I (Dreck 28).

29. Ти мінї будеш г—ном кадити? (Туст.)
Окрик обуреня: будеш передавати менї клевети та брехнї на мене самого або на когось близького менї?

30. То г—а варто (Дрог.)
Се не варто нічого, пусте діло. Пор. Wand. I (Dreck 145).

31. То таке г—но, що лиш на лопату бери. (Цен.)
Про поганого, неморального чоловіка, з яким цурають ся водити компанію.

32. То таке, як з г—а бич. (Нат.)
Се нездале ні до чого. Пор. висше ч. 15.

33. То щось г—ом смердит. (Дрог.)
Говорять про справу підозреної чистоти, яка грозить скандалом.

34. Що би то за г—но було, як би не смердїло? (Наг.)
Поганий, безхарактерний чоловік мусить все і всюди виявити погані прикмети свойого характеру. Пор. Wand. I (Dreck 58).

35. Як сї г—о снит, то то значит, що будут гроші. (Наг.)
Деталь із народного сонника: nexus idearum не досить ясний, пор. висше ч. 12.

36. Як снит ся гївно, чекай доброї пригоди. (Жидачів).
Nexus idearum посунений ще далї в напрямі абстрактности, як висше в ч. 12 і 34.

Г—оїд. 1. Г—ноїд, іззїв г—о на обід. (Яс. С.)
Лають скупаря, що себе й челядь годує всякою лободою або морить голодом.

2. З г—оїдом г—о знайди, тай тим сї з тобов не поділит. (Цен.)
Такий захланний, усе сам із'їсть. Висьміваують скупаря.

Г—няк. 1. Г—няк як ся змеркат і як тепло, та бреньчит нібы музыка: „Буду ся женнў! Буду ся женнў!“ А як мороз, то ся крыє і кицкат ся та каже: „Зімно мі! Зімно мі!“ (Мо ВЛ.)
Один із прикладів справді поетичного погляду наших селян на природу, тоб то бачення у всьому людських почувань і людської вдачі.

Гідний. 1. Аби гідна, най би була й бідна. (Наг.)
Говорила мати до сина, що хотів сватати бідну дівчину. Знач. щоб була слухняна, сумирна, робуча та здорова.

2. Аби ми то хтось гідний сказав! (Наг.)
Scil. то я би стерпів, послухав його. А то говорить хтось негідний, ледачий.

3. Гідний, поважний, а з носа капле. (Наг.)
Сьміють ся з недолітка, молокососа, що хоче вдавати поважного чоловіка і пхає ся між старших.

4. Не все то гідне, що бідне. (Цен.)
Звичайно бідний чоловік буває працьовитїйший та сумирнїйший від богатого, але часом буває й навпаки: бідність деморалїзує чоловіка.

5. Отто си гідний виріс! (Наг.)
Гідний тут у значіню великий, замашний, високий.

6. Та де я гідний робити! (Наг.)
Знач. я хорий або ще малий та безсильний.

7. Хоть бідне, але гідне. (Лучак.)
Гідне тут у значіню: чемне, що вміє добре поводити ся з людьми, шановне. Мова про людину, не вважаючи на рід середній, а властиво про якусь молоду людину або дитя.

8. Як би цне та гідне, то би так не говорило. (Наг.)
Про ледачу, зіпсовану, брехливу або сварливу людину. „Цне“ — з польського cny = чесний.

Гірканя. 1. Гиркавю печи і крути і соли, все гирка буде. (Наг.)
Гірканя (гірчак) — рід гриба, якого задля його гіркости можна їсти хиба спікши, та викрутивши з нього гіркий сок, — тай то, розуміє́ть ся, може їсти його тільки дуже невибагливий рот. Приказкою характеризують лиху вдачу чоловіка, якого хоч бий, хоч по добру вчи, а він усе злий та лїнивий.

Гіркий. 1. В гіркий череп заплачеш. (Наг.)
Плакати в череп, мабуть неясна ремінїсценція давнього похоронного обряду, де покійникови в могилу давали обік инших дарів також маленькі посуди повні слїз (слїзниці). Гіркий череп тут мабуть має значіне „похоронний“ по анальоґії до „горькая смерть“.

2. Гирке, гирке, коби іще таке. (Яс. С.) ...а здало би сї ще... (Наг.)
Говорять жартуючи про страву, що хоч була не дуже смачна, а про те її з'їли до решти.

3. Гирке як дрисен. (Наг.)
Дрисен, дуже звичайне зїле, що росте на вохких місцях, по під плотами. Його листє, коли його розгризти, має дуже гіркий смак.

4. Гірка година! (Берез.)
Окрик, як деінде: ой лишенько!

5. Гірка робота, солодка заплата. (Унят.)
Потішають такого, хто жалує́ть ся на важку працю. Гірка і солодка тут у значіню. прикра, приємна.

6. Гірка моя робота! (Наг.)
Говорить хорий, що ледво рушає ся, а мусить робити.

7. Гірке, аж у язик щипле. (Дрог.)
Говорять про щось дуже гірке та неприємне, про прикру новину, безличну клевету.

8. Гірке як полин. (Наг.)
Полин найчастїйше вважає́ть ся сінонїмом гіркости, пор. далї Полин; Wand. I (Bitter 12); Adalb. Gorzki 3.

9. Гіркий сьвіт і квасний борщ! (Колом.)
Жартують, коли хтось без особливо важної причини нарікає на свою лиху долю.

10. Гіркий твій сьвіт. (Наг.)
Гірке, погане твоє жите. Вислов співчутя, коли хтось оповідає про своє бідоване.

11. З гірков бідов іду. (Наг.)
Говорить хорий, що ледво йде, з тяжким болем.

12. Не будь гірким, бо тї сплюют. (Наг.)
Знач. не будь прикрим у зносинах з людьми, бо тебе відцурають ся і зненавидять. Пор. Adalb. Gorzki 5; Сим. 582.

13. Хоць гіркого, аби много. (Наг.)
Говорить неперебирчивий робітник, якому байдуже, чи страва смачна, чи нї, аби лише богато.

14. Хто гіркого не кушав, тому й солодке не смакує. (Збар.)
Хто не зазнав прикрости в житю, той не вміє цінити й добра та приємности. Пор. Wand. I (Bitter 10); Brzoz. Gorycz 1; Adalb. Gorycz 1.

15. Що гірке, то не солодке. (Цен.)
Образово: що біда, то не гаразд, що прикрість, то не радість.

Гірко. 1. Будеш ти ще гірко покутувати. (Яс. С.)
Зазнаєш тяжкого лиха за якісь злі вчинки.

2. Гірко зароблю, солодко з'їм. (Ільк.) ...заробиш... з'їш. (Наг.)
Праця звичайно сполучена з прикростями, за те результат її приємний.

3. Гірко ми жити. (Наг.)
Знач. прикро, сутужно, в нуждї живу.

4. Гірко ми на язицї. (Цен.)
Оправдує ся чоловік, якому докоряють, що висловляє́ть ся про инших остро, з докорами; мовляв: сам я зазнав від них прикрости, маю певну причину докоряти їм.

5. Кому на язицї гірко, той гірким плює. (Збар.)
У кого сердита, злобна вдача, той і инших ображує та обмовляє. Пор. Wand. I (Bitter 11).

6. Має бути гірко, най же буде як з перцем. (Гнїдк.)

Коли клопіт неминучий, то нехай уже буде такий, щоб було в чим обороти ся.

Гірший. 1. Аби Бог гіршим ніколи не карав. (Наг.)

Звичайно так або подібним описовим способом висловляє селянин, що йому добре поводить ся. Сказати категорично, що йому ведеть ся добре — не годить ся, се може бути провокацією „лихої години“ і стягти на чоловіка погіршене долї.

2. Аби гірше не було! (Наг.)

Відповідає чоловік на витальне запитане: як ся маєте?

3. Абож то я гірший як инший? (Цен.)

Протестує упослїджений чоловік проти свого упослїджeня.

4. Гірше-м сї напудив, як було чого. (Наг.)

Говорить чоловік, що переляк ав ся чогось без причини.

5. Гірше ми вже і в пеклї не буде. (Кол.)

Окрик розпуки чоловіка в тяжкій нуждї.

6. Гірше-смо перебули. (Цен.)

Знач. тепер усе таки йде до лїпшого.

7. Гірший домашний злодій, як чужий. (Берез.)

Бо домашнїй лїпше знає, де що в хатї сховано.

8. Гірший свій ворог, як чужий. (Кол.)

Свій ворог — ворог свояк, із близької ріднї. Пор. висше Ворог ч. 29.

9. До гіршого привик, то вже й лїпшого не хоче. (Збар.)

Говорять про чоловіка прибитого нуждою, що стратив охоту до всякої зміни свого положеня, навіть хоч би вона йшла до лїпшого.

10. З гіршого на лїпше хто би не любив? (Кол.)

Scil. переходити.

11. На гірше му пішло. (Наг.)

Говорять про хорого, якого стан погіршив ся. Пор. Wand. IV (Schlimm 12).

12. Най буде й гірше, аби борше. (Дрог.)

Говорив старий кравець підганяючи своїх челядників до поспіху, мовляв: не дуже пильнуйте, али робота була зовсїм добра, коли-б тілько на час постачити. Прінціп, на якому основана вся галицька тзв. тандитна ремесницька робота.

13. Хоць гірше, аби інше. (Цен.)

Потреба зміни глубоко вкорінена в людськім орґанізмі, от тим то чоловік раз-у-раз бажає зміни свого положеня, хоч нераз ся зміна й веде на гірше. Пор. Adalb. Zły 2; Wand. IV, (Schlimm 14).

14. Хто би собі гіршого хотів? (Цен.)

Чоловік коли може вибирати, все бере таке, що на його думку лїпше для нього.

15. Що гірше, то не лїпше. (Наг.)

Чоловік усе має претензію, що вміє відріжнити добре від злого; треба тілько високого ступня етичного те фільозофічного самопізнаня, щоб він переконав ся, що ті його відріжненя наскрізь субєктивні і звичайно подіктовані дуже неглубокою мудрістю, а найчастійше просто фізіольоґічними почутями приємности або неприємности.

Гість. 1. Ай мої гостеньки непрошені! (Наг.)

Говорила бабуся, коли до неї збігали ся цїлі купи дїтий. Пор. Wand. I (Gast 184).

2. А чи раді були гостям? (Гнїдк.)

Іронїзують над таким, якого зловлено на якійсь крадіжці в чужій коморі або в саду, і набито.

3. Були вже у нас такі гостї, та сокирка пропала. (Дар.)

„Такі гостї“ знач. злодії. Кплять із непрошеного, злодійкуватого гостя, приблуди.

4. В гостях добре, дома ще лїпше. (Карл.)

В гостях чоловік усе таки чує себе стїсненим, а дома нї. Пор. Дик. 276.

5. Витайте, гостї! А що сте нам принесли? (Наг.)

Насьміх над непрошеними гістьми. Прошених гостий звичайно частують та обдаровують, а від непрошених ще жадають собі якогось датку. Пор. польське: Gość, który nic nie przyniesie, niech się przespi w polu, w lesie, Adalb. Gość 23.

6. Витайте, гостї до нас! (Дрог.)

Формула привитаня, яку вимовляють господарі, коли хтось чужий входить у хату.

7. Витайте гостї! Не маємо вам що дати. (Наг.)

Сьміють ся над непрошеними гістьми, над близькими а нелюбими, що приходять звичайно позичати щось.

8. Всї смо гостї на божім сьвітї. (Наг.)

Знач. наше житє минуще, побудемо якийсь час і помремо. Пор. Wand. I (Gast 96).

9. Гість в дім, Бог з ним. (Залуче).

Scil. входить. Вислов давньої руської гостинности. Про неї див. Груш. Іст. Укр. I, 2 вид. 274; пор. Adalb. Gość 35; у старих Прусаків: Гостя посилають боги, пор. Wand. I (Gast 16).

10. Гість і риба до трьох день засмердит ся. (Гнїдк.)

Загально розповсюджене спостережене, що гість, який занадто довго гостить, робить ся невигідним і прикрим. Пор Adalb. Gość 22; Wand. I (Gast 20, 50).

11. Гість лави не засидить, ліжка не залежить. (Ільк.)

Поговірка гостинного господаря, який припрошує любого гостя, щоб лишив ся на ніч.

12. Гість не єдно мусит вибачити. (Наг.)

Scil. коли у господаря не все так іде, як би йому бажало ся. Пор. Wand. I (Gast 53).

13. Гість непрошений не дуже буває тучений. (Ільк.)

Нелюбого гостя не добре й частують. Пор. Adalb. Gość 24.

14. Гість першого дня золото, другого срібло, третого мідь, а четвертого до дому їдь. (Ільк.)

З орієнтальним богацтвом деталів висловлено ту саму думку, що висше ч. 10. Те саме Adalb. Gość 25; Wand. I (Gast 13); Дик. 286.

15. Гість приїде на хвилю, а видит на милю. (Дрог.)

В родині й господарстві свого господаря добачить усї хиби і потім обмовляє. Пор. Adalb. Gość 33; Wand. I (Gast 45).

16. Гість у своїй хатї. (Наг.)
Говорять про такого члена родини, що рідко буває дома, ходить на заробітки або волочить ся без діла.

17. Господи Боже, ци мав ти коли гостї? (Дрог.)
Окрик розпуки господаря, у якого гостї празникують за надто довго. Оповідають, що один піп діждавши ся повної хати гостий мусїв задля великої слоти гостити їх кілька день, і нарештї вийшовши на подвіре та піднявши руки до неба обернув ся до Пана Бога з отсим категоричним питанєм.

18. Гостем дома бувати. (Гнїдк.)
Про волоцюгу, що рідко буває дома. пор. висше ч. 16.

19. Гостї до нас! (Дрог.)
Говорять при входї гостя в хату, пор. висше ч. 6.

20. Гостї і риби до третого дня смердят. (Городен.)
Варіянт приповідки поданої висше ч. 10.

21. Гостї прийшли, а рижки ще ни вкисли. (Кольб.)
Добродушний насьміх господаря над самим собою, мовляв: не маю чим гостити гостий.

22. Гостї як-так гостили, а фірман і конї постили. (Тїсна).
Говорили фірмани, що випостили ся на гостинї в попа, де за них нїхто не дбав. Нїмець каже з такого приводу: Wer einen Gast liebt, futtert auch seinen Hund, Wand. I (Gast 146).

23. Дай Боже гостя в дім, то і я напю ся при нїм. (Ільк.)
Ощадний господар сам для себе не купував би горілки, а для гостя купить і частуючи його й сам напеть ся. Пор. Adalb. Gość 18; Hoc. 412.

24. Два рази з гостей рад: раз що приїхали, а раз що від'їхали. (Лучак.)
Говорив чоловік по від'їздї любих гастий, які одначе за час свого довшого побуту вспіли надокучати йому.

25. Добре в гостях бувати, але клопіт гостий приймати. (Терн.)
Отсей клопіт і змушує обмежувати чим риз більше давню гостинність.

26. І гостей жаль, і хлїба шкода. (Лучак.)
Характеризують гостелюбного, але при тім ощадного чоловіка. Пор. Дик. 286.

27. Лихий гість і ґосподаря з хати вижене. (Карл.)
Говорять образово про біду або судову екзекуцію, що вигонить чоловіка з хати. Пор. Wand. I (Gast 72).

28. Лїпший свій гість, як чужих шість. (Глещ.)
В часї празників (храмів) у селї амбіція кождого чільного господаря вимагає мати гостий, і для того кождий запрошує до себе чужосільних знайомих або свояків, а не мати тодї у себе нїяких гостий уважаєть ся за нечесть, за знак що „люди минають“ таку хату.

29. Любиш в гостях бувати, любиж гостий приймати. (Вікно).
Говорять такому, що сам любить гостити ся у инших, але нерадо або рідко приймає гостий у себе дома.

30. Не біда, що гостий нема, сами сї погостимо. (Наг.)

Знач. те, що прилагодили для гостий, з'їмо та випємо самі.

31. Незваному гостю місце за дверми. (Ільк.)
Його не просять до хати; у Поляків його виносять з хати, пор. Adalb. Gość 12; Wand. I (Gast 5, 119—128, 135).

32. Не ладилисмо сї на такі гостї. (Наг.)
Знач. не приготовили ся чим би приймати їх, — коли гостї прибудуть несподївано, або коли се якісь надзвичайні гостї, для яких господарі вважали би відповідною лїпшу гостину, нїж та, яку можуть дати їм у тій хвилї.

33. Не кождого в гостї просят, а не єдного то й буком виносят. (Карл.)
Непочесного, нелюбого чоловіка не просять у гостї, а пияниця, напасний і в гостинї зайде собі в таке, що його побють і виженуть. Перша половина сеї приказки пор. Wand. I (Gast 104).

34. Непрошений гість гірше Татарина. (Явор.)
Приходить не в пору і завдає господарям клопоту. Говорить звичайно чоловік, що несподївано приходить у дім знайомого. Пор. Adalb. Gość 31, 45.

35. Не то біда, що гостий нема, а то біда, що хлїба нема. (Наг.)
Говорить бідний чоловік, у якого празник минув без гостини.

36. О, рідкий гість! (Наг.) ...рідкі гостї! (Наг.)
Таким окриком витають прихід чоловіка, що давно був у домі або взагалї рідко буває, хоч би прийшов і зовсїм не в гостину. Пор. Wand. I (Gast 30).

37. По гостьох хата пуста. (Наг.)
Бо все повиїдали та повипивали.

38. По гостях як по війнї. (Лол.)
Усе в домі в безладї, а засоби випорожнені. Пор. Adalb. Gość 54.

39. Прийшов гість та на голу кість. (Ільк.)
Знач. нема чим прийняти його, перед ним були вже инші та повиїдали все. Пор. лат. Sero venientibus ossa, польське: Dla późnych gości zostają kości, Adalb. Gość 4.

40. Рідким гостям ноги попелом посипают. (Дрог.)
Чому властиво — невідомо. Зрештою того нїколи не роблять, а тільки говорять так жартом витаючи рідких гостий.

41. Рідкого гостя радо витают. (Збар.)
Бо не мав коли докучити своєю присутністю. Пор. Wand. I (Gast 30).

42. Таких гостий так і приймают. (Наг.)
Знач. пияницї та напасні люди і в гостинї зазнають нечести. Пор. Wand. I (Gast 192).

43. Такі гостї най стоят на мостї. (Голоб.)
Знач. най не заїжджають на подвіре, немилі гостї.

44. То мінї гість: що си приніс, то їсть. (Яс. С.)
Приговорювала одна господиня, коли ми, молоді ученики, зайшовши в її дім принесли їй назбирані нами по дорозї в лїсї гриби, які вона зараз же й приговила нам на підвечірок.

45. То мінї гість, що сьиде тай їсть. (Наг.)
Знач. не робить нїякої церемонії, а задоволеть ся тим, що його гостять.

46. Хто гостий не любит, най двері запирає. (Наг.)

Де заперті двері, туди гості не йдуть. Пор. Wand. I (Gast 151).

47. Чим хто має, тим гості приймає. (Кол.)

Бідний бідно, а богач богато. Пор. Adalb. Gość 3; Wand. I (Gast 3, 192).

48. Що ми за гості в великім пості! (Цен.)

В великім пості не відбувають ся ніякі празники анї гостини.

49. Який гість, така йому й честь. (Цен.) ...така гостина. (Наг.)

Коли сам собі і своюму господареви не зробить нечести, то й його шанують. Пор. Wand. I (Gast 157—160); Adalb. Gość 38.

Глава. 1. Склони главу на лаву і блюй під лаву. (Турильче)

Насьміхають ся з пияцї. Приказка взята з відомого пияцького канона „от Харка чтеніє", пор. Етн. 36.

Глаголати. 1. Глаголавшого три роки. (Наг.)

Сьміють ся з балакучого пустомелї. Фраза вихоплена з „Вірую", де текст „глаголавшаго пророки" народнїм нерозумінєм перероблено на гл. три роки.

Глаголеніє. 1. Де велике глаголеннє, там мале спасеннє. (Наг.)

Глаголеніє — церемоніяльне, пишне балаканє. Знач. де богато і пишного говорять, там мало добра, мало солїдного дїла. Пор. Нос. 313; Kramb. 76; Wand. I (Gebet 72); (Lärm 7).

2. Много глаголенія, а мало спасенія. (Цен.)

Богато обіцянок, захвалюваня якогось дїла, а мало з нього пожитку.

Глаголь. 1. Глаголь — з'їв миску дриголь. (Іваник.)

Мудроване до назви четвертої букви в азбуцї.

Гладити. 1. Гладити против серсти. (Дрог.) ...волоса. (Наг.)

Говорити або робити щось дуже немиле та прикре для когось. Порівнанє взяте з кота, якого можна гладити тільки за шерстю, в який не любить, коли його гладити навпаки.

2. Не гладь мене, я й без того гладкий! (Цен.)

Відповідь облесному підхлїбникови, який силкуєть ся приподобати ся хвалячи свого розмовника.

Гладкий. 1. Гладке личко товар з'їдає. (Печен.)

Гарна жінка видає звичайно богато на строї та на ріжні примхи.

2. Гладке не штука гладити. (Кол.)

Бо воно й без того гладке. Так само легке дїло не штука довести до путя, бо воно не стрічає ніяких перешкод. Пор. Wand. I (Glatt 3).

3. Гладкий на словах. (Наг.)

Проречистий, облесний, балакучий.

4. Гладкий, як би го корова облизала. (Дрог.)

Говорять про чепурного, з претензією одягненого парубка. У Нїмців: як коли-б його бугай облизав, Wand. I (Glatt 9, 12).

5. Гладкий як вилизаний. (Наг.)

Причепурив ся, носить ся чисто і з претензією на шик. Пор. Wand. I (Glatt 10).

6. Гладкий як люстро. (Наг.)

Про поверхню води або инших плинів. Пор. Wand. I (Glatt 11).

7. Гладкий як слиж. (Наг.)

Знач. верткий, зручний, що вміє видобути ся з прикрих обставин. У Нїмців гладкий як вугор, Wand. I (Glatt 8, 15).

8. Гладкий як слимак. (Наг.)

Знач. ситий, нагодований.

9. І на гладкій дорозї чоловік нераз ногу зломит. (Цен.)

Нещасте спіткає його иногдї там, де зовсїм того не надїєть ся. Пор. Adalb. Droga 8.

10. На гладкій дорозї лихо мі спіткало. (Наг.)

Знач. несподівано, без ніякої причини з мого боку.

11. На гладкім не трудно поховзнути сї. (Ком.)

Серед чемних, укладних та облесних людий грозить нетямущому та наївному чоловікови неодна небезпека.

Гладко. 1. А то гладко бреше! (Наг.)

Не заикаючи ся, не тратячи концепту.

2. Гладко говорит. (Дрог.)

Плавно, переконуючо, приємно.

3. Гладко йде, як з маслом.

Знач. іде легко, без перешкоди, на користь повертаєть ся дїло. Пор. Adalb. Iść 24.

4. Гладко му то пішло. (Наг.)

Знач. пішло без перешкоди, вигідно, корисно.

5. Гладко сї справив. (Наг.)

Знач. зручно, оминувши всякі перешкоди зробив якесь дїло.

6. Гладко, що лиш єйце коти. (Наг.)

Говорять про гладку, рівну дорогу. Пор. Adalb. Droga 2.

7. Гладко як на леду. (Наг.)

Про вісковану підлогу або иншу подібну гладку площу. Пор. Adalb. Iść 45.

8. Гладко, як по грудї. (Наг.)

Іронїчно про якесь важке дїло, що стрічає богато перешкод

9. Гладко як по маслї. (Наг.)

Знач. легко, вигідно, без перешкод. Пор. Adalb. Iść 24.

Гливи. 1. Гливи як решето. (Наг.)

Гливи — рід їдомих губ, ростуть корчами, які иногдї доходять до значної величини.

2. Знайшла баба гливи, тай тоти погнили. (Доброст.)

Трафила ся комусь якась невелика радість, тай та показала ся злудною.

Гливкий. 1. Гливкий хлїб пирнїший, бо довго в череві лежит. (Наг.)

Сьміють ся з господинї, якій удав ся гливкий, закальцьоватий хлїб.

2. Гливкий хлїб, що можна з нього коники лїпити. (Наг.)

Говорять про недопечений хлїб або зроблений із нечистої муки.

Гливко. 1. Сьмій сї, Гливку, дам ти сливку. (Кос.)

Гливко — прозвище якогось тумановатого чоловіка.

Глина. 1. Бог за глину, а я за калину. (Лучак.)

Сьміють ся з чоловіка, якому вмерла стара жінка, а він женить ся з молодою. Пор. Adalb. Glina 3.

2. Всї-смо з єдної глини. (Наг.)

Чи пани, чи прості люди. Пор. Wand. II (Lehm 1).

3. Глина, що хоць коники з неї ліпи! (Наг.)

Так характеризують селяни свій глинковатий ґрунт.

4. З глини хліба не спечеш. (Наг.)

Знач. треба над нею попрацювати, поки вродить хліб.

5. І ти не з ліпшої глини, як я. (Кол.)

Говорять до такого, що дуе ся та гордуе иншими

6. На ґлинє не зґинє. (Мшан.)

Очевидно пародія польської приказки: Na glinie nie zginie. (Adalb. Glina 2) Так говорять про тих, що живуть на глинястому ґрунті і про те не то що не гинуть, а помалу дораблюють ся добра.

7. Паде як глина. (Наг.)

Паде безвладно, про обезсиленого чоловіка.

8. Пішов глину їсти. (Наг.)

Знач. умер і похований. Пор Wand. I (Erde 53).

9. Порпає сї чоловік у тій глині, доки жиє, а як умре, то й його самого в ній запорпают. (Наг.)

Рефлексії одного старого селянина при похороні.

10. Такий єм як з глини зліплений. (Наг.)

Знач. слабий, отяжілий, перетомлений працею.

Глипнути. 1. Глипнув єдним оком. (Наг.) ...з під ока. (Наг.)

Зирнув бистро, неспостережено, підзорливо або сердито.

2. Глипнув тай відвернув сї. (Наг.)

Знач. розсердив ся, не хотів дивити ся.

3. Лиш раз глипне, кожда до нього липне. (Наг.) На котру... (Яс. С.)

Говорили про сільського Дон-Жуана, за яким пропадали всі дївчата.

4. Мінї досить раз глипнути. (Наг.)

Scil. щоб пізнати, як стоїть діло.

5. На що глипне, то до него прилипне. (Луч.)

Говорять про злодія, що, як то кажуть, „краде в живі очи".

Глиста. 1. Глиста ми сї всцьила. (Наг.)

Говорить чоловік, коли йому (звичайно з нагромадження квасів у жолудку) зробить ся недобре і збираєть ся на блюванє. В такім разї селяни заживають троха соли. Пор. Wand. V (Wurm 46).

2. Глисти му сї збурили. (Наг.)

Говорять про дитячу хоробу — різанє в животї. Жартливо приписують тій самій причині також у старших несподївану і нічим не мотивовану зміну гумору, наглу сердитість та понурий настрій.

3. Глисти під горло підступают. (Наг.)

Говорять селяни, коли наслідком довгого голодованя їх починає дусити в горлї, немов би з нутра підіймало ся щось до горла.

Глітно. 1. Глітно як у церкві на водосьвятію. (Наг.)

Говорять, коли в хатїназбирало ся богато людий.

Глота. 1. В глотї гірше чоловіка шукати, як у лїсї. (Кол.)

Бо в лїсї є стежки, а в стиску народа нічого не видно.

2. В глотї як в окропі. (Наг.)

Все там рушаєть ся та мішаєть ся.

3. В глотї як у лїсї заблудити можна. (Дрог.)

В великім стиску народа круговір кождого чоловіка дуже тісний.

4. В глотї як у смолї. (Дрог.)

Чоловік не може рушати ся швидко і свобідно, бо на кождім кроцї його спиняють инші.

5. Глота, аж сї голова крутит. (Дрог.)

В стиску чоловік сам не знає, куди повернути ся.

6. Глота коло миски, а робити нема кому. (Наг.)

Говорять про таку сїмю, де богато дїтий, а мало здібних до роботи.

7. Глота, що й не пропхати сї. (Наг.)

Тїсно в церкві або на ярмарцї.

8. Глота як на мразницького попа. (Наг.)

Мразниця — село біля Борислава, пов. Дрогобич, тепер славна копальня нафти. Люди давно визначали ся там зінивством і нехітю до відвідуваня церкви, так що мразницький сьвященик звичайно правив богослуженє в мало що не пустій церкві. От тим то й тепер у випадках, де замісь сподїваної купи людий прибуло не богато, де чоловік має мало занятя, повторяють отсю іронічну поговірку.

9. Де велика глота, там много болота. (Комар.)

Говорять про ярмарки та празники, але також образово: де в якомусь ділї бере участь богато людий, там не обійдеть ся без сварок та поговору.

10. Така глота, що нїкуди иглї упасти. (Наг.) ...що як би з верха иглу верг, то би на землю не впала. (Наг.)

Характеризують велику тїсноту, прим. у церкві, в коршмі або на ярмарцї.

Глубина. 1. То глубина премудрости. (Дрог.)

Жартують із такого, що видає себе дуже вченим і премудрим, і в розмові любить або мовчати, або говорити щось темне та незрозуміле.

Глубінь. 1. Глубінь, аж сї голова крутит. (Наг.)

Scil. коли зазирнути. Мова про криницю або яку иншу пропасть.

2. Глубінь, що й дна нема. (Наг.)

Характеризують велику глубінь, яку тяжко зміряти. Пор. вище Вода 113.

Глубокий. 1. Глубока вода — видима смерть. (Наг.)

Бо чоловік кождої хвилї може втопити ся.

2. Глубока вода тихо плине. (Наг.)

Говорять про розумного, статочного чоловіка, який робить надумавши ся, не балакає богато. Пор. Wand. IV (Wasser 335).

3. З глубокої кирницї студена вода. (Наг.)

Так і від розумного, статочного чоловіка розумна та корисна порада.

4. На глубокім не штука втопути. (Голоб.)

Scil. а ось попробуй на мілкім. Жартують, коли хтось дивуєть ся, що сей або той утопив ся.

5. Не пхай сї на глубоке! (Наг.)

Образово: не заходи в великі інтереси, не бери ся до великих спекуляцій, бо набереш ся шкоди.

6. То не глубокий чоловік. (Збар.)
Знач. не дуже розумний, не характерний.
7. У нього глубокі кишені, є куди сьнгати. (Наг.)
Знач. чоловік богатий, грошовитий.
8. Чим глїбша вода, тим більша риба. (Жабє).
Образово: чим більше місто, тим більші пани, висші суди в нїм. Пор. висше Вода 16.

Глубоко. 1. Він глубоко вчений. (Дрог.)
Знає богато і думає мудро.
2. Глїбоко на три Гуцули. (Жабє).
Гуцул тут у значіню чоловік, муж, якого ріст був колись одиницею міри, пор. далї ч. 7.
3. Глїбоко — по локоть запхав, тай ще дна нема. (Берез.)
Сьміють ся з такого, що боїть ся зовсїм неглубокої води або якогось зовсїм не важкого дїла. Порівнанє взято з міряня ями або печери, якої глубокість пробували рукою.
4. Глубоко, аж бульки стают. (Наг.)
Глубокість незнайомої води пробують кидаючи в неї великий камінь. Коли вода булькоче глухо і бульки виходять досить пізно по вкиненю каменя, то се знак, що вода дуже глубока.
5. Глубоко — жьибі по око (Наг.) ...по жабяче... (Ком.) Так ...що жабі... (Лучак.)
Жартують із дуже мілкої води, особливо коли хтось і там боїть ся натрафити на глибоке місце. Пор. Adalb. Woda 57.
6. Глубоко заліз, тьижко вилїзти. (Наг.)
Заплутав ся в якесь дїло і не може вибрати ся з нього.
7. Глубоко на пять хлопа. (Наг.)
Міряне на „хлопи" як сінонїм сяжнїв — слїд прадавнього культурного стану, коли чоловік у буквальнім значіню був мірою всього, отже його ріст, крок, пядь, палець, локоть були одиницями міри.
8. Глубоко, що як би чоловік упав, то би й кістки цїлі не долетїли. (Наг.)
Так характеризують велику глубінь криницї, яру або иншої якої западнї.
9. Не глубоко сьнжень землї, а до страшного суду не вилїзе. (Яс. С.)
Говорять про покійника та його гріб.

Глузд. 1. Бодай ти глузду не стало! (Вікно).
Проклятє: щоб ти вдурів, сказив ся.
2. Він із глузду з'їхав. (Терноп.) ...зсунув ся. (Вікно).
Знач. одурів, стратив розум.
3. Всї глузди розгубив. (Терн.)
Говорять про розсїяного, безтямного чоловіка. Глузди уявлено тут як якісь зверхнї річи, які можна розгубити по дорозї.
4. З глуздами чоловік. (Збар.)
Розумний, з застановою.
5. Кому не стане глузду, той міняє добро за нужду. (Збар.)

Говорять про чоловіка, що самохіть ускочив у якусь погану історію, напитав собі біди.
6. Треба всї глузди в головї мати. (Цен.)
Треба бути розумним, уважним, обережним, scil. бо дїло важне.
7. У нього нема доброго глузду в головї. (Наг.)
Він невторопний, неталановитий, непамятущий.
8. Ци глузду в головї не маєш? (Наг.)
Окрик обуреня на якийсь безтямний учинок: чи ти розуму збув ся?
9. Ци ти й тілько глузду не стало?
Scil. щоб се зрозуміти або затямити. Докоряють нетямучому та невторопному.
10. Ще мі з глузду не вибило. (Наг.)
Знач. ще я не здурів, не стратив розум у лихих пригодах.
11. Щем прецінь при всїх глуздах. (Наг.)
Оправдує ся чоловік, коли йому кажуть, що зробив дурницю.

Глум. 1. Всьо пішло на глум. (Дрог.)
Знач. пішло в нівеч, розтрачено, змарновано.
2. На глум го підньили. (Цен.) ...взьили. (Кол.)
Насьміхають ся над ним, кепкують.
3. Сказано на глум, а ти бери на ум. (Гнідк.)
Глум тут у значіню: на жарт. З усього, що скажуть люди, особливо старші та досьвідні, хоч би тілько жартом, повинен молодий чоловік брати собі науку та збогачувати своє знанє. Пор. Сим. 642.

Глупий. 1. Глупа, глупа, ніґдзє не букала, нїцо не віла́ла. (Дулїби).
Передразнено говоренє старої попадї, що навчала свою доньку, силкуючи ся говорити по польськи.
2. Глупий, глупий, а горне до купи. (Голоб.)
Знач. не зовсїм таки глупий. Горне до купи — дбає за свій дім, за свою родину.
3. Глупий як ожіг. (Кол.)
Се вже верх глупоти — дати себе пхати в огонь і терпіти для чужої вигоди.
4. Глупий як стовп. (Наг.) ...як пень (Наг.)
Порівнанє кладе вагу головно на нерухливість та апатію глупого чоловіка. Пор. Adalb. Głupi 76.
5. Глупому все глупства в головї. (Наг.)
Він тим і глупий, що не вміє подумати нї про що поважне.
6. Глупому всьо байдуже. (Наг.) ...байка. (Дрог.)
В протиставленю до байдужости та апатії глупого селяни й називають талановитого та розумного „цїкавим". Пор. Adalb. Głupi 197.
7. З глупим говорити, треба сї вперед гороху наїсти. (Наг.)
Потратиш богато сили, заки витолкуєш йому що будь.
8. З глупим нї в кут, нї в дверї. (Наг.)
Бо він усюди завадить. Знач. годї з ним що порадити, знайти йому відповідне місце. Пор. Adalb. Głupi 188
9. З глупим порада, як з пацьитом розмова. (Наг.)
Знач безплодна і сьмішна страта часу. Пор. Adalb. Głupi 203.
10. Знайде сї глупий, що й тото купит. (Дрог.)

Говорить купець, коли йому докоряють, що продає лихий товар.

11. На глупих Пан Біг ласкав. (Дрог.)

В гумористичнім протиставленю до мудрих, які й самі дадуть собі раду. Пор. Adalb. Głupi 39.

12. На глупих сьвіт стоїт. (Дрог.)

Бо їх більше як розумних, тай звичайно вони працюють і бідують, а розумні користають з їх праці. Так пояснив сю приказку старий міщанин Деревак.

13. На глупих усе врожай. (Дрог.)

Бо їх родить ся все далеко більше, як розумних та талановитих.

14. На глупого трафило. (Наг.)

Знач. мудрий був би інакше поступив.

15. Ти глупий х—ю! (Яс. С.)

Лають непорадного, невторопного або лінивого.

16. Ти глупому своє, а він тобі своє. (Дрог.)

Знач. не переконаєш, не намовиш його, бо він не зрозуміє тебе.

17. То ще глупе калатало. (Дрог.)

Про дурного а балакучого чоловіка.

18. То ще глупе тельи! (Наг.)

Лають невторопну дитину. Пор. Adalb. Głupi 62.

19. То ще глупий розум! (Наг.)

Знач. то ще дурень — гумористичний плеоназм, бож глупота — запереченє розуму.

20. Як би був глупий, то би носив з купи. (Голоб.)

Марнотратство, гайнованє надбаного добра селяни вважають знаком найбільшої глупоти.

Глупо. 1. Глупо сї стало. (Дрог.)

Зроблено дурницю, сього не слїд було робити.

Глупство. 1. Всьо глупство перед Паном Богом. (Дрог.)

Знач. усї людські заходи, пляни та турботи — марниця перед Богом.

2. Що ти мінї глупства говориш! (Наг.)

„Глупства" мають також специяльне значінє непристійних, сороміцьких висловів.

Глухий. 1. Бодай єс у глуху хоробу впав! (Наг.)

Проклятє такому, що не хоче слухати якоїсь мови і затикає вуха. Глуха хороба або глуханя — тиф.

2. В глухий кут упасти. (Стрий).

Говорять про жінку, що злягла.

3. Глухий зачув, а німий крикнув. (Цен.)

Відси й пішла якась недоріка поголоска.

4. Глухий каже: „Слухайте, щось трісло!" А слїпий: „Диві сї, то розбійники". А безногий: „Тїкаймо!" А голий: „Бо нас обідрут". (Голг.)

Характеристика немотивованого перестраху, який иноді обхоплює народні маси і якого жерела звичайно зовсїм несуразні.

5. Глухий на тото вухо. (Цен.)

Знач. не хоче слухати якоїсь річи. Пор. Нос. 353.

6. Глухий не дочує, то змислит. (Мінч.)

Докоряють такому, хоч і не глухому, що не дочувши добре оповіданого, перекрутив його та додав дещо зі своєї фантазії. Пор. Brzoz. Głuchy 1; Нос. 282.

7. Глухий що не дочує, то вигадає. (Ільк.) ...доложит. (Наг.) ...вимислит. (Петр.)

Значінє таке як і висше ч. 6, а також Zátur. VI, 192; Гильф. 8; Дик. 1369.

8. Глухий, що хоць го в писок бий. (Бор.)

Scil. то не почує, хоча тут дотеп оснований на подвійнім значіню слова „чути" — hören і fühlen. Звісно, біль від удару він почує дуже добре.

9. Глухий, що хоць му з гармати стрільний над вухом, то не вчує. (Наг.)

Характеризують сильну глухоту.

10. Глухий як бє, то мацає, доки дихає, і як чує, жи ни дихає, тогди пиристає бити. (Пужн.)

Глухий, як відомо, кермує ся переважно дотиком, — відси й іде отсе спостереженє. Пор. Етн. Зб. VI, 48.

11. Глухий як пень. (Наг.) ...як стовп. (Наг.)

Характеризують сильну глухоту. Пор. Adalb. Głuchy 6; Čelak. 597; Zátur. VI, 197.

12. Глухого і німого справи не допитаєш ся. (Ільк.)

Оба хоч бачуть, але не вміють сказати як слїд. Пор. Wand. IV (Tauber 12).

13. Глухого питай ся, а він Богу молить ся. (Ільк.)

На якімось одиничнім факті оперта характеристика непорозуміня між питаючим і глухим.

14. Глухому два рази кажи. (Голоб.) ...тай то не чує. (Цен.)

Сьміють ся з такого, хто иноді з неуваги не дочув якогось слова і просить сказати ще раз. Пор. Adalb. Głuchy 3; Brzoz. Głuchy 6.

15. Глухому до вуха шептати. (Кол.)

Значить робити даремну, безцїльну роботу. Пор. Wand. IV (Tauber 19, 29).

16. Глухому пісню співати. (Ільк.)

Значить робити щось абсурдне, безцїльне і непотрібне. Пор. Adalb. Głuchy 4; Wand. IV (Tauber 24).

17. Добре глухому: не скаже нікому. (Ільк.) ...другóму. (Льв.)

Звісно, тому лише не може бути сплїтькарем, бо сам не чує нїчого. Пор. Adalb. Głuchy 13 (стор. 678).

18. Зайшов у глуху вулицю. (Дрог.)

Вдав ся в неприємне дїло, з якого годї випутати ся.

19. З глухим до ради. (Кол.)

Характеризують усяке недоріке, безцїльне починанє. Поляк каже: Trudno głuchemu radzić. Adalb. Głuchy 14; Zátur. IV, 152; Wand. IV (Tauber 12).

20. І глухий би почув. (Кол.)

Говорять про дуже голосний крик, стук і т. и. Пор. Wand. IV (Tauber 27).

21. Мовчи, глуха, менше гріха! (Лучак.)

Бо не дочувши гаразд перекрутиш те, що до тебе говорять.

22. На глухий конець вийшов. (Кол.)

Опинив ся в безвихіднім положеню, не знає що з собою робити.

23. Не так глухий, як му заступило. (Кол.)

Говорять про такого, що прикидаєть ся глухим, аби не чути якоїсь неприємної для нього розмови. Пор. латиньске Deterior surdus eo nullus, qui renuit audire, і анальоґічні Wand. IV (Tauber 10).

24. Скажи глухому, не скаже нікому. (Цен.)

Відповідь на те, коли хтось хоче другому сказати щось під секретом і просить не говорити сього нікому дальше. Пор. Adalb. Głuchy 13.

25. То так як до глухого говорити. (Наг.)

Говорять про неслухняного, упертого чоловіка. Пор. Adalb. Głuchy 10; Wand. IV (Tauber 22).

26. Щем Богу дьикувати не глухий, що так до мене кричиш. (Наг.)

Огризаєть ся чоловік, до якого хтось крикнув голосно, прим. у пересердю.

27. Що глухому великодний дзвін?

Очевидно нїщо, бо він його не чує. Німець каже подібно: Was nützt dem Tauben die Nachtigall? Wand. IV (Tauber 13).

Глухман. 1. Ти глу́хмане собачий! (Наг.)

Лають глухого — звісно, не зовсїм глухого, а такого, що дещо троха чує.

Глухо. 1. Глухо по нїм. (Наг.)

Знач. пропав десь, не приходить від нього нїяка чутка.

2. Якось о тім глухо. (Наг.)

Знач. не чути про се.

Глядати. 1. Глядає вчорашного дне. (Лім.)

Про такого, що шукає чогось невідомо де загубленого. Пор. Wand. IV (Suchen 50, 57, 58).

2. Глядає другої голови. (Лім.)

Знач. шукає якоїсь зайвої річи, чогось такого, що не загубив.

3. Глядає, сам не знає чого. (Дид.)

Про забудька, розтріпаного чоловіка, що шукає а сам не знає чого.

4. Глядає того, чого не загубив. (Лім.)

Говорять про злодія, який нишпорить по чужих хатах.

5. Гля́дати масности до тлустости. (Мшан.)

Шукати соли до омасти. Се нїби загадка, але уживає ся звичайно в жартливій мові.

6. Чого хто глядає, то собі найде. (Дид.)

Звичайно говорять у злім значіню, про напасного чололовіка, який збиткував инших, поки нарештї не наскочив на такого, що дав ся йому в знаки. Пор. Čelak. 124; Wand. IV (Suchen 38—42).

Глядїти. 1. Гляди, не гляди, не минеш біди. (Тopільн.)

Фаталїстичний погляд: своя пайка біди призначина кождому і він нїяк не мине її. Пор. цитовані в Слові о полку Игореві Боянові слова: Ни хитру, ни горазду, ни птичью горазду суда божія не минути.

2. Гляди себе, буде з тебе! (Тер.)

Гляди в значіню пильнуй, бережи. Знач. пильнуй себе і свойого дїла, то вже буде тобі досить заслуги. Пор. Wand. I (Acht 13).

3. Сюди туди гляди, щоби-с не виглядів біди. (Комар.)

Знач. озирай ся пильно на всї боки, щоб не наскочив на яке лихо.

Глянути. 1. Глянь Боже з неба, що мінї треба! (Цен.)

Молив ся чоловік притиснений від разу ріжними потребами.

2. Глянь, Боже, тай відверни ся! (Лім.)

Scil. бо тут робить ся щось погане та грішне.

3. Глянь на себе, буде з тебе. (Ільк.)

Придиви ся сам собі, scil. який ти поганий, сьмішний, непочесний, то вся твоя зарозуміліcть та пиха пропаде. Пор. висше Глядїти 2.

4. На що гляне, все погане. (Цен.)

Говорять про зарозумілого, вередливого або сквашеного, якому скрізь недогода і якому все видаеть ся поганим.

5. Як гляне, аж молоко кисне. (Вікно).

Про сердитий, непривітний зір.

6. Як гляне, аж трава вяне. (Лім.)

Говорять про злого, завидющого чоловіка. Мабуть слїд вірування в спеціяльні урочні очи, від яких мерли люди і пропадало все живе довкола.

Гнат. 1. Гнат вс—в сї в плат, поставив у кут тай каже: Най мінї стоїт тут; як буду йти в поле, буду мати готове. (Іваник.)

Оттаке вичитують дразнячи хлопця на імя Гнат.

2. Гнате, а любиш мохнате? (Наг.)

Дразнять парубка на імя Гнат. Мохнате — образово: забава з дївчатами.

3. Гнате, г—о вам нате! (Наг.)

Мудроване, обернене до хлопця на імя Гнат.

4. І Гнат не брат, як біда прикрутит. (Кол.)

Знач. відрече ся, не заступить.

Гнати. 1. Вгнав ем сї в довги. (Наг.)

Наробив довгів не розміркувавши добре, чи буде звідки заплатити їх.

2. Гнав на штирох коньох. (Наг.)

Біг швидко, дув ся, пишав ся. Пор. Wand. III (Rennen 23).

3. Гнала би сї за тобов лиха долї! (Наг.)

Щоб ти боров ся зі злиднями і не міг уникнути їх. Проклятє, коли хтось женеть ся за иншим, грозячи йому бійкою.

4. Гнало би ти по під груди! (Наг.)

Проклятє: щоб тебе кололо по під груди, щоб тобі пухло черево.

5. Жене го в гору. (Наг.)

Говорять зі спеціяльним значінем про хорого або труна: він пухне сильно, тїло надуваєть ся.

6. Жене як вітер. (Наг.)

Біжить швидко.

7. Жене як гайдамбан. (Сор.)

Говорять про швидкий рух, не конче про їзду.

8. Жени до сто вітрів! (Наг.)

Забирай ся, втїкай, щезай!

9. Жени, не жени, не піду до церкви. А хоть піду, то не кльикну́, а хоть кльикну́, то не шепну́, а хоть шепну́, то й то не буде Богу приємно. (Цен.)

Жартують із такого, що не хоче робити того, що йому велять, а коли нарешті й робить, то не так як слід. Образ узятий із давної давнини, коли людий треба ще було силою гонити до церкви.

10. Женут людських дітий як худобу на заріз. (Наг.)

Говорять про вояків, яких гонять на війну.

11. Женут як худобу. (Наг.) ...як иміньи. (Наг.)

Женуть безладно, без опору — про безтямних людий, яких хтось загонить у біду. Пор. Adalb. Gnać 1.

Гнида. 1. Віджили му в ср—ї гниди. (Наг.)

Згірдно: вже отямив ся з біди, троха видужав після хороби. доробив ся дечого. Пор. висше Вош 9.

2. Гірше докучит гнида, як вош. (Кол.)

Малий, непоказний ворог нераз гірше докучить, як явний. Пор. Adalb. Gnida 1; Wand. III (Nisse 1).

3. Їли, їли воши, а тепер гниди. (Наг.)

Говорять, коли після одних ворогів до чоловіка приставуть другі, менше важні.

4. Не велика гнида, а про то огида. (Цен.)

Говорять про якесь дрібне а непутяще діло, про сором, якого чоловік набрав ся з малої причини.

5. То ще така гнида, що не кусає, а свербит. (Дрог.)

Говорять про нелюбого чоловіка, що ніби то й не шкодить, а вже своєю присутністю вносить несмак у товариство.

Гнилий. 1. Від єдного гнилого ябка й друге сї загниє. (Ком.)

Знач. від одного злого, лінивого чоловіка попсують ся й инші, ті що входять з ним у безпосередну стичність.

2. Гнилий, що й з місцьи не рушит сї. (Наг.)

Говорять згірдно про лінивого чоловіка.

3. Гнилий, що й місцьи цілого нема. (Наг.)

Говорять про тяжко хорого, струповатого чоловіка.

Гнилиця. 1. Влежьив сї на гнилицю. (Наг.)

Говорить про лінивого лежибока, що з лінивства занедужав.

2. На гнилиці вас не відложу. (Наг.)

Говорить батько до дітий нагоняючи їх до роботи.

3. Ти гнилице встань, бо си боки відлежиш. (Наг.)

Корнять лінивого чоловіка.

Гнити. 1. А гнив би-с живий! (Наг.)

Прокляте. Коли чоловік гниє за житя, то се вважають великою карою божою за якісь страшні гріхи.

2. Гниє в нім утроба. (Наг.)

Він марніє, нидіє, але також не має гумору, охоти до праці.

3. Кому гнити, а кому жити. (Цен.)

Говорять про війну, в якій важить ся кождому смерть або житє.

4. Раз ми в земли гнити! (Наг.)

Вислов резиґнації та рішучости, знач. раз мені вмирати, чи тепер чи коли будь.

Гнів. 1. В гніві чоловік сам не знає що робит. (Наг.) ...сам себе не тямит. (Крех.)

Тратить застанову і панованє над собою. Пор. Wand. V (Zorn 85).

2. Гнів без сили — в бік колька. (Гнідк.)

Знач. його вістре обертаєть ся против самого того, хто гніваєть ся, йому найгірше допікає. Пор. Adalb. Gniew 2—5; Німець каже, що безсильний гнів — готовий позаушник, Wand. V (Zorn 99).

3. Гнів кров псує. (Дрог.)

Уговкують сердитого. Пор. Wand. V (Zorn 180).

4. Гнів сили додає. (Кол.)

В гніві чоловік хапає ся без тями за таке діло, до якого-б не брав ся на холодно. Пор. Adalb. Gniew 6.

5. Гнів сліпий дорадник. (Льв.)

У гніву чоловік робить без відповідної застанови. Пор. Muka. 1107; Adalb. Gniew 17; Wand. V (Zorn 42, 156); Čelak. 113.

6. Гніву сї не бою, о ласку не стою. (Дрог.)

Говорить чоловік, що чує себе безпечним супроти сердитого. Пор. Adalb. Gniew 13; Wand. V (Zürnen 8).

7. На гнів не заперти й хлів. (Ільк.) ...заперти... (Петр.)

Знач він вибухне, виявить себе в усяку пору, чоловік не може запанувати над собою, аби не гнівав ся. Пор Adalb. Gniew 23.

8. На гнів нема ліків. (Ільк.)

Коли чоловік загніваєть ся, то не лишаєть ся нічого, як дати йому пересердити ся і вступити ся йому з очий. Пор. Adalb. Gniew 22; Wand V (Zorn 73).

9. Най го гнів мине. (Наг.)

Scil. пережди, аж пересердить ся.

10. Не в гнів вам кажучи. (Наг.)

Формула перепрошення, якою попереджають якесь прикре для слухача речене.

11. Не доводи мні до гніву! (Наг.)

Окрик сердитого чоловіка до противника.

12. Ні в гніву́, ні в ласці. (Наг.)

Scil. живемо. Говорять про себе сусіди, що часто сварять ся з собою і часто перепрошують ся.

13. По гніву перепросини. (Наг.)

Перепросини звичайно відбувають ся з ріжними церемоніями, а що найважнійше, з почастунком, і являють ся свого рода відплатою за прикрости, які завдали собі перед тим обі загнівані сторони

14. По гніву пізний жаль. (Кол.)

Чоловік у гніву наробить такого, чого потім даремно жалує. Пор. Čelak. 113; Wand. V (Zorn 71).

15. Тим гнівом був бис три дни ситий. (Наг.)

Виходило би, що гнів випорожнює жолудок. В усякім разі уявляють собі, що гнів вичерпує сили чоловіка.

16. Ти свій гнів запри в хлів. (Дрог.)
Не маєш чого гнівати ся, менї байдуже про твій гнів.

17. Що ми з гніву прирoсте? (Наг.)
Говорить спокійний чоловік, який не любить за що будь гнівати ся. Пор. Adalb. Gniewać się 2.

18. Як би не гнів, то би й перепросин не було. (Голоб.)
Говорять учасники перепросин, які користають із тої веселої нагоди.

Гнівати ся. 1. Ану вгнївай сї та перестань їсти! (Наг.)
Говорять дїтям, що вередують підчас обіду. Пор. висше Вперти ся 3.

2. Гнївав бис сї на свою сорочку! (Наг.)
Проклятє. Щоб ти відцурав ся того, що тобі найблизше.

3. Гніває сї — треба би червоної шьипки, аби го перепросити. (Наг.)
Між церемоніями перепросин мабуть відгравала колись ролю червона шапка, якою треба було кланяти ся до землї. Тепер сеї поговірки уживають лише жартом, кплячи собі з того, хто гніває ся без причини.

4. Не гнївай сї, бо сї тебе туг нїхто не боjит. (Наг.)
Знач твій гнів не зробить нїякого ефекту.

5. Не гнївай сї тай не перепрашьий. (Наг.)
Знач. веди себе спокійно та статочно. Пор. Adalb. Gniewać się 7.

6. Хто сї гніває, тому ніс утнут. (Дрог.)
Говорять малим дїтям, які люблять чого будь розсердити ся. Натяк на звісну казку про попа й його наймита, пор. Етн. Зб. VIII, 47, 58

Гнївити. 1. Не гнїви Бога! Гнїдк.)
Остерігають чоловіка, що жалуєть ся на свою біду, хоч йому ще не дуже зле поводить ся.

2. Нема що Бога гнївити. (Наг.)
Знач. нема чого нарікати, ведеть ся не зле.

Гнївний. 1. Гнївний, аж му з носа капає. (Наг.)
Кплять із сердитого а безсильного.

2. Гнївний, що аж зубами скрегоче. (Цен.)
Говорять про дуже сердитого чоловіка. Пор. Adalb. Gniewać się 4.

3. Гнївний, що анї сї в той бік не подивит. (Наг.)
Про чоловіка, що розсердивши ся порвав з другим усякі товариські зносини.

Гнївник. 1. То мій гнївник. (Наг.)
Я з ним живу в гнїві. Такі гнївники при стрічі не витають ся і не бувають разом у однїй хатї в гостинї; де пішов один, туди не йде другий.

Гнїздити ся. 1. Гнїздит сї, як курка на єйцьох. (Наг.)
Говорять про такого, що сїдаючи не може прибрати собі місця, сидить неспокійно.

2. Гнїздит сї як чайка на болотї. (Наг.)
Живе в невигіднім, неприступнім місцї, бідує.

Гніздо. 1. Бодай то кождий своє гнїздо мав! (Берез.)
Жалуєть ся комірник, якому надокучило жити по чужих хатах. Пор. Wand. III (Nest 71).

2. Вже й гнїздо застило. (Кол.)

Scil. пташки вилетїли. Коли когось шукано, а він утік заздалегідь із певного місця, де його надїяли ся захопити. Пор. Wand III (Nest 50, 51, 54).

3. В своє гнїздо не каляй. (Лім.)
Свойого роду, своїх найблизших не обмовляй Пор. Wand. III (Nest 26. 40—43); Adalb. Gniazdo 3.

4. В чужім гнїздї не решети сї. (Дрог.)
В чужім домі не вередуй.

5. Доброго гнїзда добрі птахи. (Наг.)
З доброго роду, доброго виховання, то й дїти добрі. Пор. Adalb. Gniazdo 1; Čelak. 405; Wand. III (Nest 15).

6. Єден гнїздо знайде, другий птахи вибере. (Дрог.)
Один піддасть думку, виробить плян, а другий скористає з нього. Пор. Čelak. 220; Wand. III (Nest 8).

7. Зарив сї в своїм гнїздї, що й на сьвіт не визирає. (Наг.)
Говорять про відлюдка, що безвихідно живе в своїй хатї і уникає людського товариства. Пор. Wand. III (Nest 60).

8. І найменший пташок свого гнїзда боронит. (Наг.)
Так само й чоловік хоч і найбіднїйший, боронить свого домашнього огнища.

9. Кождому своє гнїздо миле. (Наг.)
Свій дім, своє село, свій рід. Пор. Adalb. Gniazdo 2.

10. На гнїздї го вхопили. (Наг.)
Знач. у хатї, в постелї — коли говорять про якогось утїкача, що довгий час ховав ся і не можна було його віднайти.

11. По гнїздї пізнати, який птах у нім виводит сї. (Дрог.)
По урядженю дому, по способі веденя господарства можна пізнати характер чоловіка. Пор. Wand. III (Nest 76).

12. Свого гнїзда не цурай сї. (Наг.)
Знач. свого роду, походженя, свого села.

13. Своє гнїздо найтеплїйше. (Кол.)
Образово: своя хата найвигіднїйша. Пор. Wand. III (Nest 1, 10).

14. То вже такого гнїзда потьи. (Наг.)
Знач. се чоловік такого (поганого, злодійкуватого) роду. Пор. Wand. III (Nest 13).

15. То собі тепле гнїздо звили. (Льв.)
Про богачів, що живуть вигідно. Пор. Wand. III (Nest 58).

16. Яке гнїздо, такі й потьита. (Наг.)
Який рід, яке виховане, такі й дїти. Пор. Wand. III (Nest 47).

Гній. 1. А встань но ти, гною! (Наг.)
Корнять лїнивого, такого що довго спить.

2. Без гною нераз поле вродит, а без ласки божої нїколи. (Наг.)
Мітикують нераз селяни старого поколїня. Німець каже навпаки: Mist tut mehr Wunder, als die Heiligen, Wand. III (Mist 37, пор. надто 6. 55).

3. В гноjи бис сї парив!
Проклятє: щоб ти валяв ся в гною, опущений усїма.

4. Від гною сім день руки не вмивав. (Голг.)
Говорять про такого, що має руки дуже брудні, порепані.

5. Гній лежит, а Бог долю держит. (Гнїдк.)
Гній тут у значіню лїнивого, непорадного, ледачого чоловіка, якому нераз у житю щастить ся. Стилїзація проповідки натякає на звісну легенду про те, як Христос, бачучи лїнивого неробу, що лежав під грушею і ждав, аж йому грушка впаде сама в рот, судив йому роботящу та слухняну дівчину за жінку, пор. Ет. Зб. XIII, ч. 108.

6. Гній невивезений. (Гнїдк.)
З докором говорять про лїнивого, непорадного чоловіка

7. Де гною лопатка, там хлїба букатка. (Зазул.)
Погноєне поле лїпше родить. Буката, букатка — з румунського шматок, властиво стілько, скілько раз до рота вкусити, від bocca — рот.

8. До гною не треба строю. (Наг.)
Щоб порати ся біля гною, не треба пишної, празничної одежі. Німець каже: Groben Mist fegt man mit groben Besen. Wand. III (Mist 21).

9. З гною-м го витьиг. (Наг.)
Знач. видобув із бруду, вивів із бідности та занедбаня.

10. З того й гною доброго не буде. (Наг.)
Се зовсім нї до чого не здалє. Пор. Wand. III (Mist 65, 67).

11. І ми не на гною шлюб брали. (Цен.)
Виправдує ся жінка або чоловік, коли хто їх дїтий назве байстрятами. Пор. Wand. III (Mist 70).

12. І на гною не виросте, як Бог не зародит. (Голоб.)
Знач. крім механїчних підмог, які може дати чоловік, треба ще щасливого сутїку ріжних обставин задля успіху дїла, пор. висше ч. 2.

13. На гною шлюб брати. (Дрог.)
Жити з жінкою без шлюбу, на віру, пор. висше ч. 11.

14. Тото не варто й на гній викинути. (Наг.) ...висипати. (Кол.)
Говорять про нїчемну, зовсїм нездалу річ. Пор. Wand. III (Mist 77).

15. Як не будеш в лїтї гною скрептати, не будеш в зимі пальцї лизати. (Мшан.)
Гній скрептати — згортати його і скидати на купу.

Гнобити. 1. Гнобит го як не боже сотворінє. (Дрог.)
Збиткує ся над ним, зневажає, немов би він не був так само сотворений Богом, як і сам гнобитель.

Гноївка. 1. Гноївка — мати ти Жидівка. (Яс. С.)
Мудрованє. Скажи „гноївка", а коли один скаже, другий зараз додає до риму решту.

Гнути. 1. Він усе на своє гне. (Наг.)
Силкує ся поставити на своїм, заговорює про своє дїло.

2. Він якогось харамана гне. (Орт.)
Говорить дурницї, балакає всячину, щоб задурити. „Харамана" — очевидно перепсована народною етимольоґією „хіромантія", вороженє з лїнїй долонї. Спеціяльно Циганки мають у нас привілей дурити сим вороженєм селян і видурювати від них датки.

3. Гне сї, аж лука стає. (Наг.)

Про скотину або й про чоловіка, що гне ся під надмірним тягаром. Пор. Adalb. Giąć się 3.

4. Гне ся в три погибелї. (Вікно).
Знач. гне ся аж до землї, принижує себе перед кимось.

5. Гне ся як солома. (Збар.) ...як лоза. (Терн.)
Про гнучку деревину, а також про податливу людину. Пор. Adalb. Giąć się 1.

6. Гни го в каблук! (Голоб.)
Підчиняй його своїй волї, вчи його послуху та покори.

7. Гни го до землї, бо як нї, то він тебе зігне. (Наг.)
Навчають батька, як поводити ся з неслухняним сином.

8. Гни деревину, доки молода, бо старої не зігнеш. (Наг.)
Образово: вчи дитину, доки мала. Пор. Wand. I (Biegen 4).

9. Гни сї, то сї не зломиш. (Наг.)
Висловляють погляд, що в житю нераз кориснїйше корити ся та улягати, нїж через гордість та неподатливість наражати ся на більше нещастє. Німець каже: Besser biegen als brechen. Wand. I (Biegen 1).

10. Гнути байди. (Збар.)
Плести небилицї, дурити когось фантастичними плянами.

11. Гнути в собі біль. (Кос.) ...жаль. (Кос.) ..гнїв. (Кос.) ...пізьму. (Кривор.)
Давити в собі, таїти в собі.

12. Гнути копанцї. (Наг.) ...санки. (Кол.)
Дїточа забава, яка полягає в тім, що один хлопець перевернувши другого на землю горілиць, пригинає його колїна до чола Фраза має також инше, скромнїйше значінє, пор. співанку:

Ой дїд бабі санки гне,
А що загне, плїшки бє. (Кол.)

13. Не туди гнеш! (Наг.)
Не про те говориш, не в тім напрямі працюєш, як би слїд.

Говка. 1. Говка моя, але вушко не моє. (Вікно).
Кпили з вередливої жінки, якій нїколи не можна було потрапити в лад. Оповідали, буцїм то раз позичила вона була сусїдцї голку, а коли та потім принесла її назад, вередлива баба підняла сварку, бо оглянувши голку пізнала правдї своє вістрє, але вушко здавалось їй відмінним від того, яке було у її голки.

2. Куда говка, туда й нитка. (Петр.)
Куди пішов старший, туди повиннї йти й молодші. Пор. Adalb. Igła 1; Wand. III (Nadel 3).

3. Циганцка говка. (Снят.)
Так називають грубу голку, якою шиють міхи.

4. Яка говка, така й нитка. (Цен.)
Який голова, провідник, таке й дїло, що робить ся під його проводом. Пор. Adalb. Igła 5; Wand. III (Nadel 19).

Говорити. 1. Аби-с говорив до нього як до сьвјитого, ци послухає! (Наг.)
Говорять про впертого, зарозумілого чоловіка, scil. не послухає.

2. Аби-с говорив і груди си виговорив, то не послухає. (Наг.)
Говорять про впертого, непослушного чоловіка.
3. Аби що говорили, то не вірю. (Кол.)
Нехай говорять що хочуть, хоч і найгірше.
4. Або я що говорю! (Цен.)
Знач. я те саме говорю, і моя думка така-ж.
5. Або ти говори, або най я говору. (Наг.)
Говорить чоловік, якому його сусід раз у раз перебиває.
6. Або хто що говорит против того? (Дрог.)
Питане замісь запереченя. Ніхто против того нічого не говорить.
7. Або я тут говорю, або хто? (Кол.)
Знач. я один маю право говорити тут, а ти мовчи.
8. Ані говорити си не дасть. (Наг.)
Про завзятого, сердитого або гордого чоловіка, до якого годі й приступити з якимось ділом.
9. Ану, говори му що хочеш! (Наг.)
Scil. усе дарма, не хоче слухати.
10.' Ану говори своє, а я своє буду. (Наг.)
Знач. і в мене не ліпше, як у тебе, у обох нас однакове лихо. Пор. Wand. IV (Sprechen 4).
11.' Ану говори швидко раз за разом: здули жупи. (Наг.)
Також рід мудрованя. Наївний виголошує тоді сороміцьке речене, з якого присутні регочуть ся, а він з разу й не розуміє його.
12. Більше би говорити, як тото варто. (Топільн.)
Знач. се справа дрібна, а хотївши вияснити її треба би говорити богато.
13. Богато говорити, а не́-що слухати. (Мінч.) ...нема чого... (Петр.) ...нема що. (Ільк.)
Кажуть про замотану, а в основі нецікаву, прикру справу. Пор. Adalb. Gadać 53; Wand. IV (Sprechen 19).
14. Будеш ти мині тут фечки бечки мечки говорити! (Наг.)
Викрик обуреня, коли хтось замісь розумного діла балакає пусте, без звязку.
15. Було говорити, як питали. (Наг.)
Коли хтось там, де треба було говорити, забув язика в роті, а потім, на дозвіллі пригадує собі: я те й те мав би був сказати.
16. Він говорит і не договорює. (Цен.)
Боїть ся чогось, криє ся з чимось.
17. Вогори Грицю „Богородицю", а я буду „Вірую". (Стоян.)
Жартують, коли два говорять рівночасно, а кождий про щось инше.
18. Вогори Климе, нех твоє не гине. (Стоян.)
„Вогори" діалект. зам. говори. Репліка на пусте, безпредметове балакане. Пор. Čelak. 75.
19. Вогорит на прострат. (Збар.)
Знач. на жарт, на кпини. Що значить саме слово „прострат", не знаю.
20. Вогорит таке, що ні пришити, ні прилатати, ні кому дурно дати. (Збар.)

Говорити Ч. 5539 - 5557.

2. Аби-с говорив і груди си виговорив, то не послухає. (Наг.)
Говорять про впертого, непослушного чоловіка.
3. Аби що говорили, то не вірю. (Кол.)
Нехай говорять що хочуть, хоч і найгірше.
4. Або я що говорю! (Цен.)
Знач. я те саме говорю, і моя думка така-ж.
5. Або ти говори, або най я говору. (Наг.)
Говорить чоловік, якому його сусід раз у раз перебиває.
6. Або хто що говорит против того? (Дрог.)
Питане замісь запереченя. Ніхто против того нічого не говорить.
7. Або я тут говорю, або хто? (Кол.)
Знач. я один маю право говорити тут, а ти мовчи.
8. Ані говорити си не дасть. (Наг.)
Про завзятого, сердитого або гордого чоловіка, до якого годі й приступити з якимось ділом.
9. Ану, говори му що хочеш! (Наг.)
Scil. усе дарма, не хоче слухати.
10.' Ану говори своє, а я своє буду. (Наг.)
Знач. і в мене не ліпше, як у тебе, у обох нас однакове лихо. Пор. Wand. IV (Sprechen 4).
11.' Ану говори швидко раз за разом: здули жупи. (Наг.)
Також рід мудрованя. Наївний виголошує тоді сороміцьке речене, з якого присутні регочуть ся, а він з разу й не розуміє його.
12. Більше би говорити, як тото варто. (Топільн.)
Знач. се справа дрібна, а хотївши вияснити її треба би говорити богато.
13. Богато говорити, а не́-що слухати. (Мінч.) ...нема чого... (Петр.) ...нема що. (Ільк.)
Кажуть про замотану, а в основі нецікаву, прикру справу. Пор. Adalb. Gadać 53; Wand. IV (Sprechen 19).
14. Будеш ти мині тут фечки бечки мечки говорити! (Наг.)
Викрик обуреня, коли хтось замісь розумного діла балакає пусте, без звязку.
15. Було говорити, як питали. (Наг.)
Коли хтось там, де треба було говорити, забув язика в роті, а потім, на дозвіллі пригадує собі: я те й те мав би був сказати.
16. Він говорит і не договорює. (Цен.)
Боїть ся чогось, криє ся з чимось.
17. Вогори Грицю „Богородицю", а я буду „Вірую". (Стоян.)
Жартують, коли два говорять рівночасно, а кождий про щось инше.
18. Вогори Климе, нех твоє не гине. (Стоян.)
„Вогори" діалект. зам. говори. Репліка на пусте, безпредметове балакане. Пор. Čelak. 75.
19. Вогорит на прострат. (Збар.)
Знач. на жарт, на кпини. Що значить саме слово „прострат", не знаю.
20. Вогорит таке, що ні пришити, ні прилатати, ні кому дурно дати. (Збар.)

— 352 —

41. Говори Грицю Богородицю, а я буду Вірую за кобилу сіру. (Дар.) ...а я буду Отченаш. (Корч.)
Жартують із такого, що говорить щось невідповідне до річи і до нагоди, пор. висше ч. 17.

42. Говори дідьку за попом! (Печен.)
„Дідьку" тут первісно мало не лихе, а пестливе значінє; мабуть якийсь батько навчав свою дитину, кличучи її по домашньому „дідьку". Чи з часом се реченє набрало сатиричного антипопівського значіня, не знаю.

43. Говори до гори! (Лев.)
Знач. говоритимеш пусто і бозхосенно. Оклик, коли хтось не слухає або не розуміє того, що до нього говорять. Пор. грецьке λίθῳ λαλεῖς (Leutsch II, 185).

44. Говори до гори, а гора горою, а ти дурню роби що хочеш з дурною. (Тереб.)
Окрик знетерпливленя чоловіка, що мав дурну жінку.

45. Говори до гори й ноги задери, а гора горою. (Сїл. Б.)
Знач. говори хоч розсядь ся, то таки не договориш ся з ним до ладу.

46. Говори до гори, пане Григоре, а гора таки дурна. (Ільк.)
Уговкував добродушний чоловік дяка, який силкував ся його дочку навчити катехізіса.

47. Говори до дурня! (Наг.)
Зам. даремно говорити, коли він дурень. Кплять із такого, хто посьміє говорити зі старшим не даючи йому відповідної пошани.

48. Говори до него, коли він Німець. (Гол.)
Знач. не розуміє твоїх слів. Приказки уживають, розумієть ся, і про тупих не-Німців. Пор. Wand. III (Reden 457, 466); I (Deutscher 49).

49. Говори до него, мов горохом до стіни кидай. (Городен.)
Знач. даремно говориш, ніякі докази не трафляють йому до переконаня. Пор. Wand. III (Reden 468).

50. Говори до него, як до стовпа. (Борисл.)
Він глухий, тупий, не розуміє або не хоче розуміти твоїх слів.

51. Говори до неї, а в неї Маковеї. (Ільк.)
Знач. до нього говори, а він про щось инше думає.

52. Говори до нього, Маковія в нього. (Лучак.)
Значінє як у попереднїм ч.

53. Говори до нього як до дїтини. (Наг.)
Scil. бо він инакше не зрозуміє, бо недосьвідний, тупий.

54. Говори до нього, як до доброго! (Дрог.)
Scil. а він усьо обертає на зле, сердить ся

55. Говори до стовпа, а стовп стоїть. (Ільк.)
Кажуть про глухого, тупого або лїнивого, що не квапить ся виконувати те, що йому сказали. Пор. Adalb. Gadać 26.

56. Говори до того, що в болотї сидит. (Бар.)
Знач. до чорта, зглядно до злого чоловіка, який усяке твоє слово перекручує на зле.

57. Говори до тумана! (Наг.)

Окрик нетерпливости чоловіка, який надармо силкуєть ся тупоумному витолкувати якусь річ.

58. Говори дурному, а він своє правит. (Городен.)
Про непорозуміне двох розмовників.

59. Говориж до него по німецьки! (Гніздк.)
Scil. коли я не вмію. Коли хтось торгуючи ся дає занадто малу ціну або жадає занадто великої, па яку другий не може згодити ся. Пор. Wand. I (Deutsch 6).

60. Говори здоров, а я своє знаю. (Тереб.)
Думає собі чоловік, якому хтось инший авторітетно балакає щось, а він не сьміє сперечати ся з ним. Мовляв: говори собі, а я зроблю так, як я знаю. Пор. Adalb. Gadać 29.

61. Говори з ним, як з чоловіком, а воно до тебе як свиня. (Цен.)
Про нечемного, нелюдяного або пяного, який у розмові допускає собі глупі жарти або лайки.

62. Говори зо мнов по просту, бо я не заяць крутими стежками скакати. (Льв.)
Мовив статочний чоловік до хлистка, який пробував говорити до нього натяками та підморгуванями.

63. Говори і груди свої виговори, ану ци послухає. (Наг.)
Говорять про впертого, непослушного чоловіка. Пор. висше ч. 2.

64. Говори й на хату вилїзь. (Наг.)
Знач. хоч кричи так, аби все село тебе чуло, то менї байдуже.

65. Говори Климе, нехай твоє не гине. (Лев.) ...най... (Петр., Ільк.)
Про пусте, безпредметове балаканє. Пор. висше ч. 18.

66. Говорила — балакала, їхала — везла сї. (Кольб.)
Про довге, без звязку балаканє.

67. Говорила — вéрзла. (Немилів)
Про пусте, беззвязне балаканє.

68. Говорила — їхала, сиділа — везла ся. (Іванівці Ж.)
Значінє таке саме, як висше ч. 66.

69. Говорила небіженька до самої смерти, а як умерла, то ноги задерла. (Ільк.)
Значінє також, як висше ч. 66—68.

70. Говорила небіжечка до самої бесїди: нім заніяла, когут Богу душу віддав. (Наг.)
Про баламутне, беззвязне оповіданя.

71. Говорила небіжечка до самої смерти, а по смерти не могла ср—и заперти. (Кобил.)
Значінє також, як і в попереднїм ч.

72. Говорило би з тебе, як з дуплавої верби. (Голоб.)
Дуплава верба — звичайно осідок нечистого духа. Знач. щоб у тебе війшов нечистий дух і говорив із тебе. Про злого, напасливого чоловіка.

73. Говори-мели! (Наг.)
Говорить відомому брехунови, мовляв: ніхто тобі не вірить.

74. Говори мінї на дóкладь! (Наг.)

Знач. говори докладно, за порядком, з усіми деталями.

75. Говори на вітер! (Наг.)
Знач. говориш пусто, безхосенно. Пор. Wand. IV (Sprechen 119).

76. Говори, най ти сї не кучит! (Дрог.)
Знач. говориш пусте, для пустої розривки.

77. Говори, най ти язик не стане! (Терн.)
Проклятє: щоб ти говорив не зупиняючи ся, доки живеш.

78. Говори на свою голову. (Наг.)
Значінє двояке: 1) на свою одвічальність і 2) сьвідчи сам против себе, говори собі на шкоду.

79. Говори, не бій сї. (Наг.)
Заохочують, коли хтось вагаєть ся, чи має сказати якусь річ, чи нї.

80. Говори-перди! (Цен.)
Зневажливо угоманують звісного пустомелю, мовляв: замовчи, нїхто тебе не слухає.

81. Говори Петре з гуз - ев. (Ценів).
Окрик знетерпливленя по розмові з дурним, тупим або нещирим чоловіком.

82. Говори Петре з телицею. (Петр.)
Значінє такеж, як і в попереднім ч.

83. Говори Петре з фостом. (Ільк.)
Значінє ut supra.

84. Говори по божому. (Наг.)
Знач. по справедливости, сумлїнно.

85. Говори погадавши. (Наг.)
Осторога: не говори необдумано. Пор. Adalb. Mówić 41.

86. Говори по людськи!
Знач. подавай таку раду, яку-б можна приняти й виконати.

87. Говори по правдї! (Наг.)
Найпростїйша рецепта житевої мудрости, на жаль для многих дуже немила.

88. Гово́ри публїка, як вода на лотоках. (Сор.)
Про балакучого, язикатого чоловіка.

89. Говори сам за себе! (Наг.)
Не спускай ся на те, аби хтось инший говорив за тебе і допоминав ся за твою користь. Пор. Adalb. Mówić 57.

90. Говори своє! (Наг.) ...своï. (Наг.)
Scil. а у мене не лїпше, я міг би таке саме сказати.

91. Говори собі, най ти ся не кучит. (Городен.)
Scil. а все те надаремно, мене не переконаєш. Пор. висше ч. 76

92. Говорит, аби його на верха було. (Наг.)
Про софістичне крутарство, що не дбає про те, аби виказати правду, а тілько про те, аби перепертн противника.

93. Говорит, аби сї говорило. (Наг.)
Сам знає, що нїчого з того не буде. Пор. Adalb. Gadać 6.

94. Говорит, аж вуха вянут. (Цен.)
Говорить нудне, без звязку, бреше безсоромно. Пор. Wand. IV (Sprechen 129).

95. Говорит, аж дїру в животї вертит. (Льв.)
Нудить страшенно. Пор. Adalb. Gadać 5.

96. Говорит, аж за серце хапає. (Наг.)
Говорить щиро, сердечно. Пор. Zátur. V, 729.

97. Говорит, аж кишки з чоловіка мотає. (Дрог.)
Знач. докучає, мучить довгим балаканєм.

98. Говорит, аж мороз по тїлї проходит. (Наг.)
Говорить щось таке страшне, грозить, картає.

99. Говорит, аж му сї з носа курит. (Дрог.)
Знач. бреше, говорить видумані річи. Пор. Adalb. Gadać 51.

100. Говорит, аж сї блювати хоче. (Наг.) ...ригати... (Назір.)
Говорить щось обридливе, якусь погань, обмови, брехнї.

101. Говорит, аж сї душьи радує. (Наг.)
Щось таке веселе, радісне говорить.

102. Говорит, аж сї недобре робит. (Наг.)
Нудно, глупо говорить, аж гидко слухати.

103. Говорит, аж слухати бридко. (Наг.)
Значінє ut supra.

104. Говорит, аж у горлї дре. (Цен.)
Слухач не може буцїм проковтнути того, таку нїсенїтницю верзе.

105. Говори тай кай сї. (Жабє).
Чоловік иноді мусить говорити собі на шкоду, так що тут же й жалує свойого слова.

106. Говори тай не договоруй. (Наг.)
Говори тай думай про наслїдки і не висловляй усього, що знаєш. Пор. висше ч. 16.

107. Говорит ангельським язиком. (Мик. н. Д.)
Знач. ясно, розумно, переконуючо.

108. Говорит, а сам анї моргне́. (Наг.) ...анї сї скривит. (Наг.)
Про сьміхуна, що говорить жартливо, инші сьміють ся, а він анї виду не подає.

109. Говорит без царьи в голові. (Наг.)
Знач. говорить як божевільний, без думки.

110. Говорит, бо не має що лїпшого робити. (Наг.)
Про пусте, безпредметове балаканє.

111. Говорити на бештефранти. (Наг.)
Знач. говорити натяками, делїкатно брати когось на сьміх. „Бештефранти" очевидно рутенїзована нїмецька фраза „Bester Franz", якою може колись якийсь нїмецький кольонїст звик був зачинати свої розмови зі своїм сусїдом або свояком.

112. Говорити на фїґи-міґи. (Льв.)
Жартувати, підморгувати, фліртувати.

113. Говорити не до притоки. (Гнїдк.)
Дословно: не до риму, в дальшім значіню не до ладу, не до річи.

114. Говорити як в било бити. (Гнїдк.)

Знач. голосно, грімко, перед зібраним народом, або також досадно, з притиском.

115. Говорити як виверпена кишка. (Гнідк.)
Знач. невиразно, булькотячи та хлипаючи. Пор. Wand. IV (Sprechen 142).

116. Говорити, як на тортуру кого брати. (Гнідк.)
Приказка мб. не народня, бодай тепер слово „тортура" в устах народа скрізь заступлене словом „мука".

117. Вoворит круто. (Наг.)
Значіне двояке: 1) говорить остро, грізно, не допускаючи нікого протесту; 2) говорить неясно, темно, загадково.

118. Говорит ледво го чути. (Наг.)
Слабим голосом, ліниво.

119. Говорит, мало не плаче. (Наг.)
Так сердечно, патетично та чутливо.

120. Говорит на вгад. (Наг.)
Говорить не знаючи на певно, чи так говорить як треба.

121. Говорит на вітер. (Дрог.)
Пусто, без потреби і без ціли. Пор. Wand. III (Reden 374); Adalb. Mówić 59.

122. Говорит на підтики. (Наг.)
Говорить натяками, на здогад

123. Говорит на пуф. (Льв.)
Знач. на здогад, на непевне, з тим міркуванем: ануж хтось признаеть ся.

124. Говорит на хибие-трафив. (Льв.)
Говорить про якусь річ не знаючи її докладно і спекулюючи: або трафлю, або ні.

125. Говорит — ні тому початку, ні тому кінцьи. (Наг.)
Говорить довго, але неясно, недотепно.

126. Говорит, писок му не стає. (Наг.)
Говорить швидко і богато.

127. Говорит пяте через десяте. (Стан.)
Без порядку, недокладно. Пор. Wand. III (Reden 343, 360). У Поляків trzy po trzy, Adalb. Mówić 55.

128. Говорит, сам не знає що й по що. (Наг.)
Про невгавучого, безтямного балакуна. Пор. Adalb. Gadać 7.

129. Говорит собі під ніс. (Наг.)
Говорить ледво чутно, муркотячи щось невиразне. Пор. Zátur. V, 742.

130. Говорит тай говорит, десь го писок не болит. (Наг.)
Про невтомного балакуна.

131. Говорит таке, що нема що в скіпки взьити. (Наг.)
В скіпки беруть і виносять із хати діточі екскременти. Отже говорить крайні дурниці. Пор. Wand. III (Reden 381).

132. Говорит таке, що ні ладу ні складу. (Наг.)
Говорить недоладно, недотепно, без привичних для народа форм.

133. Говорит таке, що ні ліве, ні тече, само ся волоче. (Лол.)
Говорить не до ладу, без звязку.

134. Говорит таке, що ні цюр, ні кап. (Наг.)
Значіне ut supra.

135. Говорит таке, що сї купи не держит. (Дрог.)
Говорить без звязку. Пор. Adalb. Gadać 8.

136. Говорит таке, що сї слухати не хоче. (Наг.)
Знач. нудно, нецікаво.

137. Говорить, що слина до губи принесе. (Ільк.)
Не перебирає в словах, мішає всячину, лаєть ся погано Пор. Adalb. Gadać 9; Mówić 38.

138. Говорит, що му на язик набриде. (Берез.)
Паплає без розбору, без застанови. Пор. Wand. III (Reden 388).

139. Говорить, як би в него купити. (Ільк.)
Цідить слово за словом, поводить ся гордо.

140. Говорит, як би му хто язик ликом завязав. (Цен.)
Плутаєть ся, баламутить, гикаєть ся. Пор. Adalb. Mówić 46.

141. Говорить, як би три дни хліба не їв. (Ільк.)
Ледво видушує з себе слова, ліниво балакає. Пор. Adalb. Mówić 44.

142. Говорит, як віл пердит. (Кол.)
Знач. пусте, непотрібне, а з невідповідною повагою.

143. Говорит, як воду варит. (Лол.)
Говорить пусте, таке що не варта й слухати.

144. Говорит, як гній везе. (Наг.)
Скрипливо, довго, нудно.

145. Говорит як за напасть. (Дрог.)
Говорить неохітно, без запалу. Пор. Adalb. Gadać 16.

146. Говорить як з бочки. (Ільк.)
Гуде, промовляє грубо, з притиском.

147. Говорит як з євангелия. (Гнідк.) ...піп на казаню. (Наг.)
Промовляє „до серця", проречисто. Пор. Wand. IV (Sprechen 134); Adalb. Mówić 43.

148. Говорит як з книжки читає. (Наг.)
Знач. плавно, ясно та до ладу. Пор. Wand. III (Reden 326); Adalb. Mówić 50.

149. Говорит як з під землї. (Печен.)
Знач. глухим, гробовим, надломаним голосом.

150. Говорит як з пустого лле. (Лол.)
Значіне двояке: 1) зовсім не говорить, мовчить, 2) говорить дурниці та непотрібні речі.

151. Говорит, як зуб болит. (Льв.)
Мучить, нудить своїм балаканем.

152. Говорит, як квас у череві. (Тисьм.)
Знач. булькоче невиразно, говорить про якісь неприємні діла.

153. Говорит, як кіт мурконе. (Наг.)
Говорить щось незрозуміле, ледви чутне.

154. Говорит, як лопатов у голову кладе. (Наг.)
Говорить ясно, врозуміло, переконуючо.

155. Говорит, як маслом мастит. (Дрог.)
Кажуть про облесного, масноязикого.
156. Говорит, як мокре горит. (Мшан.)
Знач. ліниво, нерадо, без запалу.
157. Говорит як му випадає. (Наг.)
Знач. не по правді, а міркуючи, що може бути корисне для нього.
158. Говорить як на муках. (Мінч., Ільк.)
Сам не знає, що говорить, мов непритомний. Пор. Adalb. Gadać 17.
159. Говорит як небіжка бздит. (Петр.) ...лежит. (Мінч.)
Знач. нечутно, незрозуміло, таємничо.
160. Говорит як немащений віз. (Лім.)
Знач. скрипить, говорить щось прикре, докучливе
161. Говорит як питель туркоче. (Голоб.)
Про швидку, туркітливу, монотонну розмову.
162. Говорит як сліпий про фарби. (Збар.)
Говорить про таке, на чім зовсім не розуміє ся. Пор. Adalb. Gadać 22; Mówić 49; Wand. IV (Sprechen 128); III (Reden 363).
163. Говорит як сорока білобока. (Лім.)
Цокоче без тями, розносить новини з хати до хати.
164. Говорить, як спить. (Ільк.) ...як кріз сон. (Наг.)
Сам не знає, що говорить, без звязку і ладу. Пор. Wand. IV (Sprechen 144).
165. Говорит як стиранку дробит. (Наг.)
Стиранка — дрібні галушки. Знач. говорить швидко, лопоче язиком.
166. Говорит як уміє. (Наг.)
З погордою про дурня: ліпше, мов, не вміє, нема що й дивувати ся. Пор Wand. III (Reden 402).
167. Говорит як у дзвін дзвонит. (Вікно).
Знач. говорить голосно, виразно, звільна, патетично. Пор. висше ч. 104.
168. Говори хоць розидри сї. (Наг.)
Нарікають на упертого, непослушного, що маловажить усяке говорене.
169. Говори, хоць трісни, а мині байдуже. (Наг.)
Відповідає упертий, непослушний чоловік на перекопувани з боку иншого.
170. Говори чорте з паном! (Ільк.)
Окрик знетерпливленя, зам. і чорт би з паном не договорив ся.
171. Говори чорте Отченаш. (Гнїдк.)
Жадане абсурдне, бо чорт не до молитви. Відповідають сею приказкою на аналогічні абсурдні жаданя, коли хтось від лукавого, скупого чоловіка жде ласки або добродійства, а инший уговкує його.
172. Говориш до него, коли він Німець. (Мінч.)
Знач. він не розуміє тебе, твоя розмова безпожиточна. Пор. висше ч. 48.
173. Говориш, йик вів у воду дрищи. (Грин.)
Говориш дурниці, неподобні речі.
174. Говориш-крутиш. (Рогат.)
Зупиняють брехуна, прилапавши його на брехні.
175. Говориш пусто та дурно. (Наг.)

Знач перестань, мене не переконаєш.
176. Говориш таке, що й сам не знаєш що. (Корч)
Уговкують чоловіка, який береть ся радити та судити в справі, якої сам не розуміє.
177. Говориш так, як би я нїґде нїчого не знав. (Наг.)
Знач. маєш мене за дурня, спекулюєш на мою недосьвідність або наївність.
178. Говориш як дурник. (Наг.)
Знач. як недосьвідний, наївний новак. Се слово в такім реченю зовсїм не має образливого відтїнка. Пор. Wand. III (Reden 331).
179. Говориш як пяний. (Наг.)
Без застанови, баламутно. Пор. Wand. III (Reden 332).
180. Говориш як не сповна розуму. (Наг.)
Знач. як божевільний.
181. Говориш як сам знаєш. (Дрог.)
Знач. як тобі виходить на твою користь, а я не можу сконтролювати, чи се правда, чи нї. Пор. Wand. III (Reden 47, 338).
182. Говориш як чоловік, а робиш як дурень. (Борис.)
Докоряє товариш товаришови, розчарувавши ся в його роботї.
183. Говори що знаєш. (Наг.)
Упімнене до сьвідка, що має сьвідчити про якийсь факт. Пор. Wand. III (Reden 65).
184. Говори як єс чув. (Наг.)
Знач. не додавай нїчого від себе.
185. Говори, як ти Бог на душу дасть. (Наг.)
Упоминають сьвідка, що має сьвідчити в суді: говори по правді, сумлінно.
186. Говори, як тї мати навчила. (Наг.)
Мовлять дитинї, що прийшла за чимось до сусідної хати, тай не вміє сказати, за чим. Значить також: говори своєю рідною мовою, не сором ся її.
187. Говорім за вовка і по за вовка, не болит го головка. (Гнїдк.)
Від того, що когось поза очи ганять або хвалять, йому ще нїчого не прибуде анї убуде.
188. Говорім куди хочемо. (Наг.)
Знач. поминаючи все, що можна би сказати pro і contra, рішати си так і так.
189. Говорім про людий, бо люди про нас давно вже говорят. (Кобилов.)
Жартують із таких, що забавляють ся сплїтками та обмовами. Пор. Wand. III (Reden 61).
190. Говоріт бо еґомосць по людськи, бо ся всерджу! (Лол.)
Мовив Бойко до сьвященника, коли прийшов годити ся за шлюб дочки, а сьвященик запросив щось більше, як він зладив ся дати.
191. Говоріт ви своє, а я своє буду. (Лучак.) ...ви свеї. (Наг.)
Знач. у нас обох однакове лихо, пор. висше ч 90.
192. Говоріт здоровенькі! (Лучак.)
Знач. говоріть собі, я се вже знаю, для мене се не новина. Пор. висше ч. 60.

193. Говоріт, люди! Позамикало вам? Я маю за всьо відповідати? (Пуж.)
Мовив Циган до громади, поквапно відповівши на панове питане: хто буде їсти пироги та масо, коли потім пан запитав: хто буде найліпше косити? Пор. Етн. Зб. VI, ч. 251.

194. Говоріт, панове громадо, я вже говорив. (Наг.)
Значіне ut supra.

195. Говоріт що хто знає. (Лол.)
Scil. про якусь дану справу.

196. Говоріт, як є що до чого. (Наг.)
Знач. коли щось поможе до вияснення діла. В противнім разі мовчіть.

197. Говорю вам аф мане мунес. (Дрог.)
Аф мане мунес — жидівське заклятє: на мою душу, — уживають також христіянські купці (різники і н.).

198. Говорю вам на своє сумлїньи. (Наг.)
Заклинаєть ся чоловік, що говорить щиру правду.

199. Говорю вам під хайрем. (Льв.)
Хайрем — жидівська клятва. Говорити під хайрем значить: говорити так, що в разї коли сказане покаже ся брехнею, бесїдник готов піддати сї клятві.

200. Говорю вам як під присьигов. (Наг.)
Знач. повну правду, без викрутів.

201. Говорю ти по руськи тай по людськи. (Цен.)
Говорю по просту, ясно і щиро.

202. Говорю як перед Богом. (Берез.)
Знач. говорю щиру правду.

203. Говорят люде за нас, говорім і ми за людий. (Явор.)
Так розпочинають свою розмову сплїткарі. Пор. висше ч. 189.

204. Добре говорити в теплї! (Наг.)
Говорив робітник, коли господар висилав його зимою в лїс.

205. Добре тобі говорити, а яковóсь то мінї слухати. (Кос.)
Відповів вилаяний чоловік, коли його противник закінчив свою бесїду тим, що все се сказано було для його добра. Пор. Adalb. Mówić 6; Wand. III (Reden 443).

206. Добре то говорити, коли язик сам бігає. (Цен.)
Говорять балакучому а неробучому моралїстови.

207. До него говори, як до стїни горохом кидай. (Сор.)
Знач. від нього відскакують усї докази, даремно й говорити до нього.

208. До тебе говорити, треба горохом о стїну бити. (Гнїдк.)
Знач. дармо тратити час і працю.

209. До тебе говорити, треба ся гороху наїсти. (Гнїдк.)
Щоб на твої пусті балаки відповідати пердїнем.

210. До тебе хтївши говорити, треба сї вперед гороху наїсти. (Наг.)
Значіне ut supra.

211. З проволока говорит. (Лучак.) З провола... (Наг.)
Звільна, розважно або масно, протягаючи слова.

212. З тобою говорити гороху наївшись. (Лев., Ільк.)
Значіне як висше ч. 209—210.

213. Кождий своє говорит. (Наг.)
Знач. про те, що йому цікаво, на чім розуміє ть ся. Пор. Wand. III (Reden 25, 50, 51); IV (Sprechen 13).

214. Ладно говорит, а погано робит. (Кол.)
Про фарисея, що моралїзує инших, а сам робить инакше.

215. Лацнó вам говорити! (Наг.)
Легко вам говорити, але менї зробити не легко. Пор. Adalb. Gadać 45.

216. Лекше говорити, як зробити. (Кол.)
Звичайна відповідь на голословні поученя не поперті живим прикладом. Пор. Wand. III (Reden 38); Adalb. Mówić 30.

217. Мав ми таке говорити, то волїв ми в писок дати. (Наг.)
Говорять про якесь образливе, нечемне слово, якого бесїдник не надїяв ся почути від даної особи.

218. Маєш таке говорити, волиш сї в язик вкусити. (Наг.)
Коли хтось говорить дурницї або собі чи иншому на шкоду. Пор. Osm. 2.

219. Мало говори, много дїлай. (Лім.)
Навчають молодого та палкого до балачки. Пор. Adalb. Mówić.

220. Менче говори, а більше слухай. (Наг.)
Говорять балакучому а розтріпаному. Пор. Wand. IV (Sprechen 45); Zátur. V, 222.

221. Много говорити, а не-що слухати. (Мінч.)
Знач. справа пуста, а неприємна, пор. висше ч. 13; Adalb. Mówić 75; Сим. 638.

222. Мушу говорити з кінцьи. (Наг.)
„З кінця“ в місцевім діялектї значить з початку, що часто дає причину до жартів і непорозумінь.

223. Не буду говорити, чогом не видїв. (Наг.)
Запевняє сумлїнний сьвідок.

224. Не все говори, що знаєш. (Кол.)
Правило житєвої обережности. Пор. Adalb. Mówić 68.

225. Не говорив бим, як бим на свої очи не видїв. (Наг.)
Запевняє сьвідок-очевидець.

226. Не говори на голос, бо виросте на колос. (Комар.)
Знач. люди підхоплять і виросте з дрібницї велика сплїтка.

227. Не говори пишно, аби тї на зле не вийшло. (Ільк.)
Остерігають гордого та зарозумілого, щоб не похваляв ся на перед, що я зроблю се й те, щоб потім не зазнати гіршого розчарованя. Пор. Adalb. Mówić 62.

228. Не говори, при чім єс не був. (Наг.)
Остерігають такого, що береть ся сьвідчити.

229. Не говори того, чого не знаєш. (Дрог.)
Угвкують необережного а балакучого сьвідка.

230. Не говори, чого тї не питают. (Наг.)

Говорять балакучому, що всюди вириваєть ся перший зі своєю думкою.

231. Нітвісти-що говорити. (Гнідк.)
Говорити нїсенїтниці, пусті вигадки.

232. Перше говори, потім сї покаєш. (Дрог.)
Іронїзують над таким, що звик говорити необережно і необдумано, а потім жалувати того. Пор. висше ч. 23.

233. Таке говориш, що собака з маслом не з'їсть. (Явор.)
Знач. глупе, непотрібне, огидливе.

234. Треба говорити всьо за порядком. (Льв.)
Реплїкував у судї сьвідок, якому велїли говорити „до річи".

235. Хочу з тобов говорити в штири очи. (Наг.)
Хочу сказати тобі щось без сьвідків.

236. Хто богато говорить, той мало творить. (Ільк.) ...много... (Наг.)
Прастара житєва обсервація, пор. Wand. IV (Sprechen 6); II (Können 76).

237. Хто богато говорит, той ся виговорит. (Городен.)
Знач. буде повторяти все одно й те саме. Пор. Adalb. Gadać 38; Mówić 24; Hoc. 923.

238. Хто мало говорит, той довше жиє. (Наг.)
Буцім то тому, що не виговорить свою силу. Поляк каже: той більше робить, Adalb. Mówić 16, 31.

239. Хто мало говорит, тому грудьом лекше. (Цен.)
Не болять його груди від непастанного балакання.

240. Хто масно говорит, той пісно їсть. (Борис.)
Облесний, балакучий чоловік звичайно мало має користи зі свого упідлення.

241. Хто много говорит, мало віри знаходит. (Топільн.)
В многословнім балаканю звичайно богато сьвідомої й несьвідомої брехнї, на якій слухачі й пізнають ся. Пор. Wand. IV (Sprechen 85).

242. Хто нїчого не говорит, той на все пристає. (Кол.)
Scil. на якусь спільну раду. Пор. латиньске: Qui tacet, consentire videtur; Adalb. Mówić 21; Wand. IV (Schweigen 189, 195, 206, 209).

243. Що люде говорьит, тото й виговорьит. (Наг.)
Знач. своїми поговорами доведуть до того, що те, що зразу було сплїткою та видумкою, нарештї таки справдять ся. Пор. Wand. III (Reden 79); IV (Sprechen 18); Adalb. Gadać 2.

244. Що-смо си говорили, най сї то меже нами лишит. (Наг.)
Говорять сплїткарі, обіцюючи собі обопільно держати все в тайнї.

245. Щось ти маю говорити. (Наг.)
Звичайна інтродукція інтімної розмови.

246. Що такому говорити, що не хоче слухати! (Дрог.)
Жалуєть ся чоловік, якого промови слухають неуважно або нерадо. Пор. Wand. IV (Sprechen 40).

247. Я до нього говору, а він вовчу думку має. (Дар.)
Знач. він задумує якесь лихо, обертає мої слова на лихе значінє.

248. Я з тобов буду по свому говорити. (Наг.)
Знач. не обмежу ся самими словами, а набю.

249. Як буде кождий своє говорити, то нїхто нїчого не зрозуміє. (Дрог.)
Знач. говоріть один по однім, а не всї враз.

250. Як єден говорит, най другий мовчит. (Дрог.)
Щоб можна було вислухати обох по черзї.

251. Як маєш говорити, то говори по правдї! (Наг.)
Уговкують бесїдника, що зачинає щось крутити.

252. Як ти говорив, я тобі не перепивав. (Льв.)
Знач. не перивай і ти менї.

253. Я ще не з такими говорив як ти. (Дрог.)
Scil. тай мене слухали. Говорить старший молодшому, коли сей не хоче слухати його слів.

Говорінє. 1. Бере го сї твоє говорінє, як сухої ср—и попіл. (Ком.)
Він не слухає твойого балакання.

2. З говорінїи жито сї не вродит. (Наг.)
Само балаканє без дїла не принесе нїякого пожитку.

3. На говорінію й стало. (Наг.)
На тім і скінчило ся, до дїла не дійшло.

4. Наймі мене твоє говорінїи щось обходит. (Наг.)
Згірдливо: менї до твойого балакання зовсім байдуже.

5. Таке говорінїи, а нїчо, то все єдно. (Наг.)
Кажуть про пусте балаканє не поперте дїлами.

6. То говорінїи натще серцьи. (Наг.)
Неприємне балаканє, слова і думки не йдуть свобідно, як у голодного.

Говорінка. 1. Пуста сї вас говорінка взьила. (Наг.)
Завели ви пусту, непотрібну розмову.

Годен. 1. А годен ти горнець чиру виїсти? (Наг.)
Таке питанє завдають жартом хлопцю, що має претенсію вважати ся вже за парубка. „Виїсти горнець чиру" має бути ознакою сили відповідної для „косаря".

2. Будь годен, не будеш голоден. (Збар.)
Знач. будь роботящий, здоров, чесний, то буде тобі добре вести ся.

3. Де я вже на що годен? (Наг.)
Говорить калїка, тяжко хорий. Питанє зам. запереченя, знач. я не годен, не здатний нї до чого.

4. Доки буду годен, доти буду робити. (Наг.)
Говорить старий батько, здаючи господарство на дїтий.

5. Доки-с годен, доти-с не голоден. (Наг.)
Доки працюєш та дбаєш, доти й маєш що їсти. Говорить бідний чоловік, жалкуючи ся на свою необезпеченість в разї хороби або старости.

6. Кобим був годен, то бим не лежьив. (Наг.)
Знач. я хорий, безсилий.

7. Не годен, аби му чесний чоловік в очи плюпув. (Кол.)
Говорить про відомого підлика, запроданця. Пор. Wand. V (Werth 28, 32); Adalb. Wart 20.

8. Не годен, аби на нього сонце сьвітило. (Наг.)

Ледар остатній. Пор. Wand. V (Werth 25, 34); Čelak. 528.

9. Не годен доброго слова. (Наг.)
Ледащо, не варт того, щоб балакати з ним як із чоловіком.

10. Не годен єм до себе прийти. (Кол.)
Не можу спамятати ся після якогось тяжкого припадку.

11. Не годен єм руков рушити. (Наг.)
Такий хорий, що й рукою не кивну.

12. Не годен єм сї обігнати від ворогів. (Наг.)
Не маю сили бороти ся з ними та відбивати їх від себе.

13. Не годен єс того каменьи, аби ти ним голову провалити. (Наг.)
Говорять до непотріба, злого та безсердечного чоловіка.

14. Не годен з ним до пари стати. (Наг.)
Не може зрівняти ся з ним.

15. Не годен му до пјитй досьигнути. (Наг.)
Нема між ними ніякого порівнаня що до моральної вартости, зручности, богацтва.

16. Не годен му носа втерти. (Наг.)
Знач. не може міряти ся з ним, укоротити його пиху або примхи.

17. Не годен му пити дати. (Кол.)
Знач. не варт навіть служити йому, не то щоб рівняти ся з ним. У Поляків: Wody mu na ręce podać nie godzien, Adalb. Godny 9; Wart 2; близше до нашого чеське Čelak. 567.

18. Не годен того, що го земля сьвятая на собі носить. (Ільк.)
Говорять про злого, непотрібного чоловіка. Пор. лат. Telluris inutile pondus; Wand. V (Werth 29, 34, 35); Čelak. 528; Adalb. Wart 21.

19. Не годен тої гилї, аби го на ній повісити. (Кол.)
Говорять про ледаря та непотріба.

20. Не годен у його слід уступити. (Наг.)
Не може рівняти ся з ним, пор. церковне: нѣсмь достоинъ разрѣшити ремень у сапога єго. Пор Wand. V (Werth 30); Adalb. Godny 6, 8.

21. Не той годен, що може, а той, що робит. (Збар.)
Бути сильним, здоровим, а не працювати, се в очах селянина знак найбільшої негідности.

22. Хто годен в лїтї косити, той годен дївков в танци носити. (Цен.)
Танцювати з дївчатами не допускають недоростків; мусить бути хлопець „косарем", тоб-то мати силу „тягти косою" весь день у рядї инших косарів, щоб його приняли до парубоцького гурту.

23. Хто годен заробити, тому гріх за дурно хлїба дати. (Наг.)
Такими словами докоряють здоровому і сильному чоловікови, що ходить по жебрах „хлїба просити".

24. Хто годен їсти, най буде годен робити. (Наг.)
Докоряють такому, що вдає хорого, а їсть добре.

25. Хто годен робити, той годен і їсти. (Наг.)
Знач добрий робітник може жадати доброї страви в відповідній скількости.

26. Хто то годен божу міць пізнати! (Наг.)
Знач. ніхто не годен дійти і зрозуміти всї тайники природи.

27. Хто чого годен, того не голоден. (Гнїдк.)
Знач. хто що може сам собі заробити чи здобути, те й має. Пор. Adalb. Godny 4; Wand. V (Werth 6); I (Gelten 2).

28. Щем годен собі заробити на кавалок хлїба. (Наг.)
Знач. ще маю силу, ще не знемощів до разу.

29. Я вже не годен ногами волочити. (Наг.)
Знач знемощів, ледво ходжу.

30. Я не годен слова з грудий добути. (Стан.)
Говорить слабосилий, дихавичний, тяжко затурбований чоловік.

31. Я тому не годен ради дати. (Наг.)
Не можу з тим упорати ся.

Година. 1. Аби годину спокою дали, то й то ні. (Наг.)
Мовить чоловік, якому докучають непастанно. Пор. Wand. IV (Stunde 86).

2. А куца би ти година була! (Наг.)
Прокляте: щоб ти в короткім часї пропав. „Година" тут має значіня часу призначеного чоловікови на жите.

3. А то скарана година з ним! (Наг.)
Окрик знетерпливленя: клопіт з ним, провести годину біля нього, се правдива кара.

4. А то судна година з тобов. (Наг.)
Знач. клопіт, не знати, що з тобою почати, як задоволити твої жаданя та примхи.

5. Буде тобі печена година! (Бор.)
Знач. буде тобі лихо, дословно: будуть тебе годину печи на огнї.

6. В добру годину ожидай лихої. (Гнїдк.)
„Добра година" — щасте, добре поводжене, яке звичайно чергує ся з лихом. Пор. Wand. IV (Stunde 7).

7. Вже пізна година. (Наг.)
Знач. уже вечір, потемнїло, смеркло ся.

8. В таку-м сї, видно, годину вродив. (Наг.)
Говорить чоловік, якого бють злиднї все жите. Пор Wand. IV (Stunde 90, 103).

9. Гірка моя година з тобов. (Наг)
Знач. надокучив менї, не можу витримати.

10. Година всьо робит. (Льв)
Усьо залежить від того, чи в щасливу, чи в нещасливу хвилю робить ся. Вислов загально розповсюдженої віри в щасливу і нещасливу годину. Пор. Wand. IV (Stunde 12); Adalb. Godzina 5.

11. Година дає, година бере. (Кол.)
Чоловік в одній хвилї зискує й тратить. Пор. Wand. IV (Stunde 24, 27).

12. Година годинї не рівна. (Наг.)
Буває одна щаслива, відповідна для якогось дїла, а инша нї. Пор. Нос. 283; Wand. IV (Stunde 24, ще близше до нашого 29); Adalb. Czas 7.

13. Година за годинов, тай так житьи чоловікови мине. (Наг.)
Рефлексія над минучістю житя. Пор. Wand. IV (Stunde 30).

14. Година ми роком стає. (Наг.)

Знач. навкучило, надоїло ждати.

15. Година ми свитає. (Наг.)
Знач. важко приходить ся, болить щось, доїкає голод або инше нещасте.

16. Година платить, година тратить. (Ільк.)
Образ узятий із торгової практики: в відповідну хвилю продаси з зиском, а в иншу втратиш. Пор. Wand. IV (Stunde 19); Adalb. Czas 20.

17. Година якась безщьисна та безпутна. (Берез.)
Нарікане на лихе поводжене, зам. менї живеть ся в біді та горю. Пор. Wand. IV (Stunde 97).

18. Годинонько моя нещіслива! (Наг.)
Окрик болю та розпуки в хвилї нещасливої пригоди або великого заклопотаня.

19. Годину живеш, за годину гинеш. (Кол.)
Говорять про минуще людське житє.

20. Дав Бог ладну годину. (Наг.)
Знач. вияснило ся на погоду.

21. Дай Боже в добру годину сказати! (Наг.)
Віра в те, що сказане в лиху годину, хоч би й найлїпше, не вдасть ся. Пор. Wand. IV (Stunde 105)

22. Дай Боже щесливу годину! (ВЛ.)
Формула привитаня, яку вимовляє той, що входить у хату. Пор. Wand. IV (Stunde 101).

23. Дай мінї чисту годину! (Немил.)
Зам. дай менї спокій, не приставай до мене з таким жаданєм.

24. За годину тай по тобі. (Наг.)
Кожда година може принести чоловікови смерть або загалом зміну долї.

25. За годину тай у гостину. (Косс.)
Знач. не далеко й ходити, щоб дійти до знайомих чи свояків.

26. За годину чень не згину. (Наг.)
Знач. підожду, потерплю ще якийсь час. Інші народи навпаки дорожать годиною, пор. Wand. IV (Stunde 25, 32, 33, 35)

27. За пів години тай до родини. (Яс. С.)
Scil. вайду. Говорить той, хто вибирається си до сусїдного села відвідати свояків. Говорять також характеризуючи близьке віддалене одного свояка від другого.

28. Знай свою годину! (Дрог.)
Пильнуй реченця, коли тобі велено прийти. Роби все в свою пору.

29. Іди в лиху годину! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе постигло лихо на тій дорозї, в яку пускаєш ся йти.

30. Із за доброї години ожидай лихої днини. (Гнїдк.)
Песимістичний погляд вироблений практикою руського житя, що за одну щасливу годину приходить ся відбувати довгі дні нужденного, прикрого житя.

31. Йому вже година жи́тьи. (Наг.)
Знач. мало лишило ся жити, він уже на ладан дише.

32. Коби ще година, то буде дїтина. (Яс. С.)

Сьміють ся з нетерпливого, який не може дождати ся якоїсь важної для нього річи.

33. Кождому година прийде. (Яс. С.)
Scil. година смерти, кождий умре. Пор. Wand. IV (Stündlein 4).

34. Кому година тиха, шукає собі лиха. (Ком.)
Чоловік у добрім поводженю звичайно сам на себе стягає лихо, пор. висше Гаразд ч. 20.

35. Котра година? — Чверть на камізельку. (Сор.)
Се вже очевидно відгомін великоміської вуличної цівілїзації. Кплять із такого, що щоб задати шику носить на камізельцї ланцюшок, а годинника в кишенї не має Подібну форму приказки пор. Adalb. Godzina 6.

36. Крута наша година. (Лім.)
Знач. скрутно нам приходить ся, лихо нас постигло.

37. Куца би ти година та короткий вік! (Наг.)
Проклятє: щоб ти не довго жив, пор. висше ч. 2.

38. Лихої години не проспиш. (Наг.)
Віра в неминучість того, що чоловікови присуджено.

39. Мінї кожда година дорога. (Дрог.)
Говорить чоловік, що квапить ся кудись і мусить чекати.

40. Навидів сї лихої години. (Наг.)
Знач. зазнав біди та лиха.

41. Не годину-м чекав і не дві. (Наг.)
Описово висловляють довгу ожиданку.

42. Не маю про́сьвітлої години. (Наг.)
Знач. не маю анї години спокою, жию в турботї та нуждї. Пор. Wand. IV (Stunde 102).

43. Несиджена моя година. (Бор.)
Знач. годї менї сидїти, нема чого тут бути, треба тїкати геть.

44. Остатна би ти година тай послїдна! (Наг.)
Проклятє: щоб се була остання година твого житя.

45. Остатна ми година приходит. (Наг.)
Дословно: приходить ся вмерти; гіперболїчно: я в великім клопотї, в безвихіднім положеню. Пор. Wand. IV (Stündlein 9).

46. Прийду на годину, а збавлю си цїлу днину. (Наг.)
Говорить такий, кому далеко ходити в якесь місце, куди його запрошують.

47. Пудна́ година. (Кос.)
Пудний — страшний (пор. пуджати, у Гуцулів відси іменник пуд — страх). Пудна година — страховище якесь, час трівоги, прим. у часї пожежі, бурі, повенї.

48. Скарану годину маю. (Тисьм.)
Знач. не можу видержати, бідую. Пор. висше ч. 3.

49. Судної години з тобов сї добуду. (Наг.)
Знач. клопіт, годї витримати, пор. висше ч. 4.

50. То всього година ходу. (Наг.)
Звичайна міра дороги, зам. новійшої милї.

51. Хто знає, чия котра година! (Наг.)
Знач. ніхто не знає, що в сій або другій годині може стати ся з ним.

52. Хто знає, що дасть найблизша година? (Дрог.)
Знач. що чекає в ній чоловіка, добро чи лихо.

53. Чекай годину, вроджу дітину! (Наг.)
Іронізують із нетерпливого, який настає конче на те, аби йому заразбуло зроблено те, що вимагає довшого часу. Пор. висше ч. 32; Wand. IV (Stündlein 1).

54. Чорна година на тебе! (Збар.)
Проклятє: щоб на тебе лихо! Пор. Brzoz. Godzina 4.

55. Ще година, тай було би по мні. (Наг.)
Говорить чоловік, що ледво вирвав ся з якоїсь великої небезпеки, був близький смерти.

56. Ще твоя година не надійшла. (Наг.)
Знач. ще не пора тобі вмирати. Пор. Wand. IV (Stunde 30)

57. Що година, то инша причина. (Цен.)
Говорять про непостійного, хиткого чоловіка, який часто міняє свої постанови. У Поляків: Co godzina, to nowina. Adalb. Godzina 1; Čelak. 282; Wand. IV (Stunde 49).

58. Як добра година, то є й родина. (Луч.)
„Добра година“ — добробут: коли чоловікови добре ведеть ся, тоді й рід признаеть ся до нього та братаеть ся з ним.

59. Як добра година, то знайдеть ся родина, а в злій годині нічо по родині. (Ільк., Петр.) ...найде ся... нічого... (Мінч.)
Загальнолюдська обсервація, що до щасливого горнуть ся свояки й приятелї, а нещасного покидають і найблизші.

60. Якої лихої години чекаєш? (Наг.)
Знач. не жди, забирай ся, бери ся до діла.

Годити. 1. А ци годит сї сьвјитий цьвок у сьвјиту повалу бити? (Наг.)
Сьміють ся з забобонного, який при всякім ділї поперед усього дошукуєть ся, чи воно „годить ся“, тоб-то чи не гріх се робити.

2. Годжу му як чиракови на с—ці. (Кол.)
Роблю йому всьо до вподоби, уникаю розсердити його. Пор. Adalb. Dogadzać 1.

3. Годи бідї, як сам собі, а біда все бідов. (Наг.)
Знач. догаджай поганому, вередливому чоловікови, а він усе однаковий. Пор. висше Біда 91.

4. Го́дит му як болячці. (Збар.)
Шанує його, панькає ся з ним. Пор. Adalb. Dogadzać 1.

5. Годит сї старшому вступити. (Наг.)
Знач. дати йому перед, зробити йому місце.

6. Годїт сї, або розійдїт сї! (Наг.)
Мовив посередник не можучи погодити двох завзятих противників.

7. Не годит сї вертати сї, як хто вже раз пустив сї в дорогу. (Наг.)
Народнє віруванє, але приказка вживаєть ся як правило savoir vivre'а.

8. Не годит сї в капелюсї їсти. (Наг.)
Значінє ut supra.

9. Не годит сї вмивши лице втирати його рукавом. (Наг.)
Значінє ut supra.

10. Не годит сї вмивши руки стріпувати з них воду, а все треба обтерти. (Наг.)
Значінє ut supra. Мотив подають такий, що кілько крапель води стріпнеш, стілько з них дїдьків народить ся.

11. Не годит сї в пјитницю шити, прьисти і хліб печи. (Наг.)
Значінє ut supra. Про сьвяткованє пятниці див. Етн. Зб. V, 208, 260.

12. Не годит сї в хатї в капелюсї сїдїти. (Наг.)
Значінє ut supra.

13. Не годит сї в хатї свистати. (Наг.)
Значінє ut supra.

14. Не годит сї дїтину переступати, бо не буде рости. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 181.

15. Не годит сї заметене сьмітьи в хатї на ніч лишьити. (Наг.)
Значінє ut supra.

16. Не годит сї їсти другому за плечима, аби не ззїсти його силу. (Наг.)
Людове віруванє, а також правило savoir vivre'а.

17. Не годит сї їсти над отворенов книжков, бо чоловік памјить ізвїсть. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 192.

18. Не годит сї капелюха на стів класти, бо киртицї поле пориют. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 192.

19. Не годит сї класти хлопа на пана. (Наг.)
Жартують при обідї, коли господина після лїпшої, делікатнїйшої страви подасть якусь гіршу.

20. Не годит сї крізь вікно до хати говорити. (Наг.)
Значінє ut supra.

21. Не годит сї молодій худобині ріжки замацювати, бо не будут рости. (Наг.)
Значінє ut supra.

22. Не годит сї на огонь плювати, бо ти лице чираками обмече. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 87.

23. Не годит сї на стіл сїдати, бо на нїм сї хліб сьвјитий кладе. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 194.

24. Не годит сї пероги рахувати, як їх у окріп мечут, бо сї всї порозварюют. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 87.

25. Не годит сї по заходї сонцьи хати мести. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 195.

26. Не годит сї помело на гній кидати, а треба в піч. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 194.

27. Не годит сї порожну колиску гойдати, бо сї в нїй дїдько колише. (Наг.)

Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 192.

28. Не годит сї прати в середу анї в пjятницю (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 87.

29. Не годит сї прьисти в суботу. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 257.

30. Не годит сї прясти в полю, доки кукурузи не відпрядут. (Орел.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 194.

31. Не годит сї сидячи на лаві колисати ногами, бо на них дїдька колишеш. (Наг.)
Значінє ut supra.

32. Не годит сї сонного нáпруго будити, бо може в тій хвили вмерти. (Наг.)
Вірять, що в часї твердого сну душа виходить із тїла і блукає далеко, а в разї наглого будженя може сполошити ся і не трафити назад до тїла.

33. Не годит сї сьміяти сї зі старого і з пяного. (Наг.)
Значінє ut supra.

34. Не годит сї хлїб до гори спідною шкіркою на столї класти. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 195.

35. Не годит сї ходити в еднім чоботї, бо як хлопець ходит, то сї буде два рази женити, а як дївка, то сї буде два рази віддавати. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Етн. Зб. V, 195.

36. Не годит сї яйце з двома жовтками класти під курку, бо з нього може вилупити сї дїдько. (Наг.)
Віруванє в несамовиту силу такого яйця з подвійним жовтком анальоґічне віруваню в несамовитий характер чоловіка з подвійною душею, дводушника або упиря, пор. Етн. Зб. V, 195.

37. Що кому годит ся. (Збар.)
Знач. що кому личить, що відповідне до його гідности або вподоби, scil., те йому треба й признати.

38. Що сї не годит, най тї на то не кортит. (Наг.)
Не забагай того, що заборонене чи то релїґією, чи приписом savoir vivre'a. Пор. Brzoz. Godzić się 1.

39. Що сї не годит, то сї не щїстит. (Наг.)
Вірять, що зроблене в невідповідну пору, а власне в такий час і в такім місцї, коли й де не годить ся, не вийде чоловікови на добро.

40. Як Бог гóдит, то й камінь уродит. (Наг.)
Знач. при відповідній погодї зродить і найменше плодюче поле, а в дальшім значіню: в корисних обставинах удасть ся і найтруднїйше дїло.

41. Як Бог годи́т, то й мокре згорит. (Тисм.)
Знач. у щасливу годину доконаєть ся й таке, що чоловік міг би вважати неможливим.

42. Як Бог не годи́т, то й вогонь не горят. (Луч.)
Знач. як нема щастя, то й найкращі почини сходять нї на що

43. Як ми Богу годимо, так Бог нам. (Наг.)

Говорять звичайно в часї якоїсь загальної біди, мовляв: за наші гріхи спадає на нас ось яка кара. Пор. польське: Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.

44. Як Пан Біг не годит, то й у печи не горит. (Войн.)
Значінє як ч. 41, 42.

Годівля. 1. Він добрий на годівлю. (Лім.)
Знач. їсть добре, товстїє. Говорять про скотину, але також про ненаситного а лїнивого робітника.

2. Добру мав годівлю, то видно по нїм. (Наг.)
Знач. він товстий, крепкий, або навпаки, коли сказано іронїчно, він нужденний і слабосилий, значить, його морили голодом.

3. На такій годівли був, що ледво ноги волочит. (Наг.)
Знач. його морили голодом.

4. Таку мав годівлю, що аж на нїм серсть обліáла. (Наг.)
Говорять про скотину, що зовсім заморена голодом.

5. Шкода моєї годівлї! (Лім.)
Говорять про лиху скотину, що хоч має добру пашу, не товстїє, „не править ся", а також про чоловіка, що хоч їсть, а про те хорує або не набираєть ся сили.

Годї. 1. Вже му годї далї. (Наг.)
Вже не може більше, прим. їсти або робити.

2. Він не знає, коли годї. (Кол.)
Знач. не знає, коли перестати, спеціяльно, коли перестати їсти, ненаситний.

3. Годї без пень колоди валити. (Явор.) ...через пень колоду. . (Дрог.)
Для поборення одної трудности не треба шукати собі ще більшої трудности.

4. Годї босого визути, а голого обдерти. (Цен.)
Хто нїчого не має, той нїчого не може й стратити.

5. Годї в еден чобіт дві ноги взути. (Цен.)
Говорить чоловік про свій недостаток: значить, йому не стає на заспокоєнє одної потреби, а тимчасом набігає друга.

6. Годї вже тій біді терпіти. (Наг.)
Знач. не хочу або не можу довше терпіти.

7. Годї волом заяця затровити. (Крех.)
Повільний швидкого не догонить.

8. Годї гору з місцьи рушити. (Наг.)
Незмінного закона природи не переміниш, непоборної трудности не переможеш.

9. Годї двом панам служити. (Наг.)
Знач. не можна держати в спорнім дїлї з одною й другою стороною.

10. Годї донести, а жаль покинути. (Луч.)
Характеризують неприємне положенє чоловіка, що взяв ся до якогось дїла, та не може довести його до путя і соромить ся або жалує покинути.

11. Годї духом божим жити. (Наг.)
Знач. не ївши і не пивши. Говорили зголоднїлі робітники нарікаючи, що їм занадто довго не несуть полуденка.

12. Годї живому в гріб лїзти. (Наг.)

Уцитькують такого, що дуже плаче та побиваєть ся за померцим.

13. Годї з болота паску спечи. (Наг.)
З лихого матеріялу не зробиш доброї річи.

14. Годї з г—а бич зробити. (Наг.)
З невідповідного матеріялу не зробиш нічого порядного. Пор. висше Г—о ч. 16.

15. Годї камінь глодати. (Наг.)
Тратити силу на якусь неможливу роботу.

16. Годї, куме, їсти, бо не буде на пироги місцьи. (Ільк.)
Жартливе упімнене господаря до гостя, що завзято їв першу страву, не ждучи дальших.

17. Годї, куме, чести! (Ільк.) ...тої... (Лучак.)
Протестував кум, якого другий запросив на почастунок, а потім по пяному почав бити.

18. Годї ми на всю біду настарчити. (Наг.)
Не стає моєї сили заробити стілько, щоб покрити всї потреби.

19. Годї ми сї втелити перед тобов. (Наг.)
Сердита відповідь, коли хтось жадає від иншого неможливої роботи тай то ще швидко.

20. Годї ми сї перед ним лавков стелити. (Яс. С.)
Реплїкувала молода жінка, коли її упоминали, аби була покірна старому та примховатому чоловікови.

21. Годї ми сї по стїнах драпати. (Наг.)
Не хочу вдавати ся в розпуку, робити ся божевільним, коли щось пішло не по мойому.

22. Годї на себе руки наложити. (Наг.)
Scil. з приводу якоїсь хоч і тяжкої біди. Чоловік усе мусить шукати виходу хоч із найгіршого положеня.

23. Годї Пана Бога дурити. (Наг.)
Докоряють сьвятоші, що за маскою побожности криє погані діла.

24. Годї плювати і знов лизати. (Наг.)
Вилаявши когось годї знов панькати ся з ним.

25. Годї против води плисти. (Дрог.)
Знач. не можна довершити дїла за непоборними трудностями.

26. Годї псу з горла видерти. (Наг.)
Те, що комусь дано, годї відібрати.

27. Годї ріку спинити. (Дрог.)
Так само годї відвернути природні наслїдки того, що вже зроблено.

28. Годї своє слово касувати. (Кол.)
Коли чоловік дав слово, то треба додержати його.

29. Годї сї Пану Богу наприкрьити. (Наг.)
Говорять до такого, що занадто довго і з ознаками великої побожности молить ся.

30. Годї сї пирогом зарізати а ковбасов повісити. (Кол.)
Жартливо висловлюють якусь очевидну неможливість.

31. Годї сї чоловікови на двоє роздерти. (Наг.)

Знач. не можна зробити рівночасно два дїла, з яких кожде потребує всеї сили або присутности чоловіка в иншім місцї.

32. Годї так жити! (Дрог.)
Окрик знетерпливленя чоловіка, що живе серед нестанної сварки та лайки.

33. Годї тому ради дати. (Наг.)
Важко з тим упорати ся, дїло трудне.

34. Годї язиком молоти! (Наг.)
Перестань балакати пусте, бери ся за дїло.

35. Най па тімой годї буде! (Наг.)
Досить тобі, заспокій ся, перестань.

36. Повинен бис уже й годї знати. (Збар.)
Треба перестати, прим. їсти, як перестали всї инші при столї.

37. Раз два тай годї! (Наг.)
Приговорюють при праці. Значить, ще пару хвиль і буде конець.

38. То годї знати. (Наг.)
Знач. неможливо знати, тяжко довідати ся.

39. Як годї, то годї. (Наг.)
Як не можна щось зробити, то лїпше покинути.

40. Як годї, то й плач не поможе. (Наг.)
Як не можна запобігти страті, то даремно й оплакувати її.

Годованець. 1. Він має годованцьи на подї. (Наг.)
Вірять, що деякі богачі мають услужних демонів, які доносять їм добра і привертають до них щастє. Такий чоловік годує свого демона що ночи несоленою стравою. Той демон називає ся хованець або годованець. Див. про них Етн. Зб. XV, 96—106.

2. То ще жидівський годованець. (Кол.)
Часто допікають таким прозвищем Гуцулам, у яких держить ся й доси звичай, що старий господар не маючи дітий або посварившись ся з ними записує все своє добро Жидови з тим, щоб сей „догодував його до смерти" і похоронив „чесно". Такий і називаєть ся годованцем.

Годований. 1. Він мухами годований. (Наг.)
Знач. розумний, хитрий, оборотний. Nexus idearum менї неясний.

2. Годований як бугай. (Наг.)
Якого годують добре, а не беруть нї до якої роботи.

3. Годований як на заріз. (Наг.)
Про пузатого, товстого чоловіка.

4. Годований як пацюк. (Наг.)
Значінє ut supra.

5. Шпаками годований. (Берез.)
Хитрий, оборотний.

Годувати. 1. Біду за колїйов годуют. (Орел.)
Значінє менї не вовсїм ясне. Біду годувати, се мб. значить працювати на те, аби вилабудати ся з біди.

2. Годував бис сї мойов кирвавицев? (Наг.)
Докірливо: не цураєш ся їсти мойого кроваво, гірко заробленого хлїба.

3. Годував єм го своїм мозольом. (Снят.)

Мовить батько про сина. Се-б то годував працею своїх мозолистих рук.

4. Годувала би ті лиха година! (Наг.)

Клинуть лінивому робітникови, який нарікає, що його лихо годують.

5. Годуй біду, а вна каже: „Я ще прийду". (Цен.)

Упоравши ся з одним клопотом чоловік усе мусить надіяти ся якогось нового.

6. Годуй біду, а вна ти голову скрутит. (Наг.)

Говорять про невдячного, що платить злом за зазнане добро.

7. Годуй в зимі пецушка, будеш мати в літі пастушка. (Наг.)

Малий хлопчик, що в зимі сидить на печи, в літі буде пасти товар.

8. Годуй мене до Івана, а я з тебе зроблю пана. (Ільк.)

Так буцім то говорить скотина до господаря. До Івана (д 24 червня) числить ся у нас передновок. По Івані починають ся в гірських місточках великі худобячі ярмарки; хто до того часу прогодує свій товар, може потім добре заробити.

9. Годуй сї, абис тріс! (Наг.)

Клинуть ненажерного, а лінивого робітника.

10. Годуйте сї, годуйте сї, та до роботи не лінуйте сї! (Наг.)

Примовляє господиня подаючи робітникам обід.

11. Годуйте сї, гостеньки! (Наг.)

Жартливо припрошують гостий, щоб їли.

12. Годують вівсом, а гоньит як псом. (Наг.)

Жалував ся наймит, якого в великім пості годували вівсяним хлібом, а при тім гонили до тяжкої роботи.

13. Єден другого годуй! (Наг.)

Допомагай один одному у всякому ділї. Приказка уживана жартливо, бо до їди звичайно чоловік не потребує помочи другого. Оперта на підставі леґенди про Соломона, що так порадив гостям, яким його батько подавав сяжневі ложки, та ще й поприв'язував до рук. Пор. Етн. Зб. XII, ч. 44.

14. Лучше годувати, як поминати. (Ільк.)

Scil. дитину. Годувати малу дитину певне не малий клопіт, але стратити її і поминати помершу ще прикрійше.

15. То за то, щом ті годував своїми руками, так ми тепер дьикуєш! (Наг.)

Докоряє старий батько невдячному синови.

16. Хто кого не годвé, тот того не шанвé. (Лемк.)

Годвé і шанвé — діялект. зам. годує і шанує. Повстали такі форми на основі властивого Бойкам та Лемкам уподобаня до роззіву, отже зам. годує говорить году́є, почім у скоротило ся на в. Значінє приповідки: батько, що не виховував, не годував своїх дітий, не має претензії до пошанівку з їх боку. В робучому народньому житю принцип do ut des сягає глубоко в сферу семейних почувань.

17. Хто мене годував, буде мною поганяв. (Уриче).

Знач. инший не має права. Репліка такого, кому хтось чужий розказує робити щось.

18. Як биців годуют, так биці працюют. (Цен.)

Говорять лихо годовані робітники, коли їм господар докоряє, що помалу роблять.

Гожий. 1. Гожа не гожа, а все раба божа. (Дар.)

Відповідає дівчина, якій допікають, що вона не вродлива.

2. Гожа, як весна божа. (Кол.)

Говорять про гарну, симпатичну дівчину.

3. Гожа як ланя. (Льв.)

Про вродливу, роботящу дівчину.

4. Гожа як панна. (Дрог.)

Про вродливу, гарно одягнену дівчину.

5. Гожа як чиста вода. (Кол.)

Про гарну, щиросердну людину.

6. Гоже не гоже, сотворінє боже. (Глещ.)

Репліка на закид, що щось не гарне, не гоже. Знач. саке чи таке, а раз воно живе, то має право жити.

7. Не те гоже, що гоже, а те, що миле. (Вікно)

Понятє красоти — субєктивне, залежне від особистого почутя та вподобаня. Одному видаєть ся гарним і гожим те, що на иншого не робить ніякого вражіня.

Гой. 1. Два дни гой, а цїле житє йой. (Мшан.)

Говорять про недібране подружє, пор. висше Весілє 2.

2. Ліпше гой, ніж йой. (Наг.)

Знач. ліпша радість, ніж біль.

Гойда. 1. Гойда, гойда, старий ґойда! (Наг.)

Приговорюють дитині, що хоче колисати ся, хоч уже виросла троха більша і може бігати.

Гойдати ся. 1. А гойдав бис сї на шибеници! (Наг.)

Проклятє: щоб тебе повісили і вітер гойдав би твоє тїло.

2. Гойдає аж по під повалу. (Наг.)

Говорять про колиску, яка в селянських хатах не стоїть на землї, а висить на двох каблучках у ногах постелї.

3. Гойдає ним, як вітер верхами. (Наг.)

Знач. попихає його сюди або туди, радить йому раз так, другий раз навпаки.

4. Гойдає ся як Жид на г—ї. (Короп.) ...як рабін... (Короп.)

Говорять про нерішучого, пинявого чоловіка, що довго пораєть ся з якимось ділом.

Гойканє 1. Нині гойканьи, а завтра буде йойканьи. (Наг.)

По нинїшнім весїлю та гуляню завтра буде нарікане та каяне.

Гойкати. 1. Гойкає, аж у вухах дзвонит. (Лол.)

Знач. кричить дуже голосно.

2. Гойкає як на весїлю. (Лол.)

Весїлє вважаєть ся тим „гучнїйше" і веселїйше, чим більше при тім робить ся гомону та гойканя. Особливо староста вважає своїм обовязком як найчастїйше кликати свого адютанта — дружбу, кричучи що сили „Дружбо-о-о!"

3. Гойкає як на вола. (Лол.)
Коли хтось з далека гукає на другого, а сей за те гнїваять ся.
4. Гойкає як у лїсї. (Лол.)
Про голосний крик, яким порозумівають ся люди з далекого віддалення.
5. Гойкало би з тебе диво! (Лол.)
Диво уявляєть ся як демон, що може влїзти в чоловіка і кричати його устами. Пор. „Див кличет верху древа“ в Словѣ о п. Игоревѣ.
6. Перше гойкав, потім йойкав. (Наг.)
Зразу чоловік веселить ся, потім плаче та стогне з болю.
7. Хто нинї гойкає, завтра зайойкає. (Лол.)
Говорять про пяницю, або про такого, що необачно женить ся.
8. Гойкни си раз, най ти весело буде. (Бор.)
Заохочують один одного підпиті, підохочені люди.

Гойки. 1. Нинї гойки, завтра зойки та йойки. (Дрог.)
Говорять про веселу кумпанію: сьогодня пють, гуляють та співають, а завтра будуть стогнати побивши ся.

Голий. 1. Ану голий, задри поли!·(Наг.) ...підньий... (Городок)
Реплїка на домагане — зробити щось неможливе та надсильне.
2. Буде і голому по за пазухи. (Гнїдк.)
Scil. набрати. Звісно, голий за пазуху не сховає нїчого, — знач. приказка характеризує бідноту, від якої нема що взяти.
3. Вставай, голий, убирай ся! (Дар.)
Значінє не зовсїм ясне. Голий може вбирати ся і тодї не буде голий.
4. Втїкай голий, обідру тї. (Глещ.) ...обідруть... (Ільк.)
Безпредметова погроза, бо з голого нема що здирати. Пор. Adalb. Goly 24.
5. Гола, боса, а в вінку. (Циг.)
Жартують над дївчиною, що лихо вбрана, а про те любить строїти ся. Пор. Wand. III (Nackt 12).
6. Гола стерньи лишила сї. (Наг.)
Говорять про збіже стовчене градом або згризене мишами.
7. Голе, босе, простоволосе, а локшини би їло. (Дрог.)
Вислов обуреня на неоправдані претензії, хоча в данім разї претензія зовсїм не абсурдна, бо не вважаючи на одіж усякий чоловік може мати охоту до доброї страви.
8. Голий і босий, а голова в вінку. (Ільк.)
Значінє ut supra ч. 5.
9. Голий-наглий ходит. (Наг.)
Голий-голїсїнький. Наглий тут очевидна контракція з на́-голий.
10. Голий розбою не боїть ся, мокрий дощу не лякаєть ся. (Ільк.) ...не боїт ся. (Петр.)
Хто не має що стратити, тому не страшно. Пор. Wand. III (Nackter 71); Hoc. 285; Adalb. Goly 17.
11. Голий терньи не бојит сї, бо сї не обидре. (Яс. С.)
Значінє ut supra.
12. Голий ходжу, тїлом сьвічу. (Наг.)

Говорить про себе обідраний чоловік.
13. Голий як бик. (Дрог.)
Чому власне бик символ голизни, невідомо. Про те так само і у Поляків, див. Adalb. Goly 7.
14. Голий як бубен. (Ільк.) ...бубень. (Наг.)
Чому бубен зроблено символом голизни, не розумію. Пор. Дик. 1380; Adalb. Goly 3.
15. Голий як липка. (Граб.)
Scil. обдерта з кори. Обдиранє липини для виробу лика було колись важною галузею заробітку для бідних громадян.
16. Голий, як мати на сьвіт родила. (Ільк.)
Знач. зовсїм голий, роздягнений. Пор. Wand. III (Nackt 15).
17. Голий як пень. (Ільк.)
Пень обідраний з кори і обрубаний з гиля являєть ся справдї символом обнаженостн. У Поляків jak kolek, Adalb. Goly 10.
18. Голий як собака. (Стрий)
Згірдно про обідраного, занедбаного чоловіка. У Поляків jak szur, Adalb. Goly 13.
19. Голий як турецький сьвятий. (Ільк.)
Про якого турецького сьвятого мова в тім загально розповсюдженім порівнаню, не знаю. Пор. Adalb. Goly 14.
20. Голий, як у піст мишьчий хвіст. (Корч.)
У піст і миши голодують і тодї у них із хвостів облазить шерсть.
21. Голим тїлом сьвітит. (Наг.)
Ходить обдертий, крізь дїри видно голе тїло.
22. Голого легко голити. (Кобр., Ільк.)
Голити тут певно не в значіню брити, бо голий може бути при тім бородатий.
23. Голого не обідреш. (Цен.)
Від бідного, немаючого нїчого не візьмеш. Пор. E. Rot. 566; Bebel, 469; Wand. III (Nackter 2).
24. Два голї третого не вберут. (Цен.)
Два бідні, слабі не запоможуть третього. Пор. Adalb. Goly 16; Wand. III (Nackter 14).
25. Запрьич голе, бо тї вколе. (Берез.)
Се така дїточа забава. Вона полягає на тім, що дїти бють одно одне по голих руках та ногах і рівночасно кожде силкуєть ся сховати свої голї місця, щоб не одержати удару. В Наг. при тім приговорюють ломаною польщиною: „Схо́вай го́лї, бе́дзї бо́лї“.
26. На голій кости нема що гризти. (Ільк.)
Знач. у бідного чоловіка нема що взяти анї вкрасти.
27. На голій толоцї тяжко доробити ся. (Ільк., Кобр., Петр.)
Толока. се очевидно не тільки голе поле, але надто таке, з якого кождий має право користати, так що для одного користь із нього мінімальна.
28. На голого дригота. (Гнїдк.) ...ще й... (Кол.)
Се не з якоїсь окремої причини, а тому що він голий і не має чим захи-

стити ся від холоду. Говорять жартливо, коли на якогось бідного чоловіка спадає ще нове лихо.

29. На голого й пси брешут. (Наг.)
Знач. і пси шанують не чоловіка, а одежу. Пор. Adalb. Goly 20.

30. На голу кість і ворон не паде. (Гнідк.)
Бо з неї не видзьобає нічого. Образово: від бідного навіть скупар та здирця не надієть ся нінкої користи. Пор. Ворон ч. 2.

31. Ні голий, ні одітий (Наг.)
Говорять про такого, що в часі холоду ходить у дуже нужденній, легкій одежи.

32. Прийшла з голов п–ов. (Наг.)
Лаяла теща невістку, що не принесла в дім нінкого приданого.

33. Прийшов з голим х–м. (Наг.)
Лає теща зятя, що пристав до її дочки не принісши їй нінкого маєтку.

34. Раз голому нічого не мати. (Кол.)
Знач. байдуже йому й про всякі можливі втрати. Пор. Adalb. Goly 23.

35. Така гола як липка. (Лучак.)
Обідрана, бідна, без усяких засобів, пор. висше ч. 15

36. Такий єм голий, що й латки на мні цілої нема. (Наг.)
Говорить обідраний чоловік.

37. Такий я добрий голий, як і без сорочки. (Дар.)
Знач. чи так чи сяк назвеш мою бідність, усе вона для мене однаково докучлива.

37. Так я си добрий голий, як ти без сорочки. (Гнідк.)
Знач. оба ми однаково добрі, тоб-то однаково бідні та злидении. Пор. Wand. III (Nackter 8).

39. Тікай голий, обідру тьи. (Корч.) ...бо тя обідрут. (Лучак.)
Репліка такому, що грозить чимось неможливим до виконаня, мовляв: я того так само не бою ся, як голий обідраня, бо в мене нічого взяти. Пор. Wand. III (Nackter 4); E. Rot. 450; Adalb. Goly 24.

40. Ходжу голий, як Адам у раю. (Борисл.)
Евфемічно говорив ріпник, що показував ся на сьвіт у дуже зредукованій одежи.

41. Хоть голий, та в підвязках. (Лев., Ільк.)
Висьміваюгь неоправдані претензії на шик у незаможного, бідно одягненого чоловіка. Пор висше ч. 5, 8; Wand. III (Nackt 12).

42. Що голий за пазуху сховає? (Туглук.)
Репліка на погрозу, мовляв: з мене нічого не візьмеш, так як голий не може нічого сховати за пазуху. Пор. Wand. III (Nackt 20).

43. Що з голого здреш? (Наг.)
Звісно, нічого крім хиба його шкіри. Пор. Wand. III (Nackter 2).

Голити. 1. А голено? Голено. А стрижено? Стрижено. (Ільк.)
Характеризують податливого та добродушного чоловіка, який на всяке питанє готов відповісти потакуючи, не упираючи ся при своїй думці. Приказка натякає на звісну анекдоту, де суперечка між чоловіком і жінкою за „голено" та „стрижено" доводить до втопленя жінки.

2. Голит без бритви. (Гнідк.)
Знач. обдирає, вимискує або допікає словами.

3. Голит без мила. (Наг.)
Знач. дразнить, допікає, робить пакости. Пор. Wand. I (Barbieren 4).

4. Голит го тупим бричем. (Кол.)
Докучає йому, дає ся в знаки, робить пакости.

Голо. 1. Голо, аж сум бере. (Наг.)
Говорять про поле спустошене повінію або градом, про місце пожежі і т. п.

2. Голо, хоць копійов гони. (Наг.)
Нема нічого, хоч би прийшов вояк та грозив смертю, то не знайшлось би для нього нічого. Пор. Adalb. Goly 26; Wand. III (Nackter 7).

3. Голо, хоць свищи. (Наг.)
Нема ні хати ні жадного захисту. В хаті, як відомо, не годить ся свистати.

4. Голо, як би вимів. (Наг.)
Нема живности ані ніяких засобів.

5. Голо як би здекуція перейшла. (Наг.)
Здекуція — екзекуція, стяганє податків або грошевих кар, або усмиренє бунту при помочи війська, яке кватировано в селї і яке господарювало там по свойому вибираючи собі поживу. Такі „здекуції", особливо з часів боротьби за „ліси і пасовиска", лишили ся доси в памяти селян, пор. Адріян, Бунт аграрний у Добростанах.

6. Голо, як би саранчьи перелетїла. (Наг.)
Хмари саранчі навідували давнійше навіть Підгірє дрогобицького пов. нищачи всю надію хліборобів.

7. Голо, як би Татари перейшли. (Наг.)
Память про грабівницькі походи Татар живе ще досить ясно в тямці нашого народа.

8. Голо як на Хребті горі. (Наг.)
Хребта-гора біля Нагуєвич, верх сеї гори безлїсний підіймаєть ся високо над сусіднім Ділом.

9. Там так голо, що й пес би сї не вдержьив. (Наг.)
Бідпота така, що нема чого дати й псу попоїсти

10. Хоть голо, аби весело. (Ільк.)
Говорять про незаможних а легкодушних людий, що не дбаючи на своє вбожество люблять побавити ся. Пор. Adalb. Goly 1.

Голоблї. 1. В голоблях так тягне чорний як і білий. (Дар.)
При праці або в біді щезає ріжниця роду та вдачі. Коли прикрутить лихо, то однаково терпить пан чи мужик.

Голова. 1. Аби голова на карку була, а про решту байдуже. (Цен.)
Знач. коли чоловік розумний та второпний, то дасть собі раду в усякій небезпеці.

2. Аби з двома головами був, то того не вдасть. (Наг.) Абим дві голови мав... (Голоб.)
Уява така, що чоловік із двома головами мусить мати й розум за двох.

3. Аби моя голова здорова, то все гаразд буде. (Ільк.)

„Моя голова“ тут очевидно зам. „я“, пор. гомерівське *βίη Ἡρακλείη* зам. Геракль.

4. Абим тут мав головов наложити, то не попущу. (Наг.)
   Окрик завзятого чоловіка, що готов радше згинути, ніж відступити від свого права.
5. Абис з головов утік! (Кол.)
   Scil. Бережи ся, тікай як найшвидше, бо тут небезпечно.
6. Абис на голову став, то по твому не буде. (Наг.)
   Знач. аби напружав усю свою силу до крайности. Пор. Wand. II (Kopf 495).
7. Абис сї на голові поставив, то так не буде. (Наг.)
   Поставити ся на голові знач. уперти ся, доконати чогось дуже трудного або неможливого. Пор. Wand. II (Kopf 497)
8. Аби-с сто голов мав, то не порадиш. (Наг.)
   Розуміє ть ся розум вібраний із сто голов. Говорять про дуже трудну, безвихідну ситуацію.
9. Абис там голову зломив, де підеш! (Наг.)
   Проклятє, послане на здогін відходячому ворогови.
10. Абих так з головов був! (Жабє).
    Заклинає ть ся Гуцул: щоб я так живий був, як се правда.
11. Або його голова тут упаде, або моя! (Кол.)
    Кричать противники хапаючи ся до лютої бійки.
12. Або то в мене дві голови на карку? (Цен.)
    Scil. щоб я міг одну стратити. Пор. Wand. II (Kopf 48).
13. Або то не голова? (Орт.)
    Питанє замісь потверджения: се чоловік з головою, розумний та енергічний.
14. Аж голова го за мнов скіпає. (Наг.)
    З погордою говорить дївка про нелюбого їй парубка, що закохав ся в ній.
15. Аж єм сї за голову вхопив. (Наг.)
    Злякав ся, здивував ся.
16. Аж ми голова тріщит. (Наг.)
    Так турбую ся, обмірковую якесь діло.
17. Аж ми голова ходором ходит. (Наг.)
    Знач. болить, затуманена гризотою та клопотами.
18. Аж ми сї в голові крутит. (Наг.)
    Я забаламучений, не знаю, що почати. Пор. Wand. II (Kopf 759).
19. Аж ми сї голова розскакує. (Наг.)
    Знач. болить голова страшенно.
20. Аж сї за голову взьив. (Наг.)
    Здивував ся, перелякав ся, попав у розпуку. Пор. висше ч 15.
21. Акурат ми то в голові! (Наг)
    Іронїчно: як раз я думаю про се! Менї про се байдуже, и не думаю се зробити.
22. Анї му тото в голові! (Наг.)
    Він собі про се байдуже.
23. Анї раз му сї нїчо голови не бере. (Наг.) Анї руш.. (Наг.)

Говорять про тупого, непамятущого хлопця, ученика або взагалї парубка.

24. А то кінська голова! (Сор.)
    Знач. тупа, уперта, непорадна голова.
25. А то козяча голова. (Краснос.)
    Знач. упертий чоловік, такий що любить усе робити иншим на перекір.
26. Без голови й ногам лихо. (Наг.)
    Без доброго порядку і пляну нїяке діло не піде успішно.
27. Без голови нема ладу. (Наг.)
    Знач без керманича, без голови родини. отже без батька, господаря.
28. Без голови підеш. (Наг.)
    Погроза: розібють, відсїчуть голову. смерть тобі буде.
29. Бере собі тото до голови. (Наг.)
    Значінє двояке: 1) бере в тямку, вчить ся добре. 2) дуже турбує ть ся з приводу якоїсь справи, гризеть ся нею. Пор. Wand. II (Kopf 516).
30. Беру то на свою голову. (Бор.)
    Знач. на свою одвічальність.
31. Бий у голову, то ноги самі впадут. (Цен.)
    Навчав один чоловік другого, коли гонили за злодієм, а один намагав ся вдарити втїкача по ногах. Пор. Wand. II (Kopf 370).
32. Біда на твою голову! (Дрог.)
    Проклятє: щоб на тебе впало лихо.
33. Біднаж моя головонько! (Наг.)
    Окрик болю та безрадности в якійсь прикрій ситуації.
34. Бодай єс ся голову зломив, як лиш за поріг вийдеш! (Наг.)
    Проклятє: щоб ти пропав.
35. Бодай ти голова облїзла! (Наг.)
    Проклятє: щоб ти вилисїв.
36. Вбив собі щось у голову. (Дрог.)
    Завзяв ся на щось, зупинив ся на одній думцї. Пор. Adalb. Głowa 158.
37. В голові ми свитає. (Дрог.)
    Знач. розвидняє ть ся, починаю розуміти се діло.
38. В голові ми сї то не містит. (Дрог.)
    Не можу сього зрозуміти, дивую ся над сим дуже.
39. В голові ми як у млинї. (Наг.)
    Знач. довкола мене гуркіт та гармідер, так що не можу думати нї про що. Пор. Adalb. Głowa 167.
40. В голові му вилами укладали. (Ільк.)
    Іронїзують із чоловіка, що вдає з себе дуже мудрого, scil. у нього в голові така мудрість, як сїно накладене вилами, безладє. Пор. Adalb. Głowa 173.
41. В голові му воробцї цьвірkают. (Наг.)
    Знач. видумує ріжні непотрібні концепти, думає про самі дурницї. Пор.. Wand. II (Kopf 630).
42. В голові му пустий вітер свище. (Наг.)
    Він думає про пусте, про забави, а не про діло.
43. В голові му сї помішьило. (Наг.)

Збаламутив ся, одно забув, друге переплутав. Пор. Wand. II (Kopf 772).

44. В голові му як в трибуналї. (Гнїдк.)
Баламут, шахрай. Пор. Adalb. Głowa 169, без пояснення; Wand. II (Kopf 766). Польські трибунали були славні своїм безладєм та підкупствами.

45. В голові му як нас — в розуму. (Наг.)
Іронїзують із чоловіка, що вдає з себе дуже розумного.

46. В голові як на ярмарку. (Кол.)
Шум, богато суперечних думок. Пор. Adalb. Głowa 162.

47. В голові як у пустій студолї. (Наг.)
Чоловік не знає, не думає нічого путящого. Пор. Adalb. Głowa 170.

48. В голові панство, а сорочку воши з'їли. (Гнїдк.)
Кплять із чоловіка вбогого а з надмірними претенсіями на панство.

49. В голові тік, в язиці ціп: де схочу, то змолочу. (Ільк.)
Характеризують белакуна та спліткаря, що ходить від хати до хати розносячи сплітки.

50. В голові тобі самі витребеньки. (Батят.)
Знач. думаєш про дурниці, не берещ ся до дїла

51. В голову заходжу. (Наг.)
Знач. міркую всїляко, турбую ся чимось. Пор. Wand. II (Kopf 822).

52. В голову му фіра сїна заїхала. (Голоб.)
Зупинив ся на якійсь одній думці і нїяк не може увільнити ся від неї, має idée fixe. Пор. Wand. II (Kopf 516).

53. Вдарило му до голови. (Наг.)
Значінє двояке: 1) підступила слабість, горячка до голови, 2) чоловік загордів. Пор. Wand. II (Kopf 724).

54. Вибий собі це з голови! (Кол.)
Знач. покинь про се думати, зміни сю постанову.

55. Вивітріло ми то з голови. (Наг.)
Забуло ся, не тямлю сього.

56. Вилами му в голові поукладано. (Гнїдк.)
Знач. у нього в голові хаос, безладні думки та примхи. Пор. висше ч. 40.

57. Випало ми з голови. (Наг.)
Знач. забуло ся.

58. Виплило му з голови, як вода з решета. (Наг.)
Забув, нездібний затямити щобудь.

59. Від голови до ніг. (Гнїдк.) ...до пят. (Збар.)
Scil. однаковий, прим. збитий. Пор. Wand. II (Kopf 834); Adalb. Głowa 138.

60. Від голови зачинати. (Гнїдк.)
Знач. від найстаршого, провідника. Пор. Wand. II (Kopf 836).

61. Від голови риба смердить. (Ільк.)
Який репрезентант, голова роду або ініціятор якогось дїла, такі й його підвладні та участники. Пор. Wand. II (Kopf 59); Osm. 133.

62. Він тому голова. (Наг.)
Він кермує сим дїлом, се від нього залежить. Пор. E Rot 189.

63. Він у голові не має того, що я в пjятї. (Наг.)

Говорить чоловік, який уважає себе мудрійшим та досьвідчійшим від иншого. Пор. Wand. II (Kopf 840).

64. В його голові вороняче гнїздо. (Льв.)
Знач. він думає про самі погані, непотрібні річи.

65. Всадив собі в голову таке, що сьміх людьом сказати. (Бор.)
Постановив собі, вхопив ся якоїсь чудернацької думки.

66. В твоїй голові сїм лїт не метено. (Цен.)
Знач. там нелад, погань, ти думаєш про самі погані річи.

67. В тім моя голова. (Наг.)
Знач. я займаю ся сим дїлом і ручу ся, що доконаю його. Пор. Wand. II (Kopf 753).

68. Втовчи му в голову, коли в нього голова як довбнї. (Наг.)
Знач. тугий чоловік, недоступний нї для яких доказів та намов.

69. Голова без розуму — свистун. (Лол.)
Свистун — горіх без зерняти. Пор. Wand. II (Kopf 126); Čelak. 201.

70. Голова би ти облїзла! (Наг.)
Жартливе проклятє. щоб ти вилисів! Се ще, звісно, не така тяжка хороба. Пор. висше ч.

71. Голова болит, аж ми очи заступає. (Наг.)
Жалуєть ся чоловік, у якого дуже болить голова, аж у очах морочить ся.

72. Голова болит, а хлїб як на огни горит. (Лучак.) ...тріщить. (Ільк.)
Говорять про такого, що вдає недужого, а про те визначаєть ся добрим апетитом.

73. Голова болит, г—и лекше. (Наг.) ...за то г—и... (Дрог.)
Жартують із такого, що жалуєть ся на біль голови. Пор. Дик. 1268; Нос. 284.

74. Голова болит, мало ми не тріснє. (Наг.)
Характеризують сильний біль голови.

75. Голова болит, то ср—а ся тїшит. (Льв.)
Бо хорому даватимуть лекші, добірнїйші страви.

76. Голова важит за сто фунтів. (Дрог.)
Мова не про її дїйсну вагу анї про її важність для житя орґанїзму, а про тягар тих клопотів та гризот, які налягають на неї.

77. Голова велика, а розуму мало. (Ільк., Кобр.)
Жартують із чоловіка з великою головою. Пор. Wand. II (Kopf 182).

78. Голова від клопоту тріщить. (Ільк.)
Порівнанє взяте зі стодоли або засїка, що тріщить, коли в нього накласти повно збіжя. Пор. висше ч.

79. Голова вільна, то весь сьвіт веселий. (Цен.)
Коли чоловік позбуде ся клопоту та гризоти, то весь сьвіт видаєть ся йому веселим.

80. Голова голові. (Наг.)
Найстаршому в хатї належить ся почесть і найлїпший шматок при обідї. Зрештою приказку уживають у жартливім значінню, натякаючи на звісну анекдоту, як Циган при столї дїлив печену курку.

81. Голова голові, а фіст фостови. (Ільк.)

Приказка основана на тій самій анекдоті, що попереднє ч. Хвостом тут названо господиню, яка мусить „кождий кут замести“.

82. Голова голові не рівна. (Кол.)
Символїчно, голова зам. розум людський, характер, здібність.

83. Голова для паради. (Дрог.)
Знач. пуста голова, чоловік непутящий.

84. Голова добра до поради. (Наг.)
Знач. се чоловік розумний, тямучий та бувалий.

85. Голова до ради, а рука до помочи. (Кол.)
Розумний, людяний чоловік.

86. Голова завинит, а г—ці мусит відповідати. (Наг.) ...грішит... (Наг.)
„Бо колись били, а тепер кажут сидїти“, пояснив селянин Іван Гайґель. Пор. Wand. II (Kopf 350); Нос. 470.

87. Голова за голову. (Наг.)
Давній прінціп крімінальної справедливости і кровавої пімсти, уживаний тепер хиба жартливо, див. далї Забити.

88. Голова кість, а зад мясо; в голову цїлують, а в зад бють. (Ільк.)
Виходило би, що кість цїннїйша і шановнїйша від мяса.

89. Голова лиса як колїно. (Наг.)
Говорять про зовсїм лисого чоловіка. Пор. Adalb. Głowa 28.

90. Голова — лиш би в ню вистрілити. (Дрог.)
Знач. нездібна нї до чого путящого, чоловік нездара, забудько.

91. Голова ми пухне. (Наг.)
Журю ся дуже, бідую тяжко.

92. Голова ми спухла як баньик. (Наг.)
Говорить чоловік побитий або тяжко зажурений. Пор. Wand. II (Kopf 493).

93. Голова ми схне. (Наг.)
Говорить чоловік, що має велику журбу.

94. Голова ми тріскає. (Наг.)
З болю, жалю або журби. Пор. Brzoz. Głowa 10.

95. Голова ми ходором ходит. (Наг.)
Крутить ся серед ріжних клопотів або від надміру всякого дїла, про яке чоловік мусить дбати.

96. Голова ми як стіг. (Голоб.)
Знач. напухла від журби та клопоту.

97. Голова місця шукає. (Ільк.)
Значінє не зовсїм ясне. Чи голова тут у значінню „розумний чоловік“, чи в якім иншім? Пор. Čelak. 207; Wand. II (Kopf 76).

98. Голова не до ради, а зад не до крісла. (Ільк.) ..задок... (Мінч., Петр.)
Говорять про тупоумного а при тім неотесаного, брусоватого чоловіка. Пор. Brzoz. Głowa 11.

99. Голова не ле́да. (Гнїдк.)
Не аби яка, се чоловік не ледачий, розумний, хитрий.

100. Голова розумна, бо велика, що аж сї по боках порозганьила. (Іваник.)

Жартують із чоловіка з великою головою.

101. Голова сивіє, а розум шалїє. (Кол.) ...дуріє. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що на старі лїта робить якусь дурницю, прим. женить ся з молодою дївчиною. Пор. Wand. II (Kopf 97); Brzoz. Głowa 12.

102. Голова тік, а язик ціп: що схочу, то змолочу. (Гнїдк.)
Говорить балакучий, язикатий чоловік.

103. Голова, що хоч довбнею бий. (Цен.)
Чоловік незгідливий, упертий і зарозумілий.

104. Голова як бодня. (Лім.)
Знач. повна всякої всячини, памятуща. Пор. Wand. II (Kopf 493).

105. Голова як бундз, а живіт як фаска. (Синев.)
Жартують із круглоголового, череватоого чоловіка. Пор. Wand. II (Kopf 643); Brzoz. Głowa 7.

106. Голова як гарбуз. (Наг.)
Жартують із головатого, довгоголового чоловіка. Пор. Wand. II (Kopf 642).

107. Голова як камінь. (Наг.)
Тверда, здорова, недоступна нї для яких сумнївів.

108. Голова як пень. (Наг.)
Непорушна, тверда, чоловік упертий та недоступний нї для яких доказів.

109. Голова як порожний горнець. (Наг.)
Пуста, забудькувата; чоловік не може здобути ся нї на яку думку. Пор. Wand. II (Kopf 647).

110. Голова як решето. (Наг.)
Як вода в решетї не вдержить ся, так і той чоловік не тямить нїчого, забуває все, що йому скажеш. Пор. Adalb. Głowa 29.

111. Голова як розбитий горнець. (Наг.)
Слаба голова, чоловік нетямущий, забудькуватий.

112. Голова як свистун. (Лол.)
Свистун — порожнїй горіх. Знач. чоловік дурний, безмізкий. Пор. Adalb. Głowa 32.

113. Голова як фаска. (Дрог.)
Чоловік головатий, отяжілий, глуповатий. Пор. Adalb. Głowa 25, 26).

114. Голови ми вже не стає. (Наг.)
Не можу про все думати, все затямити, всього надбати. Пор. Brzoz. Głowa 18.

115. Голови му не бере ся. (Гнїдк.)
Знач. він того не розуміє, не бере в тямку.

116. Голови му сї не держит. (Наг.)
Знач. він забуває, вважає собі за байдуже якусь річ.

117. Голови не підведу. (Кол.) ...не зведу. (Ніст.)
Знач. я недужий, не можу не то встати, а навіть підвести голову.

118. Голові клопіт, а біді весїлє. (Ільк.)
Біду уявлено тут як якогось демона, що тїшить ся з людського клопоту.

119. Головов до стїни бє. (Наг.)
Характеризують тяжкий смуток, розпуку.

120. Головов мур не прібєш. (Тереб.) Головою стїни... (Ільк.)

Упитькують тяжко зажуреного або надто впертого та завзятого чоловіка, що бажає добити ся чогось неможливого або занадто трудного. Пор. Čelak. 192; Wand. II (Kopf 120, 255, 343, 791); Hoc. 347.

121. Головов наложити. (Наг.)
Знач. згинути, понести смерть.

122. Головонько-ж моя бідна! (Наг.)
Звичайний оклик заклопотаня, жалю, або й простого зачудуваня.

123. Голову до гори держьити. (Наг.)
Знач. ставити ся гордо, сьміло в супротивностях долї, не тратити віри в себе і своє дїло. Пор. Wand. II (Kopf 535).

124. Голову за тото даю. (Дрог.)
Запевненє правдивости якогось твердженя, знач. я готов дати відрізати собі голову, положити житє, коли се не правда. Пор. Wand. II (Kopf 544).

125. Голову кому видубути (?) (Гнїдк.)
Щось неясне. Може: видубити, те саме що виґарбувати, намочити в дубовім квасї? Але яке значінє такої поговірки?

126. Голову кому завернути. (Гнїдк.)
Знач. задурити, затуманити когось.

127. Голову кому змити. (Гнїдк.)
Знач. наганьбити, вилаяти, присоромити когось.

128. Голову менї сушит. (Карл.)
Намовляє мене на щось, не дає спокою. Пор. Brzoz. Głowa 15.

129. Голову му обголити варто, більше нїчого. (Унят.)
Знач. він збожеволїв, з ним нема що говорити як з розумним чоловіком.

130. Голову му острички треба. (Гнїдк.)
Знач. треба прикоротити його вплив, уговкати його.

131. Голову о виклад ставю. (Дрог.)
Scil. що се правда. Пор. Wand. II (Kopf 766).

132. Голову си дам утьити, коли то не правда. (Наг.)
Запевненє, немов заклятє, яким чоловік своїм житєм ручить за правдивість свойого слова. Пор. висше ч. 124.

133. Голову чим набити си. (Гнїдк.)
Знач. зупинити ся на одній думцї, причепити ся до якогось круга ідей, привикнути до чогось.

134. Дає собі на голові кілє тесати. (Наг.)
Говорять про плохого, податливого чоловіка.

135. Дає собі по голові скакати. (Наг.)
Значінє ut supra. Пор. Wand. II (Kopf 820).

136. Дай ми якийсь розвід голові. (Наг.)
Знач. порадь щось, розпоряди, що й як маю робити.

137. Дай му по голові! (Наг.)
Дословно: вдар, образово: уговкай його, зупини його самоволю.

138. Дай собі то з голови вибити! (Дрог.)
Позволь переконати себе, що се, що ти думаєш, неправда.

139. Дам си голову стьити, коли брешу. (Наг.)

Запевняє чоловік про правду свого твердженя. Пор. висше ч. 124, 132; Wand. II (Kopf 705, 755).

140. Дві голови лїпші як єдна. (Наг.)
Порадити ся з кимось лїпше, нїж робити самому. Пор. Wand. II (Kopf 483).

141. Де голова блудить, там фіст рядить. (Ільк.)
Де батько, старший у домі веде себе погано і не дбає про дім, там старшує жінка або хтось такий, хто при звичайнім порядку повинен би слухати. Пор. Čelak. 377; Wand. II (Kopf 368).

142. Де голову маєш? (Наг.)
Окрик до пездари, незнайка, що зробив якусь дурницю через неувагу. Зам. як уважаєш? Чому не дивиш ся добре?

143. Добрій голові досить дві слові. (Лев.)
Знач. розумному чоловікови досить сказати пару слів, і він зрозуміє і зробить що треба. Пор. Brzoz. Głowa 5.

144. До того не такої голови треба. (Наг.)
Треба розумнїйшого, зручнїйшого чоловіка.

145. Дурна голова не посиві́є ані полисіє. (Кол.)
Загально розповсюджена прикмета. Пор. Wand. II (Kopf 65).

146. Забив собі голову дурницев. (Наг.)
Знач. раз-у-раз думає про дурнє, добивають ся його.

147. Забита голова! (Дрог.)
Се чоловік тупий, упертий. Пор. Brzoz. Głowa 13.

148. Забув єм свою голову! (Наг.)
Характеризують якусь велику несподіванку, зачудуванє. Пор. Wand. II (Kopf 419)

149. За всї голови! (Лев.)
Scil. пропадай! Розуміеть ся: як жертва якомусь злому демонови, щоб не шкодив иншим. Говорять на вість про смерть або якесь щезненє чогось або когось ледачого, маловартого або ненависного.

150. За всї голови і за Мартинові дїти. (Ільк., Петр.) ...Маркові. (Наг.)
Значінє ut supra.

151. Загрів десь голову. (Бор.)
Знач. випив, підохотив ся або розсердив ся. Пор. Wand. II (Kopf 591).

152. Задер голову на три пїди до гори. (Наг.)
Знач. загордїв, спаношів. Пор. Wand. II (Kopf 699).

153. Заїхало в голову, як чотири фіри сїна. (Тереб.)
Говорять про чоловіка, що завзяв ся на якійсь незвичайній, фантастичній думцї і не хоче покинути си її.

154. Закотýрмати голову. (Наг.)
Завинути, переносно: лягти спати.

155. Закрутив ми голову. (Наг.)
Знач. збаламутив мене, одурив, заговорив.

156. За лихою головою і ногам біда. (Лучак.) ...дурною... (Кол.)
Знач. дурна голова не обдумає дороги, а ноги пішовши на манівцї мусять ходити далеко або й вертати назад. Пор. Wand. II (Kopf 139); Hoc. 306; Дик. 53, 224.

157. Замакітрила му сї голова. (Войн.)
Знач. зробила ся як макітра, затуманіла, стратила розсудливість.

158. За моєю головою на твоїй і волоса не стане. (Петр.)
Жартливо: так я буду дбати про тебе, що ти й вилисієш із журби.

159. Застрягло му то в голові. (Крех.)
Впер ся на чімось. Пор. Wand. II (Kopf 710).

160. За тим мене голова не заболит. (Цен.)
Знач. сього не буду жалувати. Пор. Wand. II (Kopf 509, 531); Brzoz. Głowa 39.

161. Заходжу в голову. (Наг.)
Знач. журю ся, міркую сяк і так. Пор. Brzoz. Głowa 65.

162. Звісив голову. (Дрог.)
Знач. засумував ся, ходить у важкій задумі. Пор. Wand. II (Kopf 534).

163. З голови ми не йде. (Наг.)
Не можу забути і доси дивую ся.

164. З головов сї сховаєш. (Наг.)
Знач. там так глубоко, що втонеш ї вода покриє тебе з головою.

165. З дурної голови ще й сьміх. (Доброс.)
Зам. з дурного чоловіка, а властиво з його дурних учинків.

166. Зломив голову, та най би хокень з доброго коне. (Кольб.)
Чоловікови не жаль, коли на нього спаде якесь горе, але не за дурницю, а справді за важне діло.

167. Зломи голову без мене! (Наг.)
Прокляте: іди, пропадай, іди на зустріч нещастю, а я не хочу сього бачити і бути при тім за сьвідка.

168. Зломю голову, то знаю, з якого коньи. (Наг.)
Говорить чоловік, що взяв ся до важкого, небезпечного діла і готов потерпіти через нього. Пор. висше ч. 166.

169. Змив му голову порядно. (Крех.)
Нагаьбив, вилаяв, вичитав йому. Пор. Wand. II (Kopf 592); Brzoz. Głowa 70.

170. Змірив го від ніг до голови. (Кол.)
Окинув грізним, ворожим, згірдним поглядом. Пор. Wand. II (Kopf 614).

171. З моєї голови та на твою. (Кол.)
Говорять про якусь пригоду, про якогось незносного чоловіка, що покинувши одного причепив ся до другого.

172. З печи та на голову. (Гнїдк.)
Говорять, коли хтось з одного лиха попадає в друге ще більше.

173. З хорої голови на здорову скидає. (Кол.)
З винуватого скидає вину на невинного.

174. І в голови клади. (Гнїдк.)
Знач. приємний, покладливий, тихий чоловік, якого можна замість подушки покласти під голову.

175. І в голові собі того не покладай! (Цен.)
Знач. навіть не думай про се, бо се зовсїм неможливе.

176. І в мене голова на вјизах. (Наг.)
Знач. і я не дурень, розумію ся на тім. Пор. Wand. II (Kopf 756).

177. І в мене голова не від паради. (Льв.)
Знач. здібна до думаня, і я не дурень. Пор. Adalb. Głowa 37.

178. І в мене голова не на продаж. (Льв.)
Знач. і я не такий ледачий, щоб мене пхати в очевидну небезпеку, на загибіль.

179. І голова не твоя буде. (Наг.)
Знач. стратиш голову, забють тебе, коли не покинеш такого наміру.

180. І голови ми тим не клопочи. (Наг.)
Знач. не проси мене, не говори менї про се, бо того не зроблю.

181. І голови твоєї не стане. (Наг.)
Стілько там біди та нужди, що пожре всю твою силу, і таки добра не буде.

182. Йому в голові до гори ногами. (Комар.)
Scil. перевернуло ся, думає все навпаки того, що би слїд думати, збожеволїв, здеморалїзований, висловлює дикі погляди.

183. Йому як би голову зрізав, то би з толуба добрий с—ч був. (Дрог.)
Клянуть із череватого чоловіка. Пор. Дик. 1384.

184. Камінь голова, зуби зелїзні. (Наг.)
Се властиво знахарські формули, які одначе утратили своє первісне значінє. Коли перший раз гримить на весні, діти вибігають на подвіре і стукаючи собі невеличким камінцем до лоба, кричать: „Камінь голова!“ Се на те, аби протягом року не болїла голова, була тверда як камінь. Колиж у дитини випаде перший молочний зуб, то його кидають у кут приговорюючи: „Мишко, мишко, на тобі кістяний зуб, а менї дай зелїзний“. Обривки з обох сих формул перейшли в приказку, якою характеризують здорового, витревалого чоловіка.

185. Капустьина голова. (Наг.)
Знач. глупий, нетямущий чоловік. Пор. E. Rot. 657; Brzoz. Głowa 26.

186. Кладу му в голову як лопатов. (Наг.)
Знач. толкую, виясняю, намовляю до чогось.

187. Кланяй ся голова з вухами, а потилиця й сама похилит ся. (Льв.)
Жартують із такого, що кланяєть ся низько.

188. Коби голова здорова, будут воли тай корова. (Гнїдк.)
Коби чоловік здоров, то потрафить доробити ся маєтку. Пор. висше ч. 3.

189. Коби моя голова здорова, а гаразду дороблю ся. (Кобил.)
Говорить енергічний, сильний чоловік, утративши своє добро.

190. Кожда голова свій розум має. (Ільк., Петр.)
Знач. усїх їх не погодиш на одно. Пор. лат. Quot capita, tot sensus і далї ч. 328.

191. Кождий свойов головов крутит. (Кол.)
Знач. міркує, спекулює, як би собі найлїпше зробити. Пор. Adalb. Głowa 61.

192. Кождому своя голова наймилїйша. (Кол.)
Кождий поперед усього дбає за захованє свого житя. Пор. Wand. II (Kopf 211, 216).

193. Коли голова не по тому, най ся ноги мают на осторожности. (Мінч.)
...на бачности. (Петр.)

Дословно: голова поведе лихою дорогою, а ноги мусять робити богато непо трібної дороги. Загальне значіне: коли брати ся до діла без відповідної застанови, то певно не обійдеть ся без страти. Пор. Wand. II (Kopf 381).

194. Куди голова, туди й фіст. (Наг.) ...пішла голова, най іде... (Залісє)
Куди пішов старший, туди нехай ідуть і молодші. Пор. Čelak. 344; Wand. II (Kopf 478); II (Haupt 52); Сим. 1335.

195. Куди тобі з опареною головою та в каглу лізти? (Дар.)
Значіне неясне. Мабуть угоркують такого, що без відповідної здібности та підготови береть ся до якогось трудного діла.

196. Лису голову легко чесати. (Кол.)
Без перешкод легко діло зробити. Пор. Wand. II (Kopf 56, 115).

197. Лиш голови не трать! (Дрог.)
Додають духа чоловікови в клопоті: не трать відваги, притомности духа. Пор. Wand. II (Kopf 258).

198. Лиш головов похитав. (Кол.)
Виявив свій сумнів, заперечив рухом голови. Пор. Wand. II (Kopf 545).

199. Ломати собі голову чимось. (Дрог.)
Міркувати про щось, не могти зрозуміти. Пор. Wand. II (Kopf 707, 822)

200. Має в голові. (Наг.)
Знач. пяний. Пор. Wand. II (Kopf 724).

201. Має голову на карку. (Дрог.)
Се чоловік розумний, второпний. Пор. Wand. II (Kopf 508).

202. Має заворот у голові. (Наг.)
Не може думати правильно, баламутить.

203. Має мишки в голові. (Льв.)
Знач. має якусь божевільну idée fixe. Пор. Adalb. Głowa 97, 114.

204. Має розвід у голові. (Наг.)
Знач. чоловік розважний, розсудливий, обережний.

205. Має то всьо в голові, а на верха не може випустити. (Дрог.)
Жартував учитель із тумановатого ученика, який не вмів лекції, але сьвято запевняв, що вчив ся дуже пильно. Пор. Wand. II (Kopf 669).

206. Маєш голову, будеш кивати, маєш с ку, будеш сидіти. (Льв.)
Так говорили якомусь тупиці, коли його вибирали до якоїсь ради, а він просив ся, аби йому дали спокій, бо, мовляв, що я там буду робити?

207. Мастн голову поплювавши в руки. (Ільк.)
Значіне неясне.

208. Мені тото так в голові, як тій кобилї, що віз у рові. (Стан.)
Знач. мені се байдуже.

209. Морочит ми голову дідько знає чим. (Цен.)
Знач. говорить щось баламутне, намовляє на якесь неподобне діло.

210. Мудра голова не дбає на дурні слова. (Кобр.)
Розумний чоловік не дбає про лайку або кпини дурнїв.

211. Мушу свойов головов старга́ти. (Лол.)
Знач. мушу дбати, міркувати, відки би видобути се.

212. Набив собі голову тим. (Наг.)

Знач. причепив ся до чогось одного, все тільки думає про те. Пор. висше ч. 133.

213. На всьо лиш головов киває. (Наг.)
З усїм мовчки згоджуєть ся. Пор. Wand. II (Kopf 545).

214. На голові комусь кілє тесати. (Наг.)
Знач. верховодити над кимось, робити йому безкарно всякі накости. Пор. Нос. 455 і висше ч. 134.

215. На голові стрій, а коло с—ки з буком стій. (Голоб.)
Жартують із лїнивої дївчини, яка любить строїти ся.

216. На голові ходити. (Наг.)
Знач. робити збитки, нелад та гармідер у хаті.

217. На голову впасти. (Дрог.)
Одуріти, зробити якусь крайню дурницю. Пор. Wand. II (Kopf 684).

218. На голову робити. (Гнїдк.)
Знач, нагло, скв́апно, мов той що паде на голову.

219. Най іде голова за голову. (Мшан.)
Старий прінціп кровавої пімсти, а по части й теперішнього карного закона, який убійство карає смертю.

220. Най си там і по єдиній голові зломјит. (Наг.)
Коли два бють ся, а третій не хоче їх розбороняти, мовляв: нехай і позабивають ся на смерть.

221. Най то на його голову впаде. (Наг.)
На його одвічальність, нехай за се (якесь зле дїло) впаде на нього кара. Пор. Wand. II (Kopf 726).

222. Най тя мною голова не болит. (Гнїдк.) ..тї тим.. (Наг.)
Знач. не турбуй ся за мене, не опікуй ся мною. Пор. Wand. II (Kopf 558).

223. На свою голову зробив. (Наг.)
Знач. на свою одвічальність. Пор. Wand. II (Kopf 652).

224. На свою голову кракай! (Наг.)
Кричать ворон̂і, що кракає над чоловіком або на кізлиню хати, а се вважають за віщоване якогось лиха (пор. Етн. Зб. V, ст. 172), отже сею формулою відвертають те лихо на неї саму. Пор. Wand. II (Kopf 652), II (Haupt 57).

225. Нас—ти на твою голову! (Наг.)
Лайка: ти чоловік глупий і нетямущий.

226. На то Бог чоловікови голову дав, аби сї мотузок не зірвав. (Ценів.)
Так мав кепкувати злодій, коли його вели на шибеницю.

227. Наторохтів ми повну голову. (Дрог.)
Набалакав стілько, що всьо мені побаламутило ся. Пор. Wand. II (Kopf 589).

228. Не буде вже тогди мене голова болїти. (Ільк.)
Знач. не буду тоді турбувати ся, scil. по смерти або по якімось щасливім обороті в житю.

229. Не дам собі на голові кілє тесати. (Наг.)
Не позволю старшувати над собою, збиткувати себе. Пор. Wand. II (Kopf 694).

230. Не дам собі на голову нас—ти. (Цен.) ...по голові скакати. (Наг.)
Не дам зробити собі кривди, сорому. Пор. Wand. II (Kopf 694, 820)

231. Не дам собі по голові їздити. (Наг.)
Не позволю верховодити над собою. Пор. Wand. II (Kopf 820).

232. Не ломай собі моєї голови. (Цен.)
Не турбуй ся тим, що належить до мене, не опікуй ся мною. Пор. Wand. II (Kopf 822).

233. Не задирай голови до гори, бо живо її опустиш. (Комар.)
Не гордуй, не будь зарозумілий.

234. Не знати, звідки до голови му прийшло. (Лучак.)
Якась думка опанувала його ум.

235. Не знаю, де ми голова стоjит. (Наг.)
Говорить чоловік у великім клопоті, серед навали всякої праці. Пор. Wand. II (Kopf 541, 759).

236. Не знаю, ци ще маю голову на плечох. (Наг.)
За клопотами та гризнею. Пор. Wand. II (Kopf 708).

237. Не знаю, куди свойов головов ударити. (Наг.)
Не знаю, де шукати підмоги або виходу з якогось клопітливого положеня.

238. Нема коли і в голову почесати ся. (Гнідк.) ...пошкробати сї. (Наг.)
Говорить чоловік дуже занятий пильною роботою. Пор. Wand. II (Kopf 819).

239. Не маю де голови притулити. (Наг.) ...прихилити. (Кол.)
Знач. не маю хати, помешканя, захисту. Пор. Wand. II (Haupt 71).

240. Не маю нічого на голові. (Наг.)
Знач. не маю турботи анї клопотів.

241. Не могло ти де там голову вкрутити? (Бор.)
Знач. шкода, що ти не пропав десь инде, заким прийшов сюди.

242. Не на єдній моїй голові тото звисло. (Наг.)
Не від мене самого се залежить, не я один відповідаю за се, не менї одному сим журити ся.

243. Не треба собі того так дуже до голови брати. (Наг.)
Знач. не треба так богато думати про се, не треба тим дуже журити ся.

244. Не тяжко голову стяти, але тяжко назад приставити. (Лют.)
Діло нераз легко зробити, але потім не можна завернути назад Пор. Čelak. 555; Wand. II (Kopf 67).

245. Ніщо ми голови не клопоче. (Цен.)
Не турбує мене, не завдає журби.

246. Обіздрів го від голови до ніг. (Наг.)
Окинув оком з гори до низу, подивив ся на нього грізно або згірдно. Пор. Wand. II (Kopf 613).

247. Облїзла би ти голова тота премудра! (Наг.)
Лають хитрого еґоїста, такого, що обдурив когось иншого.

248. Опустив голову, як здохла курка крила. (Комар.)
Знач. стратив надію і відвагу. Пор. Wand. II (Kopf 531).

249. О, то голова! (Наг.)
Знач. се чоловік розумний, хитрий, з ним треба поводити ся обережно.

250. Оттака ми голова від тої журы! (Наг.)
Нїби то виросла чи напухла.

251. Підняв якось голову в гору. (Лім.)
Знач. вибив ся з біди, видужав. Пор. Wand. II (Kopf 535).

252. Пішла голова, то піде й фіст. (Цен.)
Коли зроблено якесь тяжше, головне дїло, то зробить ся й лекше. Пор. Wand. II (Kopf 225).

253. Пішло му до голови. (Наг.)
Значіне двояке: підпив собі, і образив ся. Пор. Wand. II (Kopf 724).

254. Пішов до голови по розум. (Ільк.)
Знач. надумав ся, змінив первісну нерозважну постанову. Пор. Brzoz. Głowa 51.

255. Пішов по другу голову, бо му єдної мало. (Наг.)
Знач. шукає собі якоїсь пригоди, якогось зайвого клопоту. Пор. Brzoz. Głowa 52.

256. Пішов як зі змитою головою. (Гнїдк.)
Зазнав сорому, його вилаяно або виведено на чистоту його погані справки.

257. По голові дістав, аж у ніjтах затерпло. (Цен.)
Жартують із такого, що вдарений у голову від разу й перевернув ся.

258. Поки моєї голови, твоя болїти не буде. (Гнідк.)
Поки я веду дїло і дбаю за все, ти не маєш чого журити ся.

259. Покрити голову. (Наг)
Говорять спеціяльно про дївчат, що виходять замуж або про тзв. покриток, яким по вродженю дитини „покривають“ голову чіпцем та спеціяльно „по жіноцьки“ повязаною хусткою.

260. По моїй голові всьо твоє. (Наг.)
Знач. по моїй смерти. Мовить батько або мати до сина перед смертю.

261. По моїй голові роби си що хочеш. (Наг.)
По моїй смерти. Говорить старий батько до ледачого, непослушного, марнотратного сина.

262. Почухав сї в голову. (Цен.)
Пошкодував чогось, зазнав якоїсь прикрости. Пор. Wand. II (Kopf 692).

263. Пошкробаєш ти сї ще в голову. (Наг.)
Селянин шкробаєть ся в голову в клопотї, в якімось неприємнім положеню. Знач. прийде на тебе якась біда, страта. Пор. Wand. II (Kopf 819).

264. По що здорову голову під євангеліє класти? (Наг.)
Селяни вірять, що держати голову в церкві під євангелієм тоді, коли сьвященик читає євангеліє, помагає на біль голови. Здоровому очевидно се непотрібне. Приповідку прикладають до всякого зайвого дїла, що хоч само собою не лихе, в данім разї зовсім непотрібне. Пор. Adalb. Głowa 180.

265. Пуста голова анї посивіє, анї полисіє. (Ільк.)
Пуста тут те саме, що дурна. Що дурна голова цїпкійше держить на собі волосє і довше заховує барву молодости, про се пор. Wand. II (Kopf 65).

266. Сам не знаю, де ми голова стоjит. (Наг.)
Маю стільки клопоту та гризоти. Пор. Wand. II (Kopf 541).

267. Сиву голову вшьнуй, абис і сам такої дожив. (Наг.)
Загальне правило savoir vivre'a. Пор. Wand. II (Kopf 44).

268. Сів му на голову. (Наг.)
Взяв верх над ним, опанував його. Пор. Wand. II (Kopf 581).

269. Скакати кому по голові. (Кол.)
Знач. мати його ні за що, збиткувати його. Пор. Wand. II (Kopf 580).
270. Соломяна голова. (Крех.)
Знач. дурень, пустоголь. Пор. Wand. II (Kopf 17).
271. Спустив голову. (Дрог.)
Похнюпив ся, зажурив ся, зневірив ся в свої сили. Пор. E. Rot. 544.
272. Стратив голову до решти. (Дрог.)
Не знає, що діяти в якімось тяжкім випадку, стоїть безрадний. Пор. Wand. II (Kopf 543, 628).
273. Тадже не буде голова за фостом іти, а мусит фіст за головов. (Наг.)
Голова тут у значіню старшого, розумнійшого чоловіка. Пор висше ч. 194; Adalb. Głowa 17.
274. Така ми голова як бодні. (Наг.)
Говорять в разї великої гризоти та клопоту. Пор. висше ч. 104.
275. Так як би голову заплїшив. (Лучак.)
Знач. забув, не тямить нїчогісїнько. Пор. Wand. II (Kopf 588).
276. Твоя голова не до того. (Наг.)
Ти до того нездібний. Пор. Wand. II (Kopf 518).
277. Ти ще десь колись і голову загубиш. (Наг.)
Говорять до розтріпаного, забудьковатого чоловіка.
278. Тобі сї в голові перевернуло. (Наг.)
Знач. ти одурів, набрав ся якихось не нормальних, дивоглядних поглядів.
279. То всьо на його голові. (Наг.)
Знач. він за всьо дбає, всім порядкує.
280. То голова! (Наг.)
То чоловік мудрий, письменний. Пор. Wand. II (Kopf 655).
281. Того му з голови не вибєш. (Наг.)
Не переконаєш його, що його думка хибна. Пор. Wand. II (Kopf 567).
282. То горяча голова. (Льв.)
Чоловік прудкий, сердитий. Пор. Wand. II (Kopf 681).
283. То жидівська голова. (Кол.)
Хитрий, оборотний чоловік. Пор. Wand. II (Kopf 633).
284. То заплїшена голова. (Кол.) ...затесана... (Цен.)
Чоловік тупий, нездібний, упертий. Пор. Wand. II (Kopf 649).
285. То ми з голови не сходит. (Наг.)
Знач. не можу сього забути. Пор. Wand. II (Kopf 566).
286. То ми сї в голові вертит. (Наг.)
Знач. ось-ось догадаю ся. Пор. Wand. II (Kopf 513).
287. То ми сї не може в голові помістити. (Дрог.)
Сього не можу зрозуміти, сього я не надїяв ся, не можу з сим освоїти ся. Пор. Wand. III (Kopf 516).
288. То мінї голови не чіпаєть ся. (Гоки).
Знач. со менї байдуже, того не слухаю або не розумію.
289. То мінї з голови випало. (Наг.)

Знач. забув. Пор. Wand. II (Kopf 730).
290. То му анї раз не в голові. (Наг.)
Знач. байдужісїнько, він і не думає про се. Пор. Wand. III (Kopf 511).
291. То мудра голова. (Наг.)
Знач. чоловік учений, бувалий.
292. То му сї голови не бере. (Наг.)
Значінє ut supra.
293. То неспокійна голова. (Льв.)
Чоловік, що не любить зупиняти ся на чімось однім, авантурник. Пор. Wand. II (Kopf 723).
294. То непосідюща голова. (Наг.)
Знач. чоловік верткий, що не може задоволити ся чимось одним.
295. То не твої голови робота. (Наг.)
Дїло не відповідне для твоєї голови, ти на се занадто дурний.
296. То не твоя голова до того. (Наг.)
Ти на се не здібний.
297. То отверта голова. (Льв.)
Чоловік цікавий до науки, тямущий. Пор. Wand. II (Kopf 648, 721).
298. То пуста голова. (Берез.)
Чоловік без застанови, не серіозний. Пор. Wand. II (Kopf 18).
299. То́ слаба голова. (Дрог.)
Знач. чоловік не особливо розумний, не талановитий. Пор. Wand. II (Kopf 722).
300. То сьвітла голова. (Льв.)
Вчений, розумний чоловік. Пор. Wand. II (Kopf 718).
301. То тверда голова! (Кол.)
Завзятий, неподатливий чоловік. Пор. Wand. II (Kopf 42, 43).
302. То теньґа голова. (Наг.)
Чоловік солїдний, розумний, з польського tęgi. Пор. Wand. II (Kopf 717).
303. То тїсна голова. (Льв.)
Чоловік тупоумний. Пор. Brzoz. Głowa 1.
304. То ще шибай-голова! (Циг.)
Знач. чоловік неспокійний, нестаточний.
305. Треба мати голову на карку. (Наг.)
Знач. для певного дїла треба бути розумним та второпним.
306. Тримай сї за голову, поки в с—у бют. (Стрий).
Якась жартлива рецепта, але яке її значінє — не розумію.
307. Трошка му в голові шумит. (Наг.)
Знач. троха пяний. Пор. Wand. II (Kopf 725).
308. Тут би добре головов покрутити. (Дрог.)
Знач. богато треба думати, богато турбувати ся, бо дїло трудне.
309. Тут нема нї голови, нї фоста. (Борис.)
Знач. нема нї початку, нї кінця, нїякого ладу. Пор. Wand. II (Kopf 512).
310. То попівська голова. (Голоб.)
Чоловік розумний, самолюбний, захланний. Пор. Wand. II (Kopf 724).

311. Тьфу на твою голову! (Крех.)
Окрик обуреня, лайка.
312. У нього в голові дідько сї женит. (Наг.)
„Дідько женить ся" се значить крутий вихор, вітрова труба. Говорять про примховатого чоловіка, що сьогоднї так говорить, завтра инакше.
313. У нього в голові курячий мозок. (Крех.)
Чоловік нетямущий, пустий. У Німця в подібнім випадку Kalbsgehirn, пор. Wand. II (Kopf 812).
314. У нього в голові мишки бігают. (Льв.)
У нього бувають шалені, божевільні думки. Пор. Wand. II (Kopf 685).
315. У нього в голові не всї дома. (Бат.)
Знач. він не сповна розуму, придуркуватий. Пор. Wand. II (Kopf 685).
316. У нього в голові не теє. (Збар.)
Знач. не всьо в порядку, він не вовсїм сповна розуму. Пор. Wand. II (Kopf 685) і лат. Non est sani cerebri.
317. Хоть би й дві голови мав, то тут не порадит. (Наг.)
Значінє звороту про дві голови див. висше ч. 2.
318. Хоть головов наложити, а на своїм поставити. (Стрий).
Говорить упертий, завзятий, твердохарактерний чоловік. Пор. висше ч. 4.
319. Хоць бис ту на голову став, то ти сї не вступю. (Наг.)
Реплїкує упертий упертому. Пор. Wand. II (Kopf 753, 821).
320. Хоць му на голові кіле теши. (Наг.)
Знач. чоловік покірний, податливий. Пор. Wand. II (Kopf 832).
321. Ци головов у камінь, ци каменьом у голову, то все одно. (Кол.)
Говорить чоловік, якому грозить невідхильне нещасте, а він переконуєть ся, що сюди чи туди попробує вийти з нього, все буде погано.
322. Чень ти голова з карку не злетит. (Наг.)
Scil. коли похилиш ся до якогось дїла, поклониш ся комусь. Пор. Wand. II (Kopf 563).
323. Чим дужше головою вдариш, тим дужше сї искри посиплют. (Берез.)
Жартують із такого, що вперши ся на чімось одиім, жертвує задля сього своє добро і здоровлє.
324. Ще-м не впав на голову. (Льв.)
Знач. ще я не здурів, не збожеволїв, такої дурницї, як ти менї радиш, не зроблю. Пор. Wand. II (Kopf 498, 684).
325. Що в тебе в голові, то в мене в пjитї. (Наг.) ...у мізельнім цальци. (Голоб.) ...в г—ци. (Цен.)
Себ-то ти дурний, нетямущий супроти мене. Пор. Wand. II (Kopf 840).
326. Що голова, то голова! (Наг.)
Окрик подиву: отсе чоловік розумний! Може також навпаки мати іронїчне значінє: отсе дурень!
327. Що голова, то не хвіст. (Ільк.)
Знач. старший, розумнїйший чоловік варт більшої поваги й пошани, ніж молодший та недосьвідний.
328. Що голова, то розум. (Ільк.)

Знач. кожда голова має свій розум, кождий чоловік про ту саму річ може судити инакше. Пор. Wand. III (Kopf 213, 297, 303, 309—311, 317, 319, 322, 324—331, 643, 725); Нос. 472; Wahl. II, 42; Adalb. Głowa 8; Čelak. 202.
329. Що голові на добро, то с—ку болит. (Цен.)
Приговорюють дїтям, коли їх карають за непослух, упертість або лїнивство. Пор. Wand. II (Kopf 338, 342).
330. Що дві голови, то не єдна. (Наг.)
Порадивши ся з кимось другим чоловік усе яснїйше бачить дїло, чує себе бадьорїйшим, ніж коли-б мусїв сам обмірковувати все. Пор. Wand. II (Kopf 483); II (Können 50); Adalb. Głowa 79, 161; висше ч. 140.
331. Що в голови, то й з мисли. (Ільк., Петр.)
Знач. що чоловікови безпосередно не допікає, про те він і забуває швидко. Пор. Adalb. Głowa 13.
332. Щось му до голови вдарило. (Дрог.) ..стрілило. (Льв.)
Значінє двояке: 1) кров ударила до голови, йому зробило ся млїсно, слабо, 2) якась думка опанувала його. Пор. Wand. II (Kopf 677).
333. Щось собі в своїй голові пошнь́ипив. (Наг.)
Знач. до чогось додумав ся, повзяв якусь постанову. Пор. Wand. II (Kopf 730).
334. Щось ти дуже на тото головов хитаєш. (Кол.) ...крутиш. (Дрог.)
Знач. дуже сумнїваєш ся, бачиш се дїло в некориснім сьвітлї. Пор. Wand. II (Kopf 545).
335. Яка голова, така й мова. (Ільк.) ...такі її слова. (Кол.)
Знач. який розум, який досьвід, так чоловік і говорить. Пор. Čelak. 1; Wand. II (Kopf 468).
336. Як би о голову йшло. (Ільк.)
Scil. дорожить ся, торгуєть ся, лякаєть ся, немов би се дїло грозило смертю. Пор. Adalb. Głowa 51.
337. Як голова болит, то все тїло не може. (Цен.)
Образово: коли хорий господар, то все господарство марнуєть ся. Пор. Wand. II (Kopf 165, 205, 378); Brzoz. Głowa 69.
338. Як сї голова крутит, то ноги танцюют. (Наг.)
Знач. коли чоловік пяний. Пор. Wand. II (Kopf 380).
339. Як у голові шум, то ноги пишут мислїте. (Цен.)
Знач. коли чоловік пяний, то ноги не йдуть просто, а все в боки.
340. Я собі не дам по голові скакати. (Цен.)
Не дам робити собі збитки, верховодити над собою. Пор. Wand. II (Kopf 580).
341. Я тому голова. (Наг.)
Знач. я на се пораджу, я тут поможу. Пор. Wand. II (Haupt 73).

Головка. 1. Головка як маківка. (Наг.)
Згірдно або пестливо про розумного недолїтка. Пор. Нос. 284.
2. Головка як маківка, а розуму й за макове зерно нема. (Наг.)
Говорять про гордого, надутого чоловіка, що носить голову високо, а розумом не виблискує. Пор. Adalb. Głowa 38.
3. Отто мінї в головоньцї, що не чорнобрива! (Бібр.)
Знач. байдуже менї про се. Говорить роботяща дївчина.

Головатий. 1. Головатий не все богатий. (Наг.)
Можна бути дуже розумним і дотепним чоловіком і проте не доробити ся маєтку.
2. Головатий як бабка головата. (Наг.) ...як бабець. (Лол.)
Про чоловіка з великою головою і широким ротом. Бабка головата — рід риби, Aspro.
3. Головатий як сова. (Наг.)
Про головатого, понурого чоловіка.
4. Головатий як чіп. (Цен.)
Про чоловіка з великою головою.
5. Головатого по голові бют. (Кол.)
Гордого, зарозумілого присоромлюють, щоб не гордував иншими
6. Головатому по голові дают. (Цен.)
Значінє ut supra.
7. Хто головатий, буває богатий. (Кол.)
Припускаєть ся, що його великій голові відповідає також великий розум.
Головач. 1. Головач не кождий богач. (Ком.)
Велика голова ще не значить великий розум.
2. О, то головач! (Наг.)
Знач. мудрий, але також богатий, гордий чоловік.
3. Перший головач у селі. (Дрог.)
Верховод, найповажнійший, впливовий чоловік.
4. Самі головачі позасідали, а бідному чоловікови й місцьи нема. (Наг.)
Жалував ся бідний, якому в коршмі не стало місця де сісти.
Головка. 1. Головка не маківка, втреш тай не приставиш. (Цен.)
Знач. людське житє цінна річ, ним не можна легковажити. Пор. Čelak. 355.
2. Головка як маківка, а розуму дасть Біг. (Кутн).
Про чоловіка гарного лицем, але обмеженого розумом. Пор. Čelak. 304; Wand. II (Kopf 136).
3. Головка як маківка, а розуму як нас—но. (Дрог.)
Про вродливу, дотепну, жартовливу людину. Пор. Čelak. 209; Wand. II (Kopf 200).
Головний. 1. Він тому головний справець. (Наг.)
Він верховодить у сьому ділі, він се зробив.
2. Головна річ — лізьмо на піч. (Матв.)
Жартують із лінивого, нерішучого чоловіка, що не знає висшого щастя, як лежати тихо на печи.
Головник. 1. Головник, ве- в сї в половник. (Наг.)
Мудроване, а може насьміх над кимось таким, що за звичайну хлопячу пакість був покараний як за щось важне. Головник — убійця.
2. Повели го як якогось головника. (Наг.)
Як убійцю, звязаного, при великім здвизї народа.
3. Як на головника на мене насїли. (Наг.)
Нападають, грозять або й бють, мов тяжкого злочинця.
Головництво. 1. Головництво сї стало! (Наг.)

Окрик трівоги при віднайденю тїла вбитого чоловіка.
2. Тут іще до головництва прийде! (Наг.)
Говорять, коли сварка прибирає надто острий характер, знач. вони повбивають один одного.
3. Я ще з тобов до головництва дійду. (Наг.)
Говорить у сварцї сусїд до сусїда, що все шукає собі з ним зачіпки.
Головня. 1. Головня мала, а диму повна хата. (Уриче).
Нераз мале діло, малий проступок наробить чоловікови сорому або клопоту на все житє.
2. Почорнїв як головнї. (Наг.)
Говорять про тяжко хорого або про мерця, що починає гнити.
3. Тлїє, як головня в попелї. (Цен.)
Говорять про утаєну ворожнечу між сусїдами.
Голод. 1. Голод великий пан. (Наг.)
Його розказам не опреш ся. Пор. Zátur. X, 98.
2. Голод вовка з лїса гонит. (Городен.)
Знач. не дає сидїти на місцї, вчить промишляти Пор. Adalb. Głód 23; Wand. II (Hunger 53); Čelak. 190; Osm. 366; Bebel. 161; Muka. 1072.
3. Голод до дому жене. (Берез.)
Як чоловік зголоднїє, то поспішає до дому. Пор. Čelak. 140.
4. Голоде, дай їсти! (Ільк.)
Голодний просить у голодного, знач. не випросить нічого. Пор. Adalb. Głodny 1.
5. Голод за море гонит. (Збар.)
Говорили селяни-емігранти.
6. Голод і солод — два побратими. (Ур.)
Солод — pars pro toto зам. пива або горівки. Знач. голод і пянство — то свояки, приходять одно по другім.
7. Голод і страх перемагає. (Кол.)
Хто голоден, той перестає боятн ся того, чого-б бояв ся бувши ситим. Пор. Adalb. Głód 13.
8. Голод і холод, то не милі гостї. (Батич.)
Се два невідступні товариші бідного чоловіка. Пор. Wand. II (Hunger 129).
9. Голод кишки крутит. (Наг.)
Таким образовим висловом характеризують те болюче почутє, якого дізнає голодний чоловік.
10. Голод кийом не віджене ш. (Гнїдк.)
Знач. треба заспокоїти його иншим способом. Пор. Zátur. X, 101.
11. Голод му очима визирає. (Кол.)
Говорять про чоловіка, якого зморив голод так, що се видно по його лицї. Пор. Wand. II (Hunger 183); Zátur. VI, 262.
12. Голод на добро не навчит. (Кол.)
Швидше здеморалїзує чоловіка. Пор. Wand. II (Hunger 48).
13. Голод найлїпша приправа до страви. (Балиг.)
Бо голодний чоловік із'їсть і найгіршу страву. Пор. Adalb. Głód 10; Wand. II (Hunger 15, 58).

14. Голод найліпший кухар. (Довж.)
Бо страва, яку він подає, все смакує. Пор. Adalb. Głód 12; Wand. II (Hunger 14, 18, 75, 76, 82); Čelak. 189; Zátur. VI, 223.
15. Голод найтяжший ворог. (Лім.)
З ним неможлива ніяка злагода. Пор. Wand. II (Hunger 25); Čelak. 187.
16. Голод не бреше. (Цен.)
Сам вигляд голодного чоловіка говорить усю правду про його стан.
17. Голод не дасть сї чим будь задурити. (Наг.)
Домагаєть ся реальної їди. Пор. Zátur. VI, 227.
18. Голод не жартує. (Крех.)
Як притисне чоловіка, то у нього пропадає вся веселість.
19. Голод не заговориш. (Наг.)
Тоб-то не заспокоїш самими словами. Пор. Wand. II (Hunger 37); Zátur. VI, 227.
20. Голод не знає нї свата нї брата. (Наг.)
Голодний украде або й силою відбере хоч би і в найблизшого.
21. Голод не знає посту. (Наг.)
Голодний чоловік їсть і в піст скоромне. Пор. Wand. II (Hunger 12).
22. Голод не пан. (Залїсє).
Він учить хилити ся, жебрати та красти.
23. Голод не перебирає. (Наг.)
Голодний чоловік їсть і таке, чого-б не їв у нормальнім станї. Пор. Adalb. Głód 15; Wand. II (Hunger 69, 88); Čelak. 189.
24. Голод не свій брат. (Наг.)
Знач. він не жартує і не помилує. Пор. Adalb. Głód 16; Дик. 1379.
25. Голод не тїтка, не нагодує. (Цен.)
Знач. треба бороти ся з ним як із ворогом. Пор. Adalb. Głód 13; Даль. II, 599.
26. Голод псу брат. (Гнїдк.)
Бо вчить лащити ся та їсти хапчиво так як пес.
27. Голод розуму учит. (Наг.)
Учить чоловіка промишляти про своє удержанє. Пор. Wand. II (Hunger 79, 99, 103).
28. Голод стиду не знає. (Кол.)
Житєві форми та конвенанси щезають супроти елементарної сили голоду. Пор. Wand. II (Hunger 68); Zátur. X, 100.
29. Голод, то наймудріща кухарка. (Кольб.)
Бо що дасть, усе їдять і не відкидають нїчого. Пор. Adalb. Głód 20.
30. Голод тонко співає. (Дрог.) ...свище. (Наг.)
Голодний чоловік спускає з тону, говорить покірно. Пор. Wand. II (Hunger 127).
31. Голод усього навчит. (Збар.)
Знач. не тілько працї й пильности, але також крадїжки. Пор. Adalb. Głód 24; Wand. II (Hunger 20); Zátur. X, 390.
32. Голод учит красти. (Крех.)
Знач. притуплює моральні почутя. Пор. Adalb. Głód 11.
33. Дай голоде хлїба! (Городен.)

Говорять, коли хтось просить запомоги у немаючого або слабосилого. Пор. висше ч. 4.
34. З голоду аж мі скира на череві болит. (Наг.)
Говорить чоловік, що довго терпить голод.
35. З голоду вкрасти, то не гріх. (Дрог.)
Се загально розширений погляд, пор. Wand. II (Hunger 1).
36. З голоду мало не гину. (Наг.)
Говорить голодний чоловік.
37. Коли голод — приправа, то смакує страва. (Ур.)
Голодному всяка страва смачна, пор. висше ч. 13.
38. Лекший довгий голод, як короткий. (Гнїдк.)
Значінє сеї приказки не легко зрозуміти. Може треба розуміти її так, що обтерпівши ся, заморивши ся голодом чололовік лекше зносить недостаток страви, як той, кому доводить ся терпіти голод з разу.
39. Лїпше зазнати голоду за молоду, як на старість. (Стрий).
Молодому чоловікови лекше перетерпіти, як старому. Приказка може основана на звісній церковній леґенді, пор. В. Гнатюк, Леґенди з хітарського збірника, Зап. Наук. Тов. ім. Шевченка т. XVI, ч. 3.
40. Намлїв єм сї голоду. (Наг.)
Знач. натерпів ся голоду.
41. О голодї і холодї. (Наг.)
Scil. живе, ходить, працює. Зам. голодний і в холоднім часї.
42. Сам себе голодом морит. (Наг.)
Говорять про скупаря, що сам собі жалує доброї їди.
43. Чень зараз із голоду не згинеш. (Наг.)
Говорять до такого, хто дуже уперто просить їсти, а йому в тій хвилї не мають що дати.

Голодний. 1. Ану, голодний, потанцюй! (Берез.)
Іронїчна відповідь чоловіка, до якого хтось приходить із жаданєм зробити щось таке, до чого він у данїй хвилї не здібний. Пор. Zátur. X, 144.
2. Голоден, аж му в череві хлипат. (Лімна.)
Уявляють собі мб., що там у череві щось плаче, чи може словом „хлипат“ передають тілько ономатопоетично бурчанє в животї у голодного. Пор. Zátur. VI, 262.
3. Голоден був, сїм раз „Оченаш“ говорив, тай не міг заснути; а як наїв сї, то й не перехрестив сї тай заснув. (Наг.)
Отак характеризують силу молитви в прирівнаню до елементарної сили голоду.
4. Голоден не годен, а ситий сердитий. (Кобил.)
Знач. анї сяк анї так не візьметь ся до роботи. Так характеризують лїнивого, що в усякім станї шукає викруту, аби не працювати.
5. Голоден, як мелникова курка на коши. (Печен.) ...мельницька... (Залїщ.)
Знач. зовсім не голоден, має що їсти. Теж і у Поляків, пор. Adalb. Głodny 19; Wand. II (Hungrig 5); Muka 1068.
6. Голодне око не засне. (Ільк.)
Око тут pars pro toto: чоловік, якому в голодї не дуже то хоче ся й спати. Пор. Čelak. 190; Wand. II (Hungrig 12).

7. Голодне черево зі сну будит. (Наг.)
Паралель до „голодного ока“, яке не любить спати.
8. Голодне черево спати не дає. (Наг.)
Значінє ut supra.
9. Голодний а дурний, то си рідні браті. (Наг.)
Оба роблять не в нормальнім стані духа, без застанови. У Поляків Głodny szalonemu brat, Adalb. Głodny 30.
10. Голодний, аж кишки сварьит сї. (Наг.)
Бурчанє в животї у голодного жартливо толкують тим, що кишки сварять ся.
11. Голодний, аж печінки під серце підступают. (Колом.)
Неприємне почутє давленя в горлї толкують тим, що печінки підіймають ся в гору.
12. Голодний гадає, що сї ніколи не наситит. (Наг.)
Його почутє малює йому роскіш заспокоєня голоду якоюсь безмежною.
13. Голодний єм, аж гину. (Наг)
Вмираю з голоду, опускають мене сили. Пор. висше Голод 36.
14. Голодний єм на остатну гаиьбу. (Наг.)
Такий голодний, що аж соромно признати ся.
15. Голодний єм, що бим своє тіло їв. (Голоб.)
Характеризують дуже інтензивне почутє голоду.
16. Голодний єсь хлїба, то їдж сир. (Дрог.)
Жартують із ситого, який рекомендує голодному їсти те, чого у самого певне досить, але у голодного нема. В Тернополї я чув анекдоту про Марію Тересу, яка почувши, що десь там у галицьких горах люди гинуть з голоду, мала сказати: „Ах, бідні люди! Не мають хлїба! Але чомуж кони не їдять булки?“
17. Голодний і десїть раз село перейде, а голий ані разу. (Подус.)
Оправдують ся сїльські жінки, коли їм хто докоряє, що не дбають про якуєь лїпшу кухню, а кождий гріш видають на ріжні „хустята“ та строї. Пор. Сим. 561.
18. Голодний і кія не боїть ся. (Ільк.)
Scil. ідучи туди, де міг би знайти якусь поживу. Пор. Zátur. X. 101.
19. Голодний камінь при собі має, той наїсти сї не може. (Наг.)
В Нагуєвичах вірять, що певні камінцї, особливо гладко обшліфовані кругласті шматочки чорного кременя, які попадають ся там на полях, мають ту прикмету, що коли носити їх при собі, то чоловік усе буде почувати голод і ніколи не зможе наїсти ся. Пор. Етн. Зб. V, 164.
20. Голодний кінь і бича не слухає. (Гнідк.)
Слухає поперед усього внутрішнього почутя голоду і кидає ся на пашу. Пор. Wand. II (Hungriger 6).
21. Голодний не перебирає. (Берез.)
Не додивляєть ся, що смачне, а що нї. Пор. Adalb. Głodny 25.
22. Голодний не чує, що до нього говорьит. (Наг.)
Він увесь занятий своєю потребою. Пор. польське Głodny uszu niema, Adalb. Głodny 31; Wand. II (Hungriger 22).
23. Голодний сьвіт перейде, а голий нї. (Лучак.) ...Львів обійде... (Льв.)
Значінє як висше ч. 17.

24. Голодний такий, як Жид вушний. (Орел.)
Іронїчно про захлапного а богатого. Припускають чомусь, що в Жида вошний богато.
25. Голодний, що би дідька зїв. (Наг.)
До крайности голодний. Пор. Zátur. VI, 262.
26. Голодний, що хоч пальцї гризи. (Цен.)
Дуже голодний, такий, що себе не тямить із голоду.
27. Голодний, як би му з кишки дно випало. (Наг.)
Голодному чоловікови здаєть ся, що їв би Бог зна як богато.
28. Голодний як вовк. (Наг.)
Вовк особливо в зимі терпить голод і кидаєть ся навіть на людий. Пор. Adalb. Głodny 23; Wand. II (Hungrig 13, Hungriger 192).
29. Голодний як мітлов мете. (Наг.)
Scil. забирає з миски, їсть скваппо.
30. Голодний як пес. (Ільк.)
Звичайне порівнанє. Пес у селянськім господарстві годуєть ся відпадками і часто терпить голод. Пор. Adalb. Głodny 21.
31. Голодних і муха повадить. (Ільк.)
Голодний чоловік робить ся завидющим і коли хтось робить йому конкуренцію в заспокоєню голоду, то зараз готов до сварки, а то й до бійки. Теж і у Поляків, пор. Adalb. Głodny 16; Čelak. 191; Wand. II (Hungriger 7).
32. Голодній качцї зерно на гадцї. (Сор.)
Голодному все думка одна, де б роздобути поживу.
33. Голодній кумі хліб на умі. (Ільк., Петр.)
Значінє ut supra. Пор. Нос. 284; Wand. III (Magen 65).
34. Голодній курцї все зерно снит ся. (Крех.)
Голодний усе думає про свій голод. Говорять також про такого, що все носить ся з якоюсь одною думкою. Пор. Wand. II (Hungriger 16); Дик. 1281.
35. Голодного нїхто не пізнає, а голого кождий. (Город.)
Знач. у громадському житю важнїйший зверхній вигляд, нїж внутрішнє почутє задоволеня чи незадоволеня. Пор. Wand. III (Magen 95).
36. Голодного сон сї не бере. (Наг.)
Йому не хочеть ся спати. Пор. Wand. II (Hungriger 139).
37. Голодного черева не заговориш. (Берез.)
Самим говоренєм, милосерними словами голоду не заспокоїш. Пор. Adalb. Głodny 3, 4; Čelak. 188; Wand. II (Hungriger 2).
38. Голодної кишки спаньом не наповниш. (Наг.)
Коли чоловік голоден, то сон не то що не покріпляє, а ще більше внесилює його.
39. Голодного нагодуй, то ти Бог гріха відпустит. (Наг.)
Нагодувати голодного, се з покон віку одно з головних „добрих діл“.
40. Голодному в голові не жарти, а жерти. (Цен.)
Знач. йому хочеть ся не жартувати, а їсти.
41. Голодному все смакує. (Наг.)
Він не дошукуєть ся смаку, а поперед усього ситости. Пор. Wand. II (Hungriger 15); Čelak. 189.

42. Голодному година роком стає. (Яс. С.)
Час упливає йому поволи.

43. Голодному дармо грают. (Кол.)
Він і слухати не хоче, не то танцювати до музики.

44. Голодному завсїди полудне. (Ільк.)
Знач. завсїгди пора їсти. Теж у Поляків, Adalb. Głodny 15; Wand. II (Hungriger 18); Zátur. VI, 225.

45. Голодному й вівсяник добрий. (Ільк.)
Вівсяник — хлїб із вівсяної муки, найліхша їда, яку може уявити собі мешканець „житних" долів. Поляк каже: Głodnemu chleb spleśniały stanie za specjały, Adalb. Głodny 6; Wand. II (Hungrig 9); Čelak. 189.

46. Голодному й своя сорочка не мила. (Берез.)
Знач. і те, що чоловікови звичайно найблизше, в його очах тратить свою вартість.

47. Голодному кожда страва добра. (Ільк.)
Знач. він не перебирає, а вдоволяєть ся чим будь. Поляк каже, що йому смакують plewy bez podlewy, Adalb. Głodny 13.

48. Голодному наука не в голові. (Карл.)
Йому не хочеть ся вчити ся, а поперед усього хочеть ся їсти.

49. Голодному не до строю. (Кол.)
Йому байдуже про гарну одежу, аби лише бути ситим.

50. Голодному не до сьміху. (Берез.)
Його настрій невеселий, а понурий. Пор. Adalb. Głodny 10; Wand. II (Hungriger 17).

51. Голодному ситий не товариш. (Кол.)
Вони не порозуміють ся, посварять ся швидко. Говорять і в ширшім значіню: бідний і богач мають відмінні інтереси. Пор. Adalb. Głodny 2.

52. Голодному сї кучит. (Цен.)
Йому і найменшу хвилю важко переждати.

53. Голодному сьвіт не милий. (Наг.)
Він поневолї песіміст і не дбає нї про що висше понад свій жолудок.

54. Голодному хлїб на мисли. (Лев.) ...гадці. (Ільк.)
Він поперед усього думає про те, щоб заспокоїти голод. Пор. Adalb. Głodny 5.

55. Голодному Цигани снят сї. (Цен.)
Знач. він і ві снї міркує про те, як би видобути, вициганити поживу. У Словаків снять ся чорти, пор. Zátur. VI, 224.

56. Для голодного не́ нич підлого. (Довж.)
Моральний закон, а також приписи доброго смаку тратить для нього свою обовязкову силу. „Не" тут діялект. зам. не є, нема.

57. З голодним не договориш ся. (Карл.)
Бо ти йому говори що хочеш, а він усе своє. Пор. Wand. II (Hungriger 14).

58. З голодним не зачіпай сї. (Наг.)
Він не розуміє жарту, зараз готов бити ся. Пор. Adalb. Głodny 7, 12; Wand. II (Hungriger 13).

59. На голодного й дригота. (Наг.)

Знач. на чоловіка побитого одною бідою спадає ще й друга, яка буває невідхильною консеквенцією першої.

60. Не знаю, ци я голоден, ци лиш ми сї їсти хоче. (Наг.)
Жартує робітник приходячи голодний із роботи до дому.

61. Не кождий той голодний, хто хлїба просит. (Кол.)
Говорять з деяким докором про професіональних жебраків, що живуть иноді в вглядній достатку.

62. Не такий ти голодний, коли тобі хлїб не смакує. (Наг.)
Говорять такому, що допоминаєть ся теплої страви, а не хоче їсти самого хлїба. Пор. Wand. II (Hungrig 4).

63. Причепив ся як голодний до борщу. (Сїл. Б.) ...до миски. (Наг.)
Говорять, коли хтось напруго, загарливо візьметь ся до якогось дїла.

64. Така-м голодна, як ніч. (Берез.)
Ніч робить людий голодними: ті, що сито повечеряли, по переспаній ночи встають голодними. Тай з инших причин „неробоча" ніч може вважати ся символом голоду.

65. Такий єм голоден, аж ми сї боки злипают. (Наг.)
Вихуд так, що здаєть ся, що боки його сходять ся.

66. Такий єм голодний, що би-м каменьи вкусив. (Наг.)
Характеризують сильне почутє голоду, особливо при тяжкій працї.

67. Такий єм голодний, що бим терньи їв. (Наг.)
Значінє ut supra.

68. То голодне черево відумало. (Карл.)
Говорять про якийсь розпучливий, нерозважний крок, зроблений чоловіком під переможним впливом голоду.

69. Той не голоден, хто в Бога годен. (Терноп.)
Знач. кому Бог помагає, кому дав силу і добру здібність до працї.

70. У голодного хлїба не купиш. (Кол.)
Бо того й йому самому бракує. Пор. Wand. II (Hungriger 1); Čelak. 178; дальше від сього пельське, Adalb. Głodny 1.

71. Хто голодний льиже спати, тому сї будуть Цигани снити. (Голоб.) ...сї Цигани присньит. (Наг.)
Звязок ідеї Циган-циганити в сих сторонах затемнений що до сеї приповідки, пор. висше ч. 55.

72. Ще-с не такий голодний, абис тої хвилї не перетерпів. (Наг.)
Говорять такому, що напруго допоминаєть ся їсти.

73. Що голодному на гадці? (Цен.)
Очевидно хлїб. Говорять про такого, що все заговорює про якусь річ, цікаву лише для нього, а менше для инших.

74. Як голодний, то би їв, а як ситий, то би спав. (Берез.)
Говорять про лїнивого дармоїда. Пор. Adalb. Głodny 34; Wand. II (Hungrig 3).

75. Я не така голодна, як сити не маю. (Наг.)
Знач. не то що не маю що їсти, а чомусь не можу наситити ся. Іронізують над захланною, ненаситною жінкою.

Голодно. 1. Де голодно, там і холодно. (Лім.)
Як чоловік голоден, то й мерзне дужше, ніж ситий. Пор. Čelak. 242.
2. І голодно і холодно і до дому далеко. (Ільк.)
Характеризують невідрадний стан бідного чоловіка. Пор. Čelak. 242.
3. Хоць голодно, аби не холодно. (Наг.)
Сьміють ся з такого, що волить терпіти голод, аби лише мав на собі порядну одежу.

Голодня. 1. Голодня бере і з огня. (Гнїдк.)
Знач. голодний не вважає ні на яку заборону анї небезпеку, коли міркує заспокоїти свій голод. Пор. Wand. II (Hunger 38); E. Rot. 139.

Голодранець. 1. Голодранець з голопjитником до спілки стали. (Ценїв).
Сьміють ся богачі зі спілки бідних людий.

Голоколїнник. 1. Іди ти голоколїннику! (Наг.)
Голоколїнник — чоловік з подертими штанами, крізь які видно колїна. Але також глумлива назва Німців, що ходять у куцій одежі, з під якої видно колїна.

Голопупа. 1. Люляй, люляй, голопупа! Мати єдна, татів купа. (Наг.)
Голопупа — мала дитина, яку ще повивають у пеленки. Приспівують і примовляють байстрятам, про яких невідомо, хто їх батько.

Голос. 1. Без голосу не співец, без гроший не купец. (Явор.)
Говорять про чоловіка, що береть ся до якогось діла, не маючи до нього анї здібности анї відповідного підготовання.
2. Він щось не при голосї. (Льв.)
Дословно: не може співати або говорити голосно; образово: не має гумору, не стало йому концепту.
3. Голос аж сї розльигає. (Наг.)
Знач. лунає далеко, його далеко чути.
4. Голос му сї мінит. (Дрог.)
Жартують із такого, що змінив свій погляд, зломав дане слово.
5. Голос чую, але особи не виджу. (Дулїби).
Про голос, який видобуває ся з юрби. Пор. Adalb. Glos 4.
6. Голос як дзвін. (Дрог.)
Знач. гучний, проникливий. Пор. Wand. IV (Stimme 33); Zátur. XV, 83.
7. Голос як немащене колесо. (Дрог.)
Знач. скрипливий, прикрий.
8. Голос як скрипка. (Наг.)
Про тонкий, мельодийний голос.
9. Голос як у бугая. (Наг.)
Знач. гучний, грубий, басовий.
10. Голос як у мідиці. (Наг.)
Знач. пискливий, як у миши. Слово мідици на означенє миши в Наг. не уживають ся, але відоме ще у Гуцулів, про те приказка відома в Наг. Пор. Wand. IV (Stimme 39).
11. Дав голос по селї. (Лучак.)
Знач. пустив поголоску, передав з хати до хати поклик.

12. З голосу спав (Наг.)
Утратив голос (про співака), захрип.
13. Зложім сї на голос. (Наг.)
Говорять два співаки, що хочуть заспівати якусь пісню разом, звичайно один прімом а другий втоpуючи.
14. І я тут маю голос. (Наґ.)
Знач. і я маю право тут висловити свою думку і рішати. Пор. Wand. IV (Stimme 24, 28).
15. Коби голос мав, був би добрий співак. (Кол.)
Кплять із такого, що не маючи голосу любить співати. Німець каже: Die Stimme fehlt zwar dem Herrn, aber er singt immer gern. Wand. IV (Stimme 6).
16. Людський голос — божий голос. (Залїсє).
Що каже загал людий, се немов голос самого Бога. Пор. лат. Vox populi, vox Dei; Wand. IV (Stimme 3); Дик. 1362; Zátur. VIII, 1070.
17. Не всї голоса йдут по під небеса. (Комар.)
Говорять про брехунів та клеветників, яких слово не гідне уваги порядних людий. Пор. Adalb. Glos 1.
18. По голосї дзвін пізнає ся. (Гнїдк.)
Так само спосіб думання чоловіка по його говореню.
19. Нсї голоса не йдуть на небеса. (Ільк.) Нсї... (Гнїдк.)
Говорять про нечесних людий, брехунів та клеветників, пор. висше ч. 17.
20. Пустила голос по під колос. (Наг.)
Говорять про женців, що співають жнучи. Пор. коломийку:
Ой як и си заспіваю по врізьки, по врізька,
Піде голос по під колос аж на передмістьи. (Наг.)
По врізьки — на нуту, якою співають в Урожі, селї сусїдному біля Нагуєвич. Передмістє, scil. дрогобицьке, віддалене від Наг. 12—15 кільометрів.
21. Сховай свій голос до г—ці, най сї улежит. (Наг.)
Жартують із чоловіка без голосу і слуху, який про те, прим. у підохоченім стані, береть ся співати. Пор. коломийку:
Ой не співай, дурний Бойку, бо сї не належит,
Сховай голос до г—ці, най ти сї улежит. (Наг.)
22. То вже всї на єден голос говорьит. (Наг.)
Говорять прилюдно, згідно, не криючи ся з тим, се не секрет.

Голосний. 1. Голосний як грім. (Наг.)
Дуже сильний, пронизливий голос.
2. Голосний як дзвін. (Наг.)
Гучний, чистий голос. Пор. Adalb. Glosny 1; Zátur. XV. 83.
3. Голосний як розбитий горнець. (Наг.)
Знач. хрипить, голос слабий та надломаний. Пор. Zátur. XV, 83.

Голосно. 1. О тім уже скрізь голосно. (Наг.)
Про се скрізь говорять, се діло загально відоме.

Голосок. 1. Ангельський голосок, а чортова думка. (Ільк.)
Про облесного, масноязикого а зрадливого чоловіка. Пор. Čelak. 40; Zátur. VIII, 498.

2. Голосок як дзвінок. (Наг.)
Про тонкий, рівний, чистий голос. Пор. Zátur. XV, 83.

Голота. 1. Голото до роботи. (Бор.)
Жартливий поклик до робітників, аби йшли до роботи.

2. У голоти нема що молоти. (Ільк., Петр.)
У голих і бідних нічим поживити ся.

Голуб. 1. Голубець гукає, як пари шукає. (Ільк.)
Говорять про веселого, співучого чоловіка, що мабуть думає женити ся.

2. Любят ся як голубів пара. (Рогат.)
Пара голубів здавна символ супружої любови. Пор. Zátur. VII, 573.

3. Печені голуби не летять до губи. (Ільк., Кобр., Петр.)
Без праці чоловік не може здобути ніякої користи для себе. Пор. Adalb. Gołąb 8; Bebel 405.

4. Сивий як голуб. (Наг.)
Про старого, сивого чоловіка.

Гонити. 1. Гонив бис грудьми! (Наг.)
Проклятє: щоб ти в тяжкій хоробі важко дихав, конаючи високо підіймав груди.

2. Гонив би ти пес маму. (Наг.)
Проклятє; гонити має тут сороміцьке значінє.

3. Гони, куди гладко! (Кол.)
Дословно: їдь, куди протерта дорога; образово: прокладай собі дорогу, куди позволяє найменший опір.

4. Гонило би ти псом матьир! (Наг.)
Значінє ut supra ч. 2. та інтересна конструкція.

5. Гони на псю маму! (Наг.)
Біжи, втікай до сто бісів. Окрик невдоволеня.

6. Гонит ся, як лихе. (Печен.)
Знач. кидаєть ся, шибаєть ся то сюди то туди. Лихе тут у значіню лихого демона, нечистої сили.

7. Гонять ся як хмари. (Ільк.)
Про людий нетвердого характеру, непостійних та непосидючих.

8. Гонят як лиху долю. (Яс. С.)
Про якогось невавидного чоловіка, що не може ніде знайти пристанівку.

9. Гонят як псом. (Крех.)
Заставляють до надсильної роботи. Пор. Дик. 1283.

10. Хто гонит, той догонит. (Кол.)
Хто веде якесь діло з завзятєм і витревало, той доведе його до успішного кінця.

Гонор. 1. Аби-с му гонору не урвав. (Наг.)
Іронізують над честолюбним чоловіком, мовляв: говори з ним обережно та чемно, бо він дуже дбає про форми.

2. Був там у гонорах, як свиньи в бодаках. (Наг.)
Жартують із самохвалька, що любить хвалити ся знайомістю з панами або загалом з гонораціорами.

3. Віддай кождому гоньир, який му сї належит. (Наг.)
Окажи йому почесть, поводи ся з ним відповідно до його становища та характеру.

4. Він собі то за гоньир має. (Наг.)
Уважає се ділом почесним, яким можна величати ся.

5. Гонори повні обори, а за ковньиром воши нераховані. (Наг.)
Жартують із гордовитого, славолюбного а вбогого чоловіка. Пор. Adalb. Honor 2.

6. Гонорів си добирає. (Наг.)
Знач. хоче, щоб йому віддавали честь, яка йому не належить ся.

7. Гонору комусь ушибнути. (Наг.)
Знач. не віддати йому належної почести, образити його.

8. До гонору комусь примовити. (Дрог.)
Промовити йому до амбіції, зачепити його честь, щоб сказав правду або зробив щось.

9. За гонор робит. (Дрог.)
Знач. задармо, безплатно.

10. З гонором пан. (Льв.)
Знач. гордовитий, такий що любить покликати си на свій гонор та на своє шляхецтво.

11. Знає сї на гонорі, як свиня на перци. (Наг.)
Не вміє поводити ся в товаристві, чоловік неотесаний, не вміє віддати чести кому слід, чоловік без моральних пріпціпів.

12. Май гонор, буде й тобі гонор. (Кол.)
Будь чесним, чемним у поводженю з иншими, то й тебе будуть шанувати.

13. На гонор комусь наступити. (Льв.)
Образити його, пустити про нього зневажливу поголоску.

14. На гонор ти кажу! (Дрог.)
Заклинанє: як я чесний чоловік, так се правда, що кажу.

15. Не гонор таке робити. (Наг.)
Знач. се діло нечесне, невідповідне для твого становища.

16. Не до вашого гонору кажучи. (Княж.)
Поговірка, якою інтродукуєть ся і чинить ся необразливим нечемне слово, яке доводить ся сказати в розмові з шановними, старшими людьми.

17. Сховай сї з гонором до г—ці. (Наг.)
Кпить із чоловіка, що величаєть ся якимись титулами, шляхецтвом або знайомістю з висше поставленими людьми.

18. Там був у гонорі, як свиньи в полові. (Наг.)
Значінє як висше ч. 2.

19. Якого-с гонору варт, такий тобі віддают. (Цен.)
Як поводиш си з людьми, так вони з тобою.

Гонорний. 1. Гонорний, що му не—пов тріскою до носа не досьигнеш. (Наг.)
Кпить із гордовитого, честолюбного чоловіка.

Гоноровати ся. 1. Гонорує ся як свиня в ярмі. (Залуч.)
Величаєть ся, додає собі гонорів. Кпить з чванька та гордяка.

2. Гонорує сї як тельи на мотузку. (Наг.)
Значінє ut supra.

Гончар. 1. Ганчьир глинов жиє. (Наг.)
Його заробіток такий, що робить свій товар із глини і тим годує ся.

2. Гончара глина годує. (Берез.)
Значінє ut supra.

3. Гончар з глини гроші робит. (Кол.)
З глини робить горшки, а за них бере гроші.

4. Гончар у черепі їсти варит. (Лол.)
Жалує для себе доброго горшка. Пор. Adalb. Garncarz 2.

5. За що ми маємо ся бити? Най ся гончареви горщки бют. (Лучак.)
Відповідь добродушного чоловіка на провокацію з боку иншого, який визиває його до бійки.

Гоп. 1. Гоп, моя мила, що по плечех леном била! (Пужн.)
Жартують із чоловіка, що сидить під пантофлем своєї жінки. Приказка оснавана на анекдоті про недолїтка, якого оженили з дорослою дївкою і який утїк від неї, коли вона набила його льном по плечах, пор. Етн. Зб. VI, 12.

2. Гоп штурк бабу в яйці. (Дрог.)
Приговорюють, коли хтось зробив або сказав щось зовсїм недоладне.

Гопати. 1. Гопай, Зосю! (Льв.)
Окрик, коли щось не ведеть ся, коли як раз не до скакання.

Гопа-цупа. 1. Гопа-цупа коло лави: нема чобіт, лиш холяви. (Орел.)
Характеризують бідного, а танцюристого чоловіка.

Гопки. 1. Гопки, рижа! А в рижої духу нема. (Дар.)
Кплять із такого, що величаєть ся своїми дрантивими кіньми або взагалї якимось більш уроєним ніж дійсним добром.

Гопоньки. 1. Не тогди менї казали „гопоньки", коли тобі. (Гнїдк.)
Знач. я старший від тебе, ми з тобою не ровесники, ти повинен говорити до мене з пошаною.

Гора. 1. Абис тут гори перевертав, то нїчого з того не буде. (Наг.)
Перевертанє гір — дїло понад людські сили, чудо. Знач. хоч би ти потрафив і чудо зробити, а сего не зробиш. Пор. Adalb. Góra 15.

2. В горах сьвіт дошками забитий. (Наг.)
Там люди, особливо в зимі, без комунікації, живуть без зносин із ширшим сьвітом.

3. Високі гори мают глубокі доли. (Жабє).
З великого щастя чоловік попадає в велике горе. Пор. Wand. I (Berg 25, 46).

4. Він іде в гору. (Дрог.)
Знач. богатіє, авансує в урядї, робить ся гордим.

5. Вродила гора миш. (Кол.)
З великого заходу малий результат. Пор латинське: Parturiunt montes, et nascitur ridiculus mus; Adalb. Góra 3; Wand. I (Berg 22, 101); Zátur. IV, 585.

6. Гора з горов не зійдесь, чоловік з чоловіком зійдесь. (Лев.) ...зійде ся ...завсїгди. (Ільк.) ...завше. (Петр.)
Говорять люди, що стрічають ся по довгій розлуцї, бувши далеко віддалені

один від одного. Пор. Wand. I (Berg 9—14); E. Rot. 855; Дик. 1284; Muka. 1173; Нос 285; Гильф. 231; Osm. 287.

7. Гори і доли тьяжко зрівнати. (Наг.)
Так само важко зрівняти маєткові та соціяльні нерівности між людьми. Пор. Wand. I (Berg 63).

8. Гори сї курьит, слота буде. (Наг.)
Коли над горами підіймаєть ся мряка, віщують слоту. Пор. Wand. I (Berg 973).

9. Де високі гори, там глубокі доли. (Кол.)
Де великі богачі, там і крайнї бідаки; контрасти трафляють ся скрізь у житю. Пор Wand. I (Berg 94).

10. За горами, за долами. (Наг.) ...за дебрами. (Голоб.)
Образово зам. далеко, десь у невідомій країнї. Пор. Zátur. XV, 372.

11. За горами не мешкаю. (Гнїдк.)
Знач. я не живу далеко, до мене від тебе близько.

12. З гори не треба пхати, само піде. (Наг.)
Коли поборена головна трудність, тодї непотрібна й підмога. Пор. Adalb. Góra 13.

13. З гори ти кажу. (Льв.)
Говорю тобі на перед, a priori.

14. Зібрав го з гори. (Льв.)
Знач. нагаьбив його, вилаяв.

15. Золоті гори обіцює. (Дрог.)
Знач. обіцює нечувані, казкові скарби, великі богацтва, якесь надзвичайне добро. Пор. Wand. I (Berg 106); E. Rot. 584.

16. І за горами люде жиют. (Дрог.)
Знач. сьвіт ширший, ніж видаєть ся тїснозорим гірнякам, хоча вони й не знають про нього. Пор. Wand. I (Berg 8, 42, 44, 45, 50).

17. Йому вже з гори йде. (Дрог.)
Він підупадає на здоровлю, бідніє, старієть ся.

18. Коби гори покопати, доли порівнати! (Наг.)
Жартують із мрій та бажань чоловіка, що хоче чогось неможливого. Пор. Wand. I (Berg 110).

19. Лекше з гори як під гору. (Кол.)
Образово: лекше розтратити добро, як доробити ся його. Пор. Adalb. Góra 10.

20. Мінї ще до гори, а тобі вже з гори. (Наг.)
Говорить молодий до старого, коли прим. старий не може зрівняти ся з молодим у роботї.

21. На гори, на дебри! (Кол.) ...на ліси! (Наг.)
Scil. іди, щезай. Формула взята з заклинання градової хмари або вовка, пор. Етн. Зб. V, ст. 68, 69, уживаєть ся в сварцї, коли якомусь ненависному чоловікови хочуть сказати: відчепи ся, пропадай!

22. Нема гори без долини. (Наг.)
Так само нема щастя без клопоту. Пор. Wand. I (Berg 54).

23. Не прийшла гора до Магомета, то прийшов Магомет до гори. (Дрог.)
Міщанин Деревак оповідав, як Магомет обіцяв раз зробити чудо: накажу отій горі, аби прийшла до мене. Зійшло ся богато народу. Магомет крикнув горі,

аби йшла до нього, а коли вона не рушила ся, він спокійно пішов сам до неї. Приповідки вживають, коли хтось велїв иншому зробити якесь дїло, та бачучи його непослух зробив се сам. Пор. Wand. I (Berg 71).

24. Під гору тяжко віз котити. (Уриче)
Тяжко робити дїло побороючи якісь незвичайні трудности. Пор. Wand. I (Berg 39).

27. Хоц бис ми даў зўоту гору. (НВЛ.)
Scil. то сього не зроблю.

28. Шануй гори, мости, будеш мати цїлі кости. (Комар.)
Примовляють візникови. Шанувати тут має значінє: обїздити обережно, не їхати на гори та на мости не обдивившн вперед гаразд дороги. Особливе значінє мала ся приказка в приложеню до давнїх „польських" доріг і мостів. Пор. Adalb. Góra 2, 8.

29. Як їде з гори, то й ворота втвори. (Кольб.)
Знач. усувай йому з дороги всяку перешкоду, бо він не може зупинити ся.

Горб. 1. Горба не сховаєш. (Цен.)
Вродженої хиби не можна укрити. Пор. Wand. I (Buckel 3).

2. Кождий свій горб носит. (Цен.)
Знач. має свої прикрости та гризоти. Пор. Zátur. XII, 23.

3. Свого горба чоловік не видит. (Цен.)
Образово: своїх хиб не відчуває і не завважує так, як хиби иншого чоловіка. Пор. Adalb. Garb 1; Wand. I (Buckel 10), (Buckeliger 1).

4. Своїм горбом усїх вас годую. (Наг.)
Pars pro toto: своїми плечима, своєю працею.

5. Я то всьо на свій горб беру. (Наг.)
Знач. на свою одвічальність, на свою працю.

Горбатий. 1. Вдав сьи, як горбатий до стїни. (Льв.)
Знач. вовсім не пристає, не відповідний до сього дїла.

2. Горбатого і могила не справить. (Ільк.) ...не спростає. (Пост.) ...не випростує. (Наг.)
Образово: лихого, лукавого нїщо не направить. Пор. Сим. 1198; Дик. 1286; Нос. 285; Даль II, 559.

3. Горбатого простує могила, а злобивого дубина. (Гнїдк.)
У противенстві до попереднього ч. тут висловлено оптімістичний погляд опертий на вірі у всемогучість кия. Пор. Wlisl. 983.

4. Горбатого хиба гріб вирівнає. (Лучак.)
Знач. за житя він не напростуєть ся, так само й лихий не подобріє.

5. Най буде горбата, аби лиш богата. (Кол.)
Говорить парубок, що шукає богатої жінки. Пор. Zátur. VII, 404.

6. Пасує, як горбатий до стїни. (Книгин.)
Значінє як висше ч. 1. Пасує з нїм. passen — пристає.

7. Пристав як горбатий до стїни. (Гнїдк.)
Значінє як висше ч. 1, 6.

8. Приліпив, як горбатого до стїни. (Ільк.)
Зробив або сказав щось не до ладу.

9. Такий горбатий, як той верхоблюд. (Дрог.)
Приказка не мусить бути новою; знайомість з верблюдами у нашого народа задокументована ще в XVI в. в місцевих назвах таких як Вербіж, що повстало з первісного верблюжь (по польськи Wielbladz, див. Жерела до історії Укр. Руси т. IV, стор. 258).

Гордий. 1. Гордим Бог роги пощибає. (Кольб.)
Образ рога як символа гордости дуже улюблений у жидівській і старо-християнській апокаліптичній літературі перших віків християнської ери, відси перейшов у пізнїйшу християнську гимнольоґію, а через неї мб. і до нас.

2. Гордому Бог сї противит. (Цен.)
Приказка книжного походженя. Пор. Adalb. Hardy 3; Čelak. 97.

Гордун. 1. Не гордув: що дістав, то ковкнув. (Ільк.)
Знач. не гордує нічим, пор. далї Козак.

Горе. 1. Не горе ми й самому зробити. (Наг.)
Говорить такий, що завдає якусь роботу иншому, але бачить, що той береть ся до неї нерадо

2. Тото не горе, коли їсть хоре. (Гнїдк.)
Селяни бачуть у тім початок видужаня хорого.

Гориво. 1. Го́риво-вариво: два горшки, одна крупа. (Берез.)
Насьміх над хозяйкою, у якої в печи сильно горить, а нема що варити.

Горівка. 1. А ти з відки? — Я не з Відки, я з доброї горівки. (Ільк.)
Друге „відки" взяте мб. як gen. імени власного, подібного до Вільки або що. Жартлива відповідь на питанє: А ти звідки?

2. Без горівки ані сї не ожениш, анї не вмреш. (Наг.)
Характеризують загальноприйнятий звичай — при всякій, радісній чи сумній нагоді частувати знайомих та учасників горівкою.

3. Без горівки нема гостини. (Наг.)
Так бодай здавало ся нашим селянам до недавнього часу. Тепер відносини, а з ними й понятя девчому змінили ся.

4. В горівці розум утопив. (Наг.)
Говорять про пияницю, що допив ся до повного безглузда.

5. Видиш би заєдно мок у тій горівці. (Наг.)
Говорять про непоправного пияницю.

6. Він до тої горівки, як муха до меду. (Наг.)
Знач. ласий на неї, любить випити.

7. Горівка в лїтї студит, а в зимі гріє. (Пужн.)
Так прихвалюють її пияниці.

8. Горівка — дїдьче насїньи. (Наг.)
Бо з неї, мов із насїня, родять ся всякі злочини.

9. Горівка з нього говорит. (Бор.)
Знач. він пяний, говорить по пяному.

10. Горівка з розуму зводит. (Наг.)
Робить чоловіка безтямним, нерозважним.

11. Горівка йде з разу до голови, а потому до ніг. (Наг.)
Пияниця чує на сам перед шум і одур у голові, а потім починає валити ся з ніг.

12. Горівка на добро не наводит. (Наг.)
Навпаки, наводить на всякі злочини.
13. Горівка — не дівка. (Мик. н. Д.)
Приговорюють пючи. Мовляв: горівка не така, щоб не можна було доторкнути ся до неї, а нею можна заходити собі, і їй се не шкодить.
14. Горівка не дівка, а голову заверне. (Городен.)
Завернути голову — задурити, затуманити. Дівка тут зам. любов до дівчини, яка затуманює чоловіка.
15. Горівка не дівка, а мачуха не мати. (Ільк.)
Знач. одної й другої не можна любити щиро.
16. Горівка не дівка, а Семен не дурень. (Ільк.)
Жартлива конклюзія: значить, Семен горівки випє, вона не образить ся.
17. Горівка не жінка, а голову завертає. (Тухля).
Значіє ut supra ч. 14.
18. Горівка нігде сьвічки не запалит, а всюди загасит. (Гнідк.)
Горівка тут у значіню: пяний чоловік, див. далї Пяний.
19. Горівка — огненниці. (Наг.)
Африканські племена, серед яких вона поробила страшні спустошеня, так і звуть її огневою водою. Пор. Zátur. XIII, 94.
20. Горівка посварит і перепросит. (Голоб.)
Пяним людям посварити ся дуже легко, а при перепросинах иноді знов пють аж до повної пяности.
21. Горівка сї в нїм займила. (Наг.)
Наші селяни вірять, що у завзятих пияниць иноді в нутрі запалюєть ся горівка і вони гинуть перепалені наскрізь тим внутрішнїм огнем.
22. Горівка товар з обори голит. (Кол.)
У пияниці звичайно забирають за шинкарські довги худобу з обори.
23. Горівка, то жидівські номиї. (Стан.)
Говорили проповідники тверезости, бажаючи збридити народови горівку.
24. Горівка, то найлїпший лїк, ци зверха, ци в середину. (Дрог.)
Потїшають себе пияниї. Справдї горівки дуже часто вживають як антісептичного окладу.
25. Горівка язик путає. (Сквар.)
Пяний чоловік починає плести без звязку всяку всячину.
26. Горівка як огень. (Наг.)
Говорять про дуже міцну, пекучу горівку. Пор. Zátur. XIII, 94.
27. Горівка як помиї. (Наг.)
Говорять про слабку горівку, сильно розведену водою
28. Горівки дрібку дайте, аби хробака заморити. (Дрог.)
Просить налоговий пияниця, якого після перепою млоїть у нутрі.
29. Горівки кварта тій, що того варта. (Наг.)
В часї гуляники парубки мають звичай ставити горівку на честь тої дївчини, яка котрому подобаєть ся; розумієть ся, сю горівку пе ціла компанїя на її честь.
30. Горівку ни для дурнїв вігадали. (Кольб.)

Так говорять пияниї, а тверезі додають: лише на то, аби з мудрих дурнїв робити.
31. Горівку попи проклинали, а бульбу прокляли. (Лол.)
Віруванє, що картопля від тодї перестала родити добре, від коли почала ся пропаганда тверезости з церковним проклинанєм горівки, пор. Житє і Слово I, 50.
32. Горівку треба заткати, бо вивітріє. (Наг.)
Приговорюють пияниї, закусуючи після першої чарки.
33. За горівку би й рідну маму продав. (Наг.)
Говорять про пияницю, що пропив усе своє добро.
34. І горівки не хочу і лиця не дам. (Ільк.)
Говорила дівчина, яку пяний чоловік намагав ся поцїлувати частуючи її горівкою.
35. На горівку мусит бути. (Наг.)
Се вже було до недавна таке звичаєве право, що при всякій нагодї, де чоловік сходив ся з людьми, невідлучною посередницею була горівка; богатий чи бідний мусїв її мати.
36. На горілку єсть, а на мазь нема. (Сянїц.)
Сердитий докір пяному чоловікови, що їхав немазаним возом.
37. Не винна горівка, а ті винні, що її пют. (Кол.)
Говорять пияниї, протестуючи проти церковного виклинаня горівки.
38. Несе від нього горівков як від куфи. (Наг.)
Чути від нього горівчаний сопух. Куфа — велика горівчана бочка.
39. При горівцї весело сї бесїдує. (Наг.)
Розумієть ся, коли пють її по троха.
40. Тай горівка дар божий, бо з хлїба сьвjитого роблена. (Наг.)
Виправдують ся пияниї, яким говорять, що горівка — чортова видумка.
41. То все горівка сохтує! (Мшан.)
Знач. усе зло, всякі бійки, сварки та незгоди спроваджує.
42. То не горівка винна, то слаба голова винна. (Дрог.)
Говорять пияниї, перепрошуючи один одного по тверезому за те, що наробили або наговорили собі по пяному.
43. То не називат ся горівка, а згорівка. (Климець).
Приказка оперта на оповіданю про якогось Ка, що буцїмто перший видумав горівку і поти пив її, поки в ньому не займила ся і він не згорів. Оттим то по його смерти сей напій і прозвано „згорів Ка". Інтересний приклад повісти опертої на популярно-етимольоґічнім викладї назви.
44. Хто горівку пє, потім бриндзю бє. (Дрог.)
Знач. сходить на нужду, терпить голод.
45. Чия горівка на столї, того правда у селї. (Наг.) .. на селї. (Явор.)
Характеризують ся часи давнього війтівського сільського судівництва, часи „Справи в селї Клекотинї", де без горівки не було суду, а за горівку суджено по пяному. В ширшім значіню характеризують сею приповідкою взагалї підкупні, хабарницькі суди.
46. Чути від нього горівку на сто кроків. (Наг.)
Такий пяний, увесь пропах альноголем.

47. Ще горівка ніколи не скисла. (Дрог.)

Бо все люди випивають. Сю сентенцію, зложену мабуть ще за панщизняних часів, у р. 1863 перенесено до пародії на польський національний гимн:

Jeszcze Polska nie zginęła,
Póki my żyjemy,
Jeszcze wódka nie skwaśniała,
Bo ją wypijemy.

Горівочка. 1. Горівочко оковита, я за тебе буду бита. (Наг.)

Приговорювала жінка пияниця, забавляючи ся в коршмі.

Горівцуня. 1. Як си тої горівцуні напє, то би з себе послідну сорочку дав. (Наг.)

Говорять про пяницю, який у пяному стані робить ся наскрізь добродушним.

Горілиця. 1. Горілиця — дурілиця. (Залуч.)

Приговорюють — і пють.

2. Горілочка люба, то наша загуба. (Залуч.)

Іронія селян над самими собою; так ясно бачили сю свою загубу, а про те треба було зусиля довгих літ і поколінь, щоб бодай в части відвести їх від того нахилу до пияцтва.

Горіти. 1. Аж му в очох горит. (Наг.)

Знач. блискотять очи, грає в них веселість або гнів.

2. Він аж горит із цікавости. (Наг.) ...з нетерплячки. (Збар.)

Знач. дуже цікавий, рад би дізнати ся про щось.

3. Гори, бо заллю! (Мшан.)

Дівка розпалювала в печи, а як не хотіло горіти, то сердила ся і так грозила огневи.

4. Гори, гори на пироги! (Наг.) ...пироги вари! (Наг.)

Приговорюють діти до огню, дожидаючи пирогів.

5. Горит ми земльи під ногами. (Наг.)

Не маю коли ждати, спішу ся дуже. Пор. Wand. I (Brennen 32).

6. Горит му під руками. (Лучак.)

Scil. робота. Робить швидко і зручно.

7. Горит у мні! (Наг.)

Кричить чоловік, якого мучить страшна горячка.

8. — Горит! — Що? — Два дилї під фостом кобилї. (Явор.)

Щось немов мудроване, а властиво жартливо-цинїчна відповідь на трівожне запитане.

9. Горит, як за жидівську душу. (Наг.)

Слабо горить, мляво сьвітить ся. Пор. Adalb. Palić 11.

10. Горит як за напасть. (Наг.)

Не хоче горіти, димить ся, гасне часто.

11. Горит як солома. (Наг.)

Про наглу, сильну пожежу. Пор. Wand. I (Brennen 29).

12. Де горит, там ся не курит. (Город.)

Огонь пожирає дим. Образово: де йде справжнє дїло, там нема сплїток та

квасів, бо всї заняті дїлом. У лужицьких Сербів навпаки: де горить, там і курить ся, пор. Muka. 1010; Гильф 2198; Wahl. I, 74; II, 46.

13. Де не горить, там ся не курить. (Ільк., Кобр.)

Де нїчого путнього нема, там нема й поговору, чутки. Пор. Wand. I (Brennen 21); III (Rauch 41).

14. Кому там горіти, то ще лиш Бог знає. (Наг.)

Відповідають острому моралїзаторови, що дорікає гріхами і грозить пекельним огнем. „Там" розумій у пеклї.

15. Не моє горит, не буду гасити. (Кол.)

Не менї робить ся шкода, не мене кривдять, то я й не буду допоминати ся ані боронити. Говорить байдужний егоїст, не тямлячи, що що робить ся нинї одному, завтра може досягти його самого. Пор. Wand. I (Brennen 13); Adalb. Palić 1.

16. Нї горит, нї гасне. (Наг.)

Говорять про тяжко хорого чоловіка, що вже анї жити не може, анї не вмирає.

17. Пекло горит під тобов. (Наг.)

Говорять злочинцеви, а ще частїйше пародіюючи проповіди попів, які страшать пеклом грішників, хоч самі його не боять ся.

18. С—ка горіла, маку не їла. (Дрог.)

Передразнюють усяке брехливе, недоладне оповідане.

19. Так я дуже горю за тим! (Вікно).

Знач. не дуже за тим розбиваю ся, не залежить менї на тім.

20. Той би й на терновім огни не горів. (Наг.)

Говорять про запеклого, непосидющого, лихого чоловіка. На терновім огнї по старій традиції палили чарівників та відьом.

21. То ми десь горит. (Наг.)

Знач. се менї байдуже, дїло від мене далеке, я сим не цікавлю ся.

22. Ци горит під тобов? (Наг.)

Говорять до неспокійного чоловіка, що не може встояти на однім місцї.

23. Чень ще не горит над тобов. (Наг.)

Уговкують такого, що дуже квапить ся, поспішає без причини. Пор. Adalb. Palić 4.

24. Чиє горит, най той гасит. (Кол.)

Чия кривда, нехай той і допоминає ся її. Пор. Wand. I (Brennen 16).

25. Чоловік горит. (Лучак.)

Говорять про такого, що лежить у горячцї.

26. Що горит, то й вигорит. (Крех.)

Про гнїв, сердитість, злість, які не знаходячи нагоди вилити ся в дїло з часом вигасають та втишують ся самі собою.

27. Що горит, то не мерзне. (Наг.)

Образово: що живе, веселе, палке, те й ширить довкола себе радість та житє. Говорять про веселу, палку людину, що й иншим додає радости.

28. Що не горит, того не треба гасити. (Кол.)

Де нема небезпеки, там не треба й ратунку. Пор. Brzoz. Palić 1.

29 Як має горіти, то в ночи пси вию́т підіймаючи писок до гори. (Дрог.)

Народнє віруване.

30. Як має горіти, то сї хоругви сньит. (Наг.)

Коли снять ся церковні хоругви, то се вважають селяни некибним віщуванем пожежі.

Горіх. 1. Горіх, віл і невіста одним духом жиють: нічого доброго не чинять, коли їх не бють. (Ільк.)

По структурі сеї приказки видно, що вона книжкового і спеціяльно польського походженя. Справдї стрічаємо анальоґічну приказку ще у Рисїньского 1622 р. пор. Adalb. Orzech 6, тілько замісь нашого вола там стоїть sztokfisz. Се знов узяте мб. із німецького, пор. Wand. III (Nuss 43).

2. Горіхи не летьит зо стріхи. (Наг.)

Треба потрудити ся і збирати їх у лїсї. Може натик на звісну строфу весїльної піснї, якою свахи допрошують ся горілки:

З стріхи горіхи летїли,
Свахи горівки схотїли.

3. Горіхи то така річ, що коби хтось товк, то я би їв. (Наг.)

Говорить ласий а лїнивий чоловік. Образово: я-б користував ся всяким добром, як би хтось инший робив на мене.

4. Дістанеш ти ще від мене на горіхи. (Дрог.)

Знач. дістанеш добру почесну, насварю або побю тебе.

5. І діравий горіх возьми в міх, а може здасть ся. (Коб.)

Часом і ледача, на око зовсїм непотрібна річ стає чоловікови в пригоді.

6. Кусати собі горіхи. (Гірне).

Знач. сварити ся, ворогувати між собою.

7. Най уже раз той горіх розгризу! (Ільк.)

Знач. нехай полагоджу сю неприємну, нелегку справу.

8. Налущив му горіхів. (Кол.)

Знач. набив. Образ лущених горіхів вяжеть ся з битєм при помочи слова лущити, яке значить і теребити горіхи з зеленої оболїчки і бити.

9. На тобі горіх на твої зуби! (Цен.)

Окрик, коли чоловікови трапило ся якесь несподіване нещастє, заскочила якась трудність, яку він мусить побороти. Пор. Adalb. Orzech 1; Wand. III (Nuss 96).

10. Такий як горіхами годований. (Наг.)

Товстий, опасений. Натяк на відомий казковий мотив про людоїдів, які зловлених людий призначених їм на страву звичайно засаджують у клїтки і годують горіхами.

11. Того горіха не вгризеш.

Знач. сеї трудности не побореш, сеї загадки не розгадаєш. Пор. Wand. III (Nuss 85)

12. То за пустий горіх не варто. (Наг.)

Знач. се не варто нїчого. Пор. Wand. III (Nuss 81).

13. Той горіх бери в міх. (Крех.)

Знач. сю прикрість мусиш стерпіти мовчки.

14. То пустий горіх. (Наг.)

Се дїло пусте, се чоловік ледачий. Пор. Wand. III (Nuss 83).

15. То твердий горіх. (Дрог.)

Се справа трудна, чоловік неподатливий, скритий. Пор. Zátur. XII, 475; Wand. III (Nuss 79).

16. Я за то й пустого горіха не дам. (Цен.)

Се справа нїкчемна. Пор. лат. Cassa nuce non emerim; Wand. III (Nuss 119).

Горіховий. 1. Горіхові свистелї кусати. (Гнїдк.)

Сварити ся за пусте, пор. висше Горіх ч. 6.

2. Дївчьи як горіхове зерньи. (Наг.)

Здорове, гарне, миле.

3. То за горіхову лупу́ не варте. (Наг.)

Се не варто зовсїм нїчого, пусте дїло. Пор. Горіх 12.

Горішній. 1. Горішний вітер без дожджу не обийде сї. (Наг.)

Місцева метеорольоґічна обсервація. Горішнїй у місцевім значіню західнїй.

2. Горішний вітер все дожджу нарве. (Наг.)

Значінє ut supra.

3. То з горішного кінцьи чоловік. (Наг.)

В Нагуєвичах між людьми з горішнього і долїшнього кінця проявляєть ся деякий антаґонїзм. Долїшняни вкладають деяку іронїю в означенє „чоловік з горішного кінця", знач. се ледащо, чоловік непевний, пор. висше Бог ч. 130 і далї Горішнянський.

Горішняни. 1. Бувайте здорові, горішньине, бо я вже сї забираю меже долїшньине. (Наг.)

Жартують у сусїднїх селах із антаґонїзму між горішнянами і долїшнянами в Нагуєвичах. „В Ноту́євичох як хто сї переносить із горішного кінцьи в долїшний, то так як би на друге село", — мовлять у Ясеницї Сільнїй.

2. Горішньине, долїшньине, єдну раду майте! (Наг.)

Звичайне упімнене війта на сїльських сходинах, коли між горішнянами і долїшнянами вирине звичайна незгода. Сей поклик зрештою не позбавлений і ширшого значіня.

Горішнянський. 1. Горішньинський чоловік, а долїшньинський пес, то си братї. (Наг.) ..рідні. (Наг.)

Найострійша формула для висловленя антаґонїзму між горішнянами і долїшнянами в Наг. Сей антаґонїзм певне мав своє жерело в історії села, и його кольонїзації (тут селили ся і Мазури і Нїмцї), але спомини сих відносин затратили ся в памяти.

Горлище. 1. Коби по через горлище, а через кишище мусит. (Ком.)

Знач. коби проковтнути, а живіт якось стравить. Говорять про просту, несмачну страву, але також образово про якусь неприємну, гидку справу, яку чоловік таки мусить перебути. Пор. Adalb. Gardło 5.

Горло. 1. Аби му сї самому горлом пхало, то би другому не дав. (Наг.)

Говорять про захланного, самолюбного чоловіка.

2. А горло би ти спухло! (Наг.)

Проклятє, особливо звернене до пияниці: щоб ти не міг нічого проковтнути.

3. Аж ми сї з горла вертає. (Наг.)
Чоловікови немило, прикро або обридливо їсти якусь страву.

4. Аж мі в горлї душиг. (Наг.)
Говорять про велику курряву, дим.

5. Аж у горлї дре. (Наг.)
Говорять про курряву, дим, але також про якусь прикру справу.

6. Аж у горло ми зазирають. (Наг.)
Жалував ся чоловік на влазливих та цікавих сусідів, що підглядають усе, що він робить і навіть що їсть.

7. В горлї ми висхло. (Наг.)
Знач. хочеть ся пити.

8. Вже горло засхло, куди що йшло. (Петр.)
Значінє двояке: 1) спрагнений чоловік допоминаєть ся випити; 2) мова про збіднїлого чоловіка, який пропив своє добро.

9. Вже ми до горла доходит. (Кол.)
Scil. вода, образово: нужда, крайня біда.

10. Вже ми ко́хітьов у горлї стає. (Наг.)
Пор. великор. комом в горлѣ. Знач. остогидло менї, не можу стерпіти.

11. Вже му сї горлом ллє, а ще би пив. (Наг.)
Говорять про ненаситного пияницю.

12. Вже-с горло залльив? (Наг.)
Уже напив ся, п'яний приходиш.

13. Всьо горлом перецїдити. (Гнїдк.)
Знач. пропити все добро. Пор. Wand. II (Gurgel 8).

14. Горло без дна: кілько сип, і ще сї влїзе. (Наг.)
Чоловік поки жиє, все мусить сипати в горло і все почуває голод.

15. Горло перевязати. (Гнїдк.)
Значінє не зовсїм ясне. Чи те саме, що задушити, повісити?

16. Горло полокати. (Наг.)
Пити з похміля, пиячити. Пор. Wand. II (Gurgel 8).

17. Горло си підрізав. (Наг.)
Знач. зробив собі смерть. Пор. Wand. II (Gurgel 7); Zátur. VIII, 590.

18. Горло яке вузке, а воли й корови пожирає. (Терн.)
Говорять про пияниць і марнотратників, хоча рефлєксія має й ширше значінє. Пор. Brzoz. Gardło; Zátur. VI, 280; X, 712.

19. До горла ми сльози підступают. (Наг.)
Жалко чогось, хочеть ся плакати.

20. Дре ся горло — ци би спало, ци би жерло? (Ільк.)
Рим „горло" і „жерло" вказує на польське походженє приказки. Говорять, коли чоловік зачинає позївати.

21. Єдному сї аж горлом вертає, а другий з голоду здихає. (Наг.)
Характеризують звичайний у житю контраст між богачами і бідними. „Горлом вертає ся" знач. він їсть так богато, що страва підступає йому аж під горло, він душить ся нею.

22. За горло го вхопив. (Наг.)
Знач. присилував до чогось, не дав навіть сперечати ся. Пор. Wand. II (Gurgel 1, 10).

23. Заткай му чим горло. (Наг.)
Знач. дай хабаря, підплати, щоб мовчав і не шкодив. Пор. Zátur. VIII, 618.

24. З горла му видер. (Наг.)
Видобув з тяжкою бідою, прим. від скупаря гроші. Пор. Zátur. X, 981.

25. З горла с—ку робити. (Наг.)
Знач. блювати.

26. З ножом ми до горла стає. (Наг.)
Знач. налягає на мене, грозить, силує до чогось.

27. Маю го в горлї. (Крех.)
Він менї на заваді, остогид, мушу його позбути ся.

28. Маю го як кість у горлї. (Дрог.)
Знач. се мій ворог і супротивник.

29. Маю того по саме горло. (Наг.)
Знач. маю досить, се вже надоїло менї.

30. Пішло по горлї як з маслом. (Цен.)
Говорять про смачну страву або про иншу якусь приємну річ.

31. По саме горло ситий. (Крех.)
Знач. наїв ся досить.

32. То горлом пахне. (Крех.)
Се грозить смертною карою. Говорять про тяжкий злочин.

33. То несите горло. (Наг.)
Чоловік ненаситний, захланний.

34. То широке горло. (Крех.)
Знач. пияниця, дармоїд. Пор. Wand. II (Gurgel 4).

35. То ще вовче горло. (Крех.)
Пажирливий, захланний чоловік.

36. Треба горло пополоскати. (Кол.)
Треба випити. Приговорюють перед питєм, особливо рано

37. Треба му горло залльити. (Наг.)
Знач. треба почастувати, підпоїти його, тодї подобріє і зробить те, чого треба. Пор. Zátur. VIII, 646.

38. Чого горло дреш? (Наг.)
Чого кричиш, лаєш ся, свариш?

39. Що мав, то крізь горло пустив. (Наг.)
Знач. усе пропив. Пор. Wand. II (Gurgel 11).

40. Щось го в горлї дре. (Наг.)
Захрип, але також образово: сердить ся, не хоче говорити.

41. Як му в горлї стане, тогди перестане. (Наг.)
Говорять про скупаря, пияницю, сварливого чоловіка: коли подавить ся, перестане дихати горлом, тодї перестане лаяти ся, сварити ся або пити.

Горловий. 1. В горловій справі жарту нема. (Цен.)

Значіне вислову „горлова справа“ див. слід. число. Говорить голодний чоловік, забираючи ся до їди.

2. Горлова справа. (Гнідк.)
Первісно кримінальна справа, в якій ходило о „горло“, себ-то по старопольській судовій термінольоґії о кару смерти. Тепер жартливо уживають сього терміну на означене їди або питя.

3. Тепер у мене горлова справа. (Наг.)
Тепер я обідаю, пю, знач. не маю часу на щось инше.

Горнець. 1. Бодай ти горшком воду носила! (Наг.)
Проклятє дівчині: щоб ти на своїм господарстві не мала коновок. Носити воду горшком для порядної господині сором.

2. В горнець кому заглядати. (Наг.)
Надіяти ся на те, що хтось погодує нас, бути на чиїйсь ласці.

3. Вишкробав горнець так, що й псу нема що полизати. (Наг.)
Говорять про голодного, ласого на їду. Пор. Wand. IV (Topf 186).

4. Горнець кітлови доганяє, а оба смольниї. (Петр.)
Коли один лихий чоловік докоряє другому недоброму. Пор. Adalb. Przyganiać 2; Wand. IV (Topf 19, 23, 26, 29); Čelak. 92.

5. Горнець ледво дихтит. (Наг.)
Знач. потріскав, ось-ось розлетить ся на шматки.

6. Горнець ти на голові розибю. (Наг.)
Грозить жінка непотрібному, недбалому чоловікови. Горшки вважають ся головною складовою частиною жіночого господарства.

7. Горшка з молоком не годит сї нести на долони, бо коровам молоко висхне. (Наг.)
Народне віруванє.

8. Горшки не сьвяті ліплят. (Гнідк.)
Знач. усяке діло може чоловік зробити підівчивши ся його.

9. Дьиравого горшка не наллєш. (Наг.)
Марнотратника не заможеш, бо він усе пропустить. Пор. Wand. I (Gefäss 2).

10. Ліпший старий горнець, як новий череп. (Наг.)
Говорила дівка, виходячи замуж за старого, але кремезного чоловіка. Пор. Wand. IV (Topf 11).

11. Пізнати горнець по голосї. (Дрог.)
Scil. чи цілий, чи надбитий. Пор. Zátur. V, 4; Wand. IV (Topf 15); Čelak. 69.

12. Поки горшка не припече, поти з нього не потече. (Ком.)
Образово: поки чоловік не зазнає лиха, поти не знає й милосердя над иншими.

13. Прийшов горшки помити. (Наг.)
Говорять про такого, що приходить по обіді до хати.

14. Порожний горнець дренчит, а повний мовчит. (Наг.)
Дурний чоловік балакає богато, хвалить ся сам не знає чим. Пор. Wand. I (Gefäss 1).

15. Прошкробаєш діру в горшку! (Наг.)

Уговкують такого, що дуже завзято вишкрибує з горшка останки страви. Пор. Wand. IV (Topf 196).

16. Треба му горнець приставити. (Наг.)
Йому щось недобре в середині, треба приложити йому горнець, щоб натягнув.

17. Хто знає, що в тім горшку кипит! (Цен.)
Образово: се чоловік загадковий, його не зміркуєш, які у нього наміри. Пор. Zátur. XII, 499; Wand. IV (Topf 139, 142).

18. Хто любит горшки шкребтати, той борзо вилисіє. (Наг.)
Не то віруванє, не то правило savoir vivre'a.

19. Чим горнець накипит, тим і череп смердит. (Гнідк.) ...тим і смердіти буде. (Гнідк.) ...тим і смердит. (Луч.) ...тим і черепки чути. (Ком.)
До чого чоловік навикне з малку, того держить ся або те пригадує аж до смерти. Особливо говорять про лихі привички. Пор. Zátur. II, 191; Wand. IV (Topf 30, 103).

20. Я оттакий горнець чиру виїм! (Наг.)
Дитяча забава. Хлопці стають один проти одного в віддаленю одного крову і з окриком „я оттакий горнець чиру виїм!“ старають ся як мога висше підняти одну ногу, поки сей або той не впаде горілиць.

Горня. 1. Хто шкребче горня́, буде на єго свадбі дощ. (Тл.)
Народне віруванє і правило savoire vivre'a.

Город. 1. Він усе лиш по чужих городах заиває. (Наг.)
Говорять про відомого шкідника та садового збиточника, що краде городовину та садовину.

2. Мій город, то так як моя комора. (Наг.)
Знач. украсти щось з огорода то так само, як украсти з комори.

3. Не лазь у городи, бо наробиш шкоди. (Кол.)
Звичайна осторога сільським хлопцям.

4. Не мій город, не моя ліса, не буду заперати. (Наг.)
Знач. се діло мене зовсім не торкає ся, я не хочу мішати ся до нього.

5. Там такі городи, що й свиньи не зробит шкоди. (Наг.)
Жартують із занедбаного, кепсько обробленого огорода.

6. Чий город, того й пліт, чий пліт, того й ліса. (Наг.)
Отсим простим міркуванєм рішають иноді питанє, хто має відповідати за полеву шкоду зроблену в такім разї, коли ліса, що веде в „царину“, лишила ся отворена.

7. Що город, то й народ. (Залїсє).
Знач. у кождім місті инший народ, а властиво инші звичаї та встанови.

Городенка. 1. В Городенцї як пан, а поза Городенков як пес. (Стан.)
Жартують із пана, що ходячи по місті дує ть ся і задає пиху, а потім із міста драпцює пішки до дому.

Городити. 1. Він міні городит ні до села, ні до плота. (Лол.)
Знач. плете небилиці, дурить мене.

2. Городит таке, що сї купи не держит. (Наг.)
Говорить без звязку, вигадує нісенїтниці.

3. Нагородив три міхи вовни. (Збар.)
Наплїв богато дурниць.
4. Не туди городите. (Лучак.)
Знач. не те говорите, що треба, помиляєте ся.
Горох. 1. Вари горох у трох, а борщ у щербатім, а капусту в пухлатім, а пироги в тім, що сї коповцї води влазит. (Наг.)
Приговорювала чоловікови жінка, що вдавала хору. Мабуть узято з якогось сатиричного оповіданя, яке тепер затратило ся в памяти місцевих людий.
2. Від гороху с—й по троху. (Дрог.)
Жартують із горохових страв, по яких звичайно наступає розвільнене.
3. Горох — божої Матїнки сльози. (Наг.)
Народнє віруванє, перетворене на приказку, якою характеризують цїнність гороху.
4. Горох з капустою. (Гнїдк.)
Scil. говорить. Мішає в розмові річи, що не мають звязку між собою. Пор. Adalb. Groch 9.
5. Горох на нїм молочений. (Гнїдк.)
Говорять про дзюбатих та віспуватих. Пор. Zátur. VI, 129.
6. Горох на стїну кидає. (Ільк.)
Знач. робить якусь даремну роботу, говорить до чоловіка впертого та непослушного. Пор. Wand. I (Erbse 19); Zátur. IV, 148; Adalb. Groch 11.
7. І я мусїв на горосї клячати. (Крех.)
Знач. зазнав прикрости та упокореня. Натяк на кари, які завдавано давнїм школярям. Пор. Wand. I (Erbse 26).
8. Лучший дома горох, капуста, нїж на війнї курка тлуста. (Ільк.)
Говорили до парубків, яких бажали відстрашити від приставаня до війська в часї давнїх вербунків.
9. Наїдж сї гороху, а тогди з ним говори. (Кол.)
Знач. се чоловік упертий, неподатливий. Пор. Wand. I (Erbse 14); Zátur. III, 237.
10. Намішьив гороху з капустов. (Дрог.)
Наплутав усячини, наговорив нїсенїтниць. Пор. висше ч. 4.
11. Оловjяний горох на велїзнім токї молотити. (Яс. С.)
Говорять образово про війну; фраза часто уживана в казках, пор. „велїзний горох" у Wand. I (Erbse 9).
12. Цяпу горох, цяпу капуста. (Гнїдк.)
Жартують із чоловіка повільного та розлїзлого, особливо з такого, що говорить помалу, цїдить слово за словом.
Горшкодрай. 1. Кричит по селу, як горшкодрай. (Наг.)
Горшкодрай — дротар, що направляє горшки. Ті ремесники мають звичай ідучи улицею заповідати своє наближене голосним окриком: Горшки дротувати, мамо-о-о!
Горщик. 1. Добрий був горщик, як був у нїм борщик! (Берез.)
А коли нема, то він нїчого не варт. Промовляють таким, що припадали коло батька або якогось свояка, доки надїяли ся поживити ся чимось від нього, а одержавши свою користь повинули, забули його.

2. Чим горщик накипів, тим і смердїти буде. (Ільк.)
Значінє таке, як висше Горнець ч. 19.
Горячий. 1. А кусь, горьиче! (Наг.)
Остерігають малих дітий, щоб не хапали за огонь. Жартливо також до старшого чоловіка, який легкомисно вдаєть ся в очевидячки небезпечне дїло.
2. А то хлиснув горьичого. (Наг.)
Дізнав ся про якусь неприємну річ, зробило ся йому прикро, аж заплакав.
3. Возьме за горяче тай за боляче. (Гнїдк.)
Говорять про доброго робітника, який не цураєть ся нїякої роботи в господарстві.
4. Всипали му горячих. (Збар.)
Набили цупко, покарали.
5. Горьичо́ аж дух запирає. (Наг.) ...аж душит. (Наг.) ...аж дихнути не дає. (Наг.)
Про велику спеку.
6. Горьиче як огень. (Наг.) ...окріп. (Наг.) ...кіпjиток. (Наг.)
Звичайні поріжнаня чогось горячого. Пор. Zátur. XV, 220.
7. Горячий, аж пашит. (Рогат.)
Про чоловіка в горячцї.
8. Горьичого хотїв, кишки му сї збігли. (Наг.)
Говорять про такого, що без нїякої видимої причини стратив апетит, сохне та марнїє.
9. Горьичо́ му сї зробило. (Наг.)
Знач. не міг довше видержати, відносини зробили ся нестерпні для нього.
10. Горьичо́ як у пеклї. (Наг.)
Про велику жару або спеку. Пор. Zátur. XV, 221; Adalb. Gorąco 1.
11. Дуй на горяче, бо будеш дути на боляче! (Збар.)
Коли не побережеш ся небезпечного дїла, то будеш потім плакати на шкоду.
12. За-го́рьича взьив сї. (Наг.)
Знач. під сьвіжим враженєм якогось факту взяв ся до дїла.
13. За горьичим слїдом побіг. (Наг.)
Говорять про погоню за злочинцем безпосередно по доконанім злочинї.
14. Запросив го на горьичі посї́тки. (Дрог.)
Набив, запровадивши до своєї хати.
15. На горьичім учинку го їмили. (Наг.)
Безпосередно на місцї, при поконуваню злочину. Пор. латинське in flagranti.
16. Не хапай за горяче! (Стан.)
Знач не бери ся до надсильного, небезпечного дїла.
17. Не хапай за горьиче, бо зараз вержеш. (Наг.)
Сьміють ся з такого, що в першій хвилї поривєть ся на якесь надсильне дїло, але швидко потім покидає його.
18. — Та бо то горьиче! — Маєш вітер під носом, то дуй! (Наг.)
Говорять ідучи горячу страву. Пор. укр. Горяче! — Студи, дураче! Пор. Wand. II (Heiss 8, 11).
19. Тут горяче — тут боляче, роби що хоч. (Лучак.)

Про безвихідно неприємне діло, таке, що звідки хочеш починай його, все виходить тобі на шкоду.

20. Хопив за саме горьиче. (Наг.)

Вскочив у неприємне діло, попав у саму найбільшу небезпеку.

21. Хто горячим попече сї, той і зимне студит. (Явор.)

Хто потерпів на ділї справдї небезпечнім, той потім буває аж надто обережний.

22. Хто ся на горячім спече, на студене дує. (Банг.) ...сї попарит... (Городен.)

Значінє ut supra.

Горячка. 1. А вергло би тї в горьичку! (Наг.)

Проклятє, коли хто чи то в сварцї з иншим ужие слова „вергчи" (кинути), чи то справдї в бійцї кине його на землю.

2. А то горьичка чоловік! (Наг.)

Чоловік нетерпливий, прудкий, запальний.

3. Горьичка з нього говорит. (Дрог.)

Про непритомного, хорого або сердитого чоловіка, який говорить у нетямі.

4. Горячка му по тїлї ходит. (Берез.)

Знач. він не зовсїм здоров, не тямить себе, говорить не до ладу.

5. З горьички сї схопив. (Наг.)

Знач. робить щось у нетямі, сам не знає, що діє.

Господар. 1. А то ґосподар! (Наг.)

Іронїчно: се непотріб, недбаха.

2. Ґосподар без жінки як без очий. (Голоб.)

Бо не може за своєю роботою доглянути того, що дїєть ся в хатї. Пор. Adalb. Gospodarz 17.

3. Господар в сїчку сцьити, коби хто нарізав. (Городен.)

Сьміють ся з хлопця недолїтка, що гороїжить ся і вдає дорослого господаря

4. Господарі — за гріш по парі. (Кол.)

Знач. старцї, жебраки, що звичайно ходять по два враз: слїпець і його поводатор.

5. Ґосподарь слузї не викає. (Ільк.)

Навпаки, слуга викає господареви. Виканє означає не лиш особисту почесть, але також признане над собою зверхности господаря і його права до розказуваня слузї.

6. Господар на всю губу. (Кол.)

Повний, заможний господар, богач, чоловік незалежний.

7. Господар на всю ніч. (Гнїдк.)

Іронїчно про лїнивого чоловіка, що занедбує своє господарство і вилежуєть ся на печи.

8. Господар на своїм сьмітю. (Крех.)

Знач. чи я собі бідний, чи богатий, вам зась до мене, я незалежний чоловік.

9. Господар стайню тогди замкнув, як злодїй вже конї вкрав. (Жуків)

Висьміваують запізнену обережність по шкодї.

10. Ґосподар до чужої комори. (Наг.)

Знач. злодїй, що господарює в чужім добрі.

11. Ґосподар зателепаний. (Наг.)

Лають непорядного, розтріпаного чоловіка.

12. Ґосподар перший встає, остатний льигає. (Стрий)

Він мусить допильнувати всього в господарстві. Пор. Adalb. Gospodarz 20.

13. Ґосподар своїм штанам. (Дар.)

Кпять із недотепного, немаючого чоловіка.

14. Де ґосподар не ходит, там ся хлїб не родит. (Лучак.)

Образово: чого не доглине своїми очима, те не удаєть ся. Пор. Adalb. Gospodarz 27.

15. Добрий господарь, і на оборі му чисто. (Гнїдк.)

В понятю „добрий господар" лежить не тілько понятє заможности, богацтва, але також понятє порядку, охайности та розумного веденя дїл.

16. Добрий ґосподар нїчого без ока не дає. (Наг.)

Знач. нїчого не дає по за очи, не скаже: візьміть собі там, але коли що дає чи позичає, то все огляне сам і видасть власноручно.

17. Добрий ґосподар рук не покладає. (Наг.)

Знач. не обмежаєть ся на те, щоб розказувати робітникам, а й сам працює разом з ними. Пор. Adalb. Gospodarz 7.

18. Кепський то ґосподар, що в своїй хатї змокне. (Дрог.)

Говорять про недбалого господаря, що сидить у непошитій хатї. Пор. Adalb. Gospodarz 36; Wand. V (Wirth 7).

19. Коби ще ґосподар до того ґосподарства. (Яс. С.)

Говорять про недолїтка або марнотратника, що нараз опинив ся властителем гарного хозяйства, яке певно зведе нї на що.

20. Ти мене, ґосподару, найми, а я з тебе наймита зроблю. (Кобил.)

Господар із наймита має иноді більше шкоди, ніж пожитку.

21. Хоть ти мене господару рано збудив, то я на обуваню надоложу. (Коб.)

Говорить лїнивий наймит. Пор. висше Вставаня 4.

22. Як би ти був добрий ґосподар, то би-с си жінку пошкробав. (Наг.)

Жартують із чоловіка, що береть ся не до свойого дїла, мовляв, у себе в хатї ти знайшов би потрібнїйше дїло.

23. Як вам, господару, за тїсно в хатї, то вийдїт на двір. (Лучак.)

Відповідь безцеремонного приблуди, який розпираєть ся в чужім домі, на увагу господаря, що нам тут у хатї тїсно.

24. Як добре ґосподарови, то добре й котови. (Наг.)

Коли не терпить недостатку господар, то й його домашня худоба маєть ся добре.

25. Який ти своїй чельиди ґосподар? (Наг.)

Говорять до недбалого господаря, якого дїти або слуги роблять шкоду сусїдам або крадуть у нього самого.

26. Я тому не ґосподар. (Наг.)

Я в тім дїлї некомпетентний, не відповідаю за порядок.

Господарство. 1. В ґосподарстві як у млинї, все щось туркоче. (Наг.)

Знач ніколи нема спокою, все трапляєть ся якась гризота.

2. Велике ґосподарство, то велике клопотарство. (Крех.)

Говорять звичайно богаті господарі, яким їх богацтво причиняє богато турботи, а не дає звичайно ніякісінької вигоди ані житевої приємности. Пор. Adalb. Gospodarstwo 3.

3. Все своє ґосподарство забрав із собов. (Наг.)

Говорять про ремесника або взагалі бідного, безземельного чоловіка.

4. Господарство то рогатє, то чубате, тьижко му ради дати. (Комар.)

Жартували з бідного чоловіка, що мав усього господарства одну теличку і пару курий і не міг дати собі ради з ними.

5. Мале господарство — велике капарство. (Цен.)

З малим господарством більше клопоту як з великим, бо воно вимагає заходу та пильновання, а не дає стілько доходу, щоб можна вижити. Пор. Adalb. Gospodarstwo 8.

6. Мале ґосподарство, малий клопіт, а велике ґосподарство — великий клопіт. (Стан.)

Разом з розміром господарства зростає також число заплутаних інтересів та обопільних зобовязань, про які все треба тямити. Пор. Adalb. Gospodarstwo 7.

7. Моє господарство — в міх тай на плечі. (Льв.)

Говорить торговець, ремесник або зарібник.

8. Мушу щось з ґосподарства продавати. (Наг.)

Знач. якусь скотину або збіжє, щось із движимого добра, не землю.

9. На ґосподарстві сї лишив. (Наг.)

Значінє двояке: 1) всї домашні поїхали кудись, а він сам один лишив ся дома; 2) батько повіддавав инших дїтий між люди, а його лишив при собі.

10. Най ти сї тото при ґосподарстві лишит. (Наг.)

Відповідають на прокляте: щоб тебе спіткало таке й таке лихо та безголовє.

11. На маєш на нове ґосподарство! (Берез.)

Жартливо говорять чоловікови, на котрого впав якийсь несподїваний клопіт, видаток або процес.

12. На моїм ґосподарстві нїщо не приросте. (Крех.)

Говорить безземельний чоловік, ремесник або зарібник.

13. Підупав єм на ґосподарстві. (Наг.)

Знач. збіднїв, моє господарство потерпіло, вменшило ся.

14. Привикай до господарства з молоду, не будеш знав на старість голоду. (Ільк.)

Наука батька синови.

15. То не господарство, то закрутенїя. (Лол.)

Говорить господар про свої щоденні клопоти.

Господарський. 1. А ти не ґосподарська дїтино! (Наг.)

Окрик на ледачого, непорядного, неохайного чоловіка.

2. Ґосподарський хліб не білий, але ситий. (Ком.)

Говорять про своє занятє селяни хлїбороби.

3. Дав му ґосподарський кусень хліба (Дрог.)

Знач. порядний, великий шматок, але також зарібок при господарстві.

4. По ґосподарськи сї поводит. (Наг.)

Статочно, чемно, з захованєм усїх форм.

Господарювати. 1. Ґосподарувала би й вош, коби мож. (Яс. С.)

Знач. на бідній господарстві не доробиш ся.

2. Доґосподарував сї до дїдівської торби. (Наг.)

Зійшов нї на що, звів ся на старецтво.

3. Наґосподарував бис сї, як сорока на плотї. (Наг.)

Прокляте: щоб ти звів ся нї на що. Сорока на пліт сяде тай злетить.

Господин. 1. Господинови звонят, а господинову з села гонят. (Гнїдк.)

Господин тут по книжному зам. піп. У Галичині попи не мають звичайно в селї свойого маєтку, а живуть на скарбовім, так зв. ерекціональнім ґрунтї, що привязаний до функції. Знач. по смерти попа, який сповняв ту функцію, попадя з дїтьми мусить забирати ся з села.

Господиня. 1. Без ґосподинї хата пустков смердит. (Наг.)

Говорить удовець або загалом чоловік, у якого нема жінки.

2. Господине, а йдиж но, щось тебе пани потребуют. (Самб.)

Сьміють ся з інтелїґентної титулятури: „господине". Так мав гукнути один панотець на свою куховарку (господиню), коли його гості раз-у-раз обертали ся один до одного з непривичним для нього титулом „господине".

3. Господиня: два городи, една диня. (Гнїдк.) ...сім городів. . (Луч.)

Кплять із лїнивої господинї, що не обробляє своїх огородів. Огород і ярина належить до жіночого хозяйства, в яке чоловік звичайно не втручаєть ся і за якого веденє відповідає жінка. Пор. Adalb. Gospodyni 11; Brzoz. Gospodyni 1.

4. Господиня на цїлу постїль. (Гнїдк.)

Говорять про лїниву господиню, що любить довго спати.

5. Ґосподине! іди їсти, борщ застине. (Белел.)

Сьміють ся з моди інтелїґентних людий, титулувати один одного словом „господин".

6. Ґосподинї зателїпана. (Кобил.)

Лайливий вислов про брудну, неохайну жінку.

7. Ґосподинї паров жиє. (Наг.)

Жартують із господинї, яка в селянськім побутї звичайно не засїдає до стола обідати з иншими.

8. Ґосподинї рано встала, двері замка, вікном с—ла. (Кобил.)

Сьміють ся з господинь, що люблять занадто богато порядкувати, хоч і без толку.

9. Ґосподинї три вугли в хатї тримає, а ґосподар лиш один. (Карл.)

Знач. хатній порядок, житєва вигода селянина залежить у далеко більшій мірі від жінки, як від чоловіка. Пор. Adalb. Gospodyni 12.

10. Ґосподиня, коли повна скриня. (Лучак.)

В достатку не тяжко господарювати і держати себе порядно. Пор. Adalb. Gospodyni 1, 15.

11. Де богато господинь, там хата не метена. (Ільк., Петр.) Де дві ґосподинї... (Наг.)

Де богато людий береть ся порядкувати якесь діло, там звичайно не буває доброго порядку. Пор. Adalb. Gospodyni 5; Brzoz. Gospodyni 3; Wand. I (Arbeiter 39); II (Haus 105).

12. Добра ґосподині, як повно в судині. (Петр.) ..коли... (Ільк.)
Знач. вона тоді вміє порядкувати тим, чого не надбала сама. Пор. Adalb. Gospodyni 13; Brzoz. Gospodyni 2.

13. За ґосподинев у хаті всі кути плачут. (Наг.)
Говорить удовець або чоловік, якого покинула жінка. Подібне у Поляків говорять про господаря, пор. Adalb. Gospodarz 2.

14. У доброї ґосподині все сї найде щось в судині. (Наг.)
Вона все зуміє надбати і приберегти. Пор. Adalb. Gospodyni 3.

15. У доброї господині нема ніколи по обіді. (Ільк.)
Знач. вона знайде щось, чим нагодувати запізненого гостя.

16. Широка ґосподиня, аж з постелі ноги висят. (Лучак.)
Клянуть із гордої богачки.

17. Як би то в мене ґосподиня була! (Наг.)
Говорив чоловік, що мав жінку пияницю та волоцюгу, яка не дбала про свій дім.

Господь. 1. Аби вам Господь дав, що си в Бога милосерного запросите. (Любша)
Жебрацька молитва. Ріжницю між Господом і Богом не треба вважати слідом ніякого дуалізму, бо оба ті означеня зовсім ідентичні.

2. А Господь би вам віку продовжив! (Наг.)
Молитва жебрака, який одержав милостиню.

3. Бодай Господь боронив! (Наг.)
Звичайна відворотна формула, коли говорить ся про якесь лихо, хоробу, пожежу, знач. щоб се не стало ся нам, аби Бог відвернув від нас.

4. Господа не вшукаєш. (Наг.)
Говорить крутієви, брехунови або загалом безсумлінному чоловікови. Пор. висше Бог ч. 35.

5. Господи благослови: з чого хліб, з того пироги. (Яс. С.)
Говорить господиня, якій не стало тонкої, пшеничної муки на пироги і вона мусить ліпити їх із грубшого, житного тіста.

6. Господи благослови чужі горохи й боби, тай моїх троє зерен. (Наг.)
Приговорюють сіючи горох або біб.

7. Господи, будь при мнї! (Наг.)
Говорить сердитий, роздрочений чоловік, якого опановує злість, та він бореть ся з собою, щоб не дати себе пірвати до якогось нерозважного діла.

8. Господи вас хорони тай сохрани. (Любша)
Жебрацька формула-молитва, коли просять охорони перед усяким лихом.

9. Господи відверни та не допусти! (Наг.)
Формула відвертаня всякого лиха.

10. Господи вічний, чим я в тебе грішний: чи я горівки не пю, чи я жінки не бю, чи я коршму минаю? Чом я щастя не маю? (Рогат.)
Оттак жалував ся пияниця на своє нещастне лихолітє.

11. Господи, дай му зна́нє і упамята́нє! (Дрог.)
Говорять, коли хтось говорить дурниці, лаєть ся без причини.

12. Господи, дай свій час добрий! (Ільк.)
Формула, якою благословить си всяке діло, особливо при знахарстві, лїченю чи заклинаню хороб.

13. Господи, забий того на смерть, у кого жінка ладна! (Вікно)
Так вітхав якийсь парубок, що закохав ся в чужій жінці. Пор. Дик. 1411.

14. Господи зароди на злодії тай на Жиди! Буде злодіям і Жидам, то ще сї лишит і нам. (Наг.)
Приговорюють особливо господині, сіючи та садячи всяку городину.

15. Господи, зішли духа свойого! (Наг.)
Говорять, коли якийсь чоловік плете дурниці, без причини чіпають ся до сварки. Мовляв: Господи, дай щоб він отямив ся, нарозумив ся! Може натяк на анекдоту, що якийсь сьвященик, бажаючи побільшити свої доходи, захотів зробити чудо і умовив ся з дяком, що коли він від престола скаже: Господи, зішли духа свойого, дяк із хорів випустить голуба, якого мав у кишені. Тимчасом дяк забув про голуба в кишені і сей вадушив ся. Сьвященик кличе раз до Господа, кличе другий раз, а духа сьвятого нема. Аж за третім разом дяк кричить із хорів: Та не зішлю, не зішлю, бо здох.

16. Господи, злізь, подиви ся, а не против ся. (Мшан.)
Говорять люди роблячи щось таке, що по свойому чутю не повинні-б робити, а мусять.

17. Господи, злізь, подиви сї і назад верни сї. (Явор.) ...та подиви ся. (Ільк.)
Жартують дивлячи ся на якесь безладє, пусту сварку або бійку між людьми.

18. Господи, змилуй сї! (Наг.)
Окрик співчутя, докору на вид якогось лихо веденого діла, хорого або нужденного чоловіка.

19. Господи, люблю тебе, але себе ще троха більше. (Карл.)
Жартливо характеризують еґоїстичну людську вдачу.

20. Господи, наверни тї де на лїси та на дебри! (Наг.)
Говорять до злого, сварливого, пакісного чоловіка.

21. Господи, твоя воля! (Наг.)
Окрик резиґнації чоловіка, який у даній ситуації не може нічого порадити, чує себе безсильним, мовляв: нехай дієть ся, що Бог дасть.

22. Господи тї ратуй! (Наг.)
Говорять бідному, тяжко хорому або нещасливому чоловікови.

23. Господи тобі слава, що сї душьи напхала. (Наг.)
Примовляють жартливо, встаючи з за ситого обіду.

24. Господи хорони від такого весь мир християнський! (Наг.)
Звичайна молитва при виді якогось страшного нещастя, каліцтва і т. п.

25. Господь би вас не опустив ласков свойов (Любша)
Жебрацька формула, звичайно додають іще: як ви не опускаєте бідного чоловіка.

26. Господь би з тебе говорив! (Наг.)

Знач. щоб твої слова справдили ся, були пророцькими словами. Коли хтось віщує другому якесь добро.

27. Господь би на тебе тьжку кару спустив! (Наг.)

Проклятє: щоб тебе Бог тяжко покарав.

28. Господь би ти віку не дав! (Наг.)

Проклятє: щоб ти жив лише коротко і швидко вмер.

29. Господь би ти парти не дав! (Берез.)

Проклятє: щоб ти не мав щастя в житю.

30. Господь би сї гнїкав. (Наг.)

Остерігає сам себе чоловік, коли його спокушують зробити щось лихе.

31. Господь би тї побив! (Наг.)

Формула проклятя: щоб на тебе впала кара божа.

32. Господь вам то стокротне надоложит. (Наг.) ...надгородит. (Наг.)

Формула жебрацької подяки за одержану милостиню. Пор. Schleich. ст. 164.

33. Господь говорив до Ядама по руськи, Ядам до Еви по чеськи, а дїдько до Еви по польськи. (Льв.)

Інтересна характеристика ріжних язиків. Руська мова вважаєть ся ясною, легко зрозумілою, чеська купою та здатною до розказуваня, а польська облесною, а до того вона повна сичучих та шипучих звуків.

34. Господь го там знає. (Наг.)

Сказано замісь: я його або того діла не знаю.

35. Господь засмутив, Господь потїшит. (Кол.)

Потїшають чоловіка пригнобленого якоюсь журою або нещастєм. Пор. висше Бог 233.

36. Господь знає, але нікому не скаже. (Кол.)

Знач. чоловік мусить доходити до всього своїм розумом. Пор. Wand. II (Herrgott 56).

37. Господь з неба палицев не вдарит. (Наг.)

Знач. не покарає, не приневолить злого, а треба чоловікови самому бороти ся з ним.

38. Господь ми тї надїс. (Наг.)

Говорять до такого, що несподївано, але в саму пору приходить на поміч.

39. Господь му того не відпустят. (Наг.)

Говорять про якийсь тяжкий гріх, про вопіючу кривду.

40. Господь надїя наша. (Дрог.)

На нього чоловік надїєть ся в труднім положеню. Пор. висше Бог ч. 16.

41. Господь не злїзе з високого неба, бо високо. (Наг.)

Говорить чоловік чуючи свою безпомічність та безсильність або кривду, від якої нема кому захистити його.

42. Господь там має яйцї. (Дрог.)

Передразнюють Бойків, які звичайно не люблять говорити: нема, а тільки: Господь має. То нїби Бойкиня їде на торг, а перекупки запитують її: жінко, жінко, а маєте ви яйцї? А вона відповідає повисшою формулою. Подібні вислови, породжені антипатією до категоричного „нема“ або „єсть“, стрічаємо і у инших народів, пор. прим. у Прусовій повісти „Placówka“ того Мазура,

що на питане, скілько має худоби, відповідає: Ma tam Pan Jezus cztery ogony.

43. Господь ти того не забуде. (Наг.)

Знач. покарає тебе за якесь лихе дїло, або надгородить за добре.

44. Господь ти то порахує. (Дрог.)

Знач. не дарує тобі моєї кривди, надгородить тобі вчинене добро.

45. Господь ти то потрутит на здоровю. (Наг.)

Дословно: відшибне тобі обчислюючи міру твойого здоровля, scil. те, о скілько ти мене скривдив.

46. Господь усїм токма. (Климець)

Знач. він погодить, поєднає всїх, не скривдить нїкого. Пор. Wand. II (Herrgott 129, 132).

47. Господь усьому корма. (Кривор.)

Знач. він кермує всїм, дає всьому порядок.

48. Господь як дає, то не миьиров. (Наг.)

Знач. дає щедро, не по людському масштабу.

49. Дав би ти Господь здоровля, але на мої груди. (Стан.)

Жартливе бажанє, де чоловік властиво бажає добра собі самому.

50. Дав би ти Господь лїпший розум. (Наг.)

Знач. те, що ти говориш, сьвідчить про дуже неособливий розум.

51. Дав би то Господь милосерний! (Наг.)

Побожне бажанє, коли говорять про щось добре та пожадане.

52. Дає Господь біль, дає й лїки на біль. (Стан.)

Говорять приготовлюючи лїчниче зїлє від усяких хороб.

53 Дай му Господи рай сьвітлий, блаженний. (Любша)

Формула жебрацької молитви за покійника

54. Десь сї на мене Господь загнївав. (Наг.)

Говорить чоловік, на якого спадає одно нещастє за другим і який приписує се божому гнївови.

55. Дивен еси Господи! (Ходов.)

Окрик на вид чогось незвичайного. Оповідають, що раз Мойсей просив Бога, щоб показав ся йому лицем до лиця. Господь каже: Не годить ся тобі бачити мене лицем до лиця. Але Мойсей усе настає. Тодї Господь нарештї показав ся йому на хвилю, а потім питає його: А що, як я тобі видав ся? А Мойсей каже: Дивен еси Господи. — Егеж, — каже Господь, — але ти будеш іще дивнїйший! І дав йому роги на лобі.

56. Здай сї на Господа милосерного. (Кол.)

Знач. спусти ся на його волю, май у ньому своє довірє.

57. І Господь усїм не догодит, не то чоловік. (Кол.)

Говорить чоловік, на якого хтось кривдує собі. Пор. Čelak. 286; Wand. II (Herrgott 14).

58. І тобі, Господи, і мінї, Господи. (Наг.)

Жартують із попа, що мовлив, бере з живого і мертвого та все приспівує: Тебі Господи, хоча властиво сам собі забирає мало що не все.

59. Коби Господа сьвятенького упросити та умолити. (Любша)

Одна зі звичайних формул жебрацького молитвослова, але також часто уживана в заклинанях та примівках, пор. Етн. Зб. V, стор. 102 і д.

60. Коби Господь дав, вже би я якось брав. (Рогат.)
Знач. кобя щасте, то вже чоловік якось би навчив ся користувати ся ним.

61. Коби Господь милосерний відвернув тай застовпив! (Наг.)
Жартлива примівка від злодіїв; остатне слово навмисно перекручено зам. заступив.

62. Наверни ті Господи на кого иншого, не на мене! (Дрог.)
Говорить сумирний чоловік до такого, що шукає собі з ним зачіпки, починає сварку.

63. На Господа вся надія. (Наг.)
Говорить чоловік, коли в якійсь прикрій пригоді покинули його всі знайомі та своякп.

64. На Господа гріх нарікати. (Берез.)
Чоловік усе повинен нарікати на себе, на свій нерозум або на свої злі прикмети.

65. Най мене Господь скарає! (Стан.)
Клинеть ся чоловік запевняючи про свою невинність або про правдивість своїх слів.

66. Най тебе Господь у чужій коморі має! (Сіл. Б.)
Жартливе бажане збиточному, непосидючому чоловікови. Знач. щоб тебе як злодія зловили в чужій коморі.

67. Не дав ми Господь на згубу. (Наг.)
Знач. я згубив якусь річ, а Господь дав так, що вона віднайшла ся і я не поніс страти.

68. Не дай Господи чого! (Наг.)
Згадуючи про якесь нещасте не годить ся ніколи говорити виразно, а все треба обходом і додаючи відворотну формулу, отже замісь: „коли трапить ся лихо" треба сказати: Не дай Господи чого.

69. Не доведи, Господи!
Відворотна формула в значіню: щоб нам щось таке не трапило ся.

70. Оберни сї Господоньку ласков твойов сьвятов небеснов! (Голг.)
Побожне зітхане, спеціяльно коли підчас богослуженя сьвященик обертаеть ся лицем до народа.

71. О Господи милосерний, слава твоя по всїй зе́мли! (Наг.)
Побожна формула; нею иноді висловляють своє зачудуване, чуючи або бачучи якісь незвичайні річи.

72. Подай Господи гроший на просту оковиту, а тої простої в царстві небеснім не будет конца. (Коб.)
Так пародіюють церковну ектенїю, де по кождім благаню повторяеть ся: Подай Господи.

73. По ділóм, Господи! (Наг.)
Дотеп оснований на біблійнім реченю, що Бог буде судити по ділом; тимчасом силою популярної етимольоґії слово „по ділом" звязано з понятєм поділу. І от коли хтось хоче брати собі цілу якусь річ, хліб або що подібне, то другий хапає за ту саму річ тай каже жартливо: По ділом, Господи! Себ-то: гов, поділи ся зо мною.

74. Прийми го, Господи, де всї сьвяті праведні спочивают. (Наг.)
Формула жебрацької молитви за покійника.

75. Прийми, Господи, гріх за жарт! (Воля Задер.)
Жартує чоловік при якімось легкім переступі.

76. Скариж то мі Господи! (Яс. С.)
Заклинане на потвержене правди того, що чоловік сказав. Се називаеть ся „заскарити ся"; ся формула вважаеть ся сильнійшою від звичайної „Бігме Боже", яка називаеть ся „забожити ся".

77. Слава тобі, Господоньку, вже й я буду на сподоньку. (Цен.)
Жартують парубки з дівчини, що готуеть ся виходити замуж.

78. Сохрань Господи! (Наг.)
Звичайна формула, замісь: не роби того, сього нема і не повинно бути. Пор. Wand. II (Herrgott 198).

79. Хвалити Господа, всї-смо здорові. (Наг.)
Формула привитаня, відповідь на питане: як ся маєте, чи гаразд здорові?

80. Хто Господу розкаже? (Цен.)
Бог дає чоловікови те, що сам хоче.

81. „Чень Господь дасть, що встанеш". — „Чень Господь дасть, що не встану". (Ног.)
Пародіюють бевтямні відповіди лїнивого чоловіка. Се мала бути розмова запізненого селянина з сонним коршмарем: „Мошку, встань!" — „Ні, не встану". — „Та встань бо!" — „Таки не встану". — „Ей чень устанеш!" — „Ей чень не встану". — „Чень Господь дасть, що встанеш". І Мошко знов відповідає своїм способом, не тямлячи того, що в слові „чень" містить ся і надія і бажане, щоб так стало ся.

82. Чень ще Господь і на нас ласкав. (Цен.)
Надія, що ще й ми зазнаємо добра, не пропадемо.

83 Ще Господь не всьо роздав, щось і для нас держит. (Жабє)
Потішає себе чоловік у бідности, мовляв: колись і мені настануть лїпші дні. Пор. Wand. II (Herrgott 96).

84. Що Господь дав, за то Богу дьякуй. (Наг.)
Усе добро йде від Бога і за все треба дякувати йому.

85. Що Господь запалит, того не годит ся ратувати. (Ком.)
Мова про пожежу від грому, якої по народньому віруваню не годить ся гасити.

86. Як Господь не дасть, то хто дасть? (Кол.)
Від Бога походить усе добро і його треба просити.

87. Як Господь позволит, пшениці сї вродит. (Наг.)
Жартують засіваючи жито. Натяк на відому пісню, якою закінчують „многолїтствіє":

Літа, літа, літа! Посіяв я жита;
Як Господь позволит, пшениці сї вродит.

88. Як ті Господь навчив, так си роби. (Наг.)
Знач. я тобі не буду радити, роби так, як тобі велить твоя вдача.

Гостеньки. 1. А, гостеньки до нас! Малисьмо за вами посилати, а ви й самі йдете. (Тереб.)

Говорять іронічно, коли хто непотрібний пхає ся до хати.

2. Здорові, гостеньки! Просимо сісти! Що-сте си принесли, будете їсти. (Наг.)

Жартують із непрошених та непожаданих гостий. Пор. висше Гість 44.

Гостець. 1. А гостець би ти крижі ломив! (Наг.)

Проклятє такому, що на збитки прим. ломає пліт або що.

2. Гостець би ти пальці повикручував! (Дрог.)

Кляла жінка злодія, що їй украв гроші з кишені.

3. Гостець му спротивив. (Наг.)

Зробив йому якусь прикрість, дословно: зробив щось таке, що утаєний у його тілі гостець почав докучати йому.

4. Ломив би ти гостець кости! (Наг.)

Проклятє. Гостець, се якась таємнича хороба чи збірна назва для ріжних хороб, пор. Talko-Hryncewicz, Zarysy lecznictwa ludowego na Ukrainie, 315.

5. Мне, як гостець бабу. (Гнїдк.)

Про чоловіка, що говорить помалу, довго мучить оповіданєм нецікавих деталїв.

6. На гостець нема ліку. (Наг.)

Се загальне віруванє, що гостець — хороба невлїчима.

7. Ходит як гостець по костях. (Гнїдк.)

Гостець проявляє ся поперед усього якимось „ломанєм" у костях. Говорять про антипатичного чоловіка, якого сама поява збуджує неприємне почуте

8. Чую го, як гостець у крижох. (Наг.)

Знач. він менї дав ся в знаки, докучив.

Гостина. 1. В гостинї памньитай о худобинї. (Наг.)

Осторога таким, що заїхавши в гостину забавляють ся, а лишають коний на слотї або морозї голодними.

2. Всїм нам тут коротка гостина. (Яс. С.)

Знач. се житє наше минає швидко, воно тимчасове.

3. В такій гостинї був, що до смерти закаяв ся. (Стан.)

Говорять про чоловіка, що замісь гостини попав у якусь лиху пригоду.

4. Гірка гостина, коли лиха година. (Ільк.)

В нещастю чоловікови не до гостий і не до забави.

5. Гостина му сї всьміхає. (Дрог.)

Він надїєть ся доброї гостини, веселої забави.

6. Де все гостина буває, там і голод в вікно заглядає. (Гнїдк.)

Чоловік, що часто любить приймати гостий, швидко вишастає все своє добро.

7. Де все гостина, там голод недалекий. (Ільк.)

Значінє ut supra. Пор. Adalb. Gościć 1; Heller II, 852; Wand. I (Gästeln 1).

8. З гостини до дому! (Наг.)

Зітхають чуючи про чиюсь смерть. Scil. відійшов покійник із дочасного житя на вічне. Пор. Wand. I (Gast 96).

9. Коли йдеш у гостину, бери хліб у торбину. (Гнїдк.)

Остерігають таких, що йдуть у гостину в незнайоме село і можуть не бути запрошені ні до кого. Гостина тут розуміє ть ся храмовий празник, після якого господарі з церкви запрошують прихожих чужосільних людий до себе до дому, звісно лише таких, з ким водять „кумівство-сватівство", або приятельство.

10. Мав там круглу гостину. (Бібр.)

Іронїчно: били його палицями.

11. На гостину кождий ласий. (Терн.)

Себ-то на те, щоб дали за дармо з'їсти й випити.

12. По гостинї як по війнї. (Цен.)

І у гостий і у господарів лишаєть ся нераз прикре почутє, а то й неприємні споминн.

13. Сидит у гостинї, а дома горобцї свищут. (Лучак.)

Про чоловіка, що забавляє ть ся в гостях, покинувши жінку й дїти без хлїба та без засобів до житя.

14. Таку ми гостину дав, аж палицю поломав. (Тисьм.)

Говорить чоловік, що встряв десь замісь гостини в бійку і потерпів сильно.

15. У гостинї остатний починай їсти, а перший переставай. (Ільк.)

Се вже таке правило savoir vivre'a. Їсти лакомо і богато в гостинї показує зовсїм лихий тон.

16. Хоть іду в гостину, то беру хліб у торбину. (Ільк.)

Знач. не спускаю ся ні на чию ласку, забезпечую себе на всякий випадок. Пор. висше ч. 9.

17. Як ідеш в гостину, бери-ж хлїба в фустину. (Кольб.)

Значінє ut supra.

18. Як ішов у гостину, то теребив з яблок лушпину, а як з гостини вертав, то лушпину збирав. (Явор.)

Сьміють ся з такого, що йшов у гостину надїючи ся на щедрий трактамент, але незапрошений нїким вертав у своє село голоден.

19. Як ідеш у гостину, возьми си й дитину. (Явор.)

Кплять із такого, що йде в гостї з дїтьми: значить, у самого дома нема що їсти.

Гостинець. 1. Гостинець вільний як єдному, так другому. (Наг.)

Знач. ніхто не має права зупиняти на ньому людий або заборонювати їзду. Пор. Wand. IV (Strasse 18).

2. Гостинець не спит. (Гнїдк.)

Гостинець — битий шлях. Він не спить, то знач. не спочиває, бо по ньому день і ніч ходять люди.

3. Збив ся з гостинця на манївцї. (Збар.)

Зійшов з простої дороги, змилив ся в своїм осудї.

4. Зійти з битого гостинця. (Гнїдк.)

Заблукати ся, збаламутити ся в житю, відцурати ся ясних житєвих правил.

5. Злий то гостинець, що травов заростає. (Кол.)

Знач. сею дорогою мало хто їздить, вона недогідна. Пор. Wand. IV (Strasse 12).

6. Коби мінї на битий гостинець! (Наг.)

Знач. коби я вибив ся з біди на якесь певне становище.

7. На гостинець го вигнали. (Наг.)

Викинули з господарства, пустили з торбами. Пор. Wand. IV (Strasse 58).

8. На гостинци того не найдеш. (Яс. С.)

Знач. се не пуста річ, не валяєть ся без ужитку, се треба шанувати. Пор. Wand. IV (Strasse 63).

9. Не покидай гостинця для стежки. (Збар.)
Задля якоїсь непевної відомости не покидай певного діла. Пор. Adalb. Gościniec 1; Wand. IV (Strasse 28); Čelak. 256.

Гостити. 1. А чим тї там у церкві гостили? (Наг.)
Жартують із такого, що довго не ходив до церкви, а потім таки нарештї пішов.

2. Будем ся гостити, то в вас, то в тебе. (Мінч.)
Іронїчно говорять про чоловіка, що любить гостити ся, але не любить у себе приймати гостий. Пор. Wand. I (Gastfrei 1).

3. Гостимо сї з ласки божої і з вашого стараньи. (Наг.)
Формула, якою гостї дякують господарям, коли ті припрошують їх, щоб „гостили ся", тоб то щоб їли та пили за столом.

4. Загостїт, коли ласка ваші. (Наг.)
Формула, якою запрошують гостий у дім.

5. Красно гостили, ледво пустили. (Кол.) ...ледво живого... (Цен.)
Говорять про такого, що десь у чужім селї встряв у бійку і потерпів.

6. Най все добре гостит у вашім дому. (Наг.)
Формула, якою гостї дякують за запросини — зайти до чиєїсь хати.

7. Погостив го буком по крижох. (Наг.)
Знач. замість гостини набив, ударив із засїдки.

8. Погостив, јик він — щез би! — в терню. (Красноїля)
Знач. був у неприємнім товаристві, в домі, де його лихо приймали.

9. Хтось тут гостив без мене. (Наг.)
Говорить чоловік завважуючи, що йому чи то дома, чи коло нього щось пропало, щось украдено або поставлено не так, як стояло.

Гостювати. 1. Јик гостювали? (Довгоп.)
Привитанє, коли хтось здибаєть ся з чоловіком, який недавно їздив куди будь, не конче в гостину.

Готов. 1. Він уже готов! (Наг.)
Знач. умер, не жиє вже. Wand. I (Fertig 9).

2. Готов бити сї до вер—ної тріски. (Наг.)
Чоловік упертий, завзятий, що нї за що не попустить свого.

3. Готове нещістьи! (Наг.)
Знач. нещастє ось-ось близько або було близько.

4. Готово бути лихо з нами. (Наг.)
Погроза і осторога, мовляв: не зачіпай, бо менї не стане терпцю і тодї буде тобі лихо.

5. Готово бути по мнї. (Наг.)
Менї вже ось-ось пропасти, грозить загибіль.

6. Готову миску і лижку мати. (Гнїдк.)
Знач. жити на чиїйсь ласцї, на всїм готовім.

7. Готов хоць на страхопуда в просо. (Наг.)
Жартують із обдертого, занедбаного чоловіка, що показуєть ся в такім станї між людий.

8. Готов, як козак до війни. (Наг.)
Козак, се назва рівнозначна з понятєм вояка, завсїгди готового до бою.

9. З готового добре брати. (Наг.)
Далеко тяжше надбати. Пор. Adalb. Gotowe 1.

10. На всїм готовім жиє. (Кол.)
Не дбає нї за що, на нього роблять инші.

11. На готовім і Циган ґосподар. (Кос.)
Циган уважаєть ся у наших селян взірцем негосподарного, легкодушного чоловіка.

12. Та то готова смерть. (Наг.)
Знач. се дїло дуже небезпечне, се якась отрута, грозить смертю.

13. Я на всьо готов. (Наг.)
Знач. я готов потерпіти і найбільше лихо.

Готувати. 1. Він му смерть готує. (Наг.)
Носить ся з думкою замордувати його.

2. Готує сї на мене як на медведьи. (Наг.)
Засїдаєть си, грозить побити мене.

3. Готує сї як на смерть. (Наг.) ...як на тамтой сьвіт. (Наг.)
Говорять, коли хтось повільно, нерадо приготовляєть ся до якогось дїла.

4. Що він мінї готував, то на нього самого впало. (Наг.)
Говорив чоловік, коли його ворог, що грозив йому смертю, сам загиб від якогось нещасливого випадку.

Гоц. 1. Не кажи гоц, заки-сь не перескочив. (Город.)
Осторога: не хвали ся, не грози на перед, поки не зробиш або поки не маєш відповідної сили сповнити свої перехвалки. Пор. Нос. 370; Wand. III (Rufen 13).

2. Не мов гоц не перескочивши. (Петр.)
Значінє ut supra.

Гоца. 1. Гоца драла. (Ільк.)
Окрик, коли хтось без видимої причини пускаєть ся бігти або підскакувати.

2. Гоца кеца коло пеца! Вибий зуби коло груби. (Льв.)
Приговорюють, коли молодїж у хатї занадто розбрикаєть ся, підскакує та танцює.

3. Гоца-кеца коло пеца, треба бабі смичка. (Наг.)
Сьміють ся зі старої баби, яка в хвилї розохоченя пускаєть ся в танець. „Смичок" тут означає кавалєр, молодий парубок.

Гоцки. 1. А то го взьив на гоцки! (Дрог.)
Знач. докучає йому, держить його в острій школї, зробив йому пакість.

2. Чекай, озьму я тебе не так на гоцки. (Дрог.)
Знач. дам тобі себе знати, зроблю тобі пакість.

Гра. 1. А то ми йде гра. (Дрог.)
Знач. менї щастить ся в грі, виграю.

2. Кому щастит у грі, тому не щастит у любві. (Дрог.)
Загальне віруванє грачів; у Нїмців навпаки: Wer im Spielen glücklich ist, ist's auch im Heiraten, пор. Wand. IV (Spielen 60).

Грабар. 1. Грабар найлїпший майстер, бо будує хату на віки. (Дрог.)
Гріб, се остатня і найтривкійша чоловікова домівка.

2. Грабар не перебирає. (Кол.)
Бере мале й велике, бідного й богатого.

3. Грабаря питали: „А що там, дуже мрут люди?“ — „Та а: там! От капанина!“ (Лучак.)
   Властиво анекдота, якою характеризують спеціяльний фаховий інтерес усякого ремесла, доведений до крайности і до абсурда.
4. Заплатит му грабар лопатов. (Наг.)
   Знач. він умре не дождавши ся заплати. Пор. Schleicher 177.
5. Йому хіба грабар догодит. (Наг.)
   Про вередливого чоловіка, який гудить усяку роботу.
6. На нього вже грабар давно чекає. (Наг.)
   Говорять про старого, хоровитого чоловіка. Пор. Wand. IV (Todtengräber 6).
7. Навіть грабарови не хоче дати заробити. (Цен.)
   Говорять про нелюбого старого чоловіка, що жиє довго і не вмирає.
8. От уже грабар іде на тебе міру брати! (Берез.)
   Кричала в сварці молода жінка до старої, що дуже допікала їй.
9. Ще їй лиш єдного бракує, аби їй грабар із заду лопатов приплескав. (Наг.)
   Жартують із старої баби, що любить строїти ся.

Грабевно. 1. Грабевно ми сї звергло. (Наг.)
   Знач. скривило ся на сонці.
2. Грабевно му на плечох поломив. (Наг.)
   Знач. бив його грабевном по плечех, поки воно не поломало ся.
3. Тоти сї грабевна на сонци позмітують. (Наг.)
   Говорив один господар другому, бачучи, що сей сушить свої грабевна в тінистім місці, мовляв: при праці на соняшній спечі вони покривлять ся.

Граблї. 1. А дільчі граблї, як лусну ли по чолї! (Цен.)
   Жартують із такого, що вдаючи пана буцїм-то не пізнає тих, із ким колись водив компанію. Натяк на анекдоту про селянського сина, що побувши пару літ у місті потім буцїм-то не пізнав грабель і питав батька, що се таке, та ставши ногою на зубцї і одержавши кренкий удар грабевном по чолї скрикнув як висше. Пор. Wand. III (Rechen 3).
2. А то маю граблї як душу! (Наг.) ...як праву руку. (Наг.)
   Знач. маю гарні, легкі, добрі до руки граблї, якими вигідно працювати.
3. Граблї як беззуба баба. (Наг.)
   Говорять про граблї з повиломлюваними зубцями.
4. Дам ти пару грабель, будеш мав що пести. (Яс. С.)
   „Дам ти“ має тут значіне: вдарю пару разів граблями.
5. Нема грабель, щоби від себе грабали. (Жовк.)
   Говорять про вроджений кождому чоловікови егоїзм. Пор. Adalb. Grabie 3; Zátur X, 952.
6. Не ставай на граблї, бо дістанеш по чолї. (Наг.)
   Мабуть також натяк на анекдоту згадану висше при ч. 1; говорять загально, коли хто кпить собі з хліборобського стану.
7. Хочеш, абим тї граблїма оперезав? (Наг.)
   Погроза: відступи ся, бо побю граблями.

Град. 1. Аби відвернути град від села, треба дзвонити в дзвін посьвячуваний у дванацять пятниць. (Берез.)
   Віруванє в те, що дзвони, над якими відправлено якісь незвичайні посьвячування, мають силу відвертати градові хмари. В яких дванацять пятниць мають бути посьвячені ті дзвони, я не міг дізнати ся.
2. Від граду, від злої хвилї Пан Біг охоронит, а від злих рук николи. (Дид.)
   Докоряють господині, яка з гарної муки спекла недобрий хліб. Буцїм-то зерно перестояло на поли гради, слоти і лишило ся ціле, а було змарноване невмілими руками.
3. Град аж стогне в хмарі. (Берез.)
   Говорять при надтяганю важкої градової хмари.
4. Град — відверни го Господи на лїси та на дебри! (Наг.)
   Саму назву „град“ селяни, особливо в жінки, звичайно вимовляють з такою або подібною відворотною формулою.
5. Градом му сї сльози з очий покотили. (Наг.)
   Говорять про чоловіка, що нараз заплаче грубими, рясними сльозами.
6. Градом сї на мене все лихо посипало. (Берез.)
   Богато всякого лиха впало на мене від разу.
7. Град як горіхи. (Наг.) ...як горох. (Наг.)
   Звичайні порівнаня для означеня величини градових зерен.
8. Граду, тучі увійшов, а злих рук не увійшов. (Тьк.)
   Мова про лихо спечений хліб, пор. висше, ч. 2.
9. Ладний, як би го град побив. (Лол.)
   Говорять про дзюбатого, віспоматого чоловіка або такого, що має струпи на лиці.
10. Лупотит як град по дасї. (Берез.)
   Про глухий а частий гуркіт, прим. сипаного каміня або кукурузи
11. Не дай Боже, аби ще градом не вергло. (Наг.)
   Висловлюють побоюванє при надтяганю градової хмари.
12. Сипнуло градом як з міха. (Берез.)
   Говорять про густий, сильний град.
13. Увійшло ся граду, тучі, а не увійшло ся поганих рук. (Карлів).
   Значінє як висше ч. 2, 8.
14. Уйшов граду, тучі, а не уйшов лихих рук. (Петр.)
   Значінє ut supra.
15. Ци тебе тут градом кинуло? (Крех.)
   Говорять при несподіваній появі якогось чоловіка. Пор. Wand. II (Hagel 22).

Градобить. 1. То таке як градобить. (Наг.)
   Мізерне, поломане, коли мова про ростини; говорять також про невдатний, глиняний хліб, нїби то печений із зерна, що потерпіло від граду і не могло достигнути як слід.

Градовий. 1. Градові тучі йдут! (Наг.)
   Говорять, коли до товариства надходить понурий, сердитий чоловік або коли від сварки доходить до бійки.
2. Пищит, як у градовій хмарі. (Берез.)
   Віруванє, що в градовій хмарі летить якийсь демон, який страшенно мучить ся, держачи на собі весь тягар нагромадженого в ній граду і спішить ся ви-

сипати його як мога швидше, тільки, розуміеть ся, силою своєї демонської вдачі не „на ліси та на дебри“, а на села та на плодючі поля. Та коли знайдеть ся якийсь тямущий чоловік, що вміє спинити його, він просить ся, стогне, пищить, напирасть ся таки засипати село, поки нарешті не уляже заклинаням хмарника. Пор. Етн. Зб. т. XV, 252—253.

Грай-гора. 1. А йшов бис на Грай-гору! (Наг.)
Грай-гора, дословний переклад німецької назви Spielberg, кріпость у Моравії, в якої казематах до половини 60-их років держали тяжких злочинців, в тім числі й Галичан. Проклятє: щоб ти попав у число тих злочинців, що йшли на Шпільберґ.

Грамота. 1. Прочитав грамоту. (Петр.)
Значінє неясне, мб. вилаяв його, накартав.

Грамотика. 1. Втер му грамотики. (Кос.)
Грамотика — пісна приправа до хліба, зложена з часнику, оцту й соли. Знач. наробив йому бешкету, встругнув якогось злого збитка, ввалив у біду.

Границя. 1. Вивезли би ті в границю! (Наг.)
Давно був звичай, що відьмаків та самовбійців хоронили на границі між двома селами. Пор. Етн. Зб. XV, 149.

2. Від границї до границї. (Наг.)
Се був максімальний, повний наділ ґрунтовий парового господаря, розуміеть ся, при однаковій широкости наділів.

3. На кождій граници брав по г—ци. (Яс. С.)
Давнійший селянський самосуд над злодієм полягав у тім, що зловленого злодія водили від одного пошкодованого господаря до другого, і на границї кождого обійстя, звичайно на перелазї, давали йому певне означене число буків. Тепер поговірка лишила ся хиба як насьміх над потомками колишнїх таких горопах.

4. Нема му границї. (Наг.)
Нема межі його захланности та злобі.

Гранка. 1. Оббили го на всї штири гранки. (Наг.)
Знач. на всї боки, набили страшенно.

2. Пішов у гранки. (Наг.)
Говорять про ячмінний або голомшаний колос, що вже починає наливати ся: в дозрілому станї він має у ячменю чотири, а в голомші дві гранки.

Грань. 1. Впав як у грань. (Наг.)
Вскочив у велику біду, в сварку або бійку, де йому дістало ся.

2. Коли грань порскає на серед хати, то гості будут. (Наг.)
Народне віруванє. Огнище, як центр хатнього житя, загалом буває центром ріжних вірувань. Пор. Етн. Зб. V. 191.

3. Сїджу як на грани. (Наг.)
Знач. нетерпливлю ся, рад би йти геть, менї ніколи.

Грати. 1. Або грай, або гроші віддай. (Ільк.)
Говорять такому, що взяв ся робити щось і зволїкає або порасть ся дуже помалу та нескладно. Пор. Adalb. Grać 2.

2. Або грай, або стуй, або собі навихтуй! (Наг.)

Жартливо приговорюють музиці, який узявши ся грати до танцю що хвилї зупиняєть ся, буцім то наладжуючи інструмент. Пор. Adalb. Grać 1.

3. А грали би ти орґани в грудьох! (Наг.)
Проклятє: щоб ти хрипів та кашляв, не можучи анї говорити анї дихати. Пор. висше. Арґани 1.

4. А грало би ти в вухах! (Наг.)
Проклятє: щоб тобі шуміло в вухах від болю голови.

5. Грає му по носї. (Наг.)
Старшує над ним, робить собі з нього кпини.

6. Грай ти Матвію, бо я не вмію. (Лучак.)
Говорять про такого, що звалює на иншого дїло, до якого первісно взяв ся сам.

7. Грают води, як Дунаї. (Наг.)
Говорять про велику повінь, що виступила з берегів.

8. Заграти кому. (Гнїдк.)
Знач. допекти, досолити кому.

9. Інакше я тобі заграю. (Кобил.)
Знач. дам тобі пізнати себе, допечу тобі.

10. Йому тілько в то грай! (Наг.)
Знач. він тільки сього й хоче, се йому на руку. Пор. Brzoz. Grać 5.

11. Не грай кітко з песиком! (Петр.)
Осторога слабшому, щоб не зачіпав ся з міцнїйшим. Пор. Wand. IV (Spielen 119).

12. Не грати воробцеви з соколом. (Гнїдк.)
Слабому з міцним не то бороти ся, але навіть забавляти ся не слїд, бо те, що у міцного може бути гра, слабому може бути загибіль.

13. Сам грає, сам скаче. (Сорок.)
Говорять про відлюдка, що не любить людського товариства і забавляєть ся сам собі.

14. Сам собі граю, сам собі розумію. (Бібр.)
Говорить чоловік вздрий на свою самостійність, егоїст, що не любить, аби инші мішали ся в його дїла.

15. Сам собі граю, сам собі скачу. (Наг.)
Знач. вам нічого до мене, не прошу вашої помочи анї вашого осуду.

16. Ти граєш, як знаєш, а я скачу, як хочу. (Гнїдк.)
Говорить чоловік, якому докоряє инший, що не хотів у якімось дїлї йти за його радою.

17. Хто грає, той виграє. (Дрог.)
Розуміеть ся, коли йому пощастить. Пор. Zátur. XII, 402.

18. Хто грає, той програє. (Дрог.)
Се буває найчастійше, пор. Wand. IV (Spielen 82).

19. Хто не грає, той не виграє. (Дрог.)
Говорять запалені грачі, оправдуючи свою пристрасть. Пор. Wand. IV (Spielen 65).

20. Хто не грає, най у карти не зазирає. (Дрог.)
Хто не робить дїла, нехай не мішаеть ся до нього, не підглядає.

21. Хто не грає, той не програє. (Дрог.)
Звичайна поговірка тих розумних людий, що цурають ся гри в карти. Пор. Čelak. 142; Wand. IV (Spielen 66); Adalb. Grać 18.
22. Як заграють, так танцюй. (Ільк., Петр.)
Як притисне потреба, то чоловік мусить робити так, як його силують обставини.
23. Як грают, так скачи. (Гнїдк.)
В товаристві мусить чолові достроювати ся до загально принятого тону та звичаю. Пор. Čelak. 129; Adalb. Grać 11; Zátur. IV, 237.
24. Як грают, так танцюют. (Залїсє). ..танцюй. (Наг.)
Вчинки людий відповідають тому настроєви і тим пануючим понятям, які держать ся в тій сфері, серед якої вони живуть. Пор. Wand. III (Pfeife 58); Adalb. Grać 12.
25. Як ти граєш, так я йду. (Замул.)
Говорить чоловік підвладний до свойого верховода.
26. Як тобі грают, так скачи! (Наг.)
Напучують молодого чоловіка або такого, що наймає ся в службу, щоб підладжував ся під волю своїх господарів. Пор. Adalb. Grać 14.

Грач. 1. Був у нас такий грач, завели го лївки в с—ч, дали йому стебелце, аби дзьобав г—нце. (Снят.)
Жартують із такого, що береть ся грати на якімось інструменті не вміючи.
2. Грача пізнают по граню, а с—ча по с—ню. (Дрог.)
І загалом зручність та вмілість усякого робітника видно по результатах його працї. Гумористичний тон приказки вказує зрештою на те, що грача, музиканта не вважають дїйсним робітником, а зачисляють радше до „дурй-грошів".
3. Для доброго грача нема поганої скрипки. (Луч.)
І загалом добрий робітник по думцї наших селян дасть собі раду і з поганим знарядом.
4. Пізнай грача, не партача. (Ільк.)
Говорять чуючи гру дїйсно тямучого грача.

Гребля. 1. Греблев до ставу йдут. (Наг.)
Гребля і став — поняття нерозлучні. Хто вийшов на греблю, тому й до ставу близько.
2. Греблю до ставу будують. (Терн.)
Scil. відповідно. Образово: треба носити ся відповідно до маєтку, не вдавати великого богача, коли не маєш гроший. Пор. Adalb. Grobla 1.
3. Греблю му вирвало. (Воробл.)
Він поніс великі страти, його господарство упадає що раз дужше та безупинно.
4. Чия гребля, того й став. (Терноп.)
Став властиво тільки наслїдок усипаної греблї, якою загачено ріку; отже хто усипав греблю, той тим самим і властитель ставу.

Гречка. 1. Гречка му на бородї цвите. (Терн.)
Знач. борода сивіє, чоловік старіє ся.
2. Гречка, не гречка, — марш! (Войн.)
Не зважаючи нї на які перешкоди йди наперед. Натяк на анекдоту про Жидів, що йдучи походом зупинили ся в ночи перед гречкою принявши її за воду, поки вранцї не перейшли, за те слїдуючої ночи принявши воду за гречку кинули ся в неї і потонули. Пор. Wisła 1.

3. На гречку орати. (Гнїдк.)
Значіне неясне.
4. Най буде гречка, аби не була суперечка. (Луч.) Нехай... ...най не буде. (Ільк.)
Характеризують згідливого чоловіка, який „для сьватої згоди" готов і мак признати за гречку. Пор. пісню:

Каже мужик: гречка, —
Жінка каже: мак!
Ой так, так, так, так,
Нехай буде з гречки мак.

5. Пережену я тебе через гречку. (Косс.)
Знач. набю, задам страху. Говорить парубок до другого, який робить йому конкуренцію у дївчини. Пор. Перший вінок стор.
6. Посїю гречку під груду, то видїти її не буду. (Заставцї).
Господарське правило велить сїяти гречку в вохку землю.
7. Рецьки не рецьки, моє войско марш! (Яс. С.)
Значіне як висше ч. 2.
8. Сїй гречку і просо, будеш ходити босо. (Наг.)
Анї один анї другий із тих родів збіжа не родить ся добре в Наг., значить сїючи їх звичайно треба числити на страту. Пор. Adalb. Hreczka 1.
9. Скакати в гречку. (Збар.)
Заходити собі з чужими жінками або чоловіками, чужоложити.

Гриб. 1. Богато грибів, а мало хліба. (Сквар.)
Говорять про вохке лїто, в якому буває богато грибів, а за те хліб вимакає або гниє в полї. Пор. Adalb. Grzyb 2.
2. Богато два гриби в борщ. (Петр., Ільк.) За много... (Наг.)
Гумористично характеризують якийсь надмір, хоча властиво два гриби в борщ зовсїм не богато, а радше замало. Пор. Schleicher ст. 178; Wand. I (Gemüse 5); Brzoz. Grzyb 1.
3. Будут гриби, та не буде їх кому збирати. (Наг.)
Ворожать, що буде колись таке лїто з великою пошестю.
4. Встань грибе, най козар там сяде. (Кольб.)
Жартують, коли молодший, менше поважний тисне ся на перше місце перед старшим та поважнїйшим. Гриб уважає ся найчільнїйшою губою, а козар одною з плїхших.
5. Вступи ся грибе, най козарь сяде. (Ільк.) Посунь ся... (Петр.)
Значіне ut supra.
6. Грибки як перстїнцї. (Наг.)
Говорять про малі, круглі гриби.
7. Гриб нїколи сам не росте, а все мусит мати собі товаришьи. (Наг.)
На підставі сього вірування кождий знайшовши в лїсі одного гриба шукає недалеко нього доконче й другого, пор. Етн. Зб. V, 167; Adalb. Grzyb 4.

8. Гриб як капелюх. (Наг.)
Мова про великого, крисатого гриба.
9. Гриб як панич. (Наг.)
Про гарного, молодого гриба.
10. Гриб як халяпа. (Наг.)
Гнилий, розточений червяками гриб.
11. Жди грибе, може тя хто здибле. (Стежн.)
Характеризують довге та безплодне дожидане чогось непевного, якоїсь далекої черги. Пор. Adalb. Grzyb 15.
12. За гриби по—и, за козарі дай ми. (Наг.)
Жартують парубки з дївчат, що ходять у ліс на гриби.
13. Коли гриби зародьит, то на людий помір буває. (Наг.)
Народнє вірувавє, пор. Етн. Зб. V, 167.
14. Коли-сь не гриб, не лїзь у борщ. (Короп.)
Образово: коли ти не здібний до чогось, то не бери ся за се дїло.
15. Коли-сь не гриб, не лїзь у кіш. (Гнїдк.)
Не додавай собі гідности анї почести, яка тобі не належить ся.
16. Коли-сь ся обрав грибом, лїзь в кошіль. (Ільк., Петр.) ...обібрав за гриб... (Тучапи) ...лїзь у борщ. (Тереб.)
Коли ти взяв на себе якусь гідність чи якесь дїло, то сповняй же все як слїд Пор. Adalb. Grzyb 10; Сим. 1815; Brzoz. Grzyb 3.
17. Обібрав єсь сї грибом, лїзь же в кошелик. (Городен.)
Значінє ut supra. Пор. Brzoz. Grzyb 2.
18. Про гриб не згиб. (Берез.)
Знач. без грибів чи загалом без якоїсь маловажної річи не пропаду.
19. Про єдного гриба буде борщ. (Гнїдк.)
Не вважаючи на якусь невеличку хибу дїло зробить ся.
20. Сидит як гриб у траві. (Броди).
Сидить мовчки, непорушно, ховають ся від когось.
21. Сіди грибе, аж тя хто здибе. (Лев.) Чекай... (Грибов.) ...заким... (Тереб.) ...зак тї шо... (Явор.) ...нїм тя хто... (Петр.)
Значінє ut supra. ч. 11.
22. Старий гриб, що го хробаки розточили. (Наг.)
Говорять про старого, зовсїм знемощілого чоловіка.
23. Тогди сї за грибами ходит, коли родьи. (Кольб.)
Тодї треба пильнувати дїла, коли на нього відповідна пора. Пор. коломийку
Не тепер, не тепер по гриби ходити,
В осени, в осени, як будут родити. (Белел.)
24. То старий гриб. (Наг.)
Говорять про старого, дряхлого чоловіка.
25. Тут грибами пахне. (Наг.)
Деякі селяни пізнають у лїсї грибові місця по запаху.
26. Ще сї ни чіньи гриби. (Кривор.)
Знач. ще не родять ся, ще не пора на них.
27. Як би гриби добра річ була, то би їх вовк у лїсї їв. (Наг.)

Так дехто висловлює свою нехіть до грибів.

Грижа. 1. І в Парижу має чоловік грижу. (Жабє).
Знач. від гризоти чоловік нїде не вільний.
2. Має грижу на серци. (Кривор.)
Знач. турбує ся чимось, щось допікає йому.

Гризня. 1. Гризня меже ними, як у пеклї. (Рогат.)
Говорять про сварливу, незгідливу сім'ю.
2. Що дня гризня. (Крех.)
Се звичайна доля бідного чоловіка. Та вона не минає й богатих, як сьвідчить девіз Рудольфа Габсбурського; Allzeit mit Sorgen, пор. Wand. IV (Sorge 1).

Гризота. 1. Аби дньи без гризоти не було! (Наг.)
Говорять, коли нї з сього нї з того набігає причина до якоїсь нової гризоти. Пор. Wand. IV (Sorge 2).
2. Без гризоти чоловік не прожиє. (Голоб.)
Вона всякого постигає. Пор. Wand. IV (Sorge 35).
3. В гризотї година роком стає. (Наг.)
Чоловікови кучить ся, години пливуть помалу.
4. В гризотї чоловікови сьвіт не милий. (Наг.)
Він не хоче дивити ся нї на що, бажає собі смерти.
5. В гризотї чоловік сам не знає, що з собов робити. (Наг.)
Він тиняє ся безрадно сюди й туди.
6. Від гризоти голова сивіє, а розум дуріє. (Кол.)
Чоловік тратить і розум і здоровлє через надмірну турботу. Пор. Wand. IV (Sorge 80, 81, 82).
7. Від гризоти голова сохне. (Голоб.)
Чоловік нудьгує, томить ся.
8. Від гризоти не втечеш. (Кол.)
Вона йде за тобою, не попускає ся тебе до смерти.
9. Від гризоти сьвіт сї крутит. (Наг.)
Чоловік тратить супокій, не може зібрати думок.
10. Гризота бідї не порадит. (Наг.)
Самою гризотою без дїла бідї не поможеш. Пор. Wand. IV (Sorge 17, 30, 31, 32, 53, 71).
11. Гризота вік коротит. (Кол.)
Чоловік, що богато турбує ся, підкопує своє здоровлє.
12. Гризота голову сушит. (Наг.)
Морочить чоловіка, відбирає йому супокій. Пор. висше ч. 7.
13. Гризота до коршми гонит. (Унят.)
Не знаходячи супокою дома або при працї чоловік іде до коршми, щоб тут знайти хоч хвилеве забутє. Пор. Čelak. 186; Wand. IV (Sorge 5).
14. Гризота з чоловіка кров ссе. (Голоб.)
В невнастанній турботї чоловік робить ся марний та блїдий, немов би стратив богато крови з тїла.
15. Гризота мі їсть. (Наг.)
Турбую ся дуже, турбота обезсилює мене. Пор. Wand. IV (Sorge 163).

16. Гризота на твою голову! (Наг.)
Проклятє: щоб тобі трапило ся лихо та турбота.
17. Гризота сї мене вчепила. (Наг.)
Гризоту уявлено як демона, що пристав до чоловіка і не попускає ся його.
18. Гризота спати не дає. (Стан.)
Чоловік занятий турботою не може заснути. Пор. Wand. IV (Sorge 63, 76).
19. Гризота, то найбільша сушиголова. (Берез.)
Вона втомляє чоловіка, підкопує його сили.
20. Гризота то нещістьи. (Наг.)
Вже хоч би тим, що підкопуя у чоловіка енергію та охоту до діла.
21. Гризота то тьижкий ворог. (Яс. С.)
Ніякий ворог так не прикрутить чоловіка, як розстрій у його власному нутрі і брак житєвої енергії.
22. Гризоті як слоті кінцьи нема. (Наг.)
Вона супроводить чоловіка від молодости до могили.
23. До гризоти ще й біда приходит. (Цен.)
Звичайно на чоловіка пригнобленого гризотою спадають що разу нові клопоти, бо він не може дати собі ради з одним.
24. З гризоти аж почорнів. (Стан.)
Говорять про тяжко затурбованого чоловіка.
25. Іди без гризоти! (Наг.)
Знач. не роби клопоту та замішанини.
26. Має гризоту на серци. (Наг.)
Знач. турбує ся чимось. Гризота уявляє ся як щось таке, що налягає на серце і гризе його. Пор. Wand. II (Herz 385) і висше Грижа 2.
27. Мало ми своєї гризоти, то ще й ти приходиш! (Наг.)
Знач. я маю й свого клопоту досить, не треба менї брати й твоїх на себе. Пор. Wand. IV (Sorge 26).
28. На гризоту й плач не поможе. (Наг.)
Плачем не зарадиш віякому лиху.
29. На мою гризоту ті надиесло. (Наг.)
Говорять при приході якогось нелюбого гостя, який причиняє богато турботи.
30. Напитав собі гризоти. (Наг.)
Знач. вмішав ся в якесь клопітне, немиле діло.
31. На що менї гризоти на здорову голову? (Наг.)
Знач. се діло може принести менї богато клопоту, тому я й не хочу встрявати в нього.
32. Не досить ми своїї гризоти, ще й чужа біда на мене насідає. (Наг.)
Говорить чоловік, у якого хтось просить підмоги та порятунку.
33. Не мав бим гризоти, та тебе. (Наг.)
Відмовляють, коли якийсь посторонній чоловік просить занятн ся його ділами.
34. Не поможе гризота, лиш поможе робота. (Кол.)
Даремно турбувати ся, треба робити діло.
35. Отто гризота, не йде хліб до рота! (Берез.)
Значіиє тройке: 1) в турботі чоловік тратить охоту до їди, 2) чоловік турбує ся того, що нема що їсти; 3) жартливе, мовляв: се ще не велика гризота, коли хтось не може їсти хліба, видно, що не терпить голоду.

36. Позбув єм сї гризоти з дому. (Наг.)
Говорив чоловік, у якого вмерла сварлива, а хоровита жінка.
37. У кождого своя гризота. (Наг.)
Кождий має й сам за себе чим гризти ся, не може дбати про потреби иньшого. Пор. Wand. IV (Sorge 22).
38. Ци наслано на мене гризоту, ци яка кара божа? (Наг.)
Говорив чоловік, що мав сварливу а до того хоровиту жінку, нездібну до праці. Гризоту уявлено як якусь хоробу, яку можна наслати чарами.
39. Через гризоту не тьижко в біду впасти. (Наг.)
Жартливий плеоназм: гризота й сама вже біда і наслідок біди. Пор. Wand, IV (Sorge 152).
40. Через гризоту сьвіта не виджу. (Наг.)
Турбота займає всї мої думки, проганяє всяку радість.
41. Що йому за гризота! (Наг.)
Знач. він не має чим журити ся, йому про все байдуже. Пор. Wand. IV (Sorge 170).
42. Я сї гризоті не піддаю. (Наг.)
Говорив чоловік, що мав якусь гризоту дома, а про те не тратив своєї веселости.

Гризти. 1. А гриз бис си пальці, як ти мене гризеш! (Наг.)
Проклятє. Припускають, що свої власні пальцї гризе чоловік у якійсь страшній муцї, з голоду або одчаю.
2. Аж пальцї гризе зо злости. (Наг.)
Характеризують стан дуже лютої сердитости. Пор. Wand. I (Finger 149).
3. Гризе го як міль. (Наг.)
Знач. нечутно, неспостережено нищить, підточує його сили.
4. Гризе мі як хробак дерево. (Наг.)
Говорять про якесь невідступне лихо, про злого сусїда або свояка.
5. Гризе си серце. (Збар.)
Сам себе мучить, турбує ся чимось.
6. Гризут сї як пес з котом. (Наг.)
Пес і кіт, се природна, віковічна антіпатія. Пор. Adalb. Gryść 2.
7. Гризут сї як пси на кости. (Наг.)
Говорять про незгідних, сварливих людий. Пор. Adalb. Gryść 3; Wand. II (Hund 328).
8. Догриз го до печінок. (Терн.)
Допік йому, докучив до краю.
9. Не гризи сї, бо сї борзо постарієш. (Наг.)
Жартують із чоловіка меланхолійної, журливої вдачі Пор. Čelak. 185; Wand. IV (Sorgen 25, 40).
10. Не мав бив сї чим гризти, та тим. (Наг.)
Знач. се менї байдуже, тим я не думаю турбувати ся.
11. Отто чим би я сї гриз! (Наг.)
Се діло пусте, маловажне і я зовсїм не думаю турбувати ся ним.

Гризь. 1. Гризь мі сї чепила. (Наг.)
Налягла турбота на серце.

2. Має гризь на серци. (Явів).
Турбуєть ся чимось, щось не дає йому спокою. Пор. Грижа 2; Гризота 26.

Грим. 1. Грим, бавх: дай Боже щістьи! (Наг.)
Жартують із такого, що добру річ і в добрім намірі передає або робить з видом брутальности.

2. Грим щістьи хату! (Наг.)
Говорять про всяку несподівану новину, особливо про добру.

Гриміт. 1. Гримоти, блискоти, як би сї сьвіт валив. (Наг.)
Говорять про страшну тучу з громами та блисканєм. Пор. Wand. I (Donner 24).

2. З великих гримотів малий дощ. (Яс. С.)
З великих заходів малі наслідки, з великих погроз мало діла. Пор. Adalb. Grzmieć 3; Wand. I (Donner 21).

Гриміти. 1. Гримит, аж вікна дзеленькочут. (Наг.)
Від сильного грому трясуть ся селянські хати і вікна в них дзвонять.

2. Гримит, аж сї земльи трісе. (Наг.)
Говорять про сильний грім.

3. Міні тото десь гримит. (Наг,)
Знач. мені до сього байдуже, я сим не турбую ся, не бою ся того.

4. Не добре, як загримит худобу в стайни. (Дид.)
Віруванє. Весна, в якій грім у-перве чути в таку пору, коли ще сніг не зайз і не можна виганяти худоби на пашу, віщує анормальне літо.

5. Як гримит, викинь перед хату коцюбу й лопату. (Папірня).
Народнє віруванє. Лопата й коцюба — прилади до порання біля огню. Основна ідея якогось звязку домашнього огнища з небесним огнем, у сьому віруваню затемнена.

6. Як гримит на голий ліс, то хліба не буде. (Ком.)
Коли гримить вчасною весною, як іще ліс не розвив ся, ворожать посуху. Пор. Adalb. Grzmieć 5; Wand. I (Donner 12, Donnern 4).

7. Як гримит, то най же й блискає! (Мшан.)
Коли стало ся щось одно, то мусить стати ся й друге, що являєть ся немипучою консеквенцією першого. Пор. німецьке: Wer A sagt, muss auch B sagen, Wand. I (A, 8). Приказка основана на анекдоті досить сороміцького змісту, пор. Етн. Зб. VI, ч. 82; Wand. I (Donnerschlag 2).

Гринь. 1. Не лаком ся Гриню на солонину. (Тереб.)
Знач. їдж те, що маєш, хоч і пісне.

2. — „Помагай Біг, Гриню!“ — „Копаю, пане, глину“. (Петр.)
Очевидно відповідь глухого, який не дочув, що до нього говорять. Приказкою характеризують усяку недоріччу відповідь на питанє. Аналогічне див. Adalb. Grzegorz 2.

3. Я до Гриньи, а Гринь як свиньи. (Наг.)
Говорять, коли хтось на чемне привитанє відповідає сердитим бурчанєм, або й зовсїм не відповідає.

Гриць, Грицько. 1. Вернув як Гриць з вечірниць. (Корч.)

Вернув невдоволений, скващений, знеохочений.

2. Геравс, Грицьку, ґубернатор їде! (Луч., Дар.)
Приказка основана очевидно на якімось оповіданю, мабуть із рекруцького житя. Уживають, коли якась дрібна причина наробить розруху в хаті, всї посхапують ся з місць або повибігають на подвірє, мов би стало ся щось незвичайне.

3. Говори Грицю Богородицю! (Наг.) ...а я буду Вірую. (Лол.)
Говорять такому, що все закидає в розмові на свою улюблену тему, хоч вона нічим не вяжеть ся з темою загальної розмови.

4. Говори, Грицю, лекше ти буде! (Дрог.)
Говорять такому, що при всякій нагоді, до річи й не до річи, нарікає на свою бідність або на свою кривду.

5. Гони, Грицю, по за хрест! (Наг.)
Жартливо додають відваги такому, що в товаристві городить якісь нісенітниці, оповідає брехливі історії.

6. Грицю, не спускай ся на паляницю! (Ільк.)
Знач. не надій ся того, в чому ще нема ніякої певности.

7. Доки мене звали Грицьком, то я гроші горнув горшком, а як сказали „пане Григорий“, то я щораз то лучше голий. (Дар.)
Жалуєть ся чоловік, що бажавши порівняти ся з панами і мати гонори між людьми розшастав свій маєток.

8. Дочекав ся Грицько гречаної паски. (Ільк.)
Замісь сподїваних користий та приємностий дождав ся прикрости та шкоди.

9. І ти Грицю пан? (Луч.)
Говорять такому, що силкуєть ся рівняти ся зі старшими, підіймає голос у раді, де йому нема місця.

10. Мов Грицю Богородицю, а Гриць усе Отченаш. (Мшан.)
Говорять про такого, що все робить на перекір тому, що йому радять або велять.

11. Надій ся Грицьку, попом будеш. (Коб.)
Жартують із такого, що покладає надію на щось зовсїм непевне.

12. Назад, Грицю, бо пятниця! (Тереб.)
Говорять, коли хто вирветь ся з чим не до ладу.

13. На маєш, Грицю, баль! (Княж.)
Говорять такому, кого замісь сподїваної приємности стрітила немила пригода, кого побили, нагавьбили.

14. Не видав Гриць нагавиць: то скидав, то вбирав, усе переглядав. (Тереб.) ...поки не подрав. (Кол.)
Жартують із такого, що дуже дивуєть ся якійсь зовсїм звичайній річи.

15. Не видав Гриць нагавиць; то ся вбирає, то розбирає. (Ільк., Петр.)
Значінє ut supra.

16. Не видів Гриць воза тай зробив собі сани. (Луч.)
Говорять про такого, що береть ся до якогось діла невміло, необдумано.

17. Не видів Гриць нагавиць, а як увидів, то портки спустив. (Яс. С.)

Жартують із недотепи, що не вмів дати собі ради з найпростійшою житєвою появою.

18. Не видів Гриць нагавиць: то вбирав, то скидав, а все їм ся призирав. (Стара сіль).
Значінє ut supra ч. 14, 15, 17.

19. Не для Гриця паланиця. (Ільк.)
Гриць уважаєть ся eo ipso назвою простого чоловіка, пролєтарія, якому не слїд від житя надіяти ся якихось особливих роскошів, навіть у формі паляниці.

20. Не лаком ся Грицю на дурницю. (Ільк.)
Осторога всякому чоловікови, що любить запопадати ласки у панів або в сусїдів.

21. Не мав Гриць нагавиць: то скидав, то вбирав, аж поки не підрав. (Цеп.)
Значінє ut supra ч. 18.

22. П—ди Грицю, п—ди Йване, п—діт усї християне. (Наг.)
Жартують, коли в розмові або при параді один за другим без тями повторяв одно й те саме слово.

23. Се біда: мама Гриця привела, та не знаєм, як звати. (Ільк.)
Жартують із недогадливої, наївної людини.

24. Старший Гриць як Парашка. (Ільк., Петр.)
Загально: старший, важнїйший мужчина від жінки.

25. Тепер Грицю лїзь у рукавицю! (Луч.)
Знач. тепер тобі круто приходить ся, ховай ся куди знаєш.

26. Тинди-ринди, Грицю, ґубернатор їде! (Мик. п. Д.)
Як хтось богато говорить а йому не вірять. Пор. висше ч. 2.

27. То не з Грицьом справа. (Дрог.)
Знач. діло поважне, не з ким будь собі заходиш.

28. Хапай, Грицю, бики, бо процесия йде. (Тер.)
Знач. уступай на бік зі своїми буденними, дрібними справами, бо тепер діло важне, загальне.

29. Чотири сьвічки спалила, заким Гриця умила, а пятий каганець, — такой Грицко поганець. (Ільк.)
Мабуть жартлива співанка, для характеристики якогось нечупарного, неповазного з лиця парубка.

Гріб. 1. Бодай го з гробу виверглo! (Наг.)
Проклятє. Вірять про великих грішників, прим. про Пилата, що їх земля не приймає і викидає з гробу.

2. Бодай му сї гріб запав! (Наг.)
Знач. щоб і память його загибла. Над гробом кождого чоловіка, особливо старшого і знатнїйшого, насипають могилку, а коли вона западеть ся, відновлюють її „для памяти“.

3. Бода-с із гробу руку виставив! (Наг.)
Проклятє непокірній дитинї, особливо такій, що підіймає руку на батька або

матір. Вірять, що коли така дитина умре, то виставить руку з гробу, щоб одержати назад удар, який дала нею своїм рідним.

4. Будут нас дїти з гробів вифурувати. (Голг.)
Говорять такі, що потратили землю, мовлячи, будуть дїти проклинати нас, щоб нас із гробів повикидало.

5. Вже на мене гріб чекає. (Наг.)
Говорить старий чоловік, якого кличуть у гостину або на якусь забаву. Пор. Wand. II (Grab 33).

6. Від гробу-м сї вернув. (Наг.)
Знач. був дуже хорий, уже близький смерти, та на силу видужав. Поляк каже про такого: Zakołatał do grobu. Adalb. Grób 8.

7. Від нього вже гробом чути. (Берез.)
Знач. чоловік старий, схорований, безсильний, уже ледво живий.

8. Він сї в гробі оберне. (Наг.)
Говорять про покійного батька, коли його дїти розтрачують його добро або взагалї ведуть себе погано. Пор. Zátur. VII, 786; Wand. II (Grab 35).

9. Він сї вже над гробом трісе. (Наг.)
Знач. чоловік старий, дряхлий. Пор. Гильф. 1650; Wand. II (Grab 40).

10. Він такий як би з гробу встав. (Наг.)
Знач. мізерний, страшний. Пор. Wand. I (Aussehen 47); Zátur. VI, 555.

11. Він уже єднов ногов у гробі. (Ком.)
Йому не богато хибує до смерти. Пор. Adalb. Grób 5; Zátur. VII, 142.

12. Вс—ти му сї на гріб! (Дрог.)
Говорять зневажливо про якогось ледачого покійника.

13. Гріб тїсна хата, але вічна. (Наг.)
Говорять відпроваджуючи покійника на кладовище.

14. Гріб усїх нас покриє. (Яс. С.)
Знач. усї там спочинемо. Пор. Wand. II (Grab 6).

15. До гробу му недалеко. (Берез.)
Чоловік хорий, старий, надїєть ся швидко вмерти.

16. До гробу того з собов не возьмеш. (Наг.)
Говорять скупому, мовляв: не привязуй ся так дуже до сеї річи. Пор. Wand. II (Grab 34).

17. З гробу нікого не вернеш. (Наг.)
Образово: те що минуло, не вернеть ся назад. Пор. Wand. II (Grab 3).

18. Курити гробом. (Гнїдк.)
Значінє менї неясне. Може „курити“ значить те саме, що „пахнути“ а радше „смердїти“? Пор. Zátur. VII, 9, 10.

19. Не ввидимо сї аж за гробом, як Бог дасть дочекати. (Наг.)
Жартують старі люди або такі, що розстають ся на завсїгди, прим. вирушаючи десь у далеку дорогу. Пор. Zátur. XII, 369.

20. Ти мене ще в гріб вженеш. (Льв.)
Говорить батько непослушному синови.

21. Умерлого з гробу не вертают. (Наг.)
Коли хтось дав щось комусь а потім домагаєть ся, щоб той вернув йому се.

22. Хіба си в гробі відпочину. (Льв.)
Говорить роботящий чоловік, що за житя не має ані хвилї спочинку.
23. Ци до гробу маєтки понесеш? (Наг.)
Говорить в докором скупому, що збирає маєтки, а сам не користуєть ся ними. Пор. Wand. II (Grab 38).
24. Ще й у гробі не буде мати спокою. (Наг.)
Говорять про грішного, злого чоловіка, що за житя кривдив инших. Вірять, що такий чоловік у ночи встає з гробу і покутує в тих місцях, де грішив. Пор. Етн. Зб. XV, 144—148; Zátur. XVI, 549.
25. Ще сі в гробі належиш досить. (Наг.)
Говорять такому, що любить довго вилежувати ся. Пор. Adalb. Grób 6.
26. Я вже над гробом стою. (Наг.)
Говорить старий чоловік, якому, мовляв, близько до смерти. Пор. Schleicher ст. 176.
27. Я си на гробі підскочила, жем ся з бідоу розлучила. (Ту.)
Говорила жінка по похоронї нелюбого мужа.
28. Я ти твого гробу не залькжу. (Наг.)
Говорить захланному чоловікови, мовляв: і ти знайдеш у гробі місце. Пор. Zátur. VI, 702.

Грім. 1. Аби на тя нинїшної днинки красної упав грім з ясного сонця, аби анї гриміло, анї блискало, щоби-с не стямив ся, відки над тя надлетїло! (Лол.)
Проклятє, пор. ч. 2. 3, тілько той простий мотив тут розведений широко і злучений з ріжними образами. Пор. Zátur. XVI, 29.
2. А грім би тї забив! (Наг.) ...розбив! (Голоб.) ...розтріскав! (Кол.)
Проклятє. Смерть від удару грому зрештою не вважають страшною. Пор. Wand. I (Donner 30); Zátur. XVI, 75, 525.
3. А громи би тя ясні побили! (Княж.)
Проклятє, пор. висше ч. 2; Adalb. Piorun 2.
4. Богато грому, а мало дождму. (Наг.)
З великих слів, обіцянок, погроз малий результат. Пор. Гильф. 1176.
5. Боршем сї грому з неба надїяв, як такої кавац. (Наг.)
Говорить чоловік заскочений несподіваною лихою пригодою.
6. Вдарив грім на мій дім. (Замул.)
Стало ся менї нагле нещастє, тяжка пригода.
7. Від грому сї не сховаєш. (Наг.)
Говорять до такого, що боїть ся грому підчас бурі.
8. Впало на мене, як грім з ясного неба. (Наг.)
Говорить чоловік про якесь несподіване лихо, що спіткало його. Пор. Нос. 641; Adalb. Piorun 1.
9. Грім би на тї вдарив з верха в голову! (Наг.)
Проклятє: щоб ти моментально згиб.
10. Грім би тя вабив! (Гнїдк.)
Проклятє, пор. висше ч. 2.
11. Грім гуркоче, Пан Біг по небі колачі везе. (Наг.)

Говорять малим дітям, коли ті зачувши гуркіт грому питають, що се таке?
12. Грому нема що боятн сї. (Наг.)
Бо все одно, від нього не встережеш ся, а кого вбє, той має легку смерть.
13. Іди до грома! (Наг.)
Сердитий окрик: іди геть, щезай від мене.
14. Кого грім забє, той у Бога щїсливий. (Наг.)
Смерть від грому декуди вважають доказом ласки божої: се легка, моментальна смерть.
15. Став як громом прибитий. (Кол.)
Говорять про чоловіка, що стоїть недвижно, остовпілий від наглого страху або жалю.
16. Що грім запалит, то гріх гасити. (Наг.)
Загально розповсюджене віруванє, що грім — небесний огонь, божа стріла, і пожежі від неї не слїд гасити. Пор. висше Господь ч. 85.
17. Якого грома хочеш у мене? (Наг.)
Сердитий окрик, зам. якого біса, властиво: чого хочеш?

Грінка. 1. Впала му ся грінка. (Гнїдк.)
Знач. трапила ся йому дурниця, легка користь. Пор. Adalb. Grzanka 2, 3.
2. Грінка му упала. (Льк.)
Минула ся, пропала якась дармичка.

Гріти. 1. Вгрів го меже плечі. (Кол.)
Знач. ударив, стусонув.
2. Гріти руки при чім. (Наг.)
Знач. ткнути з чогось користь, красти потаємно.
3. Не буду гріти гадюки за пазухою. (Стан.)
Знач. не буду робити добра невдячному чоловікови. Пор. Adalb. Wąż 4.
4. Не загріє він тут довго місцьи. (Дрог.)
Знач. не побуде тут, бо зупинить ся на тім. Пор. Adalb. Miejsce 7.
5. Не загріє ся коло него нїчого. (Гнїдк.)
Знач. не буде довго, він усе змарнує та знївечить.
6. То мене не гріє й не студит. (Кол.)
Знач. се мене анї тїшить, анї смутить, се менї байдуже. Пор. Adalb. Grzać 2; Bebel 582.

Гріх. 1. А гріх би на тебе впав! (Берез.)
Проклятє: щоб ти дожив скандалу, сорому перед людьми.
2. Без гріху чоловік не прожиє. (Наг.)
Знач. доки жиє, доти мусить грішити. Пор. Adalb. Grzech 35.
3. В гріх не впадеш, як тото зробиш. (Комар.)
Впасти в гріх уважаєть ся також свого рода нещастєм.
4. Венци віку, венци гріху. (Грибов.)
Знач. чим довше чоловік жиє, тим більша буде сума його гріхів.
5. Взяв гріх на душу. (Крех.)
Знач. допустив сь гріха, зробив якийсь тяжкий злочин. Пор. Гильф. 2787; Дик. 1434.
6. Від коли гріх на сьвітї, чоловік житя не певен. (Гнїдк.)

Жартливо зводять до абсурда вислови проповідників, що гріх, то смерть для душі.

7. Відпусти, Боже, гріха! (Наг.)

Примовляє чоловік, коли обставини змушують його зробити щось на його погляд грішне. Пор. висше Бог 145.

8. Все мине, а гріх остане. (Мінч.) Все... зістане. (Ільк.)

Значінє ut supra.

9. Все мине, гріхи сї лишьит. (Наг.)

Гріхи, а властиво полишені ними в душі докори сумлїня не покидають чутливого чоловіка до самої смерти.

10. Вчепив ся як гріх села. (Лучак.)

Не попускає, не вступаєть ся. Чому як раз села?

11. Гріха перед Богом не сховаєш. (Берез.)

Знач. Господь усе знає і все випімне грішному чоловікови. Пор. Adalb. Grzech 12.

13. Гріх бим мав тото сказати. (Наг.)

Знач. я згрішив би, як би сказав се, я зробив би комусь кривду.

14. Гріх Бога гнївити. (Наг.)

Знач. гріх нарікати на Бога, коли чоловікови поводить ся не погано, або коли він терпить по справедливости за свою провину. Пор. Нос. 378.

15. Гріх гріхом, а сьміх сьміхом. (Дрог.)

Відповідає веселий чоловік, коли йому говорять, що гріх із чогось там сьмішного сьміяти ся. Пор. Zátur. IV, 643.

16. Гріх завjижи в міх. (Наг.)

Жартують із такого, що перед усяким дїлом вагаєть ся та боїть ся согрішити — мовляв: не дбай про те, чи гріх, чи нї, а роби! Пор. Нос. 289; Adalb. Grzech 16.

17. Гріх іде не в рот, а з рота. (Наг.)

Говорять такому, що дуже боїть ся згрішити через нарушенє посту. Приказка стоїть уже в євангелію. Пор. Adalb. Gęba 4.

18. Гріх мі сї вчепив. (Наг.)

Знач. якась напасть найшла на мене і довела мене до гріха чи загалом до лиха.

19. Гріх не йде до губи, іно з губи. (Явор.)

Значінє ut supra ч. 17. Губа — з польського gęba.

20. Гріх не личком звязати, та під лаву сховати. (Балиг.) ...лико́м... (Ільк.)

Знач. гріх річ важка, дасть себе чути затроїть чоловікови дальше житє.

21. Гріх, пекло! (Наг.)

Окрик, коли бачуть, що хтось робить якесь лихе дїло, прим. їсть у піст скоромнє або працює в сьвято. Пор. Zátur. V, 591

22. Гріх по людьох ходит. (Наг.)

З усїх животворів тільки люди виробили в собі етичне почутє і понятє гріха. Пор. Čelak. 24.

23. Гріх сьвітла боїт ся. (Льв.)

Звичайно люди грішать потайки або й потемки. Пор. Wand. IV (Sünde 48); Adalb. Grzech 5.

24. Гріх — сьвjитий цьвок у сьвjиту повалу бити. (Наг.)

Сьміють ся з надто совісних сїльських моралїстів, що часто бачуть гріх у дїлах зовсїм байдужних з етичного погляду. Пор. висше Годити 1.

25. Гріх у міх. (Пужн.)

Значінє ut supra ч. 16. Пор. Дик. 1431.

26. Гріх у міх тай до води. (Замул.)

Те саме, що: заглуши своє сумлїнє, сховай кінцї в воду.

27. Дай Господи за житьи гріхи спокутувати! (Берез.)

Звичайна молитва селян, які вірять, що по смерти покути нема, а є тільки кара.

28. Даруй Боже гріха, коли натура лиха. (Комар.) Відпусти... (Наг.)

Чоловік чує, що робить лихо, але рівночасно розуміє, що не може оперти ся своїй зіпсованій вдачі, прим. пяниця або налоговий злодїй. Пор. висше ч. 7.

29. Двоякий гріх, кому з гріха сьміх. (Гнїдк.)

Такий чоловік виявляє притупленє етичне почутє і надто злобність супроти иншого чоловіка, якого повинен би відводити від гріха. Пор. Adalb. Grzech 2.

30. За гріхи бим того не зробив. (Дрог.)

Себ то яко покуту за гріхи, для очищеня своєї душі. Знач. се дїло менї зовсїм противне і ненависне.

31. За наші гріхи Господь нас карає. (Наг.)

Говорять в разї якогось загального, елементарного нещастя, пожежі, повенї або граду.

32. За чиїсь гріхи я маю терпіти. (Дрог.)

Говорить чоловік, на якого спадає якесь незаслуженє лихо.

33. За якийсь тьижкий гріх мене Пан Біг покарав. (Наг.)

Говорить чоловік у тяжкім нещастю, не можучи дошукати ся його причини.

34. Іди без гріха! (Наг.)

Знач. іди геть і не доводи мене до того, щоб я розсердив ся на тебе і через се згрішив.

35. Най Бог приймає гріхи за жертви. (Наг.)

Говорять люди, потїшаючи себе тим, що їх гріхи все таки не так тяжкі, тай Бог не такий суворий, як земні моралїсти.

36. Най не буде від Бога гріху, а від людий сьміху. (Ільк.)

Говорять чоловікови, що своїм поводженєм ображає Бога і виставляє себе на людський посьміх, прим. пяницї.

37. Не бери гріха на душу. (Наг.)

Утихомирюють чоловіка, що в слїпій пристрасти, в гніву готов зробити якесь погане дїло.

38. Не гріх, не два в понедїлок прjисти. (Наг.)

Знач. се ще не великий гріх, се не заборонено нїякою церковною заповідю.

39. Не доводи мі до гріху! (Наг.)

Не докучай менї, не доводи до сварки або до бійки.

40. Не збув бим сї гріха до смерти. (Наг.)

Scil. як би був зробив се, то попав би в великий гріх, доконав би сам собі доки жию.

41. Не йде гріх до рота, але з рота виходит. (Гнідк.)
Значінв ut supra ч. 17, 19.

42. Нема гріху без покути. (Дрог.)
За кождий гріх наступає кара. Пор. Zátur. II, 155, 158.

43. Не тільки гріху, що перед людьми сьміху. (Кол.)
Справа хоч і не дуже грішна з етичного погляду, але все таки непочесна, робить чоловікови сором перед людьми.

44. Ніхто не без гріху. (Наг.)
Говорить у відповідь на картани моралїста.

45. Нічо не моє, лиш гріхи мої. (Наг.)
Все може чоловік утратити, але почутя сповнених злих (розуміє ть ся, і добрих) діл не стратить доти, доки не стратить і самої памяти.

46. Пан Біг гріхи відпустит, але не подарує. (Кол.)
Дуже тонко підхоплена ріжниця між ослабленем внутрішнього неспокою задля злого діла, а потребою матеріяльної сатісфакції за те діло. Пор. Adalb. Grzech 17, де одначе думка значно відмінна.

47. Перед Богом гріх, а перед людьми сьміх. (Лучак.)
Говорять загалом про погані вчинки, особливо про такі, що викликають прилюдний соблазн. Пор. Adalb. Grzech 36.

48. Стоїт як гріх над душею. (Тереб.)
Знач. грозить менї, наповняє трівогою та гризотою, не дає спокою.

49. Так як би ми гріх із душі зьняв. (Наг.)
Заспокоїв мене, потїшив, розрадив.

50. Терпит Бог нашим гріхам, доки терпит. (Колом.)
В почутю своєї гріховности чоловік (певно, під впливом церковної моралїзації) все живе в побоюваню божої кари, яка буцїм то належить ся йому, а не приходить лише тому, що Бог до якогось часу терпить, ждучи його поправи.

51. Ти сі моїми гріхами не жури! (Наг.)
Відповідь занадто горячому моралїстови, що упоминає иншого виводячи йому перед очи його гріхи та сподївані за них кари.

52. То гріх неспасенний. (Наг.)
Такий гріх, якого Пан Біг нїколи не відпустить

53. То такий гріх, що го сі нїколи не спокутуєш. (Кол.)
Знач. гріх непростимий, який нїколи не перестане мучити сумлїня.

54. Ци гріх, ци два. (Наг.)
Scil. а я таки се зроблю.

55. Ци ти гріха не боїш сї? (Наг.)
Уговкують такого, що забирає ть ся зробити якесь лихе діло.

56. Ци то до гріха далеко? (Наг.)
Говорить чоловік, що вже близький був того, щоб допустити ся якогось злочину, але в саму пору отямив ся і запанував над собою.

57. Ще ту з тобов до гріху дійду! (Наг.)
Знач. пабю або забю тебе на смерть.

58. Що гріх робити, то встид говорити. (Кол.)
Почуте провини виявляєть ся засоромленем, розумієть ся, у простих, незіпсованих людий. Пор. Wand. IV (Sünde 163).

59. Що гріх, то не сьміх. (Кол.)
Знач. се діло важне, повне одвічальности. Пор. Wand. IV (Sünde 170); Adalb. Grzech 26.

60. Що не гріх, то не стид. (Стан.) ...того сї нема що встидати. (Наг.)
Знач. про се можна сьміло говорити прилюдно. Пор Wand. IV (Sünde 162).

61. Як бим сї гріха не бояв, не так би я тобі засьпівав. (Наг.)
Знач. набив би або взагалї зробив би щось злого.

62. Як би не людські гріхи, то би й попів не треба. (Карл.)
Сьвященики — посередники між грішними людьми і Богом. Пор. нїмецьке Sünde nährt die Pfründe, Wand. IV (Sünde 136).

63. Як би то гріх був, то би того попи не робили. (Рогат.)
Говорять про спеціяльний „плотський" гріх. Пор. Wand. IV (Sünde 168).

64. Як є гріхи, то мусит бути й покута. (Дрог.)
Знач. грішне жите не мине чоловікови без кари і без відплати. Пор. Adalb. Grzech 3.

65. Які гріхи, така покута. (Кол.)
Говорять, коли злий чоловік попаде в якесь нещасте, хоробу або калїцтво. Пор. Wand. IV (Sünde 13, 91, 96, 195); Adalb. Grzech 21.

66. Як на гріх ми сї трафило. (Кол.)
Прийшло несподївано якесь лихо, немов навмисно на те, щоб спокусити чоловіка до гріху.

67. Як не прийме Бог гріхи за жарт, то буде шелесту богато. (Ільк.)
Жартує чоловік у почутю своєї грішности.

68. Я сї в тім грісї не чую. (Наг.)
Не пригадую собі, щоб я зробив таке лихе діло.

69. Я тим гріхом не грішний. (Кол.)
Такого злого діла (або взагалї такого діла, иноді й зовсїм не грішного) я не зробив.

Грішити. 1. Адам грішив тай нам тото лишив. (Кол.)
Сею приказкою натякають на Адамові зносини з Євою, в яких по думцї наших сїльських теольоґів і лежить суть його „первородного" гріха, і який перейшов далї на всїх Адамових потомків. Пор. Wand. I (Adam 4).

2. Вік гріши, при смерти покай сї. (Наг.)
Іронїзують над нерозкаяним грішником, що все відкладає аж на остатню хвилю.

3. Гріши тай кай сї. (Кол.)
Се звичайна черга людського житя; без гріха чоловік не може прожити, а за гріхом приходить каяне.

4. Грішу на кождім поступі. (Наг.)
Говорить у хвилї розкаяня або жалю чоловік, що чує за собою не мало прогріхів.

5. Дай Боже грішити, поки будем жити. (Наг.)

Говорять частуючи ся горілкою, коли хтось закине, що її вживати гріх.

6. Доки чоловік жие, доти грішит. (Наг.)
По старим аскетичним поглядам усе людське житє від першої хвилї до остатньої повне гріхів і образи божої. Розуміє ся, такий погляд зовсїм чужий популярному сьвітоглядови.

7. З бабами грішити, як меду лизати. (Кривор.)
Гріх перелюбства має особливо для Гуцулів велику принаду. Пор. одначе Adalb. Grzeszyć 5.

8. Знаю, що грішу, а мушу. (Колом.)
Говорить чоловік почуваючи безсильність свого етичного почутя супроти голосу пристрасти чи наклонів. Пор. лат. Video meliora proboque. deteriora sequor.

9. Йому грішити, як хлїба вкусити. (Наг.)
Говорять про легкомисного, несумлїнного чоловіка. Пор. Adalb. Grzeszyć 13; Brzoz. Grzeszyć 2.

10. Не гріши і не кай сї. (Жабє).
Говорять чоловікови, що образивши когось по пяному, потім перепрашає. Пор. Adalb. Grzeszyć 10.

11. Не рад би чоловік грішити, а мусит. (Наг.)
Знач трафляють ся такі нагоди, коли він не може оперти ся покусї, розсердить ся, побє когось або вилає.

12. Не штука не грішити, як не можеш. (Цен.)
Дуже часто мнима праведність деяких людців полягає тілько в тім, що вони нїколи не мали змоги й нагоди до гріха. Пор. Adalb. Grzeszyć 11.

13. Солодко грішити, гірко покутувати. (Кал.)
Говорить чоловік, якому доводить ся відбувати кару за якісь прогріхи. Пор. Wand. IV (Sünde 39).

14. Хоць грішу, але знаю з ким. (Крех.)
Знач. з кимось таким, що не жалко й грішити. Пор. польське; Choć się zgrzeszyło, ale czemu było, Adalb. Grzeszyć 1.

15. Хто грішив, най покутує. (Наг.)
Прінціп кари за гріхи загально признаєть ся основою справедливости. Пор. Adalb. Grzeszyć 2; Wand. IV (Sünde 98).

16. Через тебе згрішу, але душу потїшу. (Колом.)
Говорить парубок до гарної дївчини або молодиції. Пор. Wand. IV (Sünde 214).

17. Чим тїло грішило, тим буде покутувати. (Наг.)
Ся загально розповсюджена ідея лежить в основі також нашого церковного малярства, яке при представленю пекельних мук переробляє її на ріжні лади. Зрештою се ідея спільна всїм середньовіковим апокаліпсам почнаючи від візії ап. Павла а кінчачи Дантовою Божеською Комедією. Подібна польська приказка див. Adalb. Grzeszyć 3; Wand. IV (Sündigen 1, 25, 27, 28).

18. Чоловік грішит, а біда сї тїшит. (Наг.)
Чорту, що вважаєть ся супротивником Бога і всього божого, отже й морального порядку, всяке нарушенє того порядку мусить бути приємне. Пор. Zátur. II, 124.

19. Чоловік грішит — дїдька тїшит. (Городен.)

Значінє ut supra.

20. Чоловік грішит, доки жиє. (Наг.)
Повна праведність житя, се такий ідеал, який по загальному почутю нашого народа так само недосяжний живому чоловікови, як усякий инший ідеал.

21. Чоловік сто раз на день грішит. (Колом.)
Розуміє ся, се залежить від того, як розуміти понятє гріху. У наших селян гріхом уважаєть ся також ухиленє проти незлїчених приписів приличности та житєвих форм, які обіймають назвою „годить ся“ (диви sub voce), яких обовязкова сила основуєть ся на ріжних, по части зовсїм уже темних віруванях.

Грішний. 1. А грішне тїло хіба не Бог сотворив? (Дрог.)
Відповідають на докори за незаконні звязки з женщинами.

2. Всї-смо в Бога грішні. (Наг.)
Знач. усї маємо претенсію, щоб нам не одно вибачено. Пор. Adalb. Grzeszny 2; Wand. IV (Sünder 16).

3. Грішне з праведним не треба мішати. (Дулїби).
Звичайно уживають сеї приказки не в етичнім, а більше в обрядовім значіню, отже річи належні до церкви або до попа не мішати з річами належними до сьвітських, „грішних“ людий. Пор. лат. Ne misceantur sacra profanis

4. Грішне тїло закортїло. (Кол.)
Знач. кортить чоловіка до жінки.

5. Грішні мі гадки зносьить. (Дрог.)
Забагаєть ся чогось грішного, протизаконного.

6. Можесте там дуже грішні, то спустїт троха й мінї. (Наг.)
Жартливо просять позички; грішні (з наголосом на остатньому складї) — богаті на гроші.

7. Сам грішний, а других картає. (Кол.)
Говорять про ріжного рода моралїстів, що часто власну свою моральну ледачість покривають наріканями на моральне зопсутє инших.

8. Такий єм грішний, що вже далї не знаю, як мі сьвјита земльи носит. (Наг.)
Говорить грішний чоловік, який вірить, що під великим грішником повинна запасти ся земля, його повинна проглинути безодня.

Грішник. 1. Більше в Бога грішників, як праведників. (Кол.)
Тим більше, що такі, що видають себе за праведників, часто бувають грішниками. Пор. Wand. IV (Sünder 4).

2. Грішнику, пекло під тобов горит! (Дрог.)
Пародіюють стереотипові оклики моралїстів-проповідників. Пекло христіянська фантазія містить десь у глибині землї.

3. То затвердїлий грішник. (Дрог.)
Його пїяк не можна довести до каяня та до покути за гріхи. Пор. Wand. IV (Sünder 18).

4. То тьижкий грішник. (Наг.)
Знач. чоловік, що допустив ся тяжкого гріха.

5. То ще старий грішник. (Дрог.)
Говорить про старого чоловіка, який заходить собі ще з жіноцтвом або женить ся з молодою.

6. Як би не грішники, то би праведники з голоду поздихали. (Дрог.) ...пси били. (Наг.)

Грішники, се звичайно всї бідні, робучі люди, а праведники — сьвященики та моралїсти, що залюбки живуть із їх праці. Пор. Wand. IV (Sünder 11).

Грішно. 1. Грішно на Бога нарікати. (Наг.)

Коли звичайно треба винуватити тільки ледачість самого чоловіка. Пор. висше Гріх ч. 14.

2. І грішно і сьмішно. (Наг.)

Бувають такі положеня, коли чоловік у найтрагічнійший момент робить із себе зовсім комічну фігуру.

3. Не так перед Богом грішно, як перед людьми встидно. (Наг.)

Про якийсь нетактовний, сьмішний, хоч і не конче лихий поступок.

4. Таке навіть погадати грішно. (Дрог.)

Говорили міщани, коли зайшла мова про всяких єретиків та недовірків.

5. Що грішно, то не сьмішно. (Дрог.)

Гріх дїло таке, що з нього не слїд сьміяти ся, а треба старати ся направити його.

Гробовий. 1. Гробовим голосом говорит. (Дрог.)

Говорить глухо, понуро.

2. До гробової дошки того не забуду. (Наг.)

Образово зам. до смерти. Вислов „гробова дошка“ вказує на давнїй звичай класти покійника на дощі. пор. Lud I, 1—8.

Грозити. 1. Грозит ми, як свому слузї. (Наг.)

Scil. а я чоловік незалежний, не боюсь його.

Громада. 1. Більшая громада, як єдна баба. (Ільк.)

Знач. голос одної баби чи загалом одиниці супроти голосу загалу не має стійности.

2. Більший чоловік громада, як пан. (Ільк.)

А про те за панщизняних часів громада мусїла підлягати пану.

3. В громаді сїдиш, давай кольиду. (Наг.)

Дати коляду, се даток буцїм то добровільний, а про те коли дають усї, то й нікому не можна усувати ся від нього.

4. Велика громада, то скора звада. (Уриче).

Де збереть ся богато людий, там дуже швидко виявить ся ріжниця інтересів та успособлень і прийде до сварів. Пор. Adalb. Gromada 4; Wand. I (Gemeinde 4).

5. Вже не статок громади тілько давати. (Лїмна).

„Не статок“ тут має значінє: не вистарчає, нема спромоги.

6. Громада велика, а дурна. (Стан.)

Її легко поведе за собою всякий язикатий дурисьвіт.

7. Громада великий чоловік. (Петр.)

Громада може доконати більше, нїж поодинокий чоловік.

8. Громада великий чоловік: як нно плюне, то єдного втопит. (Гнїдк.)

У друкованім виданю через кепське відчитанє рукопису стоїть: плюнеш... втопиш. Значінє див. дальше ч. 9, 11, 14.

9. Громада великий чоловік: як усї плюнут на єдного, то втопят, а як подуют, то висушат. (Дил.)

Таким образовим висловом характеризують коллективну силу громади. Пор. ч. 8.

10. Громада одного запоможе, але оден громади нїколи. (Городен.)

Що для загалу річ можлива або й легка, се для одного супроти загалу неможливе.

11. Громада по разу плюне, то єдного втопит. (Наг.) ...то чоловік ся топит. (Лучак.)

Один чоловік не може оперти ся волї громади, він супроти неї безсильний.

12. Громада рада, що віт заснув. (Уриче).

Значінє не зовсім ясне. Чи того громада рада, що нема кому старшувати над нею, чи може того, що може без перешкоди радити як сама знає?

13. Громада сї того не приймає. (Наг.)

Жартливо повторяють нераз давнї гіркі постанови многих громад, які в спорах із панами за лїси і пасовиска, вислухавши і незрозумівши толковань комісаря звичайно відмовляли своїх підписів під протоколами.

14. Громада як тілько плюне, війта затопит. (Гнїдк.)

Війт не може йти против волї громади — се було за панщизняних часів, коли війта іменувала домінія. Тепер, за автономічної ери, буває дуже часто навпаки: громада цїлими роками не може позбути ся запроданого та злодійкуватого війта, який робить у селї що хоче. Пор. висше ч. 9.

15. Де громада церков ставить, там пан коршму. (Ільк.)

Інтересний приклад транспонованя релїгійних контрастів на соціяльні. З первісної приказки „Де Бог церкву ставить, там дїдько коршму“ (пор. Бог 181) зложила ся отся, де місце Бога заняла громада, а місце дїдька — пан.

16. Їден громади не споможе, а громада їдного може. (Дар.)

Зусиля одиниці супроти громади все дрібні, натомісь громадська сила супроти одиниці велика. Пор. висше ч. 10.

17. На громаду легко сильце закинути, але тяжко зняти. (Сквар.)

Сильце закинути — наложити якийсь тягар.

18. Панове громада, дурна ваша рада. (Наг.)

Жартливо обертає ся чоловік до своїх товаришів, що не можуть рішити ся ні на що розумне.

19. Пішов на громаду. (Наг.)

Знач. пішов на раду громадську. Пор Wand. I (Gemeinde 24).

20. Против громади сам єден не йди! (Наг.)

Щоб зробити опозицію в громаді чи в громадській раді, на се треба більшої громадки однодумців. Почутє наших селян не велить виривати ся з опозицією одному, хоч би він і як живо відчував несправедливість громадського присуду.

21. Там того велика громада. (Наг.)

Велика сила, велика скількість.

22. Хочеш громаду в біду ввалити? (Наг.)

З погрозами говорили селяни до війта, що підписав протокол на будову нової школи.

23. Хто в громадї, мусит дачку дати. (Стрільб.)

Знач. громадське жите накладає на кождого громадянина певні обовязки, від яких він не може відсторонити ся.

24. Хто громаді служит, той много панів має. (Кол.)

Знач. усякий може розказувати йому та коверзувати ним. Пор. Wand. I (Gemeinde 1, 14, 16, 17).

25. Що буде громаді, то буде й бабі. (Тучапи).

Загальний тягар дасть себе чути також кождій одиниці.

26. Що громада скаже, то й пан не поможе. (Ільк.)

Присуд громади обовязує кождого громадянина, а пан, що стоїть осторонь від громади, не може нічого помогти.

27. Що громаді, то й бабі. (Наг.)

Коли загал, громада терпить якесь лихо, то й кождий член того загалу мусить відчувати те саме лихо. Пор. Wand. I (Gemeinde 12); Krumb. 47.

28. Я в громаді не перший і не остатний. (Наг.)

Я не відповідаю за неї, але який обовязок спаде на всїх, нестиму й я.

29. Яка громада, така й рада. (Кобилов.)

Знач. коли громада дурна, пяна чи залякана, то й ради мудрої та самостійної від неї не жди. Німець каже: Wie die Gemeinde, so der Priester, пор. Wand. I (Gemeinde 21).

30. Я сї з громади не виламую. (Наг.)

Знач. я піду туди, куди годить ся йти вся громада, піддам ся її ухвалї.

Громадити. 1. Громадьит сї люде, як хмари на небі. (Наг.)

Говорять про велике збіговище.

2. Єден громадит, другий розтрісає. (Наг.)

Знач. один збирає, а другий марнує зібране.

3. Не громадь, дудку, сїна, бо загрузнеш по колїна. (Ільк.) ...буськy... бо сї вросиш... (Снят.)

Приказкове значінє сеї приспівки неясне.

4. Сїно громадила, хлопцьи принадила (Берез.)

Говорять про дівчину, що сподобала ся парубкови задля своєї роботи.

5. Хто громадит, тому не вадит. (Орт.)

Знач. йому добре дїєть ся, він богатіє.

Громадиця. 1. Як сьвята громадиця уапала, так має бити. (Дид.)

Говорила стара баба, якій хтось на жарт сказав, що на громадському зборі присуджено, що молоді парубки мають сватати старих баб. Пор. Wand. I (Gemeinde 20); Čelak. 14.

Громадка. 1. Що громадції, то й бабції. (Ільк., Петр.)

Значінє див. Громада ч. 25; Нос. 473.

Громадський. 1. Випас сї на громадськім добрі. (Наг.)

Говорять про несумлінного війта, що забогатів кривдячи громаду.

2. Громадське кождому лакоме. (Наг.)

Кождий громадянин рад би покористувати ся громадським добром.

3. Громадське, то богацьке. (Крех.)

Приказка висловлює сумний досьвід селян, що з громадського добра користають найбільше сільські богачі.

4. Громадське, то так, як сирітське. (Наг.)

Говорив війт Іван Гайґель, додаючи, що в громаді хто богатший, той менше потребує запомоги, як бідні та сироти. На жаль, практика наших громад дуже далека від такого розуміня річи.

5. Громадського не шкода. (Наг.)

Індівідуалїстичний погляд на громадське добро, яке, значить, можна ушкоджувати кождому.

6. Громадської кривди Бог не подарує. (Наг.)

Ще в більшій мірі, мовляв, ніж усякої індівідуальної.

7. До громадського кождий має право. (Наг.)

Scil. кождий член громади. Воно спільна власність усїх.

8. За громадське Бог дубельт карає. (Наг.)

Бо хто вкривдить громаду, той кривдить не одного, але цїлий ґурт людий.

9. На громадськім сї ніхто не напасе. (Наг.)

Первісно про громадську толоку, яка все буває гола; в дальшій лїнії про громадську касу, з якої ніхто не запоможеть ся.

10. На громадськім усе пусто. (Наг.)

Мова про поле, толоку, де кождий має право пасти і де наслїдком того все голо.

11. То громадський чоловік. (Наг.)

Давнїйше так звали сільських пленіпотентів, що іменем громади вели процеси за лїси і пасовиска. В ширшім значіню: се чоловік, що стоїть за громадою, дбає про громадське добро.

12. То ще громадська курва. (Наг.)

Говорять про непосидючого сплїтника та клеветника, що бігає з хати до хати розносячи сплїтки.

13. Що громадське, то не ґосподарське. (Наг.)

Первісно в значіню: се не власність якогось одного господаря, але також у згірднім значіню: се лежить пусткою, не загосподароване, про се нікому дбати.

14. Що громадське, то нічиє. (Голоб.)

Кажуть у тім значіню, що ніхто до того не має виключного права.

15. Що громадське, то так як боже. (Яс. С.)

Знач. ніхто не сьміє того нарушити ані ушкодити.

Гроші, Гріш. 1. Аби гроші, то всьо буде. (Череб.)

Говорить бідний чоловік, якому здаєть ся, що за гроші всього може дістати.

2. — А маєш ти гроші? — Овва, я й без гроший хороший! (Цен.)

Відповідає здоровий і сильний чоловік, почуваючи свою особисту вартість.

3. Без грошей до міста, без соли до дому. (Ільк.)

Рівнорядно покладені речення, хоча друге являєть ся річево наслїдком першого. Пор. Wand. I (Geld 1040).

4. Без гроша лишив ся. (Лім.)

Знач. йому не лишило ся ані одного гроша.

5. Без грошей у город — сам собі ворог. (Гнідк.)

Хто йде до міста без гроший, то очевидно йде даремно, бо нічого не купить і не дістане.

6. Без гроший ані руш. (Дрог.)
Знач. нікуди обернути ся, не можна дати собі ради. Пор. Adalb. Pieniądz 2.
7. Без гроший і смерть не красна. (Уриче).
Нема за що справити бучного похорону. Пор. Brzoz. Pieniądz 2.
8. Без гроший нічого не купиш. (Дрог.)
Хиба вкрадеш. Пор. Zátur. X, 1134.
9. Без гроший чоловік не хороший. (Ільк., Короп.)
Гроші навіть невродливому додають принади, коли навпаки без них і гарний, вродливий чоловік уступає в тінь.
10. Без гроший чоловік як дурень. (Наг.)
Не вміє собі дати ради, не має сьміливости. Пор. Schleicher ст. 162.
11. Без гроший як без очий. (Наг.)
Сліпий чоловік не знає куди повернути ся; так само й без гроший чоловікови ніде нема ходу. Пор. Даль 1, 93.
12. Без гроший як без рук. (Ільк.)
Гроші в новочаснім суспільнім житю найважнійший орґан, всесильний фактор.
13. Бідний на гроші, богатий на воші. (Вікно).
Жартують богачі з бідного.
14. Були гроші, гостили тай си взнимили. (Грин.)
Знач. були гроші та на ярмарці минули си. Слово „взнимили" мені доси не стрічало ся.
15. Вдавив сї ділько моїми грішми. (Наг.)
Вони пропали марно, без пожитку для мене.
16. Великі гроші — готова біда. (Кол.)
Їх треба берегти, турбувати ся за них і чоловік робить ся предметом ріжних напастий. Пор. Wand. I (Geld 70).
17. Вернув єм свої гроші. (Дрог.)
За продану річ одержав такі самі гроші, які дав за неї купуючи.
18. Видав усе до гроша. (Лім.)
Знач. усе до остатньої решти.
19. Вийшов єм із гроший. (Наг.)
Знач. не стало мені гроший.
20. Вийшов на свої гроші. (Наг.)
Знач. продавши якусь річ відібрав ті самі гроші, за які вперед був купив її.
21. Вивчихав сї з гроший. (Наг.)
Змарнував гроші, пустив їх марно.
22. Вишастав сї з гроший. (Наг.)
Роздав усі гроші, не добре обчисливши ся.
23. Вишентав єм сї з гроший. (Наг.)
По троха, по троха, тай видав усі гроші, які мав.
24. Вишпортав десь троха гроший. (Наг.)
Роздобув відкись, виняв із схованки.
25. Відки я ти гроший озьму? Адже в коліна не вилуплю. (Наг.)
Говорить чоловік у відповідь на якесь жадане гроший. Звязок ідей „вилупити з коліна гроші" йде мабуть із дитячої забави, при якій усївши на землі

двома плоско стуленими долонями бють о зігнене коліно; повітре між долонями видає при тім звук подібний до глухого брязчаня срібних монет; чоловік, що робить се, приговорює при тім дітям: „Слухайте, у мене в коліні гроші брязчат". Пор. Wand. I (Geld 789).
26. Він би за гріш миш на мотузку аж до Львова гнав. (Наг.)
Говорять про чоловіка дуже ласого на гроші та на заробіток.
27. Він би за гріш триднену козу лупив. (Цен.)
Козу, що три дни лежала нежива, дуже тяжко лупити. Характеризують чоловіка крайне захланного на гроші.
28. Він гроші чвертками міряє. (Кол.)
Знач. він великий богач.
29. Він сї в својих грошох не знає. (Наг.)
Знач. не знає ліку своїм грошам, великий богач. Пор. Wand. I (Geld 1094).
30. Він так за грішми, як щезби! за душев. (Орел.)
Знач. ласий на гроші, як чорт на душу.
31. В нього гроший як сьміти. (Наг.)
Знач. чоловік грошовитий, який не дуже й дбає про гроші.
32. Весь другим за гроші випускає, іно брехню ні. (Гнідк.)
Говорять про безхарактерного, підкупного чоловіка, що при тім любить брехати. Пор. висше Аренда 1.
33. Готові гроші — рада готова. (Гнідк.)
Коли чоловік має готові гроші, то не потребує довго нараджувати ся, може швидко дійти до певної постанови.
34. Гріш до гроша складає. (Дрог.)
Говорять про ощадного чоловіка.
35. Гріш круглий — розкотит ся. (Лучак.)
Так висловлюють прикмету гроший — швидко минати ся і переходити з рук до рук. Звичайно говорять се протиставлячи гроші тривкому добру — землі, господарству. Пор. Wand. I (Geld 76); Нос. 288.
36. Гроший з коліна не вилупиш. (Пужн.)
Знач. відки будь не роздобудеш. Образове речене пояснено висше ч. 25.
37. Гроший на дорозї не назбираєш. (Дрог.)
На них треба тяжко працювати. Пор. Zátur. X, 1029.
38. Гроші біду робјит. (Наг.) ...найбільшу... (Голоб.)
Маючи гроші чоловік upнеть ся, загордить ся та наживе клопоту. Пор. Adalb. Pieniądz 76; Brzoz. Pieniądz 11.
39. Гроші богача шукают. (Крех.)
Знач. неначе самі йдуть йому до рук, бо він користує ся чужою працею. Пор. Wand. I (Geld 1196).
40. Гроші — велика річ. (Наг.) ...найстарша... (Яс. С.)
В суспільному житю вони неминуче потрібні. Пор. Нос. 288.
41. Гроші все зроблят. (Крех.)
Їх сила в теперішній суспільности дуже велика. Пор. Wand. I (Geld 99).
42. Гроші все сї до гроший тьигнут. (Наг.)
Богатий чоловік звичайно все що далї богатїє.

43. Гроші гроші родят. (Крех.)
За позичені гроші йдуть проценти; розумно видані, в інтерес вложені гроші несуть дохід. Пор. Нос. 342; Wahl. II, 421; Даль II, 7; Wand. I (Geld 56).

44. Гроші до гроший! (Наг.)
Говорять про богатого чоловіка, якому до нагромаджених уже засобів прибувають що раву нові. Пор. Wand. I (Geld 315); Muka 2817.

45. Гроші лакома річ. (Наг.)
На них усякий ласий. Пор. Adalb. Pieniądz 80.

46. Гроші, молода жінка і бистрі коні, то смерть. (Лучак.)
Бо на твої гроші й на жінку злакомлять ся злі люди, а бистрі коні сполошать ся і забють тебе й самі.

47. Гроші не полова. (Нег.)
Знач. вони річ цінна, їх треба шанувати. Пор. Wand. I (Geld 1327).

48. Гроші подвійна біда: і тогди як є, і тогди як нема. (Льв.)
Бо коли єсть, то чоловік боїть ся, щоб не вкрали або турбує ся, що би за них купити, а як нема, то турбує ся, як їх роздобути.

49. Гроші — полова, а земля сьвјата — ґрунт. (Сор.)
Характеризують контраст між „плавним" капіталом — грішми, і „постійним" — землею.

50. Гроші своє право мают. (Дрог.)
Вони ломають писані й неписані закони.

51. Гроші — слина. (Котуз.)
Знач. щезають швидко і безслідно. Взято мабуть із весільної пісні, де хор говорить до брата молодої:

Рубай, братчику, рубай,
За гріш сестрички не дай,
Бо гріш тобі слина,
А сестра тобі мила. (Кот.)

Пор. Етн. Зб. VI, 3; Сим. 785, 854; Дик 1656.

52. Гроші, то мамона. (Замул.)
Мамона — назва взята з арамейського слова маммон, що значило маєток, добро, без ніякого лихого значіня, і через посередництво письма сьв. і спеціяльно євангелій зробило ся nomen appellativum для всякого минущого житевого добра, а ще далї, мб. задля звукової близькости зі словом манити значить усе злудне, блискуче і нестійне, пор. далї Мамона.

53. Гроші то рація. (Дрог.)
Знач. се доказ: у нечистій справі перед підкупленим судею ніякі докази не стійні крім гроший.

54. Гроші то сила. (Крех.)
З ними чоловік зробить таке, чого без них не зробить ніякий силач. Пор. Wand. I (Geld 328).

55. Гроші, то смерть. (Балиг.)
Із за них ідуть між людьми забійства, війни та злочини.

56. Грошом усюди місце дают. (Цен.)
Знач. богатого чоловіка пустять туди, куди не пускають бідного. Пор. Adalb. Pieniądz 74.

57. Давали гроші, та не вмів брати. (Дрог.)
Давали на торзї добру ціну за якусь річ, а він надіючи ся більшої прогавив добру нагоду і потім мусів продати дешевше.

58. Дави сї своїми грішми! (Наг.)
Проклинає скупаренн: ковтай свої гроші і подави ся ними! Пор. Wand. I (Geld 1275).

59. Дай Боже гроші, а на біду я й сам зароблю. (Цен.)
Іронїзує чоловік над собою самим, що все в добру годину запопаде собі якесь лихо.

60. Дай му гріш, а він і на два не дивит ся. (Лучак.)
Говорять про такого, що виявляє великі претензії, дорожить ся своєю услугою.

61. Дасть Бог людьом біду, то гроші будут. (Мшан.)
В біді чоловік мусить роздобути гроші потрібні для його ратунку, яких би пераз не роздобув у нормальних відносинах. Пор. висше Біда 21, 92.

62. Де гроші говорьит, там ти розуме мовчи. (Цен.)
Богатий чоловік хоч дурний має в громаді часто більшу повагу й значінє, ніж розумний а вбогий.

63. Де гроші судьи, там право в кут. (Кол.)
Говорять про підкуплені, продажні суди, мабуть первісно про польські, що мали з того погляду вироблену славу.

64. Де гроші, там розуму не треба. (Лім.)
Богатого шанують хоч він і глупий. Пор. Zátur. X, 1122.

65. Десь єм тут троха гроший розкорпала. (Кос.)
Знач. заробила, випросила чи загалом роздобула.

66. Де-сь не дав гроша, там не пхай носа. (Ільк., Петр.)
Гріш дає чоловікови вступ у товариство, здобуває йому рівноправність між людьми і не маючи їх чоловік не має голосу в суспільности. Сею приказкою утовкують такого, хто без даня рації мішаєть ся не в своє дїло.

67. Де я ти гроший розкручу? (Дрог.)
Знач. ні відки роздобути.

68. До міста по гроші, а на село по розум. (Ільк.)
Мабуть стара приказка з тих часів, коли вся вага суспільного житя була в селах. Тепер діє ся подекуди навпаки: гроші несуть до міст, і в містах набирають ся розуму, якого в селах ні відки добути.

69. Доробяв ся: грошей не має; в одежу вбив ся: підняв поли, аж голі. (Тисьм.)
Іронїзують із такого, що вийшов, як то кажуть на пси, звів ся ні на що.

70. Єден гроші складає, другий мішок шиє. (Мінч., Петр., Ільк.)
Висловлено звичайне житєве явище, що не все той користає з гроший, хто запопадно збирає їх. Пор. Wand. I (Geld 119).

71. За гріш би сї дав обрізати. (Дрог.)
Кепкують із захланного чоловіка, що за гріш готов відректи ся своєї віри.

72. За гроші всього дістанеш. (Дрог.)
Говорять на ярмарці, коли хтось попитує за якимось товаром. Пор. Adalb. Pieniądz 109.

73. За гроші всього дістане, тілько тата-мами не дістане. (Явор.)
Всесильність гроший має свої межі там, де зі сфери матеріяльних інтересів переходить у сферу чутя чи то родинного чи приятельського. Пор. Wand. I (Geld 169).
74. За гроші всьо купиш. (Кол.)
Розуміють ся, все те, чим люди торгують і що можна купити. Пор. Нос. 356.
75. За гроші дав би си й п—ку врізати. (Наг.)
Знач. готов згодити ся на всяке ганебне діло, потоптати свою людську гідність.
76. За гроші дав би ся повісити. (Стан.)
Говорять про скупаря, що волить відмовляти собі всяких вигод у житю, ніж розстати ся з грішми.
77. За гроші з дівки к—ву зробиш. (Льв.)
Гроші деморалізують людий, із чесних дівчат роблять проституток.
78. За гроші і тата й маму купиш. (Комар.)
Іронічно пересадно малюють силу гроший. Пор. Нос. 305.
79. За гроші лиш рідної мами не купиш. (Пужн.)
Знач. купиш усе инше.
80. За гроші хиба неба не купиш. (Кал.)
Бо Пан Біг судить по справедливости і не дасть підкупити себе. Пор. Čelak. 164.
81. За марний гріш пустив. (Наг.)
За дешеву ціну, за пів дармо продав.
82. За мій гріш усюди хоріш. (Наг.
Величаєть ся чоловік, що за свої гроші знаходить усюди пошану та прихильність. Пор. Wand. I (Geld 1217).
83. За мої гроші най мені мокне. (Дрог.)
Говорив чоловік, що купивши новий кожух зараз попав під дощ і отак буцім то відгризав ся тим добрим людим, які остерігали його, що його кожух мокне. Значінє приказки: хто заплатив, може собі з купленим предметом робити, що йому подобаєть ся.
84. За песій гріш продав. (Кол.)
За пів дармо. Пор. Adalb. Pieniądz 91.
85. За свій гріш кождий хоріш (Ільк.)
Хто заплатив, має право користувати ся купленим місцем чи предметом. Пор. висше ч. 82; Нос. 308.
86. За свої гроші ще й відповідай. (Наг.)
Жалував ся чоловік, який через свої гроші попав у якусь халепу.
87. За тані гроші й пси мясо їдять. (Сіл. Б.)
Знач. що дешеве, те й плохе та мало пожиточне; за добру річ треба заплатити дорожше.
88. Знайдені гроші двом смерть, а третому згуба. (Тюд.) ...тром... четвертому... (Грин.)
Мабуть натяк на відоме оповіданє, що два чи три ледарі знайшовши великі гроші потроїли один одного і погибли біля тих гроший.
89. Знаю го як дурний гріш. (Крех.)
Знач. се чоловік поганий, я його знаю з того боку, він і мені дав ся в знаки.

90. І гріш дав, тай г—о заїв. (Кольб.)
Дурний чоловік і за свої гроші не покористуєть ся бажаним добром, його обдурять і обідруть.
91. Ідут гроші на гроші. (Борисл.)
Знач. ще одні не минули ся, а вже другі припливають. Говорять про добрий, дохідний інтерес.
92. І вломаного гроша не варт. (Кол.) ...не дам за тото. (Цен.)
Се нічого не варто, чоловік або предмет ледачий.
93. І то гроші! (Наг.)
Говорить продавець при торгованю, коли покупець дає йому занадто малу ціну.
94. Його сї гроші ніколи не держьит. (Наг.)
Кепкують із такого, що все буває в грошевих клопотах і ніколи не вміє зарадити ся з грішми так, аби йому вистарчило на його потреби.
95. Кілько ти за се дав? — Усї гроші. (Борисл.)
Жартливо відповідає чоловік, не бажаючи докладно признавати ся, скілько саме заплатив за якусь річ.
96. Кілько то буде на гроші? (Цен.)
Жартливо питали чоловіка, який жалував ся на втрату чогось дорогого та милого; гроші — міра всякої вартости.
97. Коби гроші, біда буде. (Цен.)
Жартує чоловік із своєї долі, яка все нагонить йому якийсь видаток, скоро у нього знайдуть ся гроші. Пор. висше ч. 59.
98. Коби гроші, мішок буде. (Уриче).
Знач. забрати та сховати гроші не штука, коби лише розстарати їх.
99. Коли гроші говорять, то всї мусять губи постулювати. (Ільк.)
Гроші тут у значіню: богатий чоловік. Його думку всї звичайно респектують. Пор. висше ч. 62.
100. Лихий гріш не загине. (Ільк.)
Говорять про лихого, ледачого чоловіка, який усе вміє дати собі раду і держить ся на сьвіті.
101. Лихого гроша ніхто не вкраде. (Ільк.)
Так само й лихий чоловік усе мотаєть ся між людьми там, де його не бажають бачити.
102. Ліпший гріш у жмени, як два в чужій кишени. (Гнідк.)
Своя власність хоч мала, ліпша від чужої великої.
103. Має гроший як леду. (Наг.)
Знач. богато, незлічених. Пор. Adalb. Pieniądz 47.
104. Має гроший як нас—но. (Кол.)
Жартують із чоловіка не дуже то богатого, який про те любить величати ся своїми грішми. Пор. Wand. I (Geld 1290).
105. Має гроші як Жид (Ком.)
Жиди здавна вважають ся спеціялістами від збираня гроший та маніпулюваня ними.
106 Мече грішми як полову. (Бор.)
Говорять про марнотратника та легкодуха, що тратить богато гроший.
107. Можна кождому своїми грішми і воду гатити. (Красноїля).

Знач. можна йому видавати їх на яке хоче, хоч би й як нераціональне підприємство.

108. Нагнав му гроший у кішеню. (Наг.)
Вказав йому якийсь дохідний інтерес, спричинив значний дохід.

109. На гроші би якийсь раз охнути. (Наг.)
Треба тяжко працювати та при тім нераз застогнати.

110. На гроші нема пущіня. (Ільк.)
Знач. люди все приймають і видають їх. Пор. Дик. 1648.

111. Найшов батько гроші тай каже: „Хто рано встає, тому Бог дає". А син каже: „Овва, той іще раньше встав, що загубив". (Зазул.)
Так лїниві люди зводять ad absurdum відому приповідку: Хто рано встає, тому Бог дає. Знач. рано можна не лише знайти, але й загубити.

112. Не знає грошом ціни. (Дрог.)
Не вміє шанувати гроший, переплачує за все. Пор. Zátur. X, 806.

113. Не знаю, чи будут у кума гроші, хиба хто підкине. (Дар.)
Знач кум безгрішний, у нього гроші не держать ся. Пор. Нос. 371.

114. Не маєш грошей, не йди на торг, бо ніхто нічого не дасть на борг. (Комар.)
Осторога практичних міщан. Пор. висше ч. 3, 5.

115. Не на то гроші, аби їх у болото кидати. (Берез.)
Їх можна ужити на щось пожиточнійше, не марнувати. Пор. Wand. I (Geld 1245).

116. Нинї за гріш тьважко, як з каменьи. (Наг.)
Важко роздобути гроші, як воду або що будь пожиточне з каменя.

117. Нинї за гроші, завтра за дурно. (Дрог.)
Оповідають, що десь на якійсь коршмі був такий напис. Та хоч і як ходили люди до тої коршми, то все таки нїколи не могли дождати ся того „завтра", бо напис усе лишав ся без зміни.

118. Нинї на гроші скупо. (Наг.)
Знач. у всїх людий їх обмаль.

119. По що мінї гроші? Ще би мі хто розбив на дорозї. (Наг.)
Жартує бідний чоловік, у якого гроші — рідкий гість.

120. Про гроші не стало. (Наг.)
Знач. гроший можна би роздобути, як би не якась инша перешкода.

121. Промив грошикам очи. (Наг.)
Знач. пропустив їх, змарнував.

122. Пропуцував гроші. (Наг.)
Протратив на всякі витребеньки.

123. Прос — в гроші. (Наг.)
Протратив, пропутав без пожитку, дословно: проїв.

124. Пустив гроші з рук. (Наг.)
На ярмарці давали за щось добру ціну, а він не взяв і потім мусів віддати за меншу.

125. Пустив гроші крізь горло. (Наг.)
Знач. пропив або проїв.

126. Рахуй гроші з тиха, не зазнаєш лиха. (Ільк.)
Значіне не зовсім ясне: мб. не хвали ся, скілько маєш гроший, бо тим стягаєш на себе захланність злих людий.

127. Розшолопав десь дріоку гроший. (Наг.)
Видобув з тяжкою бідою.

128. Свербіт ті гроші? (Наг.)
Знач. ти рад видати їх, не можеш приберегти на чорну годину? Пор. Adalb. Pieniądz 24.

129. Сипле гроші, як полову. (Наг.)
Говорять про марнотратника. Пор. висше ч. 106.

130. Сій гроші, най сї родьит. (Наг.)
Говорять жартуючи, коли хто розгублює гроші, пустив їх із рук і вони розкочують ся по землї.

131. Сьвяті гроші, моліте Бога за нас! (Лучак.)
Жартливо зітхає бідний чоловік, якому до зарізу треба гроший.

132. Так бідного гріш добрий, як богацьких два. (Лучак.)
Ціна гроша все однакова без огляду на те, з чиїх рук він походить.

133. Так ми якось, як перед грішми. (Унят.)
Жартливо зам. не маю гроший, жду, щоб хто дав.

134. Так як би взьив гроші та в болото верг.(Наг.)
Знач. змарнував, видав за якусь непотрібну річ.

135. То великі гроші. (Наг.) ...грубі... (Дрог.)
Знач. велика сума.

136. То в єдних грошох. (Наг.)
Сим обом річам однакова ціна.

137. То гиркий гріш. (Дрог.)
Знач. здобутий якимось униженєм, соромом, тяжкою працею.

138. Того за нїякі гроші не дістане. (Дрог.)
Се дорога річ, її взагалї не можна дістати.

139. То дурний гріш. (Наг.)
Властиво фальшива, непотрібна монета: переносно також кажуть про шахрая, що туманить людий і видурює у них гроші.

140. То й зломаного гроша не варто. (Лім.)
Знач. річ зовсім нікчемна, без нїякої вартости. Пор. висше ч. 92.

141. То кервані гроші. (Наг.)
Знач. кроваво зароблені.

142. То не за гріш перцю купити (Дрог.)
Знач. се інтерес не простий, тут треба розумно брати ся до дїла.

143. То не знайдені гроші. (Дрог.)
Вони не легко прийшли, а тяжко зароблені.

144. То не на мої гроші. (Дрог.)
Знач. я не маю стільки гроший. Говорить покупець, коли продавець править занадто високу ціну.

145. То не які будь гроші. (Наг.)
Знач. се не марниці, се великі гроші.

146. То страчені гроші (Дрог.)
Се справа пропаща, і те, що видано на неї, також пропаще. Пор. Wand. I (Geld 1259).
147. Трісе сї над грішми. (Наг.)
Говорять про скупаря, що не любить видати ані гроша.
148. Тьижко нині за гріш, як камень глодати. (Наг.)
Нема де заробити, ні відки видобути гроший. Пор. висше ч. 116.
149. Угнав у великі гроші. (Наг.)
Говорять, коли хтось при торзї або ліцітації підганяє ціну що раз висше аж до крайнього ступня, дає за ту річ дуже богато.
150. У гроша є два лиця. (Лучак.)
Значінє менї не ясне.
151. У гроша лиця нема. (Збар.)
Він не соромить ся йти з рук до рук, не почуває ганьби, яку причиняє людям.
152. У мене грішми не смердит. (Наг.)
Знач. нема гроший, даремно шукати. Пор. лат. Pecunia non olet, яке одначе має инше значінє.
153. У мене гроші не дармуют. (Дрог.)
Говорить лихвар, який раз-у-раз визичує гроші і лупить за се проценти.
154. У мене нині на гроші піст. (Наг.)
Знач. нема гроший, перевели ся.
155. У нього гроший як полови. (Наг.)
Знач. чоловік богатий, грошовитий. Пор. Wand. I (Geld 1295).
156. У нього гроший як у Жида. (Ком.)
Знач. чоловік грошовитий, оборотний. Пор. висше ч. 98; Дик. 1639.
157. У нього гроші плїснїют. (Наг.)
Знач. богач, держить гроші в схованках.
158. У нього тілько гроший, як у Жида свиний. (Цен.)
Жартують із бідного, негрошовитого чоловіка. Пор. Wand. I (Geld 9).
159. Хто має гроші, той все хороший. (Ільк., Петр.)
Гроші дають чоловікови красу й повагу.
160. Хто має гроші, той має розум. (Дрог.)
Богач усе вважає ся розумним, має повагу між людьми.
161. Хто має гроші, той пан. (Дрог.)
Говорять про теперішнї часи, коли у людий цїнять не рід, як колись, а достаток. Пор. Zátur. X, 1121.
162. Хто не стоїть о гріш, той і шелюга не варт. (Ільк.) ...тот шеляга сам... (Мінч.)
Хто не вміє берегти, шанувати гроший як результату суспільної працї, той виявляє брак розумного думаня і оборотности.
163. Хто ся з грошима не рахує, того біда частує. (Бук. к. Тїс.)
Не чеслячи ся з грішми і марнуючи їх чоловік швидко мусить зійти на біду.
164. Чужі гроші не гріют. (Льв.)
Ними не будеш богатий, не купиш нїчого, треба мати свої. Пор. Adalb. Pieniądz 10.
165. Шануй гроші, то вони тебе пошанують. (Льв.)

Хто не марнує гроші і доробить ся добра, той має пошану між людьми.
166. Шьмнуй гроші, бо то працї. (Наг.)
На них би треба тяжко робити, знач. не слїд марнувати їх.
167. Що мінї гроші? Я сам гроші. (Наг.)
Говорить чоловік почуваючи свою вартість і силу — в кождім разї заробити потрібні йому для житя гроші.
168. Я гроший лопатою не горну. (Доброс.)
Відповідає чоловік на жаданє позички або грошевого датку, що перевисшає його спромогу.
169. Я гроший не краду. (Наг.)
Знач. вони не приходять менї легко, не можу шастати ними. Пор. Wand. I (Geld 1243).
170. Я гроший не робю. (Наг.)
Відповідь на чиюсь претензію, щоб дати йому гроший.
171. Я за грішми не гину. (Наг.)
Менї про них байдуже, обійду ся без них.
172. Як би я мав тоти гроші, знав би я, що з ними зробити. (Наг.)
Говорить бідний чоловік бачучи, як богач марнує гроші.
173. Як гроші горьит, то треба тото місце перехрестити і кинути щось на нього. (Наг.)
Вірять, що в тім місцї, де н ночи показують ся блудні огники, „горять гроші“, закопані і заклятї там Бог зна коли. В такій хвилї вони підходять на верх землї, і коли перехрестити те місце, то сила проклятя пропадає і чоловік може взяти ті гроші. Від того, що кине чоловік на те місце, залежить, як глибоко треба копати за грішми; коли кине капелюх або щось невелике, то вони будуть близько поверхнї; коли кине вужище, то мусить копати так глибоко, як задовге те вужище.
174. Як має чоловік гріш, то тогди хоріш. (Стоян.)
Тодї набирає краси й поваги між людьми. Пор. висше. ч. 159.
175. Я на гроші тьижко працюю. (Наг.)
Знач. вони у мене не крадені, а чесно зароблені.
176. Я на грошох не сїджу. (Наг.) ..не сплю. (Кол.)
Знач. у мене нема готових гроший, не маю звідки ощадити їх.
177. Я нині не при грошах. (Наг.)
Знач. сьогодня не маю грошей.
178. Я ти гроший з рукава не витрісу. (Наг.)
Знач. мушу тяжко заробити, не здобуду так легко, як тобі здаєть ся. Пор. Wand. I (Geld 1248).
179. Я ще сї на такі гроші стьигну. (Наг.)
На таку суму мене ще стане, можу роздобути її.
180. Я ще якийсь гріш варт. (Крех.)
Знач. мій маєток, мій кредит ще дають запоруку, що я можу заплатити такі гроші.

Грубий. 1. Вже-с грубший як довший. (Наг.)
Говорять про ненажеру що їсть або пє, хоч у нього живіт повний.
2. Вона ходит груба. (Наг.)
Знач. вагітна.

3. Груба як фаса. (Дрог.)
Говорять про грубу, товсту жінку. Фаса з німецького Fass — бочка.
4. Грубий — Богови любий. (Льв.)
Бог дав йому, мовляв, добре здоровле і можність угодувати ся так, що він зробив ся грубий.
5. Грубий на палець. (Наг.) ...на три пальці. (Наг.)
Говорять про верству чогось, прим, сала у кабана, то що
6. Грубий як бочка. (Наг.)
Про грубого, пузатого чоловіка.
7. Грубий як вужище. (Наг.)
Говорять про шнур або иншу подібну річ.
8. Грубий як друк. (Наг.) ...як оборожина. (Наг.)
Про молоде дерево або инші подібні річи.
9. Дійшло до грубого. (Дрог.)
Дійшло до якогось рішучого звороту в справі, від слів дійшло до діла.
10. З грубшого кінцьи му заїхав. (Наг.)
Вилаяв поганими словами, набив міцно.
11. То вже грубі гроші. (Дрог.)
Знач. се вже велика сума, сього не можна легковажити.
12. Хто грубий, той Богу любий, а хто тонкий, той дідькови на батіг швидкий. (Ожид.)
Так відповідає черевань на насьміхи тонкого, худого чоловіка.

Грубо. 1. Він сї грубо помилив. (Дрог.)
Сильно помилив ся, далеко відбіг від правди.
2. Грубо — любо, тонко — гірко. (Сор.)
Говорять про скибки хліба, які в давній, патріархальній родині звичайно відкроював кождому голова родини.
3. Ти сї ще на тім грубо ошукаєш. (Льв.)
Знач. понесеш велику страту.
4. То грубо вбрехано. (Льв.)
Знач. се очевидна, несумлінна брехня.
5. То грубо переплачено. (Дрог.)
Заплачено далеко більше, як се варто.

Груда. 1. Іде як по груді. (Дрог.)
Діло йде важко, пиняво, з перешкодами.

Груди. 1. А грудьми би-с робив! (Наг.)
Проклятє: щоб ти тяжко віддихав, високо підносячи груди в тяжкій хоробі.
2. Аж ми в грудьох дух захопило. (Наг.)
Говорить чоловік про наглий перестрах, зачудуванє або взагалі якийсь афект.
3. Аж мі в грудьох закололо. (Наг.)
Жаль чогось зробило ся, заболіло в нутрі.
4. Бий ся в груди, лай ся в матірь. (Мінч.) ...мать. (Ільк.)
Жартливо характеризують прикре, безвихідне положенє, коли чоловікови не то хочеть ся плакати та каяти ся, не то вилаяти ся.
5. Бий ся в груди, лай ся в мать, такой віри не хотят дать. (Гнідк.)

Знач. чи вдавай покірного, чи чини ся брутальним, а все таки не вірять.
6. Бодай ти грудьми робило, як ти мінї щире робиш. (Наг.)
Клинуть лїнивому, що при пильній роботї поводить ся байдужно та пиняво. Роблене грудьми пояснено висше ч. 1.
7. Грудьми робити. (Наг.)
Тяжко копати, важко дихати, пор. ч. 1, 6.
8. Дав му по під груди по жидівськи. (Наг.)
Жиди коли бють ся, то наперед усього бють кулаком по під ребра. Се називаєть ся жидівський „зец“. Сей спосіб боротьби у наших селян уважаєть ся нечесним.
9. З грудий ми сї гора звалила. (Дрог.)
Позбув ся якогось клопоту, тяжкої журби.
10. Носити грудьми. (Наг.)
Значінє ut supra, ч. 1.
11. У грудьох му грає. (Наг.)
Знач. він харчить, має дихавицю.
12. Христос му в грудьох грає. (Наг.)
Він тяжко харчить, кашляє, має дихавицю.

Грушка 1. Бо то не грушку вкусити Марушку. (Мінч.)
Значінє неясне. Мб. реченє еліптичне: закохати, звести дівчину, се не грушку вкусити, знач. се не таке маловажне діло.
2. Вліз на грушку, рвав петрушку. (Гнідк.)
Передразнюють, коли хтось говорить нїсенїтницї, перескакує з пятого на десяте. Пор. Adalb. Gruszka 14.
3. Грушка — минушка. (Город.)
Знач. не велика радість, не велика її вартість.
4. Грушки на вербі показувати. (Гнідк.)
Знач. робити комусь зовсїм неоправдані надії, обіцювати щось недосяжне. Пор. Adalb. Gruszka 11, 13; Wand. I (Birne 35).
5. Де піде, то все золоті грушки за ним ростуть. (Ільк.)
Знач. усюди вміє дати собі раду, лишить за собою добрі сліди і приємні спомини.
6. І грушок не хочу і на дерево не полізу. (Кол.)
Говорить про лїнивого, що не бажаючи трудити ся зрікаєть ся й користи зі свого труду. Пор. Wand. I (Birne 12).
7. Набив грушку на голові. (Наг.)
Вдарив по голові так, що набігла ґуля.
8. На вербі грушки не родять ся. (Ільк.)
Дарма надіяти ся чогось зовсїм безнадїйного та фантастичного. Пор. Adalb. Gruszka 4; Wand. I (Birne 35).
9. Не заспить грушок у попелї. (Ільк.)
Говорять про проворного, роботящого чоловіка, який не пропустить доброї нагоди до якогось діла. Пор. Adalb. Gruszka 5.
10. Не паде грушка дальше від листя. (Ільк.)
Діти не бувають надто відмінної вдачі від родичів. Пор. Wand. I (Birne 11).

11. Показує грушки на вербі. (Ільк., Петр.)
Робить фантастичні надії, пор. висше ч. 4.
12. Яка грушка, така й юшка. (Ільк., Петр., Лучак.)
Яке діло, такі його наслідки; які родичі, такі й діти. Пор Adalb. Gruszka 2.
13. Як грушка достигне, то сама з дерева впаде. (Наг.)
Говорять до чоловіка, що силкуеть ся передчасно осягнути якусь річ. Пор. Wand. I (Birne 23).

Губа. 1. Аби що до губи, будуть їсти зуби. (Ільк.)
Коли-б тільки страва, вже такий знайдеть ся, що її з'їсть.
2. Аж ми сї губи злипают. (Наг.)
Так мені солодко, приємно; говорять первісно про мід (див. s. v. Мід), але також образово про иншу приємність.
3. Губа як на коловороті літає. (Ільк.)
Чоловік балакучий, говіркий. Пор. Adalb. Gęba 16.
4. Губа як питель. (Голоб.)
Чоловік теркітливий, балакучий.
5. Губа в него як холява. (Ільк.)
Знач. чоловік дволичний, брехливий, що говорить раз так, то знов инакше. Пор. Adalb. Gęba 24.
6. Губи ми сї посїдали від вітру. (Наг.)
Посїдали ся з наголосом на 1 знач. потрісками до крови.
7. Губи му медом мастит. (Кол.)
Підхлібляє, відлещуєть ся. Пор. Wand. III (Maul 405).
8. Губи як калиці віддув. (Наг.)
Говорять про товстогубого, але також про сердитого чоловіка. Пор. польське Gęba jak kaleta, Adalb. Gęba 15.
9. Губі своїй жалувати. (Гнїдк.)
Говорять про скупаря, що жалує сам собі ліпшої страви.
10. Губою говори, а руками роби. (Ільк.)
Підгонють балакучого робітника, що має охоту говорячи стояти склавши руки.
11. Губою що хоч плети, а руки при собі держи. (Ільк.)
Уговкують сердитого чоловіка, що від лайки зараз переходить до бійки.
12. До готового хліба найде ся губа. (Мінч.)
Образово: до надбаного добра легко знайти такого, що зуміє користувати ся ним та вживати його.
13. За губу служити. (Гнїдк.)
Значінє неясне. Мабуть служити за самі обіцянки, без реальної заплати.
14. Запишнив губи. (Наг.)
Зробив горду, недоступну міну.
15. Зашнурував губи. (Дрог.)
Зціпив і зморщив уста, розсердив ся і перестав говорити
16. З губи мені виїмяв. (Ільк.)
Сказав таке слово, яке я ось-ось готовив ся сказати.
17. З губи холяву робити. (Гнїдк.)

Знач. брехати, дурити когось, обіцяти а не додержати. Пор. Adalb. Gęba 24.
18. І в губі нїчого не мав. (Дрог.)
Не їв нї рісочки, голодний.
19. І моя губа не з луба. (Дид.)
Знач. і я люблю добре попоїсти.
20. І наша губа не фляша, тик би з'їла, як і ваша. (Ільк.)
Значінє ut supra.
21. Йому сї з губи курит. (Кал.)
Знач. він бреше, йому не можна вірити. Пор. Брехати 8.
22. Коби не губа, була би шуба. (Лиг.) Жеби... (Петр.) Коб... була-б... (Стоян.) Як би не та... злота... (Гриб.)
Як би чоловік у невідповідну пору не сказав якогось слова, то був би мав якусь користь. Одним лихим словом можна нераз попсувати діло. Пор. Adalb. Gęba 12.
23. Лижи мені губи, коли гіркі, а коли солодкі, то сам злижу. (Ільк.)
Знай мене в тяжку годину, потім мене в прикрости, тоді й вони ся моїм приятелем; у добрій годині мені й без приятелів добре.
24. Має губу від уха до уха. (Ільк.)
Говорять про губатого, широкоротого, а також про сварливого або брехливого чоловіка. Пор. Wand. III (Maul 237, 257); Brzoz. Gęba 9.
25. На губах мід, а в серци їдь. (Наг.)
Говорять про облесного, маснонзикого а злого чоловіка. Пор. Adalb. Usta 5; Hoc. 351; Wand. III (Mund 99).
26. Не вірь губі, положи на зубі. (Ільк.)
Не вір голому слову, додивляй ся до діла, зроби пробу. Пор. Adalb. Gęba 56.
27. Не вір губі як псови. (Лучак.)
Пес любить брехати, тай людський рот також. Пор. Wand. III (Maul 34, 118; Mund 34); Čelak. 296.
28. Не вір губі як псу, бо часом збреше. (Гнїдк.)
Значінє ut supra. Пор. Adalb. Gęba 54; Wand. III (Maul 75).
29. Не кожда губа печериця. (Гнїдк.)
Губа тут у значіню всякого гриба (Schwamm). Ширше значінє мені неясне.
30. Не можна всїм губи заткати. (Ільк.)
Людським брехням, обмовам та сплїткам не покладеш запори. Пор. Adalb. Gęba 42, 43; Wand. III (Maul 35, 112; Mund, 134).
31. Не роби з губи холяви. (Ільк.)
Не бреши, не обіцюй, щоб потім не додержати. Пор. висше ч. 5, 14; а також Wand. III (Maul 298); Brzoz. Gęba 15.
32. Нї з губи мови, нї з носа вітру. (Ільк.)
Говорять про нерозмінного, нездарного чоловіка.
33. Песьсю би губу мав, хто би що против тебе сказав. (Вікно).
Знач. збрехав би, сказав би дурницю.
34. Пішов на губи. (Наг.)
Звів ся нї на що, збіднїв, забрав ся геть із села.
35. По губах текло, в роті сухо було. (Кол.)

Говорять про всяку марну сподіванку, про приємність або користь, що вже видавала ся близькою, але минула чоловіка. Пор. Wand. III (Mund 233).

36. Стидно з губи г-цю робити. (Наг.)
Знач. уникши ся десь у чужім домі зблювати ся. Пор. Zátur. VI, 583.

37. Тогди ми губи лижи, коли чорні. (Ільк.)
Тоді говори мені ласкаві та любі слова, коли я в гризоті та в клопоті.

38. Хто губи отнирає, той лихо має. (Ком.)
Знач. хто за що будь сварить ся та лає ть ся, на того всі сердиті і ніхто йому в біді не поможе.

39. Як би му губи медом помастив. (Наг.)
Сказав йому щось приємне, похвалив його. Пор. Wand. III (Maul 279).

40. Як би не губа, була би золотая шуба. (Ільк.)
Значіне ut supra ч. 22. Пор. Adalb. Gęba 72.

Губатий. 1. Хто губатий, буває богатий. (Цен.)
Губатий тут мб. значить язикатий: хто вміє підбрехати, підлестити ся або вибрехати ся з біди, той буває богатий.

2. Як ти губатий, то тобі вільно і в церкві свистати? (Цен.)
Жартують із губатого, якого губи зложені так, що все здасть ся, буцім він свище. Натяк на анекдоту про глухого й губатого в церкві, пор. Етн. Зб. VI, ч. 232.

Губити. 1. Він сї губит у гадках. (Дрог.)
Даремно міркує про щось, не може догадати ся правди.

2. Губит ми сї памјить. (Наг.)
Знач. трачу память, забуваю ся.

3. Губит сї в тім чоловік, як у лісї. (Дрог.)
Говорять про якусь заплутану справу, повну суперечностий та неясностий. Пор. Wand. IV (Verlieren 68).

4. Губит сї, як вош у кожусї. (Цен.)
Ховаєть ся швидко, годі його знайти. Пор. Wand. IV (Verlieren 68).

5. Губит сї голос, як у ямі. (Наг.)
Говорить про глухий закамарок або печеру.

6. Най сї губит, що сї чоловіка не хоче держьити. (Наг.)
Мертвим річам приписують ся певна воля, симпатія або антипатія до їх властителя.

7. Не губи душі! (Наг.)
Просить ся той, кого хтось инший бє завзято.

8. Не губи, не будеш потребував шукати. (Дрог.)
Докоряють розяві, що часто губить свої річи і потім шукає їх.

9. То мене губит! (Наг.)
Знач. се мені дуже прикро, болить мене, сього мені жаль.

10. Тут ми сї губит нитка. (Дрог.)
Тут починаєть ся для мене неясність, тут перестаю розуміти діло.

11. Хто губит, видно що має що губити. (Наг.)
Бо хто нічого не має, той не може й згубити нічого.

12. Хто губит, того Пан Біг любит. (Кол.)

Знач. дає йому достаток, із якого частину може й згубити. Так потішають чоловіка, що згубив щось.

13. Що сї губит, то лїдько за старий довг бере. (Наг.)
По народнім віруваням, опертим на жидівських апокріфах, Адам записав чортови весь свій рід (див. Памятки т. II ст. 178), знач. старий довг, який винен чоловік чортови, се його душа. В отсїй і в инших приповідках (див. дальше Довг) маємо слід віруваня, що загублені річи вважали ся відплатою чортови за той довг. Щось подібне бачимо також у німецькій приказці: Was man verloren hat, muss man Gott und den Winde zum Ersatz überlassen, Wand. IV (Verlieren 43).

14. Що сї губит, того сї не любит. (Наг.)
Що чоловік любить, про те дбає, того пильнує, щоб не згубити.

Губичі. 1. Не йди до Губич, бо в болоті капцї погубиш. (Дрог.)
Губичі, село між Дрогобичем і Бориславом, було колись славне з невилазного болота на дорозі до Борислава.

Губка. 1. Вільно губцї в своїй халупцї. (Ільк.)
Знач. вільно чоловікови в своїм домі говорити, що хоче.

2. Коб не губка, була-б шубка. (Тереб.)
Значіне также, як висше Губа ч. 22, 40.

3. Коли би не губка, була би золота шубка. (Мик. н. Д.)
Так характеризують наслідки надмірної балакучости або сварливости. Пор. висше Губа 22; Adalb. Hubka 1.

4. Ні з губки, ні з крейдки. (Гнїдк.)
Значіне неясне, та мб. приказка школярська, бо губка, про яку тут мова, очевидно морська губка, якою в школах стирають таблицю.

5. То ще губка-майстер. (Наг.)
Жартують із самохвалька, що видає себе за майстра, який уміє зробити все що хто хоче, а на праву не вміє нічого, знач. майстер на словах.

Гудити. 1. Гуджу, тай блуджу. (Гнїдк.)
Чоловік гудячи инших при тім може бути несправедливим.

2. Здоровенькі будьмо: себе не хвалїм, инших не гудьмо! (Наг.)
В добродушнім тонї упімнене самохвалькови та обмівникови.

3. Лекше гудити, як робити. (Наг.)
Утихкують надто резолютних критиків. Пор. Adalb. Ganić 8, 9.

4. Не гудивши не купиш, не хваливши не продаш. (Берез.)
Говорять про торгові звичаї. Пор. Wand. IV (Tadeln 13).

5. Хто гу́дит, той купит. (Кол.)
Покупець звичайно критикує товар, який намірив ся купити. Пор. Wand. IV (Tadeln 23).

Гудїти. 1. Гудит, як пуста бочка. (Лім.)
Про надутого, зарозумілого чоловіка. Пор. Zátur. XV, 84.

2. Най гудя́т, що хотят. (Рогат.)
Нехай говорять і лають, менї байдуже. Пор. пісню:

Ой люби, люби, не слухай людий,
Най люде гудят, що собі хотят.

Гузя. 1. Всї гузя на мене. (Наг.)

Усї против мене, воротують на мене, гонять з поміж себе.

2. Гузя на Пана Бога! (Цен.)

Глузують із чоловіка, що нарікає на Бога, хоч сам винен своюму горю.

3. Гузя того, що пес його! (Наг.)

Говорять, коли пакість або сплїтка вчинена кимось, обертаєть ся на нього самого.

Г—ця. 1. Бий, аби му г—ця спухла! (Крех.)

Кричать дїставши в руки якогось винуватця.

2. Бий, аж му з г—цї юшка потече. (Орт.)

Знач. бий до крови.

3. Бий у г—цю, аж сї в голові розвиднит. (Наг.)

Знач дурного, недбалого карай доти, доки не стане розумним та пильним.

4. Буде г—цї в роботї. (Наг.)

Знач. будуть бити.

5. Буде г—цї огню давати. (Дрог.)

Scil. так цупко битимуть.

6. Буде тобі коло г—цї празник. (Наг.)

Знач. будуть заходити ся коло неї бючи.

7. В г—ци му кістки не зломиш. (Наг.)

Знач. можна бити сьміло.

8. В г—цю му лїзе. (Наг.)

Знач. підлещуєть ся, притакує. Пор. Wand. I (Arsch 67).

9. Вzüи мі в г—цю! (Наг.)

Значінє слова взнути неясне. Німець каже: Leck mich im Arsch, пор. Wand. I (Arsch 25, 26).

10. Видно, що давно г—цї нéпрана. (Наг.)

Видно, що тебе давно не бито, що ти позволяєш собі всякі збитки.

11. Виставив на нього г—цю. (Наг.)

Викпив його, висьміяв, ввів у прикре положенє і лишив безрадного. Пор. Wand. I (Arsch 66).

12. Від г—цї майстер. (Наг.)

Знач. нездара, непотріб, що не вміє нічого зробити порядно.

13. Він на тебе потім г—цю вине. (Дрог.)

Знач. він потім висьмієть ся з тебе, scil. коли не буде потребувати тебе. Пор. Wand. I (Arsch 66).

14. Говори з г—цев! (Наг.)

Зам. говори з дурнем, він нічого не розуміє. Пор. Говорити ч. 81.

15. Г—цї болит, голові лекше. (Дрог.)

Покарана, набита дитина швидше і яснїйше думає.

16. Г—цї все витримає. (Наг.)

Знач. витерпить усяку кару.

17. Г—цї всю правду скаже. (Наг.)

Натяк на давнїй звичай при слїдстві — бити до признаня.

18. Г—цї не скльниицї, вдар, не зібє сї. (Наг.)

Говорять для оправданя нешкідливости тїлесної кари для дїтий.

19. Г—цї сї сїм лїт правувала, аєи на дворі вільність мала. (Дрог.)

Знач. на дворі їй вільно подати свій голос.

20. Г—цї тї свербит? (Наг.)

Хочеш, щоб тебе набили? Погроза збиточній дитинї. Пор. Wand. I (Arsch 6, 11—13, 84).

21. Г—ця — мучениця: що хто завинив, а її карають. (Збар.)

Вона сама невинна нічого, а про те відбуває кару за иншї части тіла.

22. Г—ця праведниця, все за чужі гріхи терпит. (Крех.)

Жартують із того, що за провину инших частий тїла карають битєм по задку.

23. Г—ця сьвідок, бо ся в неї правди допитуют. (Крех.)

Згадка про давнї судові слїдства, в яких буками вимушували признанє до вини.

24. Держит сї моєї г—цї. (Наг.)

Ходить за мною невідступно, докучає менї.

25. До г—цї ми тото здале. (Наг.)

Се нї до чого нездале.

26. З г—цї виганьий розум до головицї. (Наг.)

Приговорюють караючи непослушних та лїнивих дїтий.

27. З г—цї не вибє пшеницї. (Явор.)

Знач. непотрібного бий скільки хочеш, то про те з нього не зробиш порядного чоловіка.

28. З г—цї сани робити. (Наг.)

Впасти серед улицї на лїд або в болото.

29. З писка г—цю робити. (Наг.)

Знач. блювати.

30. Ледво сї з г—цї вихопив. (Дрог.)

Недавно родив ся, смаркач, молокосос.

31. Мало му в г—цю не лїзе. (Наг.)

Підхлїбляє йому, хвалить його, запобігає його ласки. Пор. Wand. I (Arsch 67).

32. Миє му г—цю, куди ходит. (Цен.)

Знач. боронить його, підхлїбляє йому. Про мите г—цї див. Wand. I (Arsch 8) і лат. Podex lotionem vincit (E. Rot. 472).

33. Набрав у г—цю. (Наг.)

Його набили, покарали.

34. На г—ци поїхав. (Наг.)

Посховз ся і впав. Пор. висше ч. 28.

35. На г—ци ти запишу. (Кал.)

Грозять забудькови: коли забудеш, то набю, щоб ти памятав.

36. На саму г—цю робит. (Наг.)

Робить за саму їду; що заробить, те й проїсть.

37. Не поможе г—ци мило. (Цен.)

Так само поганому, брудному чоловікови не поможе анї похвала, анї догана. Пор. Wand. I (Arsch 8).

38. Пізнав г—цї морес. (Дрог.)

Знач. будуть бити, покарають, щоб ти був пильний та слухняний.

39. Присядь г—цю тай зроби що кажут. (Крех.)
Говорять лінивому а непосидющому чоловікови.

40. Розпарила ти сї г—ці, що не можеш на нї сідїти? (Наг.)
Говорять дїтям, що в зимі з теплої хати йдуть на мороз.

41. Сїди на г—ци, коли ти добре! (Наг.)
Сиди в хаті, не рипай ся з місця, не шукай собі ніякої новини.

42. Стулив г—цю в жменю тай пішов. (Наг.)
Його висїкли різками і він пішов мацаючи болюче місце. Пор. Wand. I (Arsch 58), та поясненє у Вандера хибне.

43. Сховай сї з тим до г-ці. (Наг.)
Се річ непотрібна, нї до чого не здала, се питане зайве. Пор. Wand. I (Arsch 65).

44. Темно як у г—ци. (Кол.)
Говорять жартом про густу пітьму. Що в г—ці темно, підносять і инші, пор. Wand. I (Arsch 22).

45. Ти би хотїв з єднов г—цев на два празники. (Наг.)
Хотїв би за одним заходом здобути дві користи. Пор. Wand. I (Arsch 28, 87).

46. То ми сї г—ці не держит. (Наг.)
Я сього не тямлю, менї про се байдуже.

47. То мінї в г—ци гримит. (Наг.) ...не гримит. (Голоб.)
Се менї байдуже, я сього не думаю зробити.

48. Треба сї тобі в г—цю подивити. (Наг.)
Треба тебе набити, дуже ти розгуляв ся. Говорять до збиточних дїтий.

49. Хочеш набрати по г—ци? (Наг.)
Хочеш, щоб набили?

50. Ци тебе г—ці свербит? (Наг.)
Знач. хочеш, щоб тебе набили? Пор. Wand. I (Arsch 84).

51. Ще-с недавно від маминої г—ці віднав. (Наг.)
Ще ти молодий, молокосос, знач. не смій менї таке говорити.

52. Що г—ці, то не головиці. (Дрог.)
Голова може бути посьвячена. Пор. Wand. I (Arsch 48).

53. Що ти менї по за очи г—цю лижеш? (Наг.)
Що ти мене обмовляєш? Чого мішаєш ся в мої домашні, інтімні справи?

54. Як загляну до г—ці, то три дни на ню не сядеш. (Крех.)
Знач. набю так міцно.

Г—чище. 1. Озьміт патичище, та в г—чище! (Наг.)
Scil. набийте. Насьміваютъ грубіяньский спосіб вислову старомодних людий. Приказка оперта на оповіданю. Піп забарив ся в церкві, а попадя посилає наймита, щоб кликав єгомости до обіду. Наймит стає в церковних дверех і кричить: „Єгомость, ходїт обідати, бо вже сї горох розварив на г—о!" Піп жалуєть ся потім перед батьком наймита: „Ой Грицю, який же ваш Івась нечемний! Так і так мене кликав із церкви". А батько обурений каже: „Єгомость, та не знаєте що робити? Озьміт патичище, та в г—чище!" Очевидно який був батько ґречний, такий і син.

Гук. 1. А то гук буде! (Наг.)
Знач. буде радість, баль, гулятика.

2. Бий, аби аж гук ішов! (Наг.)
Знач. аби лоскіт ішов, аби було далеко чути.

3. Гук гуде — тепло буде; журавель закрюкав тай мороз прикликав. (Ком.)
Ранньою весною з крику гука (Rohrdommel) ворожать тепло, а крик журавлів віщує приморозки.

4. Гук ся зчинив по селу. (Лол.)
Пішла якась трівожна чутка, зробила ся трівога, розрух.

5. Гуку, пуку за таляр, а чоботи за шостак. (Ільк.)
Жартують із таких, що веселять ся, танцюють та гукають, хоч бідно одягнені, а також із самохвальків, що роблять богато шуму із за марної причини. Пор. Adalb. Huk 3, тілько тут зам. чоботи читаємо „роботя", що змінює значінє приказки.

6. Іди без гуку. (Наг.)
Знач. без клопоту, без біди, без паради.

7. Наробив гуку-стуку. (Кол.)
Знач. накричав, наробив клопоту та метушні. Пор. Adalb. Huk. 1.

8. Справлю я ти гук. (Наг.)
Знач. набю, пароблю біди.

9. Там того не гук. (Дрог.)
Знач. не богато.

10. Тебе би, дївонько, вже чьис до гука відвести. (Берез.)
Лаяли сварливу, остру на язик дївчину. Гук — вепер. Мовляв: ти повинна-б уже скурвити ся, тобі не слїд бути дївкою.

11. То не люде, то самі свиницкі гукй. (Кривор.)
Свинські гуки — рила. Жалував ся Гуцул на свою громадську старшину.

12. Як не гуком, то буком. (Цеп.)
Коли не осягне своєї цїли погрозою, криком, то хапає ся до бійки.

Гукнути. 1. Гукнув го меже плечі. (Наг.)
Знач. ударив так що аж гук пішов.

2. Гукнув як з бодні. (Наг.)
Знач. крикнув грубим, сильним голосом. Пор. Wand. I (Bass 1).

3. Як гукнеш, так ти сї відгукне. (Цеп.)
Як ти про людий говориш, так вони й про тебе; коли кому зробиш лихо, він тобі відплатить ся тимже. Пор. Ноc. 480; Wand. III (Rufen 17).

Гулянка. 1. Гулянка сон відбирає. (Цеп.)
Гуляючи спати не хочеть ся, навіть тоді, коли гуляють прим. толочани по цїлоденній а то й цїлотижневій роботї в полі.

2. Гулянки до добра не ведуть. (Наг.)
Навпаки, дуже часто ведуть до деморалїзації та злочинів.

3. З гулянки сили не прибуде. (Наг.)
Прогулявши всю ніч парубок чи дївка потім у день поводять ся як сонні.

4. На гулянки то ти є, а до роботи то тебе нема. (Наг.)

Докір гулящій а не дуже прудкій до роботи людині.

Гуляти. 1. Гуляв би, аж ним підносит. (Наг.)
Рветь ся до танцю, не може встояти спокійно на місці.

2. Гуляє як вітер по полю. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що живе зовсім свобідно та безжурно.

3. Гуляє як оґер. (Наг.)
Говорять про здорового, гулящого парубка.

4. Гуляє як теля на мотузку. (Луч.) ...на припоні. (Луч.)
Сьміють ся з такого, що танцює не вміючи, або з чоловіка, що стоїть під жіночиним пантофлем.

5. Гуляй доню, я ти ни бороню! (Льв.)
Говорить мати дочці звичайно з докором, мовляв: за наслідки відповіси сама.

6. Гуляй душа, поки тепла! (Город.)
Сьміють ся зі старого, слабовитого, що пускаєть ся в танець. Пор. Adalb. Hulać 2.

7. Гуляй Семене: я до тебе, а ти до мене! (Войн.)
Жартують із новомодного французького танцю (кадриля), де пари скачуть супроти себе vis à vis.

8. Гуляти аж сї рве, а до роботи хоць го забий. (Наг.)
Говорять про танцюристого, а до роботи лїнивого парубка.

9. Гуляют, аж з ходаків віхтї губіт. (Наг.)
Жартують із гулящої голоти.

10. Гуляют, аж коршма стогне. (Кол.) ...дуднит. (Голоб.)
Про гучне гуляне з великим стуком та голосними викриками.

11. Гуляют, аж підковами огню крешут. (Наг.)
Кресати огню підковами в часї танцю вважало ся чомусь великим шиком для парубка.

12. Гуляют, аж хата ходит. (Наг.)
Знач. у хатї такий рух, що здаєть ся, буцїм хата й сама крутить ся.

13. Гуляют, мало до повали головами не бют. (Наг.)
Говорять про надто голосні та охочі танцї з підскоками.

14. Є куди гуляти. (Наг.)
Говорять про який будь широкий простір, або великий пай роботи, яку треба зробити.

15. Не довго вже мінї гуляти по сьвітї. (Крех.)
Говорить старий чоловік, що чуєть ся близьким смерти.

16. Нехай гуляє молодь, більш копи лиха не наробить. (Ільк.)
Гуляє тут очевидно не значить: танцює, а ширше: нехай забавляють ся, нехай живе по своїй волї.

17. Ой гуляйте, портки мої, ще вас маю дома двої! (Пужн.)
Кепкують із гулящого, а слабоумного парубка. Приказка основана на анекдотї, пор. Етн. Зб. VI; Schleich. 176.

18. Сама гуляй, сама с—и. (Льв.)
Знач. сам забавляєш ся або загалом робиш щось приємне собі, то сам і поноси наслідки.

19. Старі баби гуляют, буде слота. (Стан.)
Жартують, коли старі жінки пускають ся в танець.

20. Ще є коли дївков гуляти. (Стрий).
Говорить незасватана дївчина.

21. Як гуляв, гет прогуляв: від шапочки до холяв. (Ком.)
Говорить веселий парубіка, що в своїх забавах не вмів заховати межі.

22. Як гуляв, так гуляв: нї чобіт, нї холяв. (Ільк.) ...без... без... (Явор.)
Кепкують із бідолахи, що пускаєть ся танцювати босо.

Гуль. 1. Люлю, люлю, старий Гулю, як ти заснеш, я тї друлю. (Наг.)
Значінє неясне. Примовляють або приспівують малим дїтям, коли тї не хотять заснути в колисцї.

Гульки. 1. В хатї гульки, а в городї анї цибульки. (Голоб.)
Кепкують із гулящої, веселої, а недбалої господинї.

2. Гульки йому в голові. (Наг.)
Він не думає про роботу, а тільки про гулятику.

3. Тобі аби гульки!
Знач. ти рад би вирвати ся з роботи та бігти кудись на танцї.

Гулюкати. 1. Гулюкают на мене як на вовка. (Кольб.)
Кричать, цькують, докучають менї.

Гумно. 1. Дай вам Боже в гумнї й по за гумном! (Сквар.)
Бажають господареви, щоб у нього в гумнї було повно, і за гумном, себ-то в полї родило ся.

2. На гумнї би ти пусто було! (Воробл.)
Клинуть господаря, для якого нема гіршого лиха, як пусте гумно.

3. По гумнї ґазду пізнают. (Голоб.)
Пізнають, чи він порядний, роботящий та запопадливий. Пор. Adalb. Gumno 2.

4. Як пусте гумно і пустий сусїк, то вже ти драб, а не чоловік. (Голоб.)
Говорить збіднїлий господар.

Гунцвот. 1. Гунцвот не моє імja. (Наг.)
Заклинаєть ся чоловік для ствердженя, що сказав правду. Гунцвот — з нїмецького Hundsfott. Знач. нехай я зову ся собакою, а не чоловіком, коли се не правда. Пор. Zátur. XV, 80.

2. Ти гунцвоте з малої халупки! (Льв.)
Лають якогось збиточника, мб. жартливо. Приказка оперта певно на якімось специяльнім факті, про який память затратила ся.

Гунцвоцький. 1. То гунцвоцьке насїнє. (Наг.)
Лайка: се вся сїм'я ледача, або се чоловік із ледачої, злодїйської сїм'ї.

Гунька. 1. Гунька на опашки, шапка на бакир, а в чересї арґани грают. (Наг.)
Кепкують із бідного парубка, що рад би вдавати богача та верховодити серед парубоцтва.

2. Гунька сї на капоту кривит. (Яс. С.)
Шляхтичі, яких улюбленим одягом була капота, відтинали ся оттакою приказкою, коли їм допікали „хлопи", що ходять у гуньках.

3. Зійшов з гуньки на лейбик. (Наг.)

Гунька — довга сукониа одежа, що сягає пониже колін, а лейбик короткий, сягає лише троха нижше пояса. Значінє приказки: з доброго маєткового стану зійшов на бідність.

Гупу. 1. Гупу, мати, гупу, веземо тобі ступу. (Лол.)

Говорять свати, вводячи молоду невістку на подвіре її жениха. Взято з весільної пісні, пор. Zbiór wiad. XIII, Olga Roszk. Obrz. wes. w Lolinie.

Гургавс. 1. Моя хата не гургавс! (Яс. С.)

Гургавс із німецького Hurenhaus, дім терпимости.

Гуркіт. 1. Гуркіт як у млині. (Лол.)

Говорили селяни про гуркіт каміня на дні гірської ріки в часі повені.

Гуркотати. 1. Гуркоче ми в череві, як пусті жорна. (Стан.)

Говорить голодний чоловік, у якого гуркоче в животі.

2. Гуркоче як віз по каміню. (Наг.)

Говорять про голосний гуркіт.

Гурт. 1. В гурті й каші смакує. (Кольб.)

Знач. усяке діло в більшім гурті робить ся швидше і веселійше, ніж одинцем.

2. Гурт на гурт продав. (Льв.)

Знач. загалом, сумарично, не розбираючи, що ліпше, а що гірше.

3. Не вибивай ся з гурту. (Крех.)

Знач. держи ся гурту, не відбігай від товариства.

4. Не гурт нас там було. (Сквар.)

Знач. не богато, не велика компанія.

Гусак. 1. Гусаком ідут. (Дрог.)

Один за одним, не рядом. Пор. Brzoz. Gęś 3.

2. І гусак знає смак. (Крех.)

А тим більше чоловік любить смачно попоїсти.

Гусільниця. 1. Дуже ся шмарило по нашім селї усяниц. (Д. ВЛ.)

Знач. намножило ся гусільниць.

Гуска. 1. Нім виходиш гуску, треба дати ялівку. (Гнідк.)

„Виходити“ — спеціяльний термін зам. випроцесувати. Характеристика давніх судів, де на вимір справедливости треба було ждати довго тай оплачувати ся щедро. Пор. Brzoz. Gąsior 1.

Гуслянка. 1. Гусльника јик постојит пів року, то така стане, шо јик покоштуєш, то ти в очох сльози станут. (Кривор.)

Говорять Гуцули про свою улюблену страву — гуслянку, себ-то сьвіже молоко переварене і потім наквашене.

2. Гусльника си кигне јик ремінь. (Кривор.)

Се знак, що вона добре вкисла і надаєть си до їди.

3. Гусльинки посербаю, люльки покуру тай бірше не дбаю. (Кривор.)

Говорить Гуцул, який одначе не розуміє гуслянки без „кулешки“. Пор. коломийку:

Посербаєм гусльиночки, покуримо люльки,
Тай кажемо пебощикам заграти гупулки. (Гол.).

4. За гусльинку Гуцул портки дав. (Цен.)

Кепкують із Гуцулів та з їх замилувани до гуслянки. Приказка оперта мб. на якімось оповіданю, та я не міг розвідати його.

5. Як у гуслянці миш утопит сї, то Гуцул вийме за хвіст, оближе тай каже: Ай, мідичька, бідница, аж гездe вмерла! (Цен.)

Кепкують із Гуцулів та з їх замилувани до гуслянки.

Густий. 1. Густий як квап. (Наг.)

Говорять про страву, болото то що. Квап — гуща.

2. З густого добре черпати. (Цен.)

З готового добре, вигідно брати.

3. Тут густий дух у хаті. (Кол.)

Тут стоїть сморід, богато людий надихало.

4. Що густше, то не пуще. (Цен.)

Мова про страву, в якій густійша часть уважаєть ся ліпшою, бо вона ситнїйша.

Густо. 1. Густо ший, рідко пий. (Дрог.)

Приповідають кравці, які найчастійше не держать ся сеї приказки. Пор. Zátur. X, 659.

2. Дай ти Боже, аби-с густо сцьus а рідко с—в. (Дрог.)

Проклятє пияниці або неважері

3. Де густо, там не пусто. (Мінч., Ільк.)

Де густо робітників, там буде що збирати до стодоли. Пор. Zátur. X, 16.

4. Не густо там того достатку. (Наг.)

Там не велике богацтво, нема чим богато покористувати ся.

5. Шо густо, то ни пусто. (Кольб.)

Густа страва ситить.

Гуся. 1. Гусята, курята як прутом вигнав. (Гнідк.)

Знач. повилазили з яєць.

Гусячий. 1. Ану, до гусьичого пива! (Наг.)

Припрошують напити си води, пор. Вода ч. 31.

2. То ще гусьиче повітрьи. (Яс. С.)

Повітря тут у значінню зараза, чума. Говорять про якогось нужденного, хоровитого або слабосилого чоловіка.

Гусь. 1. Гуси вола валят. (Комар.)

Дрібні прикрости руйнують і доводять до упадку сильного та богатого чоловіка.

2. Гусям ярмо. (Гнідк.)

Знач. якась маловартна, дрібна річ. Троха аналогічно каже Німець про зайву, непотрібну роботу: прибити гусям підкови, пор. Wand. I (Gans 171, 189).

3. Дай гусям сїна! (Голг.)

Говорять про недотепну роботу. Приказка основана на анекдоті, пор. Етн. Зб. VI, 458.

4. І гуси вола з ніг зватят, як їх богато. (Лучак.)

Богато дрібних прикростий переможе й міцного чоловіка. Німець каже: Hundert Gänse erbeissen einen Wolf. Wand. I (Gans 90, 113).

5. Кожда гусь знає, чому ногу ховає. (Гнідк.)

Кождий чоловік, що нарікає, відмовляє собі приємности або продає щось із свойого господарства, знає, чому се чинить, тоб-то чинить се з потреби, не без причини.

6. Розмовляє, як гусь з поросят м. (Лім.)

Говорять про розмову двох нетямучих людий.

7. Сто гусей і вола поборе. (Замул.)

Значіне ut supra ч. 4.

8. Тлусту гусь не тяжко скубсти. (Гнідк.)

З богатого, заможного чоловіка легко вимушувати датки та хабарі.

9. Як з гусь води йде му. (Гнідк.)

Знач. йому ведеть си добре, ніяке лихо не чіпляєть його, як гусячого піря вода.

10. Я о гусях, а ти о качках. (Гнідк.)

Я говорю про одно, а ти про щось зовсім инше, ми не розуміємо один одного.

Гуцул. 1. Гуцула дразньи: „Адьи, а шо старше, ци сми, ци варе?" А він каже: „Сми старше, бо єк не смикнеш, то й варити не меш". (Кол.)

Отак приговорюють, підіймаючи на сьміх улюблені гуцульські слова.

2. Гуцулам добре політє: зелена смеречина як зимі, так літі. (Залуче).

Подоляки сьміють ся з Гуцулів, що сидять серед смерекових лісів, мовляв: у них зелено зимою й літом, а про те вони йдуть на доли за хлібом.

3. Гуцул Гуцула йик хоче вколоти, то так йик жити. (Грин.)

Інтересна конструкція зам. Гуцул Гуцула як би не вколов (не підняв на сьміх), то би не жив. Підчеркнено охоту Гуцулів до кпин та насьміхів, охоту, якої зрештою я не завважив.

4. Гуцул не чоловік. (Кол.)

Подоляки не люблять Гуцулів і відмовляють їм — розумієть ся, жартом — людської подоби.

5. Гуцул поганий чоловік. (Кол.)

Вислов зазначеної висше (ч. 4) неохоти Покутян до Гуцулів. Си неохота плине головно з того, що Гуцули далеко вільнійше поводить ся з жіноцтвом, як Покутяни.

6. Гуцул як хоче, аби чісник був міцний, то бє гадьи і кровю покроплює молодий чісник. (Кол.)

Про се віруванє чув я в Коломиї; серед Гуцулів мені не вдало ся справдити його.

7. Дрижить, як Гуцул над дітьми. (Ільк.)

Чи справді Гуцули визначають ся такою надзвичайною дбайливістю за дітий, я не можу сказати. А може „дрожит" має тут яке инше значінє?

8. На Гуцули сї вібрав. (Кол.)

Пішов у гуцульську країну, в гуцульські села.

9. Отто ти Гуцул в очах великий! (Кол.)

Говорить Гуцул, коли хтось дивуєть ся його одягови, говоренню або поведінці.

10. Патлатий як Гуцул. (Бібр.)

Гуцули, як і Бойки, особливо стара ґенерація, носять довге нестрижене волосє, що спадає аж на плечі.

11. У Гуцулів мертвец скоро в труну, тай під лаву. (Кол.)

Одна з тих поговірок про оріґінальні звичаї Гуцулів, що полягають більше на їдкім дотепі, ніж на обсервації дійсного життя.

12. Як у Гуцула що здохне, то каже, що то божка вбила, тай їсть. (Кол.)

Гуцули справді не гидують їсти здохлятини, як і Цигани.

Гуцулія. 1. Гуцулія-сарачія. (Снят.)

Так звичайно говорять заможні Покутяни — не тим, що Гуцули всі бідні, а головно тим, що у них у горах хліб не родить ся.

2. То ще погана Гуцулія. (Цен.)

Лають Гуцулів, пор. коломийку:

Ой сараку Подоляник кукурузи садит.
А погана Гуцулія вже бисаги ладит. (Цен.)

Гучний. 1. Гучне весільи, де в кулаки трубјит. (Наг.)

Кепкують із такого весілля, при якому гості побили ся та розходили ся серед криків та плачу.

2. Гучний баль кому справити. (Наг.)

Знач. набити, насварити його прилюдно.

Гучно. 1. Гучно, бучно, а в пяти зимно. (Ільк.)

Кепкують із таких, що вдають богачів або панів, а при тім терплять недостаток найпотрібнійших річий. Пор. Adalb. Huczno 1.

Гуща. 1. Гуща дітий не розганяє. (Ільк., Луч.) Гущі... розгонит. (Наг.)

Від достатку діти ані взагалі ніхто не втікає, а навпаки, втікає від недостатку. Пор. Нос. 289.

2. Гущею голова не болит. (Гнідк.)

Від густої страви люди не терплять голоду, не зазнають гризоти, лише навпаки, від рідкої, від недостатку.

Ґ.

Ґабати. 1. Ґабає го, як кат грішну душу. (Наг.)

Знач. чіпляєть ся, напастує, докучає.

2. Не ґабай другого, як сї сам за себе бојиш. (Наг.)

Не докоряй другому, коли й сам винуватий. Пор. Brzoz. Gabać 1.

Ґабро. 1. Ґабро, зломлю ти ребро. (Дрог.)

Дразнять хлопця на імя Ґабро (теж що Гаврило)

Ґавати. 1. Аби люде не ґавали. (Наг.)

Знач. аби не нарікали, не лаяли, — scil. треба се або те зробити.

Ґавуля. 1. А ти ґавуле! (Наг.)

Ґавулею називають корову, що любить скакати в шкоду.

Ґаданє. 1. Нема ґаданя. (Угр. гор.)

Нема ані мови, сього не буде і не може бути.

2. То пусте ґаданьи. (Наг.)

Пуста бесіда, шкода часу тратити.

3. Що ти міні тут маєш до ґаданьи? (Наг.)

Чого ти тут мішаєш ся? Се справа не належить до тебе. Очевидно всї ті поговірки взяті від Поляків, хоча одержали в устах Русинів певний спеціяльний відтінок.

Ґаджала. 1. Ґаджала, маджала, як Цигани кажут. (Наг.)
Циганську мову передразнюють улюбленим циганським словом „ґаджала", що значить „візьми".

Ґазда. 1. Без ґаздй які жінції гаразди? (Берез.)
Говорять про бідуваня вдови без мужа.

2. Виглядаєш на ґазду, а говориш як дурень. (Лім.)
Докоряють чоловікови, що невважаючи на поважний вигляд говорить дурні або цинїчні речі.

3. Видно, що тут є ґазда в хатї. (Берез.)
Тут порядок, уся робота в пору пороблена. Говорять як комплїмент навіть жінції, вдові, що вміє вести хозяйство.

4. Ґазда на своїм сьмітю. (Дрог.)
Знач. у своїм добрі, хоч воно й яке мале, я собі сам господарь і нїхто не має менї втручати ся. Пор. Господар 8.

5. Ґазда премудрий не знає того, що баба. (Орел.)
І баба може розумом та досьвідом зрівняти ся з чоловіком, що провадить самостійне господарство.

6. Ґазда цїлою губою. (Ільк.) ...на всю губу. (Кал.)
Господар зовсім незалежний, порядний, заможний. Пор. Господар ч. 6.

7. Далеко му до ґазди. (Наг.)
Знач. богато хибує, щоб із нього був порядний господар: се чоловік незаможний і негосподарний. Пор. Zátur. XVI, 145.

8. Де два ґазди, там ладу нема. (Кол.)
Бо один робить другому на перекір. Пор. Adalb. Gazda 2.

9. Де нема ґаздй, там ладу не жди. (Берез.)
Говорить удова по стратї чоловіка.

10. Добрий ґазда перший устає, а остатний лягає. (Наг.)
Він мусить дбати про початок і про закінчене всякого дїла в хозяйстві. Пор. Muka 1175.

11. Добрий ґазда як рідний тато. (Уриче).
Учить свою челядь працї й порядку. Пор. Zátur. XI, 541.

12. З ґазди на драба зійшов. (Лол.)
Знач. з господаря, властителя ґрунту й дому зійшов на жебрака.

13. Коби мене ґазда слухав, а пес і палицї послухає. (Наг.) ...як схоче. (Наг.)
Огризнув ся чоловік, що прийшов до пана, а його на подвірю вилаяв льокай.

14. Коли-с не ґазда, не вбирай сї в кожух. (Стан.)
Кожух з великим на плечі вивернепим ковнїром уважаєть ся не лише практичною, але й почесною одїжю статочного господаря. Бідолахї, голодранцеви нї відки роздобути такої одежі.

15. Отто ми ґазда зателепаний! (Наг.)
Лайка на недбалого, негарного чоловіка, хоч і зовсім не господаря.

16. Пізнати ґазду по оборі й по коморі. (Наг.)
Знач. по тім, чи в оборі порядок а в коморі запас. Пор. Zátur. XI, 543.

17. Сивий соків, сиві його очи; не буде з того ґазди, хто ходит по ночи. (Мшанець).
Се мабуть приспівка, та вживаєть ся як приказка про парубків, що люблять бурлакувати по ночи.

18. Хоче бути ґаздов, а не вміє коневи фоста завязати. (Ільк.)
Жартують із недотепного робітника, що не вміє ходити коло коний.

19. Язда, пане ґазда! (Стрий).
З польського „Jazda" в значіню: їдьте або їдемо. Окрик: рушай, махай геть, уступи ся з дороги, поспішай ся! У Поляків у такім самім значіню вживаєть ся приказка: Jazda panie Gwiazda! Adalb. Gwiazda 1.

20. Який ґазда, така й челідь. (Наг.)
Порядний, роботящий господар веде й свою челядь порядно, привчає до роботи. Пор. Zátur. VIII, 874.

Ґаздиня. 1. Ґаздиня, три дни хату не мела, сьміте по колїна. (Ком.)
Кепкують із нехарної хозяйки, що не держить у хатї доброго порядку. Пор. пісню Гол. II 380.

2. Ти така ґаздиньи, як два городи, а одна диньи. (Княж.)
Жартують із лїнивої, недбалої господинї, пор. висше Господиня ч. 3.

Ґаздівство. 1. В ґаздівстві лиш би сї пильнувати. (Наг.)
В хозяйстві треба держати порядок, пильнувати працї, не марнувати надбаного, то все піде гаразд.

2. Ґаздівства легко позбути, але тяжко набути. (Стан.)
Сим оправдують пошану, яку мають селяни для такого чоловіка, що доробив ся гарного хозяйства.

3. Мале ґаздівство — велике дїдівство. (Голоб.)
Мале хозяйство завдає більше клопоту та гризоти, ніж дає пожитку.

4. На малім ґаздівстві треба робити другому й собі. (Мшан.)
Знач. для удержаня треба не тілько обробити своє хозяйство, але ще й заробляти в боку.

Ґаздувати. 1. Бода-сь ся наґаздував, як ворона на хатї. (Городен.)
Проклятє: щоб ти не довго користував ся своїм хозяйством, щоб воно тобі загирило ся. Пор. Господарювати ч. 3.

2. Ґаздувала би й вош, коби мож. (Наг.)
Бідний чоловік думає, що ґаздувати легко, аби було на чім.

3. Ґаздую: люде орут, я сї волочу. (Наг.)
Говорив чоловік, що в робучий день мусів іти до міста на термін.

4. Добре ґаздувати, як є на чім. (Наг.)
Говорить бідний чоловік, що не має землї. Пор. Zátur. X, 6.

5. І я би ґаздував, коби було на чім. (Наг.)
Значіне ut supra.

6. Наґаздував, як пес за плугом ходячи. (Сквар.)
Сьміють ся з недбалого, незарадного господаря. Пес за плугом ходить лише з аматорства, не для дїла.

7. На такім най пси ґаздуют! (Наг.)
Говорять про нужденне, запущене господарство.

8. Не так ґаздую, як бідую. (Наг.)
Говорить бідний чоловік, що числить ся ніби самостійним господарем, а не має з чого вижити.

9. Нині ґаздувати, треба кождій біді горло затикати. (Голоб.)
Господар мусить оплачувати безліч усяких даний, податків та додатків, кар та всяких инших драч.

10. Нині ґаздуй — на студене дуй. (Цеп.)
Треба берегти ся, щоб не наразити ся якому посїпацї, бо кождий може нашкодити.

11. Хто добре ґаздує, той гараздує. (Стрий).
Ідеал житя для нашого селянина — заможне, добре ведене хозяйство.

Ґазета. 1. Не знав, що там о тім казети пишут. (Наг.)
Кепкують із самохвалька, який величаєть ся, що ось я зробив се й те. Мовляв: се дрібниці, в ґазетах про се нічого не пишуть.

2. Таке би хиба в казети пустити. (Мшан.)
Говорять про якусь незвичайну пригоду, яку варто подати до прилюдної відомости.

3. Я тебе в казети подам. (Стан.)
Новочасна погроза: я при помочи часописи нароблю тобі сорому на весь край.

Ґаламаґа. 1. Ей, як ти по ґаламазї заїду! (Бор.)
Ударю в лице, властиво в рот.

Ґаламаґати. 1. Ґаламаґає як три дурні до купи. (Бор.)
Говорить дурниці, плете нїтвісти-що.

Ґандолити. 1. Він уже фурт по польску ґандо́лит. (Наг.)
Кепкують із такого, що побувши довше в місті або в війську і вернувши до села говорить ломаною мовою, мішаючи руські слова з польськими та нїмецькими. Фурт — нїм. fort — геть, скрізь.

Ґанч. 1. Ґанч має: з заду му кусник скирки не стає. (Дрог.)
Жартують із парубка, якого не взяли до війська, хоч він на зверх видаять ся зовсїм здоровим.

2. Про такий ґанч можна й сто літ жити. (Наг.)
Ґанч — хиба взагалї, та частїйше спеціяльно хиба в орґанїзмі, тривка хороба або калїцтво.

Ґарбувати. 1. Ґарбує му скиру що день божий. (Наг.)
Знач. бє його, сїче різками.

Ґваздати. 1. Ґваздає той дар божий, що аж сї бридко дивити. (Наг.)
Говорять про господиню, що не вміє добре спекти хлїба або зварити страви і тільки марнує муку та инші засоби.

Ґвалт. 1. Без ґвавту, без крику можна то зробити. (Наг.)
Знач. без лайки, без силуваня, добровільно.

2. Ґвавту рипит, аж хата ходит. (Наг.)
Знач. кричить, просить ратунку. „Ґвавту“ — від нїм. Gewalt, знач. властиво: мене насилують.

3. На ґвавт ми його треба. (Наг.)
Менї його доконче потрібно і то зараз.

Ґвалтувати. 1. Ґвавтує, як на зуб. (Наг.)
Кричить, репетує, немов у нього зуб болить.

Ґеґера. 1. Бода-сь сї паїв ґеґери! (Горол.)
Що таке ґеґера — не пояснено.

Ґедз. 1. Ґедз го напав. (Наг.)
Зірвав ся з місця, побіг кудись, ухопив ся раптом до якоїсь роботи.

2. Ґедз, ґедз, тарадай! Задри фіст тай бігай! Попоїв лободи, тай бігай до води! (Наг.)
Оттак приспівують худобі, коли вона в лїтню спеку ґедзить ся.

Ґедзень. 1. Ци якийсь ґедзень на вас зайшов? (Наг.)
Коли всї в хатї сварять ся, поривають ся до бійки або грозять, що заберуть ся геть. Ґедзень — лїтнїй місяць, коли лїтають мухи, що спричиняють безтямне бїганє худоби.

Ґедзити ся. 1. Ґедзит сї, як корова в ґедзень. (Наг.)
Не може всидїти на місцї, поривають ся на якісь фантастичні діла, втікає з дому.

Ґедзкати ся. 1. Ґедзкає ся як теличка в лїтї. (Крех.)
Жартливо говорять про сердиту дївчину.

2. Зґедзкав сї тай побіг (Наг.)
Знач. розсердив ся, зворохобив ся тай пішов геть.

Ґенерал. 1. Єднорал — єдно трав. (Наг.)
Гра слів оперта на народній етимольоґії; знач.: і ґенерал має ті самі людські потреби, що й простий вояк.

2. Найлїпший ґенерал мороз. (Бар.)
Бо його наказам не опреть ся нїхто: коли треба топлива чи паші, то всї йдуть як на команду.

3. Отто, який ми єднорал над нами! (Наг.)
Кепкують із такого, що береть ся розказувати иншим не маючи до того права.

4. Самі єднорали, лиш би їли тай с—ли. (Кол.)
Кепкують із лїнивих господарів або нездібних до працї членів родини, яким надто треба ще услугувати.

Ґер. 1. Іде менї не ґером. (Доброс.)
Знач. не добре менї йде, мої дїла не мають успіха. Що властиво значить слово ґер і відки воно взяте, не відомо.

2. Менї то не ґером. (Доброс.)
Знач. се менї не по нутру, не до ладу.

Ґлова. 1. Мудрі ґлові дві-три слові. (Орел.)
Приказка взята з польського: mądrej głowie dość dwie słowie. (Adalb. Głowa 119)

Ґосподар. 1. Ґосподар від старої кучі. (Цен.)
Знач. знав хиба, куди ходити с—ти, але до працї нездалий.

2. Де два ґосподарі, там ладу нема. (Сор.)
Бо один робить на перекір другому. Пор. вище Ґазда ч. 7.

3. Злий там ґосподар, де кіт з голоду миши імає. (Стрий) ...ґазда... (Стрий)

Знач. він не має чим погодувати кота.

4. Нема ґосподаря в дома, то миши гризут ся. (Сас.)

Знач. нема ладу, нема зверхности, то підвладні сварять ся самі між собою, не дбають ні про що.

5. Такі ґосподарі: до хати с—ти, до кучі обідати. (Лівчиці).

Жартлива лайка в значіню: ти не господар, а свиня.

6. Ти міні ґосподар: ліпше бис сї в с—ку пошкробав. (Наг.)

Говорить нездарі, мовляв: не мішай ся до сього діла, в якому не поможеш, а хиба попсуєш.

Ґосподарство. 1. Більше ґосподарство, більше клопотарство. (Доброс.)

Де більше хозяйство, там більше турботи і заходу. Пор. нище Господарство 2.

2. В ґосподарстві всьо сї здасть. (Наг.)

Уська, навіть на вид найменше придатна річ може в господарстві оказати ся пожиточною.

3. До ґосподарства треба також доброї голови. (Наг.)

Господарство річ важна і скрутна, і тому на думку наших селян не добре відривати від нього що здібнійші голови та посилати в школу.

4. Не бій сї, на ґосподарство ти не сьилу. (Наг.)

Знач. твойого господарства тобі не відберу.

Ґосподиня. 1. Кепска ґосподиня наробит з золота болота. (Вв.)

Знач. із зерна гарного як золото, з доброї муки зробить закальцьоватий хліб як болото.

2. Лиха то ґосподині, що кури на пашу гонит. (Наг.)

Кури їдять зелену траву хиба в крайнім разї: їм звичайно дають зерно або щось варене.

3. Моя ґосподині три роботи робит: і щит і пердит і стиранку дробит. (Наг.)

Кепкує чоловік із своєї лінивої та нехарної жінки. Стиранка — рід дрібних клюсок із твердо замішеного тїста.

Ґралї. 1. Хоч на ґралї, аби далї. (Берез.)

Веди якесь діло хоч з тяжкою бідою, аби на перед, аби не покинув та не стояв на місці. Ґралї — суховила.

Ґраматично. 1. Ні ґраматично, нї поетично. (Льв.)

Міщанська приказка. Знач сказано зовсім не до ладу.

2. То не ґраматично. (Мінч.)

Значінє мб. як попереднього ч

Ґраф. 1. Сохтували за ґрафа, а дали за драба. (Лол.)

Сохтувати — лагодити, мати на приміті. Говорять про дївку, що з разу мала надію вийти замуж за якогось богача, а потім вийшла за бідного. Драб у Лолині має значінє: бідний чоловік, жебрак.

Ґрейцар. 1. Аби ми ґрейцар дарував, то ньи! (Наг.)

Говорять про твердосердого, скупого чоловіка.

2. Анї ґрейцарьи при души не має. (Наг.)

Не має не лише при собі, але і в усім своїм маєтку. Пор Adalb. Grosz 65.

3. Анї на ґрейцар не спущу. (Наг.)

Від умовленої ціни не відступлю, не вменшу її анї на гріш.

4. Ану ріж мі, ци маю хоць ґрейцар. (Наг.)

Знач. хоч би мені грозили смертю і жадали гроший, то таки я не дав би нічого, бо не маю. Пор. Adalb. Grosz 79.

5. Ану тріси мі, ци з мене ґрейцар витрісеш. (Наг.)

Говорить безгрішний чоловік. Трясти має спеціяльне юридичне значінє: робити ревізію, обшукати, та тут очевидно допущено жартливу гру слів.

6. Без ґрейцарьи сї не випущьий. (Наг.)

Пильнуй так, щоб усе мав дещо гроший на несподївані потреби.

7. Без ґрейцарьи як без очий. (Наг.)

Чоловік не може рушити ся нїкуди. Пор Гроші 11.

8. Видав ем сї до ґрейцарьи. (Наг.)

Видав усі гроші.

9. Вийшов ем з ґрейцарьи. (Наг.)

Розтратив усі гроші. Пор. Гроші 19.

10. В кого ґрейцар чує, до того прибишує. (Наг.)

Говорять про підхлібного чоловіка, ласого на даремні угощеня або дарунки. Прибишує знач. підсусїджуєть ся, вчащає до його дому.

11. В нього сї ґрейцар не загріє. (Наг.)

Знач. він швидко пустить гроші з рук, видасть їх. Пор. Zátur. X, 806.

12. Все сї десь у чоловіка ґрейцар заваджьиє. (Наг.)

Говорить чоловік, що має гроші, з тим орієнтальним нахилом — виставляти все своє малим, лихим і маловартим, отже з гроший зроблено один крейцар.

13. Все якийсь ґрейцар капне. (Наг.)

Знач. від часу до часу трапить ся заробіток або загалом якийсь грошевий дохід. Капане гроша пор. Adalb. Grosz 54.

14. Всьо до ґрейцарьи заплатив. (Наг.)

Знач. заплатив гладко, вповнї, до решти. Пор. Wand. II (Heller 88).

15. Ґрейцар до ґрейцарьи складає. (Наг.)

Говорять про бідного чоловіка, що з трудом, по крейцару стягаєть ся на якусь суму гроший.

16. Ґрейцар легко видати, а не легко здибати. (Кол.)

Говорять з докором марнотратникови.

17. Ґрейцар не ворог. (Наг.)

Він у потребі не врадить, а допоможе.

18. Ґрейцар не завадит, а в біді порадит. (Кол.)

Він у житю не затяжить, але в пригоді допоможе.

19. Ґейцар не просит їсти, а ще й сам дасть. (Ґолоб.)

Приказка малює ідеал доброго приятеля: не бути другому тягаром, але підмогою.

20. Ґрейцар не гроші. (Дрог.)

Знач. се занадто мала сума, щоб торгуючи си ріжнити ся на ній.

21. Ґрейцар не гроші, коза не худоба, дївка не людина. (Збар.)

Головний натиск кладеть ся на третьому реченю, що висловляє погляд якогось мізогіна.

22. Ґрейцаром сї не запоможеш. (Наг.)

Занадто мала грошева сума не зарятує чоловіка в потребі.

23. Ґрейцар юшка, а два галушка. (Пужн.)

Так примовляв своїм робітникам скупий чоловік, щоб не богато їли, пор. Етн. Зб. VI, 49.

24. Добро й ґрейцар, як двох нема. (Наг.)

Нехай буде хоч що будь, коли нема більше

25. До ґрейцарьи випташив. (Наг.)

Обікрав його, вибрив по троха у нього всї гроші. Пор. висше Випташити 1.

26. До ґрейцарьи сї витьигнув. (Наг.)

Знач. видав усе що мав; щоб дати потрібні на якесь дїло гроші, спродав усе що мав; віддав до останка.

27. Жьидимо того ґрейцарьи, як канї дожджу. (Наг.)

Говорять бідні люди, яким рідко коли удасть ся заробити який гріш. Про те, чому каня жадить дощу, див далї Каня.

28. За ґрейцар би тата рідного продав. (Наг.)

Говорять про ледачого, захланного чоловіка, у якого нема нїчого сьвятого.

29. За ґрейцар до віта не підемо. (Наг.)

Говорять ті, що торгують ся і вже стали на невеличкій ріжницї; мовляв, занадто мала ріжниця, не варта того, щоб за неї сперечати ся.

30. Зложив ладний ґрейцар. (Наг.)

Знач. показну суму гроший.

31. І ґрейцар пішки не ходит. (Наг.)

Знач. і найменшої суми не слїд легковажити.

32. І ґрейцарьи на дорозї не найдеш. (Наг.)

Знач. і на нього треба заробити. Пор Adalb. Grosz 36

33. І ґрейцар у пригодї стане. (Наг.)

І найменша грошева сума може порятувати чоловіка в пригодї.

34. І за ґрейцар дорого, як ґрейцарьи нема. (Наг.)

Що для грошовитого чоловіка дешево, те для безгрішного дорого. Пор. Adalb. Grosz 11.

35. І зломаного ґрейцарьи би не дав. (Наг.)

Знач. не хоче дати нїчого, чоловік скупий.

36. Кервавий то ґрейцар. (Наг.)

Знач. гірко зароблений, добутий з небезпекою житя.

37. Кому варто ґрейцар, а кому й два. (Дрог.)

Говорить продавець, коли покупець мовить йому, що якась річ не варта тої цїни, якої він просить за неї.

38. Не виджу ґрейцарьи, як слїпий плота. (Наг.)

Говорить бідний чоловік, що не має де заробити на гріш

39. Нинї за ґрейцар тьижко. (Наг.)

Знач теиер тяжко роздобути гроша, нема заробітків і нема що продати.

40. Оберне той ґрейцар ofiть раз у пальцьох, заки го видасть. (Наг.)

Говорять про скупого, ощадного чоловіка Пор. Wand. II (Groschen 46).

41. Отой сьвjитий ґрейцар бодай сї й на камени родив. (Наг.)

Говорить бідний чоловік, якому рідко коли удасть ся спромогти ся на деякий гріш.

42. Оттаке! і за ґрейцар тай гірке! (Орел.)

Маб. оперто на відомій анекдотї про дурня, якому параяно за крейцар купити перцю. Жартують із такого, що купив щось дешево і дивуєть ся бачучи, що та річ зовсім ледача.

43. Про ґрейцар не збіднїєте. (Любша.).

Звичайна жебрацька формула, якою просять прохожих дарувати їм хоч крейцар. Пор. Adalb. Grosz 27, 29.

44. Пусти ґрейцар з рук, а сам стій як друк. (Цен.)

Говорять такому, що легкомисно видав усї свої гроші, а в потребі не має чим помогти собі. Друк у покутськім та гуцульськім діалєктї — дурень, ледащо.

45. Став ем без ґрейцарьи. (Наг.)

Видав усї гроші, опинив ся без гроша.

46. Тим ґрейцаром сї не видасьте. (Любша).

Даючи крейцар іще не видасте всього свойого добра. Жебрацька формула, пор. Етн. Зб. V, 107.

47. То не ґрейцар тай не два. (Наг.)

Знач. се значнїйша сума гроший, се не аби що.

48. То якийсь ґрейцар ізїло. (Наг.)

Знач. се коштувало не малі гроші.

49. Тут кождий ґрейцар кровю обкінїв. (Наг.)

Говорив бідний чоловік, платячи тяжко зробленими грішми податок.

50. У мене ґрейцар ґрейцарьи нїколи не видит. (Наг.) ...не догонит. (Наг.)

Знач. як один трапить ся, то його попередника вже давно нема; доходи не покривають видатків.

51. У нього ґрейцаром не смердит. (Наг.)

Знач. він не має гроший, і духу їх у нього не чути. Пор. висше Гроші ч. 152.

52. У нього сї ґрейцар не заваджьиє. (Наг.)

Знач. у нього гроший нема. Пор. висше ч. 12.

53. Чого в містї за ґрейцар найбільше? Перцю. (Дрог.)

Образово: коли за дешеві гроші дають чогось богато, то се певно буде щось гірке та неприємне.

54. Чує в нього ґрейцарі. (Наг.)

Міркує, що сей має гроші. Чути, себ-то занюхати гроші див. висше ч. 10.

55. Чужий ґрейцар своїх десїть забере. (Наг.)

Коли хто неправно присвоїть собі або вкраде чужого хоч найменшу дрібку, то иноді тратить свойого далеко більше Пор. Adalb. Grosz 39.

56. Чую тебе, як ґрейцар у бесагах. (Косс.)

Говорив Гуцул до якогось посіпаки; мовляв, ти супроти мене такий маловартий, як той крейцар, якого тягару в бисагах зовсїм не чути.

57. Ще ту якийсь ґрейцар маю. (Наг.)

Маю ще дещо, небогато гроший.

58. Як би той ґрейцар потиснув, то видиш би з нього кров потекла. (Наг.)
Говорять про тяжко зароблений або людською кривдою добутий гріш
59. Я на свій ґрейцар усе дьирку найду. (Наг.)
Говорить чоловік, що давав комусь гроші, а той не хотів приняти їх; знач. знайду на що їх видати.
60. Я на той ґрейцар тьижко гарую. (Наг.)
Заробляю його важкою працею.

Ґрунт. 1. Без ґрунту чоловік не ґосподар. (Наг.)
Без ґрунту він зарібник, пролетарій.
2. Він сї на ґрунті не вдержит. (Наг.)
Говорять про задовженого чоловіка, якому грозить ліцітація і утрата господарства.
3. Ґрунт по обочи, а біда попеeред очи. (Гриц.)
Ґрунт по обочи, себ-то по спохові гори, в Гуцульщині дуже часто — сам тзв. ґреґіт, зовсім неродюче каміне, тому ґазда, хоч має богато такого ґрунту, може бути зовсім бідний.
4. До ґрунту го знищив. (Наг.)
Знач. цілковито, до самої основи. Пор. Wand. II (Grund 55).
5. За ґрунтом і право йде. (Збар.)
Посїдане ґрунту надає також права в громаді та в державі.
6. За кавалок ґрунту бив би ся до шнупту. (Сквар.)
Ґрунт, се основа господарства й житя селянина, тому й не диво, що задля нього повстають у селянському житю найчастїйше сварки та бійки.
7. З ґрунту го зігнав. (Наг.)
Знач. зруйнував його, довів до втрати господарства.
8. На ґрунт му то прийшло. (Стрий).
Знач. принесли до дому якусь річ, прим. розолюцію з суду.
9. На ґрунт пристав. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що оженив ся з дівкою за для її ґрунту і війшов до сїм'ї її батька. Таке пристайство вважаєть ся чимось ненормальним, бож звичайно жінка повинна переходити до сїм'ї мужа.
10. То ґрунт, решта все пусте. (Дрог.)
Знач. се головна річ.
11. То добрий ґрунт. (Льв.)
Се чесний, розумний чоловік, з ним можна мати діло.
12. То з ґрунту зіпсований чоловік. (Льв.)
Знач. наскрізь зіпсований. Пор. Wand. II (Grund 65).
13. Тримай сї ґрунту, то не впадеш. (Дрог.)
Жартуючи говорять такому, що борючи ся з иншим, або пошпотавши ся впав на землю. Пор. Цезарове: Teneo te, Africa, сказане при подібній нагоді.
14. У нас ґрунт не маєток; у нас маєток воли та корови. (Ябл. к.)
Так пояснив Бойко маєтковий стан чоловіка, що мав ґрунт, але по його розумілю не мав маєтку.
15. Чи ти мене з ґрунту зсадиш? (Лімна).

Говорив Бойко якомусь міському посїпані, мовляв: я на своїм становищі стою тривкійше, як ти на своїм.

Ґрунь. 1. У нас що ґрунь, то инша установа. (Жабє).
Говорять Гуцули. Ґрунь — шпиль гори. Пор. Матер. до у. р. етнол. т. II.

Ґудз. 1. Без ґудза перший штих нїчого не варт. (Дрог.)
Кравецька приказка. Оповідають, що колись Соломон скликав із цілого краю всїх кравців і шевців, що має їм щось важне сказати, а коли зійшли ся, сказав їм: Памятайте що без ґудза перший штих нїчого не варт; коли протягнеш пятку не зробивши ґудза, то вона тобі висмикнеть ся. Пор Wand. II (Knoten 4, 9).
2. Ґудза собі шукати. (Наг.)
Знач. шукати собі зачіпки, клопоту. Пор. Adalb. Guz 4, 6; Wand. II (Knoten 16).
3. Ґудз му набіг. (Наг.)
Ударив ся і вдарене місце напухло.
4. На якого ґудза ми тото потрібне? (Наг.)
На якого біса, по що менї се, се зовсїм непотрібна річ.
5. Такий ґудз, а вже сї он до чого бере. (Наг.)
Ґудзом называють недорослого або малорослого чоловіка. Тут мова про недоростка, що береть ся до чогось невідповідного для його віку чи росту.

Ґудзик. 1. Виштифтував сї на остатний ґудзик. (Дрог.)
Говорять про джиґуна, що нестроїв ся парадно. Виштифтувати ся від нїм. stiften; звязок мб. такий, що штифтами називали ся давнїйше ученики кадетської школи (від Stift, Stiftung, заклад) у Дрогобичі, що своїм елєґантним убранєм робили загальний ефект.

Ґудзовата. 1. Був у ґудзоватої в гостині. (Лім.)
Його набили ґудзоватою або взагалі якою будь палицею.
2. До ґудзоватої в куми ходив. (Лім.)
Значінє ut supra.

Ґуздрати ся. 1. Ґуздрає сї, як курка на гнїздї. (Наг.)
Пораєть ся помалу, не може приготовити ся до виходу або до роботи.

Ґуля. 1. Ґулю му висадило. (Наг.)
У нього напухло щось, учинив ся болак, набито ґудз.

Ґураль. 1. Возьми ґуральи та йди псп бити. (Ясен. С.)
Говорить ледачому та неохочому до працї парубкови. Ґураль — груба палка.

Ґуст. 1. Відпала му від ґусту. (Дрог.)
Мова про дівчину, яку парубок перестав кохати.
2. До ґусту му припало. (Льв.)
Засмакував у тім, уподобав собі.
3. Кепський ґуст маєш. (Дрог.)
Маєш лихо розвинений смак, тобі подобаєть ся щось таке, що не варто того.
4. На мій ґуст то недобре. (Дрог.)
На мій смак, на мою думку.
5. Прийшло му сї до ґусту. (Наг.)
Засмакував у тім, уподобав собі.
6. Стратити ґуст до чогось. (Дрог.)
Стратити охоту, вподобанє в якій річи. Пор. Wand. I (Geschmack 20).
7. Тото́ має добрий ґуст. (Наг.)

Знач. се смакує, — мова про страву.

8. То міні не до ґусту. (Наг.)

Знач. не до смаку, не до вподоби.

9. То не в моїм ґусті. (Льв.) ...не мій ґуст. (Льв.)

Се мені не до смаку, не подобає ся.

10. У кождого свій ґуст. (Льв.)

Кождий має свій смак; одному подобає ся се, другому те Пор. Adalb. Gust 1; Wand. I (Geschmack 12).

11. Ци борщ ци капусту, аби до ґусту. (Наг.)

Scil. давай, аби лише їли зо смаком.

12. Як на чий ґуст. (Льв.)

Знач. що кому смакує, що кому до вподоби. Пор. Wand. I (Geschmack 5).

13. Я тото з ґустом зроблю. (Дрог.)

Залюбки зроблю, мені се буде приємно.

Д.

Давати. 1. Аби ми давали незнати що, то бим не взьив. (Наг.)

Говорить чоловік зарікаючи ся продати якусь дуже дорогу йому річ.

2. Аби-с ми за дурно давав, то не хочу. (Наг.)

Знач. ся річ мені зовсім непотрібна, я її не то що не куплю, але навіть за дурно не візьму.

3. Ану давай ми золоту гору, ци возьму! (Наг.)

Знач. ніякої суми не візьму, ні за що не продам.

4. А що там давали в церкві? (Наг.)

Жартом питають такого, хто по довгім часї нарештї раз пішов до церкви.

5. Бук не давай нікому з рук. (Жураки).

Не позбавляй сам себе оборони в разі напасти.

6. Давав нам Панбіг милосерний до тепер, то чень нас і від тепер не забуде. (Наг.)

Потішають себе люди в якійсь тяжкій пригоді, прим. у часї недороду.

7. Давай, давай, тай кінцьи тому нема! (Наг.)

Говорить чоловік, якому наприкрило ся даване. Пор. Wand. I (Geben 256).

8. Давали, аж на лаву покладали. (Наг.)

Давали очевидно прочухана, били.

9. Давали, а не виймали. (Кобр., Ільк.) ...винимали. (Наг.)

Говорять, коли хтось хвалить ся, що йому за се або те давали таку а таку високу цїну. Пор. Нос. 290.

10. Давали їсти й пити, лише не було кому просити. (Наг.) ...привуки не було. (Дрог.)

І для того, мовляв, була недобра гостина. Кепкують із надто великої церемоніяльности руських селян старшого поколїня. Пор. Нос. 443.

11. Давати кому на тикти. (Дрог.)

Не говорити виразно, а натяками, велїти догадувати ся, шпигати когось у розмові натяками на якесь неприємне дїло.

12. Давати то ми дозрілі, але брати то нї. (Карл.)

Давати scil. податки, а брати — громадські та політичні права.

13. Дає, аж му сї руки трісут. (Наг.)

Говорять про скупаря, захланного чоловіка, що дає дуже нерадо.

14. Дає гроші на руку. (Наг.)

Платить готовими.

15. Дає з себе дурньи робити. (Наг.)

Допускає, щоб инші глузували з нього та забавляли ся його коштом.

16. Дає му на підтики. (Наг.)

В розмові натякає на щось, говорить так, щоб той догадував ся.

17. Дає на зелений овес. (Гнїдк.)

Борґує, платить наперед цїну за товар, якого ще нема готового.

18. Дає нам Панбіг, що його ласка. (Наг.)

Говорять селяни про добру погоду, добрий урожай та здоровлє.

19. Дає сї за ніс водити. (Наг.)

Підлягає чийомусь верховодству, чоловік без власної волї і без власного розуміня.

20. Дає тот хто хоче, а не тот, хто має. (Лім.)

Даванє залежить поперед усього від доброї волї. Пор. Zätur. X, 880.

21. Дає як не своjими рукамя. (Наг.)

Знач. дає нерадо, скупий чоловік. Пор. Adalb. Dać 23.

22. Дай му Боже на розум, аби тото зробив! (Наг)

Погроза, scil. то се буде його нещастє.

23. Дай ти Боже лїпший розум, як той, що маєш! (Наг.)

Знач. той, що маєш — песький, не варт нїчого.

24. Даю голову за то. (Дрог.)

Знач. ручу ся головою, що се правда.

25. Даю, що маю, а долї не вгадаю. (Кос.)

Говорить батько про своїх дїтий, особливо віддаючи їх. Узято мб. із весїльної піснї:

Я, доню, даю, що лише маю,
Доленьки не вгадаю. (Кос.)

Пор. також Wand. I (Aeltern 14).

26. Добре тому давати, хто не бере; а як бере, то го за серце дре. (Лучак.)

Друга половина приказки для мене неясна. Найчастїйше вживає ся сама лише перша половина і то жартом прим. коли гостий просить їсти, а ті не хочуть.

27. Добре тому давати, що не хоче брати. (Кол.)

Знач. я й щедрим покажу ся і все таки нїчого не втрачу. Пор. попереднє ч.

28. Доки давав, доти добрий бував, а як перестав, то лихим став. (Стан.)

Говорить чоловік, який за свої части дати вкінцї зазнає невдячности й обмови.

29. Єдвов руков дає, а другов відбирає. (Наг.)

Говорять про захланного, загрібущого чоловіка. Пор. Adalb. Dać 55.

30. Коли давали, було брати. (Наг.)
Відповідають продавцеви, який хвалить ся, що йому за його товар давали таку й таку високу ціну. Мовляв: я такої не дам

31. Лучше давати, як брати. (Петр.) .. ніж брати. (Мінч., Ільк.)
Хто дає, той видно має відки давати, хоча іноді буває й так, що хто дає, той дає з останнього. а бере такий, що має далеко більше, прим держава, що бере податки. Пор. Wand. I (Geben 44); Zátur. X, 1001; Osm. 438.

32. Не давай дитині ножа! (Крех.)
Недосьвідному, легкодушному не давай у руки того, з чим він не вміє поводити ся. Пор. Wand. II (Kind 276); Leutsch. 79.

33. Не давай із себе лико дерти. (Цен.)
Не піддавай ся без опору всякому здирству.

34. Не давай із себе сьміх робити. (Наг.)
Не виставляй себе на посьміх.

35. Не давай по собі їздити. (Наг.)
Не принижуй сам себе, не позволь, щоб инші послугували ся тобою.

36. Не давай тому, хто не просит. (Кол.)
Не набивай ся зі своїм даванєм, давай лише тому, хто просить.

37. Не давай сї просити! (Наг.)
Що маєш кому зробити доброго, роби зараз, без зайвих припрошувань.

38. Писком дає, а руками бере. (Цен.)
Говорять про здирцю, що любить обіцяти, але при стяганю довгу являєть ся немилосерним. Пор Wand. I (Geben 125, 235, 247).

39. Поким давав, том давав, а тепер не дам. (Кол.)
Чоловік довго запомагав когось, та нарешті відмовляє дальшої запомоги.

40. Само ся дає, коли є. (Ільк.)
Тодї чоловікови легко й приємно давати, коли має що.

41. Сім день давай, а осьмого не дай, то будеш лихий. (Наг.)
Одна відмова щедрого чоловіка гірше болить, як скупість скупого.

42. Треба си давати розвід у голові. (Наг.)
Треба потішати себе самого, не допускати собі до голови зневіри та одчаю.

43. Хто більше дає, тому ся продає. (Тучно)
Звичайна купецька практика.

44. Хто давав доси, най дає й далї. (Цен.)
Мовляв: я не думаю давати, не беру на себе сього обовязку.

45. Чим більше даєш, тим менше маєш. (Кол.)
Бо тим швидше вичерпаєть ся твій засіб. Пор Wand. I (Geben 101)

46. Ци давали, ци лиш показували? (Наг.)
Кепкують із такого, що хвалить ся, буцїм то йому давали щось гарне, але він не взяв. Мовляв: мабуть не серіозно давали, а тілько показували.

47. Що дают, то бери! (Наг.)
Дару не слїд цурати ся. Пор. E. Rot. 526.

48. Що дают, то їдж, а що кажут. то роби. (Петр.)
Говорять наймитови, щоб не кривдував собі нї з якої страви і не цурав ся нїякої роботи. Пор. Wand. I (Geben 155).

49. Що дают, то кушай; що кажут, то дїлай! (Залїсє).

Загальне правило для всякого молодшого в сїм'ї, особливо для наймита. „Кушай“ тут у такім значіню, яке має се слово в великор.: у нас звичайно кушати знач. kosten.

50. Як би він не давав, то я би не брав. (Наг.)
Відповідь такого, що при купованю обдурив наївного покупця, взяв із нього занадто солену ціну.

52. Як давати, то ми є, а як брати, то нас нема. (Збар.)
Жалують ся на нерівний поділ тягарів державних та політичних прав. Пор. вище ч 12.

53. Як дают, то бери, як бют, то втікай. (Наг.)
Житєва фільософія зведена до найпростїйшої форми. Пор. Zátur. VIII, 603, 608.

54. Якось дамо собі раду. (Наг.)
Знач. зводимо кінцї з кінцями, живемо не погано.

Давець 1. Від злого давцї бери і капцї. (Мінч.) ...давця... капця. (Ільк.)
Давець тут спеціяльно довжник, який недбало, неточно сплачує свої довги. Пор. Даль. II, 7; Bebel. 77; Čelak. 275; Wand. IV (Schuld 19).

Давид. 1. Куме Давиде. то вам на добре не вийде! (Збар.)
Добродушна не то погроза, не то докір чоловікови, що кривдить иншого надїючи ся на його безпомічність та безрадність.

2. На Давида не зич у Жида. (Довгоп.)
Давида припадає д. 26 червня. та сю приказку годилось би мати на памяти не лише в те сьвято, але й увесь рік.

3. Сину Давидів, хлїбець би ти сї привидів! (Наг.)
Говорять вередливому хлопцю, який не хоче їсти сухого хлїба.

4. Ще цар Давид жиє! (Яс. С.)
Знач. може упімнути ся за всяким Жидом. і тому не слїд зачіпати Жида. Приказка основана на розповсюдженім тут оповіданю про царя Давида, що живе буцїм то за кипучим морем Самбатіон і опікуєть ся Жидами.

Давний. 1. Ану ми собі по давному! (Наг.)
Scil. погуляймо, напиймо ся. Говорять старі приятелї здибавши ся по довгій розлуцї.

2. Давний, а не росте. (Гнїдк.)
Наївне зачудуванє, бож може як раз тому й не росте, що давній.

3. Давний як сьвіт. (Наг.)
Говорять про дуже старого дїда, про старий звичай або иншу якусь памятку.

4. Давні пригоди боронять від шкоди. (Ільк.)
Чоловік пригадуючи свої давні пригоди вчить ся берегти ся нових. Значінє досить анальоґічне до лат. Historia vitae magistra, пор. Hempel. 3164.

5. Давного довгу не впоминают сї. (Дрог.)
Тут погляд такий, що довг чи взагалї всяка провина з часом забуваєть ся, задавнюєть ся, вигасає. Навпаки у Німцїв, пор. Wand. IV (Schuld 4).

6. За давних часів, за царя Цьвочка. (Дрог.)
Так характеризують жартливо дуже давню, сіру давнину, часи, до яких не сягає людська память.

7. Ми давні приятелї: на еднім вигонї свинї пасли. (Вікно).
Говорять про себе старі люди.

8. То давне, ще від Марії Терези. (Наг.)
Память цісаревої Марії Терези, хоч губить ся в давнині в памяти наших селян, усе таки вважаеть ся свого рода епохою.

9. Хто би там давне згадував! (Наг.)
Давне тут значить якесь лихо, давні свари та урази. Говорять люди, що мали між собою ворожнечу, а потім перепросили ся.

10. Що давне, то все славне. (Кол.)
Старим людям давнина представляєть ся в незвичайнім блиску і вони люблять величати її.

11. Я давної верстви чоловік. (Наг.)
Я чоловік старий, давнього поколїня.

Давнина. 1. Давнина — сьвјата річ. (Наг.)
Говорять старі люди, для яких давнина представляєть ся чимось величнїм і сьвятим. Пор. Давнїй 10.

2 На що то давнину відгрібати? (Збар.)
По що згадувати давнї, переважно неприємні, гіркі події? Пор. Давнїй 9.

3. То давна давнина, ще тогди баба дївков була. (Наг.)
Жартливо характеризують давнї часи.

Давно. 1. Давно все лїпше було. (Наг.)
Говорять старі люди, у яких їх особисті вражіня з молодших літ забарвлюють усї спомини.

2. Давно грав на дворі, а нині не хоче го нїхто до хати пустити. (Гнїдк.)
Говорять про зледащілого музику і загалом про чоловіка, що, як то кажуть, „опустив ся“. „На дворі“ — гра слів, бож певно сам дотичний субєкт хвалить ся, що грав десь на панськім дворі, а його розуміють так, що грав на подвірю, перед хатою. Пор. далї Двір.

3. Давно мені казали: дубоньки! (Гнїдк.)
Знач. я чоловік не теперішнїй, старий. „Дубоньки“ говорять дитинї, що вчить ся ходити.

4. Давно му сі тото належьило. (Наг.)
Говорять, коли якогось злого, напасливого чоловіка стрітила лиха пригода, його побито або обікрадено.

5. Давно не так бувало! (Наг.)
Приговорюють старі люди, хоча звичайно й не знають докладно, що в давнину було лїпше як тепер.

6. Давно пропало, що з воза упало. (Ільк.)
Знач. справа страчена і похоронена. Пор. Віз ч. 16.

7. Давно ти мя неш. (Гнїдк.)
Знач. довго вже докучаєш менї.

8. І давно ріки до гори не плили тай колачі на вербах не росли. (Цеп.)
Жартують молоді із старих, що вихваляють давнину.

9. Не давно було, а так як би сто літ минуло. (Кол.)
Говорять споминаючи недавні події, від яких богато дечого змінило ся.

10. То з давен давна так було. (Наг.)
Так характеризують давнї звичаї та поведінки.

11. Якось давно лекше було жити. (Наг.)

Говорять старі люди нарікаючи на тягарі теперішнього житя а забувши про давнї.

12. Як то було давно славно: стояли сади по під столи, їли пили, глаголїли, по бороді текло, а в роті сухо було! (Наг.)
Навмисно баламутячи передразнюють балаканє старих людий про красоту та богацтво давних часів. Сади по під столи перекручено зам. столи по під сади.

Далекий. 1. Далека дорога з того сьвіта до Бога. (Кол.)
„Той сьвіт“ те саме, що укр. сей сьвіт: дорога по понятю народа веде через смерть і могилу, бо аж тодї душа чоловіка йде з землї до Бога.

2. Далекий сьвіт! (Наг.)
Говорять загалом про віддаленє, прим. одного села від другого або від міста.

3. Не далека то Україна. (Ільк.)
Загально: недалека сторона, не далека дорога. Украіна — сторона хоч не зовсїм близька, а всеж таки своя, не дуже далека.

4. То мій далекий свояк. (Наг.)
Далекими свояками називають свояків по жінцї, по шваґрі і т. и., посвоячених через женячку, а не по роду.

Далеко. 1. Далеко глядит, а мало видит. (Комар ...бачит. (Заліск).
Жартують із такого, що строїть далекі пляни, а не бачить того, що близько него.

2. Далеко забристи. (Гнїдк.)
Знач. вдати ся занадто в якусь справу, так що вже нїяк вертати ся.

3. Далеко, з віден там не видко. (Сор.) ...відти... видно. (Наг.)
Жартливо відповідають на питанє, чи далеко до якогось місця.

4. Далеко з дуба воду пити. (Наг.)
Говорять про непрактичне веденє якогось дїла, про трудности, що стоять йому на заваді. Пор. коломийку:

Далеко ти, голубоньку, з дуба воду пити;
Далеко ти, мій миленький, до мене ходити. (Наг.)

5. Далеко куртий до довготи. (Гнїдк.)
Говорять, коли хтось з невідповідно малими засобами береть ся до якогось трудного дїла.

6. Далеко куцому до заяця. (Ільк.)
Куций тут очевидно назва пса, який не може догонити заяця. Дотеп лежить у тім, що й заяць куций, то виходить, що між куцим і заяцем велика ріжниця, хоч не повинноб бути нїякої. Пор. Дик. 1538.

7. Далеко лежало, не дуже болїло. (Гнїдк.) ...а мало.. (Кольб.)
Значінє ясне.

8. Далеко сиджу, а все виджу. (Кол.)
Говорить далекий сусід, який знає всї хатнї дрібниці з житя свого сусїда.

9. Далеко стежка від Лешка. (Мшанець)
Знач. не так би брати ся до сього дїла, не так би його вести.

10. Далеко сховавши близше знайдеш. (Кобил.)
Бо не знайдуть инші та не заберуть.

11. Далеко, як від нині до завтра. (Наг.)
Се може бути дуже далеко для такого, що не дожде від нинї до завтра. Поляк каже: Daleko jak od piątku do soboty, пор. Adalb. Daleko 5.

12. Далеко, як небо від землї. (Ільк.)
Знач. дуже далеко, ріжниця дуже велика. Пор. Дик. 1546; Wand. IV (Weit 32).
13. Дальше сховаєш, ближше найдеш. (Кол.)
Знач. тим безпечнїйша буде схованка. Пор. висше ч. 10; Дик. 1560; Нос. 292.
14. За далеко сї загнав. (Дрог.)
Переборщив щось, осьмілив ся більше як слїд було.
15. З да́лека заходит. (Наг.)
Не просто йде до цїли, говорить таке, що буцїм-то не вяжеть ся з дїлом, але має при тім свій певний намір.
16. І йти далеко і нести не легко. (Колом.)
Первісно буцїм то говорить подорожний, що йде двигаючи якийсь тягар. Загально говорять про якесь важке дїло.
17. Не далеко вйдати, а далеко дйбати. (Наг.)
Особливо в горах місцевість, яку з гори видно ось-ось близько, показуеть ся нераз дуже далекою.
18. О, то далеко, на кінци язика. (Наг.)
Значінє двояке: або справдї далеко, та можна допитати ся (пор. далї Язик), або кажуть жартливо: се ось тут близенько, мало що не язиком досягти.
19. Так далеко мінї до тебе, як тобі до мене. (Наг.)
Говорить той, кого другий закликає до себе, а він не хоче йти, мовляв: однаково тобі прийти до мене, коли тобі треба. Пор. Adalb. Daleko 4; Гильф. 2967; Wand. V (Weit 32).
20. Чи далеко? — На кінци язика. (Глещ.)
Значінє як висше ч. 18.
21. Чи далеко? — О, звідси не видно. (Глещ.)
Се ще не значить, що дуже далеко, може бути не дуже далеко, та все таки треба потрудити ся. Пор. висше ч. 3
22. Чим дальше в лїс, тим більше дров. (Наг.)
Чим більше входиш у якесь дїло, тим більше відкриваєш у ньому деталїв та трудностий. Пор. Дик. 1559; Нос. 291.

Далї. 1. Вже далї не витримаю! (Наг.)
Не стає менї терпцю.
2. Вже далї не йде. (Дрог.)
Не стає сили, неможливо вести далї сього дїла.
3. Він мене далї з хати вижене. (Наг.)
Ще не богато хибує, щоб він вигнав мене з хати.
4. Далї там з дороги! (Наг.)
Уступи ся, зроби місце.
5. За далї не ручу. (Наг.)
За будуще не знаю, чи буду міг зробити щось.
6. Кам далї в лїс, тим більше дрив. (Дид.)
Чим далї входиш у дїло, тим більше трудностий. Пор. Далеко ч. 22.
7. Лиш так далї! (Кол.)
Іронїчний окрик, коли кого придибають на якімось поганім дїлї, мовляв: лиш так далї роби, то вже дійдеш до чогось порядного.
8. На далї хто знає як буде. (Наг.)

Знач. на будуще воно не певне.
9. Не далї як учора то було. (Наг.)
Знач. не вчаснїйше, не дальше в часї.
10. Нема де далї. (Наг.)
Знач. далї нїкуди йти, тай загалом: положенє безвихідне.
11. Чим далї, тим гірше. (Кол.)
Загальний вислов усякого погіршеня хороби чи поводженя якогось чоловіка. Пор. Adalb. Daleko 2.

Далїбок. 1. Далїбок — повішу тї за бібок. (Наг.)
Мудрованє, яким висьмівають звичай божити ся польським Dalibóg.

Данило. 1. Маєш, Даниле, то, що зогнило. (Кол.)
Що добре заховавши собі, не вадить на зогнилїм показати свою великодушність і запомогти ним когось иншого.
2. На тобі, Данило, що менї не мило. (Ільк.)
Уживають загалом, коли хтось передає иншому якусь прикру комісію, якусь річ або роботу, до якої сам не має охоти.
3. Тягне Данило, хоць му не мило. (Наг.)
Знач. робить, служить, відбуває якусь повинність.
4. Як би на Данила Стовпника пряв, то би стовпом став. (Мшан.)
Данила Стовпника припадає д. 11 грудня. Народнє віруванє, на якого форму вплинув очевидно сам титул сьвятого.

Дар. 1. Від панів дари — надій ся кари. (Крех.)
Селяни не вірять панській ласцї і за кождим актом панської щирости надіють ся якоїсь нової прикрости.
2. Дар за дар, а дармо дуля. (Кол.)
Знач. дармо нїчого. Пор. Adalb. Dar 6; Zátur. VIII, 70.
3. Дар за дар, слова за слова. (Ільк.)
Характеризують спосіб відносин приятелів: хто мене збуває самими словами, для того й я маю лише слова, а хто менї оказує приязнь реальними дарами, для того й у мене знайдеть ся дар. Adalb. Dar 7.
4. Даром божим гріх сї помітувати. (Наг.)
Дар божий тут знач. хлїб, якого не годить ся розкидати анї від нього відмовляти ся, коли дають.
5. Забери си свої дари, а ти мінї не до пари. (Наг.)
Говорить дївчина конкурентови, який силкував ся дарунками окупити собі її ласку, та якого вона не вподобала.
6. Наж тобі, Боже, малий дар за великий! (Наг.)
Наївним способом висловлена вся теорія жертв приношених чоловіком Богу.
7. Не варт того дару божого, що го їсть. (Наг.)
Про віхчемного, злого чоловіка, який не варт того хлїба, що їсть.
8. Не великий дар, а велика щиріcть. (Кол.)
Говорить чоловік даруючи комусь щось на знак своєї приязни. Пор. Adalb. Dar 8.
9. Нинї дар, а завтра віддай. (Збар.)
Характеризують хитрого чоловіка, що сьогоднї дає, а завтра відбирає. Поляки сю прикмету характеру називають руською, пор. Adalb. Dar 9; Brzoz.

Dar 9. — та безпідставно, бо приказка, а значить, і прикмета відома вже римським моралістам: Puerilis est mos quae dedisti recipere.

10. Нині дар, завтра жаль. (Крех.)
Говорять про чоловіка, що любить дарувати, а потім жалує того. Пор. Adalb. Darować 1.

11. Ні дар, ні купля. (Ільк.)
Говорить чоловік про презент одержаний буцім то даром, але окуплений нелегкими услугами. Пор. Нос. 382; Дик. 1470.

12. То дар божий. (Наг.)
Даром божим спеціяльно називають хліб, а також теплий дощ весною. Пор. Wand. I (Gabe 73).

13. Шкода му дару божого. (Наг.)
Говорять про пікчемного, неробітнщого чоловіка, якому шкодують дати шматок хліба.

14. Який дар, така й дяка. (Збар.)
Нерадо, згорда кинений дар викликає замісь щирої подяки нехіть або й обурене. Пор. Wand. I (Gabe 50).

Дармий. 1. Дарма сї тебе робота вчепила. (Наг.)
Ти взяв ся до зовсїм зайвої, непожиточної або безуспішної роботи.

2. Дарма твоя бесїда. (Наг.)
Знач. даремно говориш, тебе не послухають.

3. Дармий гнів без сили. (Кол.)
Чоловік не може відповідно виявити його. Пор. лат. Vana sine viribus ira. (Пешр. 326); Adalb. Gniew 2—5.

Дармичка. 1. Дармичка му сї трафила. (Наг.)
Запопав за дармо якусь користь.

2. На дармичку просили. (Дрог.)
Спеціяльне значіне: на гостину або пiятику, за яку платив хтось иншиий.

3. Нема дармички! (Наг.)
Знач. нема безплатної користи. Пор. Нос. 292.

Дармо. 1. Аби ми хто дармо давав, то бим не брав. (Наг.)
Говорять про якусь непотрібну, пікчемну річ. Німець каже: Das ist mir umsonst zu theuer. Wand. IV (Umsonst 29).

2. Всьо на дармо, як Бог не ласкав. (Наг.) ...не благословит. (Дрог.)
Знач даремні всякі заходи та праця, коли нема ласки божої. Пор. Wand. IV (Umsonst 1, Vergebens 4).

3. Дармо Богу докучьнєш. (Дрог.)
Даремно молиш ся, Бог тебе не вислухає. Кепкують із богомільного а до роботи лїнивого чоловіка.

4. Дармо в Бога день крадеш. (Наг.)
Говорять лїнивому, неробі, що їсть і спочиває в робучий день.

5. Дармо в Бога хліб їсть. (Наг.)
Знач. не робить нічого, користує ся працею инших.

6. Дармо́ вмерло давно́. (Цен.)
Знач. минули ті часи, коли давали за дармо, тепер треба все купити. Пор. Adalb. Darmo 5.

7. Дармо з сухої криниці воду брати. (Ільк.)
Бо не набереш нічого відтам, де нічого нема. В ширшім значіню: дарма просити в дурного поради а в бідного помочи. Пор. Adalb. Studnia 7.

8. Дармо колодку через пень валити. (Ільк.)
Говорять про непрактичність такого веденя діла, де чоловік до одної трудности додає собі ще нові, сам утрудняє свою задачу. Пор. Adalb. Kłoda 2.

9. Дармо-м си чьасу збавив. (Наг.)
Жалує ся чоловік, що змарнував час на якесь безцільне ходжене або слухавши якоїсь непутящої розмови.

10. Дармо, небоже: з пшона крупа бути не може. (Гнідк.)
Знач. людської натури не переробиш. Думка висловлена не зовсїм відповідно, бож пшоно й само крупа.

11. Дармо си груди псуєш. (Дрог.)
Даремно говориш, він не послухає, ти не переконаєш його.

12. Дармо си кров псуєш. (Наг.)
Даремно сердиш ся. Що гнів псує кров, про се пор. Adalb. Gniew 10; Wand. V (Zorn 52, 180).

13. Дармо стайню замикати, як кобилу вкрали. (Кол.)
Обережність по шкоді безхосенна. Пор. Wand. IV (Vergebens 2).

14. Дармо сушиш голову, небоже, крупа з пшона бути не може. (Ільк.)
Значіне ut supra. ч. 10.

15. Дармо, треба бренькнути. (Ільк.)
Речене еліптичне: дарма сперечати ся чи там викручувати ся, треба заплатити.

16. За без-дармо дістав. (Наг.)
За нї за що набрав буків або попав у якусь біду.

17. Завтра за дармо, нині за гроші. (Стрий).
Говорить купець, коли його клієнти дуже завзято торгують ся і жадають завадто низьких цін. Пор. Гроші ч. 117.

18. За дармо зломав я́рмо. (Грибів).
Говорить чоловік, що через недогляд сам собі зробив шкоду.

19. За дармо й пес не бреше. (Льв.)
Тим менше чоловік не хоче за дармо робити. Пор. Adalb. Darmo 1.

20. За дармо ніхто ти і вани мі не скаже. (Наг.)
Сказати комусь „узни мя", се вже в понятю наших селян найнизший ступінь чемности, на який тілько може здобути ся чоловік. Пор. Wand. IV (Umsonst 20).

21. За пів дармо купив. (Наг.) ...продав. (Наг.)
Купив або продав низше властивої ціни. Пор. Wand. IV (Umsonst 31).

22. Кождий би дармо хотів. (Наг.)
Scil. хотів би мати якусь дармову користь. Пор. Adalb. Darmo 3.

23. Не дармо коваль кліщі має. (Наг.)
Знач. се зроблено було не без причини, а з якимось практичним планом. Пор. Čelak. 381; Adalb. Kowal 2.

24. Не муч сї дармо! (Наг.)
Не труди ся, твоя робота даремна.

25. Хто дармо робит, сам собі шкодит. (Берез.)
Бо з його праці користає хтось иньший, а не він.
26. Що за дармо, того й шьипувати не варто. (Дрог.)
Се не має ціни, хоч би се була й найпожиточнійша річ. Пор. Wand. IV (Umsonst 28).
27. Що за дармо, то сї не рахує. (Дрог.)
Числить ся і цінить ся лиш те, що заплачено.
28. Я того за дармо не дістав. (Дрог.)
Мусів заплатити чи заробити сю річ. Пор. Wand. IV (Umsonst 33).
29. Я того й за дармо не хочу. (Наг.)
Се така непотрібна, нікчемна річ. Пор. Wand. IV (Umsonst 30).

Дармовис. 1. Телімбає си коло мене, єк той дармовис. (Кривор.)
Говорять про влазливого чоловіка, що своїм балаканєм забирає иншому час. Дармовис — Quaste, Fransen.

Дармограй. 1. Дармограй пішов давно в рай. (Цен.)
Знач. тепер грають лише тому, хто заплатить.

Дармопчих. 1. То якийсь дармопчих, не робітник. (Берез.)
Говорять про лінивого до роботи, а балакучого, жартолюбного чоловіка.

Дармоха. 1. Спустив сї на дармоху. (Кол.)
Понадіяв ся на дарму користь.

Дармохляп. 1. То пан майстер дармохляп, що хто кине, а він хап. (Кол.)
Глузують із голодранця, може первісно нероботящого в зимі муляра.

Дармувати. 1. День дармувала, два дни спочивала. (Наг.)
Говорять про ліниву жінку, пияцю.
2. Рік поле дармує, за то три роки родит. (Берез.)
Поле дармує, коли його лишають облогом. Значінє приказки: відпочивши й чоловік робить лїпше. Пор. Wand. I (Acker 10).
3. У Пана Бога нїчо не дармує. (Наг.)
В природї невастанний рух і праця. Говорить з докором лїнивому чоловікови.
4. Хто в лїтї дармує, той кепсько зимує. (Вороб.)
В зимі прийдеть ся йому лишати ся без засобів до житя. Пор. Wand. I (Faul 12).

Дарований. 1. Будеш мати дароване. (Наг.)
Знач. се тобі подарують, прим. провину або кару за неї.
2. Дарованого назад не берут. (Дрог.)
Се вже таке звичаєве право, що дар уважаєть ся безповоротним. Пор. Wand. IV (Schenken 10).
3. Дарованому коневи не зазирай у зуби. (Наг.)
Знач. дароване бери не оглядаючи, не критикуючи, чи воно зовсїм добре, чи нї. Пор. Сим. 737; Дик. 1578; Osm. 138; Bebel. 515; Wahl. II 21.
4. По дароване три посли посилай. (Наг.)
Кепкують із такого, що буцїм то дарував щось, але потім при віддаваню робить трудности, так що за тим треба находити ся. Пор. Adalb. Darowane 1; Darowizna 3.

5. Що дароване, то не раховане. (Кол.)
Знач. те беруть не числячи. Пор. Wand. IV (Schenken 34).

Дарувати. 1. Даруй вас, Боже, щістьом, здоровјом! (Наг.)
Звичайна формула жебрацької подяки за дар, або сьвяточного віншованя.
2. Даруй житьи! (Наг.)
Просить ся чоловік прилапаний на горячім учинку, бачучи, що його хочуть бити.
3. Не даруй, аби-с потім не жьилував. (Дрог.)
Говорять легкомисному чоловікови, що в приступі розчуленя готов дарувати все що має.
4. Я свого не дарую. (Наг.)
Знач. не лише своєї власности забраної ким иншим, але також заподіяної кривди чи зневаги.

Дати. 1. Аби дав, най би й кляв. (Сквар.)
Клятьба, се пусті слова, а даток дїло корисне. Пор. Adalb. Daé 8.
2. Аби дала, най буде й мала. (Цен.)
Значінє первісно сороміцьке, та вживаєть ся й загальнїйше: нехай буде хоч не богато, аби дали.
3. Аби дали хоч будь коли. (Белел.)
Все одно чи тепер чи потому, аби дістати щось.
4. Абим дав, потому ми й „узни мі" не скаже. (Наг.)
Не то що не подякує, а навіть не буркне нічого, піде геть, забуде. Говорять про невдячного, нелюдяного чоловіка.
5. Або дай, або видру. (Ільк., Петр.)
Характеризують несумлінного галапаса та здирцю, що жадає датку а в противнім разї грозить узяти силою. Пор. Adalb. Daé 17; Wand. I (Geben 73).
6. Або дай, або зараз гинь. (Наг.)
Говорять про такого, що вимушує від иншого якусь данину. Пор. Wand. I (Geben 72).
7. Або дай, або льигай! (Наг.)
Scil. лягай на лавку, будуть бити.
8. Або дай, або нас—у ти матери! (Льв.)
Знач. як не хочеш дати, то я не стою о твою ласку.
9. Або дам, або ззїм і сам. (Наг.)
Говорять про такого, що вагаєть ся, чи дати якусь річ комусь иншому, чи зужити самому.
10. А дав би Бог милосерний, аби ще нинї над тобов панахиду відчитали! (Лол.)
Проклятє: щоб ти вмер і щоб тебе хоронили.
11. А дайте но й мінї троха того доброго. (Наг.)
Впрошуєть ся чоловік до компанії, де щось їдять.
12. А не дало би ти дихати! (Наг.)
Проклятє: щоб ти не міг дихати, задушив ся.
13. Ану, дай му раз! (Дрог.) Шпицю... (Дрог.)

Знач. удар його. Звичайний сиґнал для першої зачіпки, по якій наступає загальна бійка.

14. Ану дай, як не маєш! (Крех.)
Хто не має, той не дасть иншому. Пор. Adalb. Dać 97; Wand. I (Geben 16).

15. А ци не дати тобі поторґáнець? (Дрог.)
Знач. чи не поторгати тебе за вуха або за волосє?

16. Бодай ти так дало дихати, як ти мині даш! (Наг.)
Проклятє такому, що обіцяє дати з наміром недодержати.

17. Всім дай, а собі нічого не лиши. (Дрог.)
Се вже вершок самовідреченя. Пор. Wand. I (Geben 77)

18. Вс—в сї, не дав сї, за двері сховав сї. (Наг.)
Кплять із збиточного боягуза.

19. Всьо дай тай ще мало. (Дрог.)
Жартують із захланного чоловіка.

20. Дав бим вам, як бим мав сам. (Наг.)
Говорить незасібний а добродушний чоловік, коли в нього просять якогось датку. Пор. Adalb. Dać 97; Wand I (Geben 16); Zátur. X, 356.

21. Дав бим на молебен, алем сам потребен. (Ільк.)
Говорить бідний чоловік, якому нї за що наймати церковні відправи.

22. Дав бим ти з дорогої душі (Наг.)
Дав би радо, та не маю. Пор. Wand. I (Geben 229).

23. Дав бим ти, з під серцьи бим вийняв. (Наг.)
Говорить чоловік, що бажає виявити свою щирість та при тім і безсильність допомогти иншому.

24. Дав бим ти крви з серцьи вточити. (Наг.)
Знач. не пожалував би й найдорожшого. У Поляків аналоґічне: Dał by i skórę z siebie, Adalb. Dać 31; Zátur. VIII, 631.

25. Дав бим ти трам, та не маю сам. (Наг.)
Готов дати все, хоч би й яке велике та важке, як би мав.

26. Дав би му і сорочку з себе. (Ільк.)
Говорить про добродушного та податливого чоловіка. Пор. Wand. I (Geben 228).

27. Дав би си н—ку врізати. (Наг.)
Се чоловік без чести, без амбіції, готов за якусь користь на всяке униженє. Пор. Wand. I (Geben 227).

28. Дав би сї повісити за ґрейцар. (Наг.)
Такий захланний або неподатливий

29. Дав би ти Бог біду на голову! (Наг.)
Проклятє. Біду уявлено тут як якийсь тягар, що спадає чоловікови на голову.

30. Дав би ти Бог парть! (Кол.)
Парть мб. із румунського: часть, добра часть, щастє.

31. Дав би ти Бог фрас на кишки! (Льв.)
Проклятє; що то за спеціяльна болїсть — фрас на кишки, — не знаю.

32. Дав го на поталу. (Збар.)
Покинув без опіки і підмоги, на нужду та збиткованє инших людий.

33. Дав-бесь мині, куме, дай же й моїй дитині. (Мик. н. Д.)

Захланний чоловік не задоволяєть ся тим, що дістав сам, а бажає ще дарунків і для своїх дітий. Пор. Wand. IV (Schenken 30, 31).

34. Дав ми Панбіг гаразд, та йду по горівку. (Пужн.)
Гаразд має тут спеціяльне значінє: жінка вродила дитину; друга частина реченя являєть ся неминучим висновком першої, бо родини без горівки не можуть обійти ся. Пор. Гаразд 32.

35. Дав му, аж сї через верх польльило. (Наг.)
Знач. набив його або насварив так, що той аж заплакав. Пор. Wand. I (Geben 224).

36. Дав му бобу. (Наг.)
Знач. набив.

37. Дав му бобу зелїзного з'їсти. (Ільк.)
Знач. застрілив.

38. Дав му, буде мав що нести. (Наг.)
Знач. набив, наробив прикрости, що той попамятає. Пор. Wand. I (Geben 271).

39. Дав му бук на себе. (Наг.)
Образово: дав йому оруже против себе самого.

40. Дав му бухацньи. (Наг.) ...пляцка. (Наг.)
Вдарив кулаком або долонею.

41. Дав му верховату міру. (Наг.)
Знач. відплатив за якесь зло таким же або ще більшим злом.

42. Дав му в зуби. (Наг.)
Знач. ударив, але також: угнаяв його, взяв над ним провід, узято від того, що коневи в зуби дають вудила.

43. Дав му в потилицю. (Наг.) ..в карк. (Дрог.)
Ударив у потилицю, випхнув із дому.

44. Дав му гірку почесну. (Наг.)
Замісь привитаня або гостини набив, насварив його.

45. Дав му горячих. (Крех.)
Набив цупко.

46. Дав му добру порцію. (Наг.)
Набив, дав чимале число стусанів або буків.

47. Дав му дрібними. (Наг.)
Нїби то дрібними грішми, — образово: набив палицею або набухав кулаками.

48. Дав му дулю під ніс. (Збар.)
Здурив, відмовив його просьбі.

49. Дав му духаззїсти. (Наг.)
Знач. набив дуже.

50. Дав му завдатку. (Дрог.)
Набив ще перед доконанєм провини.

51. Дав му за своє. (Наг.)
Відплатив за свою кривду, помстив ся.

52. Дав му знати. (Наг.)
Повідомив його, але також дав почути свою силу.

53. Дав му в під самого чопа. (Дрог.)

Дав чогось сьвіжого, іронічно: дав сьвіжу прочуханку.

54. Дав му з повного. (Наг.)
Набив міцно, що сили.

55. Дав му з причинком. (Наг.) ...з додатком. (Дрог.) ...з чубком. (Кун.)
Набив до схочу, а потім іще доправив.

56. Дав му з щіспивої руки. (Наг.)
По його датку почало йому щастити ся.

57. Дав му кілько сї влїзло. (Наг.)
Набив так, що той ледво міг витримати.

58. Дав му куку в руку. (Ільк.)
Знач. дав хабаря. Пор. Wand. II (Hand 646).

59. Дав му не жьпзуючи. (Наг.) ...не рахувавши. (Наг.)
Бив свільки хотіло ся.

60. Дав му повен міх. (Наг.) ...три міхи. (Яс. С.)
Набив до схочу. Пор. Wand. I (Geben 232).

61. Дав му повні холошнї. (Дрог.)
Набив по задку.

62. Дав му по едзеню. (Голг.)
Вдарив по роті.

63. Дав му по за волосе. (Наг.)
Вдарив у потилицю.

64. Дав му по макоїдах. (Дрог.) ...мухоїдах. (Бор.)
Вдарив по роті.

65. Дав му по мордязї. (Дрог.)
Вдарив у лице.

66. Дав му по під фе. (Наг.)
Набив по задку.

67. Дав му по фаціятї (Льв.) ...циферблятї. (Льв.)
Вдарив у лице.

68. Дав му просто з під чопа. (Наг.)
Оповів якусь сьвіжу новину.

69. Дав му прочуханку. (Кол.)
Набив крепко.

70. Дав му сї в знаки. (Наг.)
Докучив, паробив прикрости.

71. Дав му сї в руки. (Наг.)
Піддав ся, підлягає його волї.

72. Дав му сїм день на тиждень. (Цен.)
Не дав нїчого, одурив.

73. Дав му сї під ноги. (Кол.)
Піддав ся йому, дає коверзувати собою

74. Дав му слимака облизати. (Наг.)
Викпив його, вдурив ще й висьміяв.

75. Дав му теплов руков. (Дрог.)

Дати теплою рукою — спеціальний юридичний термін, коли спадкодавець дає щось комусь власноручно перед смертю з тим, щоб сей дар не значив ся в заповіті і не приходив до поділу з иншими спадкоємцями.

76. Дав му хробака закропити. (Наг.)
Почастував горілкою.

77. Дав му чемеринї понюхати. (Стрий).
Зробив якусь велику прикрість або шкоду.

78. Дав му щиґла в ніс. (Берл.)
Первісно дав штовшка (einen Nasenstüber), образово також вдурив, викпив.

79. Дав му щиров руков. (Наг.)
Дав по щирости, не жалуючи.

80. Дав му як овадови на пиво. (Наг.)
„Дати овадови на пиво" говорять купаючи ся; кого тодї кусає овад, то він зловивши його не вбиває, тілько занурює глибоко в воду і там випускає; овад швидко випливає на верх і ратуєть ся.

81. Дав на вічне віддапьи. (Наг.)
Дав знаючи, що не одержить того нїколи назад.

82. Дав на пропале. (Дрог.)
Дав знаючи, що та річ пропаде.

83. Дав ногам знати. (Наг.)
Пустив ся на втеки, побіг прудко.

84. Дав під припадком. (Наг.)
Дав рахуючи, що воно може пропасти.

85. Дав сї на підмову. (Кос.)
Услухав підмови, подав ся на щось.

86. Дав сї на поблїку людську. (Наг.)
Виставив себе на сором, на скандал.

87. Дав сї чути. (Наг.)
Зрадив себе чимось, зашелестів (коли мова про звіря) або забовтав ся, коли мова про рибу в сїти.

88. Дав що мав. (Наг.)
Знач. щирий чоловік. Але також іронїчно про злого та сварливого, мовляв: у самім зла богато накипіло, тай тим і на инших бризнув.

89. Дав, що му з носа зпало. (Наг.)
Дав те, що самому було непотрібне Пор. Adalb. Dać 21.

90. Дав як за напасть. (Наг.)
Дав нерадо, під примусом.

91. Дай бицї за кицї. (Наг.)
Дай воли за щось пусте, спеціяльно за малі коненята. Сьміють ся з такого, що продавши воли купив конї.

92. Дай Боже, аби ти люде завиділи! (Наг.)
Коли комусь люди завидять, то се в понятю нашого селянина а особливо селянок належить до щастя. Пор. співанку:

Ой серденько моє любе,
Завидьпт ми тебе люде. (Наг.)

в також Нос. 291.

93. Дай Боже в добрий час сказати, а в злий помовчати. (Стан.)
Віра в щасливі та нещасливі хвилі пор. висше Година 21, 22.
94. Дай Боже дочекати! (Наг.)
Додають, коли говорять про великі сьвята в будущім році або загалом у недалекій будущині.
95. Дай Боже за молоду кости гризти, а на старість мясо їсти. (Лім.)
Загальний погляд такий, що хто за молоду бідує, тому на старість ведеть ся ліпше. Пор. Нос. 290.
96. Дай Боже здоровјя і гроший десіть! (Дрог.)
Витають ся жартливо добрі знайомі, що видають ся день у день.
97. Дай Боже сто ринцьких! (Калуш).
Говорять жартуючи і вимовляючи остатні два слова невиразно зам. Дай Боже здоровля.
98. Дай Боже чьас добрий! (Наг.)
Витають господаря входячи в хату або заставши його при якімось ділі.
99. Дай вам Боже і з роси і з води на голові солоді́. (Коб.)
Жартливе бажанє, де до доброго причіплюють на кінці лихе. Сóлоди зам. пилуди — лисина, пархи.
100. Дай вам Боже лад, аби вам випав цілий зад! (Дрог.)
Жартливе бажанє сварливим та непорадним людям.
101. Дай вам Боже, що си в Бога жьидаєте. (Наг.)
Жебрацька формула подяки за даток.
102. Дай го кату! (Жовк.)
Сердитий окрик на щось таке, що йде не по нутру, сердить чоловіка.
103. Дай добрий приклад із себе. (Наг.)
Загально моральне упімненє: приклад варт більше, як наука. Пор. Wand. I (Beispiel 1).
104. Дай кождому честь, яка му сї належит. (Наг.)
Кождого вшануй відповідно до його гідности — правило savior vivre'a.
105. Дай мале за велике. (Дрог.)
Знач. дай малу що до обєму монету за якусь далеко більшу річ, купи.
106. Дай ми розвід у голові. (Наг.)
Дай менї раду, потіш мене.
107. Дай ми чисту годину! (Немил.)
Дай менї спокій, не докучай менї.
108. Дай ми яку раду. (Наг.)
Не значить: порадь менї, але: поможи менї.
109. Дай му Боже душеньцї легко! (Наг.)
Приговорюють згадуючи про близького, дорогого покійника.
110. Дай му на пец! (Льв.)
Бий, щоб йому горячо зробило ся. Образ узятий із парової лазні, де на розпалену піч наливають горячої пари, щоб напустити нею купальню.
111. Дай му на пиво! (Наг.)
Набий, натовчи його. Пор висше ч. 80.
112. Дай нам Боже, що нам треба, а по смерти гоп до неба! (Дрог.)

Приговорюють у веселій компанїї, випиваючи чарку.
113. Дай не дай, а не лай. (Ільк.)
Говорять бурчливому та сварливому, що не може нічого дати не вилаявши ся вперед. Пор. Нос. 365.
114. Дай о собі знати. (Наг.)
Дай про себе звістку.
115. Дай си голову обголити! (Льв.)
Ти божевільний чоловік, тебе слід заперти в шпиталь божевільних, де голять голови недужим.
116. Дай собі з тим спокій! (Наг.)
Покинь се дїло! Не заходи собі з ним!
117. Дай старче палицю, а тебе най пси їдять. (Ільк.) ...діду... (Наг.)
Іронїчна відповідь, коли хтось жадає від чоловіка, щоб дав або позичив комусь річ, яка доконче потрібна йому самому. Пор. Нос. 449.
118. Дай ся випхати. (Льв.)
Ти дурний чоловік до тої міри, що тебе треба-б спрепарувати для музея як якогось заморського зьвіря.
119. Дайте, дайте, на Бога впадайте! (Наг.)
Пародіюють жебрацьке прохання; звичайно говорить дитина, коли впавши або вдаривши ся обертає се на жарт і вдає калїку, буцім-то зі зломаною рукою або ногою ходить і жебрає милостинї.
120. Дайте з ласки свої а з просьби мої! (Наг.)
Жартлива просьба; просять і заразом висьмівають надто церемоніяльний спосіб прошеня.
121. Дайте й перцю, аби лекше серцю. (Наг.)
Горівку з перцем пють як лїк проти різаня в животї.
122. Дайте й сало, аби за моє стало (Ільк.)
Характеризують немилосерного вірителя, що за свій довг готов у довжника взяти й останнє добро. Приказка основана на оповіданю про лихваря Жида, що за свій довг не цурав ся брати й сало у селян, пор. Етн. Зб. VI, ч. 487.
123. Дайте мінї свого, бо мінї від чужого язик спух. (Кол.)
Жартують із такого, що все привик запомагати ся чужим.
124. Дайте онучу, най сї не мучу! (Наг)
Значінє неясне.
125. Дайте, то дасть ся вам. (Гнїдк.)
Такому, що дає иншим, милосердить ся над ними, й инші в потребі дономожуть. Пор. Wand. I (Geben 60).
126. Дай ти Боже з води-роси, з гіля-подвіря! (Сор.)
Бажають на новий рік або при иншій празничній нагоді всього добра. „З гіляподвіря“ — мб. з ліса і з подвіря.
127. Дай ти Боже легкі! (Войн.)
Жартливо перекручено зам. легко: легкі = Lunge.
128. Дай ти Боже щістьи, аби ті сніткало тьнжке нещістьи! (Наг.)
Проклятє, що для контрасту починає ся ніби бажанєм щастя.
129. Дай ти Боже, щос си в Бога заслужив! (Наг.)

Говорять у сварці злому чоловікови, не хотячи специфікувати близше лиха, якого йому бажають.

130. Дай тому якийсь лад. (Наг.)
Приведи до порядку, зложи на купу, скажи, як має бути зроблено.

131. „Дай хліба!“ — „Скачи діда!“ (Наг.)
Відповідають голодному, коли нема що йому дати. „Скакати діда“ зам. скакати як дід, тоб то як жебрак, як каліка, прим. на деревляній нозі.

132. Дала му даньй. (Наг.)
Знач. очарувала його, отроїла.

133. Дала сї дївка на покору. (Кос.)
Піддала ся парубкови, змовила ся з ним.

134. Дали му березової каші. (Дрог.)
Набили різкою. Пор. Zátur. XVI, 165.

135. Дали му двацїть пjять по цїсарськи. (Наг.)
Двацять пять буків давнїйше при війську вважало ся нормальною чи може мінїмальною, „цїсарською“ карою. Пор. Adalb. Dać 34.

136. Дали му догану. (Наг.)
Винайшли якусь хибу.

137. Дали му на спаньи. (Наг.)
Говорять про хорого, якого хльороформовано перед операцією.

138. Дали му по московськи, аж ся лоб закурив. (Ільк.)
Набили сильно. Московські прочухани мають славу у нашого народа мб. від 1849 р.

139. Дали му якоїсь отрови. (Климець) ...трійки. (Наг.) ...трійла. (Берез.)
Отруїли його.

140. Дало му пуду. (Довгоп.)
Він перелякав ся, йому зробило ся страшно.

141. Дам си руку втьити. (Наг.) ...голову... (Наг.)
Scil. коли се неправда.

142. Дам ти смоли горьичої, а не хлїба. (Наг.)
Сердита відповідь, коли хтось просить хлїба у такого, що й сам не має або не хоче дати.

143. Дам ти штири недїлї на місяць. (Дрог.)
Стілько ж як і нїчого. Пор. Adalb. Dać 15.

144. Дам я тобі, аж у штани наробиш. (Кол.)
Набю так, що аж закакаєш ся.

145. Дасть Біг, любоньки! (Дрог.)
Передразнюють Бойків, які на питане звичайно не відповідають просто, з якоюсь евфемічною фразою, от прим. зам. нема кажуть „дасть Бог“.

146. Дасть Біг чьис, дасть і пораду. (Наг.)
Нема чого попадати в розпуку, всяке лихо може минути ся. Пор. Нос. 292.

147. Дасть Бог дїти, дасть і на дїти. (Наг.)
Потїшають такого, що боїть ся женити ся, бо мовляв нїчим буде прогодувати дїтий. Пор. Нос. 290.

148. Дасть Бог і сироті маму. (Кол.)

Вітхне добру людину, що заопікуєть ся й сиротою.

149. Дасть Бог красу і від квасу. (Цен.)
І бідна дївчина, що їсть головно квасні, прості страви, виховаєть ся гарна.

150. Дасть ся то видїти. (Льв.)
Се ще побачимо, а поки що се дїло непевне, ще не рішене.

151. Дати на боже. (Нат.)
Технїчний термін: дати попови, щоб прочитав молитви або службу божу.

152. Даш — добре, не даш — друге добре. (Наг.)
Знач. я так дуже не стою о твою ласку, хоч і прошу в тебе сеї річи. Пор. Нос. 290.

153. Даш руками, не виходиш ногами. (Ільк., Петр.) ...бігай... (Дрог.)
Хто вичить щось иншому, той дуже часто потім не може допросити ся віддачі і мусить нераз ходити до довжника. Пор. Даль II, 20; Нос. 290; Гильф. 1655; Сим. 804; Дик. 1592; Wand. III (Leicht); Adalb. Dać 40.

154. Даю ся винним. (Крех.)
Признаю ся до вини, готов понести кару.

155. Даю ти як з під серцьи. (Наг.)
Даю що маю найдорожше, чиню з себе жартву.

156. Даю чесне слово. (Дрог.)
Ручу ся своєю честю, що се правда.

157. Зараз бим дав на боже, аби тї дїдько вхопив. (Наг.)
Жартують із чоловіка, що вдає побожного та богомільного і рівночасно бажає иншим усякого лиха.

158. І дала бим і бою ся і що мама скаже. (Ходор.)
Жартують із нерішучого, слабохарактерного чоловіка.

159. І не дай і не лай. (Ком.)
Значінє ut supra ч. 111; пор. Нос. 318.

160. Йому лиш дай потуху! (Наг.)
Дай йому свободу, попусти йому вудила, — scil. то він не так розбрикаєть ся.

161. Коби дав Бог дочекати. (Наг.)
Приговорюють згадуючи про будущі сьвята або празники.

162. Коби лиш він дав, якось би я брав. (Наг.)
Говорять малі хлопята, коли їх посилають за чимось, а хтось посторонній питає їх: „А як же ти тото візьмеш?“

163. Коли є, само ся дає. (Лучак.)
З готового засобу легко дати.

164. Легко дати, тьижко відобрати. (Наг.)
Той, хто бере, не вважає себе зобовязаним віддати в обіцянім часї.

165. Маєш дати, то дай, а не відкладай. (Сквар.)
Відкладане добродійство звичайно викликає незадоволенє. Пор. Adalb. Dać 76.

166. Не всїм еднаково дано: одному сито, другому решето. (Цен.)
...едному ситце, другому решітце. (Мінч., Петр.) ...жито.. (Кол.)
Жартливо висловлюють природну і соціяльну нерівність між людьми. Ценівський варіянт має надто інтересну гру слів, бо „сито“ знач. і Satt, по чім можна би в другій части надїяти ся „голодно“ — і Sieb. Власне в тім що

з виразного контрасту сито — голодно звернено на секундарний сито — решето, лежить гумор приказки.

167. Не дав анї відітхнути. (Наг.)
Знач. томив роботою чи яким иншим рухом.

168. Не дав ми Бог на шкоду. (Наг.)
Хоч я й стратив, згубив щось, але се не вийшло менї на шкоду, згуба віднайшла ся або замісь неї я мав якусь иншу користь.

169. Не дав му анї раз зїпнути. (Наг.)
Знач. оглушив його, вбив.

170. Не дав му сї обиздріти. (Наг.)
Зараз забрав кудись, погнав.

171. Не дає му дихати. (Гнїдк.)
Не дає жити, докучає, мучить.

172. Не дай бідному, лише потрібному. (Кол.)
Чоловік може не вважати ся бідним, але моментально опинити ся в більшій потребі, як справдї бідний. Пор. Нос. 365; Adalb. Dać 85.

173. Не дай Боже, але позволь Боже! (Карл.)
У своїй скромности чоловік просить у Бога не того, щоб дав йому щось готове, за дармо, але аби позволив йому вдобути та зробити собі самому.

174. Не дай Боже нїкому, анї менї самому. (Замул.) ...лиш... (Снят.)
Фарисейська молитва; в снятинськім варіятї її значінє зовсїм ясне і характеризує чоловіка зажерливого на якесь добро, якого-б він не бажав нїкому иншому, лиш собі. Замулинецький варіянт іде ще далї і характеризує скупаря, який не бажає нїкому добра, тай сам не вміє ним користувати ся.

175. Не дай дурневи ножа, бо ся вріже. (Збар.)
Він не вміє поводити ся з ним і замісь пожитку зробить собі шкоду. Пор. Muka 2586.

176. Не дай і не лай. (Лучак.)
Говорить сумирний чоловік, який волить обійти ся без датку, щоб не слухати лайки. Пор. висше ч. 111, 153; Adalb. Dać 83; Wand. I (Geben 217).

177. Не дай мінї, сховай бідї. (Наг.)
Злобна увага чоловіка, якому відмовляють якогось датку, мовляв: не хочеш дати менї, то нехай на тебе зайде біда, щоб ти на неї мусїв се видати.

178. Не дай псу білого хлїба, бо го повальне. (Наг.)
Так само недбалому, недотепному чоловікови не давай у руки нїякої порядної річи, бо її попсує.

179. Не дай сї висьміяти! (Наг.)
Се, що ти говориш, така дурниця, що тебе за неї осьміють, знач. краще мовчи.

180. Не дай сї, сховай сї! (Наг.)
Кпять із боягуза, який нахваляв ся своєю силою та відвагою, а як прийшло до бійки, то він сховав ся.

181. Не дай то Господи! (Косс.)
Побожна відворотна формула, яку додають, коли говорять про лихо, нещастє.

182. Не дам, абис тріс. (Наг.)

Хоч би тобі приходилось умерти; Поляк каже: byś krwią płakał. Adalb. Dać 6.

183. Не дам без ока. (Наг.)
Знач. без свойого призору. Коли позичають якусь важну річ, прим. тяглу худобину або що, то порядний господар виряжає з нею когось із свого дому, дитину або слугу, щоб чужі „не збиткували“.

184. Не дам си по носї грати. (Наг.)
Не позволю мати себе за дурня, коверзувати над собою.

185. Не дасть і каменьи голову провалити. (Наг.)
Такий скупий та захланний. Нїмець каже: Er gäbe keinem Todten die Erde umsonst, worein er soll begraben werden. Wand. I (Geben 231).

186. Не дасть і соломи на перевесло. (Гнїдк.)
Мова про захланного: не дасть найменшої дрібницї. Повересло — підгірський діялект зам. перевесло.

187. Не дасть си в кашу наплювати. (Гнїдк.)
Мова про сьмілого, бадьорого чоловіка, який не дасть робити собі збитків.

188. Не тілько я ти дам, кілько ти стїна дасть. (Наг.)
Scil. коли тебе вдарю, а ти звалиш ся з ніг і вдариш ся до стїни.

189. Не хочу — дайте. (Наг.)
Жартують із такого, що з разу відмовляє ся чи то від їди, чи від чого иншого, а потім візьме.

190. Не штука дати, як є відки взяти. (Збар.)
Говорить бідний, коли у нього просять або допоминають ся, щоб дав щось. Та сама думка у Великорусів: Подай — не мудрено, а мудренѣй того — гдѣ взять. (Даль I, 70).

191. Нинї дав, завтра назад відобрав. (Дрог.)
Говорять про завидющого, скупого чоловіка. Пор. Wand. I (Geben 97).

192. Нї дав, нї взяв. (Збар.)
Дїло недоладне, чоловік недотепний та невторопний. Пор. Wand. I (Geben 221).

193. Ой Боже, Боже, дав єсь тому, що не може; а я би зміг, та не дав Біг. (Лев.)
Зітхає молодий парубок бачучи у старого чоловіка молоду жінку. Пор. Бог 119; Adalb. Bóg 423.

194. Прийду — дайте; прийдете — принесїт. (Зазул.)
Жартують із чоловіка, що привик жити чужою працею та дармичками.

195. Сьому, тому дай, а сам згибай. (Наг.)
Роздавши всїм, хто просить, нарештї й сам згинеш із голоду. Пор. Adalb. Dać 26.

196. Такому дати, що не може брати. (Явор.) ...не хоче... (Явор.)
Самолюбний, захланний чоловік любив би давати, але лише тодї, як би обдарований не приймав його дару або не міг ним користувати ся.

197. Ти кажи дати, а я заплачу. (Сан.)
Жартливо перевернене реченє незасібного чоловіка: я кажу дати, а ти заплати. Казати дати має спеціяльне значінє: велїти шинкареви, щоб дав горівки.

198. Треба дати, коли є, бо то дармо згинне. (Кол.)
Говорить весела, розпусна дівчина.
199. Треба знати, кому дати. (Наг.)
Не всякому можна дати і не всякому дане виходить на пожиток.
200. Треба тобі дати по під фе. (Наг.)
Треба тебе набити, висікти. Пор. висше ч. 65.
201. Хто дав, той не відбирає. (Наг.)
Як дав, то вже на завсігди. пор. ч. 185.
202. Хто даст бідному, то йому даст Пан Біг. (Горова)
Дати бідному вважаєть ся одним із перших обовязків чесного, людяного житя. Пор. Wand. I (Geben 183. 215).
203. Хто не хоче дати, найде вимівку. (Кол.)
Себ то знайде причину, задля якої буцім то не може дати. Пор. Adalb. Dać 65; Wand. I (Geben 129).
204. Чи дасте, чи най ще росте? (Наг.)
Первісно формула, якою запитують свати у батька-матери, чи віддадуть дочку за того парубка, від якого вони прийшли в свати; жартливо уживаєть ся також у розмові про всяку позичку.
205. Що дав, до дав. (Наг.)
Scil. добре, що дав хоч що будь.
206. Що дай Господи, то дай, а від того борони й ворога тьижкого! (Наг.)
Всяке лихо чоловік перетерпить, але таке (прим. пожежа або якась страшна хороба) найтяжше.
207. Що даси руками, виходиш ногами. (Лучак.)
Знач. будеш мусів ходити за тим, допоминати ся. Пор. висше ч. 147; Adalb. Dać 40.
208. Що маєш дати, дай зараз. (Наг.)
Загально розповсюджена приказка, пор. латинське: Bis dat, qui cito dat, Hemp. 3933; Adalb. Dać 42, 43; Wand. I (Geben 3, 4).
209. Що му дав, то лиш він єден знає. (Бор.) ...Бог... (Наг.)
Дав потайно, крадьком, не лічачи.
210. „Що-с дав за то?“ — „Пять пальців і шесту долоню“. (Кол.)
Так характеризують злодійський спосіб набуваня власности. Пор. Wand. II (Kosten 28).
211. Що тобі Бог дав? (Наг.)
Знач. що ти вигадуєш? Який тобі концепт прийшов у голову? Окрик здивованя, коли хтось говорить або робить щось дивне.
212. Як ми дав, то аж ми арґани в вухах заграли. (Наг.)
Вдарив по за вуха, аж у вухах зашуміло.
213. Як не даси з просьби, то даси з примуки, а чого просьба не докаже, то докажуть буки. (Ільк.)
Приказка чи приспівка характеризує підневолене положенє селянина серед панщизняного „патрімоніяльного“, нібй то батьківського ладу.
214. Як ти дам, аж ти с—ка спухне. (Наг.)

Знач. набю сильно.
215. Як ти дам раз, то ти стіна друге тілько дасть. (Наг.) ...більше... (Наг.)
Знач. перекинеш ся і вдариш ся до стіни. Пор. висше ч. 182.
216. Як ти дам, то аж свою бабу ввидиш. (Наг.) ...аж ти сї баба привидит. (Дрог.)
Знач. аж зомлієш і в нестямі будеш бачити всякі візії. Пор. Adalb. Dać 102.
217. Як ти дам, то аж ти в очох померкне. (Лол.) ...сьвіт... (Наг.)
Вдарю по голові, аж у очах помутить ся, зомлієш.
218. Як ти дам, то аж ти мамине молоко носом потече. (Дрог.)
Вірять, що мерця закопаного в могилї земля тисне так дуже, що аж йому материне молоко носом тече. Отся погроза мб. має звязок з тим віруванєм і значить дуже сильний удар.
219. Як ти дам, то аниї не дриґнеш. (Наг.)
Забю на місці, що й не ворухнеш ся.
220. Як ти дам, то в портки наробиш. (Дрог.)
Знач. утратиш власть над своїм тілом, знесилиш ся.
221. Як ти дам, то лиш ноги протьигнеш (Наг.)
Знач. упадеш і зомлієш.
222. Як ти дам, то не будеш знав, де сї подїти. (Наг.)
Стратиш розсудок і застанову.
223. Як ти дам, то не донесеш. (Наг.)
Набю так, що не вдужаєш ходити.
224. Як ти дам, то сї не оближеш. (Наг.)
Облизують ся по чімось смачнім, а по ударі нема чого.
225. Як ти дам, то сї ні з ким не поділиш. (Наг.) ...нікому не вділиш. (Лол.)
Певна річ, ударів одержаних не можна уділити нікому.
226. Як ти дам, то сї ногами накриєш. (Наг.)
Перевернеш ся до гори ногами.
227. Як ти дам, то сї три рази перевернеш. (Наг.)
Ударю так сильно, що покотиш ся мов куля.
228. Як ти дам, то сї тут розіллєш. (Наг.)
Вірять, що злий дух ударений на відлїв рукою розливаєть ся мазю. Отся погроза очевидно має звязок із тим віруванєм.
229. Як ти дам, то сьвіта не ввидиш. (Наг.)
Затімить ся тобі в очах, зомлієш.
230. Як ти дам, то ти більше не буде треба. (Наг.)
Знач. тут тобі буде й амінь.
231. Як ти дам, то ти в пjятах затерпне. (Наг.)
Гумористичний погляд на перенощене болю в тілі в найдальші кінці від місця, де вдарено..
232. Як ти дам, то ти в вухах задзвонит. (Наг.)
Сильно вдарю по за вуха.

233. Як ти дам, то ти ніхто не відбере. (Наг.)
Набю і будеш мусів сам витерпіти.

234. Як ти дам, то ти сї всї сьвјиті привидьит. (Наг.)
Значінв ut supra ч. 208.

235. Як ти дам, то ти сї всього відхоче. (Наг.)
Набю так сильно, що стратиш охоту до житя.

236. Як ти дам, то ти сї сьвіт замакітрит. (Войн.)
Звязок ідей не зовсім ясний. У макітрі труть мак, крутячи в ній макогоном, отже може: сьвіт закрутить ся.

237. Як ти дам, то ти сьвічки в очох станут. (Наг.)
При сильнім ударі являють ся сьвітляні й слухові галюцінації. Пор. Adalb. Daé 100.

238. Як ти дам, то ти стїна дасть більше ніж я! (Наг.)
Значінє ut supra ч. 182, 207.

Даток. 1. Датки на всї статки! (Наг.)
Іронїзують одержавши якийсь малий дарунок від чоловіка, від якого надіяли ся більшого.

2. Злий даток доброго псує. (Стан.)
Коли щось дають із злим заміром; підкупство псує доброго чоловіка.

Дачка. 1. Він за мене дачки не дасть. (Наг.)
Він не відбуде за мене повинности, не понесе тягару, — scil. то не має права користувати ся моїми правами.

2. Що дачка, то драчка. (Белел.)
Дачка — те що приказано дати урядово, податок, данина, яку можуть узяти й силою.

Дах. 1. Дах дьиравий як решето. (Дрог.)
Говорять про дах, що пропускає дощову воду.

2. Дах у дах мешкаємо. (Дрог.)
Те саме, що стріха в стріху, хата біля хати, в найблизшім сусідстві.

3. Дах як дзвін. (Дрог.)
Знач. добрий, цілий, щільно збудований.

4. З даху на голову! (Дбог.)
Проклятє, scil. щоб ти впав, злетів.

5. Коби міні під дах! (Наг.)
Коби добрати ся до якого будь захисту. Говорить чоловік тікаючи з під дощу. Пор. Wand. I (Dach 37).

6. Не дай Боже під чужим дахом умирати! (Дрог.)
Під чужим дахом — у чужій хаті.

7. Нема то як свій дах над головов. (Дрог.)
Говорив чоловік тягнучи ся з остатнього, щоб збудувати свою хату.

8. Там би сї на дасї ворона не всиділа. (Наг.)
Знач. там у домі такий крик, сварка або бійка.

9. Хоць на дах лізь і кричи, то не поможе. (Дрог.)
На дах вилїзши кричать прим. підчас повенї, знач. хоч кричи так як у найбільшім нещастю, то не поможе нїчого. Пор. Wand. I (Dach 38).

Дбалий. 1. Коби дбалий, був би здалий. (Наг.)
Знач. робота увінялаб, як би лише дбав про точність.

2. Хто дбалий, той до всього здалий. (Кол.)
Він пильністю і точністю переможе всякі перешкоди.

Дбати. 1. Дбає за то, як за якесь незнатїщо. (Наг.)
Глузують із такого, що дуже турбує ся за якусь маловажну річ.

2. Дбає як Жид за солонину. (Кути)
Йому байдуже до того, він цурає ся того.

3. Дбає як за ковбасу в піст. (Цен.)
Се стратило для нього вартість.

4. Дбає як люде в лїтї за пец. (Дрог.)
Люди дбають за піч (очевидно ту, що служить до огріваня) лише в зимі, а в лїтї нї.

5. Дбай за себе, буде з тебе. (Кол.)
Звичайне правило егоїстів, що понад свої особисті справи не хочуть бачити нїчого. Пор. Wand. IV (Sorgen 33).

6. Дбати за кого, як пес за пяту ногу. (Гвідк.)
Псу пятої ноги не потрібно. Знач. не дбати зовсім за нього. Пор. Adalb. Dbać 2; Zátur. IV, 136.

7. За всїх дбай, а за тебе ніхто. (Карл.)
Так характеризують становище селянства в державі. Мовляв: селянство на всїх мусить працювати, а добра нїкого нї звідки для себе не бачить.

8. За всїх не надбаєш. (Кол.)
Кождий мусить дбати за себе, а то одному не стане сили дбати за инших. Пор. Wand. IV (Sorgen 9).

9. Кождий най про себе дбає. (Товсте)
Нехай пильнує своїх діл. Пор. Wand. IV (Sorgen 3, 31).

10. Най за тебе той дбає, що ті арадив. (Наг.)
Говорить чоловік иншому, який докорює йому, що той не подбав за якесь його діло. Німець каже: Lass den dafür sorgen, der über uns ist. Wand. IV (Sorgen 79).

11. На кого маю дбати? (Наг.)
Говорить осиротїлий чоловік, оправдуючи тим прим. своє пияцтво.

12. Не дбавши — не мавши. (Ком.)
Оріґінальна конструкція дїєприкметникова, трафляєть ся зрідка і в піснях, прим.
А сьвятий Олексій по пущи блудивши,
Нї пивши, нї їівши, як земля зчорнївши.

13. Не дбає нї на людий, нї на Бога. (Люб.)
Не соромить ся нїкого, не оглядаєть ся нї на кого. Пор. Wand. II (Gott 2652).

14. Не дбай нї за кого, лиш за себе самого. (Кол.)
Характеризують егоїста, самолюба.

15. Не дбай о лишно, аби затишно. (Мінч., Петр.)
Знач. не так важна зверхня парада, краса та блиск, як внутрішнє вдоволенє та супокій. Пор. Wand. IV (Sorgen 4).

16. Так дбає, як пес о пяту ногу. (Ільк.)
Знач. не дбає зовсім, пор. висше ч. 6.

17. Ти лише за себе дбаєш! (Наг.)
Докір егоїстови.

18. Треба добре дбати, аби не купувати сіна до Юрка, хліба до Ілька. (Гнідк.)
Для бідного чоловіка се ідеал господарства, в якім кінці сходять ся з кінцями, себ-то вистає паші до Юрія, коли починає ся нова паша, і хліба до Ілаї, коли починають ся жнива.

19. Хто дбає, той має. (Ільк., Петр.)
Звичайна приказка ситих, задоволених людий, які не хочуть зрозуміти, що нераз особисте дбане не запевняє ще чоловікови успіха в житю. Пор. Zátur. X, 395; Wand. IV (Sorgen 58).

20. Хтось тут добре дбав. (Наг.)
Знач. порав ся порядно, руйнував, забрав усе

21. Як би дбав, то би мав. (Наг.)
Докір недбалому, марнотратникови.

22. Як дбаєш, так маєш; як робиш, так ходиш. (Жуків).
Значінє ut supra ч. 19.

23. Як дбеш, так меш. (Балиг.)
Лемківська форма першої половини попереднього числа. Форми дбеш, меш поснено висше див. Годувати ч. 16.

24. Як хто дбає, так і має. (Ільк.)
Значінє ut supra ч. 19, 22, 23. Wahl. II, 14.

Два. 1. Два більше можут, як єден. (Кол.) ..старші... (Наг.)
Сума їх сил, досьвіду, маєтку більша. Пор. Adalb. Dwaj 4; Wand. V (Zwei 55, 62).

2. Два єдного не питают. (Наг.)
Коли два згодять ся на щось, то третього навіть не питають, чи пристає, бо можуть зробити і без нього. Пор. Wand. V (Zwei 12).

3. Два на єдного, то сї не годит. (Наг.) ...то неладно. (Наг.)
Се звичайне правило в бійці, що два на одного не повинні йти. Пор. Adalb. Dwaj 8; Wand. V (Zwei 66. 67); Čelak. 369; Krumb. 73.

4. Два одного споможут. (Кол.)
У них більша сила і більші засоби, як у одного. Пор. Wand. V (Zwei 57).

5. Два сї побили, третий скористав. (Кол.)
З незгоди двох користає третій, пор. лат. Duobus litigantibus tertius gaudet; Wand. IV (Streiten 9); Zátur. VIII, 122.

6. Два третього не ждуть. (Ільк.) ...не чекают. (Наг.)
Більшість супроти меншости переводить свою волю. Пор. Wand. V (Zwei 38, 59); Сим. 790; Čelak. 62.

7. Два третього не чекают, а четвертого й не питают. (Зазул.)
Значінє ut supra ч. 2. 6.

8. Де два, там рада, де три, там зрада. (Берев.)
Два ще змовлять ся, згодять ся на якесь діло, трьом тяжко згодити ся. Пор. Adalb. Dwaj; Wand. V (Zwei 1); Zátur. VIII, 340.

9. Де два, там третій із далека. (Гнідк.)

Речене еліптичне: де два згодили ся або змовили ся, там третій, який би хотів противити ся їм, мусить держати ся з далека, бо вони дужі. Пор. Wand. V (Zwei 15).

10. Де двох бє ся, третій не мішай ся. (Ільк.) Де два бют сї... (Наг.)
Не втрявай у спорне діло. Пор. Wand. V (Zwei 35); Дик. 1605.

11. Де ся двом варить, третій ся поживить. (Ільк.)
При двох засібних запоможеть ся третій незасібний Пор. Wand. V (Zwei 48).

12. Де ся двох бє, там третій за калитку бере. (Ільк.)
Значінє мб. як висше ч. 5, хоча може бути й навпаки: два бють ся, а третій поносить шкоду. Пор. Adalb. Dwaj 3; Wand. V (Zwei 33); Zatur. VIII, 151.

13. Двох вас мінї мало. (Наг.)
Говорить силач, на якого виступають два слабші борці.

14. Зараз тут з тебе два буде. (Наг.) ...двох зробю. (Наг.)
Погроза: вступи ся, бо розірву, розібю тебе на шматки.

15. З двох єдно не зробиш. (Наг.)
Говорить, коли щось зібеть ся або зломаєть ся.

16. Не буде з него два. (Гнідк.)
Знач. чоловік ані розумом, ані маєтком не заважить по над звичайну пересічність.

17. Той і за двох стане. (Наг.)
Се чоловік розумний, маючий, сильний.

18. Тримайте мі два, бо єдному віщо! (Кол.)
Кепкують із слабосилого чоловіка, коли він розсердить ся та грозить.

19. Тут би й на двох стало. (Наг.)
Говорять про їду, яку дано одному, мовляв: менї аж за надто богато.

20. Тут би сї два влїзли. (Наг.)
Говорять про широку, статну одежу.

21. Тут і двом тїсно. (Наг.)
Говорять про вузку вулицю.

22. Тут сї ледво два обминут. (Наг.)
Говорять про тїсну вулицю або вузкий шматок поля.

23. Хто двох нараз ловит, жадного не зловит. (Скварж.)
Занадто захланний звичайно тратить. Пор. Wand. V (Zwei 44).

24. Що два, то не єден. (Ільк., Петр.)
У двох більше сили, більше концепту та розсудку, як у одного. Пор. Adalb. Dwaj 1; Wand. V (Zwei 19, 20, 25).

25. Я й за двох стану. (Наг.)
Говорив відомий боягуз ніби то нахваляючи ся своєю відвагою, а коли прийшло до бійки, він і справдї схован ся за двома вилцями.

26. Як два скажут, що-сь пян, то йди спати. (Гнідк.)
Іронїзують над ухвалами більшости, які иноді перечать живій дійсности а яким про те треба підлягати. Пор. Wand. V (Zwei 31, 68).

27. Я сї й двох не бою.
Говорить відважний, сильний чоловік.

Двацять пять. 1. Двацїть пjять — по цїсарськи. (Наг.) ...цїсарське число. (Цев.)
Поясненє звязку понять „цїсарський" і „двацять пять" див. висше Дати, 131. Тут додам іще, що і в давних цїсарських судах і в часї слїдства і при вироках число 25 буків уважало ся нормою.
2. Обливаних двацїть пjять дістанеш. (Наг.) Цїсарських... (Наг.)
Обливаних — таких, що за кождим ударом зомлїєш і тебе будуть обливати водою.

Двері. 1. Абим дверми ринпув, уже всї до мене біжьит. (Наг.)
Знач. скоро тілько війду до хати. Говорив дїд про внучат, що його дуже любили.
2. А най тебе дверима стисне! (Льв.)
Жартливе проклятє: щоб ти не міг протовпити ся в двері, зробив ся грубим. Пор. Brzoz. Drzwi 4.
3. Анї дверий, нї віконець. (Наг.)
Так описують „вічну" хату всякого чоловіка — домовину.
4. Анї до дверий, анї до стола з ним не можна. (Наг.)
З ним нїяк не дійдеш до ладу, чоловік незгідливий.
5. Анї ми сї на двері не показуй! (Наг.)
Говорять нелюбому чоловікови.
6. Анї на задні, анї на передні двері не може. (Наг.)
Говорять про чоловіка хорого на запір.
7. Від дверий сї вернув. (Наг.)
Знач. не входив до хати, не мав відваги.
8. Він мав двері через вікно. (Кол.)
Знач. мусів із хати втікати вікном. Пор. Wand. IV (Thür 42).
9. В мене двері не заперті. (Голоб.)
Знач. вільно війти всякому; хто має до мене дїло, нехай прийде і скаже. Пор. Zátur. X, 1038.
10. В нього сї двері не запирают нї в день нї в ночи. (Наг.)
Чоловік гостинний, людяний, помагає людям, дає добрі поради. Пор. Brzoz. Drzwi 3.
11. Двері ким отворити. (Гнїдк.)
Знач. випхнути його за двері. Пор. Wand. IV (Thür 148); Zátur. XVI, 417
12. Двері кому показати, як ся відчиняют. (Гнїдк.)
Випросити кого за двері, велїти йому забирати ся. Пор. Wand. IV (Thür 143). Zátur. VIII, 829.
13. За карк тай за двері! (Наг.)
Scil. узяв за карк і викинув за двері.
14. Запри си двері! (Наг.)
Зачини рота, не кричи. Пор. Wand. IV (Thür 24, 27).
15. Застав заперті двері. (Крех.)
Його не пустили до хати, відмовили його просьбі. Пор. Wand. IV (Thür 107. 128).
16. Зачинив двері, як конї вкрали. (Заяул.)

Глузують із запізненої обережности.
17. Його дверми викинь, а він вікном лїзе. (Снят.)
Говорять про впертого, влазливого чоловіка. Пор. Brzoz. Drzwi 6.
18. Марш за двері! (Дрог.)
Сердитий окрик, яким відправляють влазливого чоловіка.
19. Меже двері пальцї пхаєш. (Наг.)
Мішаєш ся в таке дїло, що можеш із за нього мати неприємність. Пор. Wand. IV (Thür 103).
20. Мною двері втвирає. (Лучак.)
Викидає мене за двері, пор. висше ч. 11.
21. Не в ті двері трафив. (Дрог.)
Не на того наскочив, кого йому треба було; не в пору вибрав ся з якоюсь просьбою. Пор. Wand. IV (Thür 109).
22. Не знаю, куди сї там двері втвирают. (Наг.)
Знач. я там нїколи не бував, не знаю, куди й зайти. Пор. Гильф. 1770.
23. Низькі двері вчат кланяти ся. (Збар.)
Високий чоловік уходячи ними мусить похилити ся. Образово: бідність учить кланяти ся та бути покірним. Пор. Wand. IV (Thür 32, 95).
24. Обої двері тобов розвалю. (Наг.)
Випхну з хати так сильно, що вилїтаючи відчиниш своїм тягаром хатні й сінешні двері. Пор. Zátur. XVI, 375.
25. Остатний двері запирає. (Кол.)
Звичайне правило, коли люди йдуть більшою компанією. Пор. Wand. IV (Thür 6).
26. Став у дверох, як оборожина. (Наг.)
Став на порозї, відчинивши двері і не входячи до хати.
27. Ти замкни двері, а я вікном улїзу. (Сор.)
Говорить влазливий чоловік, але також біда, від якої чоловік не може вберегти ся. Пор. Adalb. Drzwi.
28. У високі двері біда чвірков уїздит. (Сквар.)
Коли пан сходить на біду, то се дїєть ся швидко, через його виставне, люксусове житє.
29. У нього всї двері на розтвір. (Наг.)
Се чоловік щирий, отвертий і правдомовний.
30. У нього двері пирогом замкнені а кишков засунені. (Дрог.)
Жартують із богача, що опливає в достатках. Пор. Нос. 440.
31. Хто з заду йде, най двері запре! (Наг.)
Значінє ut supra ч. 25.
32. Якими-с дверми ввійшов, такими й виходи. (Наг.)
Взагалї годить ся виходити з хати тими самими дверми, якими хто війшов. Навпаки у Латинян та Нїмцїв, пор. Wand. IV (Thür 17).
33. Хоць би ти казали дверми ринати, то слухай! (Наг.)
Говорять слузї, виряжаючи його в найми.

Двір. 1. Бодай ти двір заріс! (Гнїдк.)
Проклятє: щоб твій двір запустів — для господаря се страшне проклятє.

2. В панських дворах великі вікна, а мало сьвітла. (Сквар.)
Знач. мало справедливости та правдомовности.

3. Горе дворови, де корова розказує волови. (Ільк.)
В такім домі, де жінка верховодить над чоловіком, нема добра. Пор. Adalb. Dwór 2.

4. Дав си ти Бог на кождий двір запір. (Цен.)
Проклятя: щоб тобі заперло відходові органи з переду і з заду.

5. Дай ти Боже, аби ти двір терньом заріс! (Наг.)
Значінє ut supra ч. 1.

6. До двора широка брама, а з двора вузка. (Цен.)
До панського двора все село зносило данини і давало працю, але відтам рідко хто дістав щось доброго. Пор. Adalb. Dwór 8. 33; Čelak. 322.

7. Захотїло сї на оба двори. (Наг.)
Мова про відомі натуральні потреби людського тїла.

8. Най кождий свій двір замітає. (Цен.)
Нехай дбає, щоб у нього все гаразд було, а не судить та не обмовляє инших. Пор. Wand. IV (Thür 34. 37).

9. На який двір хочеш, на задний ци на передний? (Наг.)
Мова про фізіольоґічну потребу. Кепкують із парубка або дївчини, що хоче йти на службу до двора.

10. Прийдеш у двір, нікому не вір. (Ком.)
Мова про панський двір, де скрізь чигає зрада. Пор. Brzoz. Dwór 8. 10.

11. Свій двір мете, а на чужий сьміть мече. (Унят.)
Себе виправдує, а на иншого звалює всю вину. Пор. Wand. IV (Thür 35. 73).

12. Ще ми двір не заросте. (Цен.)
Scil. коли ти перестанеш ходити до мене. Менї байдуже, коли ти будеш сердити ся на мене.

Двірський. 1. Вже двірської поливки хлиснув та оброкового хлїба покушав. (Ільк.)
Знач. уже відмінив ся, відбив ся від селянського стану, гордує своїми бувшими товаришами. Про двірську поливку пор. Adalb. Dwór 9.

2. Двірська ласка до порога. (Гнїдк.)
Вона коротка, швидко змінює ся. Нїмець каже: Bei Hofe ist's, wie man eine Hand umkehrt, Wand. II (Hof 20), себ то хто був на верха, той за хвилину буває в низу, а анальоґічна французька приповідка каже: La cour a ses hauts et bas.

Дводушник. 1. То дводушник, не чоловік! (Наг.)
Про упирів вірять, що вони „дводушники“, тоб то що крім звичайної людської душі мають іще якусь демонську, яка не покидає тїла ще й по його смерти.

Двоє. 1. Бери в зá-двоє. (Наг.)
Зложи шнур чи пояс у двоє і так бий або вяжи.

2. Бодай єсь нїколи двоє на єдно не зібрав: як маєш муку, щобись соли не мав. (Стежн.)
Проклятє: щоб тобі в господарстві кінцї не сходили ся.

3. Двоє, а обоє рідкоє. (Яс. С.)
Кепкують із мізерного обіду, на який були дві рідкі страви.

4. Двоє рідких, третий борщ. (Цен.)
Значінє ut supra.

5. Зійшло сї двоє — слїпі обоє. (Cop.)
Жартують із немічного або лїнивого подружя.

6. Коби ще двоє, то би була пара. (Цен.)
Відповів бідний чоловік, якого питали, кілько має коний.

7. На двоє небіжка казала. (Наг.)
Знач. се ще може бути і так і сяк. Пор. Brzoz. Dwa 4.

8. По двоє, по двоє, а з заду пара. (Цен.)
Жарт неясного значіня. Пор. Wand. V (Zwei 65).

Двоїти. 1. Двоjит му сї в очох. (Наг.)
Він сильно пяний або хорий, йому привиджує ся те, чого нема.

2. Я дуже двою над тим. (Снят.)
Сумнїваю ся, хитаю ся зі своєю постановою то в сей то в той бік.

Дворак. 1. Що дворак, то злодїй або пяк. (Кол.)
Говорять про двірських слуг, економів і т. п.

Дворачка. 1. Кожда дворачка — курва або пяничка. (Кол.)
Такою славою користують ся селянські дївчата, що законтували двірської цивілїзації.

Дворка. 1. Що дворка, то хльорка. (Вікно).
Дївчата, що служать по дворах, мають дуже непочесну славу в селї.

Дебелїти. 1. Аж дебелїю зо встиду. (Корч.)
Сором обезсилює мене, трачу духову притомність.

2. Аж ем одéбелів зо страху. (Наг.)
Знач. остовпів, помертвів.

Дебра. 1. Іди на дебри та на скали! (Кол.)
Одна з формул заклинаня злого духа. Дебри і скали — місця незаселені людьми.

2. І я не в дебрах зріс. (Кол.)
Scil. але між людьми і знаю, яка кому честь належить ся.

3. Не сїди в дебри, а йди на жебри. (Наг.)
Жартливо говорять відлюдкови, що сторонить від людий, хоч і терпить крайню нужду.

4. Там такі дебрі, що нї зайти нї заїхати. (Наг.)
Говорять подоляни про недоступні гірські села.

5. Ци ти з дебрів прийшов та не знаєш, як до людий говорити? (Войн.)
Докоряють дикунови, що не має „людяного“ виховани, не знає звичаю.

Декан. 1. Буниїм ксьондз дзєкан дурень, а то дзєканова розумна. (Луч.)
Значінє не зовсїм ясне; видно, що приказка основана на споминах про якогось о. декана, що сам був тупа голова, але мав розумну жінку.

День. 1. Аби день передиувати та ніч перепачувати. (Ільк.)
Знач. аби як будь провести час. Пор. Adalb. Dzień 1.

2. Абим завтрішного дньи не дочекав, коли то не правда. (Наг.)
Найзвичайнійше заклятє: щоб я ще сьогодні вмер!
3. Аби ми такий день був! (Дрог.)
Клинеть ся чоловік на правду своїх слів.
4. Абим такий день мав! (Дрог.)
Значінє ut supra.
5. Абим так нинішний день опровадив! (Наг.)
Scil. як правду говорю. Проклятє в роді попередього.
6. Аби ще за дньи доробити! (Наг.)
Кваплять ся докінчуючи пильну роботу.
7. Більше днів, як ковбас. (Ільк., Петр.)
Говорить замісь загального: більше ожиданки та заходів, ніж користи. Німець каже: Der Tage sind viel, der hungrigen Mahlzeiten noch mehr. Wand. IV (Tag 94); II (Jahr 30).
8. Бода-с так знав, що ти нині за день! (Наг.)
Scil. як ти знаєш те, про що говориш. Не знати, що сьогодні за день — знак ідіота, крайнього дурня.
9. В день заробити, а в ночи пропити. (Бор.)
Приговорювали колись бориславські ріпники. Пор. Wand. IV (Tag 34).
10. В день роби, в ночи заснеш. (Гнїдк.)
Говорять такому, що лягає спати в робучий день.
11. В день сї погризут, у ночи сї полижут. (Цен.)
Говорять про сварливе подружє. Пор. Wand. IV (Tag 142, 143).
12. Весь день єм на ногах. (Наг.)
Ходжу, працюю, не маю коли сїсти. Пор. Wand. IV (Tag 597).
13. Вже білий день на дворі. (Наг.)
Знач. уже зовсїм засвитало.
14. Вже день як бик. (Наг.)
Говорять про перше свитанє, коли вікна ще лише сїріють; порівнанє основане на однаковій сїрій барві бика і такої досьвітної години. Пор. Adalb. Dzień 13.
15. Вже ти день настав? (Наг.)
Знач. знов починаєш робити пакости, зводити сварку? Пор. Wand. IV (Tag 6).
16. Він за день більше зробит, як инший за два. (Наг.)
Говорять про роботящого, пильного чоловіка. Пор. Wand. IV (Tag 584).
17. Він і в день нїчого не видит. (Наг.)
Чоловік слїпий, розсїяний. Пор. Wand. IV (Tag 544, 607).
18. Він той день держит. (Орт.)
Знач. у той день у нього заведено справляти що року поминки і угощенє (комашню) за покійників. Пор. Wand. IV (Tag 592); хоча значінє приказки Er hat heut seinen Tag значно відмінне, та мабуть виплило з якогось анальоґічного звичаю.
19. Він у мене що день добрий день. (Лол.)
Знач. що день заходить до моєї хати, близький і любий сусїд.
20. В мене що день, то новий кужель. (Тереб.)

Так хвалила ся дївка перед парубком, що бачив її великий кужіль, а вона тимчасом по тижневи пряла той сам.
21. Вона три днї з Богом говорила. (Красносїлцї)
Іронїзують над жінкою, що вдає, буцїм то знає дуже богато і про всяку річ говорить зовсїм на певняка.
22. В Пана Бога днє не купуєм. (Комар.)
Знач. мусимо використати той, який він дає нам, мусимо працювати пильно.
23. Вчорашного дньи стома кіньми не догониш. (Наг.)
Що минуло, те пропало безповоротно. Пор. Adalb. Dzień 4.
24. Дай Боже добрий день! — Дай Боже здорове! — Дай Боже щасливо! — Дай Боже й вам. Дьикуємо. (Котув.)
Се звичайні формули привитаня та відповіди на привитанє, коли хтось уходить у хату сусїда або знайомого.
25. День добрий, з ким добрий! (Стрий).
Знач. з ким я добрий, з тим і витаю ся.
26. День за дньом іде, а все близше до смерти. (Наг.)
Рефлексія старого чоловіка, що доживає свого віку. Пор. Zátur. XIV, 289; Wand. II (Jahr 129).
27. День за дньом минає. (Наг.)
І з ними зменшуєть ся наш вік. Пор. Adalb. Dzień 7.
28. День минув, як в пальцї трісцув. (Наг.)
День минув швидко, бо був короткий (у зимі), або за пильною роботою й не зчули ся, коли минув.
29. День ми роком став. (Наг.)
Видав ся менї незвичайно довгим.
30. День ми сї кучит. (Наг.)
Наскучила менї сьогоднїшня робота або гризота.
31. День переїхати, а ніч переспати, далї до заплати. (Гнїдк.)
Жартують хлїбороби з тих, що трудять ся фірманством, і за нього беруть добру плату.
32. День по за день волочит ся Лень. (Гнїдк.)
Говорять про лїнивого чоловіка; Лень (від Лесь, Олекса) гра слів з „лїнь“.
33. День робит, два дни лежит. (Наг.)
Говорять про хоровитого, слабосилого чоловіка.
34. До білого дньи догуляв сї. (Наг.)
Прогуляв усю ніч, не спав анї крихти.
35. Дурно ми день пішов. (Наг.)
Знач. я нїчого не зробив і не заробив.
36. Ей Господи, коби ті три деньки перебути, а четвертий перемучити! (Ценїв).
Говорив чоловік засуджений на смерть, якому дали три „ласкаві“ днї. Кепкують сею поговіркою з лїнивого чоловіка, якого гонять до працї.
37. За день сї набігаю, а вечір і їсти не хочу. (Наг.)
Говорить робучий чоловік, особливо лїтом, почуваючи вечером непереможну охоту до сну.

38. І в день і в ночи лізе біда на очи. (Кол.)
Говорять про невідступну турботу, але також про закохане.
39. Йому вже леда день година. (Наг.)
Він не сьогодні, то завтра вмре.
40. Коби день до вечера! (Наг.)
Зітхає чоловік утомлений важкою працею.
41. Ладний день, варто би ся вппти. (Льв.)
Кепкують із міських дармоїдів, що без пятики не розуміють гарно проведеного дня. Пор. Adalb. Dzień 16.
42. Ледво сї на день зазоріло. (Наг.)
Наближене дня пізнають селяни по становищі певних звіздяних констеляцій на небі.
43. Мене день виганяє, а ніч приганяє. (Гнідк.)
Говорить чоловік, що мусить день у день іти на заробітки десь по за домом. Пор. Adalb. Dzień 11.
44. На судний день ти віддам. (Наг.)
Мова тут очевидно не про жидівське сьвято „судний день", а про день страшного суду. Знач. у сьому житю не віддам. Пор. Wand. IV (Tag 581).
45. Не що день великдень. (Наг.)
Не що день празник або щедро заставлений стіл. Пор. Wand. IV (Tag 15).
46. Не що дня бриндя. (Кол.)
Така дармячка, таке діло не трапляють ся кождого дня. Німець каже: All Tag ist kein Jahrmarkt, Wand. IV (Tag 2).
47. Нині день — година. (Наг.)
Говорить про короткий зимовий день.
48. Нині дньи лиш тілько, що перднув тай обіздрів сї. (Наг.)
Мова про короткий зимовий день.
49. Нині раз пчихнути, тай день минув. (Наг.)
Значінє ut supra.
50. Нині такий день, що я сї й на пйитку не дивю. (Любша)
Знач. горячий, робучий день, у який можна заробити більше як пять гульденів.
51. Ні в день ні в ночи нема спокою. (Наг.)
Жалують ся бідний, усяким лихим пригноблений чоловік. Пор. Wand. IV (Tag 595).
52. Остатний би ти день був тай послїдна година! (Наг.)
Проклятє: щоб ти ще сьогодні вмер.
53. Пропало на нинїшний день. (Наг.)
Знач. і до сьогоднїшнього дня не віднайдено, нема й сліду по якійсь річи.
54. Робит із дньи ніч, а з ночи день. (Наг.)
Говорять про пияцю, що в ночи пє а в день спить, але також про музику. Пор. Wand. IV (Tag 602).
55. Сюда тень, туда тень, тай минув день. (Дар.)
Говорять про лїниву, недбалу, панщизняну роботу, яку відбували з мусу та нерадо. Німець каже: Hofarbeit ist Todschlag der Zeit. Wand. II (Hofarbeit 1).
56. Та мене день при тім осьвіне. (Наг.)

Знач. забарю ся при тім, що вже й засвитає. Говорять, коли хтось лагодить ся вирушити кудись досьвіта, а йому дають якусь посторонню роботу.
57. Того і в день зо сьвічков не найдеш. (Наг.)
Се вже пропало, рідка річ.
58. То не на день, а на вік. (Кол.)
Приговорюють такому, що хоче женити ся.
59. Треба день до хати впустити. (Наг.)
Говорить хозяйка, замітаючи та чепурячи хату в ранці. Приказка основана на поетичнім погляді, що день, як великий пан, не радо входить у брудну хату.
60. Треба той день записати вугльом у комині. (Наг.)
Жартливо говорять, коли стало ся щось незвичайне, прийшов у хату якийсь рідкий гість. Пор. Wand. IV (Tag 564. 565).
61. Ту тень, там тень, тай піде день. (Мшан.)
Вештаючи ся по хозяйству та роблячи тут щось троха, там щось троха тай проведеш день. Пор. висше ч. 55.
62. У Бога день краще. (Наг.)
Говорять про лїнивого нероба. Пор. Adalb. Dzień 19; Zátur. X, 554.
63. Уже день під полудне. (Наг.)
Знач. минула значна часть дня.
64. У мене нинї день дорогий. (Наг.)
День робучий, якого гріх марнувати.
65. Хвали день у вечір, а жінку рано. (Цен.)
Хвали всяку річ по тім, як вона покаже ся в ділі, в результаті. Пор. Wand. IV (Tag 206); Zátur. XII. 186.
66. Чи осліпило ті в білий день? (Наг.)
Сердито говорять такому, що шукає і не знаходить якоїсь близько положеної річи. Пор. Wand. IV (Tag 580).
67. Чекай до судного дньи. (Наг.)
Знач. не дождеш ся нїколи. Пор. висше ч. 44.
68. Чекай три днї, прийдут злиднї. (Берез.)
Ждати, се марно час гаяти: все дождеш лиха, а не добра.
69. Шукай учорашного дньи! (Наг.)
Шукай чогось безповоротно страченого, — говорять до чоловіка, що займає ся якоюсь безхосенною роботою або журить ся за тим, що пропало. Пор. Wand. IV (Tag 101).
70. Ще й завтра день буде. (Кол.)
Знач. і завтра буде час зробити те, чого не можеш зробити сьогодні. Пор. Wand. IV (Tag 19); Zátur. X. 431.
71. Ще сї на день не заносит. (Наг.) ...не вискирило. (Наг.)
Ще глупа ніч, не зачинає днїти.
72. Ще ти сї за весь день не навтьимило? (Наг.)
Не досить тобі, що весь день робив або говорив?
73. Що в день на гадцї, то в ночи на сон лїзе. (Наг.)
Звичайна психольоґічна обсервація. пор. Adalb. Dzień 3; Wand. IV (Tag 451).
74. Що день, то добриндень. (Ільк.)

Знач. що день буває в якійсь хаті, товаришує, приятелює. Пор. висше ч. 19.

Деньок. 1. Дав Пан Біг деньок, лиш роби та Богу дякуй. (Наг.)
Знач. день гарний, погода сприяє полевій роботі.

2. Деньок — ласка божа! (Наг.)
Говорять про погідний, ясний робучий день.

3. Деньок як злото. (Наг.)
Неоцінений для праці.

4. На деньки, на деньки! Не до роботи, а на витребеньки! (Батят.)
Кепкують із таких, що закликають парубків і дівчат на поденну роботу до двора.

5. Не все деньок, буває й днище. (Гнідк.)
Знач. не все день гарний, щасливий, буває й поганий та нещасливий.

Деревина. 1. Гни деревину, доки молода. (Наг.) Пригинай... (Голоб.)
І дитину нагинай відповідно до своєї волі, поки мала. Пор. Adalb. Drzewo 11; Krumb. 61; Osm. 47; Wand. II (Holz 160); I (Baum 174).

2. Нагинай деревину, поки їй верха досягнеш. (Гнідк.)
Карай дитину, поки можеш узяти її за чуприну. Пор. Wand. V (Zweig 8).

3. Нагинай деревину, поки ся дає гнути. (Гнідк.)
Дитину карай і картай, поки боїть ся і слухає тебе. Пор. Adalb. Drzewo 6.

4. Як єс не гнув деревину за молоду, то на старість не зігнеш. (Наг.)
Хто не вчив дитину за молоду, той не буде мати з неї на старість потіхи.

Дерево. 1. Велике дерево поволи росте. (Ільк., Кобр.)
Велике діло дуже тяжко попхнути наперед, воно зміняєть ся і росте дуже помалу.

2. Високе дерево найборше вітер зломит. (Цен.)
Так само й чоловіка, що серед громади визначаєть ся чи то розумом, чи енергією, найчастійше ломає велике громадське горе. Пор. Adalb. Drzewo 46.

3. Де дерево рубають, там тріски падають. (Ільк.)
Де йде боротьба, там бувають і втрати. Пор. Adalb. Drzewo 44; Wand. II (Holz 29); Zátur. X. 15.

4. Єдно дерево, то ще не ліс. (Наг.)
Один чоловік іще не громада. Пор. Adalb. Drzewo 21; Zátur. VIII. 315.

5. І в німе дерево сї не сховаєш. (Бор.)
Німе дерево — труна. Знач. і смерть не заховає тебе scil. від моєї помсти.

6. Із сухого дерева кепсько ужовки крутити. (Наг.)
Так само старим слугою не добре послугувати ся. Пор. Wand. II (Holz 46).

7. І сухе дерево без підпалу не горит. (Берез.)
До всякого діла, навіть при найліпших засобах, треба ще людської ініціятиви й охоти. Пор. Wand. II (Holz 16).

8. З єдного дерева хрест і лопата. (Лев., Петр., Ільк.)
З одного роду виходять і побожні, чесні, порядні, і безбожні та ледачі члени. Пор. Adalb. Drzewo 49; Krumb. 237; Гильф. 3076; Wand. II (Holz 19); Сим. 406.

9. З одного дерева хрест тай лопата: та хрест цюлюють, а лопатов гній мечут. (Кольб.)
Люди, що вийшли з одного роду, дізнають у сьвіті неоднакової пошани, відповідно до свойого житям виробленого характеру чи становища. Пор. Wand. II (Holz 19).

10. Коло сухого дерева і мокре горит. (Кобр.) ...і сире згорить. (Ільк.)
По при добрий товар піде й ліхший. Пор. Adalb. Drzewo 35; Wand. II (Holz 14, 36, 172); Гильф. 3097.

11. Криве дерево горит так як і просте. (Наг.)
Злий і добрий чоловік мусить однаково вмирати. Инше значінє має аналогічна приказка у Німців, пор. Wand. II (Holz 52, 58).

12. Кривого дерева в лісї найбільше. (Ільк.)
Так само в сьвіті найбільше грішних, хибами обтяжених людий. Пор. Wand. II (Holz 63).

13. Кривого дерева не напростуєш. (Берез.)
Злого, лукавого чоловіка не направиш. Пор. Wand. II (Holz 1, 53).

14. Круте то дерево. (Гнідк.)
Знач. крутий, самовільний, сердитий чоловік. Пор. Wand. II (Holz 293).

15. На круте дерево треба крутого клина. (Петр.) ...бют крутий клин. (Іванівці)
На чоловіка крутого, твердого характеру добирають острих та дійманих способів. Пор. Adalb. Drzewo 29; Wand. II (Holz 17); Muka 599, 2410.

16. На оден раз не зітнеш дерева. (Ільк.)
Так само за одним розмахом не зробиш трудного, важного діла. Пор. Heller. II, 14; Wahl. I, 14; Beb. 458; Wand. I (Baum 33, 34).

17. На похиле дерево і кози скачуть. (Ільк.) ...всї кози... (Петр.)
Над покірним, слабохарактерним чоловіком коверзують і зовсім нікчемні люди. Пор. Adalb. Drzewo 28; Zátur. XII. 145; Wand. I (Baum 14).

18. Ни кожде дерево яблінка. (Кольб.)
Не кождий чоловік здібний бути добрим приятелем та помічником. Пор. Wand. II (Holz 184).

19. Похиле дерево вітер не ломає. (Кол.)
Так само тихого, покірного чоловіка минає неодна халепа, яка валить із ніг гордого та сильного. Пор. Adalb. Drzewo 2.

20. Пяний як дерево. (Наг.)
Реченє еліптичне: пяний до тої міри, що зробив ся безвладний, нечутливий як дерево.

21. Сире дерево, гіркий дим. (Пужн.)
Непослушний, непокірний слуга наробить більше прикрости та поговору, як услуги. Пор. нім. Grün Holz giebt mehr Rauch als Wärme. Wand. II (Holz 91).

22. Скрипливе дерево найдовше стоjит. (Наг.)
Хоровитий, слабосилий чоловік жиє нераз довше від здорового. Пор. Adalb. Drzewo 7; Hoc. 427; Wand. I (Baum 43).

23. Скрипливе дерево скрипит-скрипит тай стоїт, а здорове вітер попре тай переверне. (Цен.)
Здорового, міцного чоловіка иноді несподіване горе або хороба швидше звалить з ніг, як хоровитого. Пор. Adalb. Drzewo 3.

24. Старого дерева не зігнеш. (Берев.)
Так само й старого чоловіка не повернеш як хоти. Пор. Wand. II (Holz 5); I (Baum 1, 4).

25. Сухе дерево хоць кілько підливай, то сї не зазеленіє. (Наг.)
Говорив чоловік, що мав стару жінку. Пор. Wand. II (Holz 47).

26. То дерево не чоловік. (Наг.)
Се чоловік без чути, без милосердя. Пор. Wand. II (Holz 310).

27. У найвисше дерево грім бє. (Наг.)
Найбогатших, найвизначнійших людий постигає найтяжше горе. Пор. Wand. I (Baum 148).

28. Як дерево зітнуть, кождий тріски збирає. (Ільк.)
Коли розпадеть ся велика фортуна, то богато бідних людий користає при тім. Пор. Adalb. Drzewo 9; Wand. I (Baum 140).

29. Як дерево зрубают, усї тріски збирают. (Гнїдк.)
Значінє ut supra.

30. Яке дерево, такий клин; який батько, такий син. (Ільк.) ...такий пень... (Тереб.)
Вроджена вдача переходить з батька на сина так само як рід дерева з цілости на кожду частину. Пор. Adalb. Drzewo 16; Hoc. 479; Wand. I (Baum 248, 249).

Деревляний. 1. Деревјаний віз і деревјані ланцюхи. (Наг.)
Сьміють ся з Бойків, що їздить старосьвітськими возами, в яких нема анї одного зелізного цьвяшка і замісь ланцюхів прутяні ужовки.

2. Ти деревјаними руками робиш. (Наг.)
Говорять лїнивому, неповертливому робітникови.

3. То ще деревјана голова. (Наг.)
Тупа, недотепна голова.

Держати. 1. Ви з біди держите, оно з біди служит. (Мшан.)
Говорять такому господареви, що держить слугу бухім то лише з ласки, аби не згиб з біди.

2. Він сї єї держит. (Наг.)
Говорить про жонатого чоловіка, що закохав ся в чужу жінку і має зносини з нею.

3. Він сї не держит хати. (Наг.)
Блукає кудись, рідко приходить до дому.

4. Держи мі, бо ледво стою! (Наг.)
Кепкують із сердитого а безсильного; держи тут у подвійнім значіню: задержуй, щоб я не кинув ся та не побив противника, і піддержуй, бо не можу стояти на ногах.

5. Держи своє, а на чуже не лаком ся. (Крех.)
Бо можеш і своє втратити. Пор. Wand. II (Halten 21).

6. Держи сї єдного! (Наг.)
Не хитай ся сюди й туди, стій на чімось однім. Пор. Zátur. IX, 356.

7. Держи сї землї, то не впадеш! (Наг.)
Кепкують із такого, що впав. Пор. Дик. 1698.

8. Держи сї руками й ногами! (Наг.)
Тримай ся свойого становища, не покидай свойого наміру. Пор. Adalb. Trzymać 3.

9. Держи сї того, з чого хлїб їш. (Наг.)
Пильнуй того ремесла, що тебе годує. Пор. Zátur. X. 429.

10. Держит го на узї. (Наг.)
Знач. поводить ся з ним остро, не дає йому волї.

11. Держит го як пса на припонї. (Кол.)
Має його в своїй залежности, на свої услуги. Пор. Adalb. Trzymać 4, 5.

12. Держит му сї фоста. (Наг.)
Ходить за ним скрізь, не може без нього дати собі ради, мов дитина без матери.

13. Держит нас Пан Біг іще до якогось часу. (Наг.)
Говорять старі люди, коли їх питають про здоровлє.

14. Держит сї міцно на ногах. (Наг.)
Його дїла йдуть добре, він богатіє, перемагає своїх противників.

15. Держит сї на жилах, як пісок на вилах. (Зазул.)
Говорять про хорого, немічного чоловіка.

16. Держит сї, як вош кожуха. (Наг.)
Пристає раз у раз, не можна його спекати ся. Пор. Adalb. Trzymać 19; Zátur. XV, 8.

17. Держит сї, як кліщ с—ки. (Скнар.)
Присссав ся, визискує його.

18. Держит сї, як пяний плота. (Наг.)
Обстає при якійсь немудрій думцї, повторяє якесь безпідставне твердженє. Пор. Adalb. Trzymać 17; у Словаків як глухий дверий, Zátur. XV, 112.

19. Держит сї, як смола. (Дрог.)
Ніяк його спекати ся, — говорять про якогось нелюбого товариша.

20. Держи, що маєш; кажи, що знаєш. (Кол.)
Будь дбайливий за своє, а отвертий у поступуваню з иншими. До першої половини пор. Adalb. Trzymać 11; Zátur. IX, 357.

21. Держит щось Пан Біг і для нас. (Лів.)
Знач. ще й ми колись зазнаємо добра.

22. Держит, як шевська дратва. (Дрог.)
Кепкують, коли хтось запевняє, що якась річ зроблена міцно, держить добре.

23. Держит, як умерлий зубами. (Наг.) ...руков. (Наг.)
Знач. держить слабо, зовсїм не держить. Пор. Adalb. Trzymać 8; Zátur. XV, 285.

24. Держім сї землї, бо земля нас держит. (Цен.)
Говорять селяни бачучи, як наслїдком усяких шахрайств земля висуває ся їм з під ніг.

25. Держіт мі два, бо єдному нїщо! (Наг.)
Кепкують із погрози безсильного чоловіка. Пор. Wand. II (Halten 26).

26. Держіт сї єден другого, то не впадете. (Наг.)

Жартують із таких, що всї разом не твердо стоять на ногах. Пор. Adalb. Trzymać 1.

27. Держіт сї купи, як яйцї дупи. (Явор.)
Сьміють ся з таких, що все ходять купою, з нерозлучних товаришів. Пор. Zátur. VIII, 633.

28. Держу го за Біг заплать. (Наг.)
Держу за дармо, він менї не платить анї не робить нічого.

29. Держу тї за слово. (Дрог.)
Покладаю ся на твоє слово, що зробиш те, що обіцяв. Пор. Wand. II (Halten 99).

30. Держу, хоць сам дрижу. (Наг.)
Характеризують комічне положенє чоловіка, що держить у руках якогось ворога, якого сам боїть ся.

31. Держьив би тї Пан Біг на сьвітї сто літ на покаянiє! (Наг.)
Проклятє злому чоловікови.

32. Доки держу, то держу, але бо далї не видержу. (Наг.)
Говорить чоловік, якому важко стає справляти якусь роботу, заходити господарство, за яке не дбають инші.

33. Най сї тебе тото держит! (Наг.)
Говорять у відповідь, коли хтось бажає другому якогось лиха або хороби.

34. На нього держи камінь за пазухов. (Орт.)
Се чоловік підступний, злий, з яким у кождій хвилї можеш дійти до боротьби.

35. Не держит ми сї тото голови. (Наг.)
Забув, не тямлю сього. Пор. висше Голова ч.

36. То буде держати, поки не пустит. (Крех.)
Сьміють ся з майстра, який захвалює свій товар, що буде держати вічно. Пор. Wand. II (Halten 83).

37. Що не можеш держати, то пусти. (Крех.)
Коли тобі занадто тяжко зробити щось, то покинь. Троха відмінно у Нїмців, Wand. II (Halten 50).

38. Що ня ся не держит, няй ми ся не бажит. (Мшан.)
Чого у мене дома не водить ся, до чого я не привик, того не буду й забагати.

39. Я би го не держьив, аби ми ще доплачував. (Наг.)
Говорять про непотрібного слугу.

Деришкіра. 1. Банк деришкіра. (Льв.)
Так прозвано сумної памяти тзв. крилошанський або руський банк, який зруйнував десятки тисяч селянських господарств східної Галичини.

2. То майстер деришкіра. (Кол.)
Так називають лупіи, що здирає шкіру зі здохлої скотини.

Дерн, дерня. 1. Будеш ти ще в дерну правди питати. (Берез.)
Знач. будуть тебе бити простягнена землї, на межи, мабуть за переоране межі.

2. Вже менї сьвіжої дернї не топтати. (Наг.)
Вже я не доживу весни, — говорить старий, хорий чоловік.

3. Най на мнї дерня поросте, як то не правда. (Урвче)

Клятьба дерном мабуть також глухий спомин старосьвітської присяги під дерном, пор. ч. 4.

4. Під дерном руська присяга. (Сенеч.)
Старий спосіб присяги, особливо в спорах за межу: обійти спорне місце несучи на голові дерню, себ-то сьвіжо викопаний шмат землї з травою. Про сей звичай згадує вже староруська ґльоса в перекладї одного поучення сьв. Григорія Назіанзена: Овъ же дрьнъ въскроущь на главѣ покладаѥ присѧгоу творить, пор. Митроп. Евгеній, О присягѣ у Славянорусcовъ, ст. 86—7; сучасні пережитки сього звичаю див. Охримович у Ж. Сл. III, 400; пор. Český Lid. VI, 265.

5. Під дернев сї виспимо. (Наг.)
Знач. у могилї. Потїшають себе люди, яким у робучу пору нїколи виспати ся гаразд.

6. Чень сї ще на сьвіжу дерню виберу. (Наг.)
Надїю ся, що ще дочекаю весни. Говорить старий, хоровитий чоловік.

Дерти. 1. А дер бис сї по стїнах! (Наг.) ...горі стїнами! (Наг.)
Проклятє. Дерти ся по стїнах уважаеть ся виявом якоїсь страшної хороби, отроєня або божевіля. Пор. Wand. IV (Wand 37); Zátur. VI, 513.

2. Аж землю під собов дре. (Наг.)
Такий сердитий. Образ узятий із бугая або иншого звіря, який у пересердю дре землю під собою.

3. Аж ми в печінках дре. (Наг.)
Дусить щось, побуджує до кашлю; образово: докучає, набридає щось.

4. „А ти сконд?“ — „Дер воробцї з ґонт“. (Лол.)
Зразок несуразної відповіди глухого на питане зле дочуте, та вживають також як приказку для схарактеризованя всякої недоладної відповіди.

5. Вдер з нього, що міг. (Кос.)
Набрав, вимусив даток.

6. Дер, дер, поки зовсїм не подер. (Стрий)
Сьміють ся з Нїмців, які в мові так часто вживають родівника der.

7. Дереть ся, на нове береть ся. (Дар.)
Жартують, коли на кім дереть ся старенька одежина. Пор. Нос. 375.

8. Дери, не дери, ай горі дубом ся бери, бо бурило роздер бадьови с—ило. (Мшан.)
Приказка (не відгрожуй ся дерти когось иншого, а тїкай поки сам живий) основана на народнїм оповіданю про батька, що з двома синами вийшов полювати на медведя з ручицями замісь рушниць і був роздертий медведем, пор. Етн. Зб. VI, ч. 67.

9. Дерли би з тебе паси! (Наг.)
Проклятє, ремінїсценція нелюдської смертної кари давнїх часів, що полягала на здираню пасів шкіри з живого чоловіка.

10. Дерли би ти пси матір! (Дрог.)
Проклятє: щоб твоя мати не мала чесного похорону, а стала ся жиром псів; се очевидно ганьба на весь рід.

11. Дер бис на собі сорочку! (Наг.)
Щоб ти збожеволїв і скидав із себе сорочку в нападї божевіля.

12. Дре, аж сї пјитами в с—ку бє. (Наг.)
Знач. утїкає що духу.
13. Дре з мене остатну скиру. (Наг.)
Говорять про лихваря, деруна, що руйнує свойого довжника. Пор. Wand IV (Schinden 9).
14. Дре з ним коти. (Льв.)
Сварить ся, гнїваєть ся.
15. Дре людьом очи. (Наг.)
Докучає їм випрошуючи, жебраючи у них
16. Дре ми сї з рук, як дикий. (Наг.)
Говорять про дитину або скотину, що пручаєть ся в руках, кричить перелякана.
17. Дре му сї лико, що аж-аж. (Наг.)
Його дїла йдуть добре, йому пливуть зиски з ріжних боків.
18. Дре сї кіт до дверий — гостї йдут. (Наг.)
Коли кіт дреть ся на порозї до дверий при входї, вірять, що швидко якийсь гість війде до хати. Пор. Етн. Зб. V, 174.
19. Дре сї кіт по звишках — вітер буде. (Наг.)
Коли кіт дряпаєть ся десь по звишках, чи то в хатї на полицї або на подвірю на плотї, то се віщує вітер. Пор. Етн. Зб. V, 82.
20. Дре сї по стїнах. (Наг.)
Дословно: він збожеволів, а ширше: сердить ся чогось, лаєть ся. Пор. висше ч. 1.
21. Дре сї, як би го зі ськири дерли. (Наг.)
Кричить розпучливим голосом, мов на муках.
22. Дре сї як лепусина. (Наг.)
Говорять про слабку, трухлу матерію, що дреть ся за першим дотиком.
23. Дре, що сї влїзе. (Наг.)
Говорять про немилосерного деруна.
24. Дре, що аж скира тріщит. (Наг.)
Сказано образово: чоловік не може настачити на всї драчки.
25. Дре як кіт пазуріма. (Наг.)
Говорять про такого, що в бійцї замісь бити ся дряпаєть ся нїгтями.
26. Дри з богачів, бо бідний і так обдертий як липка. (Лол.)
Говорив бідний чоловік громадському присяжному, що прийшов до нього на екзекуцію.
27. Дри, куди видиш! (Наг.)
Знач. утїкай, куди очи бачуть.
28. Дри, куди рідко! (Корч.)
Тїкай туди, де найменше людий стоїть. Кричали Цигани до свого товариша зловленого на крадіжи в часї ярмарку, який вирвав ся у своїх переслїдовників. Пор. Ж. і Сл. IV, 363; Етн. Зб. VI, 573.
29. Дріт і великі ростїт і на нове заробіт! (Берез.)
Говорить добра мати дїтям, що швидко друть на собі шмате.
30. Друт сї, як два коти. (Наг.)
Говорять про двох сусїдів, що раз у раз сварять ся та бють ся. Пор. Adalb. Drzeć 1.

31. Лїпше дерти, нїж умерти. (Замул.)
Льоґіка дерискір, які завсїгди виставляють себе бідними, буцїм то їм самим грозить голодна смерть.
32. Не дри-ж мене приступаючи! (Ільк.)
Жартливо просить ся чоловік у иншого, який грозить йому бійкою, а сей не дуже й боїть ся його.
33. Тогди дри лико, коли відстає. (Наг.)
Усяке дїло роби в пору, яка найлїпше надаєть ся до нього. Пор. Adalb. Łyko 3.
34. Чого дереш горло? (Збар.)
Чого кричиш? Чого свариш ся?
35. Який сї там дїдько з тебе дре? (Наг.)
Дословно: який дїдько з тебе кричить? Значінє: чого кричиш так голосно?

Десять. 1. Десять рахуй, то ся не змилиш. (Луч.)
Десятичний спосіб числення найлекший. Може врештою ся приказка має й яке инше, не аритметичне значінє, та воно невідоме менї.
2. Е, в тебе, бачу, десїть на копу йде! (Наг.)
Жартують із такого, що помиляєть ся в дуже простім рахунку.
3. Є нас ту десїть люда тай Жук. (Дрог.)
Жартували парубки зі свого товариша Жука, якого буцїм то не числили до людий.
4. То вже в десїтьох водах мите. (Цеп.)
Се справа давно і широко обговорена і всїм відома.

Дешевий. 1. Дешева печеня під стіл. (Гнїдк.)
Вона недобра, її хиба дати псам. Що дешеве, те нездале. Пор. Zátur. XI, 239.
2. Дешева риба, дешева й юшка. (Ільк.)
З дешевої матерії й виріб не має високої цїни. Пор. Zátur. XI, 242.
3. Дешеве дурному примана. (Берез.)
Дурний лакомить ся на дешеве і купує за свої гроші дрантє.
4. З дешевої риби дешева юшка. (Гнїдк.)
Значінє ut supra ч. 2.
5. На дешеве кождий ласий. (Кол.)
Всякому хочеть ся купити дешево. Пор. Wand. V (Wohlfeil 1).
6. На дешеве не лаком сї. (Кол.)
Бо викинеш гроші зовсїм пусто. Пор. Zátur. XI, 241.
7. На дешеве шкода гроший. (Кол.)
Бо воно звичайно не варто того, що за нього жадають. Пор. Wand. V (Wohlfeil 9); Čelak. 331.
8. На дешевий товар дешевий купец іде. (Кол.)
Порядний, солїдний купець купує порядний товар і не жалує заплатити за нього дороже.
9. То дешевий купец. (Кол.)
Знач. хотїв би купувати все за дешеву цїну.
10. То дешевий товар. (Кол.)
Говорять про ледачу людину, про жінку або дївку непевної кондуіти.

11. Що в місті дешеве і богато дают, аби наїсти сї і свої гроші відобрати? (Цен.)
Жартують із захланного покупця. Приказка оперта на анекдоті, що бунїм то якийсь сїльський богач питав отак міського хлопця, а сей порадив йому купити фляк: „Дешево дасте, богато дістанете, г—о з'їсте — наїсте ся, а за фляк свої гроші відберете". Пор. Етн. Зб. VI, ч. 60.

Дешево. 1. Дешево купи, дорого продай, то будеш добрий купец. (Кол.)
Се, як відомо, ідеал купця по всім сьвіті.

2. Дешево купиш, дубельт заплатиш. (Цен.)
Бо товар буде нездалий і швидко мусиш купувати другий. Пор. Wand. V (Wohlfeil 9, 12, 14, 18).

3. Дешево купує, нї за що продає. (Берез.)
Кепкують із нефортунного гандляря, що тратить на своїх оборотах, лакомлячи ся на дешевий товар. Пор. Wand. V (Wohlfeil 15); Adalb. Tanio 3.

4. Дешево пустиш, богато продаш. (Кол.)
Звичайна купецька практика: тоді набігають покупцї.

5. Дешево як борщу за ґрейцар. (Стан.)
Богато дають за малі гроші. Пор. Adalb. Tanio 2; Wand. V (Wohlfeil 5).

6. То му сї не дешево впало. Кол.)
Се коштувало його богато, вимагало богато працї або клопоту.

Дєдик. 1. Дьидик ни дїд. (Кольб.)
Дєдик у гуцульскім та покутськім діялектї — не дїд, а батько.

Дєдя. 1. Йик дьидя леґіника не бгат, то леґінь на дьидю бучка зібгат. (Грин.)
Коли батько сина не вчить, не заставляє до послуху з малку, то потім такий син батька бє. Пор. Wand. IV (Vater 70).

Джаґан. 1. Джаґаном удар, тай ще відскочит. (Наг.)
Таке тверде. Говорять про впертого, твердосердого чоловіка.

2. Того сї й джаґан не хопит. (Бор.)
Се таке тверде, замерзле; се чоловік завзятий, скупий.

Джус. 1. Джус крутит вус: котру дївку хочу, тоту теркочу. (Цен.)
Характеризують самохвальбу сїльського Дон-Жуана.

2. То ще джус непосїдущий! (Наг.)
Говорять про верткого, запобігущого парубка, що всюди вміє вкрутити ся і приподобати ся.

Дзвін. 1. Бода-с не чув дзвона! (Наг.)
Клинуть такому, що недочуває або на докір, чому не зробив, що йому було велено, відповідає, що не чув наказу.

2. Будеш ти ще від великого дзвона посторонком брати. (Дрог.)
Погроза ледачій дївчинї. Давнїйше був у Дрогобичі звичай, що дївчину, яка привела нешлюбну дитину, били по голім задку в недїлю біля церкви посторонком від великого дзвона, ще до того три дни перед тим моченим у солянїй водї.

3. Вже той дзвін реве, що воли й корови бере. (Лемк.)
Мабуть про давнїй двірський дзвін, яким оголошувано речинець складання данини званої „поволївщиною". Иньше і, здаєть ся, фантастичне толковане сеї приказки давав колись о. Торонський, див. Молот стор. 259.

4. Вже у всї дзвони передзвонили. (Наг.)
Справа стала вже загально голосна, про се вже всї знають. Пор. Wand. I (Glocke 22).

5. Від великого дзвона. (Гнїдк.)
Значінє менї неясне.

6. Десь певне дзвін ллют, та таку байку пустили. (Наг.)
Говорять чуючи якусь зовсім неправдоподібну повину. Вірить, що майстри ллючи новий дзвін пускають між людий якусь дивовижну побрехеньку, аби дзвін був голосний і чув ся так далеко, як та вістка. Пор. Adalb. Dzwon 4; Дик. 4217.

7. Дзвін до церкви кличе! (Наг.)
Знач. пора йти до церкви.

8. Дзвін до церкви скликає, а сам в нїй не буває. (Ільк.)
Говорять про всяких фарисеїв, що все мають на устах боже імя та моральні прінціпи, а самі жиють брехнею та людською кривдою. Пор. Adalb. Dzwon 2, 3; Wand. I (Glocke 27); Čelak. 334; Гильф. 390.

9. Дзвін каже на погребі: бамбилю, бамбилю, з гостини до дому на вічну дорогу. (Ясен. С.)
Так толкував голос дзвонів один старий селянин.

10. Дзвін кличе: нинї моє, завтра твоє. (Дрог.)
Так толкують голос дзвонів підчас похорону. Пор. Čelak. 310.

11. Дзвін лиш бам, а дїд уже там. (Сан.)
Жебраки стягають ся на всякі врочисті богослуження, відпусти та ярмарки.

12. Дзвін має голос як розбитий горнець. (Наг.)
Говорять про невдало вилитий дзвін.

13. Дзвін, то голос божий. (Балиг.)
Він кличе до церкви, на молитву та богослужене.

14. Дзвін украсти. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

15. Дзвони ся хвалят по голосї, люди по бесїдї. (Гнїдк.)
Розум, вартість чоловіка можна пізнати вже по його словах, так як добре викінчене дзвона по голосї. Пор. Wand. I (Glocke 15).

16. За великим дзвоном малих не чути. (Кол.)
Коли на чоловіка спаде якесь велике лихо, то він забуває про буденні, дрібні прикрости. Пор. Wand. I (Glocke 68).

17. І дзвін без серця не дзвонит. (Крех.)
Scil. тим менше можна дивувати ся чоловікови, коли він часом промовляє з серцем, сердито. Пор. Wand. I (Glocke 31).

18. І дзвін без серцьи нїчого не варт. (Цен.)
Тим менше варт чоловік без серця. Пор. Wand. I (Glocke 9, 46).

19. Іще на тоє в великий звін не звонили. (Лев., Ільк.)
Знач. се ще не правило, не загальний наказ, який обовязував би всїх. Пор. Wand. I (Glocke 95, 107).

20. На що тото в великий дзвін дзвонити? (Наг.)
По що розголошувати таку неприємну, соромну справу? Пор. Wand. I (Glocke 84).

21. Не будуть ся за ним дзвони розбивати. (Ільк.)
Знач. не буде по нім великого дзвонення, великого жалю.

22. То великий дзвін, що як задзвоньит на великдень, то аж до другого великодньи гуде. (Дрог.)
Говорять про завзятого чоловіка, що раз ображений довго сердить си. Леґенда про такий великий дзвін живе серед народа; її прикладають то до якогось дзвона у Львові, то в Київі, то в Москві.

23. То вже би далї у дзвона серце пукло! (Цен.)
Говорить чоловік доведений до розпуки якимись лихими пригодами або людським переслідуванем.

24. Чим більший дзвін, тим грубший голос. (Стрий)
Говорять про грубих співаків, які звичайно співають басом. Пор. Wand. I (Glocke 46).

25. Чує дзвін, а не знає, де він. (Збар.)
Говорять про чоловіка, що оповідає якусь новину, але не тямить добре найважнїйших її деталів. Пор. Wand. II (Läuten 19, 26).

26. Як у дзвін ударив. (Наг.)
Scil. так пішла якась чутка по селу, розійшла ся моментально.

Дзвінок. 1. Голосний то дзвінок. (Гнїдк.)
Се чоловік самолюбний, що любить хвалити себе. У Поляків і у Чехів ся приповідка має ся в ширшій формі: Głośny dzwonek, zła sława, пор. Čelak. 101; Wand. I (Glocke 20).

2. Чим менший дзвінок, тим тонший голосок. (Стрий)
Чим менший співак, тим голоснїйше співає. Пор. Wand. I (Glocke 50).

Дзвонити. 1. А дзвонив бис зубами! (Наг.)
Прокляте: щоб ти змерз або перелякав си та стукав зубами.

2. А дзвонило би ти в вухах! (Наг.)
Прокляте: щоб ти захорував на горячку.

3. Будут тобі ще бздинами дзвонити. (Дрог.)
Твоя карієра скінчить ся скандалом. Пор. Wand. I (Furz 32).

4. Дзвонит ми в вухах. (Наг.)
Се вважають віщуванем якоїсь новини, доброї або лихої відповідно до того, в котрім вусї дзвонить, пор. Вухо ч. 6, 12; Етн. Зб. V, 83, 252.

5. Дзвонит як на градову тучу. (Наг.)
Голосно, сильно дзвонить, кричить на ґвалт. Приказка оперта на віруваню, що голос дзвонів розбиває градові хмари. Пор. Wand. II (Läuten 5).

6. Дзвоньит до церкви гоньит. (Наг.)
Селяни вважають обовязковим у недїлю на голос дзвона всім із хати, крім немічних та конче потрібних у господарстві, йти до церкви.

7. Дзвоньит як по вмерлому. (Наг.)
Коли хто в селї вмре, то дзвонять особливим способом (у один дзвін), який зараз можна пізнати.

8. І я дзвонив на тоту відправу. (Льв.)
І я давно говорив про се, ширив сю думку. Пор. Brzoz. Dzwonić 1.

9. Коли-сь не дзвонив, то й не калатай. (Льв.)
Коли не робив дїла, то й не хвали ся.

10. Ще тобі не дзвонили на „Достойно“. (Наг.)
Ще ти до сеї гідности не доріс, не маєш повних прав у громаді.

Дзиґа. 1. Крутит сї як дзиґа. (Дрог.)
Дзиґа — дитяча забавка, звана також чмелем. Говорять про вертку, веселу дївчину.

2. То ще якась дзиґа! (Дрог.)
Говорять про непосидющу, веселу дївчину.

Дзиґар. 1. Вже сї до дзиґарів береш? А не закурив бис си кітцї з під фоста? (Наг.)
Докоряють молодим хлопцям, що беруть ся курити циґаро.

2. Він такий як дзиґар, що йде а на місци стоjит. (Наг.)
Говорять про лїнивого або немічного, слабосилого чоловіка.

3. Він так як дзиґар: инакше показує, а инакше бє. (Дрог.)
Се чоловік фальшивий, двоязичний. Пор. Wand. IV (Uhr 21).

4. Гола с—ка, а дзиґар при боцї. (Стрий)
Кепкують із міського джигуна в короткім убраню і при годиннику.

5. Дай на дзиґар! (Наг.)
Дай тютюну на циґаретку!

6. Дзиґар бє, нікого не забє; за щож його вішьнют? (Наг.)
Жартують на тему суперечностий, які виходять із ріжних відтїнків у значіню слова „бити“ в приложеню до годинника.

7. Дзиґар їсти не просит, а свою роботу робит. (Яс. С.)
Наївний вислов подиву над механїзмом годинника, що йде не зуживаючи матерії.

8. Дзиґар му став. (Дрог.)
Він умер, перестав жити, але також говорять про ерекцію родильного орґана.

9. Дзиґар усе йде і все на місци стоjит. (Наг.)
Суперечність виясняєть ся двояким значінем, яке тут має слово йти: рушати ся на перед і рушати ся довкола.

10. Завиває дзиґар, як би ховав на зиму. (Жураки)
Дзиґар тут у значіню: циґаретка. Крутить циґаретку жалуючи до неї тютюну, немов би хотів ховати його на зиму.

11. Його дзиґар уже давно на шестїй стоjит. (Дрог.)
Говорять про чоловіка дїткненого половим безсилем.

12. Мій дзиґар ще рано і в вечьир на дванацьиту показує. (Дрог.)
Хвалив ся старий міщанин, що не вважаючи на своїх 70 лїт не стратив іще своєї мужеської сили. Пор. Wand. IV (Uhr 11).

13. На моїм дзиґарі все не тота година. (Цен.)
Говорить чоловік, що запізнив ся на гостину або взагалї туди, де можна було щось скористати.

14. Не треба ми дзиґара, в мене когут дзиґар. (Наг.)
Бо піє все о одній означеній годині.

15. Такий дзиґар, як бідного дитина. (Кнігинин)
І тут дзиґар значить циґаретка; вона скупо наложена тютюном, ледво курить ся.

16. Той дзиґар іде як сам хоче. (Наг.)
Він невреґульований, показує фальшиво. Пор. Wand. IV (Uhr 41).

17. То накручений дзиґар. (Дрог.)
Сей чоловік говорить тяк, як його навчив хтось иньший, у нього нема власної думки.

18. Що варт дзиґар без сказівки? (Кол.)
Розуміє ть ся, практично беручи не варт нічого, бо по нїм не пізнати, котра година. Образово: чоловік без половової енерґії не мужчина.

19. Як дзиґар накрутиш, так він бє. (Дрог.)
Так само й нетямущого або злого чоловіка намовлять иньші, а він кидаєть ся до бійки. Говорять також про сьвідків, що візнають у суді фальшиво з чужої намови.

Дзиґарок. 1. Бє як дзиґарок. (Дрог.)
Бє пунко, раз за разом.

2. Найшли хлопи дзиґарок тай били палиціма. „Бий — каже, — бо там щось цянкає“. (Стрий)
Сьміють ся з сільських простаків, що не пізнали ся на дзиґарі.

3. Ус—ти сї в дзиґарок, коли не пізнаєш години. (Дрог.)
Говорять такому, що посідає якусь річ, із якої не вміє користати. Пор. висше Г—о ч. 14; Wand. IV (Uhr 15).

Дзінь добрий. 1. „Дзінь добрий“ з ким добрий, а з вами непорадна година. (Грнб.)
Сьміють ся з уживаня при витаню польських слів. Пор. висше День ч. 25.

Дибати. 1. Дальше дибати, як видати. (Наг.)
Глянувши на віддалене видаєть ся не далеко, а йти далеко. Пор. Далеко 16.

2. Дибає на мою душу. (Льв.)
Загрожує мому житю, засїдаєть ся на мене, щоб замордувати.

3. Дибає як кіт на сало. (Наг.)
Ласий на щось, пошукує за чимось. Пор. Adalb. Dybac 2.

4. Дибає як старий дід. (Наг.)
Іде помалу, ледво ходить.

Диби. 1. А бодай тї в диби взьили! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе закували в диби, в кайдани.

2. Не треба ми й диб на ноги. (Голоб.)
Говорив чоловік надївши дуже великі та тяжкі чоботи.

3. Та то якісь диби не чоботи! (Наг.)
Про тверді, тяжкі, незугарні чоботи.

4. Ци в дибах ідеш? (Наг.)
Кричать такому, що йде дуже помалу.

Дивдур. 1. Дивдур якис, не чоловік. (Жабє)

Що таке дивдур, я не міг розвідати докладно.

Дивити ся. 1. А дивив би ти сї мир на чудо! (Наг.)
Проклятє: щоб усї люди дивили ся на те нещастє, яке впаде на тебе.

2. А дивив ти сї вже в чорну книгу? (Орт.)
Жартуючи запитують парубка, чи мав уже зносини з дівчатами.

3. А дивили ти сї тато в стару шапю? (Наг.)
Запитують нечемну дитину, чи часто бє її батько.

4. А диві по сї на нього, який мудрий! (Наг.)
Окрик, коли хтось сказав якусь інвертінецію, образив другого або взагалі зробив щось непутяще. Пор. Wand. IV (Sehen 277).

5. Бодай єс сї дивив, а нічого не видів. (Наг.)
Проклятє: щоб тобі очи зайшли більмами, щоб ти дістав курячу сліпоту.

6. Бодай то сї кождий у свою миску дивив! (Берез.)
Щоб їв свій, зароблений хліб, не вкеїв нї на чиїй ласцї. Пор. Wand. IV (Schauen 8).

7. Бодай то сї нікому в жменю не дивити! (Наг.)
Щоб чоловік не вкеїв нї на чиїй ласцї, не залежав нї від кого

8. Він сї високо дивит. (Наг.)
Носить ся з великими планами, задумує щось велике.

9. Він сї лиш туди дивит, де сї з комина курит. (Наг.)
Знач. де можна надїяти ся дармої гостини. Пор. Adalb. Patrzeć 20; Wand. IV (Schauen 251).

10. Він сї на тото й не дивит. (Наг.)
Се йому байдуже, не має в його очах нїякої цїни.

11. Волїв бим сї не дивити на сьвіт божий. (Наг.)
Говорить чоловік у зневолі, якому остогидло те, на що дивить ся що день довкола себе.

12. Вперед сї дивит, а назад видит. (Стан.)
Говорять про визоокого. Пор. Wand. IV (Sehen 254).

13. Дивив би ти сї весь сьвіт на чудо та на покаяніє! (Наг.)
Проклятє: щоб з тобою стала ся така незвичайна та страшна пригода, щоб усї люди зирали ся на тебе. Пор. висше ч. 1.

14. Диви, вже по житю твому! (Наг.)
Кричить той, що дістав свого противника в руки і грозить йому смертю.

15. Диви ми сї просто в очи! (Наг.)
Говорять допитуючи у когось правди, вірячи, що під острим поглядом допитуваний чоловік не посьміє збрехати, а мусить сказати правду.

16. Диви му сї в зуби! (Дрог.)
Стережи ся його або взагалі май ся на бачности, бо тебе хочуть одурити. Приказка взята з худобячого торгу, при якім заглядають у зуби скотині, щоб пізнати її вік

17. Диви сї в воду на свою вроду! (Наг.)
Говорять чоловікови, що вилазить ся між людьми брудний, заталапаний, з не митим лицем. Пор. Wand. I (Ansehen 15).

18. Диви сї в свій кут, а не стій тут! (Наг.)

Говорять такому, що встряває в чуже діло, занедбуючи своє власне.

19. Диви сї й очи видиви, то нічого не ввидиш. (Наг.)
Говорять такому, що шукає чогось там, де нічого нема.

20. Диви сї, за що гроші даєш! (Кол.)
Остерігають покупця. Пор. Wand. IV (Sehen 57).

21. Диви сї на задні колеса! (Наг.)
Озирай ся на наслідки своїх слів або своїх поступків. Пор. Wand. IV (Sehen 65).

22. Диви сї на перед себе, але ни забувай і поза себе обзирати сї. (Кольб.)
Будь обережний, дбай за будуще, але числи ся також із тим, що було. Форма радше афоризма, як приповідки.

23. Диви сї під ноги! (Наг.)
Гляди, на чім стоїш, що найблизше окружає тебе. Пор. Wand. IV (Sehen 53).

24. Диви сї своїми очима. (Наг.)
Не спускай сї ні на кого, сам доглянь усе що треба.

25. Дивит ми сї в кулак. (Наг.)
Жде від мене датку, запомоги, спускаєть ся на мою ласку.

26. Дивит сї, а дїдька видит. (Наг.) ...а не видит. (Наг.)
Знач. не бачить нічого, сліпий або непритомний. Пор. Wand. I (Auge 417). Приказка взята з евангелії, пор. Матв. XIII, 13.

27. Дивит сї, аж молоко кисне. (Берез.)
Глядить сердито, завидливо. Пор. Wand. I (Auge 80, 84); IV (Sehen 240).

28. Дивит сї, аж му очи з голови лїзут. (Наг.)
Напружує свій зір до крайности, вирячив очи з подиву або страху.

29. Дивит сї до Рахманів. (Наг.)
Заглядає на той сьвіт, лагодить ся вмерти, хорує дуже.

30. Дивит сї визом. (Дрог.)
Глядить скоса, з під лоба, завидливо. Пор. Wand. I (Ansehen 22).

31. Дивит сї крізь пальці. (Наг.)
Не добачає чогось, поблажає йому в чімось лихім. Пор. Beh. 583.

32. Дивит сї, куди ворони лїтают. (Наг.)
Роззираєть ся на всї боки, ловить гави, не пильнує того, що перед ним.

33. Дивит сї, мало не осліпне. (Наг.)
Глядить довго, з великим напруженєм.

34. Дивит сї на мене тим оком, що на пса. (Цен.)
Глядить сердито, з нетаєною погордою.

35. Дивит сї на мене, як би мі ззісти хотів. (Наг.)
Глядить сердито, з ненавистю. Пор. Wand. IV (Sehen 264).

36. Дивит сї на нього кривим оком. (Наг.)
Глядить гнївно, з завистю. Пор. Wand. I (Ansehen 35).

37. Дивит сї на нього, як на образ. (Наг.)
Глядить з уподобанєм, із замилуванєм та пошаною. Пор. Adalb. Patrzeć 40.

38. Дивит сї, оком не змигне. (Наг.)
Дивить ся пильно.

39. Дивит сї сам на себе. (Наг.)
Не бачить нічого зі свого окруженя, робить зовсїм не по ладу, пор. далї Робити.

40. Дивит сї, як би три дни не їв. (Наг.)
Глядить милосерно, жалібно, з жадобою. Пор. Wand. IV (Sehen 257).

41. Дивит сї, як Бойко на сьвjитого. (Наг.)
Глядить з зацікавленєм, витріщивши очи.

42. Дивит сї, як вовк на вівцю. (Наг.)
Глядить захланно, немилосерно.

43. Дивит сї як збуй. (Наг.)
Глядить грізно, сердито, як розбійник.

44. Дивит сї, як кіт на сало. (Наг.)
Глядить ласо, захланно. Пор. Дик. 1365.

45. Дивит сї, як кобила, що віз перевернула. (Наг.)
Глядить байдужно, тупоумно. Пор. Wand. I (Ansehen 38).

46. Дивит сї, як сорока в кість. (Цен.)
Заглядає цікаво та з певним розчарованєм, бо там пусто. Пор. Adalb. Patrzeć 42.

47. Дивит сї, як тельи на нові ворота. (Цен.)
Глядить безмисними, зачудуваними очима. Пор. Wand. I (Anglotzen 1).

48. Дивит сї, як щур з муки. (Наг.)
Визирає боязко. Пор. Wand. IV (Sehen 245).

49. Дивит ся басом. (Берез.)
Сердить ся, відвертаєть ся від мене.

50. Дивит ся скляними очима. (Льв.)
Глядить безтямно, непритомно.

51. Дивит ся, тільки му очи не вилїзут. (Лучак.) ..мало... (Наг.)
Говорять про цікавого або завидющого, що витріщає очи на якусь річ.

52. Дивит ся, як ясочка. (Вікно)
Глядить ясно, весело, невинно.

53. Дивіт сї ґомость, у Петриху, то будете знати, кілько мінї лїт. (Цен.)
Жартують із нетямущого, який сам не знає, скілько йому лїт і мішає метрику з Петрихою.

54. Дивjит сї на нього, як на комедію. (Наг.)
Звирають ся на нього, бачуть на ньому щось сьмішне.

55. Зараз сї чоловік инакше дивит на сьвіт, як попоїсть. (Наг.)
Робить ся веселий, задоволений, жартливий.

56. Йому сї треба дивити на пальці. (Наг.)
Се чоловік злодійкуватий, любить украсти.

57. Кождий сї дивит за своїм. (Яс. С.)
Кождий пильнує свойого, дбає про своє.

58. Лекше ся на инших дивити, як на себе. (Рава Р.)
Лекше бачити хиби инших, як свої власні. Пор. Wand. IV (Sehen 56).

59. Не дивив бим сї й на сто ринськйх. (Наг.)

Говорить чоловік понїсши якусь значну страту. Мовляв: ся річ цїннїйша для мене.

60. Не диви сї на личко, витай за роботу. (Наг.)
Говорять парубкови, що хоче сватати якусь дївчину.

61. Не диви сї сюди, бо ослїпнеш! (Наг.)
Говорять старші малим дїтям передягаючи ся, щоб не заглядали на їх половї орґани.

62. Не диви ся на мене, бо вречеш. (Сквар.) ...наврочиш. (Замул.)
Жартливо говорять, коли хто надто пильно дивить ся другому в лице.

63. Не диви ся на мене, бо я грошей не маю. (Замул.)
Scil. із твого погляду я вирозумів, що ти хочеш у мене просити позички.

64. Не кождий сї той дивит, хто очи має. (Кол.)
Дуже часто чоловік дивить ся неуважно і не бачить докладно. Пор. Wand. IV (Sehen 37).

65. Нема сї на що дивити. (Наг.)
Справа пропала, дїло змарноване, чоловік схорований, пужденний

66. Так ся на мене дивит, як би-м му маму вбив. (Стан.)
Глядить на мене ворожо, сердито.

67. Так як бим сї нинї на нього дивив. (Наг.)
Говорять згадуючи покійника або якусь давно минулу подію. Пор. Adalb. Patrzeć 1.

68. Хто би сї на тото дивив! (Наг.)
Се дїло, на яке не варто звертати уваги.

69. Хто сї високо дивит, той низько впаде. (Карл.)
Із великих плянів, високих намірів не буде нїчого, коли чоловік занедбає те, що найблизше в його окруженю. Пор. Adalb. Patrzeć 4.

70. Хто сї на мене з гори дивит, най того в двоє скривит. (Берез.)
Лихословлять гордого чоловіка, що любить трактувати инших з висока.

Дивний. 1. Дивним дивом дивую ся. (Тарноп.)
Інтересна ґрадація понятя, висловлена при помочи зґрупованя трьох слів із одного пня.

2. Дивними голосами зверещьив. (Наг.)
Закричав страшенно, не своїм голосом.

3. Дивні дїла твої, Господи! (Кол.)
Рефлексія взята з Біблії (мабуть із Псалтирі) і війшла в уста народні мб. через дяків як означенє якоїсь несподїваної, злої або доброї подїї.

4. Дивні кінцї становит. (Лучак.)
Знач. виробляє дива, робить несподїванки.

5. Дивного фелю чоловік. (Ільк.)
Дословно: має дивну хибу (Fehl), ширше: дивної вдачі, дивак.

Дивно. 1. Дивно си починає. (Снят.)
Поводить си якось незвичайно, його поводженя не можна зрозуміти.

2. Лиш то ми дивно, чому курка їсть і пє, а не щит. (Дрог.)
Жартують із фільозофа, який силкуєть ся вишукувати мотиви в найпростійших річах.

3. Не то дивно, як с—в, а то дивно, як став. (Наг.)
Жартують із такого, що дивуєть ся якійсь простій річи. Приказка оперта на народнім оповіданю про гостя, що ночуючи в замкненій хатї і не можучи вийти на двір, зробив свою потребу в хатї, а г—о кинув до стелї, де воно прилипло. То потім господар побачивши сю штуку сказав буцїм то повисші слова.

4. То ще не дивно, що в зимі зимно. (Цен.)
Се дїло зовсім природне.

Диво. 1. А диво на тебе! (Явор.)
Проклятє: щоб тобі стало ся щось дивне, якась незвичайна пригода.

2. Більше дива, як того пива. (Крех.)
Коли якійсь неважній річи занадто люди дивують ся, богато про неї балакають. Пор. Adalb. Dziw 5.

3. Видав би тї Бог на диво та на чудо! (Наг.)
Проклятє: щоб Бог допустив на тебе якесь страшне, нечуване нещастє.

4. Дивеса виробляє. (Лучак.)
Робить чудасії. Інтересна тут старосьвітська, церковна форма дивеса.

5. Диво би на тебе зайшло! (Наг.)
Проклятє: щоб на тебе впало якесь нечуване лихо.

6. Диво не решето! богацько дїрок, а нїкуди вилїзти. (Ільк.)
Кепкують із такого, що дивуєть ся найпростійшій річи. Трохи далека analьоґія Wand. V (Wunder 45).

7. Диво: чоловік їв, їв тай ще хоче. (Наг.)
Жартує такий, що встає голодний від обіду.

8. Диво, що у пана жінка хороша. (Ільк.)
Жартом; сеж зовсім не диво, бо пан міг собі вибрати по своїй уподобі. Пор. Нос. 365.

9. Диво як сито, а чудо як решето. (Ільк.)
Значінє неясне, мабуть розвинено ширше те наївне зачудуванє над решетом, яке бачимо висше в ч. 6.

10. З дива ми не зійде. (Гнїдк.)
Не перестаю дивувати ся.

11. З доброго дива. (Наг.) З добра дива. (Наг.) З добра-дива. (Наг.)
Scil. стало ся щось, без нїякої видимої причини, нї з сього нї з того.

12. На диво-м сї надивив. (Наг.)
Говорить чоловік, що був сьвідком якоїсь незвичайної, комічної пригоди.

13. На диво сї вигнав у гору. (Наг.)
Виріс високий на прочуд.

14. Не може менї з дива зійти. (Лучак.)
Не можу досить надивувати ся тій річи.

15. Отто диво, що чорна корова біле молоко дає! (Берез.)
Жартують із такого, що дивуєть ся простій річи. Пор. Wand. V (Wunder 44).

16. Отто ми диво, що пє ся пиво. (Кол.)
Жартують пияцї. Се зовім не диво, бож пиво на те й є, аби його пити. Анальоґічну нїмецьку приказку пор. Wand. V (Wunder 15).

17. Щоби на тебе диво прийшло! (Явор.) ...зайшло! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе постигла якась нечувана пригода.

18. Що за диво? (Ґнїдк.)
Говорить чоловік завваживши щось незвичайне, несподіване. Пор. Wand. V (Wunder 31).

19. Що за диво: коли прийду до церкви, все паски сьвјтьит. (Наг.)
Жартують із чоловіка, що лише раз до року буває в церкві, себ-то на великдень.

20. Що за диво, що у пана жінка хороша! (Луч.)
Говорить бідний чоловік, який мусить жити бік-обік зі старою, сварливою та негарною жінкою. Пор. висше ч. 8.

21. Яким то сї дивом стало? (Наг.)
Яким чудом, яким способом се зробило ся?

Дивогляд. 1. Дивогляд, як на тура. (Ґнїдк.)
Дивогляд має тут активне значінє: люди збігли ся та дивлять ся з подивом на щось незвичайне.

2. Збігают сї, як на дивогльид. (Наг.)
Scil. подивити ся. Говорять, коли в селї потрівожить людий якась голосна сварка або бійка в якій хатї і всї біжать туди.

3. Не роби з себе дивогльиду! (Наг.)
Не роби скандалу, щоб на тебе всї люди зглядали ся та сьміяли ся.

Дивувати ся. 1. Дивує сї, аж язик вивалив. (Наг.)
Сам себе не тямить із зачудування.

2. Дивує сї, як заяць у вершщї. (Цеп.)
Характеризують комічне положенє чоловіка, що опинив ся в якімось непривичнім для нього положеню.

3. Дивує ся, аж рот роззявив. (Крех.)
Говорять про чоловіка, що дивуєть ся якійсь річи сам себе забувши.

4. І дивуй сї дурневи, коли мудрий таке робит! (Наг.)
Дурневи було-б зовсїм не дивно.

5. Не дивую ся молодому, як тобі старому. (Замул.)
Коли молодий робить якусь дурницю, то се не так дивно, як коли її робить старий.

6. Нема му сї що дивувати: в сьвітї не бував, людий не видав, звичаю не знає. (Наг.)
Говорять про простакуватого, неотесаного чоловіка.

7. Сама собі дивую сї: з чорним вусом цїлую сї. (Войн.)
Жартуюь із закоханої дївчини.

Дикий. 1. Великий, а дикий. (Берез.)
Великий виріс, а не вміє поводити ся між людьми, не знає звичаю

2. Дикий, як би го йно вчора з лїса привели. (Наг.)
Про чоловіка без виховання, неотесу.

3. Дикий як вовк у лїсї. (Наг.)
Нелюдимий, нечемний чоловік. Пор. Adalb. Dziki 1.

4. Дикі му гадки по голові стрільиют. (Дрог.)

Надумує якісь шалені пляни, безпідставні обвинувачення на инших.

Дико. 1. То ми якось дико виглядає. (Дрог.)
Се видаєть ся менї чимось несуразним, невідповідним.

Дилькотати. 1. Дилькочут під ним ноги, що ледво стојит. (Наг.)
Говорять про хорого, слабосилого або переляканого чоловіка.

Дим. 1. А вмієш ти дим очима пускати? (Дрог.)
Се такий парубоцький жарт. Той, що його не знає, запитує того, хто його запитав: А ти вмієш? Сей заявляє, що вміє, затягає диму з цигара і поки нетямучий дивить ся йому в очи, сей притикає йому буцім-то через недогляд горюче цигаро до руки, поки не впече.

2. Без диму й горіти не буде. (Кол.)
Так само нїяке дїло не зробить ся без прикрости й невигод.

3. Без диму й огню нема. (Наг.)
Значінє ut supra.

4. Без диму й сухе не горит. (Кол.)
Навіть найкраще дїло не обійдеть ся без прикрости та обмови.

5. Більше диму, як огню. (Наг.)
Образово: більше перехвалок, сплїток, як того дїла. Поляк каже: Więcej dymu, jak pieczeni, Brzoz. Dym 8; Adalb. Dym 10; Wand. II (Rauch 140).

6. Богато диму, мало тепла. (Збар.)
Богато крику, перехвалок, а мало дїла, пожитку. Пор. Wand. III (Rauch 74).

7. Вали як в дим! (Льв.)
Іди або роби сьміло, на ослїп, не питаючи нїчого. Пор. Adalb. Dym 5.

8. Від диму хробак у дереві гине. (Мшан.)
Говорять Бойки оправдуючи свій звичай жити в курних хатах.

9. Він такий, як у диму будженний. (Наг.)
Знач. худий, висохлий, пожовклий на лицї.

10. Гіркий дим мене зайшов. (Кол.)
Обвіяв мене дим, гризе мене в очи і витискає сльози.

11. Де дим, там і огонь. (Кол.)
Де грозить небезпека, там і вибухає лихо. Пор. Гильф. 1325.

12. Дивит сї, де сї дим із стріхи курит. (Наг.)
Говорять про дармоїда, ласого на чужі угощеня. Пор. Дивити ся 9.

13. Дими, аж сонцьи не видно. (Наг.)
Говорять про велику пожежу.

14. Дим іде в гору на погоду. (Наг.)
Говорять, коли дим із стріх іде простим стовпом у гору.

15. Дим і лиха жона найборше вженут з хати. (Лім.)
Фізичні й моральні недогоди обриджують чоловікови родинне житє. Пор. Adalb. Dym 2; Brzoz. Dym 4; Wand. III (Rauch 15).

16. Дим клубами йде. (Наг.)
Клубить ся, видобуваєть ся купами з великого огню.

17. Димом заносит, село недалеко. (Цигани)
Говорив чоловік, що заблукавши в полях кермував ся запахом диму, щоб дійти до села.

18. Димом сї все розвіяло. (Наг.)
Знач. пропало безслїдно.
19. Дим очи виїдає. (Наг.)
Говорять про житє в курних хатах або взагалї коли дим заповнить хату. Пор. Wand. III (Rauch 1, особливо італїйську приказку).
20. Дим очи їсть, але не виїсть. (Наг.)
Образово: сварка, сплїтни, обмова — прикрі річи, але від них чоловік не гине. Пор. Wand. III (Rauch 59).
21. Дим по під стріху ве сї, то буде слота. (Наг.)
В сїльських хатах без коминів при кождій зміні повітря дим не йде в гору, а клубить ся в сїнех та по під стріху. Пор. Етн. 35. V, 164.
22. Дим стовпом валит. (Дрог.)
Говорять, коли з великого огнища йдуть великі клуби диму.
23. За димами й сьвіта не видно. (Наг.)
Говорять, коли де сильно курить ся і дим стелить ся по землї.
24. З димом гроші пускати. (Наг.)
Курити тютюн. Пор. Wand. III (Rauch 132).
25. З димом пішло. (Наг.)
Згоріло щось, пропало марно.
26. Напустив му диму. (Кол.)
Наговорив йому всякої всячини, розводив усякі фантастичні пляни. Німець каже: Einen Rauch verkaufen, Wand. III (Rauch 121).
27. Нема диму без поломіни. (Луч.) ...огню. (Наг.)
Нема чутки без якогось зерна правди, без причини. Пор. Adalb. Dym 8; Wand. III (Rauch 2, особливо лат. Flamma fumo est proxima. 41).
28. По димі огень пізнают. (Наг.)
Знач. де курить ся, там видно й горить. Пор. Brzoz. Dym 9; Wand. III (Rauch 25).
29. Пропав, як у дим пішов. (Наг.)
Пішов невідомо куди, пропав без вісти.
30. Пустив го з димом. (Наг.)
Спалив його хату.
31. Тебе би в дим до гори ногами вішьити! (Наг.)
Погроза комусь неслухняному, впертому, злодійкуватому. Давнїйше часто практикована тортура для вимучування признаня при слїдствах.
32. То всьо дим і пара. (Тюдів)
Все наше житє минуще і нестійне, — говорять моралїсти та аскети. Пор Brzoz. Dym 3.
33. Уникав диму, тай упав у огонь. (Гнїдк.)
Бажав охоронити ся від меншого лиха, а попав у більше. Пор. Wand. III (Rauch 72); Lentsch, 220; Osm. 187.
34. Усьо з димом пішло. (Наг.)
Знач. згоріло, минуло си, пропало. Пор. Brzoz. Dym 7; Wand. III (Rauch 129).
35. Щезло як дим від вітру. (Наг.)
Пропало без слїду.

36 Що мав, то з димом пустив. (Наг.)
Прокурив або спалив усе що мав. Пор. висше ч. 24.
37. Я го з димом пущу. (Наг.)
Погроза: я підпалю його дім або обійстє.
38. Як дим сї розвіяло. (Наг.)
Говорять про якусь минулу прикрість чи небезпеку, що не полишила по собі нїяких наслїдків.

Димениця. 1. Як би по димениці худобину вдарив, то міг би від разу забити. (Наг.)
Димениця — часть задального кадовба, чи може лише мягкі орґани в ньому. У Желех. сього слова нема.

Дименїти. 1. Здименїв ми з перед очий. (Наг.)
Щез, заховав ся кудись.

Димити. 1. Димит сї, що й сьвіта божого не видно. (Наг.)
Говорять коли дим стелить ся по подвірю, але також коли на дворі сніговійниця та завірюха.
2. Димјит сї Дїли на слоту. (Наг.)
Коли на горах появляють ся білі тумани, мов клуби диму, то знак, що буде слота.
3. Задимив си голову. (Дрог.)
Впив ся, у нього в голові неясно, він говорить без звязку.

Диміти. 1. Здимів передомнов. (Наг.)
Знач. щез як дим.

Димка. 1. Вже сї й димка на мнї не держит. (Наг.)
Жалує ся жінка, мовляв: так я вихудла та змарнїла.
2. Він сї вже до димки бере. (Наг.)
Бере ся до дівчини, до спідниці. — довір молокососови.
3. Ще си на димку можу заробити. (Наг.)
Говорить жінка, якій чоловік закидує, що її дармо годує і зодягає.

Диня. 1. Динї, динї, дїдько в середині. (Наг.)
Кричать дїти підчас забави ходячи гусака, пор. висше Веред ч. 1 і Ґаду ч. 1.
2. Кріпит ся, як диня на морозї. (Мінч., Петр.)
Диня на морозї псуєть си, знач. і тут значінє таке, що він не кріпить си, а слабне, пропадає.
3. Хто любит гарбуз, а хто диню. (Дулїби)
Ріжний буває смак у людий.

Дитина. 1. Або я не свого тата дитина? (Сор.)
Я не байстрюк, я праволожна дитина, повноправний член громади.
2. А ти не господарська дїтино! (Наг.)
Лають неробучого, недбалого, непорядного чоловіка, особливо молодшого.
3. Бабиній дитинї все не в лад. (Лучак.)
Бабина дитина, тоб-то сирота без матер:, яку виховала баба, або дитина вдови, що виростає без батька, звичайно буває розпещена і капризна. Пор. висше Баба ч. 5.

4. Бідна дитина без тата, без мами, що її тітка з ласки на сьвіт породила. (Льв.)
   Жартують із дорослого чоловіка, що видає себе за бідну сироту.
5. Бідна на сьвіті нещена дитина. (Дуліби)
   Вона не дасть собі ради, бо не вміє папувати над собою. Приказка взята мб. із відомої Устіяновичевої вірші, основаної зрештою на факті загально відомім у стрийському Підгірю. Пор. Wand. II (Kind 271, 818).
6. Борше буде дитина, як біла сорочка. (Гнідк.)
   Говорять про молоде подружє, що за любощами занедбує роботу.
7. Виховав дитину в добру годину. (Ільк.)
   Виховав щасливо, вдачно.
8. Він вам малої дітини послухає. (Наг.)
   Чоловік добродушний, готов кождому послужити.
9. Він і за дітину не заїсть. (Наг.)
   Він їсть дуже мало, чоловік слабосильний.
10. Він малої дітини не оскорбит. (Наг.)
   Говорять про добродушного чоловіка, делікатного в поводженю. Пор. Wand. II (Kind 1156, 1176).
11. Волит дітина мене просити, як я її. (Наг.)
   Говорить батько не бажаючи за свого житя віддавати своїм дітям усього свойого добра. Пор. Wand. II (Kind 29, 294); Čelak. 409.
12. Всї в хатї сїділи тай дали дитинї вмерти. (Комар.)
   Жартують із пересадного жалю матери, якій здаєть си, що смерть її дитини могли спинити ті, що були присутні в хатї.
13. Голодна дитина забавку ломає. (Берез.)
   Вона не хоче тоді бавити ся. Пор. Wand. II (Kind 937).
14. Дай дитинї волю, а собі неволю. (Гнідк.)
   Коли попустиш дитинї робити, що їй подобаєть ся, то мусиш догаджати рiжним її капризам і станеш ся її невільником. Пор. Adalb. Dziecko 35; Wand. II (Kind 124, 727).
15. Дай ми Боже дітину, най си відпочину. (Мшан.)
   Просить Бога сільська жінка обтяжена ненастанною роботою при господарстві; час, який вона перележить у злогах „за заслоною", се для неї пожаданий відпочинок.
16. Дитина, а татова сорочка по коліна. (Гнідк.)
   Знач. сорочка робить ся коротша як повинна бути, бо треба укроїти полотна на сорочку дитинї. На Подгірю носять сорочки поверха штанів; така мужеська сорочка мб. сягала колись понизше колін; тепер звичайно вона не доходить колін.
17. Дитина без прута не виросте. (Крех.)
   Поки мала, її треба карати та навчати розуму. Пор. Adalb. Dziecko 1, 71; Wand. II (Kind 42, 449).
18. Дитина вмерла, ве—ти сї в кумство. (Цен.)
   Пустий титул, коли не має реальної підстави. Пор. Wand. II (Kind 69, 846); Čelak. 112.

19. Дитина в тата вдала ся. (Крех.)
   Одідичила його поставу і його вдачу. Пор. Wand. II (Kind 84).
20. Дитина доти рачкує, доки ся не навчит ходити. (Лім.)
   І чоловік доти пробує всяке діло, доки не навчить ся робити порядно. Пор. Wand. II (Kind 236).
21. Дитина забагає раз того, раз сього. (Кол.)
   Вона не має застанови анї постійної волї. Пор Wand. II (Kind 622).
22. Дитина за ножом їй висит. (Гнідк.)
   Значінє для мене неясне. Мабуть мова про вагітну жінку, яка ось-ось має вродити дитину.
23. Дитина їла би що година. (Лім.)
   Вона все має апетит. Німець із сього погляду рівняє її з псом, пор. Wand. II (Kind 249).
24. Дитина ми сї каліка вродила: зубів не має. (Войн.)
   Жартують із тих, що новонароджену дитину оглядають занадто пильно, чи нема у неї якого каліцтва.
25. Дитина не втікає від колача, але від бича. (Тереб.)
   Тай не лише дитина, пор. висше Втікати ч. 17.
26. Дитина паде — ангел подушку кладе; старий паде — дідько камінь кладе. (Кол.)
   Дитина хоч як упаде, то не скалїчить ся, а старий так і дивись, що зломить собі що будь. Пор. Adalb. Dziecko 31, 76.
27. Дитина плаче, мама мусить співати. (Скварр.)
   Scil. щоб утишити її плач своїм співом. Пор. Wand. II (Kind 139, 778, 891).
28. Дитина умирає, а кума ся не питає. (Луч.)
   Значінє не зовсїм ясне. Мабуть дотинок на зайву церемонїяльність, якій навіть очевидний факт не факт, доки про нього не запитано в припятій формі.
29. Дитина що в дома чує, тото й говорит. (Снят.)
   Вона повторяє слова старших. Пор. Wand. II (Kind 81, 160, 869).
30. Дитина що ся поступить, то лупить. (Ільк.)
   Її вигодуванє та вихованє вимагає ненастанних коштів та видатків.
31. Дитина як копистка, а носа повна колиска. (Кути)
   Жартують із сухорлявих а носатих дітий місцевих Вірмен.
32. Дитина як рукавиця, а г—о як решето. (Тисьм.)
   Підіймають на сьміх звичайні пестощі матери, яка свою дитину називає малесенькою та манесенькою, хоч та дитина добре їсть і росте пïврову собі.
33. Дитинї волї не давай. (Кол.)
   Не потурай усім її капризам та забаганкам. Пор. Zátur. VII, 720.
34. Дитинї співают: Люляй, люляй, голопупа; мама єдна, татів купа. (Сквар.)
   Висловляють погляд, що о скілько при кождій дитинї певне материнство, о стілько не певне батьківство.
35. Дитину годувати — каменя глодати. (Стежниця)
   Знач. важко, завдає клопоту і коштів. Пор. Wand. II (Kind 417).
36. Дитину люби і скуби. (Збар.)

Не потурай їй, держи в карности. Пор. Wand. II (Kind 1030).

37. Дитину люби як душу, а тряси як грушу. (Ільк.)
Старе педаґоґічне правило, що дитину при всій любві до неї треба держати в страсї й карности. Пор. Wahl I, 75; Wand. II (Kind 373, 449).

38. Дитину серцем люби, а руками гнети. (Ільк.)
Значінє ut supra.

39. Дитину ховати, то камінь глодати. (Щутків)
Ховати має тут двояке значінє: виховувати і хоронити, коли вона помре.

40. Дитину язиком лижи, а зубами гризи. (Гнїдк.)
Значінє ut supra ч. Лизанє язиком як знак любови та дбайливости взяте мабуть із корови, яка облизує своє теля.

41. Дитину як розпустиш куди само схоче, то потім буде тебе мати ні по чому. (Зазул.)
Ширше мотивованє приказки з ч. 33.

42. Дїтина — викапаний тато. (Наг.)
Звичайно говорить про новопароджену дитину, хоча ся подібність буває иноді зовсім фантастична. Пор. Wand. II (Kind 1048).

43. Дїтина заплаче, маму серце болит. (Наг.)
Характеризує ся материньська любов до дитини. Пор. Adalb. Dziecko 44.

44. Дїтина і пяний усе правду скаже. (Наг.)
Вони не вміють таїти нічого. Пор. Adalb. Dziecko 17; Wand. II (Kind 488).

45. Дїтина мала — голові мозола. (Наг.)
Вона не дає матери анї працювати анї спочити.

46. Дїтина не знає годї. (Наг.)
Воно їло-б, бавилось би до втоми, не вміє панувати над собою. Пор. Zátur. VII, 712.

47. Дїтина не плаче, то мати не знає. (Наг.)
Дитина плачем заявляє свою потребу, якої не вміє виявити словами. Пор. Adalb. Dziecko 16; Zátur. V, 365.

48. Дїтина не розуміє, що кого болит. (Наг.)
Для того бє або штиркає ножем.

49. Дїтина сї скривит, а маму серце болит. (Наг.)
Всяка найменша долєтливість причиною матери біль. Пор. Wand. II (Kind 867).

50. Дїтина, що много кричит, буде довго жити. (Наг.)
Знач. вона сильно збудована. Пор. Wand. II (Kind 965).

51. Дїтина, що много плаче, буде мати чорні очи. (Наг.)
Жартують із плаксивої дитини.

52. Дїтина, що не плаче, не буде довго жити. (Наг.)
Голосний плач і крик дитини, се знак здорової будови і доброго апетиту.

53. Дїтинї не давай ножьи в руки, бо сї скалїчит. (Наг.)
Вона не вміє поводити ся ним. Пор. Zátur. VII, 715; Leutsch 79; Wand. II (Kind 276. 882).

54. Дїтинї прутом наганьиют розум з г—цї до головинї. (Наг.)
Загально розповсюджена віра в високе педаґоґічне значінє прута. Пор. Wand. II (Kind 975).

55. Дїтинї співают: „Люляй, люляй по під сволок; мати одна, татів сорок“. (Кол.)
Висловлено загально розповсюджений погляд, що материнство абсолютно певне, натомісь батьківство дитини не має за собою такої певности. Пор. висше ч. 34.

56. Дїтину за носик, маму за серце. (Наг.) ...за руку... (Кол.)
Хто малій дитині утре носик або підійме її з землї, як вона впаде, тому мати вдячна. Пор. Adalb. Dziecko 18; Zátur. VII, 703; Hoc. 270; Wand. III (Mutter 20); II (Kind 993 996); Čelak. 400.

57. Добра то дитина: коли спит, то не плаче. (Гнїдк.)
Жартують із крикливої та плаксивої дитини. Пор. Wand. II (Kind 101).

58. Доти дитина, доки не вженена. (Ком.)
Відповідь матери на дотинки, що свого дорослого сина все ще називає дитиною.

59. Дух сьвјитий при дїтинї. (Наг.)
Говорять, коли в присутности малої дитини вайде розмова про щось страшне, хтось згадає чорта або заклине.

60. З дитинов на відпуст, а з лихов долев на весїлє. (Ільк.)
Scil. то однакова морока. На відпусті звичайно буває стиск, невигода, знач. з малою дитиною там подвійний клопіт. Пор. Brzoz. Dziecko 15.

61. З малою дитиною до церкви, а лихим мужем на весїлє не йди. (Гнїдк.)
Значінє ut supra. Мала дитина в церкві кричить або робить свою потребу, і се робить перешкоду в молитвах. Пор. Adalb. Dziecko 90.

62. З ним треба як з дїтинов. (Наг.)
Треба поводити ся обережно, педаґоґічно. Пор. Brzoz. Dziecko 16.

63. Його би й дїтина пальцьом перевернула. (Наг.)
Він такий безсильний, недужий. Пор. Zátur. VI, 526.

64. Каже дитина, що бита, але не скаже, за що. (Ільк.) ...що її били... (Петр.)
Говорять, коли хтось жалує ся на свою кривду, а не подає причини. Пор. Гильф. 2363; Wand. II (Kind 82).

65. Коли умре дитина, то малая долина, але як умре мама, то великая яма. (Петр.)
Смерть малої дитини, се ще не таке велике нещастє в сїм'ї, як смерть матери.

66. Котра дитина занадто розумна, тота си ни віховає. (Жабє)
Вчасно розвинені діти звичайно вчасно вмирають. Пор. Brzoz. Dziecko 9; Adalb. Dziecko 63; Wand. II (Kind 9); Zátur. VII, 718.

67. Крикливу дїтину маківков заливают. (Наг.)
Докучливого чоловіка задурюють чим будь, заспокоюють брехнею. Натяк на нелюдяний звичай давати малим дїтям вивару з маківки на те, аби спали.

68. Ледача дитина, котрої батько не вчив. (Ільк.)
З такої дитини, по народнім поглядам, не могло вирости нїщо путнього.

69. Лїпше як дїтина тепер поплаче, нїж має тато потому. (Наг.)

Ліпше щоб батько карав її змалку, ніж має вона збиткувати його на старість. Пор. Wand. II (Kind 29); Čelak. 409.

70. Мала дитина відбирає родичам сон, більша хліб від рота, а велика і сорочку з тіла дре. (Гнідк.)

Звичайний досьвід родичів з дітьми. Пор. Wand. II (Kind 657).

71. Мала дітина всьо знає, лиш сказати не може. (Наг.)

Вірять, що у малої дитини, доки ще не говорить, є знане надприродних річий, якого вона набираєть ся розмовляючи з ангелами.

72. Мала дитина в хаті старша цїсаря. (Кол.)

Бо їй не можна наказати ані від неї відпросити ся, коли зачне кричати та плакати. Пор. Wand. II (Kind 76).

73. Мала дитина — не виспиш ся, більша дитина — не наїш ся, велика дитина — не убереш ся. (Ільк.)

Мала не дає матери виспати ся, більша з'їдає свою часть в ущерб иншим, а доросте, то її зодягненя творить значну часть домашнього буджету. Пор Wand. II (Kind 758).

74. Моя дитина кому як постіл, а мині як сокіл. (Дар.)

Говорить мати, якій її дитина наймилійша і найкраща над усі инші. Пор. Čelak. 400; Wand. II (Kind 802).

75. Мудра дитина не виховає сї. (Берез.)

Знач. вона вмре малою. Пор. висше ч. 65; Adalb. Dziecko 63; Wand. II (Kind 92, 335, 336, 344); Čelak. 402.

76. Найліпшу дїтину Пан Біг собі бере. (Наг.)

Найкраща, вчасно розвита дитина звичайно вмирає. Пор. Wand. II (Kind 174)

77. Най сї ще дїтина вродит, то вже потім якось охрестимо. (Дрог.)

Сею приказкою уговкують таких, що сперечають ся за назву якоїсь річи, ще поки та річ. Пор. Wand. II (Kind 741).

78. Не будь же дїтинов! (Наг.)

Не ображай ся, не сердь ся за всяку дрібницю.

79. Нелюба дитина всюди на заваді. (Кол.)

Де-б її не здибали, все вона заваджає, її поштуркують. Пор. Wand. II (Kind 220).

80. Не можна дїтині на всьо позволити. (Наг.)

Її не слїд занадто пестити та давати їй волю. Пор. Wand. II (Kind 706, 724, 727).

81. Нїм дитина запіяла, когут вуха спустив. (Мінч., Ільк.) ...Богу духа віддав. (Яс. С.)

Жартливо переплутано оповіданє затурбованої матери: поки когут запіяв, дитина вмерла.

82. Остатна дїтина — пошкребок. (Наг.)

Знач. найменша, найслабша, слабого здоровля. Инакше у Поляків, пор. Adalb. Dziecko 72.

83. Покинь дитину, хапай солонину! (Дар.)

Пародіюють окрик Цигана в якійсь небезпеці. Пор. німецьке: Das Kind geben, um die Wiege zu behalten. Wand. II (Kind 1109).

84. Поки сї дїтина не впече, поти сї огню не боjит. (Наг.)

Тільки власним досьвідом вона робить ся розумна й обережна. Пор. Wand. II (Kind 197, 342, 343, 817).

85. Своїй дитині і каменем голови не провалиш, а чужій і маслом не загоїш. (Гнїдк.)

Свою дитину хоч як побий, то се їй не пошкодить і вона забуде, а чужої лише доторкни ся, то наробить вереску і потім буде довго випоминати.

86. Своя дитина кождій мамі найкраща. (Берез.)

Кожда мати найлїпше любить свою дитину. Пор. Wand. II (Kind 780); Zátur. VII, 719.

87. Своя дїтина наймилїйша. (Наг.)

Особливо для матери. Пор. Wand. II (Kind 188)

88. Та-бо ти такий як дїтина. (Наг.)

Такий капризний, не вмієш панувати над собою

89. Та дїтині бис сї противив? (Наг.)

Уговкують такого, що сердить ся на дитину за якусь її нечемність. Пор. Wand. II (Kind 1194).

90. Так вам, єгомосць, дитина дрище, що най Бог боронит! (Яс. С.)

Жартливо згадують оповіданє якоїсь затурбованої матери, що прийшла до сьвященика просити поради на слабість своєї дитини і описала сю слабість такими словами, на що „єгомость" уражений відповів їй: „Та най тобі дрище, не мині".

91. Такий як дитина. (Кол.)

Говорять про спокійного чоловіка.

92. Тиха дитина довго не пожиє. (Берез.)

Вона очевидно слабо збудована, лихо віджививлеть ся. Пор. Wand. II (Kind 221).

93. Тілько вас було в хаті, тай єсте дали дитині вмерти! (Пужн.)

Значінє ut supra ч. 12. Приказка оперта на анекдоті про батька, що їздив у дорогу і вернувши до дому не застав одної дитини і такими словами докорив своїм домашнїм, пор. Етн. Зб. VI, ч. 22.

94. То би й дїтина зрозуміла. (Нкг.)

Се така ясна річ. Пор. Wand. II (Kind 1102, 1105, 1106).

95. То божа дитина! (Крех.)

Значінє двояке: 1) добра, гарна дитина, 2) знайдена, дитина без батька й матери.

96. То відміна не дїтина. (Наг.)

Се погана, лиха дитина. Основано на віруваню, що демони підмінюють непильнованих малих дітий, пор. Wand. II (Kind 1162).

97. То дїдько не дїтина. (Наг.)

Зла, збиточна дитина.

98. То кара божа, не дїтина. (Наг.)

Говорить батько збиточної, неслухняної дитини. Пор. Wand. II (Kind 1148).

99. То нещістьи не дїтина. (Наг.)

Говорить чоловік, коли дитина зробить якусь шкоду, або сама попаде в біду.

100. То отецька дитина. (Крех.)

Гідна, добре вихована дитина.

101. То так, як бис дітині бритву в руки дав. (Наг.)
Говорять, коли хтось дає марнотратникови гроші або дурному повіряв якусь тайну.

102. То циганська дітина! (Наг.)
Говорять про дитину з сильно чорним волосєм і темною шкірою, або про брехливу, злодійкувату дитину.

103. То ще дитина, що воно зрозуміє? (Кол.)
Житєві справи ще для неї чужі.

104. У дитини плач і сьміх у єдній пазусі. (Кол.)
Вона поплаче і зараз потім сьміє ть ся. Пор. Wand. II (Kind 150).

105. Хоць дітина, а має старий розум. (Наг.)
Говорять про розумну, практичну дитину. Пор. з противним значінєм Wand. II (Kind 226).

106. Хто би сї там на дітину гнївав? (Наг.)
Дитині не можна брати за зле, коли часом окажеть ся нечемною.

107. Чеснок дітині під язиком! (Наг.)
Говорять, коли хтось при малій дитині в хаті згадає жабу або якусь иншу обридливу річ. Пор. Етн. Зб. V, 83, 252.

108. Чужій дитині і чужому псу не вір. (Цен.)
Осторога подіктована сумними досьвідами. Пор. Adalb. Dziecko 6.

109. Чужу дитину годувати, то так як гадину за пазухов ховати. (Берез.)
Вона певно окажеть ся невдячною Пор. Wand. II (Kind 1000).

110. Як дитина видит, що другі їдят, то й собі хоче. (Льв.)
Вона наслідує все, що роблять старші. Пор. Wand. II (Kind 935).

111. Як мала дитина в хаті, то не можна з тої хати нічого зичити, бо миши полотно поїдят. (Лол.)
Се загально розповсюджене віруванє, пор. Етн. Зб. V, 84.

112. Як сї дітина в вечір огньом бавит, то сї в ночи вщит. (Наг.)
Звичайна обсервація; чи є тут якийсь причиновий звязок — не знаю. Пор Wand. II (Kind 410, 969).

113. Як сї дітина в люстро подивит, заки ще вміє говорити, то потім довго не буде говорити. (Наг.)
Приказка-віруванє. Пор. Wand. II (Kind 973, 993); Етн. Зб. V, 252.

114. Як сї дітина в сні сьміє, то сї з ангелами бавит. (Наг.)
Загально розповсюджене віруванє. Пор. Wand. II (Kind 949); Етн. Зб. V, 252.

115. Як сї дітина втопила, тогди кирницю заткали. (Наг.)
По невчасі, по страті роблять люди часто те, чим повинні були забезпечити ся від страти. Пор. Wand. II (Kind 904, 905)

116. Як умре дитина, то є в родині ангел. (Папір.)
Дитина як безгрішна по народньому віруваню йде по смерти просто до неба. Пор. Wand. II (Kind 953).

117. Як умре дитина, то мала щербина, а як тато або мама, то велика яма. (Ільк.) ...долина, а як мама... (Залісє)
Значінє ut supra ч. 65 Пор. Adalb. Dziecko 32; Wand. II (Kind 398, 806).

118. Яку-с си дітину виховав, таку маєш. (Наг.)
Говорять батькови, що занедбав вихованє своєї дитини, а потім має через неї гризоту. Пор. Wand. II (Kind 1051).

Дитинка. 1. Кажут, що бют дитинку, а не кажут, за що. (Стрий)
Стилїзація баламутна, бо звичайно побита дитина не вміє або не хоче сказати, за що її побили. Пор. висше Дитина ч. 64.

Дитинський 1. Він перейшов на дитинський розум. (Берез.)
Він здитинїв, зробив си обмежений як дитина. Мова про старого чоловіка Пор. Wand. II (Kind 1171).

Дитинячий. 1. Він на дитинячий розум зійшов. (Наг.)
Він здитинів, зробив си нерозумним як дитина. Пор. Дитинський ч. 1.

Дитя. 1. Дитя як котя. (Лім.)
Маленьке, слабеньке, безпомічне.

2. Як умре дитя без хресту, то буде нечисте на обійстю. (Папір.)
Приказка оперта на віруваню, що нехрещені діти роблять ся з часом злими демонами і докучають людям на тім місці, де вмерли, пор Етн. Зб. V, 216. ч. 17.

Дитятко. 1. Дав Бог дитятко, коли-б перш телятко! (Дар.)
Говорить бідне подружє, або й посторонні люди, що бачуть, як бідні люди подружившн ся плодить ся, а добра у них не прибуває. Поляк каже: Łatwiej o dzieciaka, niż o cielaka, Adalb. Dziecko 57; Сим. 943; Wand. I (Armer 4); II (Kind 40).

Дихавиця. 1. Дав би ти Бог дихавицю на груди! (Цен.)
Проклятє: щоб ти не міг дихати, занедужав на астму.

2. Ци тебе дихавиці душит? (Наг.)
Говорять, коли хто не вміє або не хоче відповідати на питанє, зацукуєть ся або загикуєть ся.

Дихавичний. 1. Дихавичний як старий дід. (Наг.)
Говорять про чоловіка, що від швидкого ходу або йдучи під гору засапав ся.

Диханіє. 1. Всякоє диханіє любит попиханіє. (Наг.)
Жартлива пародія біблійного: Всякое диханіє да хвалить Господа. Попиханіє — те, що впихаєть ся в рот, їжа. Пор. Нос Доп. 7.

Дихати. 1. Абих так дихав! (Косс.)
Звичайне у Гуцулів заклятє; дихати — сінонїм житя. Пор. Нос. 321.

2. Бода-с так дихав по тій правді! (Наг.)
Щоб ти так жив, як правду говориш. — заклинають чоловіка, який оповідає щось дивне та неправдоподібне.

3. Вжем дихати не годен. (Наг.)
Не можу жити, недужий, утомлений.

4. Він уже ледво дихає. (Наг.)
Ледво жиє, йому близько до смерти.

5. Не дає ми дихати на сьвіті. (Наг.)
Докучає мені, робить пакости.

6. Ще дихаємо до якогось чьнсу. (Наг.)
Говорять бідні люди: ще якось заробляємо собі на житє.

Дихнути. 1. Він би не дихнув, як би не брехнув. (Кол.)
Брехати, се у нього така органічна потреба, як дихати. Пор. Брехати 42.

2. І раз ми дихнути не дасте! (Наг.)
Говорить бідний, хорий чоловік тим, що йому докучають.

3. Коби ще хоць раз дихнути простовільно! (Наг.)
Бідний чоловік бажає собі хоч один момент прожити без клопоту та гризні.

Дихтіти. 1. Він уже ледво дихтит. (Наг.)
Ледво дихає, ось-ось умре.

2. Дихтит як збитий горнець. (Наг.)
Ледво держить ся купи.

Дихтура. 1. То стара дихтура. (Наг.)
Стара, схорована людина, чоловік або жінка, якій не богато до смерти.

Диявол. 1. Де диявол нічого не вдіє, там бабу пошле. (Залісє)
Відгук давніх песимістичних поглядів на жіноцтво, пор. Баба 3, 8, 9, 10, 13, 25, 29, 30, 31 і д.

Дібрати. 1. А то дібрали ся оба добрі! (Луч.)
Знайшли один одного, стоваришували ся.

2. Дібрав на нього способу. (Наг.)
Зайшов його хитро, зумів дати собі з ним раду.

3. То дібрана пара, як Хома й Варвара. (Цен.)
Говорять про ледаче, неробуче, сварливе подружє.

Дідня. 1. Ді-дньи, як прийде дід з Відньи. (Явор.)
Жартують із такого, що обіцяв устати досьвіта, а прокинув ся аж пізно в день.

Діждати. 1. Абим так діждав до вечера, як то не правда! (Наг.)
Клинеть ся чоловік на правду своїх слів.

2. Абис не діждав потіхи зі своїх дітий! (Наг.)
Клинуть батькови, що має збиточні, пакісливі діти.

3. Бодай я не діждав того! (Наг.)
Клине себе чоловік згадуючи якесь будуще лихо.

Діл. 1. В долї втинає, в горі латає. (Луч.)
Жартують із господари, що сходить на біду, не зводить кінців з кінцями.

2. Доли горбів не наситят. (Ком.)
Так само бідні не наситять, не запоможуть богатих. Розуміє ть ся, новочасна суспільна економія виказує щось противне, що великі богацтва повстають і ростуть працею бідних.

3. Долів з горбами не порівнаєш. (Кол.)
Так само не вирівнаєш усіх суспільних ріжниць між людьми.

4. З долу му заплатили. (Наг.)
Жартливо: покарали його, надавали буків на долішню часть тіла.

5. Іди на Доли, не вертай ніколи! (Лім.)
Окрик до нелюбого чоловіка, мб. ремінісценція „тісних років“, коли з гір богато людий пішло на Поділє.

6. Кому не милі доли, най іде на гори. (Наг.)

Говорять слугам із горішнього кінця, що кривдують собі в долішнім кінці села. Пор. Wand. IV (Thal 8).

7. Що доли, то не гори. (Наг.)
На долах хліб — жито та пшениця, а в горах — овес.

8. Як на долах, так і в горах у портках паски сьвјтьит. (Дрог.)
Жартлива обсервація. Коли хто дивує ся їй: Та не вже в портках? — відповідають: А у вас хиба без порток?

Дім. 1. Дім без ґосподаря плаче. (Лім.)
Бо в ньому нема ані порядку, ані достатку. Пор. Нос. 292.

2. Дім ґосподаром стојит. (Наг.)
Бо він дбає за нього і за порядок у ньому. Пор. Wand. IV (Haus 46); Čelak. 374.

3. Дім не ворог, завше прийме. (Петр.)
Розуміє ть ся, свій дім, до якого чоловік вертає спочити від житєвих тривог.

4. Йому дай і ще до дому занеси! (Наг.)
Говорять про лінивого неробу, що звик жити дармицею.

5. Нехай сей дім буде весольний, преподобний рік від року на многа літа. (Наг.)
Так кінчить ся кожде „вінчоване“, проголошуване колядниками по відспіваню коляди або щедрівки

6. Свій дім не ворог. (Мінч., Петр.)
У ньому живуть наші найблизші, наша рідня. Пор. висше ч. 3.

7. Свій дім не ворог: коли прийдеш, то прийме. (Коб.)
Для чоловіка, що зазнає всяких пригод у сьвіті, свій дім — тиха пристань.

8. Свого дому не чужи сі! (Наг.)
Не чуй себе в ньому чужим, не цурай ся.

9. У него домів, як у заяця ломів. (Гнідк.)
Говорять про жебрака або Цигана, що не має свого дому. Пор. Adalb. Dom 40.

Дістати. 1. Дістав на горіхи. (Льв.)
Його вилаяли, набили.

2. Дістав ся як пес під костур. (Смільник)
Попав у тяжке лихо, в тверді руки.

3. Дістане, ще му сї й на завтра зістане. (Дрог.)
Набють його суто, що ще й завтра буде боліти.

4. Кобим го дістав у свої руки, то потер бим на табаку. (Богородч.)
Погроза на неприсутнього ворога.

5. Там то дістав і облизав ся! (Сквар.)
Його набили, надавали позаушників.

6. Хто дістав, той ще дістане. (Кол.)
Погроза: кого раз бито, той буде ще битий. Пор. Wand. I (Bekommen 180).

7. Що дістав, то дістав, того му ніхто не відбере. (Наг.)
Його набили сильно, налаяли, осоромили.

8. Як ті дістану, то понамньитаєш мої руки. (Наг.)
Набю сильно, покараю.

Дівиця. 1. Кожда дівиця діжде ся Гриця. (Гнідк.)

Коли й не вийде замуж, то бодай знайде такого, що закохаєть ся в ній.

2. Нім піде замуж дівиця, зложит ся як ласиця; а як жінкою зістане, чоловік біса дістане. (Явор.)

Характеризують звичайну появу, що женщина перед шлюбом і в замужнім житю, можна сказати — дві ріжні людини.

Дівка. 1. Аби си ніхто добрий дівков ни віддавав! (Кривор.)

Значіне мені неясне. Мб. таке, що в житю обік доброти все потрібна доза хитрости та самолюбства.

2. А йдут дівки й молодиці, несут пироги й вариниці! Подай Господи! (Кол.)

Радісний окрик робітників, яким несуть у поле полуденок. Пародія церк. пісні

3. В богатої дівки горба не видно. (Кол.)

Вона вийде замуж не вважаючи на всі свої фізичні й моральні хиби. Пор. Мика 2262.

4. Вже би сї до дівки брав. (Наг.)

Про хлопця, коли хочуть сказати, що вже доходить до парубочих літ.

5. В затінку ввіде за дівку. (Наг.)

Жартують із старшої, а кремезної жінки, мовляв: як би хто не бачив її лиця, приняв би її за дівку.

6. Він такий чьимний, jик дівка по семій дитині. (Довгоп.)

Говорять про нечемного, безсоромного чоловіка. Пор. Wand. II (Jungfer 59).

7. В селї дївок, як за шеляга маку. (Дар.)

Дівчат богато, є в чім вибирати.

8. Дала си дївка мінї на покору. (Косс.)

Знач. приняла моє женихане. Пор. Перший вінок стор. 198.

9. Де дївок сїм, там доля всїм, а де єдна, і тї рідка. (Мінч.) ...і тїй бідна. (Петр.) ...і тїй нема. (Наг.) ...хороше... і та бідна. (Незаб.)

Одиначка, яку родичі пестять і не заставляють до роботи, звичайно в житю буває нещаслива. Пор. Brzoz. Dziewczyna 1.

10. Дівка богацька — к—ва громадська. (Наг.)

Злобна увага: богацькі дівки привикли до вигоди і легкої роботи, часто здеморалізовані.

11. Дівка вбрана як пава. (Кол.)

Одягнена гарно, вистроєна.

12. Дівка всьому винна. (Цен.)

Іронїчна відповідь, коли хтось чіпляє ся иншого посуджуючи кого, що зробив лихо. Мовляв: нема кого винуватити, та дівку. Може натяк на оповіданє про „глухе село“, яке я 1880 чув від одного селянина в Кут. Було десь село з самих глухих людий. Вийшов один чоловік на поле і городить пліт, а другий надходить шукаючи загубленого барана. Сей питає за бараном, а тому здає ся, що він сварить на нього, по що в тім місци пліт городить. Розкричали ся оба, але не розуміли один одного; йдуть до війта. А в війта була дочка на відданю і він думав, що се до неї в свати прийшли. Знов балакають усї три, кождий про своє. Не порозумівши ся йдуть до попа. А сьому здавало ся, що парубок одного з тих людий зробив дитину дівці другого, і не дослухуючи їх виводів, яких зрештою й не розумів, бо й сам був глухий, заявив, що дівка

всьому винувата, і дав шлюб дівці з парубком. Якесь подібне оповіданє мав на думцї Пушкін, пишучи свою епіграму:

Глухой глухого звалъ къ суду судьи глухого.
Глухой кричалъ: „Моя имъ сведена корова“.
„Помилуй, — возопилъ глухой тому въ отвѣтъ, —
Сей пустошью владѣлъ еще покойный дѣдъ“.
Судья рѣшилъ: „Почто идти вамъ братъ на брата?
Ни тотъ и ни другой, а дѣвка виновата“. (А. С. Пушкинъ, Сочинения, 1887, III, 398).

Иньший варіянт оповіданя про глухе село див. O. Kolberg, Pokucie IV, 228—229; Етн. Зб. VI, 238.

13. Дївка до грьидки, коса до zjитки! (Наг.)

Таким бажанєм витають куми новонароджену або новоохрещену дівчину, себ-то, щоб виросла висока до „грядий“, т. є. до тих поперечних бальків, що в селянській хатї впущені в дві протилежні стїни понизше стелї, і щоб мала довгі коси — також одна з невідлучних прикмет жіночої краси.

14. Дївка заплетена, а хата не метена. (Гнїдк.)

Говорять про матїр, що чепуричи дочку не зробила порядку в хатї.

15. Дївка на відданю. (Наг.)

Дївчина в таких лїтах, що її можна віддати замуж.

16. Дївка не плетена, хата не метена! (Наг.)

Бідкаєть ся господиня в недїлю в ранцї; її обовязок також розчесати і заплести коси дочцї та вирядити її до церкви.

17. Дївка росте як жидівська лифа. (Кос.)

Росте швидко, особливо в пору полового дозріваня. Пор. Brzoz. Dziewczyna 2.

18. Дївка румjяна як ружі. (Наг.)

Румянцї на лици вважають ся одною з головних прикмет дївочої краси, знаком здоровля.

19. Дївка, то скуска. (Наг.)

Покуса, що навіть на праведника навіває грішні помисли. Приказка оперта на оповіданю про пустинника, що виховав свого сина в лїсї, а сей при першій стрічі з дївчиною не міг оперти ся потягови до неї, пор. Житє і Сл. II, 186.

20. Дївка — тяжка пола. (Гнїдк.)

Значінє неясне.

21. Дївка — чужа поміч. (Наг.)

Батько-мати годують її не для себе, а для чужої сїм'ї. Словак каже: Dievky — vývleky, Zátur. VIII, 287.

22. Дївка як верба: де її посадиш, там прийме ся. (Ільк.)

Говорять про те, що дївка виходячи замуж звичайно переходить у сїм'ю свого мужа і привикає там. Пор. Brzoz. Dziewczyna 4; Čelak. 411; Wand. III (Mädchen 152).

23. Дївка як ґранатир. (Наг.)

Знач. високого росту, огрядна.

24. Дївка як лялька. (Наг.)

Гарно одягнена, румяна.

25. Дївка як москаль. (Батят.)

Знач. велика, росла, огрядна. Пор. Етн. Зб. VI, 26.

26. Дївка як муц. (Наг.)
Знач. товста, гладка, заживна.

27. Дївка як огонь, невіста як хоругов. (Ільк.)
Поки дївчина, вона горяча, палка, натуральна: вийшовши замуж вона відмінеть ся, переробляє свою вдачу відповідно до нових обставин, серед яких опинила ся.

28. Дївка як прищінка. (Дрог.) ...прилїпка. (Льв.)
Знач. мила, сердечна, така, що від першого погляду подобаєть ся всякому.

29. Дївка ак сьвічка. (Дрог.)
Проста, струнка. Пор. Zátur. VI. 50.

30. Дївка як ступа. (Наг.)
Знач. отяжіла, груба, неповертлива.

31. Дївка як чічка. (Наг.)
Як квітка, гарна, принадна.

32. Дївко, дївко, не стій коло бзу, не вірь хлопови як псу. (Мшан.)
„Хлоп“ тут у загальнім значіню: мужчина. Осторога дївцї, щоб не давала ся на підмову мужчинам.

33. „Дївко, коновку твоїми руками чути“. — „Щем не мила, як єм купила“ (Невід.)
Жартують із недбалої, нехлюйної дївки.

34.*Дївцї тото так школит, як прутом по водї вдарив. Доки сї весїльп скоїт, то сї загоїт. (Кол.)
Такий погляд держить ся декуди про передшлюбні зносини дївчат з парубками. Що сей погляд не має нїчого спільного зі старою строгою моральністю, се очевидне.

35. Добра дївка: як старости йдуть, тогди хату мете. (Ільк.)
Іронїзують над недбалою, негосподарною дївкою.

36. Добру дївку сватают і в Петрівку. (Орел.)
Їй і замуж вийти не важко.

37. До дївок, то я не змерз і не змок. (Матв.)
Говорить парубок, що вимовляєть ся від якоїсь иншої роботи.

38. За ґрейцар позлітки, а за корч барвінку — тай сї віддасть за дївку. (Цен.)
Дївочий стрій — дуже дешева річ, на нього нема що звертати уваги при виборі дївчини. Пор. Етн. Зб. VI, 61.

39. Заручена дївка два рази красша. (Сор.)
Перед тим на неї не звертали уваги, а коли заручена, робить ся предметом пожаданя для ріжних кавалєрів.

40. Кожда дївка гарна, котра заручена. (Ільк.) Кожда тота... ...що ся віддає. (Луч.) Тота... файна... (Красноїля) ...ладна... засватана. (Петр.)
Загальна обсервація, пор. попереднє число, а також Wand. III (Mädchen 189).

41. Коли дївцї сходить на вінцї, то збабіє. (Ільк.)

Значінє не зовсїм ясне, мб. таке, що коли дївчина починає занадто „дївочити ся“, показувати ся молодшою і краснюю, нїж є на правду, то се значить, що вона старієть ся, боїть ся лишити ся старою дївкою.

42. Красна дївка, а великі гроші, то смерть. (Комар.)
Одна й другі побуджують пристрасть і захланність ріжних людий.

43 Нагадала сї дївка, як її не обійшла пївка. (Кол.)
Жартують із дївчини, що жартувала з парубками, поки не заваготїла.

44. Найкрасша дївка, що замуж пішла. (Дар.)
Значінє як висше ч. 39, 40, а також Wand. III (Mädchen 201).

45. Не видасть ся дївки без обмівки. (Дил.)
Перед весїлєм „вороги“ завсїгди старають ся обмовити дївку, перешкодити її пошлюбленю.

46. Не давай дївку близько, бо чиром ся впече і до тебе втече; а дальше, то хоть і пібє, заки до тебе ся завлече, а то від неї втече. (Мшан.)
Осторога батькам, що віддають дївку заміж. В остатнїм реченю еліпса: „від неї втече“ scil. її сердитість.

47. Не скакали би дївки дрібно, як би їм того не потрібно. (Ком.)
Дївочі танцї, веселість, іграшки — натуральна примана для мужчин.

48. Не штука з дївки молодицю зробити, але з молодицї дївку. (Наг.)
Жартують із новозамужної молодицї

49. Ого, вже по дївцї: втєли голова по сам коса! (Пужн.)
Жартливо перекручено зам. утяли косу по саму голову. Давно так карали прилюдно дївчат, що мали нешлюбну дитину. Пор. Етн. Зб. VI, 175.

50. От так тобі, як Бог дав: любив дївку, чорта взяв. (Дар.)
Жалуєть ся чоловік, що оженивши ся пізнає свою жінку зовсїм з иншого боку, немов иншою людиною, нїж була перед шлюбом.

51. Поки ся дївка не віддасть, то і псови води подасть; а скоро ся віддасть, то і собі не хоче. (Ільк.)
Одна з проб специфікованя того контрасту, який у житю так часто завважуєть ся між женщиною до шлюбу і по шлюбі.

52. Сидїла дївка тай висидїла дїдька. (Дар.)
Говорять про дївку, яка довго не виходила замуж і нарештї придбала нешлюбну дитину.

53. Так ся моя дївка вигуляла вчера на музиках! Ішла з рук до рук, а стояла як друк: що ї пустив пастух, то ї взяв свинтух. (Перем.)
Жартують із поганої, незугарної дївки, яку хлопцї не хочуть брати в танець, а лише поштуркують.

54. Танцювала дївка дворська, а маслянка з д—и порскат. (Ґалівка)
Сьміють ся з „дрібного“ танцю дворачок.

55. То дївка бистра як зелїзний птах. (Підвол.)
Жартують із лїнивої, неповертливої дївки.

56. То така дївка: хто хотїв, той вертїв. (Рогат.)
Згірдно, знач. проститутка. Сей сам зворот знаходимо і в жартливій пісеньці:

А я в місті була,
Понедївкувала:
Хто хотів, той вертів,
А я дївков була. (Рогат.)

57. Уже дївка пси виганяє. (Гнїдк.)
Значінє неясне.
58. У людей дївок сїм і доля всїм; у мене їно єдна, і тая негідна. (Лев.) ...а в мене одна.. (Ільк.)
Значінє ut supra ч.
59. Хоть дївка збреше, то личкó не збреше. (Цен.)
Хоча заперечує, буцїм то мала зносини з парубком, але їх наслідки швидко можна пізнати по її лици.
60. Чи ти дївка, чи я брешу? (Дар.)
Жартливо обертає ся чоловік до дївчини, що носить у животї нешлюбну дитину.
61. Як дївку припече, сама до хлопцїв потече. (Цен.)
Коли їй захочеть ся полових зносин, то відкине на бік усяку сором'язливість.
62. Як по обідї дївка не запре стола, буде мати засмарканого чоловіка. (Лучак.)
Правило savoir vivre'а, жартливо стилїзоване.
63. Як сї веде, то й дївка хлопця приведе. (Кол.)
Іронїзують над поводженєм того батька, якого дочка привела нешлюбну дитину.

Дївованє. 1. Гирке моє дївованє! (Наг.)
Говорить дївчина, що перебідувала молоді лїта.
2. Дївованє таке як ґосподарство: коли дївка добре заходит ся, то й їй добре. (Кос.)
Дївованє тут має спецїяльне значінє: відносини дївчини до всього гурту парубків перед засватанєм, пор. Перший вінок.

Дївонька. 1. Бода-с сї, дївонько, завила! (Нат.)
Проклятє: щоб ти зробила ся покриткою. Для дївчини се найбільший сором.

Дївочий. 1. Дївоча краса як майова роса. (Кол.)
Вона пропадає в тяжкім житю по шлюбі, повнім працї та турбот.
2. Дївоче серце, як у лїтї сонце: хоть темненьке, такой тепленьке. (Гнїдк.)
Так характеризують любов дївчини в протиставленю до любови вдови, про яку співають:

А вдовине серце
Як у зимі сонце,
Хоть яснїє, а не гріє,
Зимний вітер віє.

3. Дївочі сльови як весняний дощ. (Крех.)
Вони не гіркі, не шкідливі, по них лице дївчини швидко проясняє ся.
4. От таке то дївоче, що штуркає хто хоче. (Кольб.)
Жартливо характеризують долю дївчини, яку позволяє собі зачіпати або сватати всякий, хто захоче.

Дївочити. 1. Вона сї вже дївочит. (Наг.)
Із віку підлїтка доросла до лїт дозрілої дївчини, вбирає ся по дївочому, ходить на танцї і т. п.
2. І я навчу ся по семій дитинї дївочити. (Ільк.)
Сьміють ся з такого, що задумує якесь запізнене дїло.

Дївочка. 1. Бодай єс дївочко не дочекала видїти на своїй оборі гівнюха, а на своїм плотї порток! (Наг.)
Клила сусідка дївчину, що чимось допекла їй. Знач. щоб ти нїколи не вийшла замуж і не стала своєю хозяйкою.
2. Дївочька як чічечька. (Жабє)
Як квітка гарна, мила.

Дївувати. 1. Бодай-с дївувала до сивої коси! (Глещ.)
Проклятє дївчинї, щоб не вийшла заміж.
2. Бода-с дївувала, поки гір та камінь! (Наг.)
Проклятє: щоб ти нїколи не вийшла заміж.
3. Волиш дївувати як бідувати. (Наг.)
Говорить батько до доньки, не бажаючи дати її заміж у бідну, сварливу, пияцьку сїм'ю.
4. Дївувала, поки сї не якозачила. (Наг.)
Знач. поки не почала заходити собі з козаками, з парубками і не стратила вінця
5. Загадала по семій дитинї дївувати. (Заставцї)
Кепкують із чоловіка, що по невчасї задумує якесь дїло невідповідне для його лїт або вдачі. Пор. висше Дївочити 2.
6. Лїпше вік дївувати, як чужі дїти годувати. (Наг.)
Говорить дївчина, не бажаючи виходити замуж за вдівця, що має дїти від першої жінки.

Дївча. 1. Дївча — иншому радість. (Сквар.)
Не рідному батькови й матери, а мужови й його сїм'ї.
2. Дївча на віддаю. (Крех.)
В таких лїтах, коли вже можна віддати замуж.
3. Дївча на самій порі. (Сквар.)
Дозріло, пора віддавати замуж.
4. Дївча — чужа поміч. (Терн.)
Воно вийшовши замуж мусить помагати свекрусї та сїм'ї мужа. Пор. висше ч. 1.
5. Дївча як душа. (Сквар.)
Люба, щира дївчина.
6. Дївчьи, що лише в пазуху сховати. (Наг.)
Дївчина малого росту, але також мила, прихильна.
7. Дївчьи як виверка. (Наг.)
Звинна, весела, роботяща дївчина.
8. Дївчьи як звоздик: де поступит, то все бздит. (Наг.)
Кепкують із дївчини, що любить богато їсти.
9. Дївчьи як злото. (Наг.)
Щира правдомовна, вірна. Пор. Zátur. VI, 116.

10. Дівчьи як мальоване. (Наг.)
Дівчина гарна, румяна на лиці, вродлива.
11. Дівчьи як перепелиці. (Наг.)
Скромна, господарна дівчина.
12. Дівчьи як прилипка. (Дрог.)
Люба, щира дівчина, що горнеть ся до кождого і кождому сподобаеть ся. Пор. висше Дівка ч. 28.
13. До дівчат — то я вмію, хоць не вчат. (Перем.)
Жартливо говорить парубок, коли хто закине йому, що не вміє сеї або тої роботи.
14. Йому до дівчьит, а не до книжки. (Наг.)
Говорять про старшого ученика, якому вже не хочеть ся вчити ся. Пор. Adalb. Dziewczyna 30.
15. Красні дівчата і тут ростут. (Сквар.)
Говорять парубки в відповідь такому, що хвалить красу чужосільних дівчат. Мовляв: усюди здиблеш гарних.
16. Нині дівчьи ледво поріг перелїзе, а вже му сї в н—у сливка влїзе. (Ценїв)
Цинїчний жарт на тему вчасного зопсутя дівчат, яке попадаеть ся особливо в селах положених близько великих міст.
17. Ой дівчата мої милі, рухают ся в мене жили! (Рогат.)
Жартливо висловляе парубок свій запал до дівчат.
18. Ще тото дівчьи в пеленках, що має моє бути. (Наг.)
Говорить парубок, коли його питають, чи не женить ся.
19. Як ся дівча вродит, то всї кути плачут; як ся хлопець вродит, то всї стіни скачут. (Стежниця)
Кути і стіни тут виставлені символами роду, який у дівчині не знаходить собі прибутку, а тілько ущерб, бо її мусить з віном віддавати иншому родови.

Дівчина. 1. Була дівчи́на, тай ся на пси пустила. (Бібр.)
Була порядна, та потім віддала ся розпусті.
2. Де дівчина в хатї, там плоти поломані. (Цен.)
Там парубки вечером лазять через плоти і ломлять їх.
3. Дівчина пішком ішла, черевину візком везла. (Наг.)
Допікають вагітній дівчині.
4. Дівчина як дівчина, лиш черевина, як діжчина. (Наг.)
Значіне ut supra.
5. Дівчина як маків цьвіт. (Кол.)
Характеризують ріст і красу вродливої дівчини. Пор. Zátur. VI, 116.
6. Дівчина як малина. (Берез.)
Люба, солодка, всякому мила. Пор. Zátur. VI, 116.
7. Дівчина як своя душа. (Збар.)
Така мила, щира, прихильна. Пор. висше Дівча ч. 5.
8. „Дівчино, який у вас хліб добрий з закальцем!“ — „Еге, то ще мама пекла, а як би я, то би було два“. (Дар.)

Кепкують із недбалої, негосподарної дівчини, що не вміє спекти хліба, та з її матери, що також не вміла навчити її.
9. Поти дівчина не видасть ся, поки не осудят. (Явор.)
Перед замлюбленєм не мине сплїток та лихого поговору. Пор. висше Дівка ч. 45.
10. То дівчина з перцьом. (Дрог.)
Остра на язик, уміє відрубати, не любить зайвих жартів.
11. „Чому, дівчино, нічо не говориш?“ — „Або я віддана?“ (Сапог.)
Сільський savoir vivre, особливо давнїйше, велїв дівчатам у крузї старших осіб мовчати. Отся приказка, що висьміває сей звичай, являеть ся признаком нових часів і нових поглядів на становище дівчини. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 48.

Дід. 1. А ти діду, торбею! (Наг.)
Лають убогого чоловіка, не конче жебрака.
2. Всїм дідам хліба не настарчиш. (Голоб.)
Бідноти, нужди на сьвітї стілько, що один чоловік не заратує її.
3. Дай діду костур, а тебе най пси їдьит. (Наг.)
Іронїчно говорять чоловік, коли хтось у нього просить позички, а він сам потребує гроший, або просить якоїсь услуги, що мусїла-б зашкодити йому самому. Пор. Дати 117.
4. Вставай, уже дід з Єсениці прийшов. (Наг.)
Будять досьвіта в зимі челядь до роботи, мовляв: уже он який пізний час, що дід здужав устати і пришкандибати аж із другого села. Пор. висше Ді-дня. ч. 1.
5. Дід бабі вуйко. (Гнїдк.)
Жартують із неясного свояцтва. Пор. Adalb. Dziad 5.
6. Дід бабі вуйко, а вона йому друге тілько. (Балиг.) ...стрийна. (Балиг.) ...тітка була. (Терноп.)
Жартують із неясного, заплутаного свояцтва.
7. Дід бабці купив капцї, за короткі — то втьив палцї. (Белел.)
Кепкують із чоловіка, що не вміє иншому зробити добра, щоб рівночасно не зробити йому якоїсь шкоди.
8. Дід дідом, хоць го в кожух убери! (Дрог.)
Хто вбраний у кожух, має право вважати ся господарем, і повинен поводити ся не так, як жебрак-пролетарій.
9. Дід за образи, баба за гарбузи. (Наг.)
Контраст між більш ідеально настроєним мужем і більше практичною жінкою. Пор. Wahl. I, 172.
10. Діди по селї, кури по сьмітю, вставай дівко до куделї. (Сяніц.)
Знач. уже не то рано, але білий день. Кепкують із господинї, що своеї челяди не будить досьвіта до куделї. Пор. Brzoz. Dziad 2.
11. Дід на піхоть, борода на лікоть. (Залїсє)
Жартують із малого ростом а бородатого діда.
12. Дідови хліб, а бабі фіялки. (Саніц.)
Контраст між практичним способом думаня мужчин і непрактичним ідеалїзмом жінок.
13. Дід о хлїбі, а баба о фіялках. (Ільк.)

Кождий думає про своє; мужчина про практичне діло, а жінка про строї. Пор. Adalb. Dziad 9.

14. Дід перднув, бабу звернув. (Наг.)

Се в гумористичнім осьвітленю пропорція сили мужчини до сили жінки.

15. Дід своє, баба своє. (Кол.)

Характеризують незгідливе подруже або загалом розмову, в якій жадна сторона не хоче попустити другій. Пор. Adalb. Dziad 15.

16. Дід усе дїдом буде (Наг.)

В кого натура жебрацька, той нїколи її не позбудеть ся.

17. „Діду, село горит!“ — „Я торбу беру, на друге іду.“ (Ільк.) ...Я мішок беру тай... (Залїсє) ...А він іде на друге. (Петр.)

Характеризують індіферентність чоловіка, якому дана справа не допікає, не робить нїякої ріжницї. Пор. Adalb. Dziad 8.

18. Дід як медвідь. (Наг.)

Жебрак здоровий і сильний, міг би ще робити.

19. Допоки діда, допоти й обіда. (Луч.)

Говорить старий чоловік до невдячної молодої ґенерації, яка лає його не тямлячи, що він надбав те, чим живуть молоді.

20. За дідову душу їзіли бабу вуши. (Махн.)

Жартують із надмірного жалю баби за дідом або загалом із нехлюйної баби, що буцїм то з жалю за дідом занедбує всяке діло.

21. Захтїв у дїда упросити хлїба. (Ільк.)

Захотїв у бідного жебрака запомогти ся.

22. Зійшов на дїда (Доброс.)

Звів ся ні на що, зійшов на жебрака. Пор. Adalb. Dziad 29.

23. „Змовте дїдуню отченаш за утопленика!“ — „А най би го був дідько не ніс на глубоке!“ (Наг.)

Жартують із напущеної побожности жебрака.

24. І дідам пива! (Залїсє)

Говорять, коли хтось допоминаєть ся чогось, до чого не має права. Пор. Wand. I (Bettler 153).

25. „Їджте, діду, борщ!“ — „В тамтій хатї давали“. — „То їджте пироги“. — „Пошлиж вам, Боже, царствечко небесноє, люде добрії та милостивії, що старця до хати приняли та як Бог приказав погодували!“ (Коб.)

Жартують із вередливости сїльського жебрака, особливо в празничний день, коли в кождій хатї дають не лише хлїб, а й теплу страву.

26. Йому би лише слїпі діди водити. (Наг.)

До роботи, до господарства він нездалий.

27. Любит го, як пси діда. (Наг.)

Між жебраками і псами панує давня ворожнеча. пор Wand. I (Bettler 21).

28. Маєш діду струп! (Тереб.)

Говорять, коли комусь до звичайної біди прибуває ще якась надзвичайна болячка. Поляк каже в разї якогось наглого розчарованя: Masz dziadu płaszcz! Пор. Adalb. Dziad 21.

29. Мій дід з твойов бабов ходив на сорокопуди. (Наг.)

Жартують із чоловіка, що без нїякої підстави видає себе свояком другого. Scil. отсе й весь титул нашого своящтва.

30. Набрав, як дід у торбу. (Луч.)

Наслухав ся лайки, набрав побоїв, наїв ся сорому.

31. Надїяв ся дїд на мід, та без вечері ліг. (Кобр.) ...на мід та льиг спати не ївши. (Наг.)

Характеризують усякі марні сподїваня, за якими чоловік занедбує реальне діло.

32. Надїяв ся дїд на обід, тай без вечері поклав ся. (Тереб.)

Значінє ut supra.

33. Надїяв сї дїд на чужий обід, тай свою вечеру не їв. (Дрог.)

Жартують із усякого безпідставного сподїваня

34. „Нате вам дїдуню за татуневу душечку!“ — „Бог да прости! А як же ваш татуньо помер?“ — „Та втопив сї“. — „Дїтьтьо го бери, най сї не пхає на глїбоке!“ (Кол.)

Жартливий діяльоґ, яким характеризують жебрацьку покірливість перед єдержанєм милостинї і брутальність по одержаню. Пор. висше ч. 23. Інтересна тут форма „Дїтьтьо“, де к перейшло на ть (аналоґічне доньтя зам. донька), а дь перед ть асимілювало ся

35. Наші діди не знали біди, а ми, їх унуки, зазнали муки. (Збар.)

Давнїйше було лїпше, а новому поколїню все гірше жити. Пор. Brzoz. Dziad 8.

36. Нема лиш дїда тай баби. (Гнїдк.)

Говорять про таке місце, де накладено в безладї ріжних річий. Пор. Adalb. Dziad 27.

37. Ой ти слїпий дїду! (Наг.)

Кричать невидючому або заспаному, що манає дорогу, хоч би він був і зовсїм молодий.

38. Пішов дїд на гриби, а баба на гливи; дїд свої посушив, бабині погнили. (Доброс.)

Характеризують контраст дїдового, мужеського, і жіночого господарства.

39. Пішов дїд на гриби, баба на підпеньки; дїдові висхли, бабині сиренькі. (Льв.)

Значінє ut supra.

40. Пішов дїд на жебри, та не мав у що хлїба класти. (Ільк.)

Кепкують із недотепи, що не вмів використати доброї нагоди. Пор. Adalb. Dziad 24.

41. Пішов дїд на мід. (Сяніц.)

Пішов зваблений якоюсь пустою обіцянкою, надїючи ся чогось незвичайного. Пор. Brzoz. Dziad 10.

42. Поки дїда, поти хлїба. (Ільк.) ...й хлїба. (Збар.)

Поки жив дїд, то дбав, а внуки самі не вміють заробити. Пор. висше ч. 19.

43. Пустив сї на дїда. (Наг.)

Покинув господарувати, спустив ся на жебранину, укр. пішов у старцї.

44. Сподівав ся дід на мід, ліг спати не ївши. (Петр.)
Значіне ut supra ч. 31—33.

45. Споміг ся дід на обід, а баба на кисіль. (Ільк.)
Жартують із худих достатків бідних людий, особливо коли вони дуже величають ся ними.

46. Спустив ся дід на мід, та ляг без вечері. (Сан.)
Говорять про всякого, що понадіявши ся на якесь непевне добро занедбав те, що мав під рукою. Пор. Сим. 934.

47. Спустив ся дід на чужий обід, тай свого не їв. (Лев.)
Понадієш ся на чуже, тай своє занедбаєш. Пор. висше ч. 33.

48. Тихо, бо вас дід у торбу забере. (Наг.)
Уцитькують малих дітий.

49. „Тікай діду, бо село горить!" — „А я беру пугу тай іду в друге." (Яс. С.) ...„А я торби беру тай на друге деру." (Цен.)
Значіне ut supra. ч. 17.

50. „Тікай діду, село горит!" — „А я беру суму тай на друге суну." (Льв.)
Значіне ut supra. „Сума" в значінію торба зрештою в сих сторонах невживане.

51. Того й дід у торбу не забере. (Наг.)
Говорять про купу непотрібних, попсованих річий, які заваджають десь та займають місце.

52. То дід з діда-предіда. (Наг.)
Се жебрак із жебрацького роду, се чоловік нездалий до господарства.

53. Тут так, як би де діда на дорозї розбили. (Наг.)
Говорять, коли в хаті непорядок, усе порозкидувано, шматки хліба валяють ся.

54. Тут ще лиш діда та баби бракує. (Наг.)
Говорять, коли десь зійшло ся богато людий або лежить без ладу богато річий. Пор. висше ч. 36; Adalb. Dziad 27.

55. Тьгнут сї, як діди на Кальварію. (Наг.) ...до Милятина. (Рава Рус.)
Волочуть ся, йдуть помалу, постоюючи та спочиваючи. Кальварія Паславська — відпустове місце в добромильськім, а Милятин у сокальськім пов.

56. У діда в торбі не поживиш ся. (Ільк.)
У бідного чоловіка нема що взяти, нічим запомогти ся.

57. Ходит як дід остатний. (Наг.)
Ходить обідраний, занедбаний.

58. Чекай, прийде дід, посолит ніж тай ти запхає в с—ку. (Русів)
Страшать малих дітий.

59. Ще й дідам пива по обіді? (Збар.)
Значіне ut supra ч. 24.

60. Як дід до баби, так баба до діда. (Перем.)
Scil. промовляє, повертаєть ся, ласкаво чи сердито. Пор. Brzoz. Dziad 6.

61. Який дід, такий його плід. (Замул.)
Дід має тут родове а не соціяльне значіне: Grossvater.

Дідицтво. 1. Мале дідицтво, велике головництво. (Наг.)
За малу спадщину бідні спадкоємці найдужше сварять ся та бють ся.

Дідич. 1. Дідич на великім бурку. (Дрог.)
Кепкують із голодранця. „Бурк" береть ся очевидно в двоякім значінію, як Burg, замок, і брук, себ-то гола вулиця.

2. На дідича подав ся. (Крех.)
Жартують із чоловіка, що змарнував своє господарство; мовляв, він надієть ся посісти панські добра.

3. Я на своїм такий сам дідич, як пан на своїм. (Кол.)
Говорить господар, коли пан хоче по давньому старшувати над ним.

Дідичний. 1. Ци ти тут дідичний? (Наг.)
Чи се твоє батьківське, родове добро? Чи ти маєш право тут розпоряджати ся?

Дідовід. 1. Ой ти дідоводе якийсь! (Наг.)
Лають нездалого до роботи чоловіка, який любить волочити ся від хати до хати.

2. Хто хоче зійти на дідовода, най сї заприязнит з видродушником, картилюшником та піяком. (Ком.)
Товаришоване з убійцями, картярами та пяницями деморалізує чоловіка. Інтересні тут зрази зложених слів, уковані немов ad hoc.

Дідько. 1. Аби-с дідька ззїв, то не буде по твому. (Наг.)
Щоб ти зробив і Бог зна які зусиля.

2. Аби сї який дідько запитав за нього! (Наг.)
Ніхто не питає про нього, всі забули за нього. Пор. Wand. IV (Teufel 1597).

3. Аби тї зараз дідько вхопив, то би ми не жбиль було. (Наг.)
Говорять якомусь нелюбому чоловікови, неслухняній дитині.

4. А дідька бис іззів! (Наг.)
Проклятє: щоб ти набрав ся якогось лиха.

5. А дідько би го просив, не я. (Наг.)
Я-б його не просив, не хочу просити його.

6. А дідько го лисий знає! (Наг.)
Зам. я того не знаю. Пор. Wand. IV (Teufel 1143, 1164).

7. А дідько му на тото радив, не я. (Наг.)
Коли мова про якесь зле діло, а чоловік відцекуєть ся, що воно не стало ся за його порадою. Пор. Zátur. III, 287.

8. А дідько сї тебе допросит. (Наг.)
Говорять до немилосерного чоловіка, в якого довго й даремно прошено чогось.

9. А дідько тут ладу дійде! (Наг.)
Тут так заплутано, запоганено все, що нїяк не дійдеш до ладу.

10. Аж мі дідько бере. (Наг.) Аж чоловіка... (Наг.)
Нетерпливлю ся, не можу всидіти на місці. Пор. Wand. IV (Teufel 1531).

11. А най ти дідько матір мучит! (Наг.) ...трастує! (Дрог.)
Проклятє: щоб твоя мати попала ся в пекло на муки. Трастувати — з чеського trestat' — карати.

12. Бери дідьку, що твоє! (Лучак.)

Окрик резиґнації, коли чоловік загубив щось або коли вмре хтось лихий, що по загальному розуміню має дістати ся чортови. Пор. Wand. IV (Teufel 60).

13. Бовтнув як дїдько в смолу. (Збар.)
Говорить, коли хтось раптом упав у якесь лихо, став ся жертвою якоїсь лихої пригоди.

14. Богу не потрібно, дїдькови не спішно. (Лучак.)
Говорять про лихого, а старого чоловіка, якого, мовляв, Бог не бере з сього сьвіта, бо йому не треба, а дїдько не квапить ся, вважаючи його житє на сьому сьвіті потрібним для своїх цілий.

15. Богу сьвічку, дїдькови дві. (Терноп.)
Характеризують тих фарисеїв, що чинять ся побожними, а служать більше чорту, як Богу. Пор. Wand. IV (Teufel 69); Adalb. Djabel 30.

16. Бодай ним дїдько по смерти камінь возив! (Наг.)
Проклятє. В народї розповсюджене віруванє, що тяжкі грішники по смерти відбувають сей найтяжший рід працї і то в ролї тяглих коний.

17. Бодай сї тобов дїдько натїшив! (Наг.)
Щоб ти дістав ся чортови в руки, зробив ся його іграшкою.

18. Бодай ти дїдько голову урвав! (Наг.) ...вкрутив! (Наг.)
Проклятє: щоб ти нагло вмер.

19. Бодай ти дїдько рижки смажив! (Наг.)
Жартливе проклятє, може основане на якійсь забутій анекдотї; тепер не має нїякого злого значіня, навпаки, вживаєть ся як окрик подиву, коли хтось зробить або скаже щось дотепне або сьмішне.

20. Бодай тї дїдько злапав. (Воробл.)
Проклятє: щоб ти попав ся дїдькови в руки. Пор. Wand. IV (Teufel 1319).

21. Боїт ся, як дїдько хреста. (Берез.)
Хрестови признаєть ся особлива сила над чортом, віруванє пішло мб. із церковних пісень на честь „чесного хреста", пор. Крестъ твой, Господи, оружіе на діявола: трепещетъ бо и трясетъ ся" і т. д Пор. Сим. 303.

22. Борше бис у дїдька випросив, як у нього. (Наг.)
Говорять про твердосердого, немилосерного чоловіка.

23. Бреше як дїдько. (Кол.)
Дїдько вважаєть ся вже в письмі сьвятім батьком брехнї.

24. Булькоче як дїдько в болотї. (Наг.)
Говорять про пияницю, що говорить невиразно. Осїдком дїдька на землї вважають ся між иншим глубокі трясавини, болото та калабанї, де він часто страшить і робить пакости людям.

25. Вдавив сї дїдько моїми грішми. (Наг.)
Говорить чоловік згубивши або стративши без пожитку гроші або якусь річ куплену за гроші. Пор. Гроші 58.

26. Верещить як дїдько. (Ільк.)
Дїдькови приписують дикі, страшні голоси, які иноді чути серед ночи або яких жерела не можна дійти. Пор. Ж. і Сл. IV, ст. 189 (Диво в Лосинцї).

27. Верни, дїдьку, бо то попове. (Тисьм.)
Що попове, того й дїдько не сьміє взяти.

28. Взяв го дїдько за старий довг. (Ільк.)

Про старий довг, за який дїдько бере загублені річи або людий лихого поводженя, див. Губати 13; пор. Adalb. Djabel 96.

29. Взьив дїдько за своє. (Наг.)
Говорять про лиху, збиточну дитину, яка вмерла, буцїм то дїдько вдоптував її.

30. Взяв дїдько кобилу, най бере й лоша. (Сквар.)
По більшій шкодї чоловік не так жалує меншої. Пор. Wand. IV (Teufel 577); Zátur. XII, 231.

31. Вилїзай дїдьку з болота! (Наг.)
Жартують, коли хтось тягне чоловіка з поганої кумпанії.

32. Витріщив ся як дїдько. (Ільк.)
Дїдько чатуючи на кождий людський поступок уявляєть ся народнїй фантазії з усе отвореними, витріщеними очима.

33. Від дїдька відхрестиш сї, а від злого чоловіка нї. (Наг.)
Злий чоловік гірший дїдька. Пор. Wand. IV (Teufel 569).

34. Відхрестиш ся від дїдька, а збудеш ся гріха. (Ільк.)
Значінє не зовсїм ясне. Мабуть дїдько тут — лихий чоловік, від якого відкараскавши ся чоловік збуде ся його лихої компанії, сварки та бійки з ним.

35. Він а дїдько то все одно. (Стан.)
Се лихий, злий, накісливий і зрадливий чоловік.

36. Він би й дїдька з пекла вигнав. (Кол.)
Такий непосидющий, напасливий чоловік. Пор. Wand. IV (Teufel 1657).

37. Він би й дїдька одурив. (Кал.)
Се чоловік хитрий, шахрай. Пор. Wand. IV (Teufel 1077).

38. Він би й дїдька продав. (Дрог.)
Се великий шахрай, він може й найгірший товар продати за добрі гроші.

39. Він би й душу дїдькови записав. (Наг.)
Се чоловік без сумлїня, не дбає за свою душу і за людську кривду.

40. Він би сї з самим дїдьком за барки брав. (Наг.)
Говорять про завзятого чоловіка, готового до бійки.

41. Він би ще й дїдька навчив. (Наг.)
Се такий хитрий, підступний та злий чоловік. Пор. Wand. IV (Teufel 1693).

42. Він з дїдьком за панібрат. (Наг.)
Про лихого, поганого чоловіка.

43. Він з дїдьком у змові. (Кол.)
Се чоловік поганий, хитрий, злобний. Пор. Zátur. VIII, 722.

44. Він і дїдько, то близькі сусїди. (Наг.)
Се чоловік небезпечний, зрадливий, бо близьке сусїдство з дїдьком піддає йому дїдьчі норови.

45. Він і для дїдька нездалий. (Дрог.)
Говорять про лїнивого, неробітного, тупоумного чоловіка. Пор. Wand. IV (Teufel 1264).

46. Він сї дїдькови запродав. (Наг.)
Загальне віруванє в те, що чоловік може запродати за певні матеріяльні користи свою душу чортови.

47. Він усїм дїдькам кревний. (Крех.)
Поганий, хитрий чоловік, що всякого одурить та скривдить.

48. Він якогось дідька в собі має. (Наг.)
Се чоловік несамовитий, опутаний демоном.

49. Вмів ес дідьку до церкви влізти, то вмій же й вилізти. (Цен.)
Говорять такому, що вмів заварити якусь кашу, наробити клопоту, а не вміє виплутати ся з нього. Пор. Wand. IV (Teufel 578).

50. Волів бим дідька видіти, як тебе. (Наг.)
Говорять нелюбому, ненависному чоловікови.

51. Волів би мі дідько зараз ухопити! (Наг.)
Говорить знетерпливлений, доведений до розпуки чоловік. Пор. Wand. IV (Teufel 1584).

52. Вона з дідьком кума. (Голоб.) ...всім дідькам... (Наг.)
Говорять про злу, сварливу жінку. Пор. Zátur. VIII, 435.

53. Впав дідько з гори, вітер го бери! (Явор.)
Дідько тут згірдливо про якогось недоброго, непосидющого чоловіка, натомість „вітер“ має значінє лихого демона.

54. Все пішло до дідька. (Наг.)
Пропало, пішло марно, розтрачено. Пор. Wand. IV (Teufel 1518).

55. В тім би й дідько ногу зломив. (Кол.)
Се діло заплутане, в якім тяжко розібрати ся, а легко дійти до страти.

56. Гони до дідька! (Наг.)
Тікай геть, забирай ся мені з очий. Пор. Wand. IV (Teufel 1426).

57. Гонит ним як дідько лугами. (Крех.)
Говорять про пяного чоловіка, що хитаєть ся як дерево від вітру.

58. Гонит сї як дідько в трощи. (Ком.)
Говорять про непосидющого, неспокійного чоловіка. Народнє віруванє бачить у мочарах, у трощах та очеретах також осідок дідьків.

59. Де дідько не може, там бабу пішле. (Наг.)
Погляд, що баба влізливійша, облеслйвійша, шкідливійша від чорта, пор. висше Баба ч. 25, 30, 31; Wand. IV (Teufel 771, 783 1041, 1056); Дик. 1342; Zátur. VII, 154.

60. Де дідько не посіє, там ся баба вродить. (Ільк.)
„Не посіє“ тут не має негативного, а власне потверджуюче значінє: баба родить ся з чортового насіня. Пор. Баба ч. 3, 8, 67.

61. Де еден дідько, там зараз і другий. (Наг.)
Де одно лихо, там і друге прибуває. Пор. Wand. IV (Teufel 1040).

62. Десь сї вже ним давно дідько тїшит. (Дрог.)
Говорять про лихого чоловіка: мабуть він уже давно вмер. Пор. висше ч. 17.

63. Десь сї ним дідько вдавив. (Наг.)
Знач. проковтнув його, він пропав без вісти, без сліду. Пор. висше ч. 25.

64. Дідька в бік мати. (Гнідк.)
Не мати нічого, мати якесь лихо, тут спеціяльно кольку, що шпигає в бік і уважаєть ся хоробою насланою лихим демоном.

65. Дідька в бік на цїлий рік! (Дрог.)
Злосливе бажанє новорічне замість усякого добра. Пор. Brzoz. Djabel 8.

66. Дідька в куми не бери. (Кол.)

З лихим чоловіком не приятелюй, бо потерпиш через нього. Пор. Wand. IV (Teufel 647, 1219, 1245).

67. Дідька з'їдж і води сї напий! (Сор.)
Говорять, коли чоловік згубив, стратив щось і даремно жалує та вдаєть ся в розпуку. Мовляв: тепер не лишаєть ся нічого більше, як дідька з'їсти і води напити ся. Перша половина пор. Adalb. Djabel 28.

68. Дідька з'їж, а правду в очи ріж! (Кобил.)
Потерпи всякі прикрости, наврази ся всім, а скажи правду. Вислов завзятя і впертости правдолюбного чоловіка.

69. Дідька зъїсть, поки тото дістане. (Наг.)
Знач. не дістане нїколи, даремні всї його зусиля. Пор. Zátur. XVI. 311.

70. Дідька з'їсти, а правду повісти. (Луч.)
Знач. хоч би прийшло ся нажити Бог зна якої неприємности, а правду сказати треба. Пор. Wand. IV (Teufel 1259).

71. Дідька і свяченов водов не викропиш. (Наг.)
Тілько чесним, трудящим житєм. Пор. Adalb. Djabel 31.

72. Дідька маєш! (Наг.)
Не маєш нічого, от тобі й клопіт.

73. Дідька не дразни! (Цен.)
Бо подразнений він іще гірший, як звичайно. Пор. Wand. IV (Teufel 659).

74. Дідька не здуриш. (Кол.)
Він навпаки тебе здурить. Про те в численних легендах і анекдотах дідько являєть ся одуреним.

75. Дідька не клич, він сам прийде. (Терноп.)
Ніякого лиха чоловік не повинен накликати на себе, бо може вимовити се бажанє в лиху годину, і все так і станеть ся йому. Пор. Wand. IV (Teufel 58, 645); Adalb. Djabel 80.

76. Дідька посїй, дідько ся вродить. (Ільк.)
Знач. посїй лихе, нечисте зерно, то й уродить ся лихе та нечисте збіже.

77. Дідька ти дам, не гроші. (Наг.)
Знач. гроший не маю, не дам нічого. Пор. Wand. IV (Teufel 1244).

78. Дідька чеши зрідка. (Доброс.)
Лихому потурай, не противь ся йому занадто, щоб не нагнав ще більшого лиха.

79. Дідьки би ти маму гонили! (Наг.) ...матір мучили! (Наг.)
Проклятє, пор. висше ч. 11.

80. Дідько бере мясо, а Бог кости. (Добром.)
Товсті, опасені люди йдуть до пекла, а худі, вимучені постом до неба — по думці моралістів. Пор. Wand. IV (Teufel 113).

81. Дідько би на ній на Лису гору їздив! (Наг.)
Клинуть лихій жінцї. Проклятє основане на численних оповіданях про те, що дідько нічю їздить на людях, перемінених у коний, на Лису гору на чортячі гулянки.

82. Дідько би ти в печінки вліз! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе кололо в печінках.

83. Дідько би тї вхопив! (Наг.)

Проклятє: щоб ти пропав, зійшов ні на що. Пор. Wand. IV (Teufel 1224, 1297).

84 Дідько — бодай моци не мав! (Наг.)

Також одна з відворотних формул, які звичайно додають згадуючи дідька.

85. Дідькови очи промив. (Ільк.)

Значінє неясне. Промити очи в нашім звороті (див. Гроші ч. 121) має значінє розтратити, пустити марно. Але яке значінє має тут?

86. Дідько в нім сідит. (Наг.)

Се чоловік злої волї, зрадливий, збиточний. Пор. Wand. IV (Teufel 1447).

87. Дідько в ночи воює і в день не дармує. (Берез.)

Ніч, а особливо північ уважають часом панования дідька — слїд давнього дуалїзму, що вважав чорта паном пітьми.

88. Дідько го вирвав. (Наг.)

Він пропав, умер (спеціяльно про Жидів, про яких вірять. що кождого суднього дня дідько мусить вирвати одного з них), пор. Wand. IV (Teufel 1297).

89. Дідько го сюда приніс. (Ільк.)

Прийшов непрошений, непотрібний, робить прикрости. Пор. Wand. IV (Teufel 1221, 1299 ; Zátur. XVI, 301.

90. Дідько — Дух сьвјитий при хатї! (Наг.)

При кождій згадцї про дідька годить ся додати отсю відворотну формулу. Пор. Wand. IV (Teufel 1284).

91. Дідько з води, а я в воду. (Наг.)

Примовляють ідучи перший раз у воду купати ся.

92. Дідько знає, що робит. (Дрог.)

Лихий чоловік робить усе з обдуманим наміром, щоб пошкодити иншому.

93. Дідько з тебе говорит. (Наг.)

Говориш погань, радиш на зле, мов чорт.

94. Дідько менї там до того. (Льв.)

Менї до того байдуже. Пор Wand. IV (Teufel 1635).

95. Дідьком сї не доробиш. (Наг.)

По народньому віруваню чоловік, що запродав чортови душу, хоч про око й видаєть ся богачем, а про те всї ті його богацтва — одна мана і він не може гаразд покористувати ся ними, і живе середненастанної гризоти, як і всякий бідний чоловік.

96. Дідько му на язицї. (Наг.)

Бреше, обмовляє, балакає богато, а все на шкоду инших. Пор. Wand. IV (Teufel 1339); Zátur. XII, 245.

97. Дідько нас—в розуму. (Наг.)

Згірдно говорять про чоловіка, що видає себе дуже розумним.

98. Дідько не згине. (Наг.)

Говорять часто зам. лихе не згине.

99. Дідько не спит, а людий зводит. (Наг.)

Лихо все готове впасти на чоловіка. Пор. німецьке: Der Teufel feiert nicht, Wand. IV (Teufel 100, 437): Čelak. 21; Leroux I, 9; Adalb. Djabel 18; Zátur. II, 116.

100. Дідько не такий чорний, як го малюют. (Дил.)

Дивний чоловік не такий злий, як про нього говорять. Пор. Wand. IV (Teufel 44, 48); Zátur. VIII, 135.

101. Дідько ним телює. (Наг.)

Кидає ним сюди й туди, пхає там, де його не треба.

102. Дідько свого не дарує. (Цен.)

Він дуже добре тямить, що йому належить ся, і допімне ся свого. Мова про те, що лихий чоловік по нар. віруваню не уйде дідьчих пазурів.

103. Дідько сї женит. (Наг.)

Говорять про вітер, що крутить курявою. Пор. Brzoz. Djabel 6.

104. Дідько сім пар ходаків сходив, поки їх до купи звів. (Наг.)

Говорять про дібрану пару лихих людий. Пор. Wand. IV (Teufel 147, 1101, 1288).

105. Дідько старий розум має. (Кол.)

Чорт і сам старий, то мусить мати довгий досьвід і практику в злім.

106. Дідько сьвятий то знає. (Ільк.)

Жартливий вислов, мабуть з добродушного чоловіка, який у своїй добродушности навіть дідькови не відмовляє епітета сьвятий.

107. До дідька з тим! (Перем.)

Се нї до чого не здале, се треба викинути. Пор. Zátur. III, 287.

108. Дре ся як дідько по смереках. (Климець)

Знач. чіпляєть ся в гору, лазить по звишках. Приказка основана мабуть на якімось оповіданю, але воно не записане. Знаємо лише, що дідько хотячи напакостити Богу, понабивав гвіздків (суча) у смереку, що перед тим була найкращим деревом, пор. Ж. і Сл. III, стор

109. Є—в би ти дідько матір! (Наг.)

Звичайна лайка.

110. Єден дідько. (Наг.)

Оба однаково лихі — коли мова про двох людий; однакова страта, однакове лихо. Пор. Wand. IV (Teufel 1628).

111. Єден дідько гірший від другого (Цен.)

Один окомон, посїпака, війт гірший другого. Пор. Wand. IV (Teufel 50).

112. Єден дідько по цьотку їхав. (Тереб.) ...тїтку... (Тереб.)

Знач. однаковий кошт, однакова страта.

113. Єдні дідьки боять ся хреста, а другі батога. (Ільк.)

„Дідьки" в двоякім значіню: лихі демони, що боять ся хреста, і лихі люди, на яких вистарчить батіг або дрючок. Пор. Wand. IV (Teufel 71).

114. Єдних дідьків відганяют хрестом, а других батогом. (Гнїдк.)

Значінє ut supra.

115. Зайди ся з дідьком, то сї нї відхрестиш, нї відмолиш. (Наг.)

Зайшовши в якесь дїло, або зачепивши ся з лихим чоловіком потім нїяк не розвяжеш ся з ним.

116. Заталапаний як дідько. (Наг.)

Коли болото — дідькова оселя, то сидячи в нїй дідько мусить заталапати ся по вуха.

117. З дідьком до ладу не дійдеш. (Кол.)

Він усюди покажеть ся розумнїйшим і хитрійшим від чоловіка

118. З дїдьком не грай! (Наг.)
З лихим чоловіком не заходи в жарти, не води компанії, бо завнаєш лиха Пор. Wand. IV (Teufel 698); Čelak. 32.
119. З дїдьком нема жартів. (Кол.)
Він бере все на правду. Пор. Wand. IV (Teufel 700); Zátur. VIII, 205.
120. З дїдьком непорадна година. (Наг.)
З поганим чоловіком годї дійти до якої будь згоди.
121. З дїдьком не сягай до одної миски. (Ільк.)
З лихим чоловіком не приятелюй, бо дійдеш до лиха.
122. З дїдьком си зайдеш, то дїдька найдеш. (Наг.)
Зайшовши в дїло з лихим, зрадливим чоловіком наживеш клопоту та нещастя.
123. З дїдьком у глїбоку воду! (Берез.)
Сердитий окрик, scil. іди, щоб ти втопив ся.
124. З'їш дїдька на обід, а дїдьчу маму на вечеру. (Кол.)
Знач. не їстимеш нїчого, будеш голодувати.
125. З нев і дїдько справу програє. (Дрог.)
Говорять про завзяту, язикату жінку.
126. З ним би й дїдько кінцьи не доїхав. (Наг.)
Се чоловік незгідливий, крутар та брехун.
127. І в старій печи дїдько топить. (Ільк.)
І старий чоловік почуває иноді лихі (тїлесні) похоти та бажання.
128. Іди до дїдька в зуби! (Наг.)
Іди геть, пропадь. Пор. Wand. IV (Teufel 1543).
129. Іди до дїдька до лабатого! (Наг.)
Сердитий окрик комусь наприкреному та нелюбому.
130. Іди до дїдька, до тристенного! (Наг.)
Чим тристенний дїдько гірший, страшнїйший від инших, невідомо.
131. Іди до сто дїдьків! (Наг.)
Сердитий окрик, з яким виганяють когось або викидають щось непотрібне, шкідливе.
132. Іди собі з Богом до дїдька! (Цен.)
На пів добродушно, на пів сердито говорять комусь нелюбому або зайвому при якімось дїлї.
133. І дїдька в церкві малюют. (Дробом.)
Певно для контрасту зі сьвятими, та народня забобонність виводить із того нераз дивні консеквенції, пор. Бозя 1.
134. І дїдька не треба дразнити. (Стрий)
І найгіршому ворогови не треба докучати, щоб не побудити його до гіршої ворожнечі. Пор. висше ч. 73.
135. І дїдько би такого не вигадав. (Наг.)
Говорять, коли один одному зробив якусь незвичайну пакість.
136. І дїдькови сьвічку! (Дробом.)
І лихому чоловікови зроби якусь концесію, щоб задобрити його. Пор. висше ч. 15; Wand. IV (Teufel 9, 1198); Adalb. Djabel 29; Zátur. VIII. 200.
137. І дїдько в пеклї му не догодит. (Наг.)

Говорять про вередливого та сварливого чоловіка, якого нїчим не можна заспокоїти.
138. І дїдько го в решетї не займає. (Наг.)
Такий він верткий та швидкий. Натяк на ловлене риби решетом.
139. І дїдько з нього не буде мати потїхи. (Наг.)
Він не здалий нї до чого, навіть для чорта.
140. І дїдько му нїчого не зробит. (Наг.)
Він безпечний, сильний, певний себе.
141. І дїдько не такий злий, як говорят. (Збар.)
Жартливо-добродушний погляд народнїй на дїдька. Пор. Wand. IV (Teufel 234).
142. І дїдько тому ради не дасть. (Наг.)
Се справа дуже замотана і трудна, тут не спосіб дійти до ладу.
143. І дїдько хреста боїт ся. (Крех.)
І для найсильнїйшого та найгрізнїйшого буває щось страшне та недоступне.
144. І з дїдьком можна говорити. (Голоб.)
Scil. не то з паном. Говорять про дуже острого, нелюдяного пана.
145. Його й дїдько не хоче. (Дрог.)
Бо такий нездалий або такий злий. Пор. Wand. IV (Teufel 1222).
146. Йому дїдько гроші носит. (Наг.)
Приказка оперта на віруваню, що чорт — володар скарбів і достарчає їх чоловікови, який запродасть йому свою душу.
147. Йому й дїдька не страшно. (Голоб.)
Говорять про сьмілого, відважного чоловіка.
148. Кождий дїдько в свою дудку грає. (Ільк.)
Кождий своє говорить, по свойому радить — говорять про компанію лихих людий, пияць, дерунів.
149. Кривий як дїдько. (Наг.)
Дїдька вважає народня фантазія кривим на одну ногу, пор. Етн. Зб. XII, ч. 24, 25; Zátur. II. 307.
150. Курит, як дїдько дорогов у осени. (Ценїв) Копотит... (Наг.)
Великі тумани курави, що схапують ся по шляхах, иноді в часї тишї та спеки, вважає народня фантазія дїдьчим дїлом, дїдьчою забавкою.
151. Лакомий як дїдько на душу. (Дрог.)
Дїдько всяких способів добирає, щоб ловити і зводити людські душі.
152. Мав сі дїдько вродити, тай когут запіяв. (Дрог.)
Говорять про лихого чоловіка, нїби се спинений у своїм родженю дїдько. Пор. Brzoz. Djabel 14.
153. Маєш дїдька на голову! (Наг.)
Маєш сьвіжий клопіт замісь сподїваної користи. Пор. Wand. IV (Teufel 1248).
154. Ми казали, що ваші, а дїтько си гадав, що його. (Лївчиці)
Жартливе розвязане якогось спору за маловарту річ: коли не ваша, то мабуть вона дїдькова.
155. Набрав дїдько богатих, тай сі бідними помітує. (Наг.)
Жартує бідний чоловік уважши; мовляв: се мене дїдько кипун, не бажаючи брати мене собі, бо має досить богачів
156. На дїдька ми тї треба. (Наг.)

Мені тебе зовсім не треба.

157. Най за то дідько дбає, не я! (Кол.)
Се мені байдуже, я тим не турбую ся.

158. Най мене дідько возьме! (Берез.)
Scil. коли се не так, коли не правду кажу. Пор. Wand. IV (Teufel 1579); Zátur. XVI, 74.

159. Най си дідько над тим голову ломит, не я! (Льв.)
Се діло темне, не хочу над ним мучити ся.

160. Най ти дідько голову зломит без мене! (Льв.)
Іди і чіпляй ся до когось иншого та набери ся від нього лиха, а мені дай спокій.

161. Най то дідько бере! (Бор.)
Се погана, прикра справа. Пор. Wand. IV (Teufel 1124).

162. На нього вже дідько вили острит. (Цен.)
Говорять про лихого, скупого чоловіка, що хорує і готуєть ся вмирати.

163. На якого дідька ми сї тото здало? (Наг.)
Сердитий окрик: мені се зовсїм нї до чого нездале. Пор. Wand. IV (Teufel 1278).

164. Не бій сї дідька, бій сї лихого чоловіка. (Наг.)
Бо дідько но за лихим чоловіком то ще може й видунка. Пор. Wand. IV (Teufel 79); Čelak. 33.

165. Не бій сї, дідько тї не вхопит. (Наг.)
Не згинеш, не буде тобі ніякого лиха. Пор. Hoc. 375; Zátur. VIII, 722.

166. Не бојит сї дідько кадила, хиба кропила. (Сквар.)
Так само всякий ворог не боїть ся підхлїбства та похвали, а дїяльного, енергічного опору. Пор. Adalb. Djabel 13.

167. Не буди дідька, най спит. (Берез.)
Не зачіпай лиха, не викликай сам собі клопоту. Пор. Adalb. Djabel 73; Brzoz. Djabel 16.

168. Не вір дїдькови, хоць би сї ангелом чинив. (Берез.)
Лихому чоловікови не вір, хоч би вдавав побожного. Пор. Wand. IV (Teufel 63).

169. Не впече так чужий дідько, як свій. (Наг.)
Чужий дідько — сердито, чужа дитина. Своя гірше докучить, болючійше оскорбить, як чужа.

170. Не гризи з дідьком горіхів. (Ільк.)
Гризти горіхи — сварити ся, правувати ся (пор. Горіх ч. 6), отже з дідьком не заходи в суперечку анї в право, бо він усе тебе одурить та отуманить. Пор. Adalb. Djabel 74; Zátur. VIII, 436.

171. Не заходи з дідьком в заклад. (Ільк.)
Бо він ніколи не додержить слова. Натяк на численні оповідання про заклади та контракти людий з чортами.

172. Не згадуй дідька під ніч, бо ти сї приснит. (Наг.)
Вірять, що сама згадка про чорта вже прикликає його. Пор. Brzoz. Djabel 19.

173. Не мав дідько квасу, тай впав у розчину. (Лучак.)
Значіне неясне. Образово: не міг лихий чоловік онтакої пакости зробити, та зробив ось яку.

174. Не мав мі де дідько здибати, та на гладкій дорозї. (Наг.)
Говорить чоловік, якого зовсїм несподівано, неприготованого заскочила якась лиха пригода.

175. Не проси дідька в гості, він прийде й непрошений. (Цен.)
Лиха не треба самому накликати на себе, воно все готово впасти на чоловіка. Пор. Wand. IV (Teufel 683).

176. Не такий дідько страшний, як го малюют. (Кол.) ...чорний... (Цен.)
І всяка небезпека з далека видаєть ся страшнійшою, як тоді, коли чоловік опинить ся в ній. Пор. Adalb. Djabel 78; Čelak. 21; Wand. IV (Teufel 234, 409, 539).

177. Ніякий ти сї дідько не стане. (Наг.)
Говорять сердито такому, що боїть ся або кричить без причини і без потреби.

178. Ото якийсь дідько не чоловік. (Наг.)
Говорять про злого чоловіка.

179. Перес—в му дідько дорогу. (Наг.)
Щось перепинило йому діло, запізнив ся, змінив свою постанову.

180. Питали ся дідька, чим би хотів бути? „Окомонською кобилою, мельника куркою, або панською мамкою". (Ільк.)
Всї три ті „фахи" мають добру годівлю, а ніякої роботи — ідеал лихого, лїнивого чоловіка.

181. Пищит як дідько в градові хмарі. (Берез.)
Вірять, що град — дідьче насланє і що спинений чародійською силою дідько пищить у хмарі і просить ся у хмарника. Пор. Етн. Зб. XV, 252.

182. Пішов до дідька в зуби. (Наг.)
Пропав без вісти — мова про якогось злого чоловіка. Пор. Brzoz. Djabel 21.

183. Рад як дідько грішній души. (Наг.)
Бо вона його власність.

184. Свій дідько гирший, як чужий. (Наг.)
Говорять про свою неслухняну, нероботящу дитину. Пор. висше ч. 166.

185. Сто дідьків ти на голову! (Наг.)
Проклятє: щоб тебе обсїли, опанували демони. Пор. Wand. IV (Teufel 1248).

186. Страшит як дідько в комині. (Ком.)
Витє та шум у комині, особливо зимовими ночами, також приписують дідькови, який таким способом страшить сонних людий.

187. Такий єден дідько добрий, як другий. (Наг.)
Мова про двох лихих людий, один не лїпший від другого. Пор. Wand. IV (Teufel 515).

188. Такими й дідько сї помітує. (Наг.)
Се таке ледащо, що його й дідько не хоче брати.

189. Такого дідько й за дармо не бере. (Дрог.)
Такий лихий, ледачий чоловік. Дідько не бере його, бо має таких досить.

190. Там до дідька! (Наг.)
Сердитий окрик, коли чоловікови впаде щось із рук і розібєть ся. Пор. Wand. IV (Teufel 1414).

191. Там то му дідько в писку сїдит. (Наг.)

Згірдно говорять про чоловіка балакучого, брехливого, сварливого, мовляв: усе те він говорить не власною силою, а дідьчою.

192. Там то му дідько на язиці сїдит! (Наг.)
Знач. говорить усяку погань, сварить ся, бреше. Пор. Wand. IV (Teufel 1339).

193. Тікає, як дідько від хреста. (Кол.)
Говорять про боязливого. Пор. Wand. IV (Teufel 1684).

194. Тїшит сї, як дідько сухов вербов. (Войн.)
Суха верба — один із найчастійших осідків дідька. Знайшовши її дідько тїшить ся, бо знайшов собі хату.

195. То вже дідько чоловіка бере. (Льв.)
Чоловік не може витримати, сердить ся, тратить терпливість. Пор. Wand. IV (Teufel 1105).

196. Того й дідько з перцьом не ззїсть. (Наг.)
Говорять про недобре зладжену страву, а також про лихого чоловіка.

197. Той ще й дідька закасує. (Льв.)
Се поганий, лукавий чоловік. Пор. Wand. IV (Teufel 1275).

198. Тому дідько мудрий, бо старий. (Кол.)
У всякім випадку має довгий досьвід. Пор. Adalb. Djabel 32.

199. То ще куций дідько! (Наг.)
Говорять про малого а збиточного чоловіка, про такуж дитину або скотину.

200. То якийсь дідько! (Наг.)
Говорять про злого, хитрого, мудрого чоловіка. Пор. Wand. IV (Teufel 1476).

201. Трафив дідько на поганого. (Збар.)
Зійшли ся оба однаково лихі. Пор. Brzoz. Djabel 24.

202. Тьфу до сто дідьків! (Наг.)
Сердитий окрик, знак обуреня або обридженя.

203. У дідька гроший богато. (Кол.)
Він надїляє ними своїх прихильників та запроданців.

204. У дідька смоли не купити. (Кол.)
Смола, се дідьків елемент, її у нього богато.

205. У нього би й дідько душі не купив. (Цен.)
Scil. бо вона й без того дідькова. Се чоловік без сумлїня, на якого слово не можна покладати ся.

206. У таке би сї дідько вс—в. (Наг.)
Се діло зовсїм непутяще, його не слїд вести далї.

207. Хиба би му дідько помагав. (Сквар.)
Scil. щоб я його не переборов.

208. Хиба би там не знати-який дідько був! (Наг.)
Хиба би була Бог зна яка перешкода або трудність, щоб я сього не зробив. Пор. Wand. IV (Teufel 1537).

209. Хиба би тут дідько сидїв! (Сквар.)
Говорить сьміливий чоловік, мовляв: не злякаю ся нїчого, хиба самого дідька.

210. Хитрий як дідько. (Крех.)
Про злого а хитрого чоловіка.

211. Хап її дідько! (Товсте)
Проклятє: нехай її чорт бере, нехай вона пропаде.

212. Хочеш, дідьку, гріш? На тобі два, тілько відчепи ся! (Вікно)
Говорять до якогось влазливого чоловіка, або в випадку якоїсь біди, від якої можна відкупити ся грішми.

213. Ци тебе дідько мордує? (Голоб.)
Сердитий окрик, коли хтось кричить без причини, нетерпливить ся, кличе помочи, де міг би й сам помогти собі.

214. Ци ти дідько лице подрапав? (Цен.)
Кепкують із рябого та струповатого.

215. Ци тї дідько зі ськири дре? (Наг.)
Scil. що так кричиш. Сердито запитують, коли хтось дуже кричить. Пор. Wand. IV (Teufel 1481).

216. Чеши дідька з рідка. (Лев., Петр.)
Знач. не задирай ся з лихим чоловіком, потурай йому, щоб не вчепив ся тебе.

217. Чеши дідька з рідка, бо як покрачеш, то певно заплачеш. (Городен.)
„Покрачеш“ не походить від „кракати“, а від нїм. kratzen — дряпати.

218. Чеши дідька з рідка, нех іде до дїдька. (Ільк.)
Знач. потурай лихому чоловікови, нехай іде далї, минає тебе.

219. Чеши дідька з рідка, щоби гладкий був. (Явор.)
Заходи ся з усяким чоловіком так, щоб не кривдував собі на тебе.

220. Чеши дідька костуром, аби не був кострубатий. (Кол.)
Злого, напасливого чоловіка побий, щоб прикоротити його охоту до зачіпок.

221. Чигає, як дідько на душу. (Сян.) Чатує... (Наг.)
По загальному віруваню чорт неластанно полює на людські души і добирає всяких способів, щоб уловляти їх.

222. Ще го дідько не взьив. (Наг.)
Мовлять про лихого, ненависного чоловіка. Зам. ще не вмер, ще живе.

223. Щезай дідьку від мене! (Наг.)
Значінє двояке: 1) заклинанє від духа, і 2) сердитий окрик до нелюбого, напасливого чоловіка.

224. Щез як дідько від кропила. (Наг.)
Почув погрозу і втік.

225. Ще тї дідько не хапле. (Наг.)
Знач. чого кричиш, чого кличеш помочи, ще не гинеш.

226. Що дідько вхопит, того не пустит. (Наг.)
Що впало си йому в руки, те пропало на віки. Пор. Wand. IV (Teufel 142).

227. Що дідько назначит, то вже його. (Дрог.)
За дідькові знаки вважають зизоватість, кульгавість, руде волосє, рябину і инші подібні тїлесні хиби. Загальне віруванє, що люди з такими прикметами бувають злі і служать чортови.

228. Що дідько, що чорт, то єдна біда. (Стан.)
Всї три назви в устах народа означають одну категорію лихих демонів. Приказка вживаєть ся також, коли мова про лихих людий; один назве даного чоловіка так, другий каже, що він не називаєть ся так, а он як, а перший

відповідає: „Е, що дідько, що чорт“ і т. д. Пор. Čelak. 20; Wand. IV (Teufel 536).

229. Що му дідько зробит? (Наг.)
Він не боїть ся дідька, resp. ніякого лиха. Пор. Біда ч. 201.

230. Що сї до дідька наставило, то дідько возьме. (Цен.)
Що попсоване, нездале, те й пропаде. Пор. Wand. IV (Teufel 788).

231. Що там за дідько? (Наг.)
Сердитий окрик: що там таке? Коли щось докучає чоловікови, не в пору добиваєть ся до хати. Пор. Wand. IV (Teufel 1111).

232. Що то дідько може! (Наг.)
Говорять, коли стало ся якесь велике нещастє через недогляд або злу волю когось близького, прим. пожежа або крадїж. Пор. Wand. IV (Teufel 1616).

233. Який дідько печений, такий і варений. (Ільк.)
Говорять про якусь погану страву, а також образово про лихого чоловіка, що все однаково напакостить другому, чи причепить ся до нього в добрім чи в злім способі. Пор. Adalb. Djabeł 44.

234. Який дідько тото зробив? (Наг.)
Сердитий окрик при виді якоїсь поганої роботи, наковної шкоди. Пор. Wand. IV (Teufel 1125).

235. Який єден дідько такий і другий. (Наг.)
Один не лїпший від другого. Пор. висше ч. 187; Adalb. Djabeł 43; Zátur. II, 286.

236. Якийсь мі дідько обпутав. (Наг.)
Говорить чоловік про своє минуле блукане, про безпідставну сварку чи бійку, яку зчинив був з иншим.

237. Якийсь там дідько страшит. (Наг.)
Говорять при всякім невиясненім тріскотї та гуку, особливо в ночи.

238. Якого дідька рогатого кричиш? (Наг.)
Сердито говорять такому, що кричить без причини, або кричить там, де би слїд було мовчати.

239. Якогось єм дідька вродила замість дитини. (Наг.)
Говорить мати про непокірну, непослушну дитину.

240. Я сї й самого дідька не бою. (Наг.)
Говорить сьмілий чоловік. Пор. Wand. IV (Teufel 594).

Дідьчий. 1. Він у дідьчої мами на крестинах був. (Ком.)
Се поганий, лукавий чоловік.

2. Іди до дідьчої мами, аби тї обійкала! (Наг.)
Сердитий окрик, яким виганяють когось нелюбого, наприкреного.

3. На дідьчу маму ми того треба. (Наг.)
Сього менї зовсїм не треба.

4. Пішло в дідьчі руки. (Наг.)
Пропало, дістало ся поганим людям.

5. По дідьчому тото йде. (Бор.)
Се йде лихо, тут доброго кінця не жди.

6. То дідьча робота. (Наг.)
Знач. се важка, погана робота.

7. То дідьча справа. (Наг.)
Се погана, нечесна справа. Пор. Wand. IV (Teufel 1569).

8. То дідьчий накоренок. (Наг.)
Се людина з поганого, злодійкуватого роду.

9. То дідьчий писок. (Наг.)
Се явиката, сварлива, брехлива людина.

10. То дідьчий танець. (Унят.)
Говорять про вихор, що схапуєть ся раптово і крутить ся довкола.

11. Що за дідьча мама? (Наг.)
Сердитий окрик, коли чоловік шукає чогось даремно або взагалї не може чогось виясеити собі.

12. Якої дідьчої матери тут чекаєш? (Наг.)
Сердитий окрик: чого тут чекаєш? Тут тобі не дадуть нїчого.

Дїжа. 1. Бодай ти дїжа не росла! (Сквар.)
Кляла одна господиня другій.

2. Дїжу мішу, біду тїшу. (Ком.)
Говорить жінка, що не може знайти кінця щоденній роботї.

Дїжка. 1. Дїжками коробок. (Гнїдк.)
Значїнє неясне. Мабуть кепковане з чванька, який хвалить ся своїми достатками, мовляв: у мене повні дїжки такого й такого збіжа: та народній гумор замісь сього каже: коробок, тоб-то знов таки порожнїх посудин.

Дїл. 1. Дїлами сї закурило на дощ. (Наг.)
Коли над горами підіймаєть ся клубами мряка, віщують дощ. Дїлом називають крайнє пасмо Карпат, що притикає до Підгіря.

2. Щезай на Дїли та на гори! (Наг.)
Прокляте. Дїли, покриті лїсами, вважають ся осідком нечистих духів „диких баб“ і т. и.

Дїло. 1. Дїла не дїлай, а від дїла не бігай. (Гнїдк.)
Чи робиш сам, чи не робиш, а все таки держи ся при дїлї, хоч удавай, що робиш. Мабуть вислїд панщизняної цівілїзації.

2. Дїло майстра величає. (Гнїдк.) ...хвалит. (Наг.)
По довершенім дїлї пізнаємо майстра. Пор. Wahl. I, 70, 175; Гильф. 305; Сим. 410.

3. Добрим дїлам не все добрий кінець. (Гнїдк.)
Конець усякого дїла залежить не лише від доброї волї та вмілости робітника, але й від маси посторонних обставин, які добре почате і добре ведене дїло можуть знївечити.

4. От то ми дїло! (Наг.)
Іронїчне: се пуста річ, нїкчемна людина.

5. Яке дїло! (Мшан.)
Окрик здивована, маловаженя, коли якийсь недоросток добирає собі права старших. Пор. Етн. Зб. VI, 20.

Діра. 1. А вмієш ти двома дьнрами єдну залатати? Заххай ніс до рота. (Дрог.)

Говорять, коли хтось строїть фантастичні пляни допомогти якомусь лиху зовсім невідповідними способами.

2. Діру дірою латає. (Лучак.)

Говорять, коли хто одній хибі силкуєть ся зарадити другою, прим. щоб спекати си одного довгу, затягає другий.

3. До кривої діри тра кривого кілка. (Мінч., Ільк.)

На хитрого, нещирого чоловіка треба хитрого та дипльоматичного поводжени.

4. Дьира на дьирі. (Наг.)

Говорять про дуже подерту одежу.

5. Нема діри в плоті, свиньи не лізе. (Явор.)

Не дай лихому чоловікови заохоти, то він не присусідить си до тебе.

6. Потрібний як діра в мості (Льв.)

Зовсїм непотрібний.

7. Яка діра, такий клин. (Гнідк.)

Яке діло, такий спосіб для його довершеня.

8. Як не зашиєш малої діри, то буде велика. (Комар.)

Як не зарадиш лиху в самих початках, то воно з часом виросте і зробить ся великим. Пор. лат. Principiis obsta.

Діравий. 1. Дьираве насіньи. (Наг.)

Говорять легковажно про жевщин.

2. Діравого міха не напхаєш. (Кол.)

Скупого, марнотратника не наситиш ніколи. Пор. Дик. 857.

3. Куда не вивернеш, а всюда діраве. (Лучак.)

Мудруй як хочеш, а все кінці з кінцями не сходять ся. Говорить бідний чоловік, якому в господарстві не сходять си кінці з кінцями.

4. Куда оберну, то все дзюравим на верха. (Лучак.)

Говорять про подерту одежу.

Дістоді. 1. Дісто-ді то він, а то Гріи. (Наг.)

„Дісто-ді то" — місцевий прислівок у значіню: неначеб то, віби то. Значінє приказки: говорили на нього, що зробив щось, а се зробив хтось инший.

Діти. 1. Дав Бог діти, дасть і на діти. (Сор.)

Потішають себе бідні і многодітні люди. Пор. Brzoz. Dziecko 2; Adalb. Dziecko 46.

2. Дай вам кумоньку, Боже, многая літа тай діти такі файні як сови! (Стан.)

Іронічне бажанє.

3. Дай ти Боже здорові діти, бо файні вже міні дав. (Кол.)

Жартливе бажанє.

4. Десь у людий діти як діти, а тут єдно, тай то якийсь вирід, не дітина. (Борисл.)

Бідкаєть си чоловік над своєю нездатною дитиною.

5. Діти, а де вас подіти? (Бар.)

Жартливий окрик до дітий, що роблять галас у хаті.

6. Діти годувати — не меду лизати. (Гнідк.)

Се важка праця, богато заходів та гризоти.

7. Діти, де вас подіти? Поставлю вас в коробочку, мете шкроботіти. (Снят.)

Жартлива погроза бідного а многодітного чоловіка, що не знає, як йому вистачити всього потрібного на прогодоване дітий.

8. Діти, діти, де вас подіти? В грубу сховати, кілком заткати. (Лучак.)

Жартує многодітний чоловік. Пор. Дик. 1683.

9. Діти дрібні, як у скрині врізані. (Орел.)

Знач. усї однакового росту, однаково малі. Скринка — давня ручна січкарня.

10. Дітий як бобу. (Наг.)

Знач. богато, а всї дрібні.

11. Діти мої гарбузові, чи ви хорі, чи здорові? (Гнідк.)

Жартливо говорить до дітий чоловік, вернувши з якоїсь не дуже далекої дороги.

12. Діти, ремінь!

Жартлива погроза, що має метою замаскувати щось инше. Приказка оперта на анекдоті про гостя, що обївши ся в гостині не знав, як попустити пояс на туго навантаженім животі, та користаючи з тої нагоди, що діти в запічку почали щось гомоніти, крикнув: Діти, ремінь! і розщепивши пояс защепив його потім на дальшу дірку.

13. Діти ховати, а камінь глодати на одно вийде. (Лучак.)

Значінє як висше Дитина ч.

14. Діти як роса: тут є, тут нема. (Петр.)

Натяк на велику смертність селянських дітий, а також на те, що підростаючи діти покидають своїх батьків і йдуть у сьвіт.

15. Добрі діти вінець, а лихії конець. (Ільк., Петр.)

Добрі діти для батьків гордощі й потіха, а лихі загибіль. Пор. Мика 2038; Wand. II (Kind 294).

16. Є діти, то нема що з'їсти; як підростут, то нема в що огорнути ся. (Заул.)

Поки малі, то головний видаток на їх прогодовок, а пізнїйше на їх одежу.

17. Єдного тата мами, та не єдні діти. (Наг.)

Не однакові, мають ріжні вдачі й уподобаня. Пор. Нос. 391.

18. З дітьми спав, мокрий устав. (Цеп.)

Хто зайшов собі в діло з нерозумними, той зазнає халепи й сорому. Пор. Гильф. 2914.

19. І ми дітьми були. (Наг.)

Знач. повинні бути вибачні дітям. Пор. Wand. II (Kind 1060, 1246).

20. Коби не діти, лиш би в коршмі сідіти. (Мінч., Петр.) Як би... (Ільк.)

Говорять пияці, яким думка про полишених дома без призору дітий бентежить коршемну забаву.

21. Має дітий як льиду дрібного. (Рогат.)

„Льид" — дрібний горошок, що росте в збіжу. Знач. у нього дітий богато. Пор. Нос. 294.

22. Малі діти — малий клопіт, а доростут — хату рознесут. (Кобил.)

Дорослі діти хотять ділити ся батьківським добром. Пор. Нос. 342; Wand. II (Kind 652—4).

23. Малі діти — малий клопіт, великі діти — великий клопіт. (Ільк., Петр.)

Разом зі зростом дітий більшають також обовязки батьків супроти них та видатки на них.

24. Малі діти не дают спати, а великі діти не дают жити. (Мшан.)

До малих дітий треба вставати в ночи, а дорослі діти бажають жити кожде по свойому, і батьки їм на заваді. Пор. Brzoz. Dziecko 8.

25. Не годит сї, аби діти татів розум касували. (Наг.)

Старосьвітське правило, що вимагало, аби діти жили зовсїм за показом батьків і не виходили з утертої ними колії.

26. Обложив ся дітьми, як дїд онучками. (Ільк.)

Говорять про многодітного чоловіка.

27. Свої діти наймилійші. (Кол.)

Очевидно для своїх родичів. Пор. Wand. II (Krähe 1).

28. То не для дітий. (Дрог.)

Сього діти не повинні чути, бачити, їсти. Пор. Wand. II (Kind 1104).

29. У дітей високі пороги, а в родичів бодай ще висші були. (Ільк.)

Родичам до дітий важко ходити за запомогою; супроти того висловлено бажане, щоб родичі заосмотрюючи своїх дітий були обережні і дбали також за свою старість.

30. Хто дітий не має, той біди не знає. (Добрс.)

Говорить многодітний чоловік, не міркуючи, що бездітному нераз тірше лихо без дітий.

31. Хто з дітьми спати лягає, той мокрий устає. (Терноп.)

Хто заходить ся з дурними, нерозважними людьми, той дізнає шкоди й сорому. Пор. висше ч. 18.

32. Хто має діти, той має сморід. (Наг.)

Терпить усякі недогоди при їх вихованю. Пор. Wand. II (Kind 1013).

33. Що єсте діти робили? — Боліли. — А хліб де? — Поїли. (Гнїдк.)

Жартують із дітий, що все нїби то хорують, а їсти їдять добре.

34. Як діти підростут, то хату рознесут. (Цен.)

Поділять між себе батьківське господарство. Пор. висше 22; Нос. 294.

Конець першого тому.